T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI

SAMSUN - VEZİRKÖPRÜ YÖRESİ DOKUMALARI

Doktora Tezi

Coşkun YANAR

Danışman
Prof. Dr. Eyüp NEFES

SAMSUN
2023

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI

SAMSUN - VEZİRKÖPRÜ YÖRESİ DOKUMALARI

Doktora Tezi

Coşkun YANAR

Danışman

Prof. Dr. Eyüp NEFES

Bu çalışma Ondokuz Mayıs Üniversitesi tarafından PYO. ILH.1904.20.002 proje numarası ile desteklenmiştir.

SAMSUN
2023

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Doktora tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi ?

Evet ☐ (Gerekli ise ekler kısmına ekleyiniz)

Hayır ☒

13/06/2023
Coşkun YANAR

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı : SAMSUN - VEZİRKÖPRÜ YÖRESİ DOKUMALARI

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 07 Haziran 2023 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 10

Tek kaynak oranı : % 5 çıkmıştır.

13/06/2023
Prof. Dr. Eyüp NEFES

ÖZET

SAMSUN - VEZİRKÖPRÜ YÖRESİ DOKUMALARI

Coşkun YANAR
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı
Doktora, Temmuz/2023
Danışman: Prof. Dr. Eyüp NEFES

Vezirköprü yöresi dokumacılığı, kültürel mirasımızın ve geleneksel dokumacılığımızın önemli bir halkasını oluşturmaktadır. Bu denli zengin bir dokumacılık kültürü olmasına karşın yöredeki dokumaların tüm yönleriyle araştırılmadığı ve tanıtılmadığı görülmektedir. Çalışmamız, yöredeki dokumacılık kültürünü ve zengin dokuma geleneğini inceleyerek tanıtmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda Vezirköprü yöresi dokumacılığının tarihi, dokumaların malzemeleri, teknik ve teknolojik özellikleri, nakış, desen ve kompozisyon özellikleri ile sanatsal özelliklerinin araştırılması, incelenmesi ve kayıt altına alınarak tanıtımlarının sağlanması hedeflenmiştir.

Çalışma kapsamında Vezirköprü yöresinde alan araştırması yapılarak yöreye özgü dokumalar tespit edilerek bu dokumaların kapsamlı bir şekilde incelemeleri yapılmıştır.

Alan araştırmasında 14 adet halı, 104 adet düz dokuma, 5 adet çarpana dokuma, 38 adet bez dokuma olmak üzere toplam 162 adet dokuma tespit edilmiştir. Bunların malzemeleri, dokuma teknikleri, nakış ve kompozisyon özellikleri kapsamlı olarak incelenmiştir. Yine dokuma araç gereçleri hakkında da bilgiler elde edilmiştir. Ayrıca incelenen dokumaların fotoğrafları çekilerek kayıt altına alınmaları sağlanmıştır.

Dokumalar kendi içerisinde halı dokumalar, düz dokumalar, çarpana ve bez dokumalar şeklinde gruplandırılarak dokumaların katalogları oluşturulmuştur. Kataloglarda dokumalar hakkında teknik bilgilerle birlikte dokumayı tanıtıcı bilgilere yer verilmiştir.

Çalışmanın değerlendirme ve karşılaştırma bölümünde; dokuma türleri, dokumalarda kullanılan malzemeler, dokumalardaki renkler, dokumaların boyutları, dokumaların bulundukları yerler ve şimdiki durumları, dokumalardaki süsleme ve kompozisyon özellikleri, dokumalardaki nakışlar, dokuma teknikleri, dokumaların yapıldığı tarihler, dokumalarda kalite, dokuma yerleri ve dokuyucular alt başlıklarında ele alınarak incelediğimiz dokumalar hakkında kapsamlı bilgiler verilmiştir. Elde edilen bilgiler doğrultusunda Vezirköprü yöresi dokumalarının özellikleri belirtilerek Vezirköprü yöresi dokumalarının Türk dokuma sanatı içerisindeki yeri ve önemi vurgulanmıştır.

Sonuç olarak, Vezirköprü yöresi dokumaları, malzeme özellikleri, dokuma teknikleri, kendine has sanatsal ve geleneksel özellikleriyle kültürel mirasımızın önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Çalışmamız kapsamında bu dokumaların, kayıt altına alınması, teknik ve sanatsal yönden incelenerek özgünlüğünün ortaya çıkarılması ve tanıtımı sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca günümüzdeki durumu da değerlendirilerek geleceğine ilişkin öneriler verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Dokuma, Halı, Samsun, Vezirköprü, Vezirköprü dokumaları

ABSTRACT

SAMSUN - VEZİRKÖPRÜ REGION WEAVINGS

Coşkun YANAR
Ondokuz Mayıs University
Institute of Graduate Studies
Department of Islamic History and Arts
Ph.D., July/2023
Supervisor: Prof. Dr. Eyüp NEFES

Vezirköprü region weaving constitutes an important link of our cultural heritage and traditional weaving. Although there is such a rich weaving culture, it is seen that the weavings in the region have not been researched and introduced in all aspects. Our study aims to examine and introduce the weaving culture and rich weaving tradition in the region. In this context, it is aimed to research, examine and record the history of weaving in Vezirköprü region, the materials, technical and technological features, embroidery, pattern and composition features and artistic features of the weavings and to ensure their promotion.

Within the scope of the study, field research was carried out in Vezirköprü region and local weavings were identified and these weavings were examined comprehensively.

A total of 162 weavings, including 14 carpets, 104 plain weavings, 5 multiplier weavings and 38 cloth weavings, were identified during the field survey. Their materials, weaving techniques, embroidery and composition features were examined comprehensively. Information about weaving tools and equipment was also obtained. In addition, the analyzed weavings were photographed and recorded.

The weavings were grouped as carpet weavings, plain weavings, çarpana and cloth weavings and catalogs of the weavings were created. The catalogs include technical information about the weavings as well as introductory information about the weaving.

In the evaluation and comparison section of the study; weaving types, materials used in weavings, colors in weavings, dimensions of weavings, locations and current status of weavings, ornamentation and composition features in weavings, embroideries in weavings, weaving techniques, dates of weavings, quality in weavings, weaving places and weavers. In line with the information obtained, the characteristics of the weavings of the Vezirköprü region are stated and the place and importance of the weavings of the Vezirköprü region in the Turkish weaving art are emphasized.

As a result, Vezirköprü region weavings constitute an important part of our cultural heritage with their material properties, weaving techniques, unique artistic and traditional features. Within the scope of our study, it has been tried to record these weavings, to reveal and promote their originality by examining them technically and artistically. In addition, the current situation is also evaluated and suggestions for the future are given.

Keywords: Weaving, Carpet, Samsun, Vezirköprü, Vezirköprü weavings

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Türk kültür ve sanatında dokumacılık önemli bir yer tutmakta, kültürel mirasın önemli halkalarından birini oluşturmaktadır. Bu kültür öğesinin geçmişten günümüze gelmesi, günümüzde yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması kültürel devamlılığın sağlanması açısından ayrı bir önem taşımaktadır. Çalışmamızda, Samsun Vezirköprü yöresi dokumacılığı tüm yönleriyle ele alınarak yörenin kültürel zenginliğinin kayıt altına alınması, tanıtılması ve bu kültürel mirasımızın gelecek kuşaklara aktarılması amaçlanmıştır. Ayrıca Türk kültür ve sanatına hizmet edeceğini düşündüğümüz çalışmamız, Türk dokuma sanatında önemli bir yer tutan Vezirköprü yöresi dokumalarını bilim dünyasına da kazandırılmış olacaktır.

Çalışmanın başından itibaren her aşamasında yardımlarını esirgemeyen, akademik birikimleriyle çalışmaya ışık tutan başta danışman hocam Prof. Dr. Eyüp NEFES olmak üzere, Prof. Dr. Osman ŞAHİN'e, akademik bilgi ve tecrübeleriyle destek veren Doç. Dr. Recep GÜN'e, Doç. Dr. Kemal ÖZKURT'a, Doç. Dr. Yusuf ACIOĞLU'na ve Dr. Öğrt. Üyesi Yavuz SARI'ya; tez yazım aşamalarında yardımcı olan Arş. Gör. Nesrullah BALAT'a; alan araştırmalarında ve kaynak taramalarında yardımlarını esirgemeyen Bünyamin KIVRAK ve Banu SENİ öğretmenlerime ve Vezirköprü Özyörük Köyü'nden Süleyman Toygar beyefendiye; çalımamıza PYO.ILH.1904.20.002 numaralı proje ile maddi destek sağlayan Ondokuz Mayıs Üniversitesi'ne çok teşekkür ederim.

Ayrıca çalışmamın her aşamasında maddi manevi desteklerinden dolayı eşim Gülsen hanımefendiye ve çocuklarım Abdussamed, Rumeysa ve Nurnisa'ya en derin şükranlarımı sunarım.

Coşkun YANAR

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI ..... **i**
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI ..... **ii**
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI ..... **ii**
ÖZET ..... **iii**
ABSTRACT ..... **iv**
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR ..... **v**
İÇİNDEKİLER ..... **vi**
SİMGELER VE KISALTMALAR ..... **viii**
ŞEKİLLER DİZİNİ ..... **ix**
TABLOLAR DİZİNİ ..... **xxxiv**
1. GİRİŞ **1**
1.1. Araştırmanın Konusu, Kapsamı ve Önemi 1
1.2. Araştırmanın Amacı 2
1.3. Araştırmanın Yöntemi 2
1.4. Literatür Bilgisi 6
2. DOKUMACILIK VE TARİHÇESİ **23**
2.1. Dünyada Dokumacılık 23
2.2. Türkler'den Önce Anadolu'da Dokumacılık 27
2.3. Türkler'de Dokuma Sanatı 29
2.3.1. Samsun Vezirköprü Yöresinde Dokumacılık 50
2.3.1.1. Vezirköprü Dokumacılığının Tarihçesi 50
2.3.1.2. Dokumacılıkta Kullanılan Araç Gereçler 53
2.3.1.2.1. Dokumalarda Kullanılan Araçlar 54
2.3.1.2.2. Halı Kilim ve Düz Dokuma Tezgâhları 74
2.3.1.2.3. Bez Dokuma Tezgâhları 82
2.3.1.2.4. Yer Tezgâhları 86
2.3.1.2.5. Çarpana Dokuma Tezgâhları 87
2.3.1.3. Dokumaya Hazırlık ve Dokuma Aşamaları 87
2.3.2. Dokumacılık ile İlgili Kavramlar 95
3. VEZİRKÖPRÜ DOKUMALARI **104**
3.1. Halı Dokuma Katalogları 105
3.2. Düz Dokuma Katalogları 147
3.3. Çarpana Dokuma Katalogları 407
3.4. Bez Dokuma Katalogları 417
4. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA **500**
4.1. Dokumaların Türleri 500
4.1.1. Halı Dokumalar 500
4.1.2. Düz Dokumalar 502
4.1.3. Çarpana Dokumalar 507
4.1.4. Bez Dokumalar 508
4.2. Dokumalarda Kullanılan Malzemeler 510
4.2.1. Yün 511
4.2.2. Kıl 514
4.2.3. Deve Yünü 515
4.2.4. Pamuk 516
4.3. Dokumalardaki Renkler 517
4.4. Dokumaların Boyutları 523
4.5. Dokumaların Bulundukları Yerler ve Şimdiki Durumları 527
4.6. Dokumalardaki Süsleme ve Kompozisyon Özellikleri 529
4.6.1. Halı Dokumalarının Süsleme ve Kompozisyon Özellikleri 529
4.6.2. Düz Dokumaların Süsleme ve Kompozisyon Özellikleri 531
4.6.3. Çarpana Dokumalarının Desen ve Kompozisyon Özellikleri 540

4.6.4. Bez Dokumalarının Desen ve Kompozisyon Özellikleri 542
4.7. Dokumalardaki Nakışlar 547
4.8. Dokuma Teknikleri 561
4.8.1. Halı Dokuma Tekniği 562
4.8.2. Düz Dokuma Teknikleri 565
4.8.2.1. Kilim Dokuma Teknikleri 566
4.8.2.1.1. Bez Ayağı Dokuma 567
4.8.2.1.2. İliksiz Kilim 569
4.8.2.1.3. İlikli Kilim 569
4.8.2.1.4. Çözgü Yüzlü Kilim 571
4.8.2.2. Cicim Dokuma Teknikleri 572
4.8.2.2.1. Seyrek Nakışlı Cicim 574
4.8.2.2.2. Atkı Yüzlü Seyrek Nakışlı Cicim 576
4.8.2.2.3. Sık Nakışlı Cicim 577
4.8.2.2.4. Atkı Yüzlü Sık Nakışlı Cicim 578
4.8.2.2.5. Çözgü Yüzlü Nakışlı Cicim 580
4.8.2.3. Zili Dokuma Teknikleri 583
4.8.2.3.1. Düz Zili 583
4.8.2.3.2. Çapraz Zili 586
4.8.2.3.3. Seyrek Zili 587
4.8.2.3.4. Konturlu Zili 588
4.8.2.4. Sumak Dokuma Teknikleri 590
4.8.2.4.1. Düz Sumak 591
4.8.2.4.2. Balıksırtı Sumak 592
4.8.2.4.3. Ters Sumak 593
4.8.2.4.4. Çapraz Alternatif Sumak 594
4.8.3. Çarpana Dokuma Teknikleri 596
4.8.4. Bez Dokuma Teknikleri 596
4.9. Dokumaların Yapıldığı Tarihler 599
4.10. Dokumalarda Kalite 600
4.11. Dokuma Yerleri ve Dokuyucular 604
5. SONUÇ 606
KAYNAKLAR 609
ÖZGEÇMİŞ 614

SİMGELER VE KISALTMALAR

C.	: Cilt
çev.	: Çeviren
ed.	: Editör
H.	: Hicri
haz.	: Hazırlayan
Kat.	: Katalog
M.	: Miladi
M.E.B.	: Milli Eğitim Bakanlığı
M.Ö.	: Milattan önce
M.S.	: Milattan sonra
S.	: Sayı
s.	: Sayfa numarası
ss.	: Sayfadan sayfaya
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
T.K.A.M.	: Tekstil ve Konfeksiyon Araştırma Merkezi
T.T.K.	: Türk Tarih Kurumu
vd.	: Ve diğerleri
yy.	: Yüzyıl

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. İğ ve ağırşak 54
Şekil 2.2. İğ ve ağırşak 54
Şekil 2.3. Bez dokuma tezgâhı parçaları ve ayaklar 55
Şekil 2.4. Çarpanalar 56
Şekil 2.21. Çarpanalar 56
Şekil 2.6. Çarpanalar 57
Şekil 2.7. Çarpanalar 57
Şekil 2.8. Çerçeve ve gücüler 57
Şekil 2.9. Çıkrık 58
Şekil 2.10. Çıkrık 58
Şekil 2.11. Çıkrık 59
Şekil 2.12. Çözgü tezgâhı 60
Şekil 2.13. Çözgü levendi ve çözgü tezgâhı 60
Şekil 2.14. Çözgü dolabı, çözgü levendi 61
Şekil 2.15. Hereke makası 62
Şekil 2.16. Isparta makası 62
Şekil 2.17. Kelepcek 63
Şekil 2.18. Kılıç 63
Şekil 2.19. Kırklık (yün kırkma makası) 64
Şekil 2.20. Isparta kirkiti 65
Şekil 2.21. Ahşap kirkit (kilim kirkiti) 65
Şekil 2.22. Hereke kirkiti 66
Şekil 2.23. Kilim kirkiti (iki dişli kirkit) 66
Şekil 2.24. Kirkit tarağı (tarak) 66
Şekil 2.25. Kirman (kirmen) 67
Şekil 2.26. Kirman kanatları 68
Şekil 2.27. Kirman kanatları 68
Şekil 2.28. Kirman mili ve kanatları 68
Şekil 2.29. Kumaş levendi 69
Şekil 2.30. Kumaş levendi gerdirme tertibatı 69
Şekil 2.31. Mekik, tarak, gücü 70
Şekil 2.32. Masura 71
Şekil 2.33. Masura ve plastik masura mili 71
Şekil 2.34. Masura 71
Şekil 2.35. Ahşap masura mili 71
Şekil 2.36. Dokuma tarağı 72

Şekil 2.37. Dişleri saz bitkisinden yapılmış tarak 72
Şekil 2.38. Yay 73
Şekil 2.39. Atacak (tokmak) 73
Şekil 2.40. Yün tarağı 74
Şekil 2.41. Ahşap sarma tezgâh 76
Şekil 2.42. Metal sarma tezgâh 76
Şekil 2.43. Ahşap sarma tezgâh (ıstar tezgâhı) 76
Şekil 2.44. Ahşap germe tezgâh ve dokuyucu 78
Şekil 2.45. Ahşap germe tezgâh 78
Şekil 2.46. Sabitlenmiş germe tezgâh ve dokuyucu 79
Şekil 2.47. Sabitlenmiş germe tezgâhlar. Tahtaköprü dokuma atölyesi 79
Şekil 2.48. Sabitlenmiş germe tezgâh. Tahtaköprü dokuma atölyesi 80
Şekil 2.49. Germe tezgâh 80
Şekil 2.50. Germe tezgâh 80
Şekil 2.51. Germe tezgâh 81
Şekil 2.52. Dokuma atölyesi, germe tezgâhlar ve dokuyucular 81
Şekil 2.53. Germe tip tezgâhlarda leventin takozlarla gerdirilmesi 82
Şekil 2.54. Ahşap, bez dokuma tezgâhı. Çulfalık 84
Şekil 2.55. Ahşap, bez dokuma tezgâhı. Çulfalık 84
Şekil 2.56. Susuz dokuma atölyesi. Metal, bez dokuma tezgâhı ve dokuyucu 85
Şekil 2.57. Metal, bez dokuma tezgâhı 85
Şekil 2.58. Susuz dokuma atölyesi. İşlik 86
Şekil 3.1. Halı yastık ön yüz 106
Şekil 3.2. Halı yastık arka yüz 106
Şekil 3.3. Halı yastık göbek deseni çizimi 107
Şekil 3.4. Halı yastık madalyon göbek çizimi 107
Şekil 3.5. Stilize goncagül nakışı 107
Şekil 3.6. Göbek deseni köşebenti 107
Şekil 3.7. Çiçek nakışı 107
Şekil 3.8. Çiçek nakışı 107
Şekil 3.9. Sinek nakışı 107
Şekil 3.10. Diş nakışı 107
Şekil 3.11. Halı yastık ön yüz 109
Şekil 3.12. Halı yastık arka yüz 109
Şekil 3.13. Halı yastık yüzey bölümlemesi çizimi 110
Şekil 3.14. Çiçek nakışı 110
Şekil 3.15. Çiçek nakışı 110

Şekil 3.16. Yaprak ve çiçek nakışı 110
Şekil 3.17. Sinek nakışı 110
Şekil 3.18. Deveboynu nakışı 110
Şekil 3.19. Halı yastık ön yüz 112
Şekil 3.20. Halı yastık arka yüz 112
Şekil 3.21. Koçboynuzu nakışı 113
Şekil 3.22. Hayat ağacı nakışı 113
Şekil 3.23. Yaprak ve çiçek nakışı 113
Şekil 3.24. Çiçek nakışı 113
Şekil 3.25. Çengel, kıyı suyu nakışı 113
Şekil 3.26. Diş nakışı 113
Şekil 3.27. Sinek nakışı 113
Şekil 3.28. Halı yastık ön yüz 115
Şekil 3.29. Halı yastık arka yüz 115
Şekil 3.30. Koçboynuzu nakışı 116
Şekil 3.31. Hayat ağacı nakışı 116
Şekil 3.32. Yaprak ve çiçek nakışı 116
Şekil 3.33. Çiçek nakışı 116
Şekil 3.34. Çengel, kıyı suyu nakışı 116
Şekil 3.35. Diş nakışı 116
Şekil 3.36. Sinek nakışı 116
Şekil 3.37. Halı yastık ön yüz 118
Şekil 3.38. Halı yastık arak yüz 118
Şekil 3.39. Koçboynuzu nakışı 119
Şekil 3.40. Hayatağacı nakışı 119
Şekil 3.41. Yaprak ve çiçek nakışı 119
Şekil 3.42. Çiçek nakışı 119
Şekil 3.43. Çengel, kıyı suyu 119
Şekil 3.44. Diş nakışı 119
Şekil 3.45. Sinek nakışı 119
Şekil 3.46. Halı namazlık (seccade) 121
Şekil 3.47. Halı namazlık desen çizimi 121
Şekil 3.48. Halı namazlık hayatağacı nakışı 121
Şekil 3.49. Küpe nakışları 122
Şekil 3.50. Küpe nakışları 122
Şekil 3.51. Yıldız nakışı 122
Şekil 3.52. Saçbağı nakışı 122

Şekil 3.53. Göz nakışı 122
Şekil 3.54. Kenar kirtme, kıyı suyu, kenar suyu 122
Şekil 3.55. Kenar kirtme, kıyı suyu, kenar suyu 122
Şekil 3.56. Hilal nakışı 122
Şekil 3.57. Saksı nakışı 122
Şekil 3.58. Halı heybe/at heybesi ön yüz 124
Şekil 3.59. Halı heybe/at heybesi arka yüz 124
Şekil 3.60. Halı yastık göbek deseni çizimi 125
Şekil 3.61. Stilize goncagül nakışı 125
Şekil 3.62. Yıldız nakışı 125
Şekil 3.63. Yıldız nakışlı bordür 125
Şekil 3.64. Çiçek nakışı 125
Şekil 3.65. Çiçek nakışı 125
Şekil 3.66. Sinek nakışı 125
Şekil 3.67. Diş nakışı 125
Şekil 3.68. Halı heybe ön yüz 127
Şekil 3.69. Halı heybe arka yüz 127
Şekil 3.70. Kıvrım nakışlı madalyon göbek 128
Şekil 3.71. Kıvrım nakışlı köşebent 128
Şekil 3.72. Göz nakışı 128
Şekil 3.73. Halı heybe ön yüz 130
Şekil 3.74. Halı heybe arka yüz 130
Şekil 3.75. Kıvrım nakışlı madalyon göbek 131
Şekil 3.76. Kıvrım nakışlı köşebent 131
Şekil 3.77. Göz nakışı 131
Şekil 3.78. Yaprak ve çiçek nakışı 131
Şekil 3.79. Yaprak nakışı 131
Şekil 3.80. Deveboynu nakışı 131
Şekil 3.81. Halı heybe ön yüz 133
Şekil 3.82. Halı heybe arka yüz 133
Şekil 3.83. Stilize goncagül ve sekiz köşeli madalyon göbek deseni çizimi 134
Şekil 3.84. Hayat ağacı nakışı 134
Şekil 3.85. Çiçek nakışı ve çiçek nakışlı bordür 134
Şekil 3.86. Halı heybe ön yüz 136
Şekil 3.87. Halı heybe arka yüz 136
Şekil 3.88. Sekiz kollu yıldız nakışı 137
Şekil 3.89. Sekiz kollu yıldız nakışı ve sekiz kollu yıldız madalyonu çizimi 137

Şekil 3.90. Stilize goncagül nakışı ve göbek düzeni 137
Şekil 3.91. Hayat ağacı nakışı 137
Şekil 3.92. Sinek nakışı 137
Şekil 3.93. Deveboynu nakışı 137
Şekil 3.94. Halı heybe yüzü 139
Şekil 3.95. Stilize goncagül ve çiçek nakışlı madalyon deseni çizimi 140
Şekil 3.96. Yıldız ve yaprak nakışı 140
Şekil 3.97. Çiçek nakışı 140
Şekil 3.98. Deveboynu nakışı 140
Şekil 3.99. Halı para çantası ön yüz 142
Şekil 3.100. Halı para çantası arka yüz 142
Şekil 3.101. Gül, çiçek nakışı 143
Şekil 3.102. Yaprak nakışı ve yaprak nakışlı kıyı suyu çizimi 143
Şekil 3.103. Kıyı suyu 143
Şekil 3.104. Kıyı suyu 143
Şekil 3.105. Diş nakışı 143
Şekil 3.106. Halı para çantası ön yüz 145
Şekil 3.107. Halı para çantası arka yüz 145
Şekil 3.108. Stilize goncagül nakışlı madalyon göbek 146
Şekil 3.109. Yaprak nakışı 146
Şekil 3.110. Diş nakışı 146
Şekil 3.111. Göz nakışı 146
Şekil 3.112. Sinek nakışı 146
Şekil 3.113. Keydirme palas 148
Şekil 3.114. Keydirme (geydirme) nakışı simetirk desen çizimi 149
Şekil 3.115. Keydirme, çakmak nakışı 149
Şekil 3.116. Pıtrak nakışı 149
Şekil 3.117. Topalca, ersin, çapraz nakışı 149
Şekil 3.118. Keydirme palas 151
Şekil 3.119. Keydirme (geydirme) nakışı simetirk desen çizimi 152
Şekil 3.120. Keydirme, çakmak nakışı 152
Şekil 3.121. Pıtrak ve elibelinde nakışlı etek deseni çizimi 152
Şekil 3.122. Pıtrak nakışı 152
Şekil 3.123. Elibelinde nakışı 152
Şekil 3.124. Muska, sığır sidiği nakışı 152
Şekil 3.125. Keydirme palas (tek kanat) 154
Şekil 3.126. Keydirme (geydirme) nakışı simetirk desen çizimi 155

Şekil 3.127. Pıtrak ve elibelinde nakışlı etek deseni çizimi 155
Şekil 3.128. Keydirme, çakmak nakışı 155
Şekil 3.129. Elibelinde nakışı 155
Şekil 3.130. Göz nakışı 155
Şekil 3.131. Pıtrak nakışı 155
Şekil 3.132. Keydirme palas (tek kanat) 157
Şekil 3.133. Keydirme (geydirme) nakışı simetirk desen çizimi 158
Şekil 3.134. Keydirme, çakmak nakışı 158
Şekil 3.135. Pıtrak nakışı 158
Şekil 3.136. Topalca, ersin, çapraz nakışı 158
Şekil 3.137. Keydirme palas 160
Şekil 3.138. Keydirme (geydirme) nakışı simetirk desen çizimi 161
Şekil 3.139. Keydirme, çakmak nakışı 161
Şekil 3.140. Göbek nakışı 161
Şekil 3.141. Pıtrak nakışı 161
Şekil 3.142. Topalca, ersin, çapraz nakışı 161
Şekil 3.143. Keydirme arası kesik palas (tek kanat) 163
Şekil 3.144. Ak yazma nakışı 164
Şekil 3.145. Avcı yumruğu, avucu yumuk nakışı 164
Şekil 3.146. Göbek nakışı 164
Şekil 3.147. Keydirme, çakmak nakışı 164
Şekil 3.148. Yedibala nakışı 164
Şekil 3.149. Çapraz nakışı 164
Şekil 3.150. Arasıkesik palas 166
Şekil 3.151. Sandık nakışı 167
Şekil 3.152. Pıtrak nakışı 167
Şekil 3.153. Elibelinde nakışı 167
Şekil 3.154. Elibelinde nakışı 167
Şekil 3.155. Topalca, ersin, çapraz nakışı 167
Şekil 3.156. Yedibala nakışı 167
Şekil 3.157. Koçboynuzlu (goçlu) palas. 169
Şekil 3.158. Koçboynuzu nakışı 170
Şekil 3.159. Kıvrım nakışı 170
Şekil 3.160. Pıtrak ve elibelinde nakışlı etek deseni çizimi 170
Şekil 3.161. Elibelinde nakışı 170
Şekil 3.162. Pıtrak nakışı 170
Şekil 3.163. Arasıkesik palas 172

Şekil 3.164. Sandık (tarak) nakışı 173
Şekil 3.165. Yıldız nakışı 173
Şekil 3.166. Avcı yumruğu, avucu yumuk nakışı 173
Şekil 3.167. Elibelinde nakışı 173
Şekil 3.168. Ak yazma nakışı 173
Şekil 3.169. Sandıklı (taraklı) palas 175
Şekil 3.170. Sandık (tarak) nakışı 176
Şekil 3.171. Göbek nakışı 176
Şekil 3.172. Elibelinde nakışları 176
Şekil 3.173. Pıtrak nakışı 176
Şekil 3.174. Koyungözü nakışı 176
Şekil 3.175. Toplaca, ersin, çapraz nakışı 176
Şekil 3.176. Çapraz nakışı 176
Şekil 3.177. Sandıklı (taraklı) palas 178
Şekil 3.178. Sandık (tarak) nakışı 179
Şekil 3.179. Pıtrak nakışı 179
Şekil 3.180. Elibelinde nakışları 179
Şekil 3.181. Elibelinde nakışı 179
Şekil 3.182. Pıtrak nakışı 179
Şekil 3.183. Küpe nakışları 179
Şekil 3.184. Koyungözü nakışı 179
Şekil 3.185. Arası kesik palas 181
Şekil 3.186. Elibelinde nakışı 182
Şekil 3.187. Elibelinde nakışı 182
Şekil 3.188. Pıtrak ve elibelinde nakışı 182
Şekil 3.189. Küpe nakışı 182
Şekil 3.190. Yıldız nakışı 182
Şekil 3.191. Koyungözü nakışı 182
Şekil 3.192. Arası kesik palas 184
Şekil 3.193. Elibelinde nakışı 185
Şekil 3.194. Elibelinde nakışı 185
Şekil 3.195. Pıtrak ve elibelinde nakışı 185
Şekil 3.196. Küpe nakışı 185
Şekil 3.197. Yıldız nakışı 185
Şekil 3.198. Koyungözü nakışı 185
Şekil 3.199. Palas 187
Şekil 3.200. Elibelinde nakışı 188

Şekil 3.201. Elibelinde nakışı 188
Şekil 3.202. Pıtrak nakışı 188
Şekil 3.203. Sığır sidiği nakışı 188
Şekil 3.204. Palas 190
Şekil 3.205. Elibelinde nakışı 191
Şekil 3.206. Pıtrak nakışı 191
Şekil 3.207. Sığır sidiği nakışı 191
Şekil 3.208. Sızı nakışı 191
Şekil 3.209. Sandıklı (taraklı) palas 193
Şekil 3.210. Sandık (tarak) nakışı desen çizimi 194
Şekil 3.211. Sandık (tarak) nakışı 194
Şekil 3.212. Elibelinde nakışı 194
Şekil 3.213. Göz nakışı 194
Şekil 3.214. Arası kesik palas (tek kanat) 196
Şekil 3.215. Elibelinde nakışı 197
Şekil 3.216. Elibelinde nakışı 197
Şekil 3.217. Pıtrak ve elibelinde nakışı 197
Şekil 3.218. Küpe nakışı 197
Şekil 3.219. Yıldız nakışı 197
Şekil 3.220. Göz nakışı 197
Şekil 3.221. Kıvrım nakışlı palas 199
Şekil 3.222. Elibelinde ve kıvrım nakışı desen çizimi 200
Şekil 3.223. Kıvrım nakışı 200
Şekil 3.224. Elibelinde nakışı 200
Şekil 3.225. Elibelinde nakışı 200
Şekil 3.226. Pıtrak nakışı 200
Şekil 3.227. Muska nakışı 200
Şekil 3.228. Kıvrım nakışlı palas (tek kanat) 202
Şekil 3.229. Elibelinde nakışı 202
Şekil 3.230. Çakmak, çengel nakışı 202
Şekil 3.231. Palas 204
Şekil 3.232. Palas 206
Şekil 3.233. Nakışlı kilim 208
Şekil 3.234. Çapraz nakışı 209
Şekil 3.235. Yarım topalca, topal çiçek 209
Şekil 3.236. Diş nakışı 209
Şekil 3.237. Boncuk nakışı 209

Şekil 3.238. Göbek nakışı 209
Şekil 3.239. Nakışlı kilim 211
Şekil 3.240. Sandık (tarak) nakışı 212
Şekil 3.241. Göbek nakışı 212
Şekil 3.242. Yedibala nakışı 212
Şekil 3.243. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı 212
Şekil 3.244. Diş nakışı 212
Şekil 3.245. Nakışlı kilim 214
Şekil 3.246. Sandık (tarak) nakışı 215
Şekil 3.247. Göbek nakışı 215
Şekil 3.248. Yedibala nakışı 215
Şekil 3.249. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı 215
Şekil 3.250. Diş nakışı 215
Şekil 3.251. Boncuk nakışı 215
Şekil 3.252. Dokuzgöz nakışı 215
Şekil 3.253. Nakışlı kilim 217
Şekil 3.254. Topalca, çapraz nakışı 218
Şekil 3.255. Göbek nakışı 218
Şekil 3.256. Yedibala nakışı 218
Şekil 3.257. Deveboynu nakışı 218
Şekil 3.258. Diş nakışı 218
Şekil 3.259. Nakışlı kilim 220
Şekil 3.260. Topalca, çapraz nakışı 221
Şekil 3.261. Göbek nakışı 221
Şekil 3.262. Yedibala nakışı 221
Şekil 3.263. Deveboynu nakışı 221
Şekil 3.264. Diş nakışı 221
Şekil 3.265. Nakışlı kilim 223
Şekil 3.266. Göbek (taş göbek) nakışı 224
Şekil 3.267. Sandık (tarak) nakışı 224
Şekil 3.268. Yedibala (etlik) nakışı 224
Şekil 3.269. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı 224
Şekil 3.270. Diş nakışı 224
Şekil 3.271. Nakışlı kilim 226
Şekil 3.272. Göbek (taş göbek) nakışı 227
Şekil 3.273. Diş nakışı 227
Şekil 3.274. Yedibala (etlik) nakışı 227

Şekil 3.275. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı 227
Şekil 3.276. Nakışlı kilim 229
Şekil 3.277. Kekilli nakışı 230
Şekil 3.278. Ağlıca nakışı 230
Şekil 3.279. Topalca, ersin, çapraz nakışı 230
Şekil 3.280. Topalca, ersin, çapraz nakışı 230
Şekil 3.281. Dokuzgöz nakışı 230
Şekil 3.282. Göbek nakışı 230
Şekil 3.283. Diş nakışı 230
Şekil 3.284. Boncuk nakışı 230
Şekil 3.285. Nakışlı kilim 232
Şekil 3.286. Kekilli nakışı 233
Şekil 3.287. Ağlıca nakışı 233
Şekil 3.288. Topalca, ersin, çapraz nakışı 233
Şekil 3.289. Topalca, ersin nakışı 233
Şekil 3.290. Dokuzgöz nakışı 233
Şekil 3.291. Göbek nakışı 233
Şekil 3.292. Diş nakışı 233
Şekil 3.293. Boncuk nakışı 233
Şekil 3.294. Nakışlı kilim 235
Şekil 3.295. Göbek (taşgöbek) nakışlı desen çizimi 236
Şekil 3.296. Karabel nakışı 236
Şekil 3.297. Yedibala (etlik) nakışı 236
Şekil 3.298. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı 236
Şekil 3.299. Sandık (tarak) nakışı 236
Şekil 3.300. Göbek (taşgöbek) nakışı 236
Şekil 3.301. Nakışlı kilim 238
Şekil 3.302. Göbek nakışı 239
Şekil 3.303. Sandık (tarak) nakışı 239
Şekil 3.304. Nakışlı kilim (Topalca kilim) 241
Şekil 3.305. Topalca ve göbek nakışlı kuşak deseni çizimi 242
Şekil 3.306. Topalca, çapraz nakışı 242
Şekil 3.307. Göbek nakışı 242
Şekil 3.308. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı 242
Şekil 3.309. Nakışlı kilim 244
Şekil 3.310. Çoban iliği (çakmak), sandık, göbek nakışı desen çizimi 245
Şekil 3.311. Sandık (tarak) nakışı 245

Şekil 3.312. Göbek nakışı 245
Şekil 3.313. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı 245
Şekil 3.314. Nakışlı kilim (yarım topalcalı kilim) 247
Şekil 3.315. Yarım topalca nakışı 247
Şekil 3.316. Nakışlı kilim 249
Şekil 3.317. Sandık (tarak) nakışı 250
Şekil 3.318. Topalca, çapraz nakışı 250
Şekil 3.319. Göbek nakışı 250
Şekil 3.320. Göbek nakışı 250
Şekil 3.321. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı 250
Şekil 3.322. Diş nakışı 250
Şekil 3.323. Nakışlı kilim 252
Şekil 3.324. Sandık (tarak) nakışı 253
Şekil 3.325. Kudret nakışı 253
Şekil 3.326. Yarım topalca nakışı 253
Şekil 3.327. Ağlıca nakışı 253
Şekil 3.328. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı 253
Şekil 3.329. Göbek nakışı 253
Şekil 3.330. Diş nakışı 253
Şekil 3.331. Deveboynu nakışı 253
Şekil 3.332. Nakışlı namazlık (namazlağ, seccade) 255
Şekil 3.333. Elibelinde ve kıvrım nakışı desen çizimi 256
Şekil 3.334. Elibelinde nakışı 256
Şekil 3.335. Elibelinde nakışı 256
Şekil 3.336. Muska, suyolu, sığır sidiği nakışı 256
Şekil 3.337. Çapraz nakışı 256
Şekil 3.338. Göbek nakışı 256
Şekil 3.339. Nakışlı namazlık (namazlağ, seccade) 258
Şekil 3.340. Elibelinde ve kıvrım nakışı desen çizimi 259
Şekil 3.341. Pıtrak nakışı 259
Şekil 3.342. Elibelinde nakışı 259
Şekil 3.343. Elibelinde nakışı 259
Şekil 3.344. Göbek nakışı 259
Şekil 3.345. Topalca, ersin, çapraz nakışı 259
Şekil 3.346. Sığır sidiği nakışı 259
Şekil 3.347. Nakışlı namazlık (namazlağ, seccade) 261
Şekil 3.348. Elibelinde ve kıvrım nakışı desen çizimi 262

Şekil 3.349. Pıtrak nakışı 262
Şekil 3.350. Elibelinde nakışı 262
Şekil 3.351. Elibelinde nakışı 262
Şekil 3.352. Göbek nakışı 262
Şekil 3.353. Topalca, ersin, çapraz nakışı 262
Şekil 3.354. Sığır sidiği nakışı 262
Şekil 3.355. Nakışlı namazlık (namazlağ, seccade) 264
Şekil 3.356. Elibelinde ve kıvrım nakışı desen çizimi 265
Şekil 3.357. Elibelinde nakışı 265
Şekil 3.358. Elibelinde nakışı 265
Şekil 3.359. Pıtrak nakışı 265
Şekil 3.360. Nakışlı namazlık (namazlağ, seccade) 267
Şekil 3.361. Elibelinde ve kıvrım nakışı desen çizimi 268
Şekil 3.362. Elibelinde nakışı 268
Şekil 3.363. Göbek nakışı 268
Şekil 3.364. Göbek nakışı 268
Şekil 3.365. Sığıs sidiği nakışı 268
Şekil 3.366. Nakışlı (koçlu) namazlık (namazlağ, seccade) 270
Şekil 3.367. Koçboynuzu nakışı 271
Şekil 3.368. Baklava dilimli göbek nakışı 271
Şekil 3.369. Çapraz nakışı 271
Şekil 3.370. Elibelinde nakışı 271
Şekil 3.371. Sığır sidiği nakışı 271
Şekil 3.372. Nakışlı (koçlu) namazlık (namazlağ, seccade) 273
Şekil 3.373. Koçboynuzu nakışı 274
Şekil 3.374. Göbek nakışı 274
Şekil 3.375. Elibelinde nakışı 274
Şekil 3.376. Elibelinde nakışı 274
Şekil 3.377. Keydirme (geydirme) namazlık (namazlağ, seccade) 276
Şekil 3.378. Keydirme (geydirme) nakışı simetirk desen çizimi 277
Şekil 3.379. Keydirme, çakmak nakışı 277
Şekil 3.380. Sığır sidiği nakışı 277
Şekil 3.381. Göbek nakışı 277
Şekil 3.382. Göbek nakışı 277
Şekil 3.383. Göbek nakışı 277
Şekil 3.384. Nakışlı kilim yolluk 279
Şekil 3.385. Sandık (tarak) nakışı 280

Şekil 3.386. Topalca, ersin, çapraz nakışı 280
Şekil 3.387. Göbek nakışı 280
Şekil 3.388. Göbek nakışı 280
Şekil 3.389. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı 280
Şekil 3.390. Diş nakışı 280
Şekil 3.391. Sızılı kilim 282
Şekil 3.392. Diş nakışı 282
Şekil 3.393. Sızılı kilim 284
Şekil 3.394. Diş nakışı 284
Şekil 3.395. Deveboynu nakışı 284
Şekil 3.396. Sızılı kilim 286
Şekil 3.397. Diş nakışı 286
Şekil 3.398. Deveboynu nakışı 286
Şekil 3.399. Gor, kor kilim 288
Şekil 3.400. Topalca, çapraz nakışı 288
Şekil 3.401. Göbek nakışı 288
Şekil 3.402. Gor, kor kilim 290
Şekil 3.403. Göbek nakışı 290
Şekil 3.404. “V” şekilli nakış 290
Şekil 3.405. Gor, kor kilim 292
Şekil 3.406. Göbek nakışı 292
Şekil 3.407. Gor, kor kilim 294
Şekil 3.408. Yedibala nakışı 294
Şekil 3.409. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı 294
Şekil 3.410. Gor, kor kilim 296
Şekil 3.411. Diş nakışı 296
Şekil 3.412. Alaca kilim 298
Şekil 3.413. Alaca kilim 300
Şekil 3.414. Ak kilim, çul 302
Şekil 3.415. Diş nakışı 302
Şekil 3.416. Boncuk nakışı 302
Şekil 3.417. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı 302
Şekil 3.418. Ak kilim, çul 304
Şekil 3.419. Diş nakışı 304
Şekil 3.420. Boncuk nakışı 304
Şekil 3.421. Yedibala nakışı 304
Şekil 3.422. Gara kilim, çul 306

Şekil 3.423. Diş nakışı 306
Şekil 3.424. Boncuk nakışı 306
Şekil 3.425. Yedibala nakışı 306
Şekil 3.426. Gara kilim, çul 308
Şekil 3.427. Diş nakışı 308
Şekil 3.428. Boncuk nakışı 308
Şekil 3.429. Gara kilim, çul 310
Şekil 3.430. Diş nakışı 310
Şekil 3.431. Boncuk nakışı 310
Şekil 3.432. Nakışlı çul 312
Şekil 3.433. Göbek nakışı 312
Şekil 3.434. Döşek çulu, yıltık örtüsü 314
Şekil 3.435. Çadır çulu 316
Şekil 3.436. Çul, at örtüsü 318
Şekil 3.437. Kilim yastık 320
Şekil 3.438. Elibelinde nakışı 320
Şekil 3.439. Elibelinde nakışı 320
Şekil 3.440. Sığır sidiği nakışı 320
Şekil 3.441. Muska, su yolu nakışı 320
Şekil 3.442. Çapraz nakışı 320
Şekil 3.443. Kilim heybe 322
Şekil 3.444. Çuvaltopu nakışı 322
Şekil 3.445. Diş nakışı 322
Şekil 3.446. Boncuk nakışı 322
Şekil 3.447. Kilim heybe 324
Şekil 3.448. Çuvaltopu nakışı 324
Şekil 3.449. Diş nakışı 324
Şekil 3.450. Boncuk nakışı 324
Şekil 3.451. Kilim heybe 326
Şekil 3.452. Çuvaltopu nakışı 326
Şekil 3.453. Diş nakışı 326
Şekil 3.454. Boncuk nakışı 326
Şekil 3.455. Kilim heybe 328
Şekil 3.456. Çuvaltopu nakışı 328
Şekil 3.457. Diş nakışı 328
Şekil 3.458. Boncuk nakışı 328
Şekil 3.459. Kilim heybe 330

Şekil 3.460. Dokuzgöz nakışı 330
Şekil 3.461. Göbek nakışı 330
Şekil 3.462. Kudret nakışı 330
Şekil 3.463. Topalca, ersin, çapraz nakışı 330
Şekil 3.464. Diş nakışı 330
Şekil 3.465. Kilim heybe 332
Şekil 3.466. Dokuzgöz nakışı 332
Şekil 3.467. Göbek nakışı 332
Şekil 3.468. Kudret nakışı 332
Şekil 3.469. Topalca, ersin, çapraz nakışı, ... 332
Şekil 3.470. Diş nakışı 332
Şekil 3.471. Kilim heybe 334
Şekil 3.472. Dokuzgöz nakışı 334
Şekil 3.473. Göbek nakışı 334
Şekil 3.474. Kudret nakışı 334
Şekil 3.475. Topalca, ersin, çapraz nakışı 334
Şekil 3.476. Diş nakışı 334
Şekil 3.477. Kilim heybe 336
Şekil 3.478. Dokuzgöz nakışı 336
Şekil 3.479. Göbek nakışı 336
Şekil 3.480. Kudret nakışı 336
Şekil 3.481. Topalca, ersin, çapraz nakışı 336
Şekil 3.482. Diş nakışı 336
Şekil 3.483. Kilim heybe 338
Şekil 3.484. Dokuzgöz nakışı 338
Şekil 3.485. Göbek nakışı 338
Şekil 3.486. Kudret nakışı 338
Şekil 3.487. Topalca, ersin, çapraz nakışı 338
Şekil 3.488. Diş nakışı 338
Şekil 3.489. Kilim heybe 340
Şekil 3.490. Dokuzgöz nakışı 340
Şekil 3.491. Göbek nakışı 340
Şekil 3.492. Kudret nakışı 340
Şekil 3.493. Topalca, ersin, çapraz nakışı 340
Şekil 3.494. Diş nakışı 340
Şekil 3.495. Taşgöbek heybe 342
Şekil 3.496. Dokuzgöz nakışı 342

Şekil 3.497. Göbek nakışı 342
Şekil 3.498. Kudret nakışı 342
Şekil 3.499. Topalca, ersin, çapraz nakışı 342
Şekil 3.500. Diş nakışı 342
Şekil 3.501. Heybe 344
Şekil 3.502. Göbek nakışı 344
Şekil 3.503. Taşgöbek nakışı 344
Şekil 3.504. Göbek nakışı 344
Şekil 3.505. Göbek nakışı 344
Şekil 3.506. Heybe 346
Şekil 3.507. Göbek nakışı 346
Şekil 3.508. Göbek nakışı 346
Şekil 3.509. Kıl heybe 348
Şekil 3.510. Tek gözlü heybe 350
Şekil 3.511. Taşgöbek nakışı 350
Şekil 3.512. Göbek nakışı 350
Şekil 3.513. Topalca, ersin, çapraz nakışı 350
Şekil 3.514. Yedibala nakışı 350
Şekil 3.515. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı 350
Şekil 3.516. Ok yay, yaba nakışı 350
Şekil 3.517. Diş nakışı 350
Şekil 3.518. Kilim çanta, taşgöbek çanta 352
Şekil 3.519. Taşgöbek nakışı 352
Şekil 3.520. Dokuzgöz nakışı 352
Şekil 3.521. Kudret nakışı 352
Şekil 3.522. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı 352
Şekil 3.523. Diş nakışı 352
Şekil 3.524. Kilim çanta, taşgöbek çanta 354
Şekil 3.525. Taşgöbek nakışı 355
Şekil 3.526. Dokuzgöz nakışı 355
Şekil 3.527. Kudret nakışı 355
Şekil 3.528. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı 355
Şekil 3.529. Diş nakışı 355
Şekil 3.530. Kilim çanta, taşgöbek çanta 357
Şekil 3.531. Taşgöbek nakışı 358
Şekil 3.532. Dokuzgöz nakışı 358
Şekil 3.533. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı 358

Şekil 3.534. Ok yay, yaba nakışı 358
Şekil 3.535. Diş nakışı 358
Şekil 3.536. Kilim çanta, taşgöbek çanta 360
Şekil 3.537. Taşgöbek nakışı 360
Şekil 3.538. Dokuzgöz nakışı 360
Şekil 3.539. Kudret nakışı 360
Şekil 3.540. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı 360
Şekil 3.541. Diş nakışı 360
Şekil 3.542. Kilim çanta, taşgöbek çanta 362
Şekil 3.543. Taşgöbek nakışı 362
Şekil 3.544. Göbek nakışı 362
Şekil 3.545. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı 362
Şekil 3.546. Ok yay, yaba nakışı 362
Şekil 3.547. Diş nakışı 362
Şekil 3.548. Kilim çanta, taşgöbek çanta 364
Şekil 3.549. Taşgöbek nakışı 364
Şekil 3.550. Göbek nakışı 364
Şekil 3.551. Kudret nakışı 364
Şekil 3.552. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı 364
Şekil 3.553. Diş nakışı 364
Şekil 3.554. Kilim çanta, taşgöbek çanta 366
Şekil 3.555. Taşgöbek nakışı 366
Şekil 3.556. Göbek nakışı 366
Şekil 3.557. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı 366
Şekil 3.558. Ok yay, yaba nakışı 366
Şekil 3.559. Diş nakışı 366
Şekil 3.560. Kilim çanta, taşgöbek çanta 368
Şekil 3.561. Taşgöbek nakışı 368
Şekil 3.562. Göbek nakışı 368
Şekil 3.563. Kudret nakışı 368
Şekil 3.564. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı 368
Şekil 3.565. Diş nakışı 368
Şekil 3.566. Kilim çanta, kekilli çanta 370
Şekil 3.567. Kekilli nakışı 370
Şekil 3.568. Göbek nakışı 370
Şekil 3.569. Topalca, çapraz nakışı 370
Şekil 3.570. Diş nakışı 370

Şekil 3.571. Alaçuval 372
Şekil 3.572. Elibelinde nakışı, kıvrım nakışı ve kıyı suyu nakışı desen çizimi 373
Şekil 3.573. Elibelinde ve kıvrım nakışı 373
Şekil 3.574. Göbek nakışı 373
Şekil 3.575. Kıyı suyu nakışı 373
Şekil 3.576. Alaçuval 375
Şekil 3.577. Elibelinde nakışı, kıvrım nakışı ve kıyı suyu nakışı desen çizimi 376
Şekil 3.578. Elibelinde ve kıvrım nakışı 376
Şekil 3.579. Göbek nakışı 376
Şekil 3.580. Kıyı suyu nakışı 376
Şekil 3.581. Çengel, çakmak nakışı 376
Şekil 3.582. Deveboynu nakışı 376
Şekil 3.583. Alaçuval 378
Şekil 3.584. Elibelinde nakışı, kıvrım nakışı ve kıyı suyu nakışı desen çizimi 379
Şekil 3.585. Elibelinde ve kıvrım nakışı 379
Şekil 3.586. Göbek nakışı 379
Şekil 3.587. Kıyı suyu nakışı 379
Şekil 3.588. Alaçuval 381
Şekil 3.589. Elibelinde nakışı, kıvrım nakışı ve kıyı suyu nakışı desen çizimi 382
Şekil 3.590. Elibelinde ve kıvrım nakışı 382
Şekil 3.591. Kıyı suyu nakışı 382
Şekil 3.592. Alaçuval 384
Şekil 3.593. Elibelinde nakışı, kıvrım nakışı ve kıyı suyu nakışı desen çizimi 385
Şekil 3.594. Elibelinde ve kıvrım nakışı 385
Şekil 3.595. Göbek nakışı 385
Şekil 3.596. Kıyı suyu nakışı 385
Şekil 3.597. Alaçuval 387
Şekil 3.598. Elibelinde nakışı desen çizimi 388
Şekil 3.599. Elibelinde nakışı 388
Şekil 3.600. Elibelinde nakışı 388
Şekil 3.601. Elibelinde nakışı 388
Şekil 3.602. Çengel, çakmak nakışı 388
Şekil 3.603. Kıyı suyu nakışı 388
Şekil 3.604. Boncuk nakışı 388
Şekil 3.605. Deveboynu nakışı 388
Şekil 3.606. Alaçuval 390
Şekil 3.607. Elibelinde nakışı, kıvrım nakışı ve kıyı suyu nakışı desen çizimi 391

Şekil 3.608. Elibelinde ve kıvrım nakışı 391
Şekil 3.609. Göbek nakışı 391
Şekil 3.610. Kıyı suyu nakışı 391
Şekil 3.611. Alaçuval 393
Şekil 3.612. Elibelinde nakışı, kıvrım nakışı ve kıyı suyu nakışı desen çizimi 394
Şekil 3.613. Elibelinde ve kıvrım nakışı 394
Şekil 3.614. Elibelinde nakışı 394
Şekil 3.615. Kıyı suyu nakışı 394
Şekil 3.616. Dimi çuvalı, un çuvalı 396
Şekil 3.617. Önlük (öynük) 398
Şekil 3.618. Kuzu nakışlı önlük deseni 398
Şekil 3.619. Kuzu nakışı 398
Şekil 3.620. Öküz sadırı nakışı 398
Şekil 3.621. Önlük (öynük) 400
Şekil 3.622. Kuzu nakışlı önlük deseni 400
Şekil 3.623. Kuzu nakışı 400
Şekil 3.624. Öküz sadırı nakışı 400
Şekil 3.625. Önlük (öynük) 402
Şekil 3.626. Kuzu nakışlı önlük deseni 402
Şekil 3.627. Kuzu nakışı 402
Şekil 3.628. Öküz sadırı nakışı 402
Şekil 3.629. Önlük (öynük) 404
Şekil 3.630. Kuzu nakışlı önlük deseni 404
Şekil 3.631. Kuzu nakışı 404
Şekil 3.632. Öküz sadırı nakışı 404
Şekil 3.633. Önlük (öynük) 406
Şekil 3.634. Kuzu nakışlı önlük deseni 406
Şekil 3.635. Kuzu nakışı 406
Şekil 3.636. Öküz sadırı nakışı 406
Şekil 3.637. Önlük bağı (önük bağı) 408
Şekil 3.638. Kartal kanadı nakışı 408
Şekil 3.639. Önlük bağı (önük bağı) 410
Şekil 3.640. Sülüklü, çift kıvrım nakışı 410
Şekil 3.641. Önlük bağı (önük bağı) 412
Şekil 3.642. Kumru gözü nakışı 412
Şekil 3.643. Kıvrım, çengel nakışı 412
Şekil 3.644. Çuval kulpu 414

Şekil 3.645. Kıvrım nakışı 414
Şekil 3.646. Deve başlığı ön yüzü..... 416
Şekil 3.647. Deve başlığı arka yüzü..... 416
Şekil 3.648. Kartal kanadı nakışı 416
Şekil 3.649. Kıvrım nakışı 416
Şekil 3.650. Çember..... 418
Şekil 3.651. Koyungözü nakışı 418
Şekil 3.652. Mühür nakışı..... 418
Şekil 3.653. Koyungözü ve mühür nakışı dolgulu ayna nakışı..... 418
Şekil 3.654. Zencir nakışı 418
Şekil 3.655. Çember..... 420
Şekil 3.656. Koyungözü nakışı 420
Şekil 3.657. Ayna nakışı 420
Şekil 3.658. Koyungözü nakışı dolgulu ayna nakışı 420
Şekil 3.659. Çember..... 422
Şekil 3.660. Kedi izi nakışı 422
Şekil 3.661. Mühür nakışı..... 422
Şekil 3.662. Çember..... 424
Şekil 3.663. Baygun nakışı 424
Şekil 3.664. Mühür nakışı..... 424
Şekil 3.665. Baygun ve mühür nakışlı 424
Şekil 3.666. Aybütünü nakışı..... 424
Şekil 3.667. Çember..... 426
Şekil 3.668. Mühür nakışı..... 426
Şekil 3.669. Mühür nakışı..... 426
Şekil 3.670. Ayna nakışı 426
Şekil 3.671. Koyungözü nakışı 426
Şekil 3.672. Çember..... 428
Şekil 3.673. Demirkırat nakışı 428
Şekil 3.674. Aybütünü nakışı..... 428
Şekil 3.675. Çember..... 430
Şekil 3.676. Demirkırat nakışı 431
Şekil 3.677. Koyungözü nakışı 431
Şekil 3.678. Demirkırat ve koyungözü nakışı dolgulu ayna nakışı..... 431
Şekil 3.679. Çember..... 433
Şekil 3.680. Demirkırat nakışı 434
Şekil 3.681. Mühür nakışı..... 434

Şekil 3.682. Demirkırat ve mühür nakışı dolgulu ayna nakışı 434
Şekil 3.683. Çember 436
Şekil 3.684. Aybütünü nakışı 437
Şekil 3.685. Koyungözü nakışı 437
Şekil 3.686. Aybütünü ve koyungözü nakışı dolgulu ayna nakışı 437
Şekil 3.687. Çember 439
Şekil 3.688. Demirkırat nakışı 440
Şekil 3.689. Koyungözü nakışı 440
Şekil 3.690. Demirkırat ve koyungözü nakışı dolgulu ayna nakışı 440
Şekil 3.691. Çember 442
Şekil 3.692. Mühür nakışı (dörtlü) 442
Şekil 3.693. Mühür nakışı dolgulu ayna nakışı 442
Şekil 3.694. Çember 444
Şekil 3.695. Baygun nakışı 445
Şekil 3.696. Mühür nakışı 445
Şekil 3.697. Baygun, mühür nakışı dolgulu ayna nakışı 445
Şekil 3.698. Baygun ve mühür nakışı 445
Şekil 3.699. Peşkir, peşkür 447
Şekil 3.700. Mühür nakışı 447
Şekil 3.701. Tufa nakışı 447
Şekil 3.702. Mühür nakışı dolgulu ayna nakışı 447
Şekil 3.703. Peşkir, peşkür 449
Şekil 3.704. Mühür nakışı 449
Şekil 3.705. Tarak dişi nakışı 449
Şekil 3.706. Mühür nakışı dolgulu ayna nakışı 449
Şekil 3.707. Peşkir, peşkür 451
Şekil 3.708. Demikırat nakışı 451
Şekil 3.709. Baygun nakışı 451
Şekil 3.710. Tarakdişi nakışı dolgulu ayna nakışı 451
Şekil 3.711. Tarak dişi nakışı 451
Şekil 3.712. Peşkir, peşkür 453
Şekil 3.713. Mühür nakışı dolgulu ayna nakışı 453
Şekil 3.714. Mühür nakışı 453
Şekil 3.715. Peşkir, peşkür 455
Şekil 3.716. Baygun nakışı 455
Şekil 3.717. Tufa nakışı (muska) 455
Şekil 3.718. Baygun nakışı ve mühür nakışı dolgulu ayna nakışı 455

Şekil 3.719. Peşkir, yağlık 457
Şekil 3.720. Demirkırat nakışı 457
Şekil 3.721. Baygun nakışı 457
Şekil 3.722. Demirkırat nakışı dolgulu ayna nakışı 457
Şekil 3.723. Peşkir, yağlık 459
Şekil 3.724. Mühür nakışı 459
Şekil 3.725. Mühür nakışı 459
Şekil 3.726. Mühür nakışı dolgulu ayna nakışı 459
Şekil 3.727. Peşkir, yağlık 461
Şekil 3.728. Baygun nakışı 461
Şekil 3.729. Tufa (muska) nakışı 461
Şekil 3.730. Baygun nakışı dolgulu ayna nakışı 461
Şekil 3.731. Peşkir, yağlık 463
Şekil 3.732. Baygun nakışı 463
Şekil 3.733. Mühür nakışı 463
Şekil 3.734. Mühür nakışı dolgulu ayna nakışı 463
Şekil 3.735. Peşkir, yağlık 465
Şekil 3.736. Baygun nakışı 465
Şekil 3.737. Mühür nakışı 465
Şekil 3.738. Mühür nakışı dolgulu ayna nakışı 465
Şekil 3.739. Tarakdişi nakışı 465
Şekil 3.740. Peşkir, yağlık 467
Şekil 3.741. Demirkrat nakışı 467
Şekil 3.742. Tufa nakışı 467
Şekil 3.743. Kundak bezi 469
Şekil 3.744. Koyungözü nakışı 469
Şekil 3.745. Kundak bezi 471
Şekil 3.746. Baygun nakışı 471
Şekil 3.747. Baygun nakışı 471
Şekil 3.748. Örtü 473
Şekil 3.749. Aybütünü nakışı 473
Şekil 3.750. Elbise 475
Şekil 3.751. Demirkırat nakışı 475
Şekil 3.752. Mühür nakışı 475
Şekil 3.753. Demirkırat ve mühür dolgulu ayna nakışı 475
Şekil 3.754. Şalvar 477
Şekil 3.755. Bayan üst giysisi 479

Şekil 3.756. Çanta 481
Şekil 3.757. Mühür nakışı dolgulu ayna nakışı 481
Şekil 3.758. Mühür nakışı 481
Şekil 3.759. Eteklik bez 483
Şekil 3.760. Eteklik 485
Şekil 3.761. Gömleklik bez 487
Şekil 3.762. Gömleklik bez 489
Şekil 3.763. Bez 491
Şekil 3.764. Örtü 493
Şekil 3.765. Perde 495
Şekil 3.766. Perde 497
Şekil 3.767. Yün pantolon ön yüz 499
Şekil 3.768. Yün pantolon arka yüz 499
Şekil 4.1. Kirmanda iplik eğirme. Cennet Çiçekdağı 514
Şekil 4.2. Deve kırkımı (Arif Toygar'dan) 516
Şekil 4.3. Nakışlı kuşaklar arasındaki çubuk ve tahta denilen nakışsız düz kuşaklar 533
Şekil 4.4. Nakışlı kuşaklar arasındaki çubuk ve tahta denilen nakışsız düz kuşaklar 534
Şekil 4.5. Çubuk ve tahta denilen nakışsız düz kuşaklar 534
Şekil 4.6. Baklava dilimli madalyonlar 535
Şekil 4.7. Dokuz göz nakışı 536
Şekil 4.8. Dokuz göz nakışı 537
Şekil 4.9. Taş göbek nakışı 537
Şekil 4.10. Karabel nakışı 538
Şekil 4.11. Dokuzgöz karakterli çuvaltopu nakışı 538
Şekil 4.12. Çuvaltopu nakışı 539
Şekil 4.13. Elibelinde nakışı 539
Şekil 4.14. Elibelinde ve kıvrım nakışı desen çizimi 539
Şekil 4.15. Elibelinde nakışı 539
Şekil 4.16. Elibelinde ve kıvrım nakışı desen çizimi 540
Şekil 4.17. Elibelinde nakışı 540
Şekil 4.18. Kartal kanadı nakışının ardışık sıralanışı 541
Şekil 4.19. Sülüklü nakışının ardışık sıralanışı 541
Şekil 4.20. Kumru gözü nakışı ve çakmak, kıvrım nakışının belirli aralıklarla sıralanışı 541
Şekil 4.21. Çarpana dokuma yüzeyinin üç bölüme ayrılması. Kartal kanadı ve kıvrım nakışı 541
Şekil 4.22. Bez dokumaların eninde renkli çizgiler 543
Şekil 4.23. Bez dokumaların eninde renkli kuşak ve renkli çizgiler 543
Şekil 4.24. Bez dokumaların eninde renkli kuşak ve renkli çizgiler 544

Şekil 4.25. Bez dokumaların eninde renkli kuşak ve düz kuşaklar 544
Şekil 4.26. Bez dokumaların eninde düz kuşak ve çizgiler 544
Şekil 4.27. Bez dokumaların eninde düz kuşak ve çizgiler 545
Şekil 4.28. Dokuma kenarlarında renkli kuşaklar ve köşelerdeki kesişme yerlerinde ekose görünüm 545
Şekil 4.29. Runik Türk Alfabesi (Kırzıoğlı, 2002) 551
Şekil 4.30. Pazırık halısındaki at haşası çizimi (Tekçe, 1993) 553
Şekil 4.31. Konya hayvanlı halısından figür çizimi (Aslanapa, 1987) 553
Şekil 4.32. Horoz figürlü halı (Aslanapa, 1987) 553
Şekil 4.33. Çakmak "S" nakışlı peşkir (Kırzıoğlu, 2001) 553
Şekil 4.34. Çakmak "S" nakışlı yün çorap (Kırzıoğlu, 2001) 553
Şekil 4.35. Dokuma üzerinde tülü tekniği ile süsleme 566
Şekil 4.36. Dokuma üzerinde tülü tekniği ile süsleme detayı 566
Şekil 4.37. Bezayağı zemin dokuması üzerine sandık nakışı 568
Şekil 4.38. Bezayağı zemin dokuması üzerine küpe nakışı 568
Şekil 4.39. Kudret nakışı detay 570
Şekil 4.40. Kudret nakışı detay 570
Şekil 4.41. Ok, yay, yaba nakışı detay 570
Şekil 4.42. Deveboynu nakışı detay 570
Şekil 4.43.Çözgü yüzlü kilim detay 572
Şekil 4.44. Cicim dokuma aşaması. Nakış ipliklerinin dokuma esnasındaki görünüşü 573
Şekil 4.45. Seyrek nakışlı cicim detay 575
Şekil 4.46. Seyrek nakışlı cicim detay 576
Şekil 4.47. Nakışlı kilim dokumaların kuşaklarının atkı yüzlü seyrek nakışlı cicim dokuma tekniği detayı 577
Şekil 4.48. Atkı yüzlü seyrek nakışlı cicim dokuması 577
Şekil 4.49. Sık nakışlı cicim 578
Şekil 4.50. Elibelinde nakışı içi sumak dokuma tekniği ile doldurulma detayı 578
Şekil 4.51. Nakışlı kilim dokumaların kuşaklarının atkı yüzlü sık nakışlı cicim dokuma tekniği detayı 579
Şekil 4.52. Çanta gözü ön yüzü atkı yüzlü sık nakışlı cicim dokuma tekniği detayı 579
Şekil 4.53. Heybe gözü ön yüzü atkı yüzlü sık nakışlı cicim dokuma tekniği detay 580
Şekil 4.54. Atkı yüzlü sık nakışlı cicim dokuma tekniği detay 580
Şekil 4.55. Dokumanın zeminindeki siyah ve kırmızı arası kahverengi çizgiler 582
Şekil 4.56. Çözgü yüzlü nakışlı cicim dokuma tekniği detay 582
Şekil 4.57. Çözgü yüzlü nakışlı cicim dokuma tekniği detay 582
Şekil 4.58. Düz zili tekniği ile yapılmış dikey çizgiler 585
Şekil 4.59. Düz zili tekniği ile yapılmış diş ve boncuk nakışları 585

Şekil 4.60. Düz zili tekniği ile yapılmış sandık, tarak nakışının dikey çizgileri ve taraklı kısımları 585
Şekil 4.61. Düz zili tekniği ile yapılmış koçboynuzu nakışının dikey çizgileri 586
Şekil 4.62. Çapraz zili tekniği ile yapılmış keydirme nakışı detay 587
Şekil 4.63. Seyrek nakışlı zili detay 588
Şekil 4.64. Konturlu zili detay 588
Şekil 4.65. Konturlu zili detay 589
Şekil 4.66. Bordür çevresinde tek sıra düz sumak dokuma 591
Şekil 4.67. Kuşak çevresinde tek sıra düz sumak dokuma 591
Şekil 4.68. Balıksırtı sumak dokuma detay 592
Şekil 4.69. Bordür çevresinde balıksırtı sumak dokuma 593
Şekil 4.70. Kuşak çevresinde balıksırtı sumak dokuma 593
Şekil 4.71. Çapraz alternatif sumak detay 594
Şekil 4.72. Çapraz alternatif sumak detay 595
Şekil 4.73. Sumak dokuma teknikleri detay 595
Şekil 4.74. Sumak dokuma teknikleri detay 595
Şekil 4.75. Bez dokumada nakışlar 598
Şekil 4.76. Bez dokuma aşaması ve nakış oluşturma 599
Şekil 4.77. Bez ayağı dokuma ve dokuma sıklığı (Osman Şahin'den) 603
Şekil 4.78. Bez ayağı dokuma ve dokuma sıklığı (Osman Şahin'den) 603
Şekil 4.79. Bez dokuma sıklığı ve dokuma aşaması 603

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 3.1. (Katalog 1). Halı yastık 105
Tablo 3.2. (Katalog 2). Halı yastık 108
Tablo 3.3. (Katalog 3). Halı yastık 111
Tablo 3.4. (Katalog 4). Halı yastık 114
Tablo 3.5. (Katalog 5). Halı yastık 117
Tablo 3.6. (Katalog 6). Halı namazlık (namazlağ, seccade) 120
Tablo 3.7. (Katalog 7). Halı heybe/at heybesi 123
Tablo 3.8. (Katalog 8). Halı heybe 126
Tablo 3.9. (Katalog 9). Halı heybe 129
Tablo 3.10. (Katalog 10). Halı heybe 132
Tablo 3.11. (Katalog 11). Halı heybe 135
Tablo 3.12. (Katalog 12). Halı heybe gözü ön yüzü 138
Tablo 3.13. (Katalog 13). Halı para çantası 141
Tablo 3.14. (Katalog 14). Halı para çantası 144
Tablo 3.15. (Katalog 15). Keydirme palas 147
Tablo 3.16. (Katalog 16). Keydirme palas 150
Tablo 3.17. (Katalog 17). Keydirme palas (tek kanat) 153
Tablo 3.18. (Katalog 18). Keydirme palas (tek kanat) 156
Tablo 3.19. (Katalog 19). Keydirme palas (tek kanat) 159
Tablo 3.20. (Katalog 20). Keydirme arası kesik palas (tek kanat) 162
Tablo 3.21. (Katalog 21). Arası kesik palas 165
Tablo 3.22. (Katalog 22). Koçboynuzlu (goçlu) palas 168
Tablo 3.23. (Katalog 23). Arasıkesik palas 171
Tablo 3.24. (Katalog 24). Sandıklı (taraklı) palas 174
Tablo 3.25. (Katalog 25). Sandıklı (taraklı) palas 177
Tablo 3.26. (Katalog 26). Arası kesik palas 180
Tablo 3.27. (Katalog 27). Arası kesik palas 183
Tablo 3.28. (Katalog 28). Palas 186
Tablo 3.29. (Katalog 29). Palas 189
Tablo 3.30. (Katalog 30). Sandıklı (taraklı) palas 192
Tablo 3.31. (Katalog 31). Arası kesik palas (tek kanat) 195
Tablo 3.32. (Katalog 32). Kıvrım nakışlı palas (tek kanat) 198
Tablo 3.33. (Katalog 33). Kıvrım nakışlı palas (tek kanat) 201
Tablo 3.34. (Katalog 34). Palas 203
Tablo 3.35. (Katalog 35). Palas 205
Tablo 3.36. (Katalog 36). Nakışlı kilim 207

Tablo 3.37. (Katalog 37). Nakışlı kilim 210
Tablo 3.38. (Katalog 38). Nakışlı kilim 213
Tablo 3.39. (Katalog 39). Nakışlı kilim 216
Tablo 3.40. (Katalog 40). Nakışlı kilim 219
Tablo 3.41. (Katalog 41). Nakışlı kilim 222
Tablo 3.42. (Katalog 42). Nakışlı kilim 225
Tablo 3.43. (Katalog 43). Nakışlı kilim 228
Tablo 3.44. (Katalog 44). Nakışlı kilim 231
Tablo 3.45. (Katalog 45). Nakışlı kilim 234
Tablo 3.46. (Katalog 46). Nakışlı kilim 237
Tablo 3.47. (Katalog 47). Nakışlı kilim (Topalca kilim) 240
Tablo 3.48. (Katalog 48). Nakışlı kilim 243
Tablo 3.49. (Katalog 49). Nakışlı kilim (yarım topalcalı kilim) 246
Tablo 3.50. (Katalog 50). Nakışlı kilim 248
Tablo 3.51. (Katalog 51). Nakışlı kilim 251
Tablo 3.52. (Katalog 52). Nakışlı namazlık, (namazlağ, seccade) 254
Tablo 3.53. (Katalog 53). Nakışlı namazlık, (namazlağ, seccade) 257
Tablo 3.54. (Katalog 54). Nakışlı namazlık, (namazlağ, seccade) 260
Tablo 3.55. (Katalog 55). Nakışlı namazlık (namazlağ, seccade) 263
Tablo 3.56. (Katalog 56). Nakışlı namazlık (namazlağ, seccade) 266
Tablo 3.57. (Katalog 57). Nakışlı (koçlu) namazlık (namazlağ, seccade) 269
Tablo 3.58. (Katalog 58). Nakışlı (koçlu) namazlık (namazlağ, seccade) 272
Tablo 3.59. (Katalog 59). Keydirme (geydirme) namazlık (namazlağ, seccade) 275
Tablo 3.60. (Katalog 60). Nakışlı kilim yolluk 278
Tablo 3.61. (Katalog 61). Sızılı kilim 281
Tablo 3.62. (Katalog 62). Sızılı kilim 283
Tablo 3.63. (Katalog 63). Sızılı kilim 285
Tablo 3.64. (Katalog 64). Gor, kor kilim 287
Tablo 3.65. (Katalog 65). Gor, kor kilim 289
Tablo 3.66. (Katalog 66). Gor, kor kilim 291
Tablo 3.67. (Katalog 67). Gor, kor kilim 293
Tablo 3.68. (Katalog 68). Gor, kor kilim 295
Tablo 3.69. (Katalog 69). Alaca kilim 297
Tablo 3.70. (Katalog 70). Alaca kilim 299
Tablo 3.71. (Katalog 71). Ak kilim, çul 301
Tablo 3.72. (Katalog 72). Ak kilim, çul 303
Tablo 3.73. (Katalog 73). Gara kilim, çul 305

Tablo 3.74. (Katalog 74). Gara kilim, çul 307
Tablo 3.75. (Katalog 75). Gara kilim, çul 309
Tablo 3.76. (Katalog 76). Nakışlı çul 311
Tablo 3.77. (Katalog 77). Döşek çulu, yıltık örtüsü 313
Tablo 3.78. (Katalog 78). Çadır çulu 315
Tablo 3.79. (Katalog 79). Çul, at örtüsü 317
Tablo 3.80. (Katalog 80). Kilim yastık 319
Tablo 3.81. (Katalog 81). Kilim heybe 321
Tablo 3.82. (Katalog 82). Kilim heybe 323
Tablo 3.83. (Katalog 83). Kilim heybe 325
Tablo 3.84. (Katalog 84). Kilim heybe 327
Tablo 3.85. (Katalog 85). Kilim heybe 329
Tablo 3.86. (Katalog 86). Kilim heybe 331
Tablo 3.87. (Katalog 87). Kilim heybe 333
Tablo 3.88. (Katalog 88). Kilim heybe 335
Tablo 3.89. (Katalog 89). Kilim heybe 337
Tablo 3.90. (Katalog 90). Kilim heybe 339
Tablo 3.91. (Katalog 91). Kilim heybe 341
Tablo 3.92. (Katalog 92). Kilim heybe 343
Tablo 3.93. (Katalog 93). Kilim heybe 345
Tablo 3.94. (Katalog 94). Kıl heybe 347
Tablo 3.95. (Katalog 95). Tek gözlü kilim heybe 349
Tablo 3.96. (Katalog 96). Kilim çanta, taşgöbek çanta 351
Tablo 3.97. (Katalog 97). Kilim çanta, taşgöbek çanta 353
Tablo 3.98. (Katalog 98). Kilim çanta, taşgöbek çanta 356
Tablo 3.99. (Katalog 99). Kilim çanta, taşgöbek çanta 359
Tablo 3.100. (Katalog 100). Kilim çanta, taşgöbek çanta 361
Tablo 3.101. (Katalog 101). Kilim çanta, taşgöbek çanta 363
Tablo 3.102. (Katalog 102). Kilim çanta, taşgöbek çanta 365
Tablo 3.103. (Katalog 103). Kilim çanta, taşgöbek çanta 367
Tablo 3.104. (Katalog 104). Kilim çanta, kekilli çanta 369
Tablo 3.105. (Katalog 105). Alaçuval 371
Tablo 3.106. (Katalog 106). Alaçuval 374
Tablo 3.107. (Katalog 107). Alaçuval 377
Tablo 3.108. (Katalog 108). Alaçuval 380
Tablo 3.109. (Katalog 109). Alaçuval 383
Tablo 3.110. (Katalog 110). Alaçuval 386

Tablo 3.111. (Katalog 111). Alaçuval 389
Tablo 3.112. (Katalog 112). Alaçuval 392
Tablo 3.113. (Katalog 113). Dimi çuvalı, un çuvalı 395
Tablo 3.114. (Katalog 114). Önlük (öynük) 397
Tablo 3.115. (Katalog 115). Önlük (öynük) 399
Tablo 3.116. (Katalog 116). Önlük (öynük) 401
Tablo 3.117. (Katalog 117). Önlük (öynük) 403
Tablo 3.118. (Katalog 118). Önlük (öynük) 405
Tablo 3.119. (Katalog 119). Önlük bağı (önük bağı), üç etek bağı 407
Tablo 3.120. (Katalog 120). Önlük bağı (önük bağı), üç etek bağı 409
Tablo 3.121. (Katalog 121). Önlük bağı (önük bağı), üç etek bağı 411
Tablo 3.122. (Katalog 122). Çuval kulpu 413
Tablo 3.123. (Katalog 123). Deve başlığı (arka yüzü) 415
Tablo 3.124. (Katalog 124). Çember 417
Tablo 3.125. (Katalog 125). Çember 419
Tablo 3.126. (Katalog 126). Çember 421
Tablo 3.127. (Katalog 127). Çember 423
Tablo 3.128. (Katalog 128). Çember 425
Tablo 3.129. (Katalog 129). Çember 427
Tablo 3.130. (Katalog 130). Çember 429
Tablo 3.131. (Katalog 131). Çember 432
Tablo 3.132. (Katalog 132). Çember 435
Tablo 3.133. (Katalog 133). Çember 438
Tablo 3.134. (Katalog 134). Çember 441
Tablo 3.135. (Katalog 135). Çember 443
Tablo 3.136. (Katalog 136). Peşkir, peşkür 446
Tablo 3.137. (Katalog 137). Peşkir, peşkür 448
Tablo 3.138. (Katalog 138). Peşkir, peşkür 450
Tablo 3.139. (Katalog 139). Peşkir, peşkür 452
Tablo 3.140. (Katalog 140). Peşkir, peşkür 454
Tablo 3.141. (Katalog 141). Peşkir, yağlık 456
Tablo 3.142. (Katalog 142). Peşkir, yağlık 458
Tablo 3.143. (Katalog 143). Peşkir, yağlık 460
Tablo 3.144. (Katalog 144). Paşkir, yağlık. 462
Tablo 3.145. (Katalog 145). Peşkir, yağlık 464
Tablo 3.146. (Katalog 146). Peşkir, yağlık 466
Tablo 3.147. (Katalog 147). Kundak bezi 468

Tablo 3.148. (Katalog 148). Kundak bezi 470
Tablo 3.149. (Katalog 149). Örtü 472
Tablo 3.150. (Katalog 150). Elbise 474
Tablo 3.151. (Katalog 151). Şalvar 476
Tablo 3.152. (Katalog 152). Bayan üst giysisi 478
Tablo 3.153. (Katalog 153). Çanta 480
Tablo 3.154. (Katalog 154). Eteklik bez 482
Tablo 3.155. (Katalog 155). Eteklik 484
Tablo 3.156. (Katalog 156). Gömleklik bez 486
Tablo 3.157. (Katalog 157). Gömleklik bez 488
Tablo 3.158. (Katalog 158). Bez 490
Tablo 3.159. (Katalog 159). Örtü 492
Tablo 3.160. (Katalog 160). Perde 494
Tablo 3.161. (Katalog 161). Perde 496
Tablo 3.162. (Katalog 162). Yün pantolon 498

1. GİRİŞ

Bu bölümde çalışmamızın konusu, kapsamı ve önemi, amacı, yöntemi ve literatür bilgisi anlatılmıştır.

1.1. Araştırmanın Konusu, Kapsamı ve Önemi

Dokumacılık insanoğlunun en eski kültürel ve sanatsal faaliyetlerinden birisidir. Toplumların sanat ve refah düzeyini yansıtan önemli unsurların başında dokumacılık gelmektedir. Dokumacılık doğal şartlara, ihtiyaçlara, imkân ve olanaklara göre farklı toplumlarda farklı zamanlarda gelişerek değişik türlerde ortaya çıkmıştır. Türk dokuma sanatı da bu süreç içerisinde gelişerek dünyadaki dokumacılık içerisinde kendine özgü önemli bir yer tutmuştur.

Anadolu'nun hemen hemen her yöresinde dokumacılık görülmektedir. Günümüzde bu yörelerden bazıları araştırılıp bilim dünyasına tanıtılmış, bazıları ise daha kapsamlı araştırmalara ihtiyaç duymaktadır. Karadeniz Bölgesinin de zengin bir el sanatları ve dokumacılık kültürüne sahip olduğu fakat bunlar hakkında yeteri kadar araştırma yapılmadığı görülmektedir.

Karadeniz Bölgesi içerisinde Samsun Vezirköprü yöresi de önemli dokuma merkezlerinden birisi durumundadır. Çok eski çağlara kadar dayanan dokumacılık kültürü[1] Türk aşiretlerinin bölgeye yerleşmesi sonucu bu aşiretlerin kendine özgü dokuma tür ve çeşitleriyle daha da gelişmiş,[2] halı, kilim, düz dokumalar, çarpana ve bez dokumalarla yörede çok zengin bir dokumacılık kültürü oluşmuştur. Ancak bu dokumalar hakkında yeterli araştırma ve incelemeler yapılmadığından Türk dokuma sanatı içerisinde hak ettiği yeri alamamıştır.

Bölgenin dokumacılık kültürünün araştılması gerekliliği üzerine Samsun Vezirköprü yöresi dokumaları araştırılması planlanmıştır. Samsun- Vezirköprü Yöresi Dokumaları adlı çalışmamızda yöredeki dokumacılık kültürü ele alınmaktadır. Bu kapsamda yöredeki dokumacılığının tarihi, dokuma malzemeleri, teknik ve teknolojik özellikleri, nakış, desen ve kompozisyon özellikleri ile sanatsal özellikleri çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmamız, Türk dokuma sanatı içerisinde

[1] Necdet İğci ve Bünyamin Kıvrak, "Vezirköprü'de El Sanatları" *Geçmişten Günümüze Vezirköprü*, İstanbul 2008, ss. 195-203.

[2] Seyfullah Gül, Kültür Coğrafyası Açısından Vezirköprü Yöresinde Dokuma Kültürü", *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 38/38, 2018, s. 120.

yöresel dokumalarımızın araştırılması, tanıtılması ve dokuma zenginliğimizin ortaya çıkarılması bakımından önem arz etmektedir.

Tez çalışmasında Samsun Vezirköprü yöresi dokumaları ele alınarak araştırma ve incelemeleri yapılmıştır. Bu kapsamda 14 adet halı, 104 adet düz dokuma, 5 adet çarpana dokuma, 38 adet bez dokuma olmak üzere toplam 162 adet dokuma incelenerek katalogları oluşturulmuştur. Dokumaların malzemeleri, dokuma teknikleri, kullanılan araçlar ve gereçler, nakış ve kompozisyon özellikleri kapsamlı olarak değerlendirilmiştir. Dokumalardaki nakışların çizimleri yapılarak tez içerisinde dokumanın fotoğrafından sonra yerleştirilmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Samsun-Vezirköprü Yöresi Dokumaları Türk dokuma sanatında önemli bir yere sahiptir. Yöredeki dokumaların zengin dokuma geleneğini inceleyerek, yöredeki dokumacılığın tarihi, malzemeleri, araç gereçleri, teknik ve teknolojik özellikleri, nakış, desen ve kompozisyon özellikleri, gelişim aşamaları, estetik değerleri ve sanatsal özellikleri belirlenip yörenin kültürel zenginliğinin tanıtılması hedeflenmektedir. Ayrıca yörenin unutulmaya yüz tutmuş geleneksel dokumalarını kayıt altına alıp, geçmişten geleceğe köprü oluşturan bu kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılması amaçlanmıştır. Böylece Türk dokuma sanatında önemli bir yer tutan Vezirköprü yöresi dokumaları bilim dünyasına kazandırılmış olacaktır.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmanın Bilimsel Yöntemi: Vezirköprü dokumalarını inceleyeceğimiz bu çalışmada, nitel araştırmanın doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Sanat eserlerinin incelenmesinde tercih edilen bu yöntem; dokümana ulaşma, orijinal olup olmadığını teyit etme, dokümanları anlama, analiz etme, veriyi kullanma anlamına gelmektedir. Biz de literatür araştırmasından sonra eserleri yerinde incelemek için Vezirköprü'de alan araştırması yaptık.

Çalışmanın Aşamaları: Tez çalışması; literatür çalışması ve alan araştırması olmak üzere iki aşamada yapılmıştır.

Literatür araştırması: Kütüphanelerden kaynak taraması yapılarak çalışmamıza ışık tutacak eserler tespit edilmiştir. Ayrıca müze ve koleksiyonlarda bulunan yöre ile ilgili eserler incelenerek tez kapsamında değerlendirilmiştir. Bu kaynaklar tarandıktan sonra tez yazım aşamasına geçilmiştir.

Alan araştırması: Literatür çalışmasından sonra eserleri yerinde incelemek için alan araştırması yapılmıştır. Bu kapsamda izlenen yöntem şu şekilde oluşmuştur.

a) Alan araştırmasında öncelikli olarak Vezirköprü Kaymakamlığı, Vezirköprü Belediyesi, Vezirköprü Halk Eğitimi Merkezi Müdürlüğü, Vezirköprü'deki ilgili kurum ve kuruluşlar, Vezirköprü mahalle muhtarları ve sivil toplum kuruluşları ile yöredeki dokumacılık ve el sanatları hakkında görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler neticesinde öncelikli olarak araştırma yapılacak alanlar, görüşme yapılacak kurum, kuruluş ve kişiler belirlenmiştir.

Kaymakamlık ve Belediye başkanlığı ile görüşülerek araştırma için resmi izin alınmıştır. Kaynak taramalarından elde edilen veriler, yöredeki kurumlar, dernek ve muhtarlar ile yapılan görüşmeler neticesinde alan araştırmasının kapsamı belirlenmiştir. Bu kapsamda konuyla ilgili bilgi ve eser bulabileceğimiz mahallelerdeki kişiler ile iletişim kurulmuştur. Daha sonra alan araştırmasına başlanarak dokumalar yerinde incelenmiştir. İnceleme aşamasında dokumaların fotoğrafları çekilerek ölçümleri yapılmıştır. Dokumanın malzemesi, malzeme özellikleri, dokuma teknikleri, dokumanın inceleme aşamasındaki durumu kayıt altına alınmıştır. Araştırma kapsamında dokumayla ilgili bilgisi olan kişilerle görüşülerek bilgi alınmıştır. Bazı alan araştırmalarına tez danışmanı Prof. Dr. Eyüp NEFES ve TİK üyesi Prof. Dr. Osman ŞAHİN'de katılarak araştırmanın yürütülmesine katkıda bulunmuşlardır.

b) Dokumalar hakkınada bilgisi olan kişilerle, özellikle yaşlılarla görüşmeler yapılarak bu görüşmelerde yöredeki dokuma sanatına ilişkin bilgiler alınmıştır.

c) İncelenen dokumaların kataloglama çalışmaları yapılarak dokumaların teknik bilgileri yazılmıştır. Ayrıca dokumaların nakış çizimleri yapılarak dokuma ile ilgili kataloğa yerleştirilmiştir.

Tezin Bölümleri: Çalışma; giriş, dokumacılık ve tarihçesi, Vezirköprü dokumaları, karşılaştırma ve değerlendirme ile sonuç bölümlerinden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde araştırmanın konusu, kapsamı ve önemi, araştırmanın amacı, araştırmanın yöntemi ve literatür bilgilerine yer verilmiştir. Yine bu bölümde çalışmanın özgünlüğüne vurgu yapılarak gerekliliğine değinilmiştir.

İkinci bölümde dokumacılık ve tarihçesi altında dünyada dokumacılık, Türkler'den önce Anadolu'da dokumacılık ve Türkler'de dokuma sanatı alt başlıkları

oluşturularak konuyla ilgili kısa açıklamalar yapılmıştır. Türkler'de dokuma sanatı içerisinde Samsun Vezirköprü yöresinde dokumacılık, yöredeki dokumacılığın tarihçesi, dokumacılıkta kullanılan araç gereçler, dokumaya hazırlık ve dokuma aşamaları ve dokumacılıkla ilgili kavramlar alt başlığı oluşturularak konuyla ilgili bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölümde araştırma kapsamında incelenen dokumalar; halı dokuma, düz dokuma, çarpana dokuma ve bez dokuma olarak gruplandırılarak dokumaların katalogları oluşturulmuştur. Kataloglarda dokumaların genel ve teknik özellikleri belirtilmiştir. Bunlar; dokumanın görsel numarası, dokumanın adı, dokumanın türü, yöresi, bulunduğu yer, dokumanın şimdiki durumu, dokumanın boyutları, dokumanın kalitesi, dokuma tekniği, dokumada kullanılan malzemeler, dokumanın nakışları, renk, desen ve kompozisyon özellikleri hakkında bilgilerden oluşmaktadır.

Dokumaların kompozisyon özellikleri açıklamaları yapılırken öncelikli olarak dokumanın genel görünümü değerlendirilmiştir. Daha sonra yüzey bölümleri ele alınarak bölümlerin adetleri ve şekilleri belirtilmiştir. Yüzey değerlendirilmesinde dokumalar bordürlü olup olmadığı ve iç zeminin özelliklerini belirten açıklamalarla dokuma yüzeyi dıştan içeriye doğru incelemeye tabi tutulmuştur. Bordürler zemin renkleri, nakışları, nakışların özellikleri ve renkleri hakkında bilgi verilerek açıklanmıştır. İç zemin yüzey bölümleri ve özellikleri, nakışlar, nakışların özellikleri ve renkleri hakkında bilgi verilerek genel özellikleriyle ele alınmıştır. İncelenen dokumanın renk, nakış, desen ve kompozisyon açısında büyük benzerlik gösterdiği farklı yöre ve dokumalar ile de karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu karşılaştırmalar ile yöredeki dokumacılığın bağlantıları, benzer ve farklı yönleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Her katalogdan sonra ilgili eserin fotoğrafı yerleştirilmiştir. Sayfa düzeni dikkate alınarak ilgili dokumanın çizimleri ya fotoğraf ile aynı sayfada ya da diğer sayfada verilerek numaralandırılmıştır. Nakışların daha iyi anlaşılması için bazıları tek olarak, bazıları ise ikili ya da desendeki durumuna göre farklı sayılarda çizilmiştir.

Dokuma boyutları verilirken önce dokumanın eni, sonra dokumanın boyu rakam ve cm olarak verilmiştir. Halı ve düz dokumaların kalitesi 10 cm birim üzerinden sayılarak verilmiştir. Bu verilerden ilk sayı dokumanın enindeki çözgü sayılarını ikinci sayı ise dokumanın boyundaki sıra sayılarını göstermektedir. Dokumanın 10 cm

enindeki çözgü sayısı veya ilme sayısı dokumanın kalitesindeki ilk rakamsal sayıyı ifade etmektedir. Dokumanın 10 cm boyundaki atkı sayısı veya sıra sayısı dokumanın kalitesindeki ikinci rakamsal sayıyı ifade etmektedir.

Heybe dokumaları, heybe gözü, ağlık ve arka kısımlardan oluşmaktadır. Heybe dokumalarının ölçüleri daha iyi anlaşılması için bu kısımların ölçüleri ayrı ayrı verilmiştir.

Bez dokumaların kaliteleri (çözgü ve atkı sıklıkları) 1 cm birim üzerinden sayılarak verilmiştir. Verilen sayılardan ilk sayı dokumanın enindeki çözgü sayılarını, ikinci sayı ise dokumanın boyundaki atkı sayılarını göstermektedir. Dokumanın 1 cm enindeki çözgü sayısı dokumanın kalitesindeki ilk rakamsal sayıyı ifade etmektedir. Dokumanın 1 cm boyundaki atkı sayısı dokumanın kalitesindeki ikinci rakamsal sayıyı ifade etmektedir. Bez dokumaların nakışları daha iyi anlaşılması için renkli olarak çizilmiştir.

Çember dokumalarının bir kısmı ortadan dikilerek birleştirilmiştir. Bu dokumaların ölçüleri verilirken önce iki parçanın tam ölçüsü, sonra iki parçanın ayrı ayrı ölçüleri verilmiştir. Peşkir dokumalarında dokumanın iki ucundaki nakışların oluşturduğu desenlerin eni ölçü olarak verilmiştir.

Sayfa düzenlemesinde önce incelenen dokumaların fotoğrafları, sonra ilgili dokumanın nakışlarının çizimleri yerleştirilmiştir. Nakışlar öncelikli olarak dokumadaki yapısına ve desen içerisindeki tekrarına uygun olarak çizilmiştir. Dokumadaki yapısı anlaşılmayacak kadar bozuk ya da eksik olan nakışlar Türk dokuma sanatında ve yöredeki diğer dokumalardaki genel özellikler dikkate alınarak nakışın karakteristik özelliklerine ve genel yapısına uygun olarak çizilmiştir.

Dokumaların nakışları genelde siyah olarak çizilmiştir. Ancak bazı nakışların daha iyi anlaşılması için aralarda renkli çizimler kullanılmıştır. Bazı nakışlar ise tamamen renkli olarak çizilmiştir. Çizimleri yapılan nakışlar düz çizgi ile çerçeve içerisine alınarak sayfaya yerleştirilmiştir.

Dördüncü bölüm değerlendirme ve karşılaştırma olup bu kapsamda dokuma türleri, dokumalarda kullanılan malzemeler, dokumadaki renkler, dokumaların boyutları, bulunduğu yer ve şimdiki durumu, dokumalarda süsleme ve kompozisyon özellikleri, dokumalardaki nakışlar, dokuma teknikleri, dokuma tarihleri, dokumalarda kalite, dokuma yerleri ve dokuyucular alt başlıklarıyla değerlendirme ve karşılaştırma

yapılmıştır. Yapılan değerlendirme ve karşılaştırmalar ile yöredeki dokumacılık kültürünün Anadolu'nun diğer yöreleriyle ilişkileri, ortak ve farklı yönleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Dokumalarda kalite alt başlığında halı dokumaların 1 dm^2 deki ilme sıklıkları, düz dokumalarda 10 cm'deki çözgü ve atkı sıklıkları, bez dokumalarda 1 cm'deki çözgü ve atkı sıklıkları belirtilmiştir. Çarpana dokumalarında ise dokumanın enindeki birim ölçüde bulunan çözgü sayısı verilmiştir.

Sonuç bölümünde Samsun Vezirköprü yöresi dokumaları hakkında ulaştığımız sonuçlar ve öneriler dile getirilmiştir.

Tez konusu kapsamında ele alınan dokumaların teknik bilgileri katalog oluşturularak verilmiştir. Kataloglarda dokumaların fotoğrafları ve çizimleri şekil olarak isimlendirilmiştir. Fotoğraf ve çizimler tez içerisinde ilgili kılavuza göre yerleştirilmiştir. Aynı şekilde araştırma kapsamında tez konusu dokuma fotoğraflarının katalogları oluşturularak ilgili kılavuza göre tez içerisine yerleştirilmiştir.

1.4. Literatür Bilgisi

Yaptığımız literatür taraması sonucunda dokumalarla ilgili pek çok çalışmaya rastlanmıştır. Bu çalışmalar kitaplar, makaleler, tezler, bildiriler ve raporlar şeklinde çeşitlilik göstermektedir. Aşağıda her bir çalışma türü kendi içerisinde kronolojik sıra esas alınarak verilmiştir.

Kitaplar

1. Suut Kemal Yetkin, *İslam Mimarisi*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk İslam Sanatları Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara 1959. İslam sanatı tarihi hakkında geniş kapsamlı bilgilerle birlikte çizim ve fotoğraflar içeren bu eserde aynı zamanda Türkler'in İslam dünyası ile kültürel ve sanatsal etkileşimleri konularına da yer verilmiştir.

2. Karl Jettmar, *Art of the Steppes*, Crown Publishers, İnc., New York 1967. Dokumacılık hakkında özel bir öneme sahip olan kitap Bozkır sanatı hakkında geniş kapsamlı bilgilerle birlikte Türk halı sanatı hakkında bilgiler içermektedir. Aynı zamanda Kitapta Türk halı sanatının en eski halısı olarak bilinen Pazırık halısından daha eski ve daha ince kalitede bir halının varlığından bahsedilmektedir. Türk halı

sanatıyla ilgili yazılmış çoğu eserde Karl Jetmar kaynak gösterilmesine rağmen bahsedilen bilginin göz ardı edildiği görülmüştür.

3. Besim Atalay, *Türk Halıcılığı ve Uşak Halıları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1967. Kaynakta halı sanatının tanım ve kavramları hakkında bilgilerle birlikte Anadolu'daki halıcılık ve Uşak halıcılığı hakkında kapsamlı bilgiler bulunmaktadır.

4. Nejat Diyarbekirli, *Hun Sanatı*, M.E.B. Yayınları, İstanbul 1972. Eser Hunlar'ın tarih, kültür, din ve sanatları hakkında kapsamlı bilgiler içermektedir. Bu kapsamda arkeolojik bulgulardan yola çıkarak Hun kültür ve sanatları hakkında bilgiler sunmaktadır.

5. Hamit Zübeyr Koşay, *Pulur Etnografya ve Folklor Araştırmaları*, haz. Duygu Arısan Günay, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Keban Projesi Yayınları, Ankara 1977. Kitap Pulur'un tarihi, etnografyası kültür ve sanatı hakkında bilgiler içermektedir.

6. Şahin Yüksel Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, İş Bankası Yayınları, İstanbul 1978. Kaynak kitap dokumacılık tarihi, dokumacılığın büyük medeniyetlerde gelişimi hakkında geniş kapsamlı bilgiler içermektedir. Bunun yanı sıra Türk el dokumacılığı, Doğu Karadeniz Bölgesi, Doğu Anadolu Bölgesi el dokumacılığı ve dokuma tezgâhları konularına da yer verilmiştir.

7. Bahattin Ögel, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, C. III., Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1978. Kitap esasında kültür ve kültür tarihiyle ilgili bir kaynaktır. Kitapta dokumacılık ve dokuma hammaddeleri hakkında da bilgiler bulunmaktadır.

8. Emel Esin, *İslamiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslama Giriş*, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1978. Kaynak kitap İslam öncesi Türk tarihi ve sanat tarihi konularının yanı sıra Türk dokumacılık sanatı tarihi ve Türk dokuma sanatı ile ilgili bilgiler sunmaktadır.

9. A. Zeki Velidi Togan, *Umumi Türk Tarihi'ne Giriş*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, C.I., İstanbul 1981. Kitap Türk tarihi, kültür ve sanatları konularında bilgiler içeren kaynak nitelidiğindedir.

10. Homeros, *İlyada*, çev. Azra Erhat ve A. Kadir, Sander Yayınları, İstanbul 1981. Kitap Troya savaşı ve sonrasını anlatan antik dönem mitolojik eserlerdendir.

Anlatılan konular içerisinde dokumacılık ve dokuma kültürü ile ilgili kısa bilgiler de bulunmaktadır.

11. Belkıs Balpınar Acar, *Kilim-Cicim-Zili Sumak Düz Dokuma Yaygıları*, Eren Yayınları, İstanbul 1982. Kayan kitap düz dokumalar hakkında geniş kapsamlı bilgiler içermektedir. Kitapta düz dokuma teknikleri detaylı olarak anlatılmış, fotoğraf ve çizimlerle desteklenmiştir. Kaynak kitap düz dokumalar hakkında başat kaynak niteliğinde olup daha sonraki araştırmacılara ışık tuttuğu görülmektedir.

12. Belkıs Balpınar ve Udo Hirsch, *T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü Kilim ve Düz Dokuma Yaygılar Müzesi Kataloğu*, Uta Hülsey Yayınevi, Wesel Almanya 1983. Kitap düz dokumalar hakkında kısa bilgilerle birlikte ilgili müzedeki düz dokumaların katalog bilgilerini içermektedir.

13. Celal Esat Arseven, *Sanat Ansiklopedisi*, C. I, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1983. Kaynak kitap sanat konusunda hazırlanmış en temel eserlerden birisidir. Eserde sanat ile ilgili tanım, terim ve ele almış olduğu bazı konularla ilgili çizim ve fotoğraflar bulunmaktadır.

14. Bahattin Ögel, *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1984. Kitap Türk tarihi ve sanat tarihi konularının yanı sıra Türk dokumacılık sanatı tarihi ve Türk dokuma sanatı ile ilgili en eski bulgular hakkında bilgiler sunmaktadır.

15. Besim Atalay, *Divanü Lügat-it-Türk Tercümesi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1985. Kaşgarlı Mahmut tarafından H. 466/M. 1072-1073 tarihinde yazılan Divanü Lügat-it-Türk kitabı ilk yazılı Türkçe sözlük ve dil bilgisi kitabıdır. Bu kitabın en iyi tercümelerinden birisi Besim Atalay tarafından hazırlanan *Divanü Lügat-it-Türk Tercümesi*'dir.

16. Yusuf Durul, *Anadolu Kilimlerinden Örnekler*, Ak Yayınları, İstanbul 1985. Kitap kilim dokuma teknikleri, desen ve nakışlar hakkında bilgiler içermektedir. Bununla birlikte nakışların anlamları da verilerek çizimleri yapılmıştır. Kitap kilim dokumalar hakkında bilgiler içeren öncü kaynaklardandır.

17. Yusuf Durul, *Türk Kilim Motifleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1987. Kaynak kitap hem kilim dokuma tekniklerinden hem de dokumalardaki nakışlardan bahsetmektedir.

18. Oktay Aslanapa, *Türk Halı Sanatı'nın Bin Yılı*, Eren Yayınları, İstanbul 1987. Kitap Türk halı sanatı hakkında geniş kapsamlı bilgiler içermektedir. Kaynakta Türk halı sanatının tarihi süreci kronolojik olarak ele alınmış, konular fotoğraf ve çizimlerle desteklenmiştir.

19. M. Şemsettin Günaltay, *Yakınşark*, Ankara 1987. Kitap esasında tarih kaynağı niteliğinde olmakla birlikte dokumacılıkla ilgili bilgiler de içermektedir.

20. Afet İnan, *Eski Mısır Tarih ve Medeniyeti*, T.T.K. Yayınları, Ankara 1987. Kitap Mısır, Anadolu ve dünya tarihi ve kültürü hakkında bilgiler içermektedir.

21. Nazan Ölçer, *Türk ve İslam Eserleri Müzesi Kilimler*, Eren Yayınları, İstanbul 1988. Kitap düz dokumalar hakkında kısa bilgilerle birlikte ilgili müzedeki düz dokumaların katalog bilgilerinden oluşmaktadır. Kaynak kitapta kilim, cicim, zili, sumak dokumaları hakkında tarihi ve teknik bilgiler de bulunmaktadır.

22. Gönül Öney, *Anadolu Selçuklu Mimari Süsleme ve El Sanatları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1988. Kitap Anadolu Selçuklu Mimari Süsleme ve El Sanatları hakkında bilgiler içermektedir.

23. Nevber Gürsu, *Türk Dokumacılık Sanatı Çağlar Boyu Desenler*, Redhouse Yayınevi, İstanbul 1988. Kaynak kitap Türk dokumacılık sanatı ve tarihi hakkında kapsamlı bilgilerle birlikte dokuma çeşitleri, kumaş çeşitleri, dokuma kumaşlardaki süsleme konularına da yer verilmiştir.

24. Şerare Yetkin, *Türk Halı Sanatı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1991. Kaynak kitap Türk halı sanatı hakkında geniş kapsamlı bilgiler içermektedir. Kitapta Türk halı sanatının tarihi süreci kronolojik olarak ele alınmış ve Türk halı sanatı hakkında bilgiler verilerek konular görsellerle desteklenmiştir.

25. İlhan Özkeçeci, *Türk Tezhip Sanatı ve Tezyini Motifler*, Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yayını, Kayseri 1992. Kitap tezhip sanatı ve motifler hakkında bilgilerle birlikte motifl çizimlerini içermektedir.

26. Nejat Diyarbekirli, "İslamiyetten Önce Türk Sanatı", *Başlangıcından Bugüne Türk Sanatı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1993. Kitap Türk sanatı ile ilgili diğer konuların yanı sıra İslamiyetten önce Türk sanatı konuları hakkında da bilgiler içermektedir.

27. E. Fuat Tekçe, *Pazırık Altaylardan Bir Halının Öyküsü*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993. Kaynak kitap Pazırık halısı hakkında geniş kapsamlı bilgiler içermektedir. Bununla birlikte konu hakkında fotoğraf ve çizimlere de yer verilerek konuyla ilgili bilgiler desteklenmiştir.

28. İbrahim Gündüz, *Karapınar El Dokumaları ve Kök Boyacılık*, Karapınar Belediyesi Kültür Yayını, Konya 1993. Kitap Karapınar yöresinde dokumacılık ve doğal boyacılık hakkında bilgiler vermektedir.

29. Güran Erbek, *Anatolian Kilims I-II*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1995. Kaynak kitap müze ve koleksiyonlarda bulunan kilim dokumalardan seçilen örnekler fotoğraflarıyla birlikte verilerek dokumalardaki nakışların çizim ve isimlerine yer verilmiştir.

30. Yakartepe, Mehmet ve Zerrin Yakartepe, *Tekstil Teknolojisi Elyaf'tan Kumaş'a*, C.5, T.K.A.M. Yayınları, İstanbul 1995. Kitap kumaş dokumalar hakkında teknik bilgiler içeren önemli kaynaklar arasında yer almaktadır. Ayrıca kitapta yer alan teknik bilgiler çizim ve şekillerle de desteklenmiştir.

31. Güner İnal, *Türk Minyatür Sanatı (Başlangıcından Osmanlılara Kadar)*, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara 1995. Kaynak kitapta Türk İslam minyatür sanatının kaynakları, İslam resminin başlangıcı, ilk minyatürlü yazmalar ve konularına göre minyatürler başlangıcından Osmanlı dönemine kadar ele alınmış ve konular fotoğraflarla desteklenmiştir.

32. Mehmet Ateş, *Mitolojiler Semboller ve Halılar*, Net Turistik Yayınları, İstanbul 1996. Kitap sembol ve sembolizm gibi konularla birlikte Pazırık halısı ve halıdaki sembolik üslup hakkında bilgiler içermektedir. Ayrıca kitapta mitoloji ve sembolizmin halılardaki nakışlara yansımaları üzerinde durulmuştur.

33. Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1997. Kitap İslam öncesi Türk sanatı, İslam sonrası Türk sanatı, Anadolu'da Türk sanatı, Beylikler, Selçuklular ve Osmanlılar devri mimarisi hakkında kapsamlı bilgilerle birlikte diğer sanat dalları hakkında da kapsamlı bilgiler sunmaktadır.

34. Abdullah Gülcemal, *Temel Kavramlarıyla Halı ve Desen Teknolojisi*, Tuğra Ofset, Isparta 1997. Kitap halı sanatı tarihi, halı sanatı ile ilgili teknik bilgilerinin yanı sıra konuyla ilgili çizimleri de içermektedir.

35. Çetin Aytaç, *El Dokumacılığı*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1997. Kaynak kitap dokumacılık konusunda önemli eserlerden birisidir. Kitapta Türk dokuma sanatları tarihi ve dokumalarla ilgili teknik bilgiler verilerek bu bilgiler çizim ve fotoğraflarla desteklenmiştir.

36. Bekir Deniz, *Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kili-Cicim-Zili)*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1998. Kitap düz dokumaların tarihi, dokuma tipleri ve teknikleri, Ayvacık yöresi düz dokuma yaygıları hakkında kapsamlı bilgiler sunmaktadır.

37. Onuk, Taciser, vd., *İçel El Sanatları,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998. Kitap İçel ve ilçelerindeki el sanatı ürünlerin incelenmesi sonucu elde edilen bilgilerle birlikte incelenen dokumaların nakışlarının çizimlerini içermektedir.

38. Louis Ligeti, *Bilinmeyen İç Asya*, çev. Sadrettin Karatay, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998. Kitap İç Asya ile ilgili araştırma ve incelemelerden elde edilen bilgilerden oluşmaktadır.

39. Sümerkan, Mustafa Reşat, *Trabzon Yöresi Geleneksel El Sanatları*, T.C. Trabzon Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Trabzon 1998. Kaynak kitap Trabzon yöresindeki el sanatları hakkında kapsamlı bilgiler sunmaktadır.

40. İsmail Öztürk, *Geleneksel Türk El Sanatlarına Giriş*, Ürün Yayınları, Ankara 1998. Kaynak kitap el sanatlarının tarihi süreci, el sanatları ile ilgili tanım ve kavramlar, el sanatlarının kapsadığı konular ve el sanatları çeşitleri hakkında kapsamlı bilgiler içermektedir.

41. İsmail Öztürk, *Doğal Bitkisel Boyalarla Yün Boyama*, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir 1999. Kitap boya, boyama işlemleri, boya bitkileri, boyar meddeler, lifler, mordanlar ve boyamada haslık gibi konularda kapsamlı bilgiler içermektedir.

42. Sadık Tural, *İlmek'e Yansıyan Şiir: Halı-Kilim*, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yardım Vakfı Bilig Yayınları, Ankara 1999. Kaynak kitapta halı kilim dokumaları üzerine değerlendirmeler yapılmakla birlikte nakışlar ve anlamları üzerinde de bilgiler bulunmaktadır.

43. Bekir Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2000. Kitap halı ve düz dokumalar hakkında tarihi bilgilerle birlikte teknik bilgiler içermektedir.

44. İsmail Fazlıoğlu, *Eskiçağda Dokuma*, Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul 2001. Kitap eski çağda dokuma, dokuma tezgâhları ve dokuma tezgâh ağırlıkları gibi konular hakkında bilgiler sunmaktadır.

45. Neriman Görgünay Kırzıoğlu, *Altaylar'dan Tunaboyu'na Türk Dünyası'nda Ortak Yanışlar (Motifler)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001. Kaynak kitap kirkitli dokumalar hakkında kısa bilgilerle birlikte başlangıcından günümüze Türk sanatlarından halı, kilim, mimari eserler, para ve diğer el sanatlarındaki nakışlar hakkında kapsamlı bilgiler vermektedir. Bu kapsamda erken devir Türk halıları, Selçuklu halıları ve Anadolu dokumalarında nakışlar, Türk mimari eserlerindeki ortak nakışlar hakkında bilgiler sunmaktadır.

46. Zahide İmer, *Gaziantep Yöresinde Üretilen Kutnu, Alaca ve Meydaniye Kumaşların Bazı Teknolojik Özellikleri,* Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara 2001. Kitap Gaziantep'te dokumacılık, dokuma çeşitleri, üretim aşamaları ve analizlerini içeren bilgilerden oluşmaktadır.

47. Neriman Görgünay, *Oğuz Damgaları ve Göktürk Harflerinin El Sanatlarımızdaki İzleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002. Kaynak kitapta eski Türk damgaları, Orhun ve Yenisey harfleri ile el sanatlarındaki nakışların benzerlikleri ele alınarak değerlendirilmesi yapılmıştır.

48. Mine Erbek, *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002. Kaynak kitapta dokumalardaki nakışların anlamları, nakışların Anadolunun değişik yörelerindeki işlenişleri ve benzerlikleri geniş kapsamlı olarak ele alınmıştır.

49. Harald Böhmer, *Koekboya Natural Dyes and Textiles A Colour Journey from Turkey to India and Beyond*, Remhöp -Verlag, Ganderkesee 2002. Kaynak kitap doğal boyacılık konusunda en kapsamlı kaynaklar arsında yer almaktadır. Kaynakta dünyada ve Türkiye'de doğal boyacılık konuları ele alınarak boyar maddeler, mordanlar, doğal boyalar ve doğal boyaların elde edilişleri ve doğal boyaların kimyasal formülleri kapsamlı olarak verilmiştir.

50. Sabahattin Türkoğlu, *Tarih Boyunca Anadolu'da Giyim Kuşam*, İstanbul 2002. Kitap Anadolu'da tarih öncesi çağlarda, antik çağda, Helenistik dönemde, Roma, Bizans ve Türk İslam döneminde dokumacılık ve giyim kuşam konularında geniş kapsamlı bilgiler sunmaktadır.

51. Lev Nikolayeviç Gumilev, *Eski Türkler*, çev. D. Ahsen Batur, Selenge Yayınları İstanbul 2003. Kitap Türk tarihi hakkında analizler içeren bir kaynak niteliğindedir.

52. Muharrem Ergin, *Orhun Abideleri*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2003. Kitap Orhun Abideleri hakkında kapsamlı bilgiler içermektedir.

53. Ebu Abdullah Muhammed İbn Battuta Tanci, *İbn Battuta Seyahatnamesi I,* haz. A. Sait Aykut, C. I, Y.K. Yayınları, İstanbul 2004. Kaynak kitap Ebu Abdullah Muhammed İbn Battuta Tanci'nin gezdikleri yerler hakkında verdikleri bilgilerle birlikte dokumacılık hakkında da önemli bilgiler sunmaktadır.

54. Zerrin Günal, *İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2004. Kitap İslam öncesi Türk tarihi, Asya'da Türk devletleri, Avrupa'da Türkler, İslam öncesi Türk kültürü hakkında bilgilerden oluşmaktadır.

55. İlhan Özkeçeci, *Zamanı Aşanlar, IX Yüzyıla Kadar Türk Sanatı*, HMS Grup, İstanbul 2004. Kaynak kitap erken devrilerden itibaren IX yy.'a kadar Türk sanatı hakkında geniş kapsamlı bilgiler vermektedir.

56. İnci Birol ve Çiçek Derman, *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 2005. Kaynak kitap Türk sanatında kullanılan motiflerin anlamları hakkında bilgiler vererek motiflerin kapsamlı çizimlerini içermektedir.

57. Suzan Bayraktaroğlu, "Halı Sanatı", *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi uygarlığı*, Ed. Ali Uzay Peker ve Kenan Bilici, C. II., Ankara 2006. 2 cilt olarak yayımlanan kaynak kitabın 2. cildinde Türk halı sanatı hakkında kısa bilgiler verilmiştir.

58. İlhan Özkeçeci*, Türk Sanatında Tezhip*, İstanbul 2007. Kitap tezhip sanatı hakkında açıklamalar yaparak tarihi süreci, tezyini motifler ve motiflerin çizimleri hakkında kapsamlı bilgiler vermektedir.

59. Recep Karadağ, *Doğal Boyamacılık*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2007. Kitap boya, boyama işlemleri, boya bitkileri, boyar meddeler, mordanlar gibi konularda kapsamlı bilgiler sunmaktadır.

60. İsmail Öztürk, *Dokumaya Giriş Halı*, Düz Dokumalar ve Dokuma Kumaşların Üretim Teknikleri, Mor Fil Yayınları, 2007. Kitap halı, düz dokumalar, kumaş ve bez dokumalar hakkında bilgiler içermektedir.

61. Yaşar Çoruhlu, *Erken Devir Türk Sanatı*. Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2007. Yaşar Çoruhlu'nun hazırlamış olduğu *Erken Devir Türk Sanatı* kitabı Orta ve İç Asya'da erken devirlerden itibaren Türk sanatı hakkında geniş kapsamlı bilgiler vermektedir.

62. Evliya Çelebi b. Mehmet Derviş Mehmed Zılli, *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatâmesi*, haz. Yücel Dağlı ve S.A. Kahraman, İkinci Kitap, Y.K.Y., İstanbul 2008. Kitap Evliya Çelebi'nin gezdikleri yerler hakkında verdikleri bilgilerle birlikte dokumacılık hakkında da önemli bilgiler sunmaktadır.

63. Necdet İğci ve Bünyamin Kıvrak, "Vezirköprü'de El Sanatları" *Geçmişten Günümüze Vezirköprü*, İstanbul 2008. Kaynak kitapta Vezirköprü hakkında coğrafya, tarih, eğitim-öğretim, ekonomi, kültür, spor, sağlık, ulaşım ve haberleşme, idari yapı, belediye ve köyler gibi bilgileri bulunmaktadır. Ayrıca kültür bölümünde yöredeki dokumacılık hakkında da kısa bilgiler verilmiştir.

64. Halil İnalcık, *Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalr*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2008. Kaynak kitapta Türkiye'nin tekstil tarihçesi, halı ve pamuklu dokuma ticareti, Türkiye pamuklu tekstil sanayiindeki gelişmeler, ipek, ipekli kumaşlar ve ipekli kumaş ticareti, ipek yolu ve ipek yoluyla ilgili şehirler hakkında bilgiler içermektedir.

65. Aysen Soysaldı*, Düz Dokuma Teknikleri ve Teknik Desen Çizimleri*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 2009. Kaynak kitap düz dokuma sanatları hakkında malzeme, araç gereçler, dokuma tezgâhları, dokuma hazırlık aşamaları, dokuma çeşitleri ve teknik özellikleri konularında kapsamlı bilgilerle birlikte kilim, cicim, zili, sumak ve alaçuval nakışlarını ve bu nakışların teknik çizimlerini de vermektedir.

66. Recep Gün, *Çarşamba Gökçeli Mezarlığı'ndaki Tarihi Mezar Taşları*, Etüt Yayınları, Samsun 2009. Kitap Gökçeli mezarlığında bulunan mezar taşları; mezar tipleri, mezar taşı tipleri, başlıklar, süslemede kullanılan motifler ve kompozisyon özellikleri, malzeme, işleniş ve yazı geniş kapsamlı bir şekilde değerlendirilerek ele almıştır.

67. Bahattin Ögel, *Türk Mitolojisi*, C.I, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2010. Kitap Türk mitolojisi konusunda öncü kaynak niteliğindedir. Kaynakta Türk mitiolijisi konusunda kapsamlı bilgilerin yanı sıra Türk kültür ve sanatında sembolik ve mitilojik unsurlar hakkında da geniş kapsamlı bilgiler verilmiştir.

68. Fikri Salman, *Türk Kumaş Sanatı*, Erzurum 2011. Fikri Salman'ın hazırlamış olduğu *Türk Kumaş Sanatı* kitabı Türk kumaş sanatı tarihi, kumaş dokumacılığı, kumaşlarda süsleme özellikleri, teknik özellikler ve kumaş çeşitleri hakkında kapsamlı bilgiler sunmaktadır.

69. Yılmaz Can ve Recep Gün, *Ana Hatlarıyla Türk İslam Sanatları ve Estetiği*, Kayıhan Yayınları, İstanbul 2011. Kitapta sanat hakkında geniş kapsamlı bilgiler vermekle birlikte sanat terimleri ve kavramları, estetik kavramlarla birlikte Türk İslam sanatları ele almıştır.

70. Şükrü Haluk Akalın, vd., *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011. Türkçe Sözlük kelimelerin tanımları, anlamları ve dil bilgisi gibi konuları ele alan önemli bir kaynaktır.

71. Eyüp Nefes, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Envanterine Kayıtlı Samsun ve Sinop Yöresindeki Halılar*, RTN Yayınları, Samsun 2011. Kitap Samsun yöresindeki camilerde bulunan ve korunma amacıyla toplanarak Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne götürülen halılar ve halı dokumacılığı hakkında bilgiler içermektedir.

72. Sema Etikan ve Filiz Nurhan Ölmez, *Muğla ve Yöresi Kirkitli Dokumaların Sanatsal ve Bazı Teknolojik Özellikleri Üzerine Bir Belgelendirme ve Katalog Çalışması*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Yayınları, Muğla 2013. Kitap Muğla yöresi kirkitli dokumaları, dokuma teknikleri, dokuma çeşitleri ve yöreleri, dokuma hammaddeleri hakkında bilgiler içermektedir.

73. Bünyamin Kıvrak, "Vezirköprü'de El Sanatları ve Son Ustalar", *Vezirköprü Araştırmaları*, Ed. Cevdet Yılmaz, Samsun 2014. Kitap 2010 yılında Vezirköprü'de düzenlenen Vezirköprü Sempozyumu bildirilerini içermektedir. Kaynak kitapta Vezirköprü ile ilgili diğer bildirilerin yanı sıra el sanatları ve dokumacılık hakkında bilgiler de bulunmaktadır.

74. Barışta, H. Örcün, *Türk El Sanatları II*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, C. II, Ankara 2015. 2 cilt olarak yayımlanan kitap Türk el sanatları hakkında kapsamlı bilgiler içermektedir. Konular kronolojik olarak ele alınmış ve görsellerle desteklenmiştir. Kaynakta Türk dokuma sanatı hakkında da kapsamlı bilgiler mevcuttur.

75. Şerife Atlıhan, *Anadolu ve Topkapı Sarayı'ndan Çarpana Dokumalar*, Marmara Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2017. Kitap çarpana dokumaları hakkında

önemli bir kaynak niteliğindedir. Kitapta çarpana dokumalar hakkında kapsamlı bilgilerle birlikte konularla ilgili çizim ve fotoğraflarla desteklenen teknik bilgiler verilmiştir.

76. Yaşar Çoruhlu, *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*, Kabalcı Yayıncılık, İstanbul, 2017. Kitap Türk mitolojisi konusunda önemli kaynaklar arasındadır. Kitapta Türk mitolojisi anlatılarak Türk kültür ve sanatında sembolik ve mitilojik unsurlar hakkında kapsamlı bilgiler verilmiştir.

77. Ahmet Taşağıl, *Gökbörü'nün İzinde Kadim Türklerin Topraklarında*, Kronik Kitap, İstanbul 2017. Kitapta Sibirya, Moğolistan, Kuzey ve Orta Çin, Doğu Türkistan, Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Afganistan'ın tarih, kültür ve sanatları hakkında seyahatname niteliğinde bilgiler verilmiştir.

78. Homeros, *Odysseia*, çev. Azra Erhat ve A. Kadir, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017. Kitap Troya savaşı ve sonrasını anlatan antik dönem mitolojik eserlerdendir.

79. Selçuk Mülayim, *İslam Sanatı*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2018. Kitapta İslam sanatı dönemler ve üsluplar, şehir ve mimari, mukarnas, süslemeden tezyinata, yarınki İslam sanatı gibi konu başlıklarıyla değerlendirmiştir.

80. İmdat Demir, *Karadeniz'de Hayatın İzleri Giresun Ordu Samsun*, DOKAP Yayınları, C. III, 2019. Kaynak kitapta Giresun, Ordu ve Samsun Kültür ve sanatları hakkında bilgiler bulunmaktadır.

81. Hüseyin Kurt, *Karadeniz'in Son Konargöçerleri Samsun Yörükleri*, Ayata Kitap, Ankara 2021. Kitap Yörük ve Türkmen kültürü hakkında geniş kapsamlı bilgiler içermektedir.

82. *Türk El dokuması Halıları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara. Kaynak 5 cilt katalog olarak yayımlanmıştır. Kaynakta müze ve koleksiyonlarda bulunan halılar hakkında kısa bilgilerle birlikte dokumaların fotoğrafları ve çizimleri verilerek dokumalar üzerindeki nakışlar hakkında kısa bilgilerden oluşmaktadır.

Makaleler

1. Şemsettin Günaltay, "İbni Sinanın Şahsiyeti ve Milliyeti Meselesi", *Belleten*, IV/13, 1940. Makale İbni Sina hakkında bilgilerle birlikte yaşadığı coğrafyadan, kültür ve sanattan da bahsetmektedir.

2. Wolfram Eberhard, “Çin Kaynaklarına Göre Orta ve Garbi Asya Halklarının Medeniyeti”, *Türkiyat Mecmuası*, C. 7, 1942. Makale Orta ve Batı Asya haklarının medeniyetleri, kültür ve sanatları hakkında Çin kaynaklarında geçen bilgileri içermektedir.

3. Wolfram Eberhard, “Türkistan Seyahatnamesi 1218”, *Belleten,* VIII/29, 1944. Makale Yeh-lü Ch’u-ts’ai’nin 1218’deki Türkistan seyahatinden derlenmiştir.

4. Bahattin Ögel, “Şine Usu Yazıtının Tarihi Önemi Kutlug Bilge Külkagan ve Moyunçur”, *Belleten*, XV/59, 1951. Makale Şine Usu Yazıtının hakkında bilgiler vemektedir.

5. Mehmet Önder, “Halılar, Kilimler ve Bir Yazılı Halı”, *Türk Etnografya Dergisi*, S. XI, 1968. Makale halı sanatında hakkında bilgilerle birlikte dokumalardaki renklerin, nakışların anlamları ve dokuyucuların duyguları hakkında düşünceler içeren bilgiler sunmaktadır.

6. Ayhan Sür, “Bazı Püskürük ve Metamorfik Kayaçların Yapılarında Yer Alan Önemli Üç Mineral: Kuvars-Feldispat-Mika”, *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, S. 8, 1977. Makale coğrafya ile ilgili olup püskürük ve metamorfik kayaçlardan Kuvars-Feldispat-Mika hakkında bilgiler içermektedir.

7. Rüçhan Arık, “Manzaralı Halılar”, *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri* Ayrıbasım, C. V. Başbakanlık Basımevi, Ankara 1983. Makale Anadolu’da 18. ve 19. yy.’da görülen manzaralı halılar hakkında bilgiler içermektedir.

8. Robert Crowningshield, Cornelius Hurlbut, and C. W. Fryer, “A Simple Procedure to Separate Natural from Synthetic Amethyst on the Basis of Twinning” *Gems & Gemology*, 3/22, 1986. Makale doğal ve sentetik ametist taşı hakkında bilgiler içermektedir.

9. Alev Çakmakoğlu, “Mersin’in Ala Çuvalları”, *Kültür ve Sanat*, S. 1, Aralık 1988. Makale Mersin yöresi alaçuvalları hakkında bilgiler içermektedir.

10. Şerife Atlıhan, “Ayvacık Bölgesinde Alaçuvallar”, *Kültür ve Sanat*, S. 5, Mart 1990. Makalede Çanakkale Ayvacık yöresi alaçuvalları hakkında bilgilerle birlikte alaçuvalların tanımı, kullanım yerleri, malzeme ve dokuma hazırlık aşamaları, dokuma teknikleri, desenleme sistemleri ve desen çeşitleri konularına da yer verilmiştir.

11. Şerife Atlıhan, “Traditional Weaving in One Village of Settled Nomads in Northwest Anatolia”, *Oriental Carpet and Textile Studies*, V. IV, 1993. Makalede Çanakkale Yöresi yörükleri hakkında bilgilerle birlikte yörüklerde dokumacılık geleneği ve bu geleneğin önemi, dokumacılıkta kadınların statüsü ve yörük dokumaları hakkında kapsamlı bilgiler verilmiştir. Yine yörüklerde çeyiz, göç, alaçuvallar gibi konular işlenmiştir.

12. Şerife Atlıhan, “Fethiye Bölgesi Deve Kilimleri”, *Sanat*, S. 3, Kasım 1993. Makale Yörük dokumaları ve Fethiye yöresi deve kilimleri hakkında bilgiler içermektedir.

13. Şerife Atlıhan, “Yaşam Biçimi ve Geleneksel Değerlerde Havsız Kirkitli Dokumalar”, *Kültür ve Sanat*, S. 34, 1997. Makalede havsız kirkitli dokumalar (düz dokumalar) hakkında kapsamlı bilgiler verilmiştir.

14. Bekir Deniz, “Kırşehir ve Mucur Halılarının Sözlüğü-I”, *Arış*, S. 1, 1997. Makale Kırşehir ve Mucur yöresinde dokuyucuların kullandığı halı ve dokumayala ilgili kelimeleri içeren sözlük niteliğinde bir çalışmadır.

15. Mübahat Türker Küyel, “Acaba Istar, Ispar (Isbar) ve Stromateis (Stromates) Kelimeleri Arasında Bir İlişki Var Mıdır?” *Arış*, S. 1, 1997. Makalede kültür ilişkisi içerisinde terminoloji ve halı terminolojisi hakkında bilgiler verilmektedir.

16. Sadık Tural, “Dokumadaki Estetik Duyarlılık”, *Arış*, S. 1, 1997. Makale sanat, estetik, estetik ifade gibi konuların yanı sıra dokuma terminolojisi ve önemi hakkında bilgiler içermektedir.

17. Bekir Deniz, “Kozak (Bergama) Yöresi Halıları”, *Arış*, S. 2, 1997. Makale Kozak (Bergama) yöresi dokumacılığının tarihi gelişimi, dokuma malzemeleri ve araçlar, dokuma tekniği ve boyacılık konuları hakkında bilgiler içermektedir.

18. Karamağaralı, Beyhan, “Türk Halı Sanatındaki Motiflerin Yorumu Üzerine”, *Arış*, S. 3, 1997. Makalede halı sanatı tarihi hakkında kısa bir değerlendirmeyle yapılarak halı kilim dokumalarının süslemeleri ve nakışların yorumlanması üzerine durulmuştur.

19. Oktay Aslanapa, “Türk Halı Sanatının Tarihi Gelişmesi”, *Arış*, S. 3, 1997. Makale Türk halı sanatı tarihi hakkında bilgi vermektedir.

20. Meldan Tanrısal, “Türk ve Navaho Halılarının Dili”, *Arış*, S. 1, 1997. Makalede dokumalardaki nakışların anlamları ve esinlendiği kaynaklar üzerinde durulmuştur.

21. Sadık Tural, “Halı’nın İşlevinin Özel Bir Göstergesi”, *Arış*, S. 4, 1998. Makale Türk sanatında renkler, sembolizm, nakışlar ve anlamları, nakış veya bezek bilimi hakkında değerlendirmeler içermektedir.

22. Şerife Atlıhan, “Batı Anadolu’da Yaşayan Yörüklerde Heybe ve Torba Dokumalar,” *Erdem Halı Özel Sayısı I*, 10/28, 1999. Makalede heyve ve torba dokumaları hakkında bilgiler verilerek Batı Anadolu Yöresi Yörükleri’nin heybe ve torbalarının dokuma teknikleri, desen ve renk, malzeme ve heybe ve torbaların dikilişleri hakkında kapsamlı bilgiler verilmiştir.

23. Necmettin Aygün, “Osmanlı Devleti’nin Son Zamanlarında Karadeniz’in Güney Kesiminde İktisadî Faaliyetler” *Karadeniz Araştırmaları*, 6/23, 2009. Makale Osmanlı Devleti’nin son zamanlarında aktisadi ve ticari faaliyetlerinin yanı sıra ticaret malları hakkında da bilgiler içermektedir. Ayrıca makalede dokumacılık, dokuma araç gereçleri ve hammaddeleri konularına da değinilmiştir.

24. Aydın, Öznur, “Gazipaşa (Zili-Cicim-Sumak) Heybe, Torba ve Çuval Dokumaları”, *Arış*, S. 6, 2011. Makale yörede tespit edilen heybe, torba ve çuvalların hammadde, teknik özellikleri ve kullanımla ilgili diğer konuları içermektedir.

25. Aysen Soysaldı, “Yozgat Halı Yastıkları”, *Arış*, S. 7, 2012. Makale Yozgat halı yastıklarının teknik ve malzeme özellikleri, nakışları ve desen özellikleri hakkında bilgiler sunmaktadır.

26. Seyfullah Gül vd, “Ekmeğini Taştan Çıkaranların Zanaatı: Kösüre Üretimi”, *Studies Of The Ottoman Domain*, 5/8, 2015. Makale Vezirköprü yöresinde kösüre taşı ve kösüre taşı ustaları hakkında bilgiler içermektedir.

27. Eyüp Nefes, “Ankara Vakıf Eserleri Müzesinde Samsun Camilerinden Derlenmiş Tarihi Halılar”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 16/3, 2016. Makalede Ankara Vakıf Eserleri Müzesinde bulunan Samsun yöresi camilerinden derlenmiş tarihi halılar hakkında bilgilerle birlikte Türk halı sanatı tarihi hakkında da kısa bilgiler bulunmaktadır.

28. Seyfullah Gül, "Kültür Coğrafyası Açısından Vezirköprü Yöresinde Dokuma Kültürü", *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 38/38, 2018. Makale Vezirköprü yöresinde dokumacılık kültürü hakkında bilgilerle birlikte yöredeki dokuma çeşitleri hakkında bilgiler vermektedir.

29. Aysen Soysaldı, "Burdur'da Halı Heybe Örnekleri", *Arış*, S. 13, 2018. Makale Burdur yöresinde tespit edilen halı heybelerinin teknik özellikleri, desen özellikleri, halı heybelerinin saraçlanması konularında bilgiler sunmaktadır.

30. Naile Rengin Oyman, "Bazı Anadolu Kilim Motiflerinin Sembolik Çözümlemesi", *Arış*, S. 14, 2019. Makalede nakış kavramı üzerinde durularak Anadolu kilim nakışlarının sınıflandırılması, sembolizm ve nakışların sembolik anlamları üzerinde durulmuştur.

Tezler

1. Naile Rengin Oyman (Büken), *Ulaşılabilen Yayınlarda ve Bazı Müzelerimizde Bulunan Anadolu Kökenli Arkeolojik Tekstiller (M.Ö. 8000-1000 Sonu) Teknik Çözümlemeleri ve Konservasyonu,* Dokuz Eylül üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi, İzmir 1998. Tez arkeolojik bulgulardan elde edilen dokuma araç gereçleri, bu araç gereçlerin bulundukları müzeler, arkeolojik tekstiller ve yerleşim merkezleri gibi konular hakkında bilgiler içermektedir.

2. Aycan Özentürk Tezgel, *Samsun İli'nin Vezirköprü İlçesi'ndeki Geleneksel Meslekler,* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008. Tezde geleneksel meslekler hakkında bilgi verilerek Vezirköprü'deki geleneksel meslekler ele alınarak bakırcılık, demircilik, kalaycılık ve semavercilik hakkında bilgi verilmiştir. Ancak tezde geleneksel el sanatları ve geleneksel mesleklerden bahsedilmesine rağmen dokumacılık hakkında bilgi herhangi bir bilgi verilmemiştir. Hatta tezde dokumacılıkla ilgili yöredeki dokumacılık hakkında bilgi verilmemiştir.

3. Seyfullah Gül, *Vezirköprü Yöresinin Kültür Turizmi,* Ondokuz Mayıs üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi, Samsun 2015. Tezde Vezirköprü yöresi kültür ve turizm konuları ele alınmakla birlikte geleneksel el sanatları içerisinde dokumacılık ve dokuma çeşitleri hakkında kısmen bilgi verilmiştir.

Bildiriler ve raporlar

1. Neriman Görgünay Kırzıoğlu, "Kirkitli Dokumalarımızdan Cecimlerimiz ve Van", *Yakın Tarihimizde Van Uluslararası Sempozyumu*, Van 1990. Bildiride kirkitli dokumalardan cicim dokuma teknikleri ve çeşitleri ele alınarak bu teknikler Van yöresi cicim dokumalarından örneklerle açıklanmıştır.

2. Türk Standardı, "Tekstil Yer Döşemeleri - El Dokuması Halılar - Türk Halıları", Türk Standardı TS 43 Nisan 1992, Türk Standartları Enstitüsü, Ankara 1992. Standartta el dokuması Türk halılarının tarifi, sınıflandırılması, özellikleri ve el dokuması halılarla ilgili diğer bilgileri içermektedir.

3. Özlem Alp, "Konya Yöresi Kilimlerinde Sembolik Motifler ve Oğuz Damgaları", *Türk Dünyası Kültür ve Sanat Sempozyumu,* Isparta 2000. Bildiri Konya yöresi kilimlerindeki nakışlar, nakışların anlamları ve nakışların esinlendiği kaynaklar hakkında konularını içermektedir.

4. Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı Yeşilırmak Kalkınma Birliği, *TR 83 Bölgesi El Sanatlarının Pazarlanması ve Satışı-Pazar Araştırması Raporu,* 2012. Rapor yöredeki el sanatları ve dokumacılık hakkında bilgiler sunmaktadır.

5. Yavuz Bayram, "Kamusü'l-a'lâm'a Göre 19.Yüzyılın Sonunda Vezirköprü", *Vezirköprü Araştırmaları*, Ed. Cevdet Yılmaz, Samsun 2014. Bildiri 19. yy.'ın sonunda Vezirköprü hakkında bilgiler içermektedir.

6. Bünyamin Kıvrak, "Vezirköprü'de El Sanatları ve Son Ustalar", *Vezirköprü Araştırmaları*, Ed. Cevdet Yılmaz, Samsun 2014. Bildiride Vezirköprü yöresinde bakırcılık, saraciye, demircilik, süpürgecilik, dokumacılık, semavercilik, beşikçilik gibi konular ele alınmıştır.

7. Özgür Yılmaz, "Sinop Fransız Konsolosu Pascal Fourcade'in 1806 Yılı Amasya, Ladik ve Vezirköprü Seyahatleri", *III. Uluslararası Geçmişten Günümüze Merzifon ve Amasya Yöresi Sempozyumu*, Merzifon 2015. Bildiri Sinop Fransız Konsolosu Pascal Fourcade'in 1806 yılında yapmış olduğu Amasya, Ladik ve Vezirköprü seyahatleri hakkında bilgiler içermektedir.

8. Bünyamin Kıvrak, "Vezirköprü Dokumaları Vezirköprü'de Dokumacılık ve Kendircilik Üzerine", *Karadeniz'in Lif Bitkileri Çalıştayı Keten- Kenevir-Isırgan*,

Samsun 2017. Bildiri Vezirköprü'de dokumacılık, dokuma çeşitleri ve kendircilik hakkında bilgiler içermektedir.

9. T.C. Türk Patent ve Marka Kurumu, "Resmi Coğrafi İşaret ve Geleneksel Ürün Adı Bülteni", S. 57, 16. 07. 2019. Bültende yer alan 23.12.2019 tarihli 476 tescil nolu Vezirköprü Susuz Bezi ve 477 tescil nolu Vezirköprü Tahtaköprü Kilimi coğrafi işareti ile tescillenen tescil belgesinde Vezirköprü Susuz bezi ve Vezirköprü Tahtaköprü kilimleri hakkında bilgiler bulunmaktadır. Bu belgede yer alan bilgilerden yöredeki dokumalar hakkında bazı eksik ve hatalı bilgiler olduğu da görülmüştür.

2. DOKUMACILIK VE TARİHÇESİ

Dokumanın değişik tanımları yapılmıştır. Bu tanımlara göre; dokuma hayvansal, bitkisel ve madensel iplerin birbirinin altından ve üstünden geçirilerek oluşturulan yumuşak ve dayanıklı nesneler[3] olarak tanımlanmaktadır. Başka bir tanımda da en az iki iplik grubunun değişik düzen ve şekillerde birbirlerinin arasından, altından ve üstünden geçirilerek birbiriyle kenetlenme sonucunda oluşan ürüne dokuma denilmektedir. [4]

İnsanoğlunun en eski ve en önemli kültürel ve sanatsal faaliyetlerinden birisi olan dokumacılık soğuktan korunma, giyinme, barınma, süslenme gibi çeşitli ihtiyaçları gidermek üzere ortaya çıkmıştır. Toplumların sanat ve refah düzeyini yansıtan en önemli unsurlardan birisi dokumacılık olmuştur.[5] Doğal şartlara, ihtiyaçlara, imkân ve olanaklara göre zamanla gelişerek farklı dokuma türleri ortaya çıkmıştır.

2.1. Dünyada Dokumacılık

Dokuma ve dokumacılık ilk defa nerede ve ne zaman ortaya çıktığı konusunda kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Arkeolojik çalışmalar ve araştırmalar devam etmekte olup bu çalışmalardan elde edilen bulgular doğrultusunda ilk dokumalar, dokumalarda kullanılan araç gereçler ve dokuma merkezleri hakkında bilgiler elde etmekteyiz. Günümüzde de dokumacılıkla ilgili yeni bulgular ortaya çıkmakta ve dokuma sanatlarının geçmişten günümüze kadarki süreçleri hakkında yeni bilgiler ortaya çıkmaktadır.

Eski çağlarda yapılmış dokumalar ve bu dokumalarda kullanılan ipliklerin büyük çoğunluğu çürüyerek yok olması, en eski dokumalar hakkında bilgilerimizi kısıtlamaktadır. Bu dokumalar hakkında bilgileri daha çok dokumalarda kullanılan dayanıklı (taş, kil, kemik, kısmen ahşap gibi) araç gereçlerden, tasvirli eserlerden, heykeller üzerindeki giysilerden ve antik kaynaklardan elde etmekteyiz.

---

[3] Celal Esat Arseven, "dokuma", Sanat Ansiklopedisi, C.I, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1983, s. 474, s.474.

[4] Belkıs Balpınar Acar, *Kilim-Cicim-Zili Sumak Düz Dokuma Yaygıları*, Eren Yayınları, İstanbul 1982. s.7; Bekir Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2000, s. 57; Çetin Aytaç, *El Dokumacılığı*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1997, s.1;

[5] Nevber Gürsu, *Türk Dokumacılık Sanatı Çağlar Boyu Desenler*, Redhouse Yayınevi, İstanbul 1988, s.17.

İnsanlık tarihi kadar eski olan ilk dokuma[6] ve dokuma teknolojisine en erken Neolitik Dönem'de rastlamaktayız.[7] Liflerden eğirilerek iplik elde edilmesi[8] ve iplik elde edilmesinde kullanılan araç gereçlerin kullanılıyor olması Neolitik Dönem'e insanının dokumacılığı bildiğini göstermektedir.[9] Dolayısıyla dokuma sanatı insanlık tarihinin en eski sanatlarında birisi olduğu görülmektedir.[10] Arkeolojik çalışmalar sonucunda Neolitik Dönem'e tarihlenen çok sayıda dokuma araç gereçleri ortaya çıkarılmıştır. Bu araç gereçler hakkında yapılan birtakım değerlendirmeler neticesinde elde edilen yeni bilgiler, devrin dokuma sanatı ve teknolojisi hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamıştır.

İlk dokuma hammaddesi olarak yün, Neolitik Dönem'in sonlarına doğru kullanılmaya başlanmıştır.[11] Dokumacılıkta ketenden M.Ö. 5000 yıllarında[12] yararlanılmıştır. Anadolu'da M.Ö. 1500'lü yıllarda dokumacılıkta kenevir (kendir) bitkisi kullanılmış, pamuk ise M.Ö. 3500-3000 yılları arasında Hindistan'da, daha sonraları ise Anadolu'da dokumacılıkta kullanılmaya başlanmıştır.[13] İpek böceği M.Ö. 2600 yılında Çin'de daha sonraları ise Anadolu ve Suriye'de yetiştirilmeye başlanmıştır.[14] Anadolu'da ipek böceği yetiştiriciliği ile dokumacılıkta da ipek ipliğin kullanılmaya başlandığını söyleyebiliriz. Bu doğrultuda ipekli dokumaların Anadolu'da yapılmaya başlamasını bu tarihlere dayandırabiliriz.

Dokumacılıkta asıl gelişme liflerin bükülerek eğirilmesi ve uzun iplikler elde edilmesiyle başlamıştır. Liflerin eğirilme işlemleri de zamanla gelişme göstermiş ve ipliklerin eğirilmesinde kullanılan "iğ" keşfedilmiştir. Zamanla liflerin daha düzgün eğirilmesi ve uzun iplik elde edilmesi için iğlere kil, taş veya kemikten yapılmış değişik büyüklüklerde ve ağırlıklarda ağırşaklar konulmuştur. Böylece lifler bükülerek daha düzgün ve uzun iplikler elde edilmiştir.[15]

---

[6] Şahin Yüksel Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, İş Bankası Yayınları, İstanbul 1978, s. 9.
[7] İsmail Fazlıoğlu, *Eskiçağda Dokuma*, Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul 2001, s. 1; Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 10.
[8] M. Şemsettin Günaltay, *Yakınşark*, Ankara 1987, s. 72.
[9] Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 10.
[10] Gürsu, *Türk Dokumacılık Sanatı Çağlar Boyu Desenler*, s. 17.
[11] Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 11.
[12] Sabahattin Türkoğlu, *Tarih Boyunca Anadolu'da Giyim Kuşam*, İstanbul 2002, s. 9; Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 53.
[13] Fazlıoğlu, *Eskiçağda Dokuma*, s. 6.
[14] Fazlıoğlu, *Eskiçağda Dokuma*, s. 7.
[15] Aytaç, *El Dokumacılığı,* s. 5; Türkoğlu, *Tarih Boyunca Anadolu'da Giyim Kuşam*, s. 6-7; Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 11.

Dokumacılıkta diğer gelişmeler dokuma tezgâhlarında görülmektedir. Dokuma tezgâhlarındaki ipliklerin daha gergin durmasını sağlamak için uçlarına bağlanan ağırlıklar, dokuma tezgâhlarında görülen ilk gelişmelerdir.[16] Antik kaynaklardaki dokumacılıkla ilgili bilgiler, antik dönem vazolarının üzerlerinde yer alan dokuma tezgâh resimleri, arkeolojik kazılarda ele geçen dokuma tezgâh ağırlıkları[17] dönemin dokumacılık ve dokuma tezgâhları hakkında bilgi veren önemli kaynaklardır. Antik kaynaklardaki bu bilgiler ilk dokuma tezgâhlarının ilkel dikey tezgâhlar[18] olduğunu göstermektedir. Yine antik kaynaklarda dokumalarda kullanılan araç gereçler, dokumacılık ve dokuma yapan kişiler hakkında da bilgiler bulmak mümkündür.[19]

M.Ö. 2000 yıllarına ait tabletlerden, M.Ö. 1000 yıllarına ait vazo üzerlerindeki resimlerden ve antik dönem yazarların vermiş olduğu bilgilerden bu dönemlerdeki dokuma araç gereçleri, dokumanın nasıl yapıldığı, dokuma tezgâhlarının şekilleri ve kumaş isimleri hakkında bilgiler bulmak mümkündür.[20] Bu bilgiler antik devirlerde; yatay tezgâhlar, alt ve üst kirişlere sahip dikey tezgâhlar ve uçları ağırlıklı dikey tezgâh olmak üzere üç çeşit dokuma tezgâhı kullanıldığını göstermektedir.[21] Zamanla bu ilkel tezgâhlar değişik şekillerde gelişerek günümüze kadar gelmiştir.

Mısır, Mezopotamya, Hindistan, Çin, Orta ve Güney Amerika, Orta Asya[22] ve Anadolu medeniyetlerinde dokumacılık hakkında aydınlatıcı bilgi veren çok sayıda eser ortaya çıkarılmıştır. Bu eserlerden yola çıkarak dokumacılık ve dokumacılık tarihi hakkında kapsamlı bilgiler elde etmekteyiz.

Mısır dokumacılığı ve dokuma malzemeleri hakkında tarihi bilgiler mezar eşyalarından, heykellerden, papirüslerden ve antik yazarlardan elde edilmektedir. Bu bilgiler ışığında Mısır'da dokumacılığın izleri Neolitik Dönem'e kadar gittiği görülmektedir. IV. Sülale devrinden itibaren dokumacılık alanında önemli gelişmeler görülmektedir. Bu dönemden itibaren çok ince keten iplikler elde edilerek bunlardan çok ince keten kumaşlar dokunmuştur.[23] Orta ve Yeni İmparatorluk dönemlerinde de

---

[16] Aytaç, *El Dokumacılığı,* s. 5; Türkoğlu, *Tarih Boyunca Anadolu'da Giyim Kuşam*, s. 6-7; Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 11.
[17] Fazlıoğlu, *Eskiçağda Dokuma*, s. 16.
[18] Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 12.
[19] Homeros, *İlyada*, çev. Azra Erhat ve A. Kadir, Sander Yayınları, İstanbul 1981. s. 200; Homeros, *Odysseia*, çev. Azra Erhat ve A. Kadir, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017, s. 365.
[20] Fazlıoğlu, *Eskiçağda Dokuma*, s. 4.
[21] Fazlıoğlu, *Eskiçağda Dokuma*, s. 10.
[22] Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 15.
[23] Afet İnan, *Eski Mısır Tarih ve Medeniyeti*, T.T.K. Yayınları, Ankara 1987. s. 201; Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 16.

kaba dokumaların yanı sıra ketenden yapılmış ince şeffaf kumaşlarla dokumacılık sanatı devam ettirilmiştir.[24] Mısır dokumacılığı temas halinde memleketlerin dokumacılığından da etkilenerek dokumacılık geleneğini sürdürmüştür.

Mezopotamya'da Sümerlerden kalma heykeller, kil tabletler ve yazılı belgelerden Sümerlerin dokumacılık geleneği hakkında bilgiler elde etmekteyiz.[25] Sümer tabletlerinde kral ve prenslerin kendilerine has dokuyucularının bulunduğu anlatılmaktadır.[26] Bu bilgilerden ve heykellerdeki giysilerden yola çıkarak Sümerlerin gelişmiş bir kumaş dokumacılığı ve bu kumaşlardan değişik giyim eşyaları üretildiği görülmektedir.

Mezopotamya'da Elam ve Akadlardan kalma eserlerde de dokumacılıkla ilgili bilgiler mevcuttur. Elam kabartmalarında görülen yün büken bir kadın tasviri,[27] Babil ve Asurlardan kalma tabletlerde görülen dokuma resimleri dokumacılık hakkında önemli belgeler niteliğindedir. Yine bu tabletlerde dokunmuş kumaşlardan, dokuyucu isimlerinden, dokunan kumaş ölçülerinden, dokunan kumaşlardaki iplik sarfiyatından ve dokuma yerlerinden bahsedilmesi[28] döneminin dokumacılığı hakkında önemli bilgiler vermektedir.

Mezopotamya'ya ait heykeller üzerindeki değişik türde giysiler, tabletlerde bahsedilen dokuma bilgileri bu bölgede dokumacılığın ileri derecede geliştiğini göstermektedir. Dokumalardan elde edilen kumaşlarla değişik türde giysi üretiminin geliştiğini ve dokumacılığın önemli bir sanat kolu olduğunu göstermektedir.

Dünyada dokumacılık alanında önemli merkezlerinden birisi de Hindistan'dır. Hindistan'da dokumacılığın çok eski çağlardan itibaren devam ettiği görülmektedir. Bölgede M.Ö. 3500-3000 yıllarında pamuk kullanımına rastlamaktadır.[29] Yine Mohenjodaro'da M.Ö. 3000 yıllarına tarihlenen pamuklu dokumalar bulunmuştur.[30] Bölgede değişik tekniklerde kumaş imalatı yapılmış, boya ve baskı ile değişik kumaş bezemeleri yaygın olarak kullanılmıştır.[31]

---

[24] İnan, *Eski Mısır Tarih ve Medeniyeti*, s. 202; Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 17.
[25] Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 25.
[26] Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 26.
[27] Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 26.
[28] Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 27-28.
[29] Aytaç, *El Dokumacılığı,* s. 152; Fazlıoğlu, *Eskiçağda Dokuma*, s. 6; Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 35.
[30] Aytaç, *El Dokumacılığı,* s. 152; Fazlıoğlu, *Eskiçağda Dokuma*, s.6; Fikri Salman, *Türk Kumaş Sanatı*, Erzurum 2011, s. 3; Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 35.
[31] Aytaç, *El Dokumacılığı,* s. 152; Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 35.

Hindistan'da pamuk üzerine kurulan dokuma teknolojisi ile değişik tekniklerde kumaş dokunmuş ve bu konuda dünyada ün kazanmıştır. Boya ve baskı yöntemleriyle de kendine özgü kumaş süsleme teknikleri geliştirmiştir.

Kaynaklardan Çin'de dokumacılığın M.Ö. devirlerden itibaren devam ettiğini görmekteyiz. M.Ö. 2600[32] ve daha sonraki yıllarda ipek böceğinin Çin'de biliniyor olması nedeniyle ipek malzemenin Çin dokumalarının ana hammaddesi olmasına zemin hazırlamıştır.[33] Ele geçen kumaşlardan Çin'de dokumacılık tekniğinin de ileri derecede geliştiği anlaşılmaktadır.[34]

2.2. Türkler'den Önce Anadolu'da Dokumacılık

Anadolu'da dokumacılığın geçmişi Neolitik Dönem'e kadar dayanmaktadır. Çatalhöyük'te ortaya çıkarılan ve Neolitik Dönem'e tarihlenen kısmen kömürleşmiş değişik dokuma tekniklerinde,[35] genellikle bezayağı dokuması olan dokumalar şu ana kadar ele geçen bulgular doğrultusunda dünyanın bilinen en eski dokuma kumaşlarıdır. Bu kumaş dokumaları Neolitik Dönem'de Anadolu'da dokumacılığın yapıldığını gösteren önemli buluntulardan birisidir.[36]

Anadolu'da yapılan arkeolojik kazılarda elde edilen bulgular Neolitik Dönem'den sonraki dönemlerde de dokumacılığın değişik medeniyetler ile gelişerek devam ettiğini göstermektedir. Anadolu'da dokumacılıkla ilgili araç gereçlerin ortaya çıkarıldığı değişik medeniyetlere ait önemli arkeolojik kazı merkezleri bulunmaktadır. Alacahöyük, Can Hasan, Çayönü, Hacılar, Horoztepe, İkiztepe, Kültepe, Soğuksu Tepe, Toptepe, Yumuktepe bu merkezlerin başında gelmektedir. Buralarda yapılan kazılardan dönemin dokumacılığına ışık tutacak değişik dokuma parçaları ve dokumacılıkla ilgili araç gereçler bulunmuştur. Aynı şekilde bu merkezlerde ortaya çıkarılan heykeller ve vazolar üzerindeki giysi tasvirleri de dokumacılık ve giyim kuşam hakkında önemli bilgiler vermektedir.

Antik kaynaklarda bazı şehirlerin önemli dokuma merkezleri olduğundan bahsedilmektedir. Bunlar arasında Trabzon, Rize, Bergama, Aydın, Denizli isimleri

[32] Fazlıoğlu, *Eskiçağda Dokuma*, s. 7.
[33] Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 38.
[34] Aytaç, *El Dokumacılığı,* s. 153; Salman, *Türk Kumaş Sanatı*, s. 6; Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 39.
[35] Aytaç, *El Dokumacılığı,* s.156; Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 53.
[36] Türkoğlu, *Tarih Boyunca Anadolu'da Giyim Kuşam*, s. 9; Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 52.

ön plana çıkmaktadır.[37] Günümüzde de bu yörelerde dokumacılığın izlerini görmek mümkündür.

Samsun yöresinde ve İkiztepe'de Tunç Devrine ait çok sayıda dokuma araç gereçlerinin (tezgâh ağırlıkları ve ağırşaklar) bulunması buranın önemli bir dokuma merkezi olduğunu göstermektedir. Yine elde edilen bulgulardan burada dokumaların ihtiyaçtan fazla yapılarak ihraç edildiği anlaşılmaktadır.

Anadolu'da farklı bölgelerde yapılan kazılarda ortaya çıkarılan tunç devrine ait çok sayıda dokuma ağırlığı, kirman ve dokuma kumaş parçalarının bulunması bu devirde dokumacılığın yaygınlaştığını gösteren önemli bulgulardır.[38] Ancak ortaya çıkarılan buluntular arasındaki kumaş parçaları bulundukları ortamdan alındıklarında ve hava ile temas etmesi ya da nemlenmesi sonucu toz haline gelmekte, çürümekte veya kömürleşmektedirler.[39] Zamanın yıpratıcı etkilerinden dolayı günümüze kadar sağlam olarak çok az sayıda tarihi dokumalar gelebilmiştir. Dolayısıyla günümüzde eski dönemlere ait sınırlı sayıda dokuma örneği bulunmaktadır.

Anadolu'da Tunç çağına ait ele geçen en önemli bulgular arasında altın ve gümüş kirman veya kirmen denilen ip eğirme aletlerini sayabiliriz. Bu aletler bulunduğu devrin dokumacılığının önemli derecede geliştiğini gösteren kayda değer bulgulardır.

M.Ö. 2000'li yıllardan sonra Anadolu'da ticaretin geliştiği ve dokumaların önemli ticaret ürünleri arasında olduğu anlaşılmaktadır.[40] M.Ö. 1900'lü yıllarda çivi yazısıyla yazılan bir tablette kervana teslim edilen elbiseden bahsedilmesi, dokumacılık ve dokuma mamulü ürünlerden elbiselerin yapıldığını göstermektedir.[41] Anadolu'da Hitit devrine ait tabletlerde ve Hitit kanunlarında dokumacılardan, dokumalardan, kumaşlardan, elbiselerden ve elbiselerin ücretlerinden bahsedilmektedir.[42] Bu bilgiler Hititler döneminde Anadolu'da değişik teknik ve türde dokumacılığın ve dokuma ürünleri ticaretinin yapıldığını göstermektedir.

---

[37] Fazlıoğlu, *Eskiçağda Dokuma*, s. 8.
[38] Fazlıoğlu, *Eskiçağda Dokuma*, s. 3; Oyman (Büken), *Ulaşılabilen Yayınlarda ve Bazı Müzelerimizde Bulunan Anadolu Kökenli Arkeolojik Tekstiller (M.Ö. 8000-1000 Sonu) Teknik Çözümlemeleri ve Konservasyonu,* ss. 41-46; Türkoğlu, *Tarih Boyunca Anadolu'da Giyim Kuşam*, s. 17.
[39] Aytaç, *El Dokumacılığı,* s. 36; Türkoğlu, *Tarih Boyunca Anadolu'da Giyim Kuşam*, s. 17.
[40] Türkoğlu, *Tarih Boyunca Anadolu'da Giyim Kuşam*, s. 22.
[41] Türkoğlu, *Tarih Boyunca Anadolu'da Giyim Kuşam*, s. 24; Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 55.
[42] Türkoğlu, *Tarih Boyunca Anadolu'da Giyim Kuşam*, s. 24; Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 56.

Kaynaklardan elde edilen bilgiler ışığında Frig, Kimmer ve Lidyalılar dönemi başta olmak üzere Bizans dönemine kadar Anadoluda dokumacılığın sürdürüldüğü anlaşılmaktadır.[43] Bizans döneminde ipek malzemenin elde edilmesiyle Anadolu'da dokumacılık alanında dikkate değer gelişmeler olmuştur.[44]

Orta Bizans devri dokumalarında İslam karakterinde kufi yazılı kumaşlar imal edildiği görülmektedir. Sens Katedrali hazinesinde bulunan kumaşlar kufi yazılı dokumalara örnek olarak verilebilir.[45] Bu bilgiler ışığında Bizans ile çağdaş İslam ülkelerinde ileri derecede dokumacılığın olduğu ve bu dokumacılığın Bizasns dokumalarını etkilediğini söyleyebiliriz.

2.3. Türkler'de Dokuma Sanatı

Türk kültür ve medeniyetinde önemli bir yer tutan dokumaların en erken örnekleri İç Asya, Altaylar, Köğmen (Batı Sayan ve Tannu-ola), Tuva ve Minussinks'e kadar uzanan bozkır ve Doğu Türkistan yörelerinde bulunmuştur.[46]

Dokuma ürünlerinin oluşmasında Türklerin yaşamış oldukları coğrafi bölge, iklim koşulları, sosyal durumları, yaşam biçimleri, dini inançları, ananeleri, zevkleri, giyinme ve örtünme ihtiyaçları, süslenme ihtiyaçları gibi çok çeşitli faktörler etkili olmuştur.

Milattan önceki dönemlere ait bulgular, Türklerin ilk kültür unsurları olarak değerlendirilebilir. Söz konusu buluntular Orta Asya bozkır kültürü ve yerleşik kültür[47] olarak gruplandırılmaktadır. Atlı bozkır kültürü ve çadır kültürü de bu kültür içerisinde maddi kültür unsurlarının bir parçasını oluşturmaktadır. Dokumacılık ve dokuma çeşitleri maddi kültür unsurları içinde önemli sanat dalları olarak değerlendirilmektedir. Dokumacılık faaliyetleri içerisinde dokumalardan oluşturulmuş giyim kuşam eşyaları, çeyizlikler, çadır donanımları, çadır tefrişatı, halı, kilim, cicim gibi dokumalar, heybe, torba çuval, at ve deve örtüleri gibi dokuma ürünleri Türklerin yaşamlarında vazgeçilmez unsurlardandır.

---

[43] Aytaç, *El Dokumacılığı,* s. 37; Salman, *Türk Kumaş Sanatı*, s. 6; Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, ss. 58-59.
[44] Aytaç, *El Dokumacılığı,* s. 37; Salman, *Türk Kumaş Sanatı*, ss. 5-6; Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, ss. 58-59.
[45] Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 60.
[46] Nejat Diyarbekirli, "İslamiyetten Önce Türk Sanatı", *Başlangıcından Bugüne Türk Sanatı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1993, s. 2.
[47] Yaşar Çoruhlu, *Erken Devir Türk Sanatı*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2007, ss. 16-17.

Bozkırda yaşayan Türk toplulukları hızlı kurulup sökülebilen, kolay taşınabilen o günkü yaşam biçimlerine en uygun barınak tipi olan çadırlarda yaşamışlardır. Bu çadırlara yurt, topak ev, öy, üy[48] gibi isimler verilmektedir. Çadırlar 15-20 kişilik bir aileyi barındıracak büyüklükte ve donanımda olabilmektedir. Hükümdar çadırları ise daha geniş ve zengin donanımlı yapılmıştır. Bizans elçisi Zemarkhos 598 yılında Göktürkler'e yapmış olduğu ziyaretinde hükümdar çadırının zenginliğinden, ince zevkle yapılmış sanat eserlerinden, sırma ve ipek işlemelerden, çadırlardaki dokumalardan bahsetmektedir. Aynı şekilde Çinli Budist rahip Hsüan Tzang (Hüan-dzanğ) Göktürk hükümdarının çadırının zenginliğinden ve çadırdaki dokumalardan övgüyle bahsetmektedir.[49] Bu bilgiler ışığında çadırların içerisindeki eşyaların önemli bir bölümünün dokuma ürünlerinden oluşturulduğu ve çadır kültürün dokumacılık açısından önemli bir unsur olduğu anlaşılmaktadır.

Çadırlar Türk kültür ve zevkine göre nakışlarla bezeli keçe ve dokumalarla kaplanmış ve yine bu keçe ve dokumalarla döşenmiştir. Türkler çadırlarında dokuma yapmışlar ve bu dokumalar ile hem çadırlarını süslemişler hem de çadır hayatında ihtiyaç duydukları eşyaları dokumuşlardır. Çadırlarında kullanım ihtiyacına göre değişik dokuma türleri oluşturmuşlar, bu dokumalarla da çadır hayatını kolaylaştırmaya, çadır düzenini sağlamaya çalışmışlardır.

Hun kadın ve kızları çadırlarda günlük hayatlarını devam ettirirlerken genelde iplik bükme ve dokuma işleriyle uğraşmışlardır.[50] Sözü edilen dokumalar arasında çadır içerisindeki başköşe için ince bir zevkle dokunan "ocakçı" adı verilen halılar, duvar halıları, üzerine oturulan çok büyük olmayan yer yaygısı zemin halıları, çadır kapısı için kalın ve ağır halılar, üzerine oturulan "palaz" adı verilen yer yaygısı dokumalar, kilimler, yüklükler üzerine örtülen cicimler, elbiselerin saklandığı giyecek çuvalları, hububat çuvalları, yem çuvalları, tuz çuvalları, malzeme çuvalları, malzeme heybeleri, deve heybeleri, at heybeleri buna benzer büyüklü küçüklü heybeler sayılabilir.[51] Bu saydıklarımıza ilave olarak eyer altı olarak da kullanılabilen at örtüsü halılar da dokunmuştur.

Göçebe Türk toplulukları ihtiyaç duydukları eşyaların büyük çoğunluğunu yetiştirdikleri hayvanların yünlerinden yapmışlardır. Dokumaları, keçeleri, elbiseleri,

[48] Nejat Diyarbekirli, *Hun Sanatı*, M.E.B. Yayınları, İstanbul 1972, ss. 42-56.
[49] Diyarbekirli, *Hun Sanatı*, s. 59.
[50] Diyarbekirli, *Hun Sanatı*, s. 47.
[51] Çoruhlu, *Erken Devir Türk Sanatı*, ss. 23-24; Diyarbekirli, *Hun Sanatı*, ss. 51-55.

çorapları, çadırla ilgili diğer eşyaları çoğunlukla yünlerden meydana getirmişlerdir.[52] Hun devri giyim kuşamında da dokuma ürünlerinin önemli yer tuttuğu görülmektedir. Bunlar yünlü dokumalardan hazırlanmış kaftanlar, bez dokumalar, yünden, pamuktan veya ipekten iç çamaşırları, kışın giyilen yünlü gömlekler, kendir liflerinden dokunmuş kumaşlardan imal edilmiş gömlekler, dokuma kumaş pantolonlar[53] bilinen en eski dokuma giyim kuşam eşyalarıdır.

Türk medeniyetini, kültür ve sanatı açısından Asya'daki Karakol, Şibe, Katanda, Başadar, Berel, Pazırık, Noin-Ula, Tüekta, Altunyış ve Batı Moğolistan'daki kurgan mezarları önemli bir yer tutmaktadır.[54] Bu kurganlarda dönemin kültür ve sanatını yansıtan çok sayıda eser çıkartılmıştır.[55] Çıkarılan eserler içerisinde dokuma ile ilgili eserler önemli bir yer tutmaktadır.[56]

Pazırık, Noin Ula, Katanda kurganlarında bulunan çeşitli kumaşlar, gömlekler, değişik elbiseler ve halılar[57] Türk dokumacılık sanatı açısından büyük önem taşımaktadır. Kurganda çıkarılan eserler arasında çeşitli tarzlarda ipekli kumaş, yün kumaşlar, çeşitli dokumalar, matem işareti olduğu anlaşılan yağlı kumaşlar, üzerinde Hun portresi bulunan yünden dokunmuş bir kumaş parçası, Hun Sanatının önemli özelliklerinden renkli yün ipliği ile aplike süslemeli keçeler, keçe üzerine yünlü kumaştan aplike olarak işlenmiş geyik kartal mücadele sahneleri içeren örnekler bulunmuştur. Kurganlarda çıkarılan ipek kumaşlardan bazılarının Çin'den getirildiği düşünülmektedir.[58] Yün kumaş kalıntılarının ise Türk dokumaları olduğu düşünülmektedir.[59]

Noin Ula kurganlarında keçe üzerine aplike süslemede kullanılan renkli yün ipliğinin bulunması, iplik boyamacılığı ihtiyacı oluştuğunu, iplik boyamacılığının yapıldığını ve geliştiğini göstermektedir. Aynı şekilde iplik boyamacılığının yapılması değişik renk ve desende dokumacılık yapıldığının da bir göstergesi olarak kabul

[52] Diyarbekirli, *Hun Sanatı*, s. 55.
[53] Çoruhlu, *Erken Devir Türk Sanatı*, ss. 137-139; Diyarbekirli, "İslamiyetten Önce Türk Sanatı", s. 19.
[54] Bahattin Ögel, *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1984, ss. 20-21; Diyarbekirli, *Hun Sanatı*, s. 4; Diyarbekirli, "İslamiyetten Önce Türk Sanatı", s. 6.
[55] Diyarbekirli, "İslamiyetten Önce Türk Sanatı", s. 6.
[56] Diyarbekirli, *Hun Sanatı*, s. 100.
[57] Diyarbekirli, *Hun Sanatı*, s. 40; Diyarbekirli, "İslamiyetten Önce Türk Sanatı", s. 22; Ögel, *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi,* ss. 61-65.
[58] Çoruhlu, *Erken Devir Türk Sanatı*, ss. 102-103; Diyarbekirli, *Hun Sanatı*, s. 108; Ögel, *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi,* ss. 58-60.
[59] Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 45.

edilebilir. Boyanan ipliklerle değişik renkte ve desende dokuma yapılması ile dokumacılığın gelişmeye başladığı sonucuna varmak mümkündür.

Geniş bir alana yayılan Pazırık kurganlarından 5 tanesi Türk kültür ve sanatı açısından ayrı bir öneme sahiptir. Bu kurganlarda Türk kültür ve sanatının en kıymetli eserleri bulunmuştur. Bulunan eserler arasında özellikle Türk dokumacılık sanatı açısından "Pazırık Halısı" ayrı bir öneme sahiptir.

II. Pazırık kurganında bulunan gömlekler, III. Pazırık kurganında bulunan değişik elbiseler, kaftanlar, fiyonk şeklinde bağlanmış elbise kuşakları, ipek kumaş parçaları, dokuma kumaşlar, keçe çoraplar, taraklar, aynalar ve çizmeler devrin dokumacılık kültürü ve hayat tarzı hakkında önemli bilgiler vermektedir.[60]

V. Pazırık kurganında bulunan bir kilim parçası[61] ve halı Türk dokuma sanatı açısından büyük önem taşımaktadır. M.Ö. V. ile III. yy.'lar arasına tarihlendirilen halı dünyanın bilinen en eski halısıdır.[62] Halı, kalitesi ve nakışlarının zenginliği ile Orta Asya halı sanatının üslup ve tekniğini en iyi şekilde yansıtmaktadır. Ancak Jettmar Pazırık halısını Başadar Kurganındaki halı ile karşılaştırarak Pazırık halısının orta kalitede bir halı olduğunu belirtmektedir.[63] Halının zemini süvari, geyik ve hayvan figürleriyle bezenmiştir. Halı çok ince bir yapıya sahip olmasından dolayı zemin halısı olmayıp eyer altı örtüsü olarak dokunmuş olduğu düşünülmektedir. Halı 1,89 x 2 m ebatlarında olup 1 cm^2'de 36 Türk ilmesiyle dokunmuştur. Çok ince kalitede dokunan halının hav yüksekliği 2 mm'dir. 1 m^2'de 360.000 Türk ilmesi bulunmaktadır. Halı ince ve temiz yün yapağıdan bükülmüş ipliklerle dokunmuştur. Halıda çift kat (iki defa bükülmüş) yün çözgülük iplik ile birlikte yün atkılık iplik ve yün ilmelik iplik kullanılmıştır. Her çift çözgü teline bir yün ilme bağlanarak bir sıra oluşturulmuş, her sıradan sonra üç dört sıra yün atkı kullanılmıştır.[64] Halının ikisi geniş, üçü dar olmak üzere beş bordürü bulunmaktadır. Orta zemin eşit ölçülerde yirmi dört kare parçaya bölünmüştür. Halının zemini kırmızı renkte olup merkezdeki karelerin içleri sarı

[60]Çoruhlu, *Erken Devir Türk Sanatı*, s. 94; Diyarbekirli, *Hun Sanatı*, s. 99; Ögel, *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi,* ss.64-65.
[61] Ahmet Taşağıl, *Gökbörü'nün İzinde Kadim Türklerin Topraklarında*, Kronik Kitap, İstanbul 2017, s. 52: Çoruhlu, *Erken Devir Türk Sanatı*, s. 136.
[62] E. Fuat Tekçe, *Pazırık Altaylardan Bir Halının Öyküsü*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993, s. 21.
[63] Karl Jettmar, *Art Of The Steppes*, Crown Publishers, İnc., New York 1967. ss. 114-120.
[64] Çoruhlu, *Erken Devir Türk Sanatı*, ss. 128-133; Diyarbekirli, *Hun Sanatı*, s. 132; Jettmar, *Art Of The Steppes*, ss. 114-120; Zerrin Günal, *İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2004, s. 138.

renkte yıldız şeklinde dört yapraklı çiçek nakışlarıyla bezenmiştir. Bu çiçeklerde koyu kahverengi lekeler ve ince lacivert damarlar vardır. Halının içteki geniş bordürü grimtırak açık mavi zemin üzerine birbirini takip eden kırmızı gövdeli dişi geyik figürleriyle bezenmiştir. Üzerinde sarı lekeleri bulunan geyik figürlerinin boynuzları, gözleri, gövdedeki nal ve virgül biçiminde nakışlarla, kuyruk ve tırnaklar sarı renkte işlenmiştir. Halının her tarafında altışar adet geyik figürü bulunmaktadır. Orta zemini çevreleyen iç ve en dıştaki ince bordürler sarı zemin üzerine kare içerisine yerleştirilmiş kırmızı aslan grifon figürleri ile bezenmiştir. Dıştaki geniş bordürde ise 28 adet piyade ve at figürleri bulunmaktadır. Piyadeler ve atlılar tek sıra halinde birbirlerini takip eder şekilde düzenlenmiştir. Piyadelerden 14'ü atların üzerinde, 14'ü ise atların yanında yürümektedirler. Bu piyade ve atlılar geyik figürlerinin tersi istikametinde ilerlemektedirler. Atların hepsinin kuyrukları bağlı ve yeleleri kesik olarak işlenmiştir. Atlar açık grimsi ve mavimsi renkte yularlı, sırtlarında terlik olduğu anlaşılan keçeden yapılmış örtüleri konmuştur. Terliklerin üzerinde atın göğsünü kapatacak biçimde nakışlı halılar yerleştirilmiş şekilde bezenmiştir. Türk halı sanatının bilinen ilk halısı unvanını taşıyan bu eser, günümüzde Hermitage müzesinde sergilenmektedir.[65]

Başadar kurganında da kumaş parçaları ve eyer yapımında kullanılan ince kalitede bir halı bulunmuştur.[66] Jettmar Başadar kurganında eyerlerin birinin yapımında sıra dışı incelikte, santimetrekarede 70 ilme olan halı parçasının kullanıldığını belirtmektedir. "*In the making of one of the saddles, a fragment of carpet of unusual fineness had been used, (70 knots per square centimetre)*. *Eyerlerden birinin yapımında, sıra dışı incelikte bir halı parçası kullanılmıştı (santimetre kare başına 70 düğüm).*" Yine Jettmar bu halının Pazırık kurganında bulunan halıdan daha ince kalitede ve daha eski olduğunu belirtmektedir.[67]

İç Asya'daki Türkmen toplulukları çok eski zamanlardan beri halı dokuyarak erişilmesi zor dokuma tekniği ve üslup zenginliğine ulaşmışlardır. Bu halılar dokuma tekniği ve desen zenginliği bakımından son derece gelişmiş, kadife gibi yumuşak, esnek ve çok ince dokumalardır. Aynı şekilde bu toplulukların dokuduğu halılar üslup

[65] Diyarbekirli, *Hun Sanatı*, s. 132; Günal, *İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü,* s. 138; Neriman Görgünay Kırzıoğlu, *Altaylar'dan Tunaboyu'na Türk Dünyası'nda Ortak Yanışlar (Motifler)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, s. 80; Tekçe, *Pazırık Altaylardan Bir Halının Öyküsü*.
[66] Çoruhlu, *Erken Devir Türk Sanatı*, s. 98.
[67] Jettmar, *Art Of The Steppes*, s. 120.

ve kalite bakımından Pazırık halısıyla boy ölçüşebilecek düzeyde hatta teknik ve kalite bakımından ondan daha üstün olduklarından bahsedilmektedir.[68] Halıların kullanım yerlerine ve amaçlarına göre ince dokunmuş olmaları da gerekmektedir. Eyer altına konulan şaprak denilen halılar bu amaçla dokunmuş ince halılar olduğu düşünülmektedir.

Oğlaktı ve Kenkol kurganında da dokumacılıkla ilgili eserlerle birlikte bir kadın cesedinin ayak ucunda bulunan taş ağırşaklar[69] dokumacılıkta kadınların önemini göstermesi açısından dikkate değer eserlerdir.

Doğu Türkistan'da Lou Lan'da buluna yün halı parçaları ile ipek kumaşlar ve bu kumaşlarda görülen nakış ve desenlerin sonraki dönemlerde yapılan dokumalarda yaygın olarak kullanılması[70] dokumacılık geleneği açısından önemli unsurlardır.

Türk dokumacılık sanatı Göktürk devrinde de gelişerek devam ettiği görülmektedir. Göktürk devri dokuma ve kumaşlar hakkında kurgan mezarlarının yanı sıra yazıtlar, resimler, heykeller, yazıtların yanlarındaki bazı mezarlardaki buluntulardan bilgiler alabilmekteyiz. Yine Göktürk devrine ışık tutan seyyahların yazıları, Çin kaynakları Göktürk devri ve sanatları hakkında bilgi aldığımız önemli kaynaklardır.[71] Kültigin ve Bilge Kağan'ın mezarının yanında bulunan heykellerin giysileri Göktürk devri kıyafetleri hakkında bilgi edindiğimiz önemli kaynaklar arasında yer almaktadır.[72]

Tarihi kaynaklar Türk sülale ve devletlerinin halıyı örtü ve süsleme malzemesinin yanı sıra taht örtüsü olarak da kullandığını göstermektedir.[73] Göktürk devrinde bir Çin masalında Göktürklerin veya Kangılı boyların şölen sırasında çayırlara yün halılar serdikleri anlatılmaktadır.[74] Bu bilgilerden dokumacılığın geliştiği ve masallara dahi konu olacak zenginliğe ulaştığı sonucuna varabilmekteyiz.

Kaynaklarda Göktürk devrinde Doğu Türkistan yöresi dokumaları ve Orta Asya ipeklilerinden, VI. yy. başlarından itibaren Fergana, Merv, Hazar Denizinin güney kısımları ve Gürgenç gibi şehirlerdeki ipek dokumacılığından, VIII. yy.'ın başlarında

---

[68] Diyarbekirli, *Hun Sanatı*, ss. 137-138.
[69] Ögel, *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi,* ss. 86-94.
[70] Diyarbekirli, *Hun Sanatı*, s.149; Emel Esin, *İslamiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslama Giriş*, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1978. s. 109.
[71] Ögel, *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi,* ss.130-131.
[72] Ögel, *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi,* s.135.
[73] Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, s.20.
[74] Esin, *İslamiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslama Giriş*, s. 109.

Orta Asya'da desenli ipek dokumacılığının ileri seviyeye ulaştığından bahsedilmektedir.[75] Yine tarihi metinlerde ve kaynaklarda Göktürk devrinde çakşır, mintan, kaftan, değişik elbiseler ve kumaşlar, dokumacılık ve dokuma eserler hakkında önemli bilgiler bulmaktadır.

Çinli Budist rahip Hsüan Tzang (Hüan-dzanğ) 630 yılı başlarında bir seyahatinde karşılaştığı Göktürk hükümdarının yeşil atlastan kaftan giydiğinden, hükümdarın yanındaki süvarilerin simli ipek kaftan giydiğinden, diğer atlıların kürk ve keten elbiseler giydiğinden bahsetmektedir.[76] Bu giyim kuşam eşyalarının yanı sıra yünden içliklerde dönemim giyim kuşam eşyaları arasında yer almaktadır.[77] Çinli Budist rahip Hsüan Tzang tekrar yola çıkarken Hakan'ın kendisine hediye olarak bir kat al ipek elbise ve elli parça ipekli verdiğinden bahsetmektedir.[78] Bu bilgiler ışığında Göktürk devrinde gelişmiş ve zengin çeşitlilikte giysilerin olduğunu görmekteyiz. Haliyle zengin çeşitliliği bulunan bu giyim kuşam kültürünün arkasında gelişmiş bir dokumacılık kültürünün olduğunu anlaşılmaktadır.

Çin kaynaklarında M.S. VI. yy.'da Maveraünnehir ve Bakterya'nın sanat, ticaret, ziraat gibi tüm alanlarda büyük bir gelişme gösterdiği görülmektedir. Bakteryanda Kapisa, Gandhara, Herat, Maveraünnehir, Semerkant, Buhara, Baykent gibi dönemin önemli ticaret merkezlerinde diğer sanat dallarının yanı sıra halıcılığın, ipekli ve yünlü kumaşların önemli derecede ün kazandığından bahsedilmektedir.[79]

Kaynaklarda Kırgızistanda Oş şehrinin 8. yy.da ipek üreticiliğinin merkezi olduğu,[80] Özbekistan'da pamuk dokumacılığı, kumaş üretimi, Fergana Vadisinde pamuk ve ham ipek üretiminin geliştiği, Taşkentte pamuk ve yün dokuma ürünleri, Semerkand halısı, Hive'de dokuma sanatının geliştiği ve 10. yy.'da Türkmenistan'da ham ipek ihracatı yapıldığı bilgisine ulaşılmaktadır.[81]

---

[75] Diyarbekirli, "İslamiyetten Önce Türk Sanatı", s. 31.
[76] Çoruhlu, *Erken Devir Türk Sanatı*, s. 211; Esin, *İslamiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslama Giriş*, s. 20; Lev Nikolayeviç Gumilev, *Eski Türkler*, çev. D. Ahsen Batur, Selenge Yayınları İstanbul 2003, s. 210; Louis Ligeti, *Bilinmeyen İç Asya*, çev. Sadrettin Karatay, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998, s. 87.
[77] Çoruhlu, *Erken Devir Türk Sanatı*, s. 211.
[78] Ligeti, *Bilinmeyen İç Asya*, s. 89.
[79] Şemsettin Günaltay, "İbni Sinanın Şahsiyeti ve Milliyeti Meselesi", *Belleten*, IV/13, 1940, ss. 27-28.
[80] Taşağıl, *Gökbörü'nün İzinde Kadim Türklerin Topraklarında*, s. 222.
[81] Taşağıl, *Gökbörü'nün İzinde Kadim Türklerin Topraklarında*, ss. 273-323.

Kudirge Kurganında Göktürk devrine ait ipekli atlas kumaşların bulunması[82] dönemin dokumacılığı ve dokuma tekniği açısından ayrı bir önem taşımaktadır. Genelde ele geçen kumaşlar ya düz bezayağı dokuma tekniğinde ya da basit dimi örgülerden dokunmasına[83] karşın farklı bir dokuma tekniği görülmesi dokumacılığın teknik olarak geliştiğini göstermektedir.

Ele geçen eserlerden bazı giyim kuşam eşyalarının Hunlarda genelde tunik gibi kısa, Göktürklerde ise cübbe, kaftan ve palto gibi uzun olduğu anlaşılmaktadır. Aynı şekilde Göktürk devri heykellerinde de kaftanlar uzun olarak işlenmiştir.[84] Yine Tüekta kurganında kumaştan yapılmış çanta bulunmuştur.[85]

Doğu Türkistan'daki Altışehir'de ipek üretiminin geliştiği ve oldukça ileri düzeyde olduğu görülmektedir.[86] Kaşgar'ın kilim, tekstil ve el sanatları[87] konusunda geliştiği, Turfan'da Çağataylar döneminde ipek böceği yetiştirildiği ve ipekli kumaşlar dokunduğu, ipekçiliğin bölgenin en eski ve en önemli iş kolu olduğu,[88] Hoten'de pamuk üretiminin geliştiği, yünlerin ince ve kaliteli olduğu bilinmektedir.[89] Budist rahip Hsüan Tzang Hoten'lilerin çeşitli sanatlarla uğraştıklarından, yün ve derinin yanı sıra, sarı ipek, beyaz çuha gibi değerli kumaşlardan yapılmış elbiseler giydiklerinden bahsetmektedir.[90] 10.yy.da yazılmış İslam kaynaklarında Hoten'lilerin ipekçilik yaptığından, ham ipek ticaretinden, pamuk yetiştirdiğinden, çok sayıda dut ağacı olduğundan, halkın ipek elbiseler giydiğinden ve ipekten eleklerin yapıldığından bahsedilmektedir.[91] Yine kaynaklarda Çinlilerin tülbend, atlas, canfes ve sırma kumaşları Uygurlara mahsus dokumalar olarak görüldüklerinden de bahsedilmektedir.[92]

Uygur devri dokumaları hakkında bilgileri çoğunlukla dokuma kumaş, halı ve kilim kalıntılarının yanı sıra yazılı kaynaklar, duvar resimleri ve yazıtlardan elde etmekteyiz. Yazılı kaynaklarda yünlü pamuklu dokumalardan elbiseler giyildiğinden,

---

[82] Ögel, *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi,* s.140.
[83] Salman, *Türk Kumaş Sanatı*, s.23.
[84] Ögel, *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi,* ss.155-156; Salman, *Türk Kumaş Sanatı*, s.25; Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 47.
[85] Ögel, *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi,* s. 157.
[86] Taşağıl, *Gökbörü'nün İzinde Kadim Türklerin Topraklarında*, s. 178.
[87] Taşağıl, *Gökbörü'nün İzinde Kadim Türklerin Topraklarında*, s. 184.
[88] Taşağıl, *Gökbörü'nün İzinde Kadim Türklerin Topraklarında*, ss. 189-191.
[89] Taşağıl, *Gökbörü'nün İzinde Kadim Türklerin Topraklarında*, s. 191.
[90] Taşağıl, *Gökbörü'nün İzinde Kadim Türklerin Topraklarında*, s. 192.
[91] Taşağıl, *Gökbörü'nün İzinde Kadim Türklerin Topraklarında*, ss. 192-193.
[92] Esin, *İslamiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslama Giriş*, s. 108.

yünlü elbiseler için koyun yetiştirildiğinden[93] değişik elbiselerden ve halılardan[94] söz edilmektedir. Bezeklik duvar resimlerinden IX. Mabed duvar resmi parçasında Uygur hatunlarının bezemeli halı üzerinde resmedilişi Uygur halıcılığı hakkında bilgi vermesi açısından önemli bir eserdir.[95] Yine 10.-13.yy.'larda Turfan pamuklu kumaşlarının çok meşhur olduğundan, Uygur devri yazıtlarından Kutluk Bilge Kaan ve Moyunçur Kaan yazıtında kumaş isimlerinden ve kumaşların hediye edilmesinden bahsedilmektedir.[96] Kumaşların hediye olarak verilmesi dokumacılığın geliştiğini ve hediye olarak verilebilecek derecede önemsendiğini göstermesi[97] açısından ayrı bir önem taşımaktadır.

M.S. 981'de Uygur Hanı Arslan Han'a gelen Çin elçisi Van-Yen-Di Beşbalık'taki kültürel hayatın zenginliğinden, güzel sanat eserlerinden detaylı olarak bahsetmektedir. Aynı şekilde ziraatin mükemmelliğinden, pamuk yetiştirildiğinden, ipekçilikte mükemmel gelişme gösterdiklerinden, kumaş imalinde maharetli olduklarından, pamuk, keten ve ipek elbiseler, sırmalı kürkler giydiklerinden söz edilmektedir.[98] Yine Çinli seyyahlar 13. yy. da Orta Asya'dan Kuzey Çin'e pamuk gönderildiğinden, Turfan Bölgesinin pamuklu kumaşlarının şöhretinden, Uygurların çok çeşitli kumaşlarından övgüyle söz etmektedirler.[99]

Pazırık halısından sonra Doğu Türkistanda Lou Lan'da bulunan ve M. IV. yüzyıla tarihlenen halılar bölgedeki halıcılık açısından da önemlidir. Göktürk ve Uygur kağanlıkları devrinde Koço bölgesinin önemli halı kilim dokuma merkezi olduğundan ve Uygurların büyük halılarından bahsedilmesi, ayrıca Uygur resimlerinde de halı tasvirlerinin bulunması[100] Uygurlar döneminde halıcılığın da geliştiğini göstermektedir.

Uygur dokumalarında dokuma ile desenlendirme, boyama ile desenlendirme, iğne ve işleme ile desenlendirme olmak üzere üç çeşit kumaş süsleme tekniği

[93] Eberhard, "Türkistan Seyahatnamesi 1218", ss. 140-142.
[94] Wolfram Eberhard, "Çin Kaynaklarına Göre Orta ve Garbi Asya Halklarının Medeniyeti", *Türkiyat Mecmuası*, C.7, 1942, ss. 125-191.
[95] İlhan Özkeçeci, *Zamanı Aşanlar, IX Yüzyıla Kadar Türk Sanatı*, HMS Grup, İstanbul 2004, ss. 225.
[96] Bahattin Ögel, "Şine Usu Yazıtının Tarihi Önemi Kutlug Bilge Külkagan ve Moyunçur", *Belleten*, XV/59, 1951, ss. 368-369; Ögel, *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi,* s. 365.
[97] Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, ss. 49-50.
[98] A. Zeki Velidi Togan, *Umumi Türk Tarihi'ne Giriş*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, C.I., İstanbul 1981. ss. 99-100.
[99] Ögel, *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi,* s.366; Özkeçeci, *Zamanı Aşanlar, IX Yüzyıla Kadar Türk Sanatı*, ss. 201-214.
[100] Esin, *İslamiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslama Giriş*, s. 109.

görülmektedir.[101] Uygurlar dokuma, işleme ve diğer sanat dallarında ileri derecede gelişmişlerdir.[102] Bu bilgiler ışığında Uygurların gelişmiş bir dokumacılık ve sanat kültürü olduğu anlaşılmaktadır.

Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonraki dönemlerde de Türk dokuma sanatı sürekli gelişerek günümüze kadar gelmiştir. Bu gelişim sürecini İslam kültürü etkileşimi içerisinde Asya'da, Mısır'da ve Anadolu'da kurulan Türk devletlerinin sanatlarında ve dokumalarında görmekteyiz.

Türklerin 8. yy.'ın ikinci yarısında Abbasi halifelerinin özel birliklerinde yer almasıyla başlayan ve daha sonra Samarra'ya yerleştirilmesiyle Türk sanatının İslam sanatına etkileri görülmeye başlanmıştır.[103] Bir Türk şehri görünümü alan Samarra Türk İslam sanatı geleneklerinin şekillendiği merkez haline gelmiş ve Türk halı dokuma geleneği İslam dünyasına burada taşınmıştır.[104] Yine süsleme tekniklerinden meyilli kesim, eğri kesim tekniği olarak bilinen tekniğinde Türkler tarafından Samarra'ya getirildiği kabul edilmektedir.[105] Aynı şekilde Türk sanatında da İslami olmayan nakışlar ortadan kalkmakta ve realist nakışların yerini İslam kültürü etkisi altında bitkisel nakışlar almaya başlamaktadır. Bu nakışlar gelişerek hıtai (hatayi) denilen nakışları oluşturmuştur.[106] Böylece Türk süsleme sanatında hatayi nakışının oluşum ve gelişim süreci başlamıştır.[107]

10. yy.'dan itibaren Anadolu'ya gelen Türk boyları kısa bir süre içerisinde Anadolu'ya egemen olmuşlardır. Anadolu'da Türk sanatı Karahanlı, Gazneli ve Büyük Selçuklu sanatlarından beslenerek gelişmiştir. Türkler kuvvetli maddi ve manevi kültür değerleriyle Anadolu'ya gelmişler ve buraya Türk damgasını vurarak, kendi kültür ve sanatlarını silinmeyecek bir güçle yerleştirmişlerdir.[108]

---

[101] Salman, *Türk Kumaş Sanatı*, s. 29.
[102] Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1997, s. 24.
[103] Aslanapa, *Türk Sanatı,* s. 25; Suut Kemal Yetkin, *İslam Mimarisi*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk İslam Sanatları Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara 1959, ss. 102-108; Yılmaz Can ve Recep Gün, *Ana Hatlarıyla Türk İslam Sanatları ve Estetiği*, Kayıhan Yayınları, İstanbul 2011, s.105.
[104] Deniz, Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları, s. 22; Gönül Öney, *Anadolu Selçuklu Mimari Süsleme ve El Sanatları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1988, s. 126.
[105] Yetkin, *İslam Mimarisi*, s. 102-108.
[106] Ögel, *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi,* s. 306.
[107] İlhan Özkeçeci, *Türk Tezhip Sanatı ve Tezyini Motifler*, Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yayını, Kayseri 1992, s. 24; İlhan Özkeçeci*, Türk Sanatında Tezhip*, İstanbul 2007, s. 67; İnci Birol ve Çiçek Derman, *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 2005, s. 65.
[108] Diyarbekirli, "İslamiyetten Önce Türk Sanatı", s. 66.

Selçuklular Anadolu'ya hakim olduktan sonra Türk dokumacılığı gelişimini Anadoluda da sürdürmüştür. Bu gelişim süreci tüm dokuma alanlarında ve bu dokumaların çok zengin çeşitleriyle günümüze kadar devam etmiştir.

Büyük Selçuklu döneminden günümüze halı, kilim ve düz dokuma örnekleri gelememiştir. Bu dönemdeki halı ve diğer dokumalarla ilgili bilgileri daha çok yazmalardaki tasvirlerden, yazılı kaynaklardan, çini ve seramik eşyalardan elde etmekteyiz.[109] Hariri'nin İstanbul Sülaymaniye Kütüphanesi Esat Efendi Kitaplığı 2916 numarada kayıtlı Makamat minyatürlerindeki halı tasvirleri bu dönemde halı dokunduğunu gösteren önemli bilgilerdir.[110]

13. yy.'da Marko Polo, 14.yy.'da İbn Batuta Anadoluyu gezmişler ve seyahatnamelerinde Anadoludaki halıların dünyanın en güzel halıları olduğundan bahsetmişlerdir.[111] Yine İbn Batuta Aksaray şehrinin güzelliklerinden ve bu şehirin kendi adıyla anılan koyun yününden eşi benzeri olmayan halı ve kilimler dokunduğundan söz etmiştir.[112]

Selçuklular döneminde halı dokumaların yanı sıra kumaş dokumacılığının yapıldığıda anlaşılmaktadır. Bu döneme ait çok sayıda kumaş parçaları mevcuttur. İpek ve metal bükümlü ipliklerle dokunmuş brokar kumaş parçaları, ipek ve altın gümüş bileşimli dokumalar bu dönemin ilgi çekici dokumalarındandır[113] Bu dokumalardan çok az sayıda örnek günümüze gelebilmiştir. Bu örneklerinde değişik müzelerde olduğu görülmektedir.

Elimizde mevcut olan Anadolu Selçuklu döneme ait dokumaların çoğunluğunu halılar oluşmaktadır. Sözkonusu bu halıların sayısı 18 adet olarak bilinmekte iken daha sonraki araştırmalarda 22 adet olduğu tespit edilmiştir.[114] Bu halılardan 8 tanesi Konya Alâeddin Camii'nde, 3 tanesi Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nde, 7 tanesi Fustat'da

[109] Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, s. 22; Salman, *Türk Kumaş Sanatı*, s. 33; Öney, *Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi ve El Sanatları*, s. 126.
[110] Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, s. 23; Güner İnal, *Türk Minyatür Sanatı (Başlangıcından Osmanlılara Kadar)*, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara 1995.
[111] Ebu Abdullah Muhammed İbn Battuta Tanci, *İbn Battuta Seyahatnamesi I,* haz. A. Sait Aykut, C.I, Y.K.Yayınları, İstanbul 2004, s. 414; Oktay Aslanapa, "Türk Halı Sanatının Tarihi Gelişmesi", *Arış*, S.3, 1997, s. 22; Öney, *Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi ve El Sanatları*, s. 132; Şerare Yetkin, *Türk Halı Sanatı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1991, s. 7.
[112] Ebu Abdullah Muhammed İbn Battuta Tanci, *İbn Battuta Seyahatnamesi I,* s. 414.
[113] H. Örcün Barışta, *Türk El Sanatları,* Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, C.I, Ankara 2015, s. 73.
[114] Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, s. 23; Nefes, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Envanterine Kayıtlı Samsun ve Sinop Yöresindeki Halılar*, s. 8.

bulunmuştur.[115] Son zamanlarda Tibette bulunan 4 tane hayvan figürlü halının Anadolu'dan gelme olduğu ve Anadolu Selçuklu dönemi halılarıyla aynı özellikleri gösterdiğinden[116] bu halılarında Anadolu Selçuklu dönemi halıları olduğu kabul edilmiştir.

Selçuklu halılarının desenleri geometrik nakışlardan ibaret olup, baklavalar, yıldızlar, etrafı çengellerle çevrili sekizgenler ve geometrik şemaya uydurulmuş stilize bitkisel nakışlardan oluşmuştur. Bordürlerinde kufi yazılar vardır. Bu yazılar bazen okunmayacak derecede stilize edilmiş, yazıların uçları üçgenlerle sonuçlandırılmıştır. Zemin rengi genellikle kırmızı veya koyu mavi, nakışlar açık mavi ve açık kırmızıdır. Açık ve koyu sarı, kahverengi, lacivert, krem ve bazen açık yeşil renkler kullanılmıştır. Az sayıda renk kullanılmasına rağmen koyu ve açık renklerin tonlarıyla büyük bir renk zenginliği etkisi oluşturulmuştur. Bunlar Selçuklu halılarının en karakteristik özelliklerindendir.[117]

Anadolu Sulçuklu halıları Türk halı sanatında 13. yy.'dan günümüze kadar uzanan gelişme zincirin ilk büyük halkasını ve ilk devrini oluşturmaktadır.[118] Selçuklu halılarındaki sonsuzluk prensibi daha sonraki dönemlerde de Türk halı sanatının temel prensibi olarak kullanılmıştır.[119] Aynı şekilde sekiz köşeli yıldızlar, özellikle kufi yazılı bordür şekilleri örgülü kufiden oluşturulmuş çiçekli kufi bordür şekilleriyle daha sonraki dönemlerde karşımıza çıkmaktadır.[120] Günümüzde dahi farklı yörelerde Selçuklu halılarının nakış ve kompozisyon özelliklerini görmekteyiz. Çanakkale yöresinde kufi yazıya benzer nakış ve desenler, birbirine geçmeli sekizgen yıldızlardan meydana gelen kompozisyonlar bugünkü etkileri olarak görmek mümkündür.[121]

Selçuklu halılarından sonra 14.yy.'ın başından itibaren Türk halı sanatında kuvvetle usluplaştırılmış hayvan figürleriyle süslü halılar görülmeye başlamıştır. 14. yy.'ın sonlarına doğru hayvan figürlü halıların örneklerinde önemli bir artış görülür.

---

[115] Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, s. 23; Eyüp Nefes, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Envanterine Kayıtlı Samsun ve Sinop Yöresindeki Halılar*, RTN Yayınları, Samsun 2011, s. 8; Oktay Aslanapa, *Türk Halı Sanatı'nın Bin Yılı*, Eren Yayınları, İstanbul 1987, ss. 13-36; Öney, *Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi ve El Sanatları*, ss. 125-132; Yetkin, *Türk Halı Sanatı*, ss.15-27.

[116] Aslanapa, "Türk Halı Sanatının Tarihi Gelişmesi", s. 22; Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, ss. 24-25.

[117] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, ss. 13-14; Öney, *Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi ve El Sanatları*, s. 131;Yetkin, *Türk Halı Sanatı*, s. 17.

[118] Yetkin, *Türk Halı Sanatı*, ss.7-17.

[119] Yetkin, *Türk Halı Sanatı*, s. 17.

[120] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, s. 14; Yetkin, *Türk Halı Sanatı*, s. 17.

[121] Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, s. 25.

14. - 15. yy. hayvan figürlerinin görüldüğü "Anadolu Türk Halıları" diye adlandırılan bu halılar "Beylikler Devri Halıları, Hayvan Figürlü Halılar" diye de adlandırıldığı görülmektedir.[122] Bu halıların ilk örnekleri 14. yy. başlarından itibaren Avrupa ressamlarının eserlerindeki halı tasvirlerinde görülmüştür. Daha sonra orjinallerinin de bulunmasıyla bu dönem halıları hakkında daha kapsamlı bilgiler elde edilmiştir.[123] Beylikler devri halılarıyla Türk halı sanatında gelişme zincirinin ikinci bir devrin başladığını göstermektedir.[124]

Beylikler dönemi halıları nakış ve kompozisyonlarına göre dört gruba ayrılmıştır. Birinci grup halılarda heraldik durumda tek hayvanlar, çift ve tek başlı kartal tasvirleri görülür. Bu grupta geometrik bölümlerin dört ayaklı bir hayvan, tek bir kuş veya çift hayvanla dolgulandığı örneklerde mevcuttur. İkinci grup bir ağacın iki tarafında kuş figürlerinin bulunduğu halılardan oluşmaktadır. Ağacın iki tarafındaki kuş figürleri simetrik olarak yerleştirildiği görülür. Üçüncü grup halılarda zemin kare veya dikdörgen alanlara bölünmüş ve bu alanlardaki sekizgenlerin içerisine tek kuş veya dört ayaklı hayvan figürleri yerleştirilmiştir. Bu grupta figürler bazen geometrik alanların dışına yerleştirilmiş, bazen de geometrik bölümler kullanılmamıştır. Dördüncü grupta sekizgenlerin içerisindeki hayvan çiftleri çeşitlenmiştir. Daha ileriki aşamalarda halılardaki hayvanlar mücadele eder şeklinde tasvir edildiği görülmektedir.[125]

Osmanlı döneminde gelişmiş kumaş dokumacılığı[126] ile birlikte gelişmiş halı dokumacılığı da görülmektedir. Selçuklulardan aldıkları dokuma geleneğini daha da ileri düzeylere götürmüşlerdir. Bu dönemde malzeme, teknik, desen ve dokuma çeşitliliği yönünden çok zengin dokumalar yapılmıştır. Osmanlı döneminde Adana, Antakya, Bursa, Bilecik, Halep, İstanbul, Üsküdar, Şam, Trablus gibi birçok dokuma merkezi oluşmuştur. Bu dokuma merkezlerinde Ahmediye, alaca, atlas, canfes, çatma, çuha, elvani, gülgün, hare, hilali, kadife, kaftan, kemha, kutnu, Mecidiye, peştamal, Selimiye, seraser, sof, tafta gibi yüzlerce çeşit kumaş üretlmiştir. Hatta bazı

[122] Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, s. 25; Nefes, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Envanterine Kayıtlı Samsun ve Sinop Yöresindeki Halılar*, s. 11.
[123] Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, s. 26; Nefes, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Envanterine Kayıtlı Samsun ve Sinop Yöresindeki Halılar*, s. 11.
[124] Yetkin, *Türk Halı Sanatı*, ss. 19-33.
[125] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, ss. 37-59; Nefes, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Envanterine Kayıtlı Samsun ve Sinop Yöresindeki Halılar*, ss. 11-13; Yetkin, *Türk Halı Sanatı*, s. 119-33.
[126] Gürsu, Gürsu, *Türk Dokumacılık Sanatı Çağlar Boyu Desenler*, ss. 17-18; Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 62.

kumaşlarda altın ve gümüş teller kullanılarak kumaş dokumalarına ayrı bir ihtişam katılmıştır.[127]

Osmalı dönemi halıcılığı gelişim aşamaları, desen ve kompozisyon özelliklerine göre "Erken Dönem Osmanlı Halıları, Klasik Dönem Osmanlı Halıları ve Geç Osmanlı Halıları" olarak üç gruba ayrılmıştır.[128]

Erken Osmanlı dönemi halılarında bir yandan Selçuklu geleneği devam ederken bir yandanda geometrik ve soyut bitkisel nakışlarla bezemeli yeni halı tiplerinin ortaya çıkmaya başladığı görülmektedir.

15. yy. ortasından 16. yy.'a kadar zemin koyu renklerle geometrik bölümlere ayrılmış ve bordürlerinde kufi yazıyı hatırlatan nakışlarla yeni bir halı grubu ortaya çıkmıştır. Erken dönem Osmanlı halıları olarak da isimlendirilen bu dönem halılarının ilk örneklerine Avrupalı ressamların katalog ve fresklerinde rastlamaktayız.[129] Bu halıların iç zeminindeki kare veya geometrik bölümler stilize hayvan figürleri yerine geometrik nakışlarla bezenmiştir. Sözünü ettiğimiz halılara yanlış olarak Holbein halıları da denilmektedir. Ayrıca bu gruba giren halıları Lorenzo Lotto gibi birçok Avrupalı ressam kataloglarında severek kullandıkları görülmektedir. Bu gruba giren halılar 15. yy.'dan 16.yy.'a geçişi sağlaması bakımından da önem taşımaktadır.[130]

Erken dönem Osmanlı halıları, desen ve kompozisyon özelliklerine göre dört gruba ayrılmıştır. Birinci grupta yer alan halılar küçük parçalı olup dokumanın zemini küçük karelere bölünmüştür. Karelerin içleri kenarları örgülü sekizgenler ve soyut bitkisel nakışlardan meydana gelmiş baklavaların kaydırılmış eksenler üzerinde sonsuza doğru sıralanmasıyla bezenmiştir. Örgülü kufi yazıdan geliştirilmiş bordürler Selçuklu devri özelliklerinin yansıması olarak görülmektedir.[131]

Erken dönem Osmanlı halılarınnın ikinci grubu birinci grup halılarna benzemektedir. Halıların zemini birinci grupta olduğu gibi karelere ayrılmış, karelerin aralarındaki kısımlar ise eşkenar dörtgenlerle doldurulmuştur. Bu grupta geometrik

---

[127] Gürsu, Gürsu, *Türk Dokumacılık Sanatı Çağlar Boyu Desenler*; Zahide İmer, *Gaziantep Yöresinde Üretilen Kutnu, Alaca ve Meydaniye Kumaşların Bazı Teknolojik Özellikleri,* Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara 2001; Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 62.

[128] Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, s. 28; Nefes, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Envanterine Kayıtlı Samsun ve Sinop Yöresindeki Halılar*, s. 14.

[129] Yetkin, *Türk Halı Sanatı*, ss. 35-82.

[130] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, ss. 61-101; Yetkin, *Türk Halı Sanatı*, s.35.

[131] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, ss. 65-72; Besim Atalay, *Türk Halıcılığı ve Uşak Halıları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1967. ss. 36-48.

nakışların yerini tamamen üsluplaştırılmış bitkisel nakışlar almıştır. Yine bordürler örgülü kufi yazılar ve bitkisel nakışlarla bezenmiştir. Bu gruba giren halılar Lorenzo Lotto kataloglarında karşımıza çıkmakta olup Hans Holbein tarafından hiç resmedilmemiştir. Birinci ve ikinci grup halılar Uşak halılarına geçişi oluşturmuşlardır.[132]

Üçüncü grup halılarda zemin eşit büyüklükte büyük kare yahut dikdörtgenlere ayrılarak bunların üst üste sıralandığı bir yüzey bölümlemesi görülür. Bölümlerin içlerine büyük sekizgenler yerleştirilmiştir. Bu sekizgenlerin içleri sekiz köşeli yıldız yahut girift geometrik şekillerle dolgulanmıştır.[133]

Dördüncü grup halılar yüzey bölümleri açısından üçüncü grup ile benzerlik gösterir. Bu gruptaki halıların zeminine ortaya büyük bir kare ve bu karenin alt ve üstünde ikişer küçük kare yerleştirilerek yüzey bölümleri oluşturulmuştur. Kufi yazıdan geliştirilmiş bordürleri dikkat çekici özellikleridir. Üçüncü ve dördüncü grup halılar Bergama bölgesinde yapılmış olup Bergama halılarının başlangıcını oluştururlar. Üçüncü ve dördüncü grup halıların benzerleri Bergama, Yuntdağ yöresinde ve Çanakkale yöresinde çarklı elekli, altın tabak halıları olarak isimlendirmiştir.[134]

16. ve 17. yy.'da Osmanlı devletinde her sanat alanında olduğu gibi halı sanatında da büyük bir zenginlik ve çeşitlilik görülmektedir. Klasik dönem Osmanlı halıları olarak adlandırılan bu dönem Türk halı sanatının Selçuklu halılarından sonra en parlak dönemini oluşturur. Çok zengin çeşitlilikte bitkisel nakışlar, kıvrık dallar, rumi ve bulut nakışları, madalyonlar halı dokumalarında da görülmeye başlamıştır. Uşak halılarında görülen bitkisel nakışlar gerek kompozisyon olarak gerekse dokumanın kalitesinden (ilme sıklığı) dolayı geometrik bir etki gösterdiği görülmektedir. Bu nakış oluşumunu daha sonraki Osmanlı saray halılarında görülen kavisli bitkisel nakışların öncüleri olarak değerlendirmek mümkündür. Saray için

[132] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, ss. 73-79; Atalay, *Türk Halıcılığı ve Uşak Halıları*; Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, s. 28; Nefes, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Envanterine Kayıtlı Samsun ve Sinop Yöresindeki Halılar*, s. 15; Yetkin, *Türk Halı Sanatı*, ss. 49-53.

[133] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, ss. 80-93; Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, s. 29; Nefes, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Envanterine Kayıtlı Samsun ve Sinop Yöresindeki Halılar*, s.15; Yetkin, *Türk Halı Sanatı*, ss. 54-60.

[134] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, ss. 94-101; Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, ss. 29-30; Nefes, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Envanterine Kayıtlı Samsun ve Sinop Yöresindeki Halılar*, s. 15; Yetkin, *Türk Halı Sanatı*, ss. 60-61.

dokunan halılardaki nakışların giderek detaylandırılması, dokumanın kalitesinin (ilme sıklığı) artırılması Osmanlı saray halılarında daha ince detaylı bitkisel nakışlar olarak karşımıza çıkmıştır.

Klasik devir Osmalı halıları teknik ve kompozisyon bakımından Uşak halıları ve Osmanlı saray halıları olarak iki gruba ayrılmıştır.

Uşak ve çevresinde tamamen yün malzemelerden ve Türk ilmesiyle dokunmaya başlanan halılar Uşak halıları olarak bilinmektedir. Uşak halıları kendi içerisinde madalyonların şekline göre madalyonlu Uşak halıları ve yıldızlı Uşak halıları olarak gruplara ayrılmaktadır.

Madalyonlu Uşak halılarının kompozisyonları ortada yuvarlak madalyonlar ve yanlarda sivri dilimli madalyonların sonsuzluk prensibine göre sıralanmasıyla oluşturulmuştur. Madalyonlar bazen yuvarlak, bazen oval olarak yerleştirilmiştir. Madalyonların alt ve üst uçlarına dönemin kitap sanatlarında olduğu gibi kalkan yahut salbekler yerleştirilerek madalyonlar uzatılmıştır.[135]

Madalyonlu Uşak halılarının 16. yy.'ın başlarından itibaren kısa sürede gelişerek klasik şeklini aldığı görülmektedir. 17. yy.'da farklı tiplerde madalyonlu halılar ortaya çıkmıştır. Bu tür halılar gelişmelerini 18. yy.'da da sürdürdüğü görülmektedir.[136]

Kırmızı zeminli Uşak halıları çoğunlukta olmakla beraber en değerlileri lacivert zeminli Uşak halılarıdır. Lacivert zeminli Uşak halılarının ortadaki madayonların zeminleri koyu kırmızı, yanlardaki madalyonların zeminleri ise mavi renklidir. Madalyonların çevrelerindeki çiçek nakışları ise sarı rekli olarak bezenmiştir. Lacivert, kırmızı, parlak sarı ana renklerdir. Bununla birlikte mavi, yeşil ve konturlarda siyah renkler kullanılmıştır.[137] Uşak halılarının geometrik nakışlardan ziyade kavisli nakışlarla bezendiği görülmektedir.

Yıldızlı Uşak halılarının kompozisyonları sekiz kollu yıldızlı madalyonlarla küçük baklava biçimindeki madalyonların sonsuzluk prensibine göre sıralanmasıyla

---

[135] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, s. 107; Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, ss. 34-35; Nefes, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Envanterine Kayıtlı Samsun ve Sinop Yöresindeki Halılar*, ss. 18-19; Yetkin, *Türk Halı Sanatı*, ss. 75-81.

[136] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, s. 107; Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, ss. 34-35; Nefes, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Envanterine Kayıtlı Samsun ve Sinop Yöresindeki Halılar*, ss.18-19; Yetkin, *Türk Halı Sanatı*, ss. 88-89.

[137] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, s. 107; Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, ss. 34-35; Nefes, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Envanterine Kayıtlı Samsun ve Sinop Yöresindeki Halılar*, ss. 18-19; Yetkin, *Türk Halı Sanatı*, ss. 88-93.

oluşturulmuştur. Sekiz kollu yıldız biçimli madalyonlarla küçük baklava biçimindeki madalyonlar yüzeyde alternatif bir şekilde sıralanmıştır. Halıdaki madalyonlar orta göbek oluşturmayacak şekilde sıralanmıştır. Haliyle yıldızlı Uşak halılarında sonsuzluk prensibi daha belirgin olarak görülmektedir.[138]

Çoğunlukla kırmızı zemin üzerine koyu mavi yahut açık mavi renkte sekiz kollu yıldız madalyonlar ve küçük baklava şeklinde madalyonlar yerleştirilmiştir. Bazı örneklerde ise mavi zemin üzerine kırmızı madalyonlar yerleştirilerek içlerine sarı ve kırmızı renklerde rumi çiftleri ve palmetlerle dolgu yapıldığı görülmektedir.[139]

17.yy.'da madalyonlu ve yıldızlı Uşak halılarından gelişen bir grup halı daha mevcuttur. Bu halıların kompozisyonları madalyonlu ve yıldızlı halılarının kompozisyonlarının ana şeması değiştirilmeden nakışlarda ve madalyon düzenlemesinde değişikliklerle oluşturulmuştur. Bu gruba giren halılarda da sonsuzluk prensibinin uygulandığı görülmektedir. Bununla birlikte Çin bulutu nakışlarıyla bezemeli halılar ve beyaz zeminli halılar olarak gruplanan halılar da mevcuttur. Beyaz zeminli halıların nakışlarından dolayı kuşlu ve postlu halılarda denilmektedir.[140]

16. yy.'da sarayın halı ihtiyacının yanı sıra hediyelik olarakta dokunan, teknik ve desen bakımından farklılık gösteren yeni bir halı grubu ortaya çıkmıştır. Bu halılara klasik Osmanlı devir saray halıları denilmektedir. Klasık devir Osmanlı saray halıları, sarayının himayesinde dokunmuştur. Bu halılarda çözgülük ve atkılık olarak ipek, yün ve pamuk iplik, ilmelik olarak yün ve pamuk iplik kullanılmıştır. Saray halılarının ilmelerinde İran Sine ilme tekniği kullanılmıştır. Halıların süslemelerinde bitkisel nakışlar hakimdir. Hançer yaprakları, lale, karanfil, sümbül, gül, nar çiçekleri, goncagül, bahar dalları yaygın olarak kullanılan bitkisel nakışlardır.[141]

Osmanlı saray halılarında da sonsuzluk prensibi esas alınarak zemin deseni yerleştirilmiştir. Komposisyonlardaki madalyonların ikinci planda yer aldığı

---

[138] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, ss. 107-113; Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, s. 35; Nefes, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Envanterine Kayıtlı Samsun ve Sinop Yöresindeki Halılar*, ss. 19-20; Yetkin, *Türk Halı Sanatı*, ss. 81-84.

[139] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, ss. 107-113; Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, s. 35; Nefes, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Envanterine Kayıtlı Samsun ve Sinop Yöresindeki Halılar*, ss. 19-20; Yetkin, *Türk Halı Sanatı*, ss. 81-84.

[140] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, ss. 113-133; Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, ss. 35-36; Nefes, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Envanterine Kayıtlı Samsun ve Sinop Yöresindeki Halılar*, ss. 20-21; Yetkin, *Türk Halı Sanatı*, ss. 96-113.

[141] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, ss. 137-144; Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, ss. 31-34; Nefes, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Envanterine Kayıtlı Samsun ve Sinop Yöresindeki Halılar*, ss. 17-18; Yetkin, *Türk Halı Sanatı*, ss. 116-158.

görülmektedir. Osmanlı saray halıları, saray nakkaşlarının çizdiği örneklere göre yapılmış olup, kilim, kumaş, çini, tezhip gibi eserlerin süslemelerinde görülen dönemin üslubunu da yansıtmaktadır.[142]

Kaynaklarda Osmanlı saray halılarının birden ortaya çıktığı belirtilmektedir.[143] Aslında yeni bir halı grubu ortaya çıkmış olmasıyla birlikte, Uşak halılarında görülen bitkisel nakışları, Osmanlı saray halılarında daha ince detaylı işlenmiş bitkisel nakışların öncüleri olarak görmek mümkündür. Söz konusu Uşak halılarının kalitesine (ilme sıklığı) göre bitkisel nakışlar daha geometrik bir görünüm sergilemektedir. Bitkisel bir nakış, ilme sıklığı fazla olan bir halı dokumada gerçeğine daha yakın görünüşlü olacak, ilme sıklığı daha düşük olan bir halı dokumada ise nakış biraz daha geometrikleşecektir. Bu bilgiler ışığında Uşak halılarındaki bitkisel nakışları Osmanlı saray halılarındaki ince detaylı bitkisel nakışların öncüleri olarak görmek mümkündür.

17. yy.'da Anadolu'nun çoğu yöresinde halı dokumacılığının yaygınlaştığı görülmektedir.[144] Bu manada Gördes, Bergama, Kula, Çanakkale, Demirci, Milas, Ladik (Konya), Kırşehir, Mucur, Yağcıbedir, Yahyalı, Taşpınar, Döşemealtı, Sivas ve Isparta gibi bölgelerde kendine has yöresel özelliklerde halılar dokunmuş ve Türk halı sanatına büyük bir zenginlik katmıştır.[145] Sözü edilen bölgelerde yakın zamanlara kadar halı dokumacılığı devam etmiş, günümüzde ise bu bölgelerde halı dokumacılığı yok denecek kadar azalmıştır.

Gördes halıları, Anadolu halıları içerisnde önemli bir yer tutmaktadır. Bu halılar iyi cins yünden üretilmiş olup dokuma kalitesi (ilme sıklığı) yüksektir.[146]

Gördes halılarının bazıları seccade tipi ve mihraplıdır. Bazı seccadelerde niş kemerleri yuvarlak dilimli ve tepesi sivri olarak düzenlenmiştir. Mihrabın ortasından asılı bir kandil vardır. Daha sonraki dönemlerde mihrap bezemesinde kandilden başka ibrik veya yaprak nakışları görülmektedir. Halı mihrabının bir vazo yahut ibrikten

---

[142] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, ss. 137-144; Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, ss. 31-34; Nefes, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Envanterine Kayıtlı Samsun ve Sinop Yöresindeki Halılar*, ss. 17-18; Yetkin, *Türk Halı Sanatı*, ss. 116-158.

[143] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, ss. 137-144; Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, ss. 31-34; Yetkin, *Türk Halı Sanatı*, ss. 116-158.

[144] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, ss. 145-192; Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, s. 38; Nefes, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Envanterine Kayıtlı Samsun ve Sinop Yöresindeki Halılar*, ss. 21-22.

[145] Abdullah Gülcemal, *Temel Kavramlarıyla Halı ve Desen Teknolojisi*, Tuğra Ofset, Isparta 1997, ss 26-36; Aytaç, El Dokumacılığı, ss. 104-114.

[146] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, s. 153.

çıkan çiçek demetleriyle bezendiği örneklerle birlikte mihrabın bezemesiz olduğu örnekler de mevcuttur. Mihrabın iki yanındaki şamdanları temsil eden sitilize çiçekli birer marpuç bulunur ve bunlar çok değerlidir. Gördes halıları içerisinde yanyana dizilmiş mihraplarla oluşturulmuş saf seccadeleri de bulunmaktadır.[147]

Gördes halılarında mihrap zemini daima tek renkli olarak dokunmuştur. Lacivert zeminli halılar diğerlerine göre daha değerli tutulmuştur. Bununla birlikte mavi, kırmızı yahut yeşil zeminli olanlarda vardır. Beyaz zeminli olanlar pek nadir olarak görülmektedir.

Kız Gördes olarak isimlendirilen çift mihraplı seccadelerin çeyiz olarak yapıldığı düşünülmektedir. Bu seccadelerde genellikle çevresi ibrik nakışlarıyla dolgulanmış küçük bir madalyon yer almaktadır. Stilize çiçek dolgulu orta madalyon etrafında küçük ibrik nakışları sıralanmıştır. Bu halılarda çoğunlukla krem, kırmızı ve mavi renkler tercih edilmiştir.

Kula halıları, çoğunluğu seccade tipinde olup bu halılar Gördes halılarına benzerlik gösterirler. Bu halıların mihrapları sade olup düz ve üçgen şeklinde düzenlenmiştir. Mihrabın ortasından aşağı doğru sarkan bazen bir ağaç bazen bir saksı çiçek yerliştirilmiştir. Bordürlerinde ise bir nakışın renk değiştirerek devam ettiği görülür.[148]

Kula seccadelerinin bir diğer özelliği manzaralı mihrap zeminleridir. Mihrap zemininin iki tarafında üst üste sıralanmış küçük evler, servi ve ağaç nakışlarıyla manzara oluşturulmuştur.[149] 16. yy. saray halılarında görülen bitkisel yaprak ve çiçekler, 18. ve 19. yy. Kula ve Gördes seccadelerinde sitilize edilmiş olarak görülmektedir.[150]

Kula halılarında çoğunlukla pastel renkler kullanılmıştır. Lacivert, kırmızı, sarı, mavi, beyaz ve nadiren yeşil renklerin kullanıldığı görülmektedir.

---

[147] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, ss.153-156; Aytaç, El Dokumacılığı, s. 112; Gülcemal, *Temel Kavramlarıyla Halı ve Desen Teknolojisi*, s. 27; Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, ss. 38-39; Nefes, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Envanterine Kayıtlı Samsun ve Sinop Yöresindeki Halılar*, s. 22.

[148] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, s. 157; Aytaç, El Dokumacılığı, s. 109; Gülcemal, *Temel Kavramlarıyla Halı ve Desen Teknolojisi*, s.28.

[149] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, s. 157; Rüçhan Arık, "Manzaralı Halılar", *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri,* Ayrıbasım, C.V. Başbakanlık Basımevi, Ankara 1983, ss. 23-30.

[150] Arık, "Manzaralı Halılar", s. 26.

Erken dönem Osmanlı halılarının üçüncü ve dördüncü grubu Bergama halılarının başlangıcını oluşturmuştur. Bordürler kufi yazı, geometrikleştirilmiş bitki nakışları ve geometrik nakışlar ile bezenmiştir.[151]

Bergama halılarının zeminleri üst üste yerleştirilmiş iri ve basık sekizgenlerle bezenmiştir. Daha sonraki dönemlerde ise ortada büyük bir sekizgen alt ve üst köşelerinde ikişer küçük madalyon görülür. Madalyonların içlerine sekiz kollu yıldızlar yerleştirilerek yıldızların etrafına geometrikleştirilmiş narçiçekleri ve geometrik şekillerle dolgu yapılmıştır. Bergama halılarında çoğunlukla lacivert, kırmızı, mavi, sarı, beyaz renk kullanılmıştır. Zeytin yeşili renk ise diğer renklere göre daha az kullanıldığı görülmektedir.[152]

Milas halıları mihraplı ve mihrapsiz olmak üzere iki grup olarak gelişmiştir. Milas halıları; Gördes, Uşak, Bergama ve Kula halılarının şekil ve kompozisyon etkilerini gösteren bir yapıya sahiptir. Mihraplı örneklerde mihrap baklava şeklinde boğumlu bir üst kısımla sonlandırılmıştır.[153] Halılar hayat ağacı, lale, karanfil, gemici suyu, çıngıllı, gibi nakışlarla bezenmiştir. Zeminde çoğu zaman koyu şeftali kırmızısı, krem ve beyaz rekler kullanılmıştır. Bu renkler Milas halıları için karakteristirk özellik taşımaktadır. Ayrıca Milas halılarında lacivert, sarı, yeşil ve erguvan renkler de görülmektedir.[154]

Konya bölgesi halı dokumacılığı bakımından zenginlik göstermektedir. Karapınar, Sille, Obruk, Sarayönü gibi yörelerde kendi adlarıyla tanınan halı dokumalar yapılmıştır. Yöredeki halıcılığın genel özellikleri bakımından birbirine çok benzerlik gösterdikleri görülür. Bunlar içerisinde Ladik halıları en bilinen örnekleridir.

Ladik (Konya) halıları, Osmanlı saray seccadelerinin etkileri ile şekillendiği görülmektedir. Mihraplar ince sütuncelere dayanan bir veya iki nişli olarak düzenlenmiştir. Mihrabın alt ve üst kısımlarındaki ayetlik ve tabanlık kalkmış, bu

---

[151] Aytaç, El Dokumacılığı, ss. 108-109; Gülcemal, *Temel Kavramlarıyla Halı ve Desen Teknolojisi*, s. 26.

[152] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, s. 183; Aytaç, El Dokumacılığı, ss. 108-109; Gülcemal, *Temel Kavramlarıyla Halı ve Desen Teknolojisi*, s. 26.

[153] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, s. 182; Aytaç, El Dokumacılığı, s. 112; Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, ss. 34-45; Gülcemal, *Temel Kavramlarıyla Halı ve Desen Teknolojisi*, s. 29; Nefes, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Envanterine Kayıtlı Samsun ve Sinop Yöresindeki Halılar*, s. 24.

[154] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, s. 182; Aytaç, El Dokumacılığı, s. 112; Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, ss. 34-45; Gülcemal, *Temel Kavramlarıyla Halı ve Desen Teknolojisi*, s. 29; Nefes, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Envanterine Kayıtlı Samsun ve Sinop Yöresindeki Halılar*, s. 24.

kısım dikdörtgenler lale, çiçek ve ağaç nakışlarıyla bezenmiştir. Lale, karanfil ve haşhaş nakışları Ladik seccadelerinin karakteristik özellikleri arasında yer almaktadır. Ladik halılarında parlak renkler tercih edilmiş olup kırmızı, koyu mavi, sarı, mor, lacivert, kahverengi, yeşil ve beyaz renkler görülmektedir.[155]

Kırşehir Orta Anadolunun önemli halı dokuma merkezlerinden birisi olup Kırşehir halıları olarak ün yapmıştır. Kırşehir halıları, basamaklı ve çengelli mihrap şekilleriyle Ladik ve Gördes seccadelerine benzerlik gösterirler. Üçgen tepelikli mihrap nişi içerisine yerleştirilmiş manzaralı örnekleri mevcuttur. Hemen hemen bütün örneklerindeki kompozisyonlar simetrik olarak düzenlenmiştir.[156] Kırşehir'in kazası Mucur'da da halı dokumacılığı yaygındır. Yörenin dokumaları Kırşehir ve Ladik halılarına benzer özellikler göstermektedir. Kırşehir halılarında olduğu gibi Mucur halılarında da manzaralı örnekler mevcuttur. Bu halılara ilaveten yöresel özellik gösteren saf seccadeler de yapılmıştır.

Kırşehir yöresi halılarında genelde soluk renkler kullanılmış olup kırmızının değişik tonları, mavi, yeşil, sarı, krem, açık kahverengi ve siyah renkler tercih edilmiştir. Ayrıca Mucur halılarında mor renklere de rastlanmaktadır.

Yağcıbedir halıları, Balıkesir yöresinde, özellikle Sındırgı yöresi yörükleri tarafından dokunmuştur. Bu halılar da kendine has özellikler sergilemektedirler. Yörede dokumacılık günümüzde de devam etmektedir.

Yahyalı, Taşpınar, Döşemealtı gibi yörelerde de halı dokumacılığının yaygın olduğu görülmektedir. Bu yörelerde kendine has özellikleriyle halı dokumacılığı azalsa da halen devam etmektedir.

1843'te sarayın kumaş ve döşemelik ihtiyaçlarını karşılamak için Sultan Abdülmecit Hereke'de kumaş fabrikası kurdurmuştur. 1883'te Sultan Abdülhamit tarafından Halıhane yaptırılarak Manisa ve Demirci'den halı ustaları getirtilmiş ve 1891 yılından sonrada halı dokunmaya başlanmıştır. 1933 yılında Sümerbank'a bağlanarak faaliyetlerine devam etmiştir. Daha sonra Sümer Halı A.Ş bağlanmış ve özelleştirme kapsamında kapatılmıştır.[157] Türk halı sanatında önemli bir yer tutan

---

[155] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, ss. 159-160; Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, s. 45; Gülcemal, *Temel Kavramlarıyla Halı ve Desen Teknolojisi*, s. 36; Nefes, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Envanterine Kayıtlı Samsun ve Sinop Yöresindeki Halılar*, s. 24.

[156] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, s.178; Arık, "Manzaralı Halılar", ss. 24- 26.

[157] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, ss.193-204; Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, ss. 47-48; Gülcemal, *Temel Kavramlarıyla Halı ve Desen Teknolojisi*, ss.38-41.

Hereke halıları,[158] zengin bitkesel desenlerden oluşan 16. yüzyıl örneklerine göre şekillenmiştir. Çok zengin çeşitleri olan Hereke halıları, kaliteli malzemeleri, dm^2'de 60 x 60 ilme sıklığı ve kısa hav yükseklikleriyle büyük bir şöhret yakalamıştır.

Hereke Halı Fabrikası'nın desen ve malzeme desteği ile Anadolu'nun değişik yörelerinde Hereke halısı dokutturulmuş, gerilemeye yüz tutmuş halıcılığa yeni bir canlılık kazandırılmıştır. Sümer Halı A.Ş. kapatılmasına kadar bu canlılık devam etmiştir.

Hereke halıları çoğunlukla desenlerine göre isimlendirildiği görülmektedir. Bunlar; çeşmi bülbül, lalezar, tebriz, yedi dağın çiçeği, zümrüdü anka, binbir çiçek, Sultan Ahmet, bahar dalı, bademli (armutlu), Çinli bahçe gibi çeşitlerden oluşmaktadır. Hereke halılarında hemen hemen tüm renkler kullanılmakla birlikte lacivert, kırmızı, krem, sarı, yeşil, mavi renkler daha çok tercih edilmiştir.

Yörük halıları, Anadolunun farklı yörelerinde göçebe halinde yaşayan yörüklerin geleneksel olarak devam ettirdikleri dokumalardır. Yörelere göre farklı kalitelerde halı, kilim ve düz dokumalar yapmışlardır. Sözü edilen dokumalar kompozisyon ve nakış bakımından birbirleriyle benzerlikler göstermektedir.

Çalışmamız kapsamına dahil ettiğimiz Samsun Vezirköprü yöresi yörüklerinin geleneksel usullerle devam ettirdikleri gerek halı dokumalar, gerek diğer düz dokumalar yörede az da olsa devam ettirilmektedir.

2.3.1. Samsun Vezirköprü Yöresinde Dokumacılık

Bu kısımda Vezirköprü yöresi dokumacılığının genel tarihçesi ile yöre dokumacılığında kullanılan araç ve gereçler hakkında bilgi verilecektir.

2.3.1.1. Vezirköprü Dokumacılığının Tarihçesi

Anadolu'nun hemen hemen her yöresinde değişik malzemelerle ve değişik tekniklerle zengin bir dokuma çeşitliliği ve zengin bir dokumacılık geleneği görülmektedir. Elimizdeki bulgular ışığında halı, kilim, düz dokumalar, çarpana ve kumaş gibi değişik türlerdeki dokumalar bu iddiayı doğrular niteliktedir. Anadolu'nun bu zengin dokumacılık kültürü günümüzde bazı yörelerde devam etmekte, bazı yörelerde ise unutulmaya yüz tutmuş durumdadır.

[158] Aslanapa, *Türk Halı sanatı'nın Bin Yılı*, ss.193-204; Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, ss. 47-48; Gülcemal, *Temel Kavramlarıyla Halı ve Desen Teknolojisi*, ss.38-41.

Çalışmalarımız neticesinde Vezirköprü yöresinde de zengin bir dokumacılık kültürünün olduğunu tespit ettik. Bu dokumacılık kültürünün çok eski çağlara dayandığı görülmektedir. Yapılan arkeolojik çalışmalar ve yüzey araştırmaları sonucunda elde edilen bulgulardan yöredeki dokumacılığın Tunç çağına kadar dayandığı anlaşılmaktadır.[159] Vezirköprü yöresinde bulunmuş antik dönem tezgâh ağırlıkları yöredeki dokumacılığın tarihi açısından önemli bilgiler vermektedir.[160] Yine yörede bulunmuş olan bazı Roma dönemi mezar taşlarında kirman ve yün kutusu şekillerinin olması yöredeki dokumacılık geleneğinin çok eski çağlara kadar gittiğini göstermektedir.[161]

Evliya Çelebi seyahatnamesinde Vezirköprü'nün pamuk ipliği, pamuk bezi ve mavi bezlerinin şöhretinden bahsetmektedir.[162] Aynı şekilde farklı kaynaklarda Samsun ve çevresinde yün, keten ve pamuklu dokuma yapıldığından,[163] Vezirköprü yöresinde pamuk yetiştirildiğinden, kilim, çul gibi dokumaların üretildiğinden bahsedilmektedir.[164]

Yöredeki dokumacılık geleneğinin kesintisiz olarak devam ettiği anlaşılmaktadır. Zira Türk aşiretlerin bölgeye yerleştirilmesiyle dokumacılık geleneğinin gelişerek devam ettiği görülmektedir.[165] Bilindiği gibi dokumacılık Yörük, Türkmen, diğer Türk boy ve aşiretlerinin yaşamlarında önemli bir yer tutmaktadır. Yöredeki bu Türk boy ve aşiretler de kendilerine özgü dokuma kültürlerini geliştirerek Vezirköprü yöresinde dokumacılığın ileri bir seviyeye ulaşmasını sağlamışlardır.

XIX. yüzyılın sonlarına doğru Kayserili tüccarlar Adana'dan getirdikleri pamukları Amasya ve Vezirköprü'de eğirttirerek iplik ürettirdikleri ve bu ipliklerden kaba basmalar, çadır ve yelken bezleri dokutturdukları anlaşılmaktadır.[166] Bu bilgiler Vezirköprü yöresinde gelişmiş bir dokumacılık geleneğinin Anadolu'nun diğer

[159] Kıvrak ve Necdet İğci, *Geçmişten Günümüze Vezirköprü,* s. 199.
[160] Bünyamin Kıvrak, "Vezirköprü'de El Sanatları ve Son Ustalar", *Vezirköprü Araştırmaları*, Ed. Cevdet Yılmaz, Samsun 2014, s. 467.
[161] Bünyamin Kıvrak, "Vezirköprü Dokumaları Vezirköprü'de Dokumacılık ve Kendircilik Üzerine", *Karadeniz'in Lif Bitkileri Çalıştayı Keten- Kenevir-Isırgan*, Samsun 2017, s. 84.
[162] Evliya Çelebi b. Mehmet Derviş Mehmed Zılli, *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatâmesi*, haz. Yücel Dağlı ve S.A. Kahraman, İkinci Kitap, Y.K.Yayınları, İstanbul 2008, s. 486.
[163] Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 66.
[164] Yavuz Bayram, "Kamusü'l-a'lâm'a Göre 19.Yüzyılın Sonunda Vezirköprü", *Vezirköprü Araştırmaları*, Ed. Cevdet Yılmaz, Samsun 2014, s. 76.
[165] Gül, "Kültür Coğrafyası Açısından Vezirköprü Yöresinde Dokuma Kültürü", s. 120.
[166] Necmettin Aygün, "Osmanlı Devleti'nin Son Zamanlarında Karadeniz'in Güney kesiminde İktisadî Faaliyetler" *Karadeniz Araştırmaları*, 6/23, 2009, s. 50.

yörelerinde de bilindiğini göstermektedir. Amasya, Tokat ve Vezirköprü'nün bağlı bulunduğu Sivas vilâyetinde Osmanlı'nın son zamanlarına kadar 13 bin dolayında dokuma tezgâhından bahsedilmektedir.[167] Yine 19. yy.'da değişik dokuma hammaddeleri ve değişik dokuma ürünlerinin ulusal ve uluslararası ticaretinin yapıldığından da bahsedilmektedir.[168] Bu bilgiler ışığında Vezirköprü ve çevresinin gelişmiş, önemli bir dokuma merkezi olduğu anlaşılmaktadır.

Karadeniz Bölgesi'nin sahil kesiminde yetiştirilen koyunların yünleri kalın ve sert olduğundan dokumaya elverişli olmadığı görülmektedir. Orta Karadeniz'in iç kesimlerinde (Çorum, Tokat ve Amasya) yetiştirilen koyunların yünlerinin ise iklim nedeniyle dokumaya daha elverişli olduğu anlaşılmaktadır.[169] Vezirköprü yöresi de bu iklim çevresinde bulunduğundan yörede yetiştirilen koyunların yünleri kaliteli ve dokumaya daha elverişli olduğu görülmektedir. Yine yörede yetiştirilen keçilerin kılından da dokumalar yapılmıştır. Aynı şekilde geçmiş dönemlerde yörede pamuk yetiştirilmesi[170] de yöredeki pamuklu dokumacılığın yaygınlaşmasında önemli etkenlerden biri olmuştur.

Yörenin iklim koşullarına bağlı tarım ve hayvancılığın dokumacılıkta ihtiyaç duyulan hammaddelerin elde edilmesinde büyük katkısı olmuştur. Zira tarım ve hayvancılık gibi uğraşlar dokumacılıkta ihtiyaç duyulan yün, kıl ve pamuk gibi malzemelerin kolay teminini sağlamış gözükmektedir. Bu etkenler yöredeki dokumacılığın gelişmesine önemli katkı sağlamıştır.

Vezirköprü yöresinde dokumacılığın genelde halkın kendi ihtiyacını karşılamak üzere yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte gelir elde etmek için de dokuma yapılarak bu dokumaların ticaretinin yapıldığı da anlaşılmaktadır.

Yapılan araştırmalarda elde edilen bulgulardan yörede bez dokumacılığı, halı dokumacılığı, kilim dokumacılığı, düz dokumacılık ve çarpana dokumacılığının yapıldığı görülmüştür. Yöredeki bu dokumalar kendi içerisinde de farklı dokuma çeşitleri ve teknikleriyle zengin bir çeşitlilik sunmaktadır. Zengin bir dokumacılık kültürü olan yörede günümüzde dokumacılığın unutulmaya yüz tuttuğu görülmektedir. Geçmiş dönemlerde dokuma yapılan köylerin çoğunda dokumacılık bırakılmıştır.

---

[167] Aygün, "Osmanlı Devleti'nin Son Zamanlarında Karadeniz'in Güney Kesiminde İktisadî Faaliyetler", s. 50.
[168] Gül, "Kültür Coğrafyası Açısından Vezirköprü Yöresinde Dokuma Kültürü", s.123.
[169] Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, s. 143.
[170] Bayram, "Kamusü'l-a'lâm'a Göre 19.Yüzyılın Sonunda Vezirköprü", s.76.

Günümüzde Özyörük, Tahtaköprü, Sarıdibek, Türkmen köylerinde kısmen düz dokumalar, Susuz köyünde ise bez dokuma yapılmaya devam edilmektedir. Ayrıca ilçe merkezinde bulunan Vezirköprü Halk Eğitimi Merkezi'nde de düz dokuma ve bez dokumacılığına devam edilmektedir.

Yakın zamanlara kadar dokumacılıkta kullanılan iplikler halkın kendi yetiştirdikleri koyun ve keçilerden, yörede yetiştirdiği pamuktan elde edilirken günümüzde hazır iplikler kullanılmaktadır. Aynı şekilde dokumalarda kullanılan ipliklerin boyanması da geçmiş dönemlerde doğal boyalarla yapılmasına karşın son zamanlarda hazır sentetik boyalar kullanılarak iplik boyamacılığı yapılmıştır. Günümüzde yapılan dokumalarda ise hazır iplikler kullanıldığı görülmektedir.

Yöredeki dokumalardan farklı türde ürünler oluşturulmuştur. Bez dokumalardan çarşaf, iç giysileri, göynek, don, şalvar, peşkir, çember gibi dokumalar yapılmıştır. Halı dokumalar ile namazlık (namazlağ, seccade), yastık, heybe, torba ve çanta gibi dokumalar yapılmıştır. Düz dokumalardan; kilim, cicim, zili, sumak dokuma teknikleriyle; kilim, palas, namazlık, heybe, torba, çul, çuval gibi dokumalar yapılmıştır. Çarpana dokumalarından ise üç etek, önlük ve bel bağları, çocukları sırta bağlama bağları, çuval kenarlarında, torbalarda ve heybelerde kulp olarak, giysi ve aksesuar süsleri olarak, deve başlıkları, yük ve eşya taşıma bağları gibi çeşitli alanlarda kullanılmak için ürünler oluşturulmuştur.

Bu dokumalar içerisinde Vezirköprü Susuz Bezi ve Vezirköprü Tahtaköprü Kilimi Türk Patent ve Marka Kurumu tarafından 16.07.2019 tarihinde coğrafi işaret ve tescil belgesiyle belgelenmiştir.

2.3.1.2. Dokumacılıkta Kullanılan Araç Gereçler

Dokuma hammaddelerinin elde edilmesinde, dokumaya hazırlık aşamalarında, dokuma sürecinde ve dokuma sonrasındaki işlemlerde değişik araç gereçler kullanılmıştır.

Dokuma yapmak için ihtiyaç duyulan donanımların başında dokuma tezgâhları gelmektedir. Dokuma tezgâhlarını kendi içerisinde halı kilim ve düz dokuma tezgâhları, bez ve kumaş dokuma tezgâhları, yer tezgâhları ve çarpana tezgâhları olarak gruplara ayırılmaktadır. Bununla birlikte gerek tezgah avadanlıkları olarak, gerekse dokuma ile ilgili diğer aşamalarda farklı türde araçlar kullanılmıştır.

2.3.1.2.1. Dokumalarda Kullanılan Araçlar

Dokumalarda kullanılan araçlar, dokuma malzemelerinin hazırlanmasında, dokuma hazırlık aşamalarında, dokuma sürecinde ve dokuma sonrasında kullanılmaktadır. Bu araçların dokuma işlemlerinde doğrudan veya dolaylı olarak önemli yer tuttuğu görülmektedir.

Dokumalarda kullanılan araçları; ağırşak, ayak pedallları, bıçak, cımbar, çarpana, çerçeve, çıkrık, çözgü levendi, çözgü tegahı, gücü, gücü ağacı, halı makası, iğ, kelepcek (gülcen), kılıç, kırklık (yün kırkma makası), kirkit, kirkit tarağı, kirman, kumaş levendi, masura, mekik, tarak, varan gelen, yay, yün tarağı gibi araçlar olarak sıralamak mümkündür.

Ağırşak: Yün, pamuk, keten ve benzeri hammaddelerden elde edilen elyafların iplik haline getirilmesinde kullanılan iğin merkezi ağırlığını oluşturarak kendi ekseni etrafında dönmesini sağlayan çeşitli çap ve ağırlıklara sahip ahşap veya taş ağırlıklardır (Şekil No: 2.1, 2.2). Eğirilecek ipliklerin inceliklerine göre ağırşakların çapları ve ağırlıkları değişiklik göstermektedir.

Şekil 2.1. İğ ve ağırşak

Şekil 2.2. İğ ve ağırşak

Ayak pedalları (ayaklar): Bez dokuma tezgâhlarında gücü çerçevelerini hareket ettirerek ağızlık oluşturmaya yarayan, ayakla basıldığında ip, kayış veya zincirle bağlandığı çerçeveleri hareket ettirilen parçalardır. Yöredeki bez dokuma tezgâhları iki ayaklı olduğu görülmüştür (Şekil No: 2. 36).

Ahşap tezgâhlarda çerçeve ile ayak pedallarının tezgâh aksamı üzerinden bağlantı sağlayan ipin geçirildiği ahşap parçaya da kuş denilmektedir.

Şekil 2.3. Bez dokuma tezgâhı parçaları ve ayaklar

Bıçak: Halı dokumalarda ilme uçlarını kesmeye yarayan çok büyük olmayan değişik tiplerde kesici araçlardır. Günümüzde falçata da kullanıldığı görülmektedir. İlme uçları kesilirken lif kaybına neden olmamak için ilmeği kesen aletlerin keskin olmasına dikkat edilmesi gerekmektedir.

Cımbar: Bez ve kilim dokumalarında dokumanın eninin daralmasını önlemek amacıyla kullanılan iç içe geçen iki parçadan oluşmuş, dokumanın enine göre ayarlanabilen yaklaşık 5 cm eninde metalden yapılmış araçlardır. Cımbarın uç kısımlarında dokumaya geçirilip dokumayı gergin tutmak için ince dişleri bulunmaktadır.

Çarpana: Deri, ince ağaç levha, karton, fildişi ve benzerleri malzemelerden dörtgen veya çokgen şeklinde kesilmiş ve köşelerine birer delik delinmiş dokuma araçlarına çarpana denilmektedir[171] (Şekil No: 2.4, 2.5, 2.6, 2.7). Vezirköprü yöresinde kullanılan çarpanalar çoğunlukla deve derisinden yapılmıştır. Bununla birlikte manda derisinden de çarpanalar mevcuttur. Yörede kullanılan çarpanalar kare şeklinde hazırlanmıştır. Çarpanaların dört köşesinde iplikleri geçirmek için birer delik bulunmaktadır.

Şekil 2.4. Çarpanalar

Şekil 2.5. Çarpanalar

[171] Aytaç, *El Dokumacılığı*, s. 20; Şerife Atlıhan, *Anadolu ve Topkapı Sarayı'ndan Çarpana Dokumalar*, Marmara Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2017, s. 36.

Şekil 2.6. Çarpanalar

Şekil 2.7. Çarpanalar

Çerçeve: Bez dokuma tezgâhlarının önemli parçalarından birisidir. Çerçevelerin üzerinde çözgülerin geçirildiği gücü telleri bulunur. Çerçeveler ayak pedalları yardımıyla hareket ettirilerek üzerindeki gücülere bağlı çözgü tellerinin hareket etmesini sağlarlar. Vezirköprü yöresi bez dokuma tezgâhları iki çerçevelidir (Şekil No: 4.35).

Şekil 2.8. Çerçeve ve gücüler

Çıkrık: İplik eğirmede ve bükmede kullanılan, kol veya ayakla döndürülen bir kasnak ve kasnağa bağlı olarak dönerek eğirilen ipliğin sarıldığı bir milden oluşan ahşap veya demirden[172] eğirici alet, düzenek, ip eğirme dolabına[173] çıkrık denilmektedir (Şekil No: 2.9, 2.10, 2.11).

Şekil 2.9. Çıkrık

Şekil 2.10. Çıkrık

[172] Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, s. 63; İsmail Öztürk, *Dokumaya Giriş Halı, Düz Dokumalar ve Dokuma Kumaşların Üretim Teknikleri*, Mor Fil Yayınları, 2007, s. 35.
[173] Gülcemal, *Temel Kavramlarıyla Halı ve Desen Teknolojisi*, s. 61; Şükrü Haluk Akalın, vd., *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011, s. 534.

Şekil 2.11. Çıkrık

Vezirköprü yöresinde iplik eğirmek için iğ, kirman ve çıkrık kullanılmıştır. Vezirköprü yöresinde iğlere yanlış olarak kirman da denildiği görülmüştür. Anadolu'nun bazı bölgelerinde de iğlere yanlış olarak kirman denilmektedir.[174] Kirman ve iğler armut, kayın ve alıç ağacı gibi ağır ve sert ağaçlardan yapılmıştır. İplik eğirmenin kolay ve düzgün olması için kirman ve iğlerin ağır olmasına, hafif (yengi) olmamasına dikkat edilmiştir.

Çözgü levendi (çözgü dolabı): Bez dokumalarda dokumanın çözgülerinin sarıldığı düzeneklere denir. Dokuma yapıldıkça çözgü levendindeki çözgüler salınarak dokumaya devam edilir. Yörede çözgü dolabı olarak da bilinmektedir. Kumaş levendi ile birlikte ters yöne çevrildiğinde çözgülerin gerginliği sağlanır (Şekil No: 2.13, 2.14).

Çözgü tezgâhı (çözün tezgâhı): Çözgü hazırlamak için üzerinde belirli sayıda çözgü bobininin yerleştirilebileceği belirli uzunlukta metal çivilerin bulunduğu düzeneklere çözgü tezgâhı denilmektedir (Şekil No: 2.12). Bez ve kumaş dokuma çözgülerini hazırlamak için çözgü tezgâhının önüne çözgü levendi veya çözgü dolabı yerleştirilerek çözgü hazırlanmaktadır (Şekil No: 2.13, 2.14).

[174] Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, s.63.

Şekil 2.12. Çözgü tezgâhı

Şekil 2.13. Çözgü levendi ve çözgü tezgâhı

Şekil 2.14. Çözgü dolabı, çözgü levendi

Gücü: Ortasından çözgü tellerinin geçirildiği göz denilen bir boşluğu bulunan metal tellere gücü denilmektedir (Şekil No: 2.8).

Halı makası: Halı dokumalarda ilmelerin uçlarını kesmek için kullanılan farklı tiplerde makaslardır. Ayarlı makas ve ayarsız makas gibi çeşitleri vardır. Ayarlı makaslara Isparta makası (Şekil No: 2.16), ayarsız makaslara Hereke makası (Şekil No: 2.15) denilmektedir. Halı dokumalarda hav yüksekliğini makasın ağız kısmının yüksekliği oluşturmaktadır. Ayarlı makasların halı yüzeyine oturan ağız kısmı iki parçadan meydana gelmektedir. Bu iki parçanın arasına halının hav yüksekliği ayarlayacak şekilde belirli kalınlıkta karton veya ince bir ahşap parça yerleştirilmiştir. İlmeler kesildiğinde makas ağızlığındaki yükseklik kadar halı dokumanın hav yüksekliği (ilme yüksekliği) oluşturulmaktadır. Ayarsız makaslarda ise hav yüksekliğini sadece makasın ağız kısmındaki yüksekliği oluşturmaktadır. Çoğunlukla hav yüksekliği yaklaşık 5 mm ve üzeri olan halılarda ayarlı makas, hav yüksekliği yaklaşık 5 mm'nin altında olan halılarda Hereke makası denilen ayarsız makaslar kullanılmıştır.

Şekil 2.15. Hereke makası

Şekil 2.16. Isparta makası

İğ: İplik bükmek,[175] iplik eğirmek için kullanılan 30-40 cm uzunluğunda, ortası biraz şişkin alt kısmında ağırşak[176] takılan 10 cm kadar bir kısmı sivri, uç kısmı yavaş yavaş sivrilen, ahşaptan yapılmış iplik eğirme ve bükme araçlarıdır (Şekil No: 2.1, 2.2). Anadolu'da iğ, öreke, çatal öreke, teşi[177] gibi değişik isimler verildiği görülmektedir. İğin alt kısmında ağırşak denilen ahşap, taş, pişmiş toprak, kemik gibi malzemelerden yapılmış iğ milinin kendi ekseni etrafında dönmesini sağlayan ağırlık bulunmaktadır.

Kelepçek, kelepcen (gülcen): Eğirilen iplikleri kelep veya çile yapmaya yarayan ahaşaptan yapılmış düzeneklerdir (Şekil No: 2.17).

Kılıç: Çarpana dokumalarda çözgü germe işleminden sonra dokuma için ağızlık açmada ve açılan ağızlıktan atılan atkıyı sıkıştırma için kullanılan sert ahşaptan yapılmış aletlere denir (Şekil No: 2.18). Sap kısmı ve ağız kısmından oluşmaktadır. Ağız kısmı ince, sırt kısmı ağız kısmına göre biraz daha kalındır.[178]

[175] Atalay, *Divanü Lügat-it-Türk Tercümesi*, s. 48.
[176] Atalay, *Divanü Lügat-it-Türk Tercümesi*, s. 149.
[177] Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, s. 63.
[178] Atlıhan, *Anadolu ve Topkapı Sarayı'ndan Çarpana Dokumalar*, s. 38.

Şekil 2.17. Kelepcek

Şekil 2.18. Kılıç

Kırklık (yün kırkma makası): Koyun, keçi ve deve kırkımlarında kullanılan normal makaslara göre daha büyük ve geniş ağızlı, ayarlanabilen özel makaslardır. Tek parça ve iki parçadan oluşan çeşitleri bulunmaktadır. Kırklıklar baş ve uç kısmından tutulup iki ağızı bastırılarak kullanılırlar. Tek parçadan oluşan kırklıklar ise tek elle de kullanılabilmektedir[179] (Şekil No: 2.19).

Şekil 2.19. Kırklık (yün kırkma makası)

Kirkit: Halı dokumalarda ilme ve atkıları sıkıştırmak, düz dokumalarda atkıları sıkıştırmak için kullanılan tarak dişi gibi dişleri olan dokuma araçlarıdır. Tamamı ahşap veya metal; sap kısmı ahşap dişleri metal olmak üzere farklı malzemelerden yapılmış kirkit çeşitleri bulunmaktadır. Ayrıca yörelere ve dokuma çeşitlerine göre de farklı kirkit çeşitleri de mevcuttur.

Halı dokumalarda çok dişli kirkitler tercih edilirken kilim dokumalarda daha az dişli, çoğunlukla iki dişli kirkitlerin tercih edildiği görülmektedir. Isparta kirkiti (Şekil No: 2.20), Hereke kirkiti (Şekil No: 2.22) ve kilim kirkitleri (Şekil No: 2.21, 2.23) en yaygın bilinen kirkit çeşitleridir. Halı dokumalarda halının hav uzunluğuna göre farklı kirkit kullanılmaktadır. Hav yüksekliği kısa olan halı dokumalarda diş uzunluğu kısa olan Hereke tipi kirkitler kullanılırken hav yüksekliği uzun olan halı dokumalarda ise dişleri daha uzun olan Isparta tipi kirkit kullanıldığı görülmektedir.

[179] Süleyman Toygar, Kişisel Görüşme, 27 Temmuz 2021.

Şekil 2.20. Isparta kirkiti

Şekil 2.21. Ahşap kirkit (kilim kirkiti)

Şekil 2.22. Hereke kirkiti

Şekil 2.23. Kilim kirkiti (iki dişli kirkit)

Kirkit tarağı: Düz dokuma yaygılarından çözgü yüzlü dokumalarda kullanılan ağız kısmı kirkitlere göre daha geniş ve diş sayısı daha fazla olan kirkit biçimindeki araçlardır. Kirkit taraklarının diş kısmı metal sap kısmı ise ahşaptan yapılmıştır (Şekil No: 2.24).

Şekil 2.24. Kirkit tarağı (tarak)

Kirman: 30-35 cm uzunluğunda, ahşaptan yapılmış, iplik eğirmek, iplik bükmek için kullanılan araçlara kirman[180] denilmektedir (Şekil No: 2.25). Anadolu'da kirmen, eğirtmeç, engerek, bükme engereği[181] gibi değişik isimler verilmiştir. Kirmanda ortada ince bir çubuk, alt kısmında, kendi ekseni etrafında dönmesini sağlayan ahşaptan yapılmış iki kanat bulunur (Şekil No: 2.26, 2.27, 2.28).[182] Kanatların ortalarından kertik açılarak iç içe geçmesi sağlanmıştır. Bu parçaların ortasında kirman milini geçirmek için bir delik bulunmaktadır. Kirmanın alt kısmında bulunan tahta kanatlar ağırşak görevi görmektedir.

Şekil 2.25. Kirman (kirmen)

[180] Besim Atalay, *Divanü Lügat-it-Türk Tercümesi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1985, s. 48.¸Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, s. 63.

[181] Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, s. 63; Atlıhan, "Antalya-Döşemealtı'nda Kirkitli Dokumalar", s. 14.

[182] Aysen Soysaldı, *Düz Dokuma Teknikleri ve Teknik Desen Çizimleri*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 2009, s. 13.

Şekil 2.26. Kirman kanatları

Şekil 2.27. Kirman kanatları

Şekil 2.28. Kirman mili ve kanatları

Kumaş levendi: Selmin, sermin, geledüre, kumaş levendi gibi isimleri vardır. Dokumanın baş kısmındaki çözgülerin bağlandığı ve dokuma yapıldıkça dokunan kumaşların sarıldığı, üzerindeki dişli ve tırnaklar yardımı ile döndürülerek çözgülerin gerginliğini sağlayan silindir ya da köşeli bir araçtır. Yörede genellikle geledüre olarak bilinmektedir (Şekil No: 2.29, 2.30).

Şekil 2.29. Kumaş levendi

Şekil 2.30. Kumaş levendi gerdirme tertibatı

Mekik: Atkı ipliklerinin dokumanın ağızlık kısmından geçirilmesine ve atkı atmaya yarayan araçlardır (Şekil No: 2.31). Mekiklerin içerisinde masura (Şekil No: 2.32, 2.33, 2.34) ve masura içerisinde de atkı ipliğinin sarıldığı masura mili bulunmaktadır. Geçmiş dönemlerde masura mili içi delikli ahşap bir çubuktan yapılmışken (Şekil No: 2.34, 2.35) günümüzde ise bu millerin plastik veya metallerden yapıldığı görülmektedir (Şekil No: 2. 33).

Şekil 2.31. Mekik, tarak, gücü

Şekil 2.32. Masura

Şekil 2.33. Masura ve plastik masura mili

Şekil 2.34. Masura

Şekil 2.35. Ahşap masura mili

Tarak: Bez dokuma tezgâhlarında atkıları sıkıştırmaya yarayan dikdörtgen şeklinde bir çerçeve içerisinde dişleri bulunan araçlardır. Aynı zamanda bu taraklar dokunan bezin genişliğini ve dokuma sıklığını da belirlemektedir. Yörede kullanılan tarakların dişleri eskiden saz bitkisinden yapılmaktayken (Şekil No: 2.36, 2.37) günümüzde metal dişli taraklar kullanılmaktadır.

Şekil 2.36. Dokuma tarağı

Şekil 2.37. Dişleri saz bitkisinden yapılmış tarak

Varan gelen: Halı ve düz dokumlarda ön çözgüler ve arka çözgüler arasına yerleştirilen, dokumanın enine göre değişik boylarda, yaklaşık 5 cm eninde yassı çıta parçasına denir. Dokumanın atkıları atılırken ağızlık oluşturmaya ve ağızlık değiştirmeye yarar. Çapraz çubuğu, vargel, kargı gibi isimleri vardır.[183] Vezirköprü yöresinde vara gele, varan gelen, Trabzon yöresinde seran, seren denilmektedir.[184]

Yay: Yün ve pamuk elyaflarını açmak için kullanılan araçlardır (Şekil No: 2.38). Yayın iki ucuna gergin bir şekilde ip bağlanarak yaya bir kiriş oluşturulmuştur. Yaydaki kirişi oluşturan ip genelde hayvan bağırsağından yapılmıştır. Yay kirişindeki ipe atacak denilen tokmak (Şekil No: 2.39) ile vurularak kirişteki ipin titreşimi sağlanmaktadır. Pamuk veya yün elyafına titreşimli ip çarptırılarak elyafın açılması sağlanmaktadır.

Şekil 2.38. Yay

Şekil 2.39. Atacak (tokmak)

[183] Gülcemal, *Temel Kavramlarıyla Halı ve Desen Teknolojisi*, s. 76.
[184] Mustafa Reşat Sümerkan, *Trabzon Yöresi Geleneksel El Sanatları*, T.C. Trabzon Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Trabzon 1998, s. 106.

Yün tarağı: Ahşap üzerine yerleştirilen belirli ölçülerde tarak dişi gibi metal dişleri olan yün taramaya yarayan araçlardır (Şekil No: 2.40). Koyunlardan kırkılan yünlerin yıkanıp kurutulduktan sonra yüne yapışmış atıkların temizlenmesi, yünün eğirmeye hazır hale getirilmesi için yün tarakları kullanılmaktadır. Bununla birlikte kıl ve devetüyü tarama işlemlerinde de bu taraklar kullanılmıştır.

Şekil 2.40. Yün tarağı

2.3.1.2.2. Halı Kilim ve Düz Dokuma Tezgâhları

Anadolu'da halı kilim ve düz dokuma tezgâhlarına yörelere göre; ıstar, hana, ip ağacı, çezgi ağacı, namazlağ ağacı, tızgah,[185] ıstar ağacı,[186] ıstar tezgâhı,[187] gibi isimler verilmektedir. Bu tezgâhlar genelde ahşap malzemelerden imal edilmiş olup gerdirme tertibatları ahşap ya da metal parçalardan oluşmaktadır (Şekil No: 2.41). Günümüzde ise bazı tezgâhların tamamen metalden yapıldığı görülmektedir (Şekil No: 2.42). Eski dönemlerde halı tezgâhların gerdirme tertibatları urganlar ile sağlanırken günümüzde metal gerdirme vidaları ile gerdirme yapılmaktadır. Halı kilim ve düz dokuma tezgâhları sarma tip tezgâhlar, germe tip tezgâhlar ve yer tezgâhları olmak üzere üç gruba ayırılmaktadır.

[185] Bekir Deniz, "Kırşehir ve Mucur Halılarının Sözlüğü-I", *Arış*, S. 1, 1997, s. 150; Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, s. 68; Bekir Deniz, *Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kili-Cicim-Zili)*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1998. s. 48; Bekir Deniz, "Kozak (Bergama) Yöresi Halıları", *Arış*, S. 2, 1997, s. 18.

[186] Mübahat Türker Küyel, "Acaba Istar, Ispar (Isbar) ve Stromateis (Stromates) Kelimeleri Arasında Bir İlişki Var Mıdır?" *Arış*, S. 1, 1997, s. 110.

[187] Yusuf Durul, *Anadolu Kilimlerinden Örnekler*, Ak Yayınları, İstanbul 1985, s.16.

Vezirköprü Yöresinde halı, kilim ve düz dokumalarında sarma (2.41, 2.42), germe ve yer tezgâhları olmak üzere üç ayrı tip tezgâh kullanılmıştır. Yörede halı, kilim ve düz dokuma tezgâhlarına ıstar denilmektedir (Şekil No: 2.43). Kullanılan halı, kilim ve düz dokuma tezgâhları ahşaptan imal edilmiştir. Sarma tip tezgâhlar yarı yatık ve hareketli, germe tip tezgâhlar dik ve sabit tezgâhlardır. Germe tip tezgâhlar genelde dokumanın yapıldığı yere sabitlendiği görülmüştür.

Sarma tip tezgâhlarda çözgüleri ve yapılan dokumaları sarmak için alt ve üst levent olmak üzere iki adet levent bulunmaktadır. Çözgülerin ve yapılan dokumaların leventlere sarılmasından dolayı bu tezgâhlara sarma tip tezgâh denilmektedir. Sarma tip tezgâhlarda leventler çoğunlukla sekiz köşeli ya da yuvarlak olarak ahşaptan imal edilmiştir. Vezirköprü yöresinde tezgâhlardaki leventlere mazu ve gerdirme topu denilmektedir.

Tezgâhlardaki leventler ahşap bir sopa veya kol demiri denilen demir bir çubuk ile çevirilerek hareket ettirilmektedir. Leventlerin üzerinde çözgüleri gerdirmek ve leventleri çevirmek için kullanılan kol demirinin ya da ahşaptan sopanın geçirileceği delik bulunmaktadır. Bazı tezgâhlardaki leventlerde çözgülerin bağlandığı demirlerin yerleştirileceği yuvalar vardır. Yuvası olmayan leventlerde ise çözgülerin bağlandığı demirleri sabitlemek için belirli aralıklarda çiviler yerleştirilmiştir.

Yöredeki sarma tip tezgâhlar tamamen ahşaptan imal edilmiştir. Leventler kendi ekseni etrafında dönmektedir. Sarma tip tezgâhlarda dokumanın çözgüleri üst leventte, yapılan dokumalar ise alt leventte sarılmaktadır. Yapılan dokumalar alt leventte sarılarak dokumaya devam edilmiştir. Leventler kendi eksenleri etrafında dışarıya doğru döndürülerek çözgülerin gerdirilmesi sağlanmaktadır. Leventlerin gerdirilmesi ve ekseni etrafında döndürülmesi gerdirme tertibatları ile yapılmaktadır. Gerdirme tertibatı olarak ahşap bir sopa ya da kol demiri denilen demir bir çubuk kullanıldığı görülmüştür. Gerdirme tertibatları urgan ile sabitlenmiştir.

Şekil 2.41. Ahşap sarma tezgâh

Şekil 2.42. Metal sarma tezgâh

Şekil 2.43. Ahşap sarma tezgâh (ıstar tezgâhı)

Germe tip tezgâhlar (Şekil No: 2.44, 2.45, 2.46, 2.47, 2.48, 2.49, 2.50, 2.51, 2.52) alt ve üst levent olmak üzere iki adet levent, yan ağaçlar ve tezgâh iskeletinin sabitlenmesini sağlayan orta kısımda sabitleyici ahşap parçadan oluşmaktadır. Germe tip tezgâhların leventleri çoğunlukla oval ve birisi hareketli diğeri ise sabit olarak ayarlanmıştır. Hareketli levent tezgâhın yan ağaçlarındaki yuvasında aşağı yukarı hareket ettirilerek çözgülerin gerginliği ayarlanmaktadır.

Germe tip tezgâhlarda hareketli leventler çoğunlukla gerdirme vidaları ile hareket ettirilmektedir (Şekil No: 2.49). Gerdirme vidaları tezgâhın sabitlenmesini sağlayan orta kısımdaki ahşap parçaya tutturularak hareketli levent ile bağlantı oluşturmuşlardır. Bu tezgâhlarda çözgüleri gerdirmek için hareketli levent dışarı doğru ittirilerek gerdirme yapılmaktadır. Leventleri dışarı doğru ittirmek için gerdirme vidaları çevirme yönüne göre leventleri içeri doğru veya dışarı doğru hareket ettirerek iki levent arasında mesafe uzatılmakta veya kısaltılmaktadır. Bu şekilde çözgülerin gerdirilmesi veya gevşetilmesi sağlanmaktadır. Gerdirme vidası bulunmayan tezgâhlarda leventler dışarı doğru ittirilerek yan ağaçlardaki levent başlarında oluşan boşluğun altına belirli kalınlıklarda takoz yerleştirilerek leventlerin sabitlenmesi sağlanmaktadır.

Vezirköprü yöresinde germe tip tezgâhlarının bir kısmında gerdirme vidası bulunmamaktadır. Gerdirme vidaları bulunmayan tezgâhlarda hareketli leventler el ile ittirilip gerdirme yapılmaktadır. Leventler el ile ittirilerek yan ağaçlardaki yuvaların altında oluşan boşluğa uygun büyüklükte takozlar sıkıştırılarak hareketli leventin sabitlenmesi sağlanmıştır. (Şekil No: 2.47, 2.48, 2.53).

Yöredeki germe tip tezgâhların bir kısmı kuruldukları yerlere sabitlendikleri görülmüştür (Şekil No: 2.46, 2.47, 2.48). Tezgâhın yan ağaçları kurulduğu yerdeki zemine ve tavana çivi ile çakılarak veya ip ile bağlanarak sabitlenmiştir. Bu tür dokuma tezgâhları genelde evlerin alt kısımlarına yerleştirilmiştir. Günümüzde çoğunlukla atölye ortamlarında dokuma yapılmakta olup atölye ortamında kurulan tezgâhlar da sabit ve dik olarak ayarlanmıştır. Ancak bu tür tezgâhlar dik olarak yerleştirildiğinden dokuyucunun tezgâh karşısında oturma pozisyonu dokuyucu sağlığı açısından çok elverişli olmadığı görülmektedir. Dokuyucunun uzun süre dik pozisyonda kalması belirli bir süre sonra dokumanın işçilik kalitesini olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir.

Vezirköprü yöresinde tek bir tezgâh üzerinde aynı anda iki ayrı dokuma yapıldığı da görülmektedir. Bir tezgâh üzerinde aynı anda iki ayrı dokuma yapılması dokumaların çaplarında çarpıklıklar oluşturmaktadır (Şekil No: 2.44, 2.45, 2.46, 2.48).

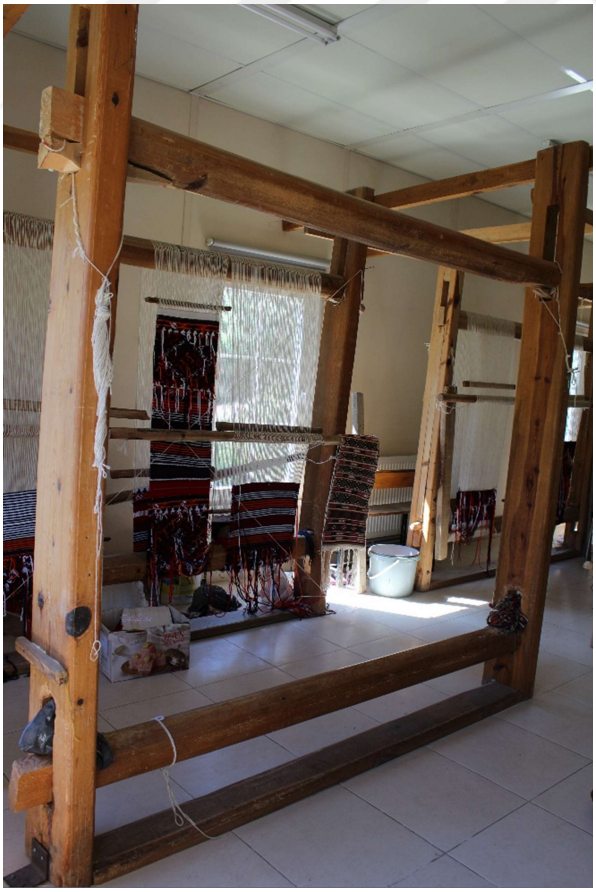
Şekil 2.44. Ahşap germe tezgâh ve dokuyucu

Şekil 2.45. Ahşap germe tezgâh

Şekil 2.46. Sabitlenmiş germe tezgâh ve dokuyucu

Şekil 2.47. Sabitlenmiş germe tezgâhlar. Tahtaköprü dokuma atölyesi

Şekil 2.48. Sabitlenmiş germe tezgâh. Tahtaköprü dokuma atölyesi

Şekil 2.49. Germe tezgâh

Şekil 2.50. Germe tezgâh

Şekil 2.51. Germe tezgâh

Şekil 2.52. Dokuma atölyesi, germe tezgâhlar ve dokuyucular

Şekil 2.53. Germe tip tezgâhlarda leventin takozlarla gerdirilmesi

2.3.1.2.3. Bez Dokuma Tezgâhları

Bez dokuma tezgâhları mekikli el dokuma tezgâhları grubunda yer almaktadır. Mekikli dokuma tezgâhları Anadolu'nun farklı yörelerinde farklı isimlerle geçmişten günümüze değin kullanıldığı görülmektedir. Bu tezgâhlar; dik tezgâhlar, çukur tezgâhlar, yüksek tezgâhlar, kamçılı tezgâhlar olmak üzere gruplara ayırılmıştır.[188]

Vezirköprü yöresinde kullanılan bez ve kumaş dokuma tezgâhları iki pedallı, iki çerçeveli olup bu tezgâhlara çulfalık, düzen[189] gibi isimler verilmektedir. Yörede kullanılan tezgâhlar geçmiş dönemlerde tamamen ahşaptan imal edilmişken (Şekil No: 2.54, 2.55) günümüzde kullanılan tezgâhların bir kısmı ahşap metal karışımlı, bir kısmı ise tamamen metalden imal edilmiştir (Şekil No: 2.56, 2.57). Aynı şekilde bez dokuma

[188] Aytaç, *El Dokumacılığı*, s. 186; Öztürk, *Dokumaya Giriş Halı, Düz Dokumalar ve Dokuma Kumaşların Üretim Teknikleri*, ss. 46-50; Yağan, *Türk El Dokumacılığı*, s. 66.

[189] Fatma Çalışır, Kişisel Görüşme, 04 Ağustos 2021; Kıvrak, "Vezirköprü'de El Sanatları ve Son Ustalar", s. 467.

tezgâhlarının parçaları da eskiden tamamen ahşap iken günümüzde kullanılan tezgâhlarda metal aksamlar ve metal parçaların kullanıldığı görülmektedir.

Vezirköprü yöresinde kullanılan mekikli dokuma tezgâhları kamçılı tezgâhlar grubunda yer almaktadır. Yörede kullanılan bez dokuma tezgâhları; tezgâh aksamı, çözgü levendi (Şekil No: 2.13), çözgü dolabı (Şekil No: 2.14), iki adet çerçeve ve çerçevelere bağlı gücüler (Şekil No: 2.8), iki adet ayak pedalı (Şekil No: 2.3), mekik (Şekil No: 2.30), masura (Şekil No: 2.32, 4.33, 4.34), tarak (Şekil No: 2.36, 2.37), eldeç (şekil 4.54, 4.55), selmin, kumaş levendi (Şekil No: 2.3, 2.29), bağlaç (Şekil No: 2.54, 2.55, 2.57), kuş (Şekil No: 2.54, 2.55) gerdirme tertibatları (Şekil No: 2.30) gibi kısımlardan meydana gelmektedir.

Yörede kullanılan eski tip dokuma tezgâhlarında pedallar doğrudan çerçevelere bağlı değildir. Bu tezgâhların ortasında iki adet kuş denilen ahşaptan makaralar bulunmaktadır. Pedallara bağlanan ipler kuşlardaki makaraların üzerinden geçirilerek çerçevelere bağlanmıştır. Çerçevenin biri aşağı indirildiğinde diğeri yukarı kalkarak çarçevelere bağlı gücüler ve gücülerdeki çözgülük iplikler hareket ederek ağızlık oluşturmaktadır. Yeni tip tezgâhlarda ise kuş yerine deri veya başka bir dokuma parçası tezgâhın üzerindeki silindirlere bağlanmıştır. Ayak pedalları ve çerçeve düzeneklerine zincirler ile bağlantı oluşturulmuştur.

Yöredeki bez dokuma tezgâhlarda kamçılı atkı atma sitemi bulunmaktadır. Bu sistemde tefenin iki tarafında mekiklere vurarak mekikleri ağızlıktan geçiren mekik vurucular vardır. Mekik vurucuların uçlarına bir ip bağlanarak bu ipin tam ortasına halka oluşturacak şekilde başka bir ip bağlanmıştır. Ortaya bağlanan ipin ucuna tutamak adı verilen ahşap bir parça bağlanarak sistemin çalışması sağlanmaktadır. Ahşap parça el ile hızlı bir şekilde aşağıya doğru çekildiğinde mekik vurucuları harekete geçirerek mekiğe hızlı bir şekilde vurdurulup mekiğin ağızlıktan geçmesi sağlanmaktadır.

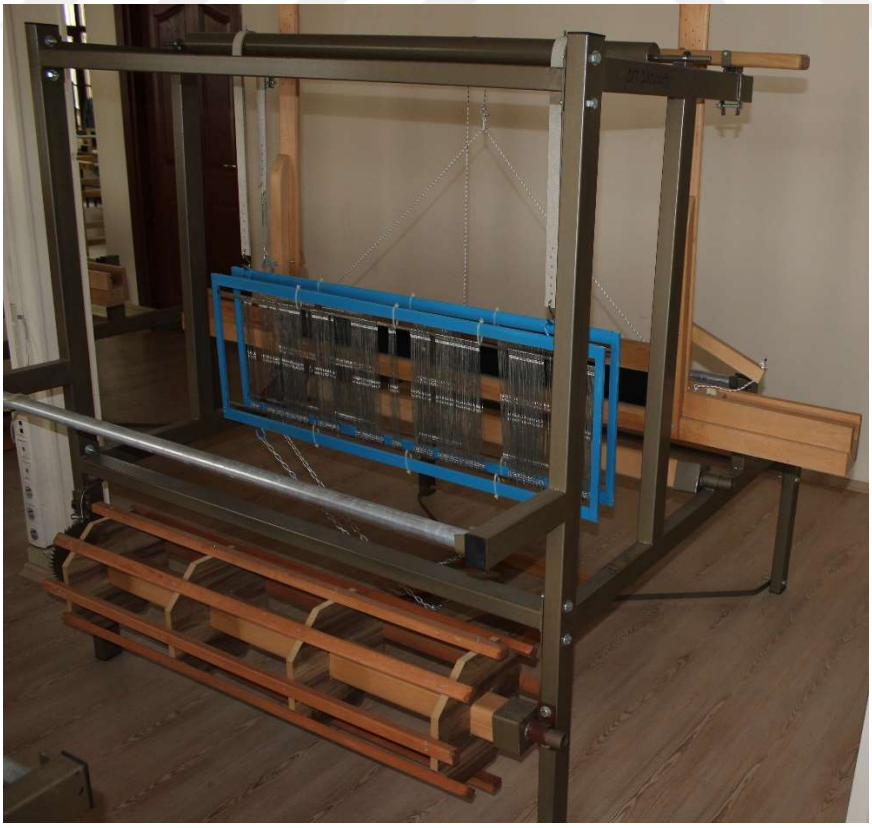
Şekil 2.54. Ahşap, bez dokuma tezgâhı. Çulfalık

Şekil 2.55. Ahşap, bez dokuma tezgâhı. Çulfalık

Şekil 2.56. Susuz dokuma atölyesi. Metal, bez dokuma tezgâhı ve dokuyucu

Şekil 2.57. Metal, bez dokuma tezgâhı

Şekil 2.58. Susuz dokuma atölyesi. İşlik

2.3.1.2.4. Yer Tezgâhları

Yer tezgâhları; dokumanın boyuna göre ayarlanan mesafede birbirine paralel olarak yere karşılıklı çakılan ikişer adet kazık, bu kazıklara paralel bağlanan levent vazifesi gören belirli kalınlıkta silindir şeklinde iki adet ahşap sopa, üçayak, gücü ağacı ve varan gelenden oluşmuş tegahlardır. Levent görevi gören ahşap sobalar bazen yere çakılan kazıkların dışına yerleştirilmiştir. Yer tezgâhlarındaki üçayaklara Doğu Karadeniz Bölgesi Trabzon Yöresinde "dağan" denilmektedir.[190]

Yer tezgâhları konargöçer tezgâhlar grubundadır. Bu tezgâhların kurulumu ve taşınması kolay olduğundan Anadolu'nun hemen hemen her yöresinde kullanıldığı görülmektedir. Yer tezgâhlarında çoğunlukla dar enli düz dokumalar yapılmıştır. Bu tezgâhlarda dokuma yapmak için çözgüler tezgâhtan ayrı bir yerde hazırlanarak sonradan tezgâha yerleştirilmiştir. Ayrı bir yerde hazırlanan çözgüler karşılıklı çakılan kazıklar arasına yerleştirilip ve gerdirilerek dokuma hazırlık aşamalarından sonra dokuma yapmaya geçilmektedir.

[190] Sümerkan, *Trabzon Yöresi Geleneksel El Sanatları*, s. 106.

Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesinde bu tür yer tezgâhlarında yapılan dokumaların yaygın olduğu görülmektedir. Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesinde dastar, beşik dastarı, cecim, zembil, çenti (çanta), yörek bağı, dırmaç, kolan gibi çözgü yüzlü dokumalar bu tezgâhlarda yapılmıştır. Vezirköprü yöresinde de önlük dokumalarının bu tür yer tezgâhlarında yapıldığı görülmüştür.

2.3.1.2.5. Çarpana Dokuma Tezgâhları

Anadolu'da çarpana dokumaları için yörelere göre farklı tezgâhlar kullanıldığı görülmektedir. Çarpana dokumalarında dokuma yapmak için çözgülerin gerdirilmesi gerekmektedir. Bunun için toprağa çakılan iki kazık ya da uzun bir tahtanın iki ucuna çakılan kalın çiviler tezgâh olarak kullanılmıştır. Toprağa çakılan kazıklar ya da tahtaya çakılan çiviler arasında çözgüler gerdirilerek dokuma yapılmıştır.[191]

Vezirköprü yöresinde çarpana dokumaları yapmak için değişik yöntemler uygulandığı görülmüştür. Çarpana dokumasının uzunluğuna göre toprağa çakılan kazıklarda veya uzun bir tahta üzerine çakılan çiviler arasında dokuma yapılmıştır. Bununla birlikte çarpana çözgülerinin bir ucu dokuyucunun beline bağlanıp diğer ucu sabit bir noktaya bağlanarak çarpana dokuması yapılabilmektedir. Bir ucu bele bağlanarak yapılan çarpana dokumalarda çözgülerinin gerginliğini dokuyucu vücudu ile ayarlamaktadır.

2.3.1.3. Dokumaya Hazırlık ve Dokuma Aşamaları

Dokumaya hazırlık aşamasında; dokumanın türü, dokuma tezgâhı ve dokumanın deseni önemli yer tutmaktadır. Dokuma türüne ve desenine göre hazırlık aşaması, malzeme seçimi, diğer ön hazırlıklar değişkenlik göstermektedir. Dokumaya hazırlık aşamalarını dokuma türüne göre dokuma tezgâhlarının hazırlanması, dokumada kullanılacak ipliklerin hazırlanması, dokuma çözgülerinin hazırlanması, dokumanın çiti ve gücülerinin örülmesi olarak gruplandırabiliriz. Bu işlemler; halı dokuma hazırlık aşaması, düz dokuma hazırlık aşaması ve bez dokuma hazırlık aşaması olarak gruplandırılmıştır.

Dokuma tezgâhlarının hazırlanmasında en önemli hususların başında dokumanın türüne göre tezgâh seçimi ve seçilen tezgâhların düzgün kurulması gelmektedir. Doğru tezgâh seçimi ve tezgâhın düzgün kurulması dokumanın kalitesini

[191] Atlıhan, *Anadolu ve Topkapı Sarayı'ndan Çarpana Dokumalar,* s. 37.

etkileyen unsurların başında gelmektedir. Tezgâhların rutubetsiz bir yerde, düz bir zemin üzerine ve terazili bir şekilde kurulması istenilen niteliklerde kaliteli bir dokuma için önem taşımaktadır. Ayrıca dokumalarda kullanılacak ipliklerin dokumanın özelliklerine ve kalitesine uygun numaralarda (kalınlıklarda) olacak şekilde seçilmesi gereklidir. Seçilen ipliklerin sağlam ve mukavemetini kaybetmemiş olması yapılan dokumanın sağlam ve dayanıklı olmasını etkilemektedir. Mukavemetini yitirmiş iplikler dokuma esnasında kopmalara neden olacağından hem dokumanın kalitesini düşürecek hem de iplik bağlantı yerlerinde görsel bozukluklar oluşturacaktır.

Dokumaya başlamadan önce dokumada kullanılacak bütün ipliklerin tespit edilerek dokuyucuya verilmesi ya da uygun bir yere ayırılması gerekmektedir. Dokumada hangi numara, renk ve özellikte iplik kullanılacağı ve iplik sarfiyatı önceden hesaplanmalı ve ipliklerinin tamamı önceden temin edilmelidir. Dokuma esnasında iplik temininde yapılan yanlışlar dokumada hatalara neden olacaktır.

Dokuma çözgülerinin hazırlanma aşamaları çözgülerin tezgâha aktarılması ve çözgü ayarlarından oluşmaktadır. Çözgü hazırlama işlemleri halı, düz dokuma, bez dokuma ve çarpana dokumalarda farklılık göstermektedir. Halı ve düz dokumalarda sarma ve germe tezgâhlarda farklı şekillerde çözgü hazırlanmaktadır. Çözgüler sarma tezgâhlarda ayrı bir yerde hazırlanıp sonradan tezgâha aktarılmakta, germe tezgâhlarda ise tezgâh üzerinde hazırlanmaktadır. Bez dokumalarda da sarma tezgâhlarda olduğu gibi ayrı bir yerde hazırlanıp sonradan tezgâha aktarılmaktadır. Çarpana dokumalarında çözgü hazırlama ipliklerin çarpanalardan geçirilmesi ve çarpanalardan geçirilen çözgülerin gerdirilmesi hazırlık aşamasını oluşturmaktadır.

Sarma tip tezgâhlarda çözgü hazırlamak için dokumanın boyu, dokunacak tezgâhtaki iki levent arasındaki mesafe ve dokumanın saçak payları hesaplanarak çözgü boyu uzunluğu belirlenmektedir. Daha sonra düz bir zemine çözgü boyu uzunluğunda karşılıklı iki kazık çakılarak çözgüler bu kazıklarda hazırlanmaktadır.

Çözgü çözmek için öncelikle dokumanın kenar örgüleri de dikkate alınarak çözgü sayısı belirlenir. Çözgü ipliği çakılan kazıklardan birine bağlanır ve diğer kazıktan halka oluşturacak şekilde döndürülerek çapraz oluşturacak şekilde tekrar ilk bağlandığı kazığa getirilir. Bu şekilde bir çözgü teli çözülmüş olur. Aynı şekilde belirlenen sayı kadar çözgü çözülerek dokumanın tüm çözgüsü tamamlanır. Son çözgü ipliği mutlaka çözgü çözmeye başlanan kazığa gelecek şeklide tamamlanır ve bağlanır.

Çözgülerin karışmaması için her iki kazıkta da çözgü telleri tek tek örülür. Bu işleme çözgü başı örme, dıdılama denilmektedir. Çözgü çözme işlemi tamamlanınca çözgülerin karışmaması için orta kısmındaki çaprazın her iki tarafına ip geçirilerek bağlanır ve çözgünün çaprazı alınır.

Çözgü başlarına dokuma tezgâhındaki leventlerdeki yuvalara oturtulacak kalınlıkta ve leventlere sığacak uzunlukta birer ince çubuk veya demir yerleştirilir. Çözgü başlarına yerleştirilen çubuklar ile çözgüler yere çakılan kazıklardan çıkartılır ve karışmaması için iki ucundan bükülür. Bundan sonra çözgülerin dokuma tezgâhına aktarılmasına ve dokumaya hazırlık aşamasına geçilir.

Çözgü başlarındaki çubuklar alt ve üst leventlerdeki yuvalarına yerleştirilerek hazırlanan çözgüler tezgâha aktarılır. Eğer leventlerde çözgü çubuklarının yerleştirileceği yuva yoksa levent üzerine çözgü başı çubuklarının tutturulacağı birkaç tane çivi çakılır ve bu çivilere çözgü başı çubukları bağlanır. Bu şekilde çözgü başı çubukları leventlere sabitlenmiş olur. Dokumanın ağızlık kısmında karışıklığa neden olmaması için çözgü çözmeye başlanan kısım üst leventte gelecek şekilde leventlere yerleştirilmeye dikkat edilmelir.

Çözgü çubukları leventlere yerleştirildikten sonra çözgüler tezgâhı ortalayacak şekilde ayarlanır ve çözgü çubuklarında baş ve son ayarları yapılır. Çözgü çözme aşamasında oluşturulan çaprazdan geçirilen ipler tezgâhın yan tahtalarına bağlanır. Çapraz ipine göre dokumanın ön çözgüleri ve arka çözgüleri belirlenir. Çapraz ipi ile üst levent arasına dokumadaki ön çözgüleri ve arka çözgüleri ayırılarak araya varan gelen yerleştirilir. Daha sonra tüm çözgülerin boşlukları alınarak gergin bir şekilde üst leventte sarılır. Alt leventte yerleştirilen çözgü çubuğunda da baş ayarı yapılarak dokumanın kalitesine göre çözgü sıklığı ayarlanır.

Belirli bir saçak payı bırakılarak çapraz ipine göre ön ve arka çözgüler çapraz oluşturacak şekilde araya iki sıra ağızlık ipliği geçirilir. Ağızlık ipliği dokumanın temelini oluşturmaktadır. Çözgülerde hata varsa ağızlık ipliğinde ortaya çıkarılır ve düzeltilir. Dokumanın kalitesine göre çözgü sıklığı ağızlık ipliğinde ayarlanır. Ağızlık ipliği üzerinde çözgü sıklığının son ayarı yapılarak dokumanın çitisi örülür ve hazırlık aşaması tamamlanır. Bu aşamadan sonra dokumaya geçilir.

Germe tip tezgâhlarda çözgüler tezgâh üzerinde hazırlanmaktadır. Çözgü çözmeye başlamadan önce hareketli levent yan tahtalardaki hareket yuvasında ortaya

getirilerek sabitlenir. Alt ve üst leventler birbirine paralel olacak şekilde ayarlanarak çözgü çözme işlemine geçilir. Germe tip tezgâhlarda çözgü çözmek için biri tezgâhın önünde diğeri tezgâhın arkasında olmak üzere iki kişi bulunmaktadır. Tezgâhın iç genişliğinde bir çözgü gücüsü ayarlanarak alt leventtin üzerine yerleştirilir. Çözgü çözmeye tezgâhın herhangi bir tarafından başlanarak diğer tarafa doğru devam edilir. Çözgü ipliği çözgü gücüsüne bağlanarak tezgâhın üzerinden arkadaki kişiye verilir. Arkadaki kişi çözgü ipliğini tezgâhın arkasından dolandırarak tezgâhın altından öndeki kişiye verir. Öndeki kişi çözgü ipliğini çözgü gücüsünden halka oluşturarak tezgâhın altından tekrar arkadaki kişiye geri verir. Bu kez çözgü ipliği tezgâhın arkasından dolandırıp tezgâhın üzerinden tekrar öndeki kişiye verilir. Tezgâhın üzerinden gelen çözgü ipliği tezgâhın önündeki çözgü gücüsünden halka oluşturularak tezgâhın üzerinden tekrar arkadaki kişiye geri verilir. Çözgü ipliği bu şekilde tezgâhın bir üzerinden bir altından dolandırılarak çözgü gücüsünden halka oluşturulup geri döndürülerek tüm çözgüler tamamlanır. Son çözgü ipliği ilk çözgü ipliğinin başladığı yönde çözgü gücüsüne bağlanarak çözgü çözme işlemi tamamlanır.

Çözgü çözme işlemi tamamlandıktan sonra tezgâh üzerindeki çözgüler leventlerde ortalanır. Daha sonra sırasıyla bir ön çözgü bir arka çözgü olacak şekilde çözgülerin çaprazı alınarak araya çapraz ipi geçirilir ve gergin bir şekilde yan tahtalara bağlanır. Çapraz ipi ile üst levent arasına ön çözgüleri ve arka çözgüleri ayırarak çözgülerin arasına varangelen yerleştirilir. Dokumanın baş kısmında belirlenen uzunlukta saçak payı bırakılarak ön çözgüler ve arka çözgüler çapraz oluşturacak şekilde iki sıra ağızlık ipliği geçirilir. Alt leventteki çözgü gücüsünde ve ağızlık ipliği üzerinde dokumanın kalitesine göre çözgü sıklığı ayarlanır. Çözgülerin baş ve son ayarları da yapılarak dokumanın çitisi örülür ve hazırlık aşaması tamamlanır.

Yöredeki dokumaların çözgü sıklığı bir başparmağa 3-4 çözgü gelecek şekilde ayarlanmaktadır.[192] Bir başparmak yaklaşık 1,5-2 cm civarında olup 3-4 çözgüye denk gelmektedir. Halı dokumalarda 3-4 çözgü çifti, düz dokumalarda ise 3-4 tek çözgü olarak ölçülmektedir. Bu ölçüler yöredeki dokumaların 10 cm'de yaklaşık 30-40 çözgü sıklığı olduğunu göstermektedir.

Dokuma esnasında atılan atkılar belirli oranda dıştan içeriye doğru çekme yapmaktadır. Atkıların dıştan içe doğru çekme yapması dokumanın baş kısmından

[192] Cennet Çiçekdağı, Kişisel Görüşme, 27 Temmuz 2021, Şehri Doğan, Kişisel Görüşme, 11 Şubat 2021.

bitiş kısmına doğru daralmaya neden olmaktadır. Bu daralmayı önlemek için çözgü başlarına yerleştirilen çubuklarda ve ağızlık ipliğinde çözgü sıklığı ayarlanırken çekme payı olarak belirli ölçülerde fazlalık verilir. Çekme payı olarak dokumanın baş çubuğundaki çözgüler 100 cm için 1 cm fazlalık verilerek genişletilir. 100 cm enindeki dokumanın alt leventine yerleştirilecek çubuktaki çözgüleri 101 cm olarak ayarlanır. Aynı şekilde dokumanın bitiş çubuğundaki çözgülerde 100 cm için 5 cm fazlalık verilerek genişletilir. 100 cm enindeki dokumanın üst levendine yerleştirilecek çubuktaki çözgüleri 105 cm olarak ayarlanır.[193] Çözgü başlarındaki çubuklarda yapılan bu işlemlere baş ve son ayarı denilmektedir. Yörede kilim ve düz dokumalarda dokumanın içeri doğru çekmesini önlemek için cımbar kullanıldığı da görülmüştür.

Yer tezgâhlarında çözgüler tezgâhtan ayrı hazırlanmakta olup çözgü hazırlamak için dokumanın uzunluğuna göre ayarlanan mesafede yere karşılıklı çakılan iki adet kazık kullanılmıştır. Çakılan kazık arasına çözgülere çapraz oluşturmak için bir kazık daha çakılarak bu kazıklar arasında belirlenen sayıda çözgü çözülür. Çözgü ipliği kazıklardan birine bağlanarak diğer uçtaki kazıktan halka oluşturulup geri dönülür. Geri dönüşte araya çakılan kazıktan çapraz oluşturularak çözgü ipliği başlangıç kazığına getirilir. Tüm çözgüler bu şekilde çözülerek çözgü çözme işlemi tamamlanır. Bu tür çözgü çözme işlemlerine Doğu Karadeniz Bölgesi'nin bazı yörelerinde iplik ıyma denilmektedir.

Çözgü çözme işlemi tamamlanınca çözgü başlarındaki kazıkların yerlerine belirli kalınlıktaki silindir şeklinde (yuvarlak) sopa geçirilir. Çözgülerin orta kısmında oluşturulan çaprazlık ayrı bir ip ile bağlanarak çözgülerin karışmaması sağlanır. Baş kısımlarına sopa geçirilip orta kısmı ip ile bağlandıktan sonra çözgüler kazıklardan çıkarılır ve dokuma yapılacak tezgâha götürülmek üzere çözgü başındaki sopalara sarılır. Daha sonra başka bir yere veya aynı yere çözgü boyundan biraz daha uzun karşılıklı ikişer adet kazık çakılır. Çözülen çözgüler birbirine paralel olarak çakılmış kazıklar arasına yerleştirilir. Yere çakılan kazıklar ile çözgü başlarına geçirilen sopalar bir bağ veya urgan ile bağlanarak gerdirilir. Bu şekilde çözgülerin gerginliği ayarlanır. Çözgüler yer tezgâhına yerleştirildikten sonra çözgü çözme esnasında oluşturulan ağızlığa göre çözgüler gücü ağacına bağlanarak gücüleme işlemi yapılır. Daha sonra dokumanın orta kısımlarına ağızlık değiştirmeye yardımcı olmak için üçayak

[193] Aytaç, *El Dokumacılığı,* s.137; Gülcemal, *Temel Kavramlarıyla Halı ve Desen Teknolojisi*, s.95.

yerleştirilerek gücü ağacı üçayağa bağlanır. Ağızlık ipi ile gücü arasına varan gelen yerleştirilerek çözgüler dokumaya hazır hale getirilir.

Çözgü yüzlü nakışlı cicim dokumasında ağızlık oluşturmak için varan gelen dokumanın ağızlık kısmına yaklaştırılır ve enine çevrilir. Oluşturulan ağızlıktan atkı atılır ve kılıçla sıkıştırılır. Bir sonraki sırada varan gelen geriye doğru ittirilir. Bu esnada belirli bir gerginlikle gücüye bağlanan çözgü iplikleri üste çıkarak dokumanın ağızlığı değiştirilir. Çözgü ipliklerinin yer değiştirmesiyle hem bir ağızlık daha oluşturulur hem de bir önceki sırada atılan atkı ipliği sıkıştırılarak bir sıra dokuma yapılmış olur. Oluşturulan ikinci ağızlıktan atkı ipliği tekrar geri atılarak kılıçla sıkıştırılır ve bu şekilde dokumaya devam edilerek dokuma tamamlanır.

Çarpana dokumaya çarpanaların deliklerinden çözgülerin geçirilmesiyle başlanmaktadır. Çarpanaların deliklerinden çözgü ipliklerinin geçirilmesinde öncelikli olarak çarpanaların ön yüzü ve arka yüzü belirlenir. Çözgü iplikleri çarpanaların deliklerinden bir düzene göre geçirilmektedir. Yöredeki çarpanalarda ön yüz olarak herhangi bir işaretleme yapılmamıştır. Anadolunun diğer yörelerinde olduğu gibi Vezirköprü yöresinde de çarpanaların parlak ve düzgün yüzleri ön yüz olarak belirlenmiş ve çarpanaların deliklerinden çözgü geçirme işlemi de buna göre yapılmıştır.

Çarpanaların köşelerindeki deliklerinden çözgülerin geçirilme yönleri ve çözgülerin renkleri çarpana dokumalarında nakışların oluşturulmasında önemli yer tutmaktadır. Çarpanalardan çözgü ipliği geçirme yönleri için dokuyucular ezberledikleri desenlere, örnek bantlara, örnek çarpana dokumalara veya örnek çarpana dizimine (Şekil No: 2.23) bakarak çarpanaların deliklerinden belirledikleri renkte ve yönde çözgü ipliklerini geçirmektedirler.

Çarpana deliklerinden geçirilmiş çözgü ipliklerinin uçları bir araya getirilerek düğümlenir ve bu şekilde tüm çarpanaların çözgüleri tamamlanır. Daha sonra düğümlenmiş çözgü uçları da bir ayara getirilerek bir sicime veya bir çubuğa bağlanarak dokuma aşamasına geçilir.[194] Sicime veya çubuğa bağlanmış çarpanaların çözgüleri dokuma yapılacak tezgâha aktarılıp gerdirilerek çözgülerin gerginliği

[194] Atlıhan, *Anadolu ve Topkapı Sarayı'ndan Çarpana Dokumalar*, s. 51.

ayarlanır. Eğer çarpana dokuması çözgülerin bir ucu dokuyucunun beline bağlanarak yapılacaksa çözgülerin gerginliği dokuyucunun vücudu ile ayarlanmaktadır.[195]

Çarpana dokuması tezgâhlarda yapılacaksa dokuyucu genelde tezgâhın yanına oturarak, tezgâhsız yapılacaksa dokuyucu çarpananın başlangıç kısmını beline diğer ucunu da sabit bir noktaya bağlayarak dokuma yapar. Dokuyucu nakışa göre eliyle çarpanayı 90° çevirerek ağızlık oluşturur. Oluşturulan ağızlıktan atkı atılarak kılıç ile sıkıştırılır. Çarpana dokumasının nakışına göre çarpanalar tekrar çevirilir ve yeni ağızlık oluşturularak atkı atılıp tekrar sıkıştırılır. Bu şekilde dokunacak nakışa göre çarpanalar çevrilerek ağızlık oluşturulur ve atkı atlılıp sıkıştırılarak dokumaya devam edilir.

Bez dokuma hazırlık aşamaları iplik hazırlama ve tezgâh hazırlama olarak ele alınmaktadır. Bez dokumalar çulfalık ve düzen[196] denilen iki gücülü dokuma tezgâhlarında yapılmıştır. Bez dokumalarda çözgüler dokuma tezgâhlarından ayrı olarak çözgü tezgâhlarında hazırlanmaktadır. Çözgü hazırlamak için yapılacak dokumanın enine göre çözgü adedi belirlenerek çözgü çözülmektedir. Bunun için çözgü tezgâhına belirli sayıda çözgü bobini yerleştirilmiştir (Şekil No: 2.12). Eski dönemlerde bobinlerin yerine çözgü iplikleri çileler halinde veya yumak haline getirilerek çözgü dolabına sarılmıştır. Vezirköprü yöresinde çözgü tezgâhlarına 40 tane çözgü bobini yerleştirilerek çözgü çözülmektedir. Çözgü tezgâhının karşısına çözgü dolabı ya da çözgü levendi yerleştirilerek çözgü tezgâhı ve çözgü dolabı arasında çözgü ipliklerine çapraz verecek iki tane demir çubuk yerleştirilir. Demir çubuk ile çözgü dolabı arasına da çözgü tarağı yerleştirilerek çözgü tezgâhından gelen çözgü iplikleri çubuk demirlerin bir altından bir üstünden dönüşümlü olarak geçirilir.[197] Çözgüler sırasıyla çözgü tarağından da aynı şekilde alttan ve aradan geçirilerek çözgü dolabına bağlanır (Şekil No: 2.13, 2.14). Çözgü ipliklerinin bağlandığı çözgü dolabı çevrilerek dokumanın uzunluğuna göre çözgüler sarılır. Çözgü dolabına sarılan 40 tane çözgüye bir çile denilmektedir. Çözgü dolabının son tur çevirme işleminde ağızlık alınarak belirli bir uzunluk bırakılır ve çözgülerin uçları bağlanıp kesilir. Bu işlem dokumanın enindeki çözgü sayısına göre tamamlanarak dokumanın çözgüleri çözülür. Dokumanın boyunda makam denilen renkli çözgü veya

[195] Durul, *Anadolu Kilimlerinden Örnekler*, s. 18.
[196] Kıvrak Vezirköprü'de El Sanatları ve Son Ustalar", s. 467; İğci ve Bünyamin Kıvrak, "Vezirköprü'de El Sanatları" ss. 199-200.
[197] Raziye Ulaşır, Kişisel Görüşme, 28 Ekim 2021.

farklı kalınlıkta çözgü ipliği kullanılacaksa dokumadaki yerine göre bu iplikler de çözgü çözme esnasında yapılmaktadır.[198] Dokumanın çözgüsü tamamlandıktan sonra çözgü dolabı ya da çözgü levendi çözgü tezgâhından çıkarılarak dokuma tezgâhına aktarılır.

Hazırlanan çözgü dolabı ya da çözgü levendi dokuma tezgâhının arkasındaki çözgü dolabı yuvasına yerleştirilerek diğer hazırlık aşamalarına geçilir. Tezgâhtaki yuvasına yerleştirilen çözgü dolabında çapraz oluşturacak şekilde çile halinde sarılan çözgü iplikleri tek tek açılır ve çözgü iplikleri tek numaralı olanlar ve çift numaralı olanlar olarak gruplandırılır. Tek numaralı çözgü iplikleri bir çerçevedeki gücü gözlerinden, çift numaralı çözgü iplikleri diğer çerçevedeki gücü gözlerinden geçirilir (Şekil No: 2.8). Gruplandırılan çözgü iplikleri yardımcı bir kişiye verilir ve bu kişi çözgü ipliğini grubuna göre tek tek çerçevelerdeki gücülerin gözlerinden mil yardımıyla geçirir. Tek numaralı çözgüler bir çerçevedeki gücülerden, çift numaralı çözgüler diğer çerçevedeki gücülerden geçirilerek sırasıyla gücüleme tamamlanır. Bu şekilde dokumadaki tüm çözgü ipliğinin gücüleme işlemi tamamlanmış olur. Gücüden geçirilen çözgü iplikleri aynı şekilde tek tek taraktan da geçirilir ve geledüre denilen kumaşın sarıldığı kumaş levendine bağlanır[199] (Şekil No: 2.29).

Aynı çerçevedeki gücülerden geçirilen çözgü iplikleri dokuma sırasında aynı hareketleri yaparlar. Bir çerçevedeki çözgü iplikleri yukarı kalkarken diğer çerçevedeki çözgü iplikleri aşağı iner ve dokumanın ağızlığını oluştururlar.

Gücü çerçeveleri dokuma tezgâhı üzerinden bir bağlantıyla pedallara (ayaklara) bağlanır. Sağ pedal bir çerçeveye, sol pedal diğer çerçeveye bağlantı yapacak şekilde ayarlanır. Eski tip tezgâhlarda pedallar ile gücüler arasında bağlantıyı sağlayan iplikler tezgâh üzerinde kuş denilen makara şeklindeki araç üzerinden geçirilmiştir. Yeni tip metal tezgâhlarda ise bağlantı zincirleri ya da kayışlar tezgâh aksamı üzerindeki bir silindir üzerinden geçirilerek ayak pedalları ve çerçeveler arasındaki bağlantıyı sağlamaktadır. Pedallara basıldığında bağlantı ipleriyle çerçeve ve çerçevelere bağlı gücülerin aşağı yukarı hareket etmesi sağlanır.

Dokumayı oluşturan iki iplik grubundan diğeri atkı iplikleridir. Atkı iplikleri dokumanın eninde mekik ile hareket ederler. Dokumada kullanılacak atkı iplikleri

[198] Raziye Ulaşır, Kişisel Görüşme, 28 Ekim 2021.
[199] Raziye Ulaşır, Kişisel Görüşme, 28 Ekim 2021.

çıkrık ile atkı masurasına sarılarak hazırlanır ve masuralar mekik içerisine yerleştirilir (Şekil No: 2.34).

Bez dokumalarda kullanılan nakış iplikleri herhangi bir işleme tabi tutulmadan kullanılmıştır. Nakışlar dokumadaki durumlarına göre bazen atkı ile birlikte, bazen de atkı yerine kullanılarak oluşturulmuştur. Bez dokuma hazırlık aşamalarından sonra dokumaya geçilmektedir.

2.3.2. Dokumacılık ile İlgili Kavramlar

Bez dokuma: Giyim kuşam ve günlük kullanım ihtiyaçları için yapılan pamuklu dokumalara bez denilmektedir.[200] Genelde iç çamaşırı, gömlek, çarşaf gibi eşyaların yapımında kullanılmıştır.

Boyarmadde: Boyama işlemlerinde renklendirici olarak kullanılan doğal ve yapay maddelerden elde edilen renklendirici maddelere boyarmadde denilmektedir. Boyar maddeler doğal boyar maddeler ve yapay boyar maddeler olarak iki gruba ayrılmaktadır. Doğal boyarmaddelerde kendi içerisinde bitkisel boyarmaddeler, hayvansal boyarmaddeler ve madensel boyarmaddeler olmak üzere gruplara ayrılmıştır.[201]

Cicim: Geleneksel dokumalarımız içerisinde önemli bir yeri olan cicim dokumalarının farklı tanımları yapılmıştır. Bu tanımlara bakıldığında dokuma tekniklerindeki farklılıkların tanımlara da yansıdığı görülmektedir.

Kilim ve bez ayağı dokumalarda renkli nakış iplikleriyle desenlerin oluşturulduğu dokumalara cicim denilmektedir.[202] Bununla birlikte çözgüler ile nakışlanan veya değişik tekniklerde ayrı nakış iplikleriyle nakışlı dar ve uzun dokumalar da cicim dokumalarıdır. Bu dokumalardan kesilen parçaların yan yana dikilerek birleştirilmesiyle oluşturulan ve değişik amaçlar için kullanılan çözgü yüzlü dokumalara cicim, cecim denilmektedir.[203] Düz dokuma yaygılarından cicim ince

---

[200] Kevser Gürcan Yardımcı, "Osmanlı Dönemi Dokuma Sanatı Ürünlerinden Örnekler", *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)*, s. 223.

[201] Harald Böhmer, *Koekboya Natural Dyes and Textiles A Colour Journey from Turkey to India and Beyond*, Remhöp -Verlag, Ganderkesee 2002, s. 101; İsmail Öztürk, *Doğal Bitkisel Boyalarla Yün Boyama*, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir 1999, s. 61.

[202] Acar, *Kilim-Cicim-Zili Sumak Düz Dokuma Yaygıları*, s. 55; Aytaç, *El Dokumacılığı*, s. 55; Nazan Ölçer, *Türk ve İslam Eserleri Müzesi Kilimler*, Eren Yayınları, İstanbul 1988, s. 18; Taciser Onuk, vd, *İçel El Sanatları,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998, s. 15.

[203] Neriman Görgünay Kırzıoğlu, "Kirkitli Dokumalarımızdan Cecimlerimiz ve Van", *Yakın Tarihimizde Van Uluslararası Sempozyumu*, Van 1990, s. 254.

dokunmuş nakışlı kilim, örtü veya palas, perde olarak ta kullanılan ince sade kilim[204] dokumaları olarak da tanımlanmaktadır. Nakış iplikleriyle atkı takviyeli olarak bezenen cicim dokumalara Anadolu'nun farklı yörelerinde "ulgama, atlama" gibi isimler verildiği görülmektedir.[205]

Çarpana dokuma: Çarpana denilen deri, ince ağaç levha, karton, fildişi ve benzerleri malzemelerden dörtgen veya çokgen şeklinde kesilmiş ve köşelerine birer delik delinmiş dokuma araçları ile yapılan kuşak, kolon, bağ gibi ensiz, dar dokumalara çarpana denilmektedir.[206] Günümüzde çarpana dokumalarına kullanım yerlerine göre bant, kuşak, kemer ve bağ gibi isimler verilmiştir.[207] Çarpana dokumalar çözgü yüzlü dar dokumalardır. Çarpana dokumalarındaki nakışlar çözgülerin değişik tekniklerde hareketleriyle oluşturulmaktadır.

Çiti: Dokumaların baş ve bitiş kısmında kilimlik dokumasının sökülmesini önlemek için yapılan zincir örgüsüne çiti denilmektedir. Halı dokumalarda baş kısmında ağızlık ipinden sonra ve kilimlik dokumasından önce, bitiş kısmında ise kilimlik dokumasından sonra yapılmaktadır. Diğer düz dokumalarda da başlangıç kısmında kilim dokumasından önce, bitiş kısmında kilim dokumasından sonra çiti örgüsü yapılır. Sarma, kördüğüm ve zincir çiti olmak üzere üç çeşit çiti örgüsü vardır.

Yörede çiti örgülerine tekniklerine bakılmaksızın zincir denilmektedir. Dokumalardaki çiti örgülerinde sarma çiti ve zincir çiti tekniği kullanılmıştır. Çiti örgüsü dokumadaki çözgülük veya atkılık iplikler ile yapılmaktadır. Sarma çiti tekniğinde çiti ipliği dokumadaki ilk çözgüye bağlanır ya da ilk çözgülerin arasına atkı atar gibi geçirilerek ipliğin ucu araya yedirilir. İlk çözgüden itibaren önden dört çözgü ipliğinin (iki çift çözgü) üzerinden geçirilip arkadan iki çözgü ipliğinden dolanarak tekrar öne geçirilir. Bu şekilde bir çift çözgü ipliğine bir sarma (dolama) yapılmış olur. Önden tekrar dört çözgü ipliğine dolanarak aynı işleme devam edilir. Bu şekilde çiti ipliğiyle tüm çözgüler sarma yapılarak çiti tamamlanır. Zincir çiti örgüsü, çiti ipliği ile zincir örülerek yapılmaktadır. Çiti örgüleri çoğunlukla iki çözgü ipliğine bağlanarak devam edilir. Sarma çiti ve zincir çiti örgülerinde çözgü sayılarında değişiklik

[204] Bahattin Ögel, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, C.III., Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1978. s. 173.
[205] Atlıhan, "Batı Anadolu'da Yaşayan Yörüklerde Heybe ve Torba Dokumalar," s. 39.
[206] Atlıhan, *Anadolu ve Topkapı Sarayı'ndan Çarpana Dokumalar*, s. 35; Aytaç, *El Dokumacılığı*, s. 20; Durul, *Anadolu Kilimlerinden Örnekler*, s. 17.
[207] Atlıhan, *Anadolu ve Topkapı Sarayı'ndan Çarpana Dokumalar*, s. 35.

olabilmektedir. Yöredeki dokumalarda çiti örgülerinin çoğunlukla bir sıra örüldüğü görülmektedir.

Çuval: İçerisinde yiyecek ve giyeceklerin konulduğu değişik teknik ve ebatlardaki dokumalara çuval denilmektedir.[208] Çuvallar, içerisine konulan eşyaların taşınması ya da saklanması için de kullanılmıştır.

Vezirköprü yöresi dokumaları içerisinde çuval dokumaları da görülmektedir. Yörede çuval dokumacılığı Yörükler tarafından yakın zamana kadar devam ettirilmiştir. Giysi çuvalları, hububat çuvalları, yem çuvalları, tuz çuvalları, malzeme çuvalları gibi değişik çeşitleri bulunmaktadır. Yörede dokunan çuvallardan günümüze çok az sayıda gelmiştir. Giysi çuvallarına alaçuval, asbab çuvalı; hububat çuvallarına dimi çuvalı, un çuvalı denilmektedir. En dikkat çeken çuval çeşitleri ise alaçuvallardır.

Doğal boya: Doğadan elde edilen boyarmaddelere doğal boya; boyarmaddelerle yapılan boyamaya da doğal boyama denilmektedir.[209] Anadolu'da doğal boyacılığa kök boya denildiğinden bir bilgi karmaşası olduğu da görülmektedir. Bahse konu doğadan elde edilen boyalarla yapılan boyamaya doğal boyama denilmektedir. Kökboya ise kökboya bitkisinin kökünden elde edilen boyalarla yapılan boyama işlemidir. Kök boya doğal boyacılık içerisinde yer almasına karşın her doğal boya kök boya değildir.

Düz dokuma: En az iki iplik gurubuyla değişik tekniklerle yapılan havsız dokumalara düz dokuma denilmektedir. Düz dokumalar, havsız kirkitli dokumalar olup dokuma tekniklerine göre kendi içerisinde kilim, cicim (ulgama), zili (sili) ve sumak gibi dokuma gruplarına ayrılmaktadır.[210] Kilim, cicim (ulgama) ve zili (sili) dokumalarda kendi içerisinde farklı dokuma tekniklerine göre alt gruplara ayrılmıştır.

Giyim kuşam eşyaları: Geleneksel bez kumaş dokumalar ile yapılanan iç giyim ve dış giyim eşyalarıdır. İç giyim eşyaları içlik, göynek, gömlek, eteklik, don gibi eşyalardan; dış giyim eşyaları ise çember, başörtüsü, şalvar, pantolon, hırka ve kaban gibi eşyalardan oluşmaktadır.

Gücü: Ön çözgü ve arka çözgü tellerini birbirinden ayırarak sabitleyen ve atkı atılırken ön çözgüler ile arka çözgülerin yer değiştirerek farkı ağızlık oluşturmasını

[208] Deniz, *Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kili-Cicim-Zili)*, s. 73;
[209] Öztürk, *Doğal Bitkisel Boyalarla Yün Boyama*, s. 13.
[210] Şerife Atlıhan, "Yaşam Biçimi ve Geleneksel Değerlerde Havsız Kirkitli Dokumalar", *Kültür ve Sanat*, S. 34, 1997, s. 53.

sağlayan örgü sistemidir. Basma gücü ve çekme gücü diye iki ayrı çeşidi vardır. Ayrıca metal sarma tezgâhlarda basma gücü kol demirli bir sisteme bağlandığından bu gücüye kol gücüsü de denilmektedir.

Basma gücü hazırlamak için dokuma tezgâhının genişliğinde bir gücü ağacı ayarlanır. Varan gelen gücü ağacı ile üst levent arasına gelecek şekilde hazırlanan gücü ağacı tezgâhın ortasına yerleştirilir. Çoğu tezgâhın yan ağaçlarında gücü ağacı yatağı bulunmaktadır. Gücü ağacının yerleştirileceği gücü yatağı yoksa gücü ağacı tezgâhın yan ağaçlarına çakılarak ya da bağlanarak sabitlenir. Gücü ağacının iki ucuna birer çivi çakılır ve bu çiviler arasına bir ip uzatılarak gergin bir şekilde bağlanır. Daha sonra 10 cm kalınlığında gücü ağacı gibi bir gücü kalıbı gücü ağacının önüne bağlanır ve gücü örme işlemine başlanır. Gücü örme işlemi gücü ağacının ortasından itibaren 10 cm aralıklarla alt leventte yerleştirilen çözgü çubuğundaki çözgü sıklığına göre yapılır. Gücü ipi varan gelen ağacının arkasındaki çözgü ipliğine halka oluşturup içine aldıktan sonra varan gelen ağacının önündeki ön çözgülerin arasından geçerek gücü ağacı üzerindeki gergin ipe bağlanır. Bu şekilde varan gelen ağacının arkasındaki tüm çözgüler varan gelen ağacının önündeki ön çözgülerin arasından atlamalı olarak gücü ağacı üzerindeki gergin ipe bağlanarak gücüleme tamamlanır.

Çekme gücüye çakıldaklı gücü de denilmektedir. Basma gücüde olduğu gibi çekme gücüde de varangelen ağacının arkasındaki çözgü iplikleri ön çözgülerin arasından öne geçirilerek ağızlık değişimi sağlanmaktadır. Çekme gücüde varangelenin arkasındaki çözgüler gücü ağacı yerine 10-15 cm uzunluğunda kalemden biraz daha kalın çubuklara 20-25 çözgü grupları yapılarak bağlanır. Dokuyucu varangel ağacını yukarı ittirerek çekme gücüyü kendine doğru çeker ve ağızlık oluşturur. Oluşturulan ağızlıktan atkı ipliği geçirilip kirkitlenerek dokumaya devam edilir.

Halı: Kaşgarlı Mahmut Divanü Lügat-it-Türk adlı eserinde kiwiz, (halı kilim gibi şeyler) küvüz[211] olarak açıklamaktadır. Türkler'in dokuma literatüründe halı kelimesini yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Halı; Selçuklular'da bast-bastı, Osmanlılar'da kalı, kaliçe, kalıça, haliçe ve seccade olarak isimlendirildiği

[211] Atalay, *Divanü Lügat-it-Türk Tercümesi*, s.366.

görülmektedir. Osmanlılar'da Büyük ebatlı halılara kaliçe-i kebir, küçük ebatlı olanlara namazlık denilmiştir.[212]

Halı; çözgü ipliklerine (çözgü çiftine) değişik tekniklerde ve belirli bir desene göre ilmelik ipliklerle ilme bağlanarak dokumanın enine bir sıra oluşturularak atkı atılıp sıkıştırılan ve belirli bir hav yüksekliğine göre ilmelerin kesilerek oluşturduğu havlı dokuma yaygıları olarak tanımlanmaktadır. "Halı, Türk milletinin şehirlere yerleşmeden önceki hayatında insanın inanış ve tabiatla ilişkilerini sembollerle ifade eden şiir, minyatür, ebru, resim, heykel ve fotoğraf sanatının yerini alan özel bir araç"[213] olarak da tanımlandığı görülmektedir.

Halının Türk kültür tarihinde çok önemli bir yeri vardır. Halı, tarih süreci içerisinde farklı gelişim ve kullanım alanlarıyla hayatın her aşamasında karşımıza çıkmaktadır. Çadır tefrişinde, yer yaygısında, duvar süslemelerinde, at örtülerinde, gelin çeyizlerinde; kısaca hayatta ihtiyaç duyulan her alanda karşımıza çıkan önemli bir kültür öğesi olmuştur. İhtiyaçlara göre zamanla gelişerek farklı tekniklerde, farklı çeşitlerde ve farklı boyutlarda zengin bir halı kültürü oluşturulmuştur. Bu kültür farklı coğrafyaların kendine has özellikleriyle daha da zenginleşerek Türk dünyasında büyük bir şöhret yakalamıştır.

Haşıllama: Dokumada kullanılacak çözgü ipliklerinin sürtünmeye ve gerilimlere karşı dirençlerini artırmak amacıyla haşıl maddesiyle kaplanması işlemine haşıllama denilmektedir.[214] Vezirköprü yöresinde haşıllama işlemine çirişleme, iplik çirişleme denilmektedir. Çirişmele için buğday unu veya çavdar unu kullanılmıştır. Çirişleme malzemeleri hazırlamak için kullanılacak malzemelerin kesin bir ölçüsü olmayıp yaklaşık ölçüler kullanılmaktadır. Bir miktar buğday unu veya çavdar unu bir miktar su ile karıştırılarak haşıl denilen sulu, cıvık bir karışım elde edilmektedir. Hazırlanan karışımın içerisine pamuk iplikleri daldırılarak çirişleme (haşıllama) işlemi yapılarak ipliklerin sürtünmeye ve gerilimlere karşı mukavemeti artırılmaktadır. Çirişleme ile dokuma esnasında iplik kopmaları önlenerek veya en aza indirilerek düzgün dokumalar elde edilmektedir. Dokuma tamamlandıktan sonra yıkama yapılarak

[212] Nefes, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Envanterine Kayıtlı Samsun ve Sinop Yöresindeki Halılar*, ss. 1-2.
[213] Sadık Tural, *İlmek'e Yansıyan Şiir: Halı-Kilim*, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yardım Vakfı Bilig Yayınları, Ankara 1999, s. 42.
[214] Mehmet Yakartepe ve Zerrin Yakartepe, *Tekstil Teknolojisi Elyaf'tan Kumaş'a*, C.5, T.K.A.M. Yayınları, İstanbul 1995, s. 1375.

çirişleme esnasında ipliğe tutunan karışım dokumadan uzaklaştırılmış ve yıkama işlemi ile dokumanın sıkılaştırılması sağlanmıştır.[215]

Heybe ve torba: Genellikle binek hayvanlarında eyer üzerine geçirilen, eşya taşımakta kullanılan ve iki gözü bulunan halı veya düz dokumalara heybe denilmektedir.[216] Halı veya düz dokuma olarak yapılmış eşya taşımak veya içerisine küçük eşyalar koymak için tek gözlü dokumalara ise torba denilmektedir. Torbaların asmak için bağı bulunmaktadır.

Heybe ve torbalar genellikle eşya taşımak için, özel günlerde hediyelik eşyalar taşımak için, çadırlarda ve evlerde bazı özel eşyaları koymak için, çarşı pazara gidip gelirken küçük eşya ve yiyecek taşımak için, çobanlar yanlarında yiyeceklerini taşımak için, tarlada tohum atmak için (tohum heybeleri) ve hayvanlara yem vermek (torbalar) gibi değişik amaçlar için kullanılmıştır.

Kilim: Kilim, atkı ipliklerinin çözgülerin arasından, bir altından ve bir üstünden geçerek atkı ipliklerinin çözgüleri tamamen örttüğü atkı yüzlü dokuma türüdür.[217] Kilim dokumalarda her nakışın ayrı bir atkı ipliği vardır ve bu atkı iplikleri kendi nakış sınırları içerisinde devam ederek kilim dokusunu oluştururlar.[218] Atkı iplikleri desendeki nakışların rengine göre kendi alanlarında hareket ederler. Atkı ipliklerinin kendi nakış alanlarındaki hareketleri, diğer nakış alalarından dönüşleri ve birbirleriyle bağlantıları farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar değişik kilim dokuma tekniklerini oluşturmuşlardır.

Mordan: Doğal boyacılıkta boyarmaddelerin yün liflerine ve tekstil elyafına bağlanmasını sağlamak, liflerin iyi boya tutmasını ve boya etkisini güçlendirmek için boyama işleminde kullanılan yardımcı maddelere mordan (avşarlama),[219] denilmektedir. Mordan lif ile boyar madde arasında bir tür köprü görevi görerek boyarmaddelerin liflere bağlanmasını sağlamaktadır.[220] Boyarmaddelerin yün

[215] Fatma Çalışır, Kişisel Görüşme, 28 Ekim 2021.
[216] Atlıhan, "Batı Anadolu'da Yaşayan Yörüklerde Heybe ve Torba Dokumalar," s. 37.
[217] Belkıs Balpınar ve Udo Hirsch, *T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü Kilim ve Düz Dokuma Yaygılar Müzesi Kataloğu*, Uta Hülsey Yayınevi, Wesel Almanya 1983, s. 25; Ölçer, *Türk ve İslam Eserleri Müzesi Kilimler*, s. 17.
[218] Soysaldı, *Düz Dokuma Teknikleri ve Teknik Desen Çizimleri*, s. 31.
[219] İbrahim Gündüz, *Karapınar El Dokumaları ve Kök Boyacılık*, Karapınar Belediyesi Kültür Yayını, Konya 1993, s.17; Öztürk, *Doğal Bitkisel Boyalarla Yün Boyama*, s. 61; Recep Karadağ, *Doğal Boyamacılık*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2007, s. 11.
[220] Böhmer, *Koekboya Natural Dyes and Textiles A Colour Journey from Turkey to India and Beyond*, s. 101.

liflerine, tekstil elyafına bağlanması işlemine de mordanlama denilmektedir.[221] Anadolu'da değişik kimyasal ve doğal maddeler mordan olarak kullanılmıştır. En önemli mordan, tabiatta doğal olarak bulunan ve birçok bitkide de eser miktarda bulunan şap (potasyum alüminyum sülfat) mordanıdır.[222] Şap, demir şapı, demir içeren çamur, demir talaşı, dikromatlar, saçıkıbrıs, göztaşı, krem tartar, paslı teneke, doğada hazır bulunun çamur, demir çamuru, meşe külü, peynir suyu, turşu suyu, ekşimiş hamur, dağ eriği, nar kabuğu gibi kimyasal ve bitkisel maddeler mordan olarak kullanılmıştır.[223] Mordanlar boyarmaddeler ile lif arasında bağ kurma özelliklerine göre farklılık göstermektedirler. Mordanlardan alüminyum mordanı boyama işlemi sırasında boyarmaddenin moleküllerini bağlayarak çözünmeyen bir lak oluşturmuş ve yıkamaya karşı haslık değerini artırmıştır. Böylece boyanmış malzeme yıkandığında renk vermemiş ve solma yapmamıştır.[224] Aynı şekilde diğer mordanlar da boyarmaddenin lif ve tekstil elyafına bağlayıcılıklarına göre haslık oluşturmuştur.

Namazlık: Namaz kılmak için yapılan halı ve düz dokuma yaygılardır. Bu dokumalara yörede namazlık, namazlağ denildiği tespit edilmiştir. Yörede tespit edilen namazlıkların çoğunluğu düz dokumalardan oluşmaktadır. Bununla birlikte yörede halı namazlıklar dokunmuş olup bir adet halı namazlık dokuması tespit edilmiştir.

Önlük: Vezirköprü yöresinde çocukları sırta sarmak için kullanılan düz dokumalara önlük, öynük denilmektedir (Şekil No: 3.617, 3.621, 3.625, 3.629, 3.633).

Önlük bağı: Yörede üç etek, önlük (önük bağı), bel bağı, çocukları sırta bağlama bağları, yük ve eşya taşıma bağları gibi çok çeşitli alanlarda kullanılan çarpana dokumalarıyla yapılan dar enli dokumalara bağ denilmektedir. Genelde önlük bağları için kullanıldığından yörede önlük bağı, önük bağı olarak bilinmektedir. Önlük bağları diğer bağlara göre daha ince ve daha gösterişli dokunmuştur Şekil No: 3.637, 3.639, 3.641).

---

[221] Karadağ, *Doğal Boyamacılık*, s. 11.

[222] Böhmer, *Koekboya Natural Dyes and Textiles A Colour Journey from Turkey to India and Beyond*, s. 101.

[223] Böhmer, *Koekboya Natural Dyes and Textiles A Colour Journey from Turkey to India and Beyond*, s. 101; Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, s. 65; Gündüz, *Karapınar El Dokumaları ve Kök Boyacılık*, s. 17; Karadağ, *Doğal Boyamacılık*, s. 11.,Öztürk, *Doğal Bitkisel Boyalarla Yün Boyama*, s. 62.

[224] Böhmer, *Koekboya Natural Dyes and Textiles A Colour Journey from Turkey to India and Beyond*, s. 101.

Palas: Bu dokumalar büyük ebatlı olup çok değişik amaçlar için kullanıldığı görülmektedir. Genelde göç sırasında develere yüklenen yükleri örtmek için kullanılmıştır.[225] Bununla birlikte çadır içerisindeki yüklüklerin üstünü örtmek, kaldırılan yatak ve yorganların üstünü örtmek, çadır içerisinde diğer eşyaların üstünü örtmek veya eşyaları perdelemek için de palas dokumalar kullanılmıştır. Palas dokumaları geçmiş dönemlerde yorgan gibi örtünmek için de kullanılmıştır.[226]

Palas dokumaları çoğunlukla göç sırasında deve örtüsü olarak kullanıldığından gösterişli ve iyi dokunmuş olması gerekir. Anadolu'nun değişik bölgelerinde Yörüklerin göçleri sırasında deve örtüsü olarak kullandıkları dokumaları, alaçuvalları, heybeleri ve diğer dokumalar gösterişli olmasına özen gösterilmiştir. Bu dokumalarda kadınlar hünerlerini sergilemişlerdir.

Sumak: Renkli nakış ipliklerinin belirli nakış alanlarında çözgü çiftlerine devamlı olarak sarılmasıyla oluşan dokumalara sumak denilmektedir.[227] Nakış ipliklerinin çözgülerin etrafından dönerek nakışların oluşturulduğu tekniğe Anadolu'nun değişik yörelerinde, sumak, kayma gibi isimler verilmiştir.[228] Vezirköprü yöresinde de sumak dokuma tekniğine kayma denildiği görülmüştür.

Vezirköprü yöresinde dokumaları kullanım alanlarına ve isimlerine göre palas, namazlık (namazlağ, seccade), yastık, heybe ve torba, çuval, çul, önlük (öynük, önük), bağ (öynük, önük bağı), göynek, don, peşkir, diğer giyim eşyaları, günlük kullanım eşyaları olarak gruplandırılmaktadır.

Yastık: Yataklarda baş altına koymak için, yaslanırken duvara dayanmak için kullanılan halı veya düz dokuma yaygılarından yapılan bir dokuma çeşididir. Aynı zamanda yastıklar çadır ve ev içerisinde yaslanmak için de kullanılmıştır. Yastık dokumalar çoğunlukla yünden yapılmıştır. Bununla birlikte bazı halı yastık dokumaların ilmelik ipliklerinde deve yünü kullanıldığı görülmüştür. Düz dokuma yastıkların çözgülerinde ve atkılarında kıl kullanıldığı bilgisinede ulaşılmıştır.[229]

Zili: Renkli nakış iplikleri nakış alanlarındaki çözgüler üzerinden 2-1, 3-1, 5-1 atlamalarla geçerek nakışın içini ve dışını tamamen doldurduktan sonra araya iki sıra

[225] Arif Toygar, Kişisel Görüşme, 21 Eylül 2021.
[226] Mustafa Çiçekdağı, Kişisel Görüşme, 21 Eylül 2021.
[227] Acar, *Kilim-Cicim-Zili Sumak Düz Dokuma Yaygıları*, s. 69; Aytaç, *El Dokumacılığı*, s. 80; Ölçer, *Türk ve İslam Eserleri Müzesi Kilimler*, s. 18.
[228] Atlıhan, "Batı Anadolu'da Yaşayan Yörüklerde Heybe ve Torba Dokumalar," s. 39.
[229] Süleyman Toygar, Kişisel Görüşme, 27 Temmuz 2021.

atkı atılıp sıkıştırılarak ikinci sıraya geçilir. Dikey konturlarla üst sıraya geçen nakış ipliğinin ikinci sırada da aynı atlamalarla nakışların oluşturulduğu dokumalara zili denilmektedir.[230] Zili dokumalarında nakış iplikleri dokumanın enine 2-1, 3-1 ya da 5-1 atlamalar yaparak nakışları oluşturur. Zili dokumalarda nakışlar geometrik esaslıdır. Dokuma tekniğinin gerektirdiği zorluklardan dolayı nakışlar dik ve verev çıkışlıdır.[231]

Zili dokumaların işlem aşamaları cicim dokumalardaki işlem aşamaları ile benzerlik göstermektedir. Zili dokumalarında dokumanın arka yüzü tezgâhın ön tarafına gelecek şekilde tersten dokunmaktadır. Zili dokumasının cicim dokumasından farkı ise deseni oluşturan nakış ipliklerinin çözgüler arasındaki hareketleridir. Bununla birlikte bazı zili dokuma teknikleri cicim dokuma teknikleriyle büyük benzerlik göstermektedir.

[230] Acar, *Kilim-Cicim-Zili Sumak Düz Dokuma Yaygıları*, s.61; Aytaç, *El Dokumacılığı*, s. 50; Ölçer, *Türk ve İslam Eserleri Müzesi Kilimler*, s. 18.
[231] Öztürk, *Dokumaya Giriş Halı, Düz Dokumalar ve Dokuma Kumaşların Üretim Teknikleri*, s. 63.

3. VEZİRKÖPRÜ DOKUMALARI

Bu bölümde Vezirköprü yöresinde tespit edip incelediğimiz dokuma türlerinden halılar, düz dokumalar, çarpana dokumalar ve bez dokumalarından oluşan 162 eser taşıdıkları özellikler açısından dikkate alınarak katalog bünyesi üçerisinde değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Kataloglar 1-14 arası halı dokumaları, 15-118 arası düz dokumaları, 119-123 arası çarpana dokumaları, 124-162 arası bez dokumaları içermektedir.

3.1. Halı Dokuma Katalogları

Bu kısımda, çalışma konumuz içerisinde yer alan halı dokumaları, tahmini kronolojik sıralamaya riayet ederek, katalog halinde vereceğiz. Katalog içerisinde halılara ait bilgiler, fotoğraflar ve bu halılar üzerindeki nakışların çizimlerine de yer verilecektir.

Tablo 3.1. (Katalog 1). Halı yastık

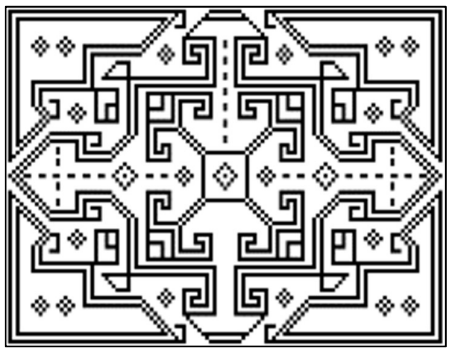
Dokumanın Adı	Halı yastık
Dokumanın Türü	Halı yastık
Şekil No	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 100 yıllık
Dokumanın Yöresi	Özyörük
Bulunduğu Yer	Süleyman Toygar Evi/Özyörük
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Halı-kilim
Dokumanın Kalitesi (Dokuma Sıklığı)	30 x 30 Arka yüz kilim dokuması: 60 x 100
Dokumanın Boyutları	40 x 94 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Kilim dokumasıyla arka yüz oluşturulmuş ve kenarlardan dikilerek yastık yapılmıştır
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Türk ilmesi/çift kat ilmelik/yün ve deveyünü
Hav Yüksekliği	8 mm
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Stilize goncagül, çiçek, sinek, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, devetüyü, bordo, mor, mavi, lacivert, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma ön yüz ve arka yüz (astar) olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Ön yüz halı dokuma, arka yüz kilim dokuma tekniğinde tek parça olarak dokunmuştur. Halı yastığın ön yüzü biri dar biri geniş iki bordür ve bu bordürlerin çevrelediği iç zeminden oluşmaktadır. Geniş bordürler yanlarda beyaz, baş kısmında kırmızı, bitiş kısmında bordo zemin üzerine çiçek nakışıyla bezenmiştir. Dar bordür ise sinek nakışları ve bu nakışların aralarına dokumadaki renklerin dönüşümlü olarak yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Kısa kenarlarda bördürle iç zemin arasında sinek nakışıyla bezemeli dar bir bordür daha mevcuttur. İç zemine sekiz kollu yıldızdan türetilmiş, ortada tam, kısa kenarlara yarım madalyon yerleştirilmiştir. Ortadaki madalyon kırmızı, kenarlardaki madalyon bordo zeminli olup madalyonların içerisine simetrik olarak yerleştirilmiş stilize goncagül nakışı, sinek ve diş nakışlarıyla dolgu yapılmıştır. Madalyonun köşelerinde geometrik şemaya uydurulmuş köşebent bulunmaktadır. Köşebentlerin içerisine de ikişer adet şematik çiçek nakışı ile dolgu yapılmıştır. Halı yastıkdaki madalyon düzenlemesi Türk halı sanatındaki sonsuzluk prensibine uygundur. Dokumanın arka yüzü, dokumada kullanılan kırmızı, turuncu, sarı, bordo, mor, mavi, lacivert, kahverengi, siyah, beyaz ipliklerle enine kuşaklar oluşturacak şekilde düzenlenmiştir.

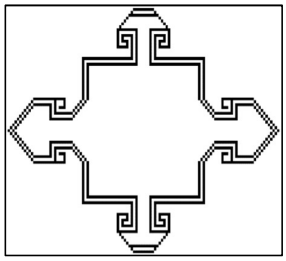
Şekil 3.1. Halı yastık ön yüz

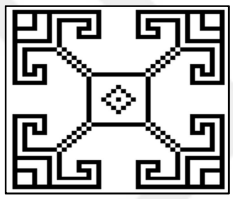
Şekil 3.2. Halı yastık arka yüz

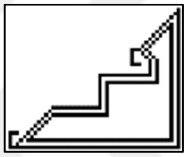
Şekil 3.3. Halı yastık göbek deseni çizimi

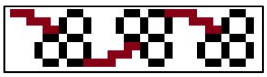
Şekil 3.4. Halı yastık madalyon göbek çizimi

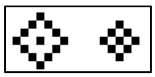
Şekil 3.5. Stilize goncagül nakışı

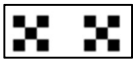
Şekil 3.6. Göbek deseni köşebenti

Şekil 3.7. Çiçek nakışı

Şekil 3.8. Çiçek nakışı

Şekil 3.9. Sinek nakışı

Şekil 3.10. Diş nakışı

Tablo 3.2. (Katalog 2). Halı yastık

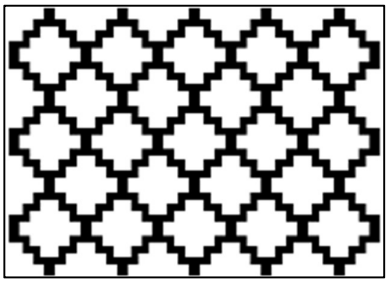
Dokumanın Adı	Halı yastık
Dokumanın Türü	Halı yastık
Şekil No	11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 120 yıllık
Dokumanın Yöresi	Özyörük
Bulunduğu Yer	Arif Toygar Evi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Kenarları yıpranmış. Onarım istiyor
Dokuma Tekniği	Halı-kilim
Dokumanın Kalitesi (Dokuma Sıklığı)	30 x 30 Arka yüz kilim dokuması: 60 x 100
Dokumanın Boyutları	44 x 85 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Kilim dokumasıyla arka yüz oluşturulmuş ve kenarlardan dikilerek yastık yapılmıştır
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Türk ilmesi/çift kat yün ilmelik
Hav Yüksekliği	8 mm
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Çiçek, yaprak, sinek, deveboynu
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, bordo, mor, mavi, lacivert, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma ön yüz ve arka (astar) olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Ön yüz halı dokuma, arka yüz kilim dokuma tekniğinde tek parça olarak dokunmuştur. Halı yastığın ön yüzeyi bordürler ve bu bordürlerin çevrelediği iç zeminden oluşmaktadır. Uzun kenardaki bordür lacivert zemin üzerine sinek nakışıyla, kısa kenarlardaki bordür mor zemin üzerine yaprak nakışıyla bezenmiştir. Kısa kenarlarda çiçek, sinek ve deveboynu nakışıyla bezemeli baş kısımda üç, bitiş kısmında iki adet dar bordür daha görülmektedir. Kısa kenarlardaki zemin ile geniş bordür arasındaki dar bordür, deveboynu nakışıyla bezenmiştir. Halının iç zemini, beyaz üzerine çeşitli renklerde geometrik çiçek nakışları ile bezelidir. Sözü edilen çiçekler kaydırılmış eksenler üzerine sonsuzluk prensibini yansıtacak şekilde yüzeye yerleştirilmiştir. Halı yastığın arka yüzü, kırmızı, turuncu, sarı, bordo, mor, mavi, lacivert, kahverengi, siyah, beyaz renkli iplikler kullanılarak, enine kuşaklar oluşturacak şekilde düzenlenmiştir.

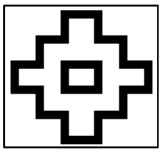
Şekil 3.11. Halı yastık ön yüz

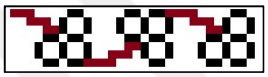
Şekil 3.12. Halı yastık arka yüz

Şekil 3.13. Halı yastık yüzey bölümlemesi çizimi

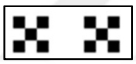
Şekil 3.14. Çiçek nakışı

Şekil 3.15. Çiçek nakışı

Şekil 3.16. Yaprak ve çiçek nakışı

Şekil 3.17. Sinek nakışı

Şekil 3.18. Deveboynu nakışı

Tablo 3.3. (Katalog 3). Halı yastık

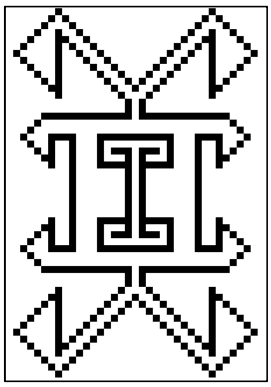
Dokumanın Adı	Halı yastık
Dokumanın Türü	Halı yastık
Şekil No	19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 70-80 yıllık
Dokumanın Yöresi	Özyörük
Bulunduğu Yer	Eyüp Çağlayan Evi/Özyörük
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Halı-kilim
Dokumanın Kalitesi (Dokuma Sıklığı)	30 x 40 Arka yüz kilim dokuması: 60 x 60
Dokumanın Boyutları	41 x 88 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Kilim dokumasıyla arka yüz oluşturulmuş ve kenarlardan dikilerek yastık yapılmıştır
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Türk ilmesi/çift kat yün ilmelik
Hav Yüksekliği	10 mm
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Koçboynuzu, hayat ağacı, çiçek, sinek, çengel, kıyı suyu, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, bordo, pembe, mor, mavi, lacivert, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma ön yüz ve arka yüz (astar) olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Ön yüz halı dokuma, arka yüz ise kilim dokuma tekniğindedir. Halı yüzeyi bordürlerle çevrelenen üç bölüm halinde düzenlenmiştir. Bu bölümlerin dışında, süslemeyi boydan boya dolanan çengel nakışlı geniş bir bordür görülmektedir. Sözü edilen bordürün baş kısmında sinek nakışlı ince bir bordür mevcuttur. Bölümlere dikkkatle bakıldığında iç zemini çerçeve içine alan bördürlerin simetrik olmadığı farkedilmektedir. Birinci bölümün dış bordüründe sinek nakışları görülürken diğer bölümlerin dış bordürlerinde süsleme görülmez. Zemindeki süslemeleri çevreleyen bu bordürler, ortadaki geniş yanlardaki dar üç sıra şeklinde düzenlenmiştir. İlave olarak zemindeki süsleme ile bordürler arasına ince bir çerçeve yerleştirilmiştir. Bölümlerin iç yüzeyinde ortadaki kahverengi, yanlardaki kırmızı zeminli koçboynuzu nakışlarının yerleştirildiği görülmektedir. Koçboynuzu nakışının yanlarına üçer adet şematik çiçek nakışı ile dolgu yapılmıştır. Dokumanın arka yüzeyini oluşturan kilim ise kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, bordo, pembe, mor, mavi, lacivert, kahverengi, siyah, beyaz renklerle enine kuşaklar oluşturacak şekilde düzenlenmiştir.

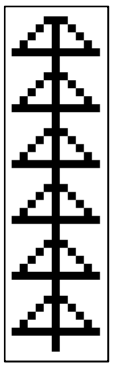
Şekil 3.19. Halı yastık ön yüz

Şekil 3.20. Halı yastık arka yüz

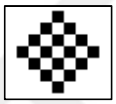
Şekil 3.21. Koçboynuzu nakışı

Şekil 3.22. Hayat ağacı nakışı

Şekil 3.23. Yaprak ve çiçek nakışı

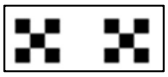
Şekil 3.24. Çiçek nakışı

Şekil 3.25. Çengel, kıyı suyu nakışı

Şekil 3.26. Diş nakışı

Şekil 3.27. Sinek nakışı

Tablo 3.4. (Katalog 4). Halı yastık

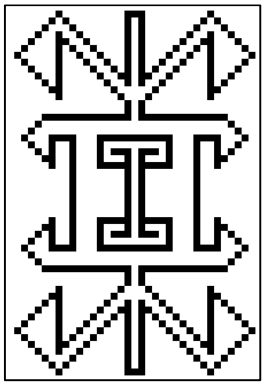
Dokumanın Adı	Halı yastık
Dokumanın Türü	Halı yastık
Şekil No	28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36
Dokuma Tarihi	100 yıllık (Ayşe Toygar tarafından dokunmuştur)
Dokumanın Yöresi	Özyörük
Bulunduğu Yer	Nurullah Çiçekdağ Evi/Özyörük
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Halı-kilim
Dokumanın Kalitesi (Dokuma Sıklığı)	30 x 40 Arka yüz kilim dokuması: 60 x 100
Dokumanın Boyutları	42 x 70 cm (havlı kısım) 42 x 79 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Kilim dokumasıyla arka yüz oluşturulmuş ve kenarlardan dikilerek yastık yapılmıştır.
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Türk ilmesi/çift kat yün ilmelik
Hav Yüksekliği	10 mm
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Koçboynuzu, hayat ağacı, çiçek, sinek, çengel, kıyı suyu, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, bordo, pembe, mor, mavi, lacivert, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma ön yüz ve arka (astar) olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Ön yüz halı dokuma, arka yüz kilim dokuma tekniğindedir. Halı yüzeyi bordürlerle çevrelenen iki bölüm halinde düzenlenmiştir. Bu bölümlerin dışında, süslemeyi boydan boya dolanan çengel nakışlı geniş bir bordür görülmektedir. Sözü edilen bordürün baş ve bitiş kısımlarında sinek nakışıyla bezemeli ince bir bordür mevcuttur. İç zemini oluşturan bölümler ortadaki geniş yanlardaki dar üç sıra bordürle çevrelenmiştir. Geniş bordür hayatağacı nakışıyla dar bordürler ise sinek nakışı ile bezenmiştir. Bölümler çengel nakışlı ve çiçek yaprak nakışlı iki kuşakla birbirinden ayrılmıştır. Bitiş kısmındaki bölümünün dış tarafında çiçek ve yaprak nakışlı iki kuşak daha mevcuttur. İlave olarak zemindeki süsleme ile bordürler arasına diş nakışlı ince bir çerçeve yerleştirilmiştir. Bölümlerin iç yüzeyine biri bordo diğeri kırmızı zemin üzerine koçboynuzu nakışlarının yerleştirildiği görülmektedir. Koçboynuzu nakışının yanlarına üçer adet şematik çiçek nakışı ile dolgu yapılmıştır. Dokumanın arka yüzeyini oluşturan kilim ise kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, bordo, mor, mavi, lacivert, kahverengi, siyah, beyaz renklerle farklı genişliklerde enine kuşaklar oluşturacak şekilde düzenlenmiştir.

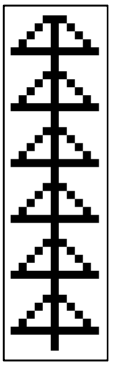
Şekil 3.28. Halı yastık ön yüz

Şekil 3.29. Halı yastık arka yüz

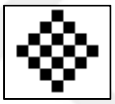
Şekil 3.30. Koçboynuzu nakışı

Şekil 3.31. Hayat ağacı nakışı

Şekil 3.32. Yaprak ve çiçek nakışı

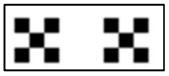
Şekil 3.33. Çiçek nakışı

Şekil 3.34. Çengel, kıyı suyu nakışı

Şekil 3.35. Diş nakışı

Şekil 3.36. Sinek nakışı

Tablo 3.5. (Katalog 5). Halı yastık

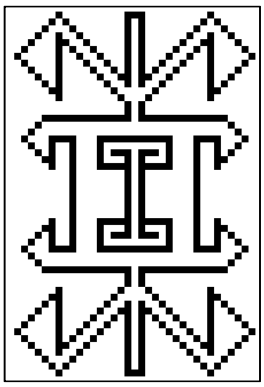
Dokumanın Adı	Halı yastık
Dokumanın Türü	Halı yastık
Şekil No	37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45
Dokuma Tarihi	100 yıllık
Dokumanın Yöresi	Özyörük
Bulunduğu Yer	Mehmet Ali Çiçekdağ Evi/Özyörük
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Halı-kilim
Dokumanın Kalitesi (Dokuma Sıklığı)	30 x 40
	Arka yüz kilim dokuması: 60 x 120
Dokumanın Boyutları	40 x 80 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Kilim dokumasıyla arka yüz oluşturulmuş ve kenarlardan dikilerek yastık yapılmıştır
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Türk ilmesi/çift kat yün ilmelik
Hav Yüksekliği	10 mm
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Koçboynuzu, hayat ağacı, çiçek, sinek, çengel, kenar suyu, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, turkuaz, bordo, pembe, mor, mavi, lacivert, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma ön yüz ve arka (astar) olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Ön yüz halı dokuma, arka yüz kilim dokuma tekniğindedir. Halı yüzeyi bordürlerle çevrelenen iki bölüm halinde düzenlenmiştir. Bu bölümlerin dışında, süslemeyi boydan boya dolanan çengel nakışlı geniş bir bordür ve sinek nakışlı dar bir bordür görülmektedir. İç zemini oluşturan bölümler ortadaki geniş yanlardaki dar üç sıra bordürle çevrelenmiştir. Geniş bordür hayatağacı nakışıyla dar bordürler ise sinek nakışı ile bezenmiştir. Bölümler çengel nakşlı bir kuşakla birbirinden ayrılmıştır. İlave olarak zemindeki süsleme ile bordürler arasına diş nakışlı ince bir çerçeve yerleştirilmiştir. Bölümlerin iç yüzeyine bordo zemin üzerine koçboynuzu nakışlarının yerleştirildiği görülmektedir. Koçboynuzu nakışının yanlarına üçer adet şematik çiçek nakışı ile dolgu yapılmıştır. Dokumanın arka yüzeyini oluşturan kilim ise kırmızı, turuncu, bordo, mor, beyaz renklerle farklı genişliklerde enine kuşaklar oluşturacak şekilde düzenlenmiştir.

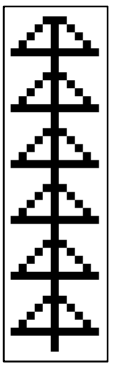
Şekil 3.37. Halı yastık ön yüz

Şekil 3.38. Halı yastık arak yüz

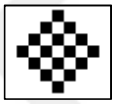
Şekil 3.39. Koçboynuzu nakışı

Şekil 3.40. Hayatağacı nakışı

Şekil 3.41. Yaprak ve çiçek nakışı

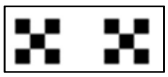
Şekil 3.42. Çiçek nakışı

Şekil 3.43. Çengel, kıyı suyu

Şekil 3.44. Diş nakışı

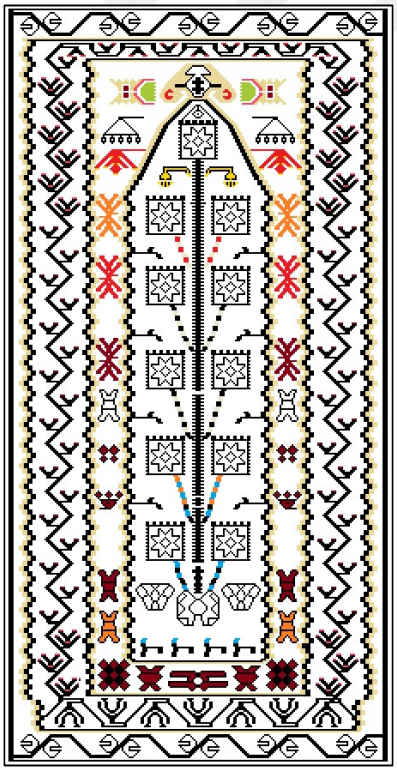
Şekil 3.45. Sinek nakışı

Tablo 3.6. (Katalog 6). Halı namazlık (namazlağ, seccade)

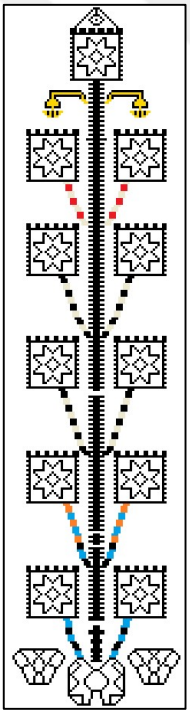
Dokumanın Adı	Halı namazlık (namazlağ, seccade)
Dokumanın Türü	Halı namazlık
Şekil No	46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 100 yıllık
Dokumanın Yöresi	Özyörük
Bulunduğu Yer	Arif Toygar Evi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Saçaklar kısmen yıpranmış, kenar örgüsünde ve kilimlik kısımda küçük yırtıklar mevcut.
Dokuma Tekniği	Halı-kilim
Dokumanın Kalitesi (Dokuma Sıklığı)	30 x 30
Dokumanın Boyutları	93 x 170 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş kilimlik: 5 cm/Baş saçak: 2,5 cm Bitiş kilimlik: 4 cm/Bitiş saçak:4 cm Kenar örgüsü:1,5 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Türk ilmesi/çift kat yün ilmelik
Hav Yüksekliği	10 mm
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Hayatağacı, yıldız, küpe, göz, pıtrak, kenar kirtme nakışı (kenar suyu nakışı), hilal, vazo, saksı
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, bordo, pembe, mor, mavi, lacivert, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Halı namazlık yüzeyi bordür ve mihrabın bulunduğu iç zeminden oluşmaktadır. Bordür, sarı zemin üzerine kenar kirtme nakışıyla bezenmiş olup iç zemini çevrelemektedir. Baş ve bitiş kısmında kenar kirtme nakışıyla bezemeli birer bordür daha bulunmaktadır. İç zeminde mavi zemin üzerine bordo ve kırmızı zeminli bir mihrap yerleştirilmiştir. Mihrap vazodan çıkan bir hayat ağacı nakışıyla bezenmiştir. Hayat ağacı dallarında sandık nakışı içerisinde yıldız nakışı dolguları ile oluşturulmuştur. Zemin hilal, küpe, saç bağı, göz, pıtrak nakışlarıyla bezenmiştir.

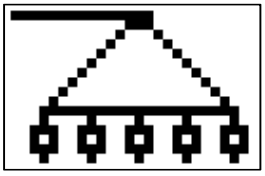
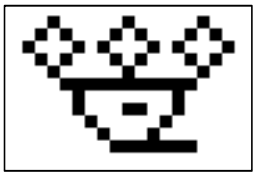
Şekil 3.46. Halı namazlık (seccade)

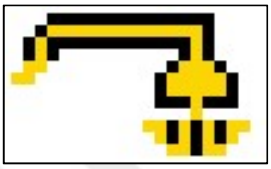
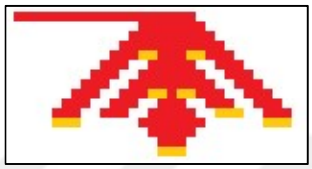
Şekil 3.47. Halı namazlık desen çizimi

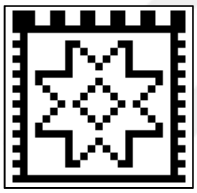
Şekil 3.48. Halı namazlık hayatağacı nakışı

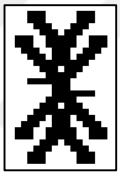
Şekil 3.49. Küpe nakışları

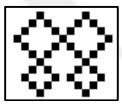
Şekil 3.50. Küpe nakışları

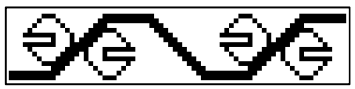
Şekil 3.51. Yıldız nakışı

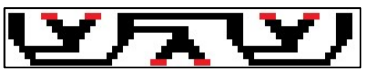
Şekil 3.52. Saçbağı nakışı

Şekil 3.53. Göz nakışı

Şekil 3.54. Kenar kirtme, kıyı suyu, kenar suyu

Şekil 3.55. Kenar kirtme, kıyı suyu, kenar suyu

Şekil 3.56. Hilal nakışı

Şekil 3.57. Saksı nakışı

Tablo 3.7. (Katalog 7). Halı heybe/at heybesi

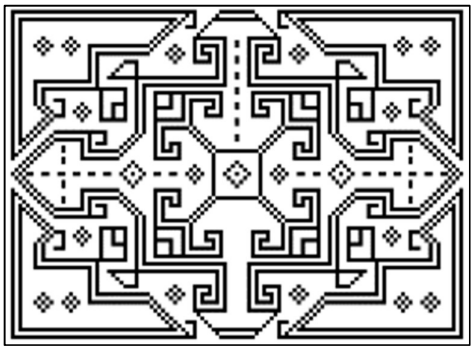
Dokumanın Adı	Halı heybe/at heybesi
Dokumanın Türü	Halı heybe
Şekil No	58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 70-80 yıllık
Dokumanın Yöresi	Özyörük
Bulunduğu Yer	Eyüp Çağlayan Evi/Özyörük
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Halı-kilim
Dokumanın Kalitesi (Dokuma Sıklığı)	Halı: 30 x 30
	Arka kilim dokuma: 60 x 60
Dokumanın Boyutları	Heybe gözü eni: 49 cm Heybe gözü boyu: 31 cm Heybe gözü saraçlı kısım: 52 x 45 cm Heybe ağı eni: 47 cm Heybe ağı boyu:37/39 cm Heybe boyu: 132 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Saraçlanmış
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Türk ilmesi/çift kat yün ilmelik
Hav Yüksekliği	10 mm
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Stilize gonca, yıldız, çiçek, sinek, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, petrol yeşili, bordo, pembe, mor, mavi, lacivert, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma, heybe gözleri, heybe ağlığı ve arka yüzden oluşmaktadır. Heybe gözlerinin önyüzü ve ağlık kısmı halı dokuma, heybe gözü arka yüzü kilim dokuma tekniğiyle dokunmuştur. Heybe saraçlı olup ağının ortasında boyna geçirilmek için dikine bir yarık görülmektedir. Heybe gözü deseni bordür ve iç zeminden oluşmaktadır. Bordür yıldız ve çiçek nakışıyla, zemin ise sekiz kollu yıldızdan türetilmiş bir madalyon ile bezenmiştir. Madalyonun içerisine simetrik olarak yerleştirilmiş stilize goncagül nakışı, sinek ve diş nakışlarıyla dolgu yapılmıştır. Madalyonun köşelerinde geometrik şemaya uydurulmuş köşebent bulunmaktadır. Köşebentlere de ikişer adet şematik çiçek nakışı ile dolgu yapılmıştır. Ağlık kısmı, beyaz üzerine çeşitli renklerde geometrik çiçek nakışları ile bezelidir. Sözü edilen çiçekler kaydırılmış eksenler üzerine sonsuzluk prensibini yansıtacak şekilde yüzeye yerleştirilmiştir. Heybe gözü arka yüzü kırmızı, turuncu, sarı, petrol yeşili, bordo, mor, mavi, lacivert, kahverengi, siyah, beyaz enine kuşaklar oluşturacak şekilde dokunmuştur.

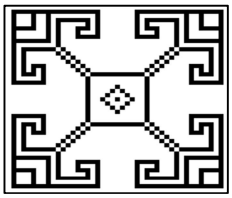
Şekil 3.58. Halı heybe/at heybesi ön yüz

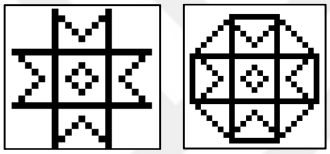
Şekil 3.59. Halı heybe/at heybesi arka yüz

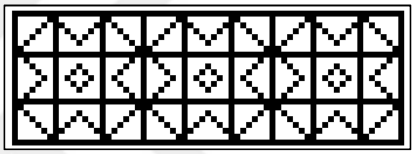
Şekil 3.60. Halı yastık göbek deseni çizimi

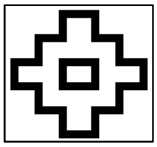
Şekil 3.61. Stilize goncagül nakışı

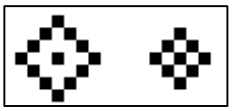
Şekil 3.62. Yıldız nakışı

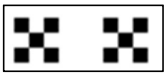
Şekil 3.63. Yıldız nakışlı bordür

Şekil 3.64. Çiçek nakışı

Şekil 3.65. Çiçek nakışı

Şekil 3.66. Sinek nakışı

Şekil 3.67. Diş nakışı

Tablo 3.8. (Katalog 8). Halı heybe

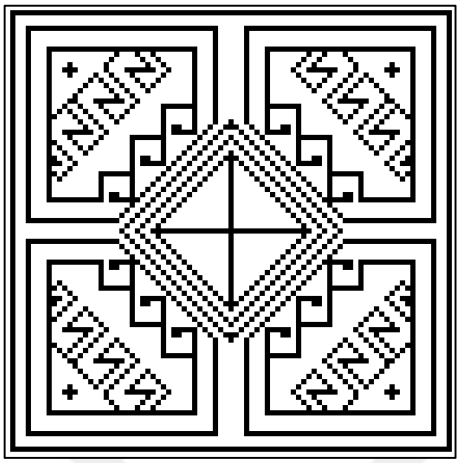
Dokumanın Adı	Halı heybe
Dokumanın Türü	Halı heybe
Şekil No	68, 69, 70, 71, 72
Dokuma Tarihi	83 yıllık (1940)
Dokumanın Yöresi	Özyörük
Bulunduğu Yer	Özyörük Dernek Müzesi/Vezirköprü (Durmuş Çağlayan tarafından hediye edilmiştir)
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Halı-kilim
Dokumanın Kalitesi (Dokuma Sıklığı)	30 x 30
Dokumanın Boyutları	Heybe gözü eni:45 cm Heybe gözü boyu:42 cm Heybe ağı eni: 45 cm Heybe ağı boyu:30 cm Heybe boyu: 113 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Saraçlanmış
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Türk ilmesi/çift kat yün ilmelik
Hav Yüksekliği	10 mm
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Kıvrım nakışı, göz
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, petrol yeşili, bordo, pembe, mor, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma, heybe gözleri, heybe ağlığı ve arka yüzden oluşmaktadır. Heybe gözlerinin önyüzü halı dokuma tekniğinde, ağlık ve heybe gözü arka yüzleri kilim dokuma tekniğinde dokunmuştur. Heybe saraçlı olup ağının ortasında boyna geçirilmek için dikine bir yarık oluşturulmuştur. Heybe gözü deseni bordür ve iç zeminden oluşmaktadır. Bordür göz nakışıyla bezenmiştir. İç zeminde ise kırmızı üzerine kare çerçeve içerisine alınmış ortada göz nakışı dolgulu baklava madalyon bulunmaktadır. Madalyonun köşelerinde geometrik şemaya uydurulmuş kıvrımlı köşebent yerleştirilerek kare şemanın içerisi doldurulmuştur. Dokumanın arka yüzü saraçlanmıştır. Ağlık kısmı ise kırmızı, turuncu, petrol yeşili, bordo, pembe, mor, siyah, beyaz renklerle enine kuşaklar oluşturacak şekilde dokunmuştur.

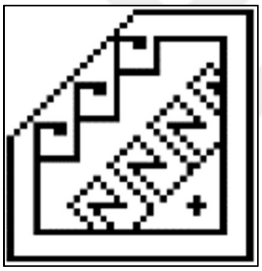
Şekil 3.68. Halı heybe ön yüz

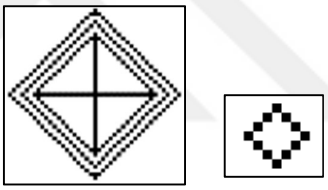
Şekil 3.69. Halı heybe arka yüz

Şekil 3.70. Kıvrım nakışlı madalyon göbek

Şekil 3.71. Kıvrım nakışlı köşebent

Şekil 3.72. Göz nakışı

Tablo 3.9. (Katalog 9). Halı heybe

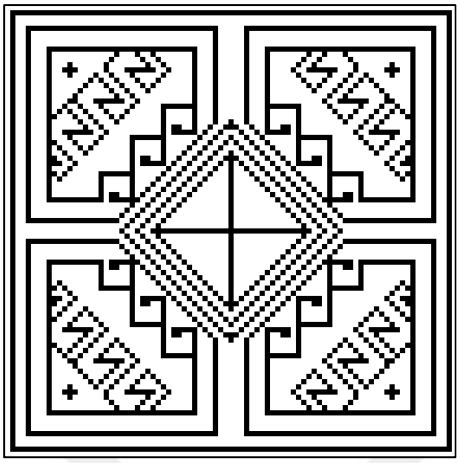
Dokumanın Adı	Halı heybe
Dokumanın Türü	Halı heybe
Şekil No	73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80
Dokuma Tarihi	70-80 yıllık
Dokumanın Yöresi	Özyörük
Bulunduğu Yer	Mehmet Ali Çiçekdağ Evi/Özyörük
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Halı-kilim
Dokumanın Kalitesi (Dokuma Sıklığı)	30 x 30
Dokumanın Boyutları	Heybe gözü eni:40 cm Heybe gözü boyu:40 cm Heybe ağı eni: 34 cm Heybe ağı boyu:30 cm Heybe boyu: 136 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Saraçlanmış
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Türk ilmesi/çift kat yün ilmelik
Hav Yüksekliği	10 mm
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Kıvrım nakışı, çiçek, yaprak, göz
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, yeşil, petrol yeşili, bordo, sarı, mor, mavi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma, heybe gözleri, heybe ağlığı ve arka yüzden oluşmaktadır. Heybe gözlerinin önyüzü ve ağlık kısmı halı dokuma tekniğinde, heybe gözü arka yüzleri kilim dokuma tekniğiyle dokunmuştur. Heybe ağının ortasında boyna geçirilmek için dikine bir yarık vardır. Heybe gözü deseni bordür ve iç zeminden oluşmaktadır. Bordür yaprak nakışıyla bezenmiştir. İç zeminde ise kare çerçeve içerisine alınmış ortada göz nakışı dolgulu baklava madalyon bulunmaktadır. Madalyonun köşelerinde geometrik şemaya uydurulmuş kıvrımlı köşebent yerleştirilerek kare şemanın içerisi doldurulmuştur. Ağlık kısmı, beyaz üzerine çeşitli renklerde geometrik çiçek nakışları ile bezelidir. Sözü edilen çiçekler kaydırılmış eksenler üzerine sonsuzluk prensibini yansıtacak şekilde yüzeye yerleştirilmiştir. Heybe gözü arka yüzü kırmızı, turuncu, yeşil, mavi, siyah renklerle enine kuşaklar oluşturacak şekilde dokunmuştur.

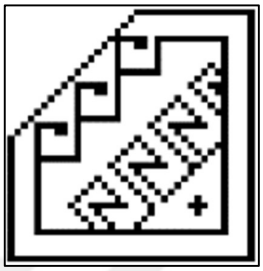
Şekil 3.73. Halı heybe ön yüz

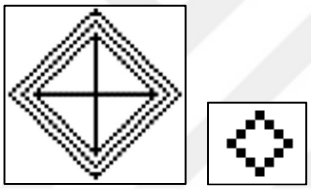
Şekil 3.74. Halı heybe arka yüz

Şekil 3.75. Kıvrım nakışlı madalyon göbek

Şekil 3.76. Kıvrım nakışlı köşebent

Şekil 3.77. Göz nakışı

Şekil 3.78. Yaprak ve çiçek nakışı

Şekil 3.79. Yaprak nakışı

Şekil 3.80. Deveboynu nakışı

Tablo 3.10. (Katalog 10). Halı heybe

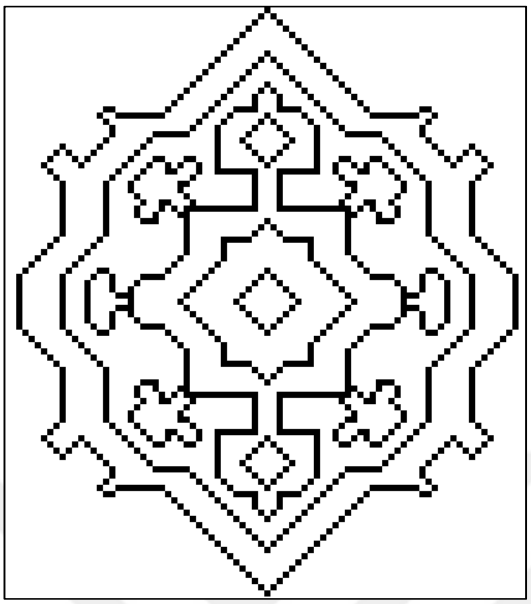
Dokumanın Adı	Halı heybe
Dokumanın Türü	Halı heybe
Şekil No	81, 82, 83, 84, 85
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 100 yıllık
Dokumanın Yöresi	Özyörük
Bulunduğu Yer	Abdullah Derici Konağı/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Halı-kilim
Dokumanın Kalitesi (Dokuma Sıklığı)	30 x 30
Dokumanın Boyutları	Heybe gözü eni:45 cm Heybe gözü boyu:47 cm Heybe ağı eni: 45 cm Heybe ağı boyu:45 cm Heybe boyu: 130 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Saraçlanmış
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Türk ilmesi/çift kat yün ilmelik
Hav Yüksekliği	1-10 mm
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Hayatağacı, çiçek, göbek, kenar suyu
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, taba, açık yeşil, bordo, mor, mavi, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma, heybe gözleri, heybe ağlığı ve arka yüzden oluşmaktadır. Heybe gözlerinin önyüzü ve ağlık kısmı halı dokuma, heybe gözü arka yüzü kilim dokuma tekniğiyle dokunmuştur. Havlı kısımlarda yıpranmalar mevcuttur. Heybe saraçlı olup ağının ortasında boyna geçirilmek için dikine bir yarık vardır. Heybe gözü deseni bordür ve iç zeminden oluşmaktadır. Bordür çiçek nakışıyla bezenmiştir. İç zeminde ise kırmızı üzerine sekiz köşeli yıldız ve stilize gonca nakışlarından oluşturulmuş bir madalyon bulunmaktadır. Madalyonun köşelerinde stilize çiçek nakışları vardır. Madalyonun içerisine sekiz köşeli yıldız ve göz nakışıyla dolgu yapılmıştır. Ağlık çiçek nakışlı bir bordürün çevreledeği kırmızı zemin üzerine hayat ağacı nakışıyla bezenmiştir. Heybe gözü arka yüzü beyaz renkli düz kilim dokunmuştur.

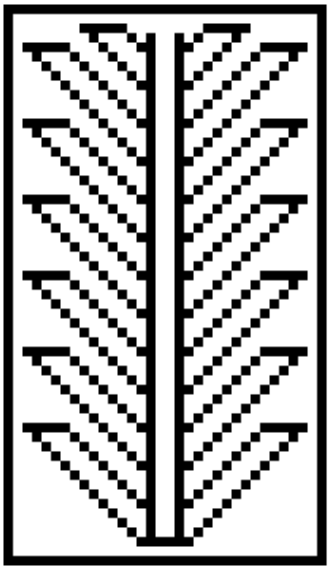
Şekil 3.81. Halı heybe ön yüz

Şekil 3.82. Halı heybe arka yüz

Şekil 3.83. Stilize goncagül ve sekiz köşeli madalyon göbek deseni çizimi

Şekil 3.84. Hayat ağacı nakışı

Şekil 3.85. Çiçek nakışı ve çiçek nakışlı bordür

Tablo 3.11. (Katalog 11). Halı heybe

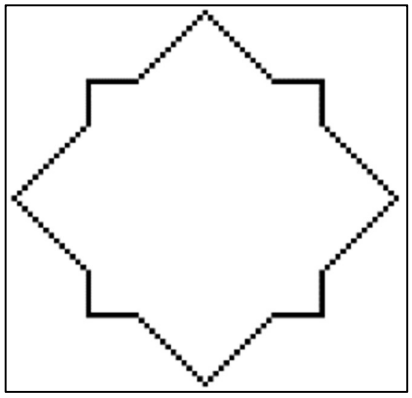
Dokumanın Adı	Halı heybe
Dokumanın Türü	Halı heybe
Şekil No	86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93
Dokuma Tarihi	100 yıllık
Dokumanın Yöresi	Alanbaşı
Bulunduğu Yer	Saim Takuk Koleksiyonu/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Halı-kilim
Dokumanın Kalitesi (Dokuma Sıklığı)	30 x 30
Dokumanın Boyutları	Heybe gözü eni:45 cm Heybe gözü boyu:33 cm Heybe ağı eni: 44 cm Heybe ağı boyu: 27 cm Heybe boyu: 133 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Saraçlanmış
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Türk ilmesi/çift kat yün ilmelik
Hav Yüksekliği	1-10 mm
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Hayatağacı, stilize goncagül, çiçek, sinek, sızı, deveboynu
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, petrol yeşili, bordo, mor, mavi, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma, heybe gözleri, heybe ağlığı ve arka yüzden oluşmaktadır. Heybe gözlerinin önyüzü ve ağlık kısmı halı dokuma, heybe gözü arka yüzü düz kilim dokuma tekniğinde tek parça olarak dokunmuştur. Havlı kısımlarda yıpranmalar mevcuttur. Heybe saraçlı olup arka yüz tamamen saraçlanmıştır. Ağının ortasında boyna geçirilmek için dikine bir yarık vardır. Heybe gözü deseni bordür ve iç zeminden oluşmaktadır. Bordür sinek nakışıyla bezenmiştir. İç zeminde ise kırmızı üzerine sekiz kollu yıldız şeklinde bir madalyon yerleştirilmiştir. Madalyonun ortasına çiçek ve stilize goncagül nakışıyla dolgu yapılmıştır. Madalyonun köşelerinde yıldız nakışı görülmektedir. Ağlık bölümü her iki yarısında da deveboynu nakışının çevrelediği kırmızı zemin üzerine hayat ağaca nakışıyla bezenmiştir.

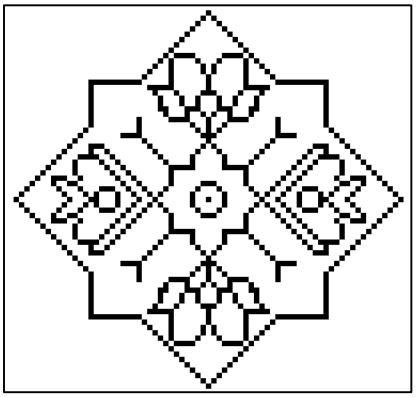
Şekil 3.86. Halı heybe ön yüz

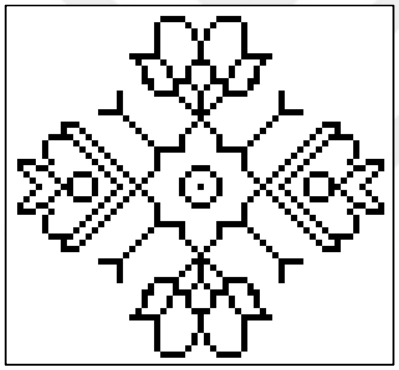
Şekil 3.87. Halı heybe arka yüz

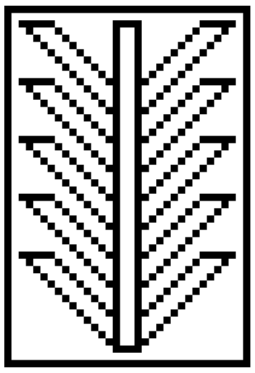
Şekil 3.88. Sekiz kollu yıldız nakışı

Şekil 3.89. Sekiz kollu yıldız nakışı ve sekiz kollu yıldız madalyonu çizimi

Şekil 3.90. Stilize goncagül nakışı ve göbek düzeni

Şekil 3.91. Hayat ağacı nakışı

Şekil 3.92. Sinek nakışı

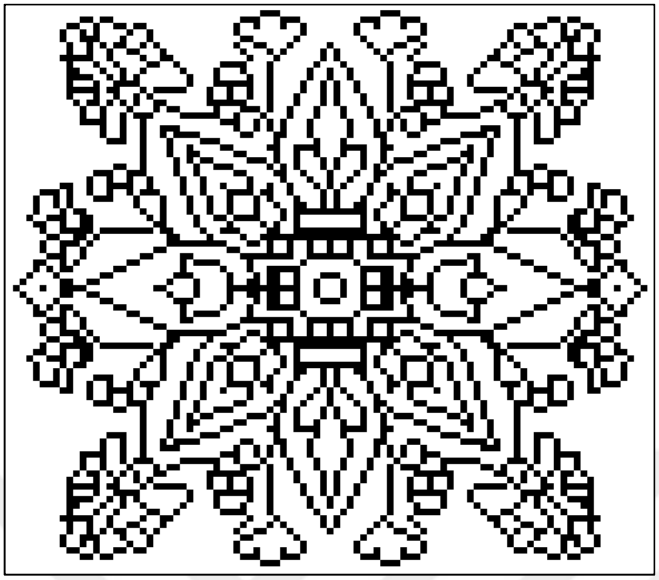
Şekil 3.93. Deveboynu nakışı

Tablo 3.12. (Katalog 12). Halı heybe gözü ön yüzü

Dokumanın Adı	Halı heybe gözü ön yüzü
Dokumanın Türü	Halı heybe
Şekil No	94, 95, 96, 97, 98
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 120 yıllık
Dokumanın Yöresi	Özyörük
Bulunduğu Yer	Arif Toygar Evi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Kenarları yıpranmış ve overlok yaptırılmış. Onarım istiyor
Dokuma Tekniği	Halı-kilim
Dokumanın Kalitesi (Dokuma Sıklığı)	30 x 30
Dokumanın Boyutları	69 x 44 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Overlok yapılmış
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Türk ilmesi/çift kat yün ilmelik
Hav Yüksekliği	8 mm
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Stilize çiçek, stilize gonca, yıldız, yaprak, kenar suyu, deveboynu
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, pembe, yeşil, petrol yeşili, mor, lacivert, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma yıpranmış olup sadece ön yüzü kalmıştır. Dokumanın sağlam olan kısımlarının çevresi overlok yaptırılmıştır. Dokuma yüzeyi ikisi geniş biri dar üç bordür ve iç zeminden oluşmaktadır. Dıştaki geniş bordür lacivert zemin üzerine yıldız ve yaprak nakışı ile içteki geniş bordür beyaz zemin üzerine çiçek nakışı ile bezenmiştir. İç zemini çevreleyen dar bordür deveboynu (sızı) nakışı ile bezenmiştir. İç zemin ise stilize çiçek ve goncagül nakışlarından oluşturulmuş sekiz dilimli bir madalyonla bezenerek kompozisyon oluşturulmuştur.

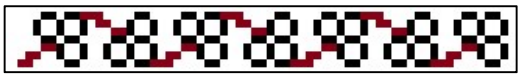
Şekil 3.94. Halı heybe yüzü

Şekil 3.95. Stilize goncagül ve çiçek nakışlı madalyon deseni çizimi

Şekil 3.96. Yıldız ve yaprak nakışı

Şekil 3.97. Çiçek nakışı

Şekil 3.98. Deveboynu nakışı

Tablo 3.13. (Katalog 13). Halı para çantası

Dokumanın Adı	Halı para çantası
Dokumanın Türü	Halı çanta
Şekil No	99, 100, 101, 102, 103, 104, 105
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 100-120 yıllık/1229 hicri/Rumi Hicri 214/Rumi 208 yıllık
Dokumanın Yöresi	Özyörük
Bulunduğu Yer	Arif Toygar Evi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Halı-kilim
Dokumanın Kalitesi (Dokuma Sıklığı)	30 x 30
	Arka yüz kilim dokuması: 60 x 100
Dokumanın Boyutları	22 x 18 cm Havlı kısım: 13 x 18 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Saraçlanmış
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Türk ilmesi/çift kat yün ilmelik
Hav Yüksekliği	8 mm
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Gül, çiçek, kenarsuyu, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, petrol yeşili, mavi, taba, koyu kahve, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Halı para çantasının ön yüzü halı dokuma tekniğinde, arka yüzü kilim dokuma tekniğiyle dokunmuştur. Çanta su geçirmemesi için saraçlı olup kenarları deri ile dikilmiştir. Ayrıca dokumanın ağız kısmında derinden örgü ile tutturulan bir kapak yer almaktadır. Çantanın ön yüzü bordür ve iç zeminden oluşmaktadır. Bordür mavi zemin üzerine kenarsuyu nakışı ve diş nakışıyla bezenmiştir. Diş nakışının çevrelediği iç zeminde ise kırmızı zemin üzerine dikdörgen içerisinde alınmış iki adet gül nakışı yerleştirilmiştir. Gül nakışının çevresi suyolu nakışı ile bezenerek kompozisyon oluşturulmuştur. Para çantasının arka yüzü mavi ve taba renkli düz kilim dokunmuştur.

Şekil 3.99. Halı para çantası ön yüz

Şekil 3.100. Halı para çantası arka yüz

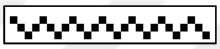
Şekil 3.101. Gül, çiçek nakışı

Şekil 3.102. Yaprak nakışı ve yaprak nakışlı kıyı suyu çizimi

Şekil 3.103. Kıyı suyu

Şekil 3.104. Kıyı suyu

Şekil 3.105. Diş nakışı

Tablo 3.14. (Katalog 14). Halı para çantası

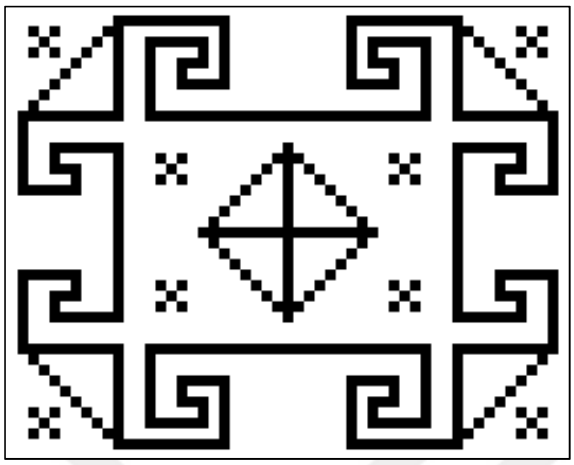
Dokumanın Adı	Halı para çantası
Dokumanın Türü	Halı çanta
Şekil No	106, 107, 108, 109, 110, 111, 112
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 100-120 yıllık
Dokumanın Yöresi	Özyörük
Bulunduğu Yer	Arif Toygar Evi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Halı-kilim
Dokumanın Kalitesi (Dokuma Sıklığı)	30 x 30 Arka kilim dokuması: 60 x 100
Dokumanın Boyutları	34 x 30 cm Havlı kısım:22 x 30 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Saraçlanmış
Hav Yüksekliği	10 mm
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Stilize goncagül, göz, sinek, yaprak, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, yeşil, bordo, mor, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Halı paraçantasının ön yüzü halı dokuma tekniğinde, arka yüzü düz kilim dokuma tekniğinde dokunmuştur. Çanta su geçirmemesi için saraçlı olup kenarları deri ile ile dikilmiştir. Ayrıca dokumanın ağız kısmında derinden örgü ile tutturulan bir kapak yer almaktadır. Çantanın ön yüzü bordür ve iç zeminden oluşmaktadır. Bordür kırmızı zemin üzerine yaprak nakışlı olup diş nakışıyla çevrelenmiştir. İç zeminde ise simetrik olarak yerleştirilmiş dört adet stilize goncagül nakışıyla oluşturulmuş dört kollu bir madalyon yer almaktadır. Madalyonun ortasına göz nakışı yerleştirilerek kenarlarına ikişer adet sinek nakışıyla dolgu yapılmıştır. Madalyonun köşelerine sinek nakışıyla yerleştirilerek kompozisyon oluşturulmuştur.

Şekil 3.106. Halı para çantası ön yüz

Şekil 3.107. Halı para çantası arka yüz

Şekil 3.108. Stilize goncagül nakışlı madalyon göbek

Şekil 3.109. Yaprak nakışı

Şekil 3.110. Diş nakışı

Şekil 3.111. Göz nakışı

Şekil 3.112. Sinek nakışı

3.2. Düz Dokuma Katalogları

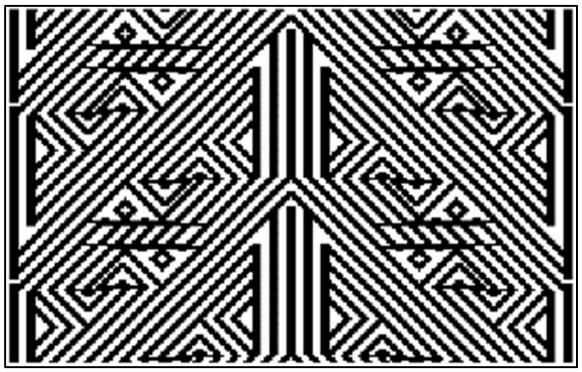
Bu kısmda, çalışma konumuz içerisinde yer alan kilim, cicim, zili ve sumak dokumalarından oluşan düz dokumaları türlerine göre sıralamayarak, katalog halinde verilmiştir. Katalog içerisinde düz dokumalara ait fotoğraflar ile bu dokumalar üzerindeki nakışların çizimlerine de yer verilecektir.

Tablo 3.15. (Katalog 15). Keydirme palas

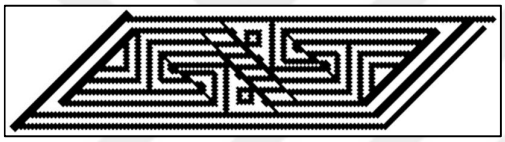
Dokumanın Adı	Keydirme palas
Dokumanın Türü	Palas
Şekil No	113, 114, 115, 116, 117
Dokuma Tarihi	55 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Arif Toygar Evi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	60 x 60
Dokumanın Boyutları	179 x 228 cm Kanat eni: 89-90 cm Desen boyu: 274 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: 10 cm Baş örgüsü: 3 cm örgü
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Keydirme (geydirme, çakmak), pıtrak, topalca (ersin)
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, mavi, lacivert, pembe, mor, yeşil, turkuaz, kahverengi, siyah beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma iki kanattan (parça) oluşmaktadır. Kanatlar direk dikişi denilen dikişle ortadan dikilerek birleştirilmiştir. Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılırken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür. Dokumanın uzun kenarlarında bordür yoktur. Kısa kenarlarda pıtrak ve topalca nakışıyla bezeli bir bordür bulunmaktadır. Dokuma zemini ise, keydirme nakışlarının yüzeye simetrik olarak yerleştirilmesi ile bezenmiştir. Farklı renklerdeki keydirmeler, ok ucu olacak şekilde simetrik olarak yerleştirilerek dokumanın boyuna sıra oluşturmuştur. Sözü edilen keydirme nakışıyla boyuna oluşturulan sıralar, simetrik olarak dokuma zeminine yan yana yerleştirilmiştir. Dokumanın boyuna kanatların birinde üç sıra, diğerinde iki tam bir yarım sıra ile devam etmiştir.

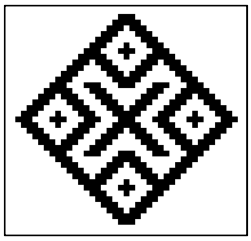
Şekil 3.113. Keydirme palas

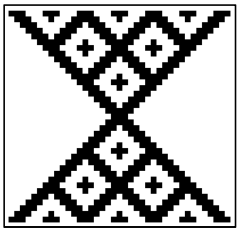
Şekil 3.114. Keydirme (geydirme) nakışı simetirk desen çizimi

Şekil 3.115. Keydirme, çakmak nakışı

Şekil 3.116. Pıtrak nakışı

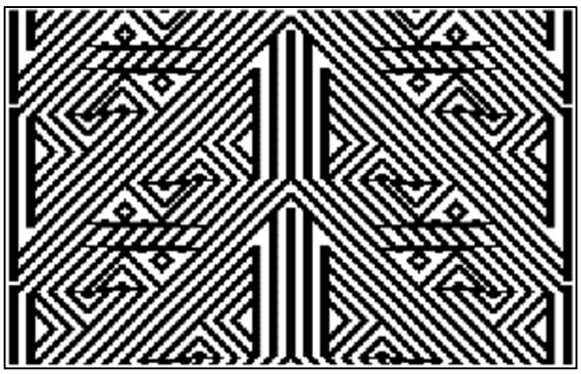
Şekil 3.117. Topalca, ersin, çapraz nakışı

Tablo 3.16. (Katalog 16). Keydirme palas

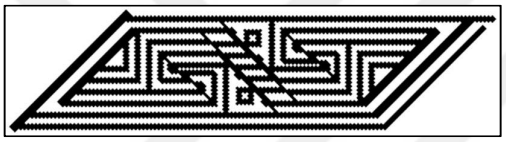
Dokumanın Adı	Keydirme palas
Dokumanın Türü	Palas
Şekil No	118, 119, 120, 121, 122, 123, 124
Dokuma Tarihi	1954
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Özyörük Dernek Müzesi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Kenarlarda, ortada ve kanat dikişlerinde küçük yırtılmalar, baş ve son kısımlardaki saçaklarda sökülmeler mevcut
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	60 x 60
Dokumanın Boyutları	184 x 335-356 cm Kanat eni: 91-93 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: 20 cm. Saçak 3 cm eninde örgülü, örgülerin bir kısmı sökülmüş
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Keydirme, elibelinde, pıtrak, muska (sığır sidiği)
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, mavi, lacivert, pembe, mor, yeşil, turkuaz, kahverengi, siyah beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma iki kanattan (parça) oluşmaktadır. Kanatlar direk dikişi denilen dikişle ortadan dikilerek birleştirilmiştir. Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılırken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür. Dokumanın kısa kenarlarında pıtrak ve elibelinde nakışıyla bezemeli geniş bir bordür, uzun kenarlarında muska (sığır sidiği) nakışıyla bezemeli ince bir bordür (kıyı suyu) bulunmaktadır. Dokuma zemini ise, keydirme nakışlarının yüzeye simetrik olarak yerleştirilmesi ile bezenmiştir. Farklı renklerdeki keydirmeler, ok ucu olacak şekilde simetrik olarak yerleştirilerek dokumanın boyuna sıra oluşturmuştur. Sözü edilen keydirme nakışıyla boyuna oluşturulan sıralar, simetrik olarak dokuma zeminine yan yana yerleştirilmiştir. Keydirme nakışlarıyla oluşturulan sıralar dokumanın boyuna üç sıra devam etmiştir.

Şekil 3.118. Keydirme palas

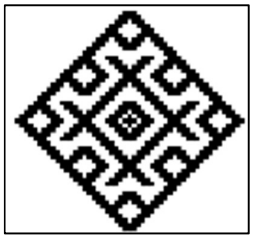
Şekil 3.119. Keydirme (geydirme) nakışı simetirk desen çizimi

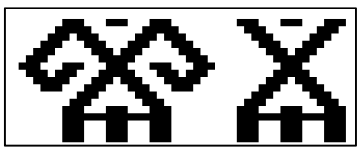
Şekil 3.120. Keydirme, çakmak nakışı

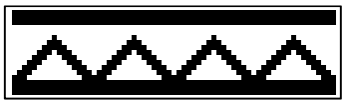
Şekil 3.121. Pıtrak ve elibelinde nakışlı etek deseni çizimi

Şekil 3.122. Pıtrak nakışı

Şekil 3.123. Elibelinde nakışı

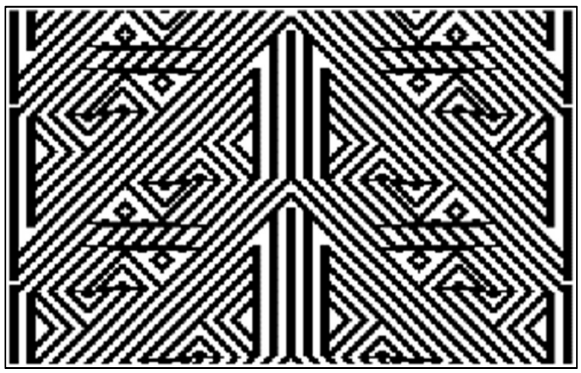
Şekil 3.124. Muska, sığır sidiği nakışı

Tablo 3.17. (Katalog 17). Keydirme palas (tek kanat)

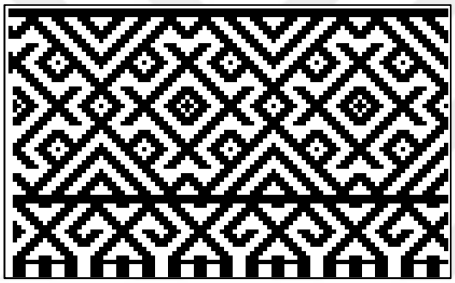
Dokumanın Adı	Keydirme palas
Dokumanın Türü	Palas
Şekil No	125, 126, 127, 128, 129, 130, 131
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Özyörük Köyü Dernek Müzesi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Kenarlarda, bitiş kısımlarında yırtılmalar mevcut
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	60 x 60
Dokumanın Boyutları	82 x 290 cm Desen boyu: 278 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: 10 cm. Saçak 3 cm eninde örgülü, örgülerin bir kısmı sökülmüş
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Keydirme (geydirme, çakmak), pıtrak, elibelinde, göz
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, mavi, lacivert, pembe, mor, yeşil, turkuaz, kahverengi, siyah beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Esasında iki kanattan oluşması gereken dokumanın elimizde tek parçası mevcuttur. Söz konusu parçanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılmışken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür. Dokumanın uzun kenerları bordürsüz olup kısa kenarlarında pıtrak ve elibelinde nakışıyla bezemeli geniş bir bordür bulunmaktadır. Dokuma zemini ise, keydirme nakışlarının yüzeye simetrik olarak yerleştirilmesi ile bezenmiştir. Farklı renklerdeki keydirmeler, ok ucu olacak şekilde simetrik olarak yerleştirilerek dokumanın boyuna sıra oluşturmuştur. Sözü edilen keydirme nakışıyla boyuna oluşturulan sıralar, simetrik olarak dokuma zeminine yan yana yerleştirilmiştir. Keydirme nakışlarıyla oluşturulan sıralar dokumanın boyuna üç sıra devam etmiştir.

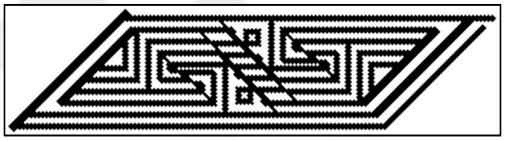
Şekil 3.125. Keydirme palas (tek kanat)

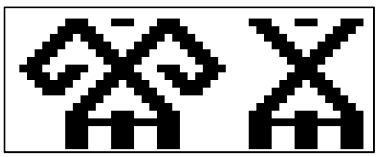
Şekil 3.126. Keydirme (geydirme) nakışı simetirk desen çizimi

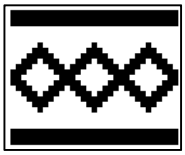
Şekil 3.127. Pıtrak ve elibelinde nakışlı etek deseni çizimi

Şekil 3.128. Keydirme, çakmak nakışı

Şekil 3.129. Elibelinde nakışı

Şekil 3.130. Göz nakışı

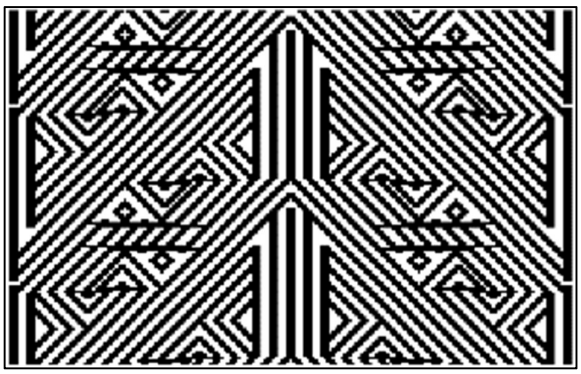
Şekil 3.131. Pıtrak nakışı

Tablo 3.18. (Katalog 18). Keydirme palas (tek kanat)

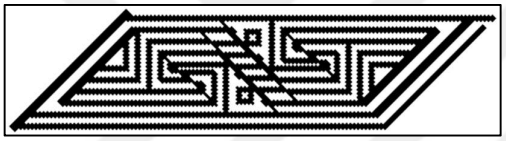
Dokumanın Adı	Keydirme palas (tek kanat)
Dokumanın Türü	Palas
Şekil No	132, 133, 134, 135, 136
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Özyörük Dernek Müzesi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Zeminde, kenarlarda, baş ve son kısımlarda yırtıklar, saçak kısımlarında yıpranmalar ve sökülmeler mevcut
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	60 x 60
Dokumanın Boyutları	86 x 358 cm Desen boyu: 347 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Yıpranmış
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Keydirme (geydirme, çakmak), pıtrak, topalca
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, mavi, lacivert, pembe, mor, yeşil, turkuaz, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Esasında iki kanattan oluşması gereken dokumanın elimizde tek parçası mevcuttur. Söz konusu parçanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılmışken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür. Dokumanın uzun kenerları bordürsüz olup kısa kenarlarında pıtrak ve topalca nakışıyla bezemeli geniş bir bordür bulunmaktadır. Dokuma zemini ise, keydirme nakışlarının yüzeye simetrik olarak yerleştirilmesi ile bezenmiştir. Farklı renklerdeki keydirmeler, ok ucu olacak şekilde simetrik olarak yerleştirilerek dokumanın boyuna sıra oluşturmuştur. Sözü edilen keydirme nakışları aynı renklerde yanyana yerleştirilerek enine sıralar oluşturulmuştur. Keydirme nakışlarıyla oluşturulan sıralar dokumanın boyuna üç sıra devam etmiştir.

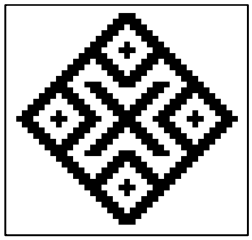
Şekil 3.132. Keydirme palas (tek kanat)

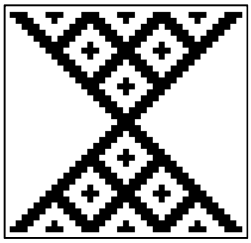
Şekil 3.133. Keydirme (geydirme) nakışı simetirk desen çizimi

Şekil 3.134. Keydirme, çakmak nakışı

Şekil 3.135. Pıtrak nakışı

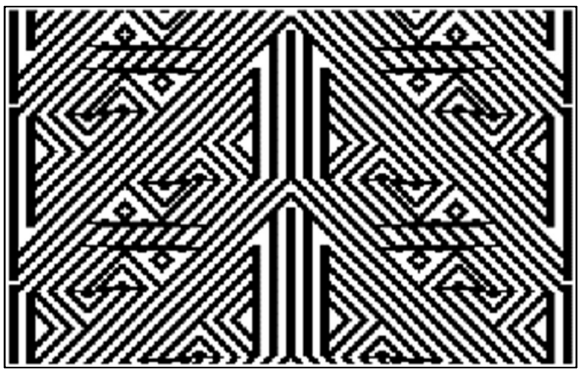
Şekil 3.136. Topalca, ersin, çapraz nakışı

Tablo 3.19. (Katalog 19). Keydirme palas (tek kanat)

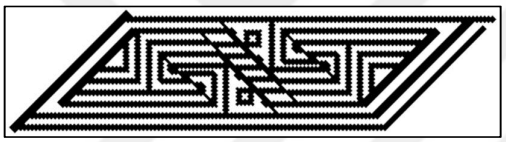
Dokumanın Adı	Keydirme palas (tek kanat)
Dokumanın Türü	Palas
Şekil No	137, 138, 139, 140, 141, 142
Dokuma Tarihi	50 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Özyörük Havva Sarıtaş Evi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	60 x 60
Dokumanın Boyutları	78 x 310 cm Ayaklık: 10 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: 5 cm örgülü. Saçak 3 cm eninde örgülü
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Keydirme (geydirme, çakmak), pıtrak, topalca, göbek
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, mavi, lacivert, pembe, mor, yeşil, turkuaz, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Esasında iki kanattan oluşması gereken dokumanın elimizde tek parçası mevcuttur. Söz konusu parçanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılmışken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür. Dokumanın uzun kenerları bordürsüz olup baş kısmı pıtrak ve topalca nakışıyla, bitiş kısmı göbek nakışıyla bezemeli bordürleri bulunmaktadır. Dokuma zemini ise, keydirme nakışlarının yüzeye simetrik olarak yerleştirilmesi ile bezenmiştir. Farklı renklerdeki keydirmeler, ok ucu olacak şekilde simetrik olarak yerleştirilerek dokumanın boyuna sıra oluşturmuştur. Sözü edilen keydirme nakışları aynı renklerde yanyana yerleştirilerek enine sıralar oluşturulmuştur. Keydirme nakışlarıyla oluşturulan sıralar dokumanın boyuna iki tam bir yarım sıra devam etmiştir.

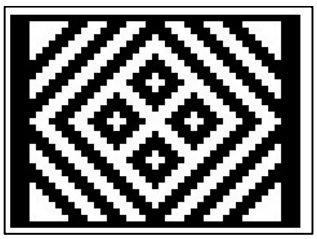
Şekil 3.137. Keydirme palas

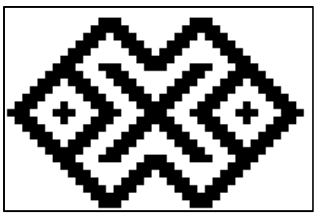
Şekil 3.138. Keydirme (geydirme) nakışı simetirk desen çizimi

Şekil 3.139. Keydirme, çakmak nakışı

Şekil 3.140. Göbek nakışı

Şekil 3.141. Pıtrak nakışı

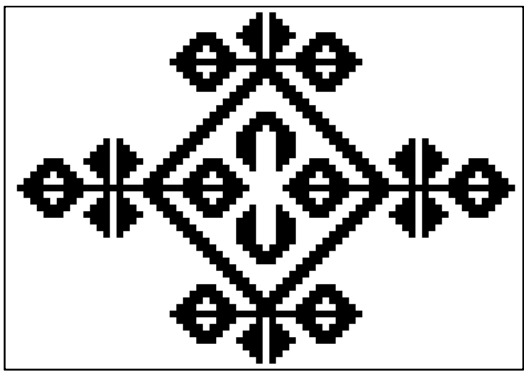
Şekil 3.142. Topalca, ersin, çapraz nakışı

Tablo 3.20. (Katalog 20). Keydirme arası kesik palas (tek kanat)

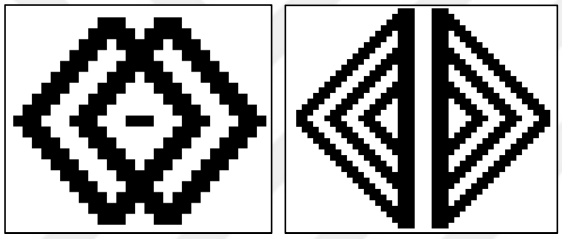
Dokumanın Adı	Keydirme arası kesik palas
Dokumanın Türü	Palas
Şekil No	143, 144, 145, 146, 147, 148, 149
Dokuma Tarihi	50 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Rasim Çağlayan Evi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	60 x 60
Dokumanın Boyutları	115 x 362 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: 18 cm. Örgülü (tuğluk)
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Keydirme, eli belinde, yedibala, ak yazma, göbek, avcı yumruğu (avucu yumuk), topalca
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, açık yeşil, mavi, açık mavi, mor, pembe, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Esasında iki kanattan oluşması gereken dokumanın elimizde tek parçası mevcuttur. Söz konusu parçanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılmışken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür. Dokumanın uzun kenarlarında bordürsüz olup baş kısmındaki kısa kenarda göbek nakışıyla bitiş kısmındaki kısa kenarda elibelinde ve çapraz nakışıyla bezemeli bordür bulunmaktadır. Dokumanın zemini ise, keydirme nakışının ok ucu olacak şekilde enine simetrik yerleştirilmesiyle oluşan 5 kuşak ve bu kuşaklar arasında akyazma ve avcı yumruğu nakışıyla bezemeli 4 adet küçük kuşaklardan oluşmaktadır. Aralara ak yazma, yedibala ve avcı yumruğu nakışlarıyla dolgu yapılmıştır.

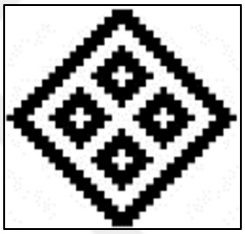
Şekil 3.143. Keydirme arası kesik palas (tek kanat)

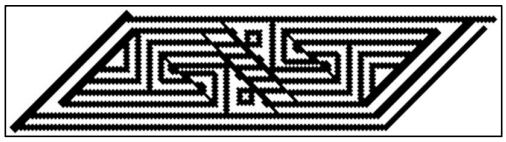
Şekil 3.144. Ak yazma nakışı

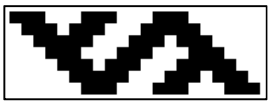
Şekil 3.145. Avcı yumruğu, avucu yumuk nakışı

Şekil 3.146. Göbek nakışı

Şekil 3.147. Keydirme, çakmak nakışı

Şekil 3.148. Yedibala nakışı

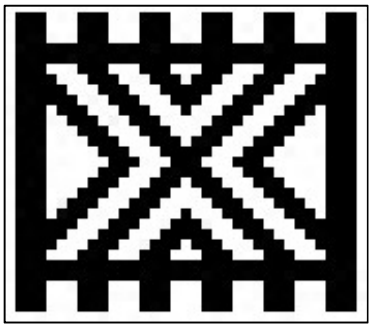
Şekil 3.149. Çapraz nakışı

Tablo 3.21. (Katalog 21). Arası kesik palas

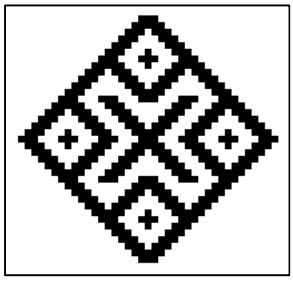
Dokumanın Adı	Arasıkesik palas
Dokumanın Türü	Palas
Şekil No	150, 151, 152, 153, 154, 155, 156
Dokuma Tarihi	1954
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Özyörük Dernek Müzesi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Kenarlarda ve ortada kanat dikişlerinde küçük yırtılmalar, baş ve son kısımlardaki saçaklarda sökülmeler mevcut
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	60 x 60
Dokumanın Boyutları	164 x 336-325 cm Kanat en:81-83 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 Bitiş kısmı: 3 cm enine örgülü Bitiş saçak: 10 cm örgülü, örgülerin bir kısmı sökülmüş
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Sandık, eli belinde, topalca, yedibala, pıtrak
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, açık yeşil, mor, kahverengi, beyaz, siyah
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma iki kanattan (parça) oluşmaktadır. Kanatlar ortadan dikilerek birleştirilmiştir. Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılmışken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür. Dokumanın bordürü bulunmamaktadır. Zemin ise, kilim dokuması üzerine sandık, elibelinde, pıtrak, topalca nakışlarından oluşan enine 12 adet kuşakla bezenmiştir. Sözkonusu kuşaklardaki nakışlar farklı renklerle dönüşümlü olarak dokunmuştur. Kanatlardan birinde kuşaklar arasında yedibala nakışı ile sıra oluşturularak dolgu yapılmıştır. Kuşaklar arasında nakış olmadığı için arası kesik denilmektedir.

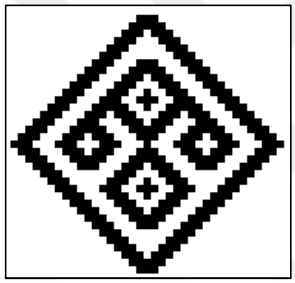
Şekil 3.150. Arasıkesik palas

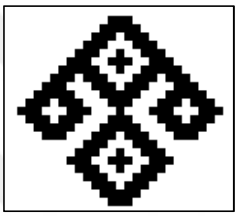
Şekil 3.151. Sandık nakışı

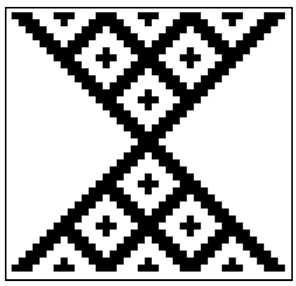
Şekil 3.152. Pıtrak nakışı

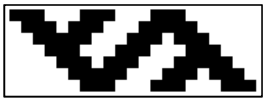
Şekil 3.153. Elibelinde nakışı

Şekil 3.154. Elibelinde nakışı

Şekil 3.155. Topalca, ersin, çapraz nakışı

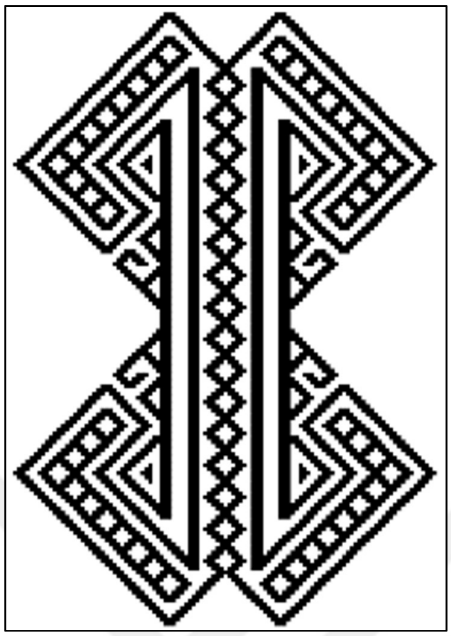
Şekil 3.156. Yedibala nakışı

Tablo 3.22. (Katalog 22). Koçboynuzlu (goçlu) palas

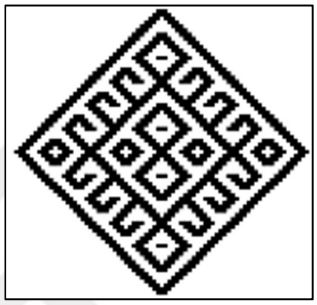
Dokumanın Adı	Koçboynuzlu palas/koçlu palas/goçlu palas.
Dokumanın Türü	Palas
Şekil No	157, 158, 159, 160, 161, 162
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 100 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Özyörük Dernek Müzesi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Kenarlarda ve ortada kanat dikişlerinde küçük yırtılmalar, baş ve son kısımlardaki saçaklarda sökülmeler mevcut. Yük üstüne, çadır içinde yatak yorgan üstüne örtülmektedir.
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	60 x 60
Dokumanın Boyutları	182 x 302-313 cm Kanat eni: 98-84 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: 16 cm. Saçak 2 cm eninde örgülü, örgülerin bir kısmı sökülmüş örgülü
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Koçboynuzu, elibelinde, pıtrak, kıvrım nakışı, Suyolu, muska, sığır sidiği
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, lacivert, mavi, pembe, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma iki kanattan (parça) oluşmaktadır. Kanatlar ortadan dikilerek birleştirilmiştir. Dokumanın saçakları aşırı derecede yıpranmıştır. Kalan saçak kısmından baş saçaklarının kısa ve örgüsüz, diğer kenardaki saçakların ise uzun ve örgülü olduğu anlaşılmaktadır. Dokumanın kısa kenarlarında pıtrak ve elibelinde nakışıyla bezemeli bir bordür bulunmaktadır. Uzun kenarlarında muska (sığır sidiği) nakışıyla bezeli ince bir bordür (kıyı suyu) bulunmaktadır. Parçalardan birinin uzun kenarının bordürü aşırı derecede yıpranmıştır. Dokumanın zemini ise, koçboynuzu nakışının simetrik olarak enine dörder adet, boyuna kanatların bir parçasında yedi adet diğeri parçasında altı adet yerleştirilerek kompozisyon oluşturulmuştur. Arada kalan kısımlara kıvrım nakışı ile dolgu yapılmıştır.

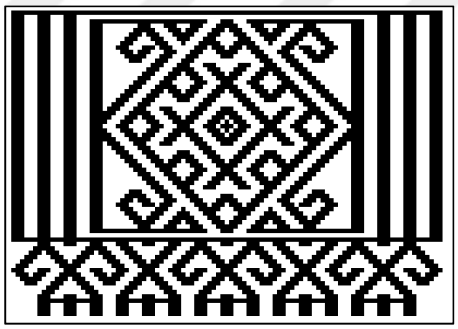
Şekil 3.157. Koçboynuzlu (goçlu) palas.

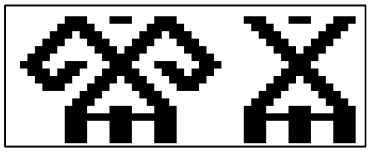
Şekil 3.158. Koçboynuzu nakışı

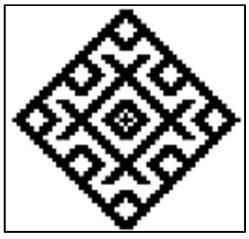
Şekil 3.159. Kıvrım nakışı

Şekil 3.160. Pıtrak ve elibelinde nakışlı etek deseni çizimi

Şekil 3.161. Elibelinde nakışı

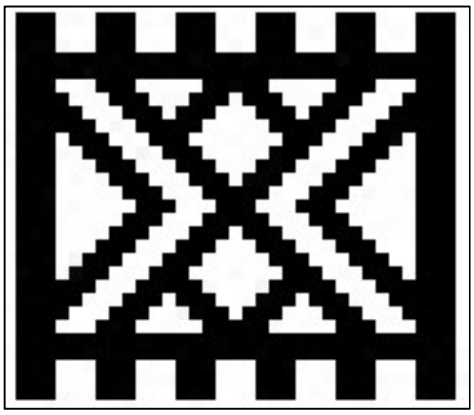
Şekil 3.162. Pıtrak nakışı

Tablo 3.23. (Katalog 23). Arasıkesik palas

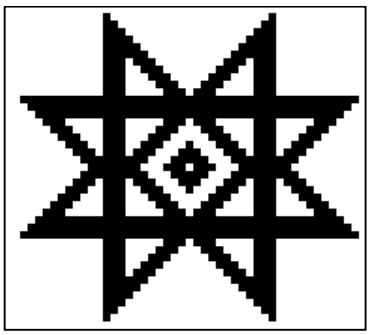
Dokumanın Adı	Arasıkesik palas
Dokumanın Türü	Palas
Şekil No	163, 164, 165, 166, 167, 168
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 70-80 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Özyörük Dernek Müzesi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Baş ve son kısımlardaki saçaklarda sökülmeler mevcut. Yük üstüne, çadır içinde yatak yorgan üstüne örtülür.
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	70 x 70
Dokumanın Boyutları	152 x 236-258 cm Kanat eni: 81-71 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: 16 cm. Saçak 2 cm eninde örgülü, örgülerin bir kısmı sökülmüş
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Yıldız, sandık, ak yazma, eli belinde, avcı yumruğu
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, mavi, açık yeşil, siyah beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma iki kanattan (parça) oluşmaktadır. Kanatlar ortadan dikilerek birleştirilmiştir. Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılmışken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür. Dokumanın baş kısmında ve uzun kenarlarında ince bir bordür vardır. Zemin ise, kilim dokuması üzerine elibelinde, yıldız, sandık, ak yazma nakışlarından oluşan enine 12 adet farklı kuşakla bezenmiştir. Sözkonusu kuşaklardaki nakışlar farklı renklerle dönüşümlü olarak dokunmuştur. Kuşaklar arasında nakış olmadığı için arası kesik denilmektedir.

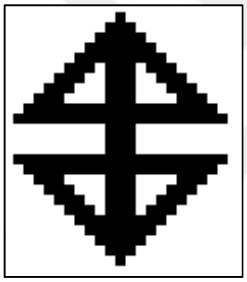
Şekil 3.163. Arasıkesik palas

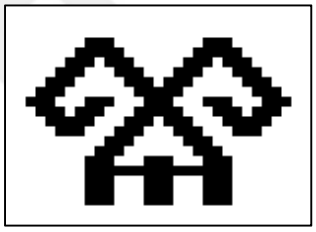
Şekil 3.164. Sandık (tarak) nakışı

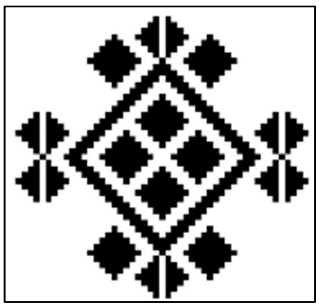
Şekil 3.165. Yıldız nakışı

Şekil 3.166. Avcı yumruğu, avucu yumuk nakışı

Şekil 3.167. Elibelinde nakışı

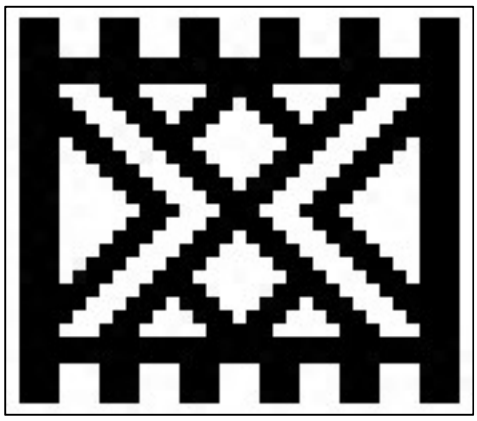
Şekil 3.168. Ak yazma nakışı

Tablo 3.24. (Katalog 24). Sandıklı (taraklı) palas

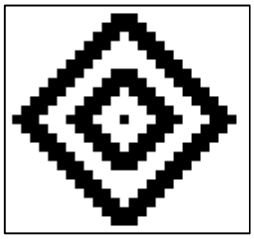
Dokumanın Adı	Sandıklı (taraklı) palas
Dokumanın Türü	Palas
Şekil No	169, 170, 171, 172, 173, 174, 175
Dokuma Tarihi	70-80 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Zehra Çağlayan Evi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Kenarlarda yırtık mevcut
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	50 x 50
Dokumanın Boyutları	160 x 250 cm Kanat eni: 80-80 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: 18 cm. Örgülü (tuğluk)
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Sandık, pıtrak, topalca, eli belinde, koyungözü, göbek
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, açık yeşil, mavi, açık mavi, mor, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma iki kanattan (parça) oluşmaktadır. Kanatlar ortadan dikilerek birleştirilmiştir. Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılırken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür. Dokumanın bordürü bulunmamaktadır. Zemin ise, kilim dokuması üzerine sandık, elibelinde, pıtrak, topalca, göbek ve koyungözü nakışlarından oluşan enine kuşaklarla bezenmiştir. Sözkonusu kuşaklardaki nakışlar farklı renklerle dönüşümlü olarak dokunmuştur. Kanatlardan birinde 18 adet, diğerinde 21 adet enine kuşak bulunmaktadır. Kuşaklar arasında nakış olmadığı için arası kesik denilmektedir.

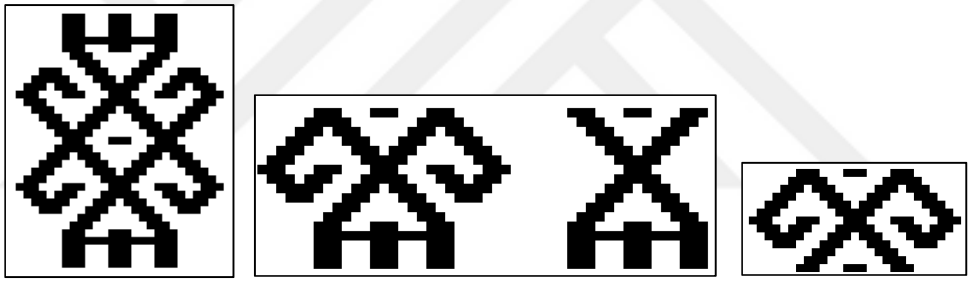
Şekil 3.169. Sandıklı (taraklı) palas

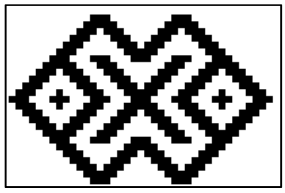
Şekil 3.170. Sandık (tarak) nakışı

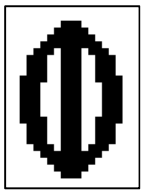
Şekil 3.171. Göbek nakışı

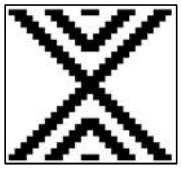
Şekil 3.172. Elibelinde nakışları

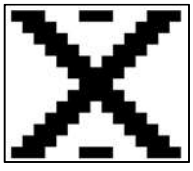
Şekil 3.173. Pıtrak nakışı

Şekil 3.174. Koyungözü nakışı

Şekil 3.175. Toplaca, ersin, çapraz nakışı

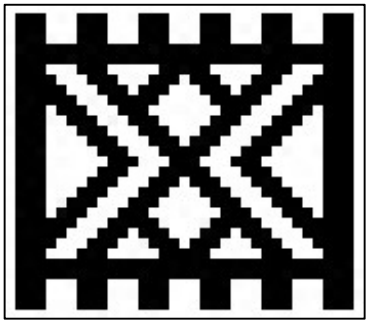
Şekil 3.176. Çapraz nakışı

Tablo 3.25. (Katalog 25). Sandıklı (taraklı) palas

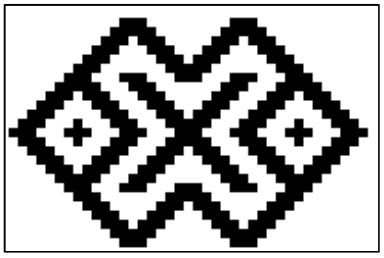
Dokumanın Adı	Sandıklı (taraklı) palas
Dokumanın Türü	Palas
Şekil 2. No	177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184
Dokuma Tarihi	1979
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Ayşe Çiçekdağı Evi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	50 x 50
Dokumanın Boyutları	104 x 258 cm Desen boyu:242 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: 25 cm. Örgülü (tuğluk) Baş örgü: 2 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Sandık (tarak), eli belinde, pıtrak, küpe, koyungözü
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, mavi, açık mavi, yeşil, açık yeşil, mor, pembe, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Esasında iki kanattan oluşması gereken dokumanın elimizde tek parçası mevcuttur. Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılmışken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür. Dokumanın uzun kenarlarında ince bir bordür vardır. Dokumanın zemini ise, sandık, küpe, pıtrak, elibelinde, koyungözü nakışlarından oluşan enine 15 adet farklı kuşakla bezenmiştir. Sözkonusu kuşaklardaki nakışlar farklı renklerle dönüşümlü olarak dokunmuştur. Kuşakların arasında nakış olmadığı için arası kesik denilmektedir.

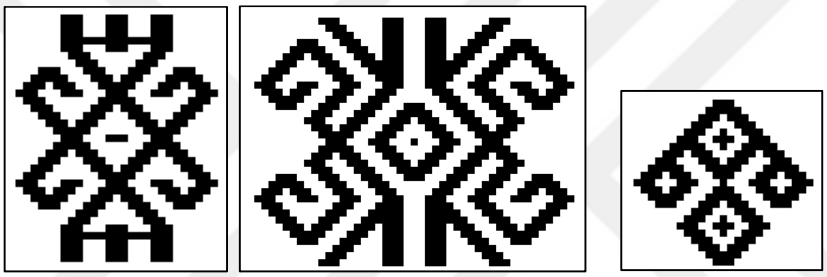
Şekil 3.177. Sandıklı (taraklı) palas

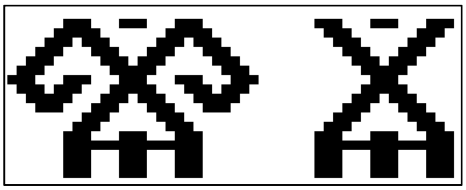
Şekil 3.178. Sandık (tarak) nakışı

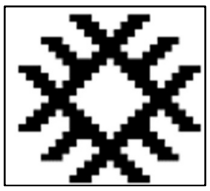
Şekil 3.179. Pıtrak nakışı

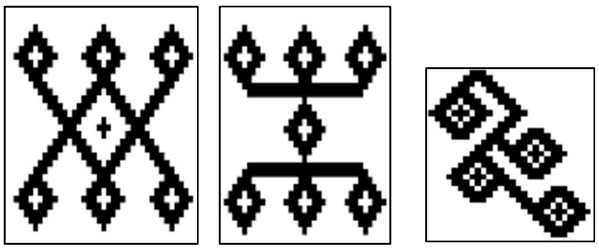
Şekil 3.180. Elibelinde nakışları

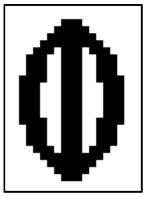
Şekil 3.181. Elibelinde nakışı

Şekil 3.182. Pıtrak nakışı

Şekil 3.183. Küpe nakışları

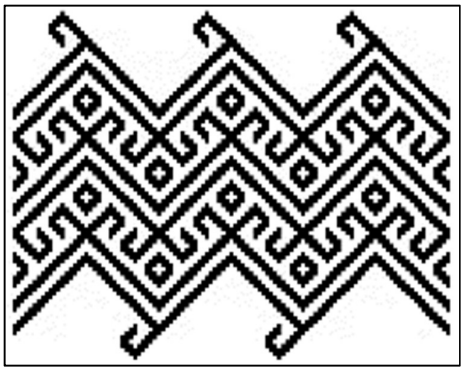
Şekil 3.184. Koyungözü nakışı

Tablo 3.26. (Katalog 26). Arası kesik palas

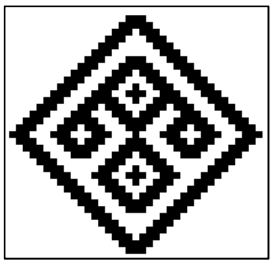
Dokumanın Adı	Arası kesik palas
Dokumanın Türü	Palas
Şekil No	185,186,187,188,189, 190, 191
Dokuma Tarihi	70-80 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Emine Çağlayan Evi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	60 x 60
Dokumanın Boyutları	130 x 270 cm Kanat eni: 70-60 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: 18 cm. Örgülü (tuğluk)
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Eli belinde, yıldız, koyungözü, pıtrak, küpe
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, turuncu, mavi, açık mavi, lacivert, mor, açık yeşil, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma iki kanattan (parça) oluşmaktadır. Kanatlar ortadan dikilerek birleştirilmiştir. Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılırken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür. Dokumanın uzun kenarları bordürlü olup elibelinde nakışının karşılıklı kaydırmalı simetrik yerleştirilmesiyle bezenmiştir. Zemin ise, kırmızı kilim dokuması üzerine elibelinde, yıldız, küpe, nakışlarından oluşan enine 6 adet farklı kuşakla bezenmiştir. Sözkonusu kuşaklardaki nakışlar farklı renklerle dönüşümlü olarak dokunmuştur. Kuşakların arası boş bırakılarak enine sıralar oluşturacak şekilde koyungözü nakışıyla ve tülü tekniğinde renkli yün parçalarıyla dolgu yapılmıştır. Tülü tekniğinde bağlanan yünlere filig yünü denilmektedir. Kuşakların arasında nakış olmadığı için arası kesik denilmektedir.

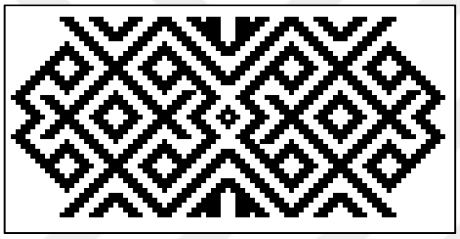
Şekil 3.185. Arası kesik palas

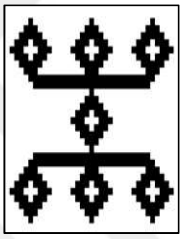
Şekil 3.186. Elibelinde nakışı

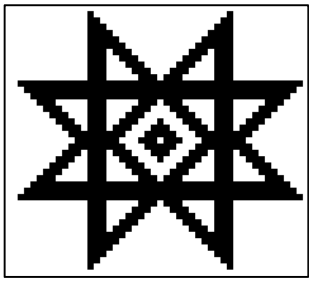
Şekil 3.187. Elibelinde nakışı

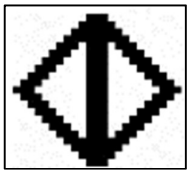
Şekil 3.188. Pıtrak ve elibelinde nakışı

Şekil 3.189. Küpe nakışı

Şekil 3.190. Yıldız nakışı

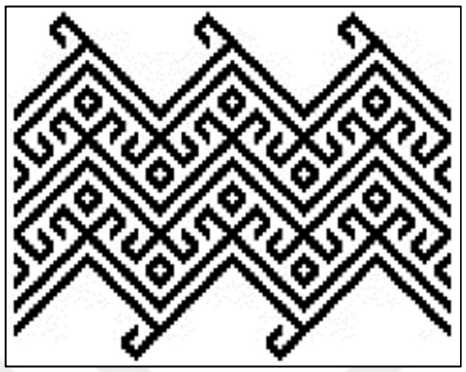
Şekil 3.191. Koyungözü nakışı

Tablo 3.27. (Katalog 27). Arası kesik palas

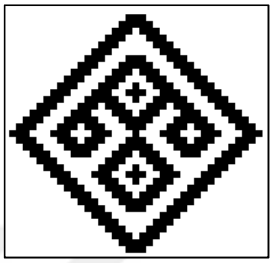
Dokumanın Adı	Arası kesik palas
Dokumanın Türü	Palas
Şekil No	192, 193, 194, 195, 196, 197, 198
Dokuma Tarihi	70-80 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Arif Toygar Evi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	60 x 60
Dokumanın Boyutları	140 x 252 cm Kanat eni: 70-70 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: 20 cm. Örgülü (tuğluk)
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Eli belinde, yıldız, koyungözü, pıtrak, küpe
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, turuncu, mavi, açık mavi, lacivert, mor, açık yeşil, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma iki kanattan (parça) oluşmaktadır. Kanatlar ortadan dikilerek birleştirilmiştir. Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılırken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür. Dokumanın uzun kenarları bordürlü olup elibelinde nakışının karşılıklı kaydırmalı simetrik yerleştirilmesiyle bezenmiştir. Baş ve bitiş kısmında kuşak şeklinde birer bordür mevcuttur. Zemin ise, kırmızı kilim dokuması üzerine elibelinde, yıldız, küpe, nakışlarından oluşan enine 6 adet farklı kuşakla bezenmiştir. Sözkonusu kuşaklardaki nakışlar farklı renklerle dönüşümlü olarak dokunmuştur. Kuşaklar arasında enine sıralar oluşturacak şekilde küpe, elibelinde ve koyungözü nakışıyla dolgu yaplmıştır. Yine tülü tekniğinde renkli yün parçalarıyla sıra oluşturacak şekilde dolgu yapılmıştır. Tülü tekniğinde bağlanan yünlere filig yünü denilmektedir. Kuşakların arasında nakış olmadığı için arası kesik denilmektedir.

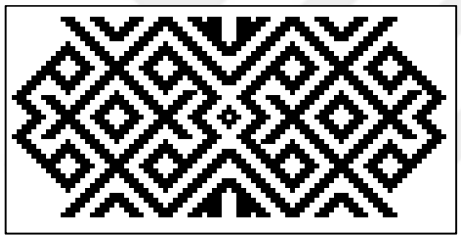
Şekil 3.192. Arası kesik palas

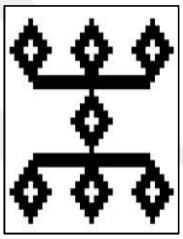
Şekil 3.193. Elibelinde nakışı

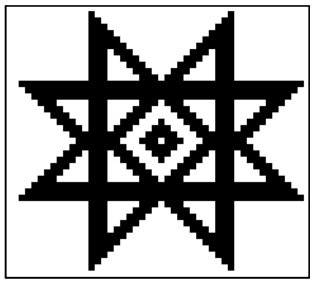
Şekil 3.194. Elibelinde nakışı

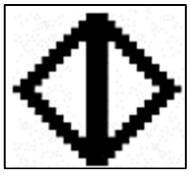
Şekil 3.195. Pıtrak ve elibelinde nakışı

Şekil 3.196. Küpe nakışı

Şekil 3.197. Yıldız nakışı

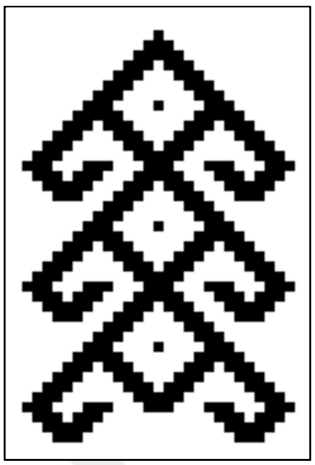
Şekil 3.198. Koyungözü nakışı

Tablo 3.28. (Katalog 28). Palas

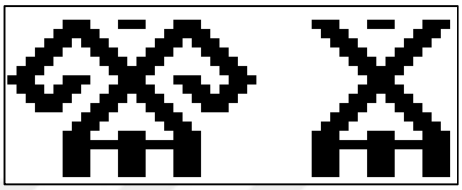
Dokumanın Adı	Palas
Dokumanın Türü	Palas
Şekil No	199, 200, 201, 202, 203
Dokuma Tarihi	1954
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Özyörük Dernek Müzesi Evi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Kenarlarda ve ortada kanat dikişlerinde küçük yırtılmalar, baş ve son kısımlardaki saçaklarda sökülmeler mevcut
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	60 x 60
Dokumanın Boyutları	188 x 294 cm Kanat eni: 70-85 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: 20 cm. Saçaklar örgülü ve örgülerin bir kısmı sökülmüş
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Pıtrak, elibelinde, sığır sidiği
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, turuncu, mavi, mor, kahverengi, açık yeşil, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma iki kanattan (parça) oluşmaktadır. Kanatlar ortadan dikilerek birleştirilmiştir. Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılırken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür. Dokumanın kenarları bordürlü olup uzun kenar ve kısa kenar bordürleri farklı elibelinde nakışıyla bezenmiştir. Kısa kenardaki bordürle iç zemin arasında sığır sidiği nakışıyla bir sıra vardır. Dokumanın zemini ise, kırmızı kilim dokuması üzerine içleri dikdörtgen ve pıtrak nakış dolgulu dikdörtgen göbeklerin yerleştirilmişiyle bezenmiştir. Bezeme bir kanatta 5 adet, diğer kanatta 4 adet ve birer tane de yarım göbek nakışlarının dokumanın boyuna sıralanmasıyla oluşturulmuştur. Zeminde farklı renklerde pıtrak nakışıyla dolgu yapılmıştır.

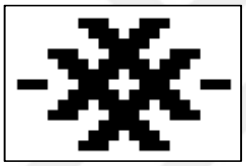
Şekil 3.199. Palas

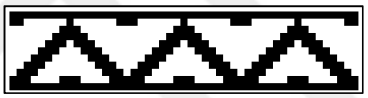
Şekil 3.200. Elibelinde nakışı

Şekil 3.201. Elibelinde nakışı

Şekil 3.202. Pıtrak nakışı

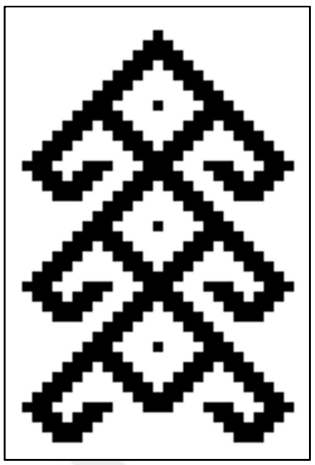
Şekil 3.203. Sığır sidiği nakışı

Tablo 3.29. (Katalog 29). Palas

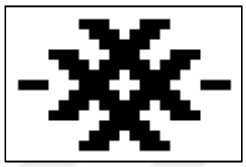
Dokumanın Adı	Palas
Dokumanın Türü	Palas
Şekil No	204, 205, 206, 207, 208
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 70-80 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Özyörük Dernek Müzesi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Kenarlarda küçük yırtılmalar, baş ve son kısımlardaki saçaklarda sökülmeler mevcut
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	80 x 70
Dokumanın Boyutları	188 x 305-310 cm Kanat eni: 91-97 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: 15 cm. Saçak 3 cm eninde örgülü, örgülerin bir kısmı sökülmüş
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Pıtrak, elibelinde, muska, sığır sidiği, sızı
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, açık yeşil, turuncu, mavi, mor, pembe, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma iki kanattan (parça) oluşmaktadır. Kanatlar ortadan dikilerek birleştirilmiştir. Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılırken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür. Dokumanın uzun kenarı deveboynu nakışının çevrelediği elibelinde nakışlı, kısa kenarında muska ve sığır sidiği nakışlı bordür bulunmaktadır. Dokumanın zemini ise, siyah kilim dokuması zemin üzerine kenarları çengelli üç dikdörtgen göbek yerleştirilerek desen oluşturulmuştur. Dikdörtgen göbeklerin içlerine iç içe geçmiş kıvrımlı dikdörtgenlerle dolgu yapılmıştır. Zeminde farklı renklerde pıtrak nakışıyla dolgu yapılmıştır.

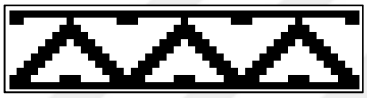
Şekil 3.204. Palas

Şekil 3.205. Elibelinde nakışı

Şekil 3.206. Pıtrak nakışı

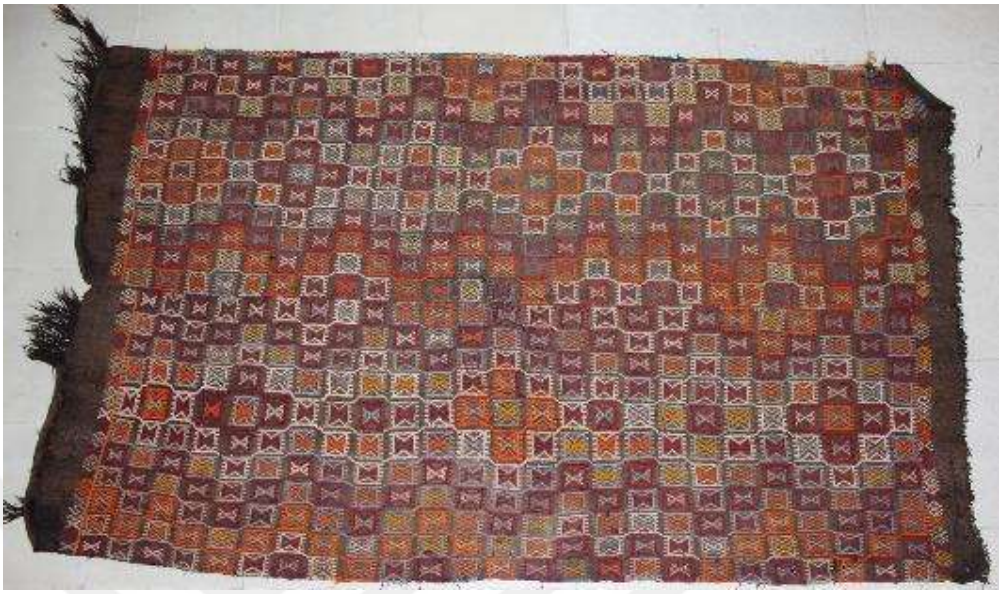
Şekil 3.207. Sığır sidiği nakışı

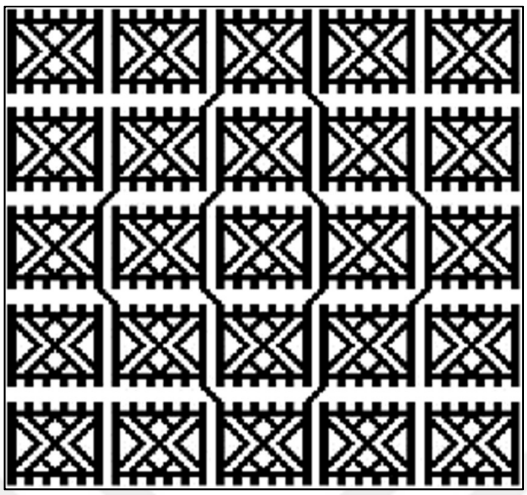
Şekil 3.208. Sızı nakışı

Tablo 3.30. (Katalog 30). Sandıklı (taraklı) palas

Dokumanın Adı	Sandıklı (taraklı) palas
Dokumanın Türü	Palas
Şekil No	209, 210, 211, 212, 213
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Özyörük Dernek Müzesi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	60 x 60
Dokumanın Boyutları	136 x 227 cm Kanat: 68-68 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: 15 cm. Saçak 3 cm eninde örgülü, örgülerin bir kısmı sökülmüş
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Sandık, tarak, elibelinde, göz
Kullanılan Renkler	K.kırmızı, turuncu, sarı, açık yeşil, mavi, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma iki kanattan (parça) oluşmaktadır. Kanatlar ortadan dikilerek birleştirilmiştir. Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılırken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür. Dokumanın bir parçasının uzun kenarlarında göz nakışıyla bezemeli ince bir bordür (kıyı suyu) bulunmaktadır. Kısa kenarlarda elibelinde nakışıylı bezemeli bordür bulunmaktadır. Dokumanın genelinde sandık, tarak nakışı farklı renklerle dokunarak desen oluşturulmuştur. Ortada bir sandık tarak nakışı onun dörtkenarına farklı renkte sandık nakışı yerleştirilmiştir. Aynı şekilde bir sıra daha sandık nakışı yerleştirilerek bir göbek oluşturulmuş. Oluşturulan göbek dokumanın boyuna tüm yüzede 7 adet olacak şekilde yerleştirilmiştir.

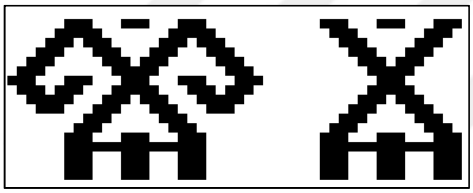
Şekil 3.209. Sandıklı (taraklı) palas

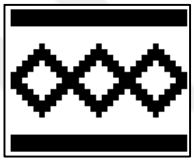
Şekil 3.210. Sandık (tarak) nakışı desen çizimi

Şekil 3.211. Sandık (tarak) nakışı

Şekil 3.212. Elibelinde nakışı

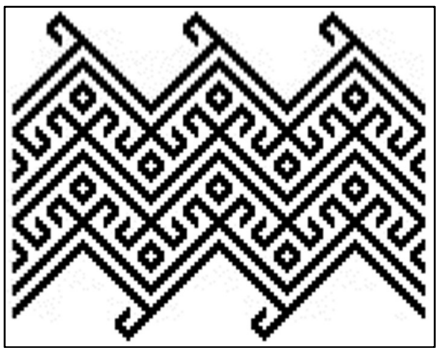
Şekil 3.213. Göz nakışı

Tablo 3.31. (Katalog 31). Arası kesik palas (tek kanat)

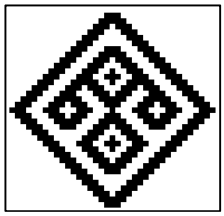
Dokumanın Adı	Arası kesik palas (tek kanat)
Dokumanın Türü	Palas
Şekil No	214, 215, 216, 217, 218, 219, 220
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Özyörük Dernek Müzesi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Küçük yırtıklar mevcut
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	60 x 70
Dokumanın Boyutları	88 x 277 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: Örgülü
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Eli belinde, koyungözü, küpe, yıldız, muska
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, açık yeşil, mavi, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Esasında iki kanattan oluşması gereken dokumanın elimizde tek parçası mevcuttur. Söz konusu parçanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılmışken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür. Dokumanın uzun kenarı elibelinde nakışının karşılıklı kaydırmalı simetrik bezemeli geniş bir bordürü mevcuttur. Dış kısmında göz nakışıyla bezemeli ince bir bordür (kıyı suyu) daha mevcuttur. Baş bitiş kısmında birer bordürü daha mevcuttur. Dokumanın zemini ise, kilim dokuması zemin üzerine yıldız, elibelinde, pıtrak nakışlardan oluşan 8 adet enine kuşak dokuması bulunmaktadır. Kuşaklar arasında koyungözü, küpe nakışlardan kuşak oluşturacak şekilde dolgu yapılmıştır. Kuşaklardaki nakışlar farklı renklerle dönüşümlü olarak dokunmuştur. Kuşaklar arasında nakış olmadığı için arası kesik denilmektedir.

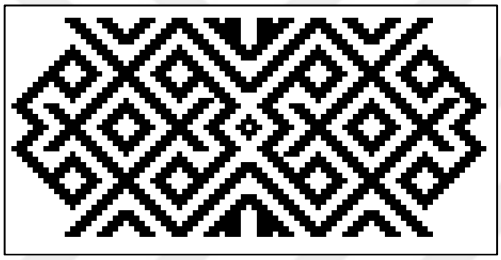
Şekil 3.214. Arası kesik palas (tek kanat)

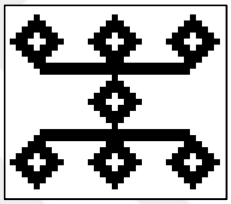
Şekil 3.215. Elibelinde nakışı

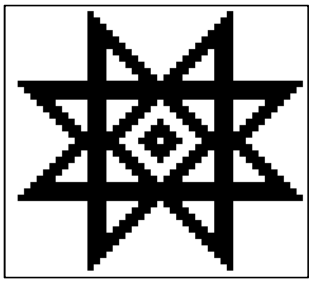
Şekil 3.216. Elibelinde nakışı

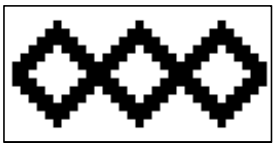
Şekil 3.217. Pıtrak ve elibelinde nakışı

Şekil 3.218. Küpe nakışı

Şekil 3.219. Yıldız nakışı

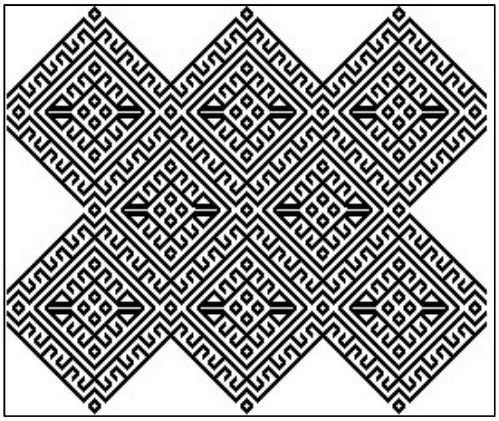
Şekil 3.220. Göz nakışı

Tablo 3.32. (Katalog 32). Kıvrım nakışlı palas (tek kanat)

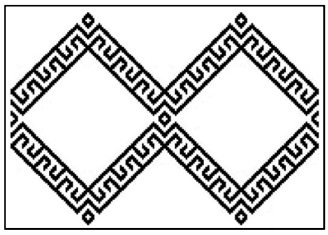
Dokumanın Adı	Kıvrımlı Palas (tek kanat)
Dokumanın Türü	Palas
Şekil No	221, 222, 223, 224, 225, 226, 227
Dokuma Tarihi	40-50 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Şerife Çağlayan Evi/Özyörük
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	60 x 60
Dokumanın Boyutları	92 x 330 cm Ayaklık: 16 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: 16 cm. Saçak 3 cm eninde örgülü
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Eli belinde, kıvrım nakışı, pıtrak, muska
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, mavi, mor, pembe, lacivert, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Esasında iki kanattan oluşması gereken dokumanın elimizde tek parçası mevcuttur. Söz konusu parçanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılmışken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür. Dokumanın uzun kenarında muska nakışıyla ince bir bordür, kıyı suyu vardır. Kısa kenarında elibelinde ve pıtrak nakışıyla bezeli geniş bir bordürü mevcuttur. Baş kısmındaki eli belinde nakışıyla bezemeli ince bir bordür daha bulunmaktadır. Dokumanın zemini ise, baklava dilimli kıvrımlı çerçeve içerisine alınan elibelinde nakışının kaydırılmış eksenler üzerine farklı renklerle yerleştirilmesiyle kompozisyon oluşturulmuştur.

Şekil 3.221. Kıvrım nakışlı palas

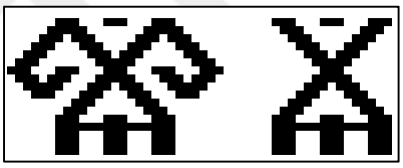
Şekil 3.222. Elibelinde ve kıvrım nakışı desen çizimi

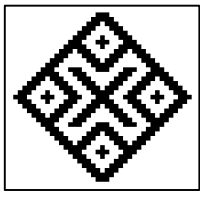
Şekil 3.223. Kıvrım nakışı

Şekil 3.224. Elibelinde nakışı

Şekil 3.225. Elibelinde nakışı

Şekil 3.226. Pıtrak nakışı

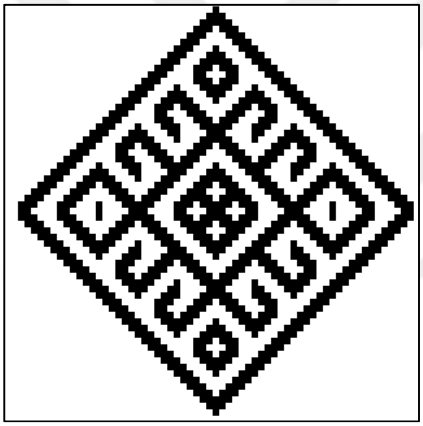
Şekil 3.227. Muska nakışı

Tablo 3.33. (Katalog 33). Kıvrım nakışlı palas (tek kanat)

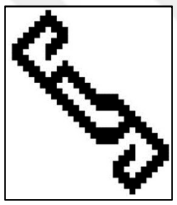
Dokumanın Adı	Kıvrımlı Palas (tek kanat)
Dokumanın Türü	Palas
Şekil No	228, 229, 230
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 70-80 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Özyörük Dernek Müzesi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Kenarları, baş ve son kısımları aşırı derecede yıpranmış
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	50 x 50
Dokumanın Boyutları	77 x 250 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Yıpranmış
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Eli belinde, kıvrım nakışı, çakmak
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, mavi, mor, pembe, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Esasında iki kanattan oluşması gereken dokumanın elimizde tek parçası mevcuttur. Söz konusu parça aşırı derecede yıpranmıştır. Dokumanın yüzeyi baklava dilimli kıvrımlı çerçeve içerisine alınan elibelinde nakışının kaydırılmış eksenler üzerine farklı renklerle yerleştirilmesiyle kompozisyon oluşturulmuştur. Çerçevelerin kenarlarına çakmak nakışı ile dolgu yapılmıştır.

Şekil 3.228. Kıvrım nakışlı palas (tek kanat)

Şekil 3.229. Elibelinde nakışı

Şekil 3.230. Çakmak, çengel nakışı

Tablo 3.34. (Katalog 34). Palas

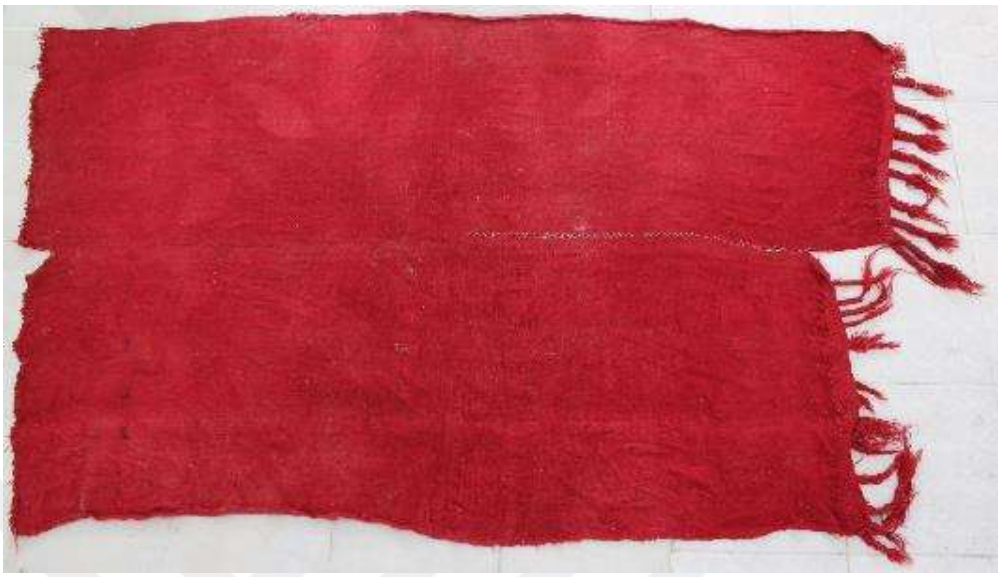
Dokumanın Adı	Palas
Dokumanın Türü	Palas
Şekil No	231
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Özyörük Dernek Müzesi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Köşelerde küçük yırtıklar mevcut
Dokuma Tekniği	Kilim
Kalitesi	80 x 80
Dokumanın Boyutları	157 x 323 cm Kanat eni: 81-76 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: 18 cm. Saçaklar örgülü
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Nakışsız
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Nakışsız
Kullanılan Renkler	Kırmızı
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma iki kanattan (parça) oluşmaktadır. Kanatlar ortadan dikilerek birleştirilmiştir. Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılırken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür. Dokuma nakışsız olup kırmızı renkli düz kilim dokumasıdır.

Şekil 3.231. Palas

Tablo 3.35. (Katalog 35). Palas

Dokumanın Adı	Palas
Dokumanın Türü	Palas
Şekil No	232
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Özyörük Dernek Müzesi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Kenarları, baş ve son kısımları aşırı derecede yıpranmış
Dokuma Tekniği	Kilim
Kalitesi	80 x 80
Dokumanın Boyutları	150 x 244-212 cm Kanat: 71-79 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: 15 cm. Saçak 3 cm eninde örgülü
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Nakışsız
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Nakışsız
Kullanılan Renkler	Kırmızı
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma iki kanattan (parça) oluşmaktadır. Kanatlar ortadan dikilerek birleştirilmiştir. Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılırken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür. Dokuma nakışsız olup kırmızı renkli düz kilim dokumasıdır.

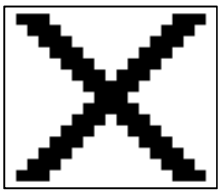
Şekil 3.232. Palas

Tablo 3.36. (Katalog 36). Nakışlı kilim

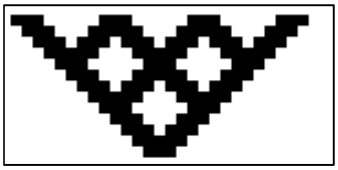
Dokumanın Adı	Nakışlı kilim
Dokumanın Türü	Nakışlı kilim
Şekil No	233, 234, 235, 236, 237, 238
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 70-100 yıllık
Dokunduğu Yer	Türkmen
Bulunduğu Yer	Türkmen Köyü Eski Camii/Türkmen
Dokumanın Şimdiki Durumu	Yarım parça halinde
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	166 x 90 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 3 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Topalca, göbek, yarım topalca, boncuk, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, mavi, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokumanın elimizde yarım parçası mevcuttur. Söz konusu parçanın saçaklarından baş kısmı olduğu anlaşılmaktadır. Saçaklar kısa ve örgüsüz bırakılmıştır. Dokuma bordürsüz olup kompozisyon goraf denilen kuşakların ve çubukların enine sıralanmasıyla oluşturulmuştur. Dokumanın baş kısmında boncuk nakışı ile sıra oluşturulmuştur. Mevcut dokuma parçasının zemininde topalca (ersin) ve yarım topalca nakışlarından oluşturulmuş üç sıra kuşak bulunmaktadır. Kuşaklar arasına çubuk yerleştirilmiştir. Kuşakların ve çubukların çevresinde diş nakışıyla kontur oluşturulmuştur.

Şekil 3.233. Nakışlı kilim

Şekil 3.234. Çapraz nakışı

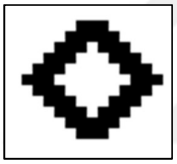
Şekil 3.235. Yarım topalca, topal çiçek

Şekil 3.236. Diş nakışı

Şekil 3.237. Boncuk nakışı

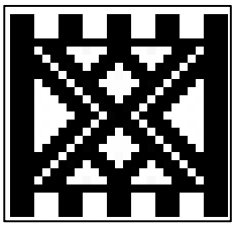
Şekil 3.238. Göbek nakışı

Tablo 3.37. (Katalog 37). Nakışlı kilim

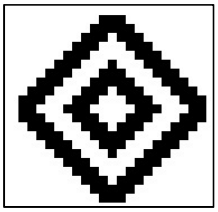
Dokumanın Adı	Nakışlı kilim
Dokumanın Türü	Nakışlı kilim
Şekil No	239, 240, 241, 342, 343, 344
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 70-100 yıllık
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Tahtaköprü Camii/Tahtaköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Baş ve son kısımları yıpranmış
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	40 x 160
Dokumanın Boyutları	149 x 203 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Sandık (tarak), göbek, yedibala, çakmak (çengel, çoban iliği) diş (sıçandişi)
Kullanılan Renkler	Kırmızı, k.kırmızı, sarı, mavi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma bordürsüz olup kompozisyon goraf denilen kuşakların ve çubukların enine sıralanmasıyla oluşturulmuştur. Dokumanın baş saçakları sökülmüş ve yıpranmıştır. Dokumanın zemininde dört adet kuşak bulunmaktadır. Kuşakların etrafında çoban iliği nakışlı ince bir çubuk bulunmaktadır. Kuşaklar göbek ve sandık nakışıyla oluşturulmuştur. Kuşaklardaki nakışlar farklı renklerle dönüşümlü olarak dokunmuştur. Aynı şekilde zeminindeki kuşaklar da dönüşümlü olarak yerleştirilmiştir. Kuşakların arasına yedibala nakışlı iki sıra nakışlı çubuk ve düz çubuklar yerleştirilmiştir. Kuşakların ve çubukların çevresinde diş nakışıyla kontur oluşturulmuştur.

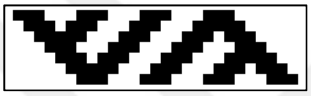
Şekil 3.239. Nakışlı kilim

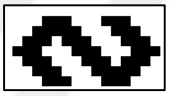
Şekil 3.240. Sandık (tarak) nakışı

Şekil 3.241. Göbek nakışı

Şekil 3.242. Yedibala nakışı

Şekil 3.243. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı

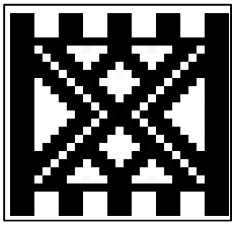
Şekil 3.244. Diş nakışı

Tablo 3.38. (Katalog 38). Nakışlı kilim

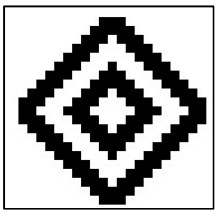
Dokumanın Adı	Nakışlı kilim
Dokumanın Türü	Nakışlı kilim
Şekil No	245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 70-100 yıllık
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Tahtaköprü Camii/Tahtaköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Baş ve son kısımları yıpranmış
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	40 x 160
Dokumanın Boyutları	143 x 204 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Sandık, göbek, dokuz göz, yedibala, çakmak, boncuk, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, mavi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma bordürsüz olup kompozisyon goraf denilen kuşakların ve çubukların enine sıralanmasıyla oluşturulmuştur. Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılmışken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülü olup bir kısmı sökülmüştür. Dokumanın zemininde beş adet kuşak bulunmaktadır. Kuşakların etrafında çoban iliği nakışlı ince bir çubuk bulunmaktadır. Kuşaklar göbek, sandık ve dokuzgöz nakışıyla oluşturulmuştur. Kuşaklardaki nakışlar farklı renklerle dönüşümlü olarak dokunmuştur. Aynı şekilde zemindeki kuşaklar da dönüşümlü olarak yerleştirilmiştir. Kuşakların arasına iki sıra yedibala nakışlı çubuk ve düz çubuklar yerleştirilmiştir. Kuşakların ve çubukların çevresine diş nakışıyla kontur oluşturulmuştur.

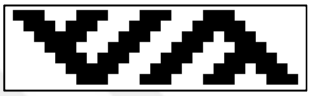
Şekil 3.245. Nakışlı kilim

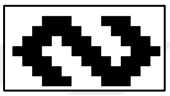
Şekil 3.246. Sandık (tarak) nakışı

Şekil 3.247. Göbek nakışı

Şekil 3.248. Yedibala nakışı

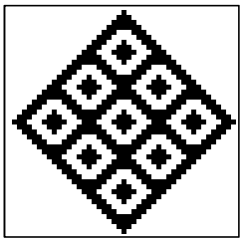
Şekil 3.249. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı

Şekil 3.250. Diş nakışı

Şekil 3.251. Boncuk nakışı

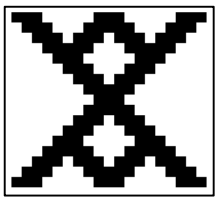
Şekil 3.252. Dokuzgöz nakışı

Tablo 3.39. (Katalog 39). Nakışlı kilim

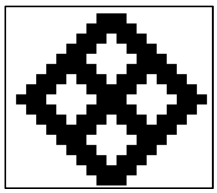
Dokumanın Adı	Nakışlı kilim
Dokumanın Türü	Nakışlı kilim
Şekil No	353, 354, 355, 356, 357, 358
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 70-100 yıllık
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Tahtaköprü Camii/Tahtaköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Baş ve son kısımları yıpranmış
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	40 x 160
Dokumanın Boyutları	118 x 200 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Topalca, göbek, yedibala, deveboynu, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, mavi, mor, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma bordürsüz olup kompozisyon goraf denilen kuşakların ve çubukların enine sıralanmasıyla oluşturulmuştur. Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılmışken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülü olup bir kısmı sökülmüştür. Dokumanın zemininde dört adet kuşak bulunmaktadır. Kuşakların etrafında deveboynu nakışlı ince bir çubuk bulunmaktadır. Kuşaklar topalca ve göbek nakışıyla oluşturulmuştur. Kuşaklardaki nakışlar farklı renklerle dönüşümlü olarak dokunmuştur. Kuşakların arasına yedibala nakışlı iki sıra nakışlı çubuk ve düz çubuklar yerleştirilmiştir. Kuşakların ve çubukların çevresinde diş nakışıyla kontur oluşturulmuştur.

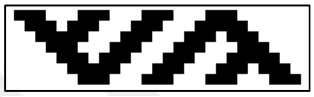
Şekil 3.253. Nakışlı kilim

Şekil 3.254. Topalca, çapraz nakışı

Şekil 3.255. Göbek nakışı

Şekil 3.256. Yedibala nakışı

Şekil 3.257. Deveboynu nakışı

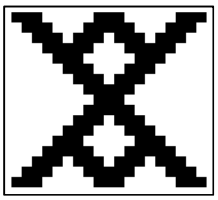
Şekil 3.258. Diş nakışı

Tablo 3.40. (Katalog 40). Nakışlı kilim

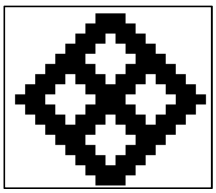
Dokumanın Adı	Nakışlı kilim
Dokumanın Türü	Nakışlı kilim
Şekil No	259, 260, 261, 262, 263, 264
Dokuma Tarihi	Yaklaık 70-100 yıllık
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Tahtaköprü Camii/Tahtaköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Yıpranmış, yırtıklar mevcut
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	40 x 160
Dokumanın Boyutları	174 x 192 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Topalca, göbek, yedibala, deveboynu, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, mavi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma bordürsüz olup kompozisyon goraf denilen kuşakların ve çubukların enine sıralanmasıyla oluşturulmuştur. Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılmışken diğer kenardaki saçaklar sökülmüştür. Dokumanın zemininde beş adet kuşak bulunmaktadır. Kuşakların etrafında deveboynu nakışlı ince bir çubuk bulunmaktadır. Kuşaklar topalca ve göbek nakışıyla oluşturulmuştur. Kuşaklardaki nakışlar farklı renklerle dönüşümlü olarak dokunmuştur. Kuşakların arasına yedibala nakışlı iki sıra nakışlı çubuk ve düz çubuklar yerleştirilmiştir. Kuşakların ve çubukların çevresinde diş nakışıyla kontur oluşturulmuştur.

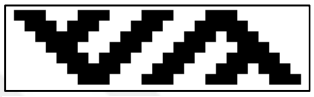
Şekil 3.259. Nakışlı kilim

Şekil 3.260. Topalca, çapraz nakışı

Şekil 3.261. Göbek nakışı

Şekil 3.262. Yedibala nakışı

Şekil 3.263. Deveboynu nakışı

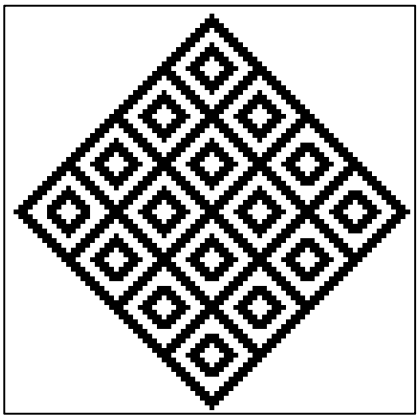
Şekil 3.264. Diş nakışı

Tablo 3.41. (Katalog 41). Nakışlı kilim

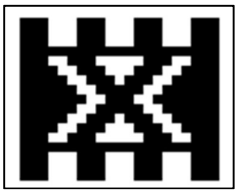
Dokumanın Adı	Kilim
Dokumanın Türü	Nakışlı kilim
Şekil No	265, 266, 267, 268, 269, 270
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50 yıllık
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Tahtaköprü/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	30 x 70-80
Dokumanın Boyutları	101 x 294 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Göbek (taş göbek), yedibala, çoban iliği (çakmak), diş (sıçandişi, sızı)
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, mavi, kahverengi, pembe, siyah, beyaz.
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma bordürsüz olup kompozisyon goraf denilen kuşakların ve çubukların enine sıralanmasıyla oluşturulmuştur. Dokumanın zemininde iki geniş, iki dar dört adet kuşak bulunmaktadır. Kuşaklar sandık, göbek (taş göbek) nakışlarıyla bezenmiştir. Kuşakların iki tarafında çoban iliği (çakmak) nakışıyla ince bir çubuk bulunmaktadır. Kuşaklar arasında yedibala nakışıyla bezemeli ikişer sıra halinde çubuk yerleştirilmiştir. Dokumanın baş ve son kısmında çobaniliği (çakmak) nakışıyla bezemeli bir çubuk daha bulunmaktadır. Kuşaklar ve nakışlı çubuklar arasına çubuk yerleştirilmiştir. Kuşaklar ve çubukların çevresinde diş nakışıyla kontur oluşturulmuştur. Dokumaya nakışlı çubuk ile başlanmış ve nakışlı çubuk ile tamamlanmıştır.

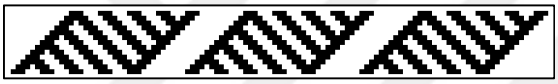
Şekil 3.265. Nakışlı kilim

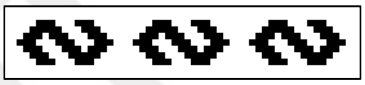
Şekil 3.266. Göbek (taş göbek) nakışı

Şekil 3.267. Sandık (tarak) nakışı

Şekil 3.268. Yedibala (etlik) nakışı

Şekil 3.269. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı

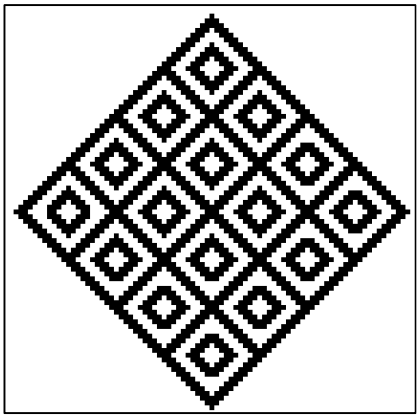
Şekil 3.270. Diş nakışı

Tablo 3.42. (Katalog 42). Nakışlı kilim

Dokumanın Adı	Kilim
Dokumanın Türü	Nakışlı kilim
Şekil No	271, 272, 273, 274, 275
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50 yıllık
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Ali Kaya/Tahtaköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	30 x 70-80
Dokumanın Boyutları	169 x 250 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Göbek (taş göbek), yedibala, çoban iliği (çakmak), diş (sıçandişi, sızı)
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, mavi, lacivert, kahverengi, pembe, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma bordürsüz olup kompozisyon goraf denilen kuşakların ve çubukların enine sıralanmasıyla oluşturulmuştur. Dokumanın zeminde altı adet kuşak bulunmaktadır. Kuşaklar taş göbek nakışıyla bezenmiştir. Kuşakların iki tarafında çoban iliği (çakmak) nakışıyla ince bir çubuk bulunmaktadır. Kuşakların aralarına yedibala nakışıyla bezemeli ikişer sıra nakışlı çubuk yerleştirilmiştir. Kuşaklar ve nakışlı çubuklar arasına çubuk yerleştirilmiştir. Kuşaklar ve çubukların çevresinde diş nakışıyla kontur oluşturulmuştur.

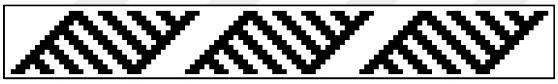
Şekil 3.271. Nakışlı kilim

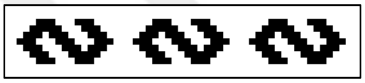
Şekil 3.272. Göbek (taş göbek) nakışı

Şekil 3.273. Diş nakışı

Şekil 3.274. Yedibala (etlik) nakışı

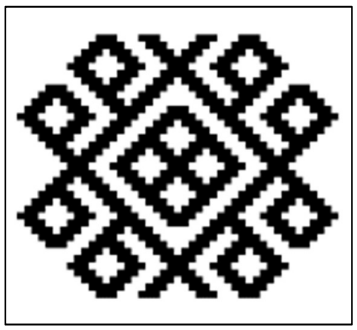
Şekil 3.275. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı

Tablo 3.43. (Katalog 43). Nakışlı kilim

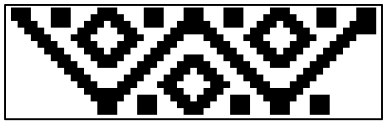
Dokumanın Adı	Nakışlı kilim
Dokumanın Türü	Nakışlı kilim
Şekil No	276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284
Dokuma Tarihi	40-50 yıl
Dokunduğu Yer	Türkmen
Bulunduğu Yer	Köyü Hatice Özcan/Türkmen
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	192/187 x 290 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: 8 cm. Saçaklar örgülü
Kullanılan malzemeler	Çif kat kıl çözgülük
	Çift kat kıl atkılık
	Çift kat yün, pamuk nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Kekilli, ersin (hamur kesme aleti), topalçiçek (topalca), göbek, dokuzgöz, boncuk, diş (dişemük)
Kullanılan Renkler	Kırmızı, mavi, lacivert, kahverengi, siyah, kirli beyaz, beyaz.
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma bordürsüz olup kompozisyon goraf denilen kuşakların ve çubukların enine sıralanmasıyla oluşturulmuştur. Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılırken diğer kenardaki saçaklar örgülüdür. Dokumanın baş ve bitiş kısımlarında boncuk nakışı ile sıra oluşturulmuştur. Dokumanın zemininde topalca (ersin), kekilli, topalçiçek, göbek, dokuzgöz nakışlarından oluşturulmuş beş adet kuşak bulunmaktadır. Ortada dokuz göz nakışlı kuşak ile simetri oluşturulmuştur. Kuşaklardaki nakışlar farklı renklerle dönüşümlü olarak dokunmuştur. Kuşaklar arasına çubuklar yerleştirilmiştir. Kuşakların ve çubukların çevresinde diş nakışıyla kontur oluşturulmuştur.

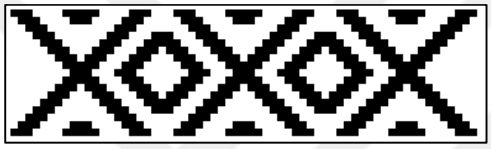
Şekil 3.276. Nakışlı kilim

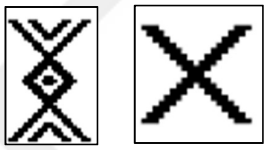
Şekil 3.277. Kekilli nakışı

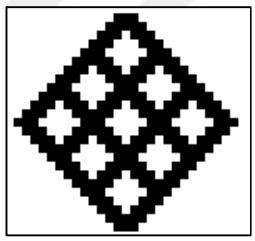
Şekil 3.278. Ağlıca nakışı

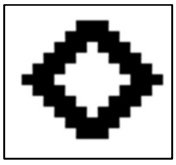
Şekil 3.279. Topalca, ersin, çapraz nakışı

Şekil 3.280. Topalca, ersin, çapraz nakışı

Şekil 3.281. Dokuzgöz nakışı

Şekil 3.282. Göbek nakışı

Şekil 3.283. Diş nakışı

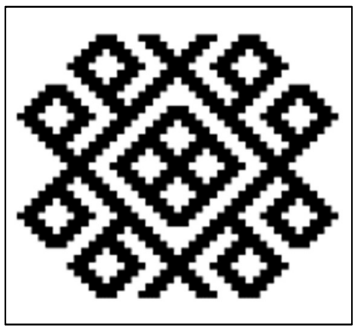
Şekil 3.284. Boncuk nakışı

Tablo 3.44. (Katalog 44). Nakışlı kilim

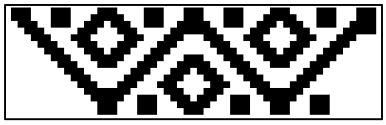
Dokumanın Adı	Nakışlı kilim
Dokumanın Türü	Nakışlı kilim
Şekil No	285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 40-50 yıl
Dokunduğu Yer	Türkmen
Bulunduğu Yer	Fatma Kabaklı/Türkmen
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	198 x 270 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: Örgülü
Kullanılan malzemeler	Çift kat pamuk çözgülük
	Çift kat kıl atkılık
	Çift kat yün, pamuk nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Kekilli, ersin (hamur kesme aleti), topalçiçek (topalca), göbek, dokuzgöz, boncuk, diş (dişemük)
Kullanılan Renkler	Kırmızı, mavi, lacivert, kahverengi, siyah, kirli beyaz, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma bordürsüz olup kompozisyon goraf denilen kuşakların ve çubukların enine sıralanmasıyla oluşturulmuştur. Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılırken diğer kenardaki saçaklar örgülüdür. Dokumanın baş ve bitiş kısımlarında boncuk nakışı ile sıra oluşturulmuştur. Dokumanın zemininde topalca (ersin), kekilli, topalçiçek, göbek, dokuzgöz nakışlarından oluşturulmuş beş adet kuşak bulunmaktadır. Ortada dokuz göz nakışlı kuşak ile simetri oluşturulmuştur. Kuşaklardaki nakışlar farklı renklerle dönüşümlü olarak dokunmuştur. Kuşaklar arasına çubuklar yerleştirilmiştir. Kuşakların ve çubukların çevresinde diş nakışıyla kontur oluşturulmuştur.

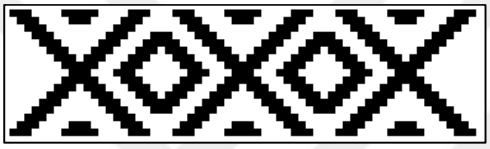
Şekil 3.285. Nakışlı kilim

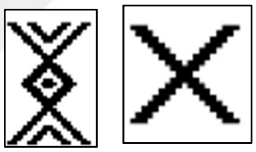
Şekil 3.286. Kekilli nakışı

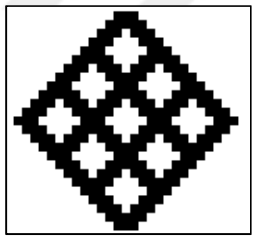
Şekil 3.287. Ağlıca nakışı

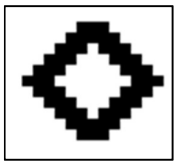
Şekil 3.288. Topalca, ersin, çapraz nakışı

Şekil 3.289. Topalca, ersin nakışı

Şekil 3.290. Dokuzgöz nakışı

Şekil 3.291. Göbek nakışı

Şekil 3.292. Diş nakışı

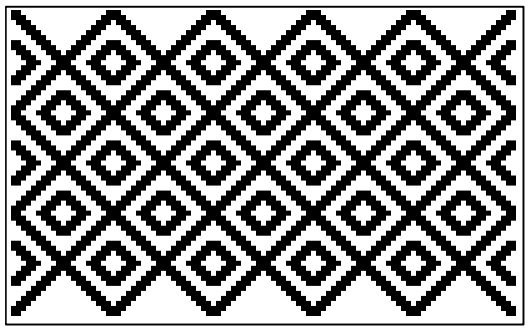
Şekil 3.293. Boncuk nakışı

Tablo 3.45. (Katalog 45). Nakışlı kilim

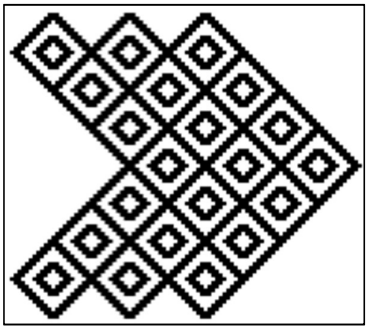
Dokumanın Adı	Nakışlı kilim
Dokumanın Türü	Nakışlı kilim
Şekil No	294, 295, 296, 297, 298, 299, 300
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 2 yıllık
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Tahtaköprü/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	30 x 60
Dokumanın Boyutları	140 x 230 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Çoban iliği (çakmak), göbek (taşgöbek), yedibala (etlik nakışı), sandık (tarak), karabel
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, açık yeşil, mavi, pembe, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma bordürsüz olup kompozisyon goraf denilen kuşakların ve çubukların enine sıralanmasıyla oluşturulmuştur. Kuşaklar her sırada farklı olarak yedibala, sandık, göbek (taş göbek) nakışlarından oluşmaktadır. Kuşaklardaki nakışlar farklı renklerle dönüşümlü olarak dokunmuştur. Dokumanın yüzeyinde on bir kuşak bulunmaktadır. Göbek (dokuzgöz) nakışlı kuşağın iki tarafında çoban iliği (çakmak) nakışıyla ince bir çubuk bulunmaktadır. Ortadaki kuşağın nakışları göbek nakışlı olup renklerden dolayı V şeklinde bir görüntü oluşturulmuştur. Bu Şekil 2.deki kuşaklara karabel denilmektedir. Ortadaki kuşak ile simetri oluşturulmuştur. Dokumaya başlanan kuşak ile dokumanın bitimindeki kuşak aynı nakışla bezenmiştir. Kuşaklar arasına çubuk yerleştirilerek dokumanın kompozisyonu oluşturulmuştur.

Şekil 3.294. Nakışlı kilim

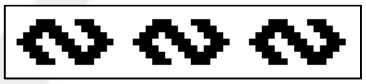
Şekil 3.295. Göbek (taşgöbek) nakışlı desen çizimi

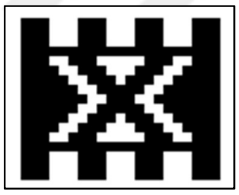
Şekil 3.296. Karabel nakışı

Şekil 3.297. Yedibala (etlik) nakışı

Şekil 3.298. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı

Şekil 3.299. Sandık (tarak) nakışı

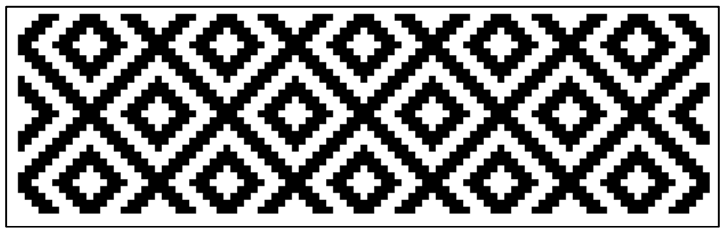
Şekil 3.300. Göbek (taşgöbek) nakışı

Tablo 3.46. (Katalog 46). Nakışlı kilim

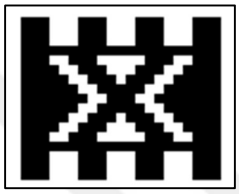
Dokumanın Adı	Nakışlı kilim
Dokumanın Türü	Nakışlı kilim
Şekil No	301, 302, 303
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 5 yıllık
Dokunduğu Yer	Sarıdibek
Bulunduğu Yer	Abdullah Derici Konağı/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	103 x 156 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Sandık (tarak), göbek
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, mavi, lacivert, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma bordürsüz olup kompozisyon goraf denilen kuşakların ve çubukların enine sıralanmasıyla oluşturulmuştur. Dokumanın zemininde on dört adet kuşak bulunmaktadır. Kuşaklar göbek ve sandık nakışlarıyla bezenmiştir. Kuşaklardaki nakışlar farklı renklerle dönüşümlü olarak dokunmuştur. Kuşaklar arasına çubuk yerleştirilmiştir. Kuşaklar bir sıra sandık nakışıyla bir sıra göbek nakışıyla dönüşümlü olarak yerleştirilerek dokumanın kompozisyonunu oluşturmuştur.

Şekil 3.301. Nakışlı kilim

Şekil 3.302. Göbek nakışı

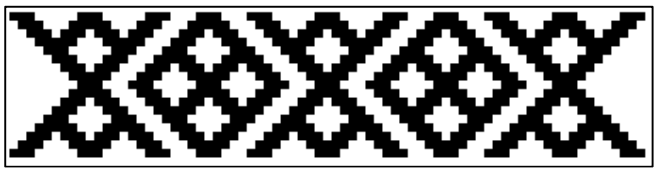
Şekil 3.303. Sandık (tarak) nakışı

Tablo 3.47. (Katalog 47). Nakışlı kilim (Topalca kilim)

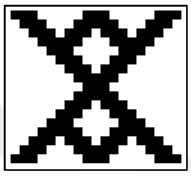
Dokumanın Adı	Nakışlı Kilim (Topalca kilim)
Dokumanın Türü	Nakışlı kilim
Şekil No	304, 305, 306, 307, 308
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 5 yıllık
Dokunduğu Yer	Türkmen
Bulunduğu Yer	Abdullah Derici Konağı/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	133 x 197 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Topalca, göbek, çoban iliği (çakmak)
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, açık yeşil, mavi, lacivert, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma bordürsüz olup kompozisyon goraf denilen kuşakların ve çubukların enine sıralanmasıyla oluşturulmuştur. Dokumanın zemininde yirmi bir adet kuşak bulunmaktadır. Kuşaklar topalca, göbek ve çoban iliği (çakmak) nakışlarıyla bezenmiştir. Kuşaklardaki nakışlar farklı renklerle dönüşümlü olarak dokunmuştur. Kuşaklar arasına çubuk yerleştirilmiştir. Kuşaklar bir sıra topalca ve göbek nakışıyla, bir sıra çoban iliği (çakmak) nakışıyla dönüşümlü olarak yerleştirilerek dokumanın kompozisyonunu oluşturmuştur.

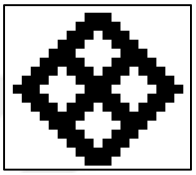
Şekil 3.304. Nakışlı kilim (Topalca kilim)

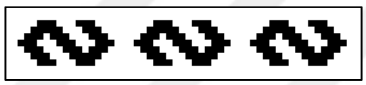
Şekil 3.305. Topalca ve göbek nakışlı kuşak deseni çizimi

Şekil 3.306. Topalca, çapraz nakışı

Şekil 3.307. Göbek nakışı

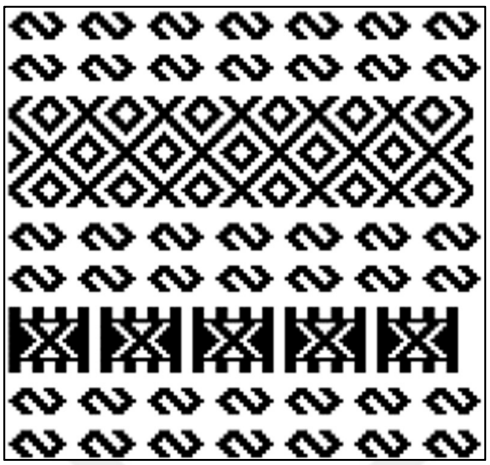
Şekil 3.308. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı

Tablo 3.48. (Katalog 48). Nakışlı kilim

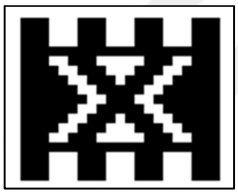
Dokumanın Adı	Nakışlı kilim
Dokumanın Türü	Nakışlı kilim
Şekil No	309, 310, 311, 312, 313
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 5 yıllık
Dokunduğu Yer	Türkmen
Bulunduğu Yer	Abdullah Derici Konağı/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	137 x 218 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: 10 cm. Saçaklar örgülü
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Sandık, göbek, çoban iliği (çakmak)
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, açık yeşil, mavi, mor, lacivert, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma bordürsüz olup kompozisyon goraf denilen kuşakların ve çubukların enine sıralanmasıyla oluşturulmuştur. Dokumanın zemininde on dört adet kuşak bulunmaktadır. Kuşaklar sandık, göbek ve iki sıra çoban iliği (çakmak) nakışlarıyla bezenmiştir. Kuşaklardaki nakışlar farklı renklerle dönüşümlü olarak dokunmuştur. Kuşaklar arasına nakışlı çubuk yerleştirilmiştir. Kuşaklar ve nakışlı çubuklar arasına çubuk yerleştirilmiştir. İki sıra çoban iliği (çakmak) nakışı ve bir sıra sandık nakışı ile bezenmiş kuşaklar dönüşümlü olarak yerleştirilmiştir. Ortada bir sıra göbek nakışıyla bezenmiş kuşak bulunmaktadır.

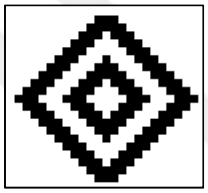
Şekil 3.309. Nakışlı kilim

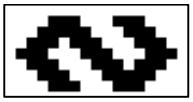
Şekil 3.310. Çoban iliği (çakmak), sandık, göbek nakışı desen çizimi

Şekil 3.311. Sandık (tarak) nakışı

Şekil 3.312. Göbek nakışı

Şekil 3.313. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı

Tablo 3.49. (Katalog 49). Nakışlı kilim (yarım topalcalı kilim)

Dokumanın Adı	Nakışlı kilim (yarım topalcalı kilim)
Dokumanın Türü	Nakışlı kilim
Şekil No	314, 315
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 5 yıllık
Dokunduğu Yer	Sarıdibek
Bulunduğu Yer	Abdullah Derici Konağı/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	70 x 101 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 5 cm Bitiş saçak: 10 cm. Saçaklar örgülü
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Yarım topalca
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, pembe, koyu yeşil, lacivert, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma bordürsüz olup kompozisyon goraf denilen kuşakların ve çubukların enine sıralanmasıyla oluşturulmuştur. Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılırken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür. Kuşaklar yarım topalca (topal çiöek) nakışlarıyla bezenmiştir. Kuşaklardaki nakışlar farklı renklerle dönüşümlü olarak dokunmuştur. Kuşaklar arasına çubuk yerleştirilmiştir. Kuşakların zemini bir sıra beyaz, bir sıra koyu yeşil olarak dokunmuştur.

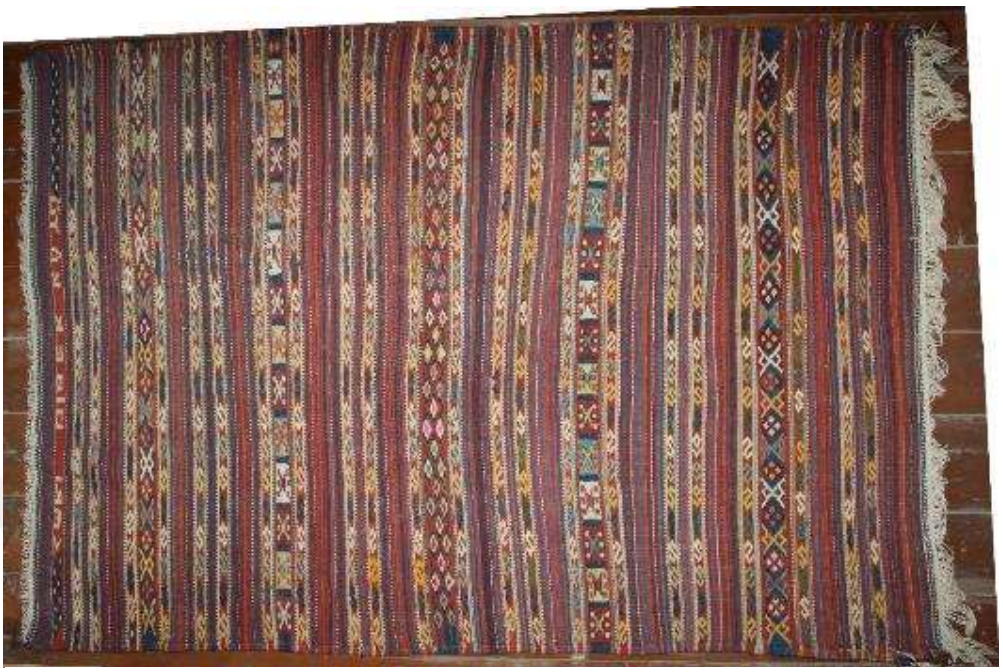
Şekil 3.314. Nakışlı kilim (yarım topalcalı kilim)

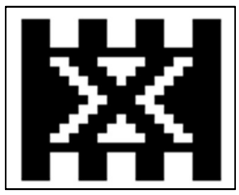
Şekil 3.315. Yarım topalca nakışı

Tablo 3.50. (Katalog 50). Nakışlı kilim

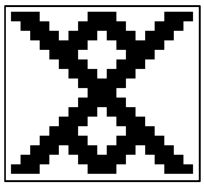
Dokumanın Adı	Nakışlı kilim
Dokumanın Türü	Nakışlı kilim
Şekil No	316, 317, 318, 319, 320, 321, 322
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 5 yıllık
Dokunduğu Yer	Türkmen
Bulunduğu Yer	Abdullah Derici Konağı/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	143 x 208 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: 10 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Çoban iliği (çakmak), topalca, göbek, sandık (tarak), diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, yeşil, açık yeşil, mavi, pembe, lacivert, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma bordürsüz olup kompozisyon goraf denilen kuşakların ve çubukların enine sıralanmasıyla oluşturulmuştur. Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılırken diğer kenardaki saçaklar örgülüdür. Dokumanın zemininde beş adet kuşak bulunmaktadır. Kuşakların etrafında çoban iliği nakışlı ince bir çubuk bulunmaktadır. Kuşaklar topalca, göbek ve sandık nakışıyla oluşturulmuştur. Dokumanın zemininde kuşaklar dönüşümlü olarak yerleştirilmiştir. Ortada göbek nakışlı kuşak ile simetri oluşturulmuştur. Kuşaklardaki nakışlar farklı renklerle dönüşümlü olarak dokunmuştur. Kuşakların arasına çoban iliği nakışlı iki sıra çubuk ve düz çubuklar yerleştirilmiştir. Kuşakların ve çubukların çevresinde diş nakışıyla kontur oluşturulmuştur.

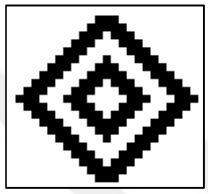
Şekil 3.316. Nakışlı kilim

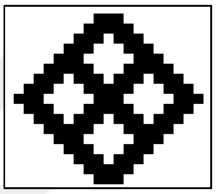
Şekil 3.317. Sandık (tarak) nakışı

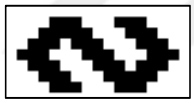
Şekil 3.318. Topalca, çapraz nakışı

Şekil 3.319. Göbek nakışı

Şekil 3.320. Göbek nakışı

Şekil 3.321. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı

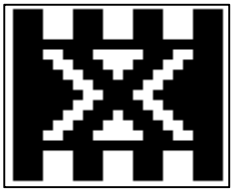
Şekil 3.322. Diş nakışı

Tablo 3.51. (Katalog 51). Nakışlı kilim

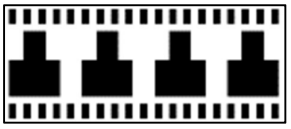
Dokumanın Adı	Nakışlı kilim
Dokumanın Türü	Nakışlı kilim
Şekil No	323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 2 yıllık
Dokunduğu Yer	Sarıdibek
Bulunduğu Yer	Sarıdibek/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	32 x 78 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Hazırlanmamış
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Sandık, yarım topalca, kudret nakışı, göbek, çoban iliği (çakmak), diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, açık yeşil, petrol yeşili, mavi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma bordürsüz olup kompozisyon goraf denilen kuşakların enine sıralanmasıyla oluşturulmuştur. Dokumanın yüzeyi göbek nakışı, kudret nakışı, yarım topalca, ağlıca, sandık (tarak), çoban iliği (çakmak), diş nakışıyla oluşan kuşaklarla bezenmiştir. Göbek nakışlı kuşak biraz daha geniş tutulmuştur. Kuşakların çevresinde diş nakışıyla kontur oluşturulmuştur.

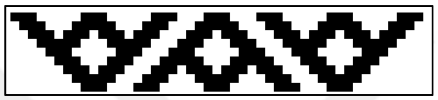
Şekil 3.323. Nakışlı kilim

Şekil 3.324. Sandık (tarak) nakışı

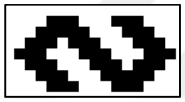
Şekil 3.325. Kudret nakışı

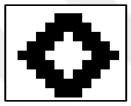
Şekil 3.326. Yarım topalca nakışı

Şekil 3.327. Ağlıca nakışı

Şekil 3.328. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı

Şekil 3.329. Göbek nakışı

Şekil 3.330. Diş nakışı

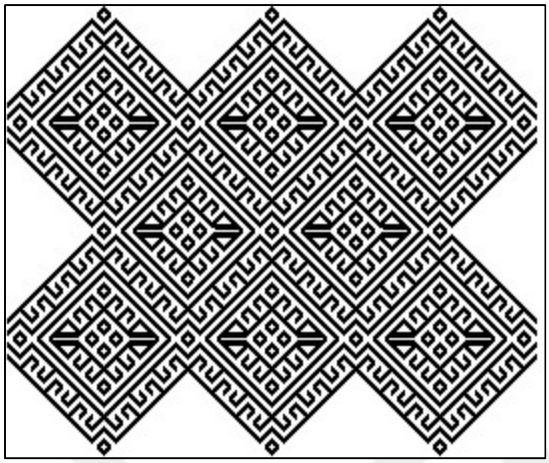
Şekil 3.331. Deveboynu nakışı

Tablo 3.52. (Katalog 52). Nakışlı namazlık, (namazlağ, seccade)

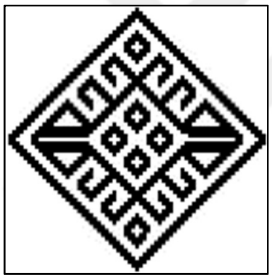
Dokumanın Adı	Nakışlı namazlık, (namzlağ, seccade). Gelinlik seccade
Dokumanın Türü	Namazlık
Şekil No	332, 333, 334, 335, 336, 337, 338
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 60-70 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Arif Toygar Evi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi, küçük bir yırtığı mevcut
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	60 x 60
Dokumanın Boyutları	112 x 114 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: 15 cm. Saçaklar örgülü
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Elibelinde, kıvrım, göbek, muska, sığır sidiği, topalca
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, açık yeşil, pembe, mor, mavi, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılmışken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür. Dokumanın uzun kenarı bordürsüz olup kısa kenarlarında başlangıç kısmında göbek nakışlı, bitiş kısmında elibelinde ve topalca nakışıyla bezemeli, sığır sidiği ile sonlandırılan kuşak şeklinde bir bordürü vardır. Dokumanın zemini ise, baklava dilimli kıvrımlı çerçeve içerisine alınan elibelinde nakışının kaydırılmış eksenler üzerine farklı renklerle yerleştirilmesiyle kompozisyon oluşturulmuştur.

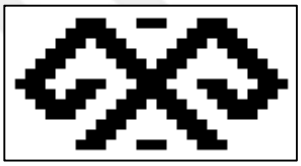
Şekil 3.332. Nakışlı namazlık (namazlağ, seccade)

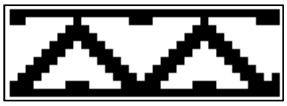
Şekil 3.333. Elibelinde ve kıvrım nakışı desen çizimi

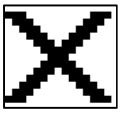
Şekil 3.334. Elibelinde nakışı

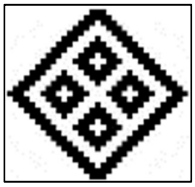
Şekil 3.335. Elibelinde nakışı

Şekil 3.336. Muska, suyolu, sığır sidiği nakışı

Şekil 3.337. Çapraz nakışı

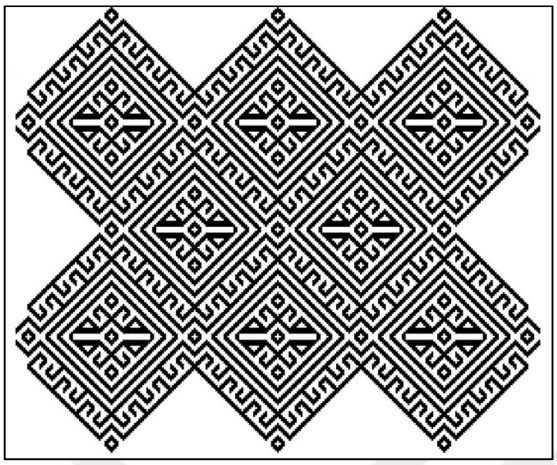
Şekil 3.338. Göbek nakışı

Tablo 3.53. (Katalog 53). Nakışlı namazlık, (namazlağ, seccade)

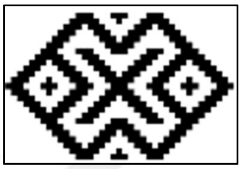
Dokumanın Adı	Nakışlı namazlık, (namazlağ, seccade)
Dokumanın Türü	Namazlık
Şekil No	339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346
Dokuma Tarihi	1935
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Özyörük Denek Müzesi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Baş kısmında ve bitiş kısmında yırtıklar mevcut
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	60 x 60
Dokumanın Boyutları	100 x 117 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: 15 cm. Saçak 4 cm eninde örgülü
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
	Tek kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Elibelinde, kıvrım, göbek, topalca (ersin), pıtrak, sığır sidiği
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, petrol yeşili, açık yeşil, mor, mavi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılmışken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür. Dokumanın bir tarafındaki uzun kenarında ince bir bordür vardır. Baş kısmında elibelinde ve göbek nakışıyla bezemeli, bitiş kısmında pıtrak, topalca ve sığır sidiği nakışlarıyla bezemeli bordürü vardır. Baş kısmındaki bordür kareye yakın dikdörtgen içerisinde baklava dilimi ve göbek nakışıyla dolgulanmıştır. Dış kısımda eli belinde nakışıyla sıra oluşturulmuştur. Bitiş kısmındaki bordür pıtrak ve topalca nakışıyla dolguludur. Bordürün dış kısmında dokuma tarihi ve sığır sidiği nakışıyla sıra oluşturulmuştur. Dokumanın zemini ise, baklava dilimli kıvrımlı çerçeve içerisine alınan elibelinde nakışının kaydırılmış eksenler üzerine farklı renklerle yerleştirilmesiyle kompozisyon oluşturulmuştur.

Şekil 3.339. Nakışlı namazlık (namazlağ, seccade)

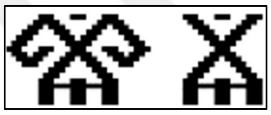
Şekil 3.340. Elibelinde ve kıvrım nakışı desen çizimi

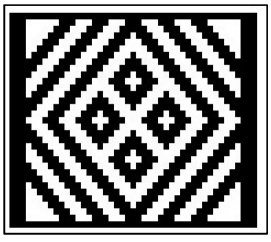
Şekil 3.341. Pıtrak nakışı

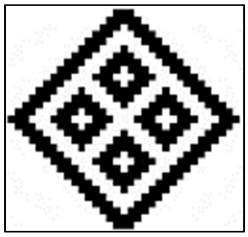

Şekil 3.342. Elibelinde nakışı

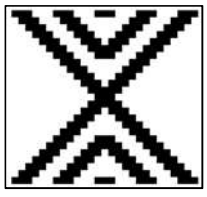

Şekil 3.343. Elibelinde nakışı

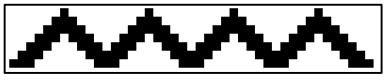

Şekil 3.344. Göbek nakışı

Şekil 3.345. Topalca, ersin, çapraz nakışı

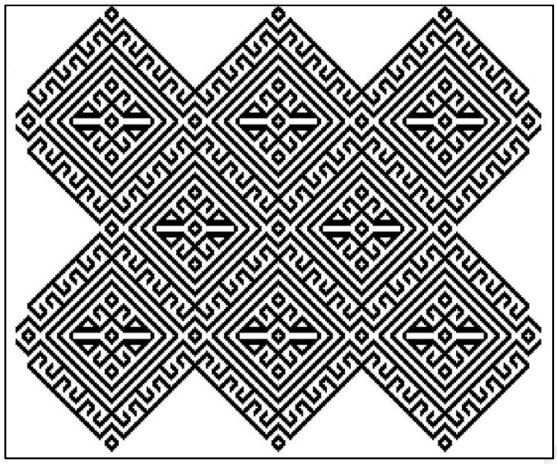
Şekil 3.346. Sığır sidiği nakışı

Tablo 3.54. (Katalog 54). Nakışlı namazlık, (namazlağ, seccade)

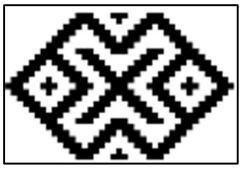
Dokumanın Adı	Nakışlı namazlık, (namazlağ, seccade)
Dokumanın Türü	Namazlık
Şekil No	347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354
Dokuma Tarihi	1978
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Özyörük Ayşe Çiçekdağı Evi/Özyörük
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	60 x 60
Dokumanın Boyutları	97 x 133 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: 17 cm. Saçak 3 cm eninde örgülü
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Elibelinde, kıvrım nakışı, göbek, topalca (ersin), çapraz, pıtrak, sığır sidiği
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, açık yeşil, pembe, mor, mavi, lacivert, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılmışken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür. Dokumanın bir tarafındaki uzun kenarının bir tarafı kumaşla dikili olup diğer tarafında ince bir bordür vardır. Baş kısmında elibelinde ve göbek nakışıyla bezemeli, bitiş kısmında pıtrak, topalca ve sığır sidiği nakışlarıyla bezemeli bordürü vardır. Baş kısmındaki bordür kareye yakın dikdörtgen içerisinde baklava dilimi ve göbek nakışıyla dolgulanmıştır. Bordürün dış kısımda eli belinde nakışıyla sıra oluşturulmuştur. Bitiş kısmındaki bordür pıtrak ve topalca nakışıyla dolguludur. Dış kısmında dokuma tarihi ve sığır sidiği nakışıyla sıra oluşturulmuştur. Dokumanın zemini ise, baklava dilimli kıvrımlı çerçeve içerisine alınan elibelinde nakışının kaydırılmış eksenler üzerine farklı renklerle yerleştirilmesiyle kompozisyon oluşturulmuştur.

Şekil 3.347. Nakışlı namazlık (namazlağ, seccade)

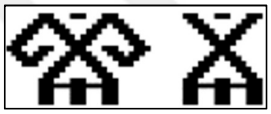
Şekil 3.348. Elibelinde ve kıvrım nakışı desen çizimi

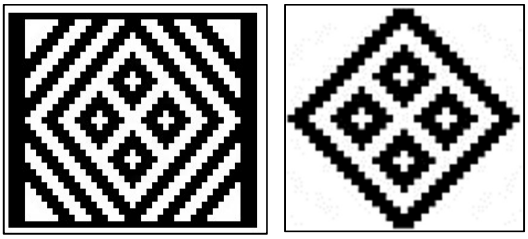
Şekil 3.349. Pıtrak nakışı

Şekil 3.350. Elibelinde nakışı

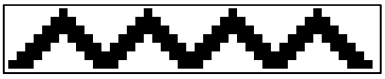
Şekil 3.351. Elibelinde nakışı

Şekil 3.352. Göbek nakışı

Şekil 3.353. Topalca, ersin, çapraz nakışı

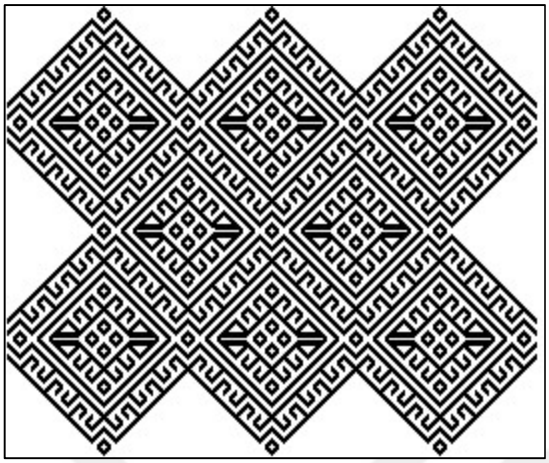
Şekil 3.354. Sığır sidiği nakışı

Tablo 3.55. (Katalog 55). Nakışlı namazlık (namazlağ, seccade)

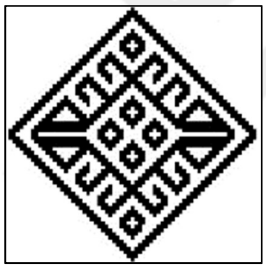
Dokumanın Adı	Nakışlı namazlık (namazlağ, seccade)
Dokumanın Türü	Namazlık
Şekil No	355, 356, 357, 358, 359
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 100 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Özyörük Dernek Müzesi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Aşırı yıpranmış, yarısı yok
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	60 x 60
Dokumanın Boyutları	90 x 98 cm (sağlam kalan kısımlardan ölçülmüştür)
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş kısmı aşırı yıpranmış. Bitiş saçak: 15 cm örülü (tuğluk)
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Elibelinde, kıvrım nakışı, göbek
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, açık yeşil, pembe, mor, mavi, lacivert, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma aşırı yıpranmış olup elimizde yarısı mevcuttur. Mevcut bitiş kısımdaki saçaklar uzun ve örgülüdür. Dokumanın mevcut kısa kenarı ve uzun kenarları bordürlüdür. Kısa kenarındaki bordür göbek nakışlarıyla, uzun kenarlardaki bordür elibelinde nakışıyla bezenmiştir. Dokumanın zemini ise, baklava dilimli kıvrımlı çerçeve içerisine alınan elibelinde nakışının kaydırılmış eksenler üzerine farklı renklerle yerleştirilmesiyle kompozisyon oluşturulmuştur.

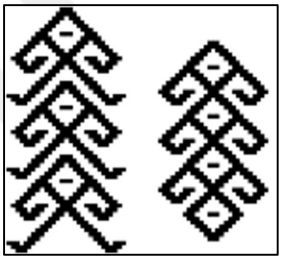
Şekil 3.355. Nakışlı namazlık (namazlağ, seccade)

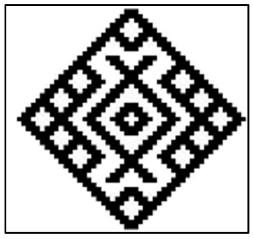
Şekil 3.356. Elibelinde ve kıvrım nakışı desen çizimi

Şekil 3.357. Elibelinde nakışı

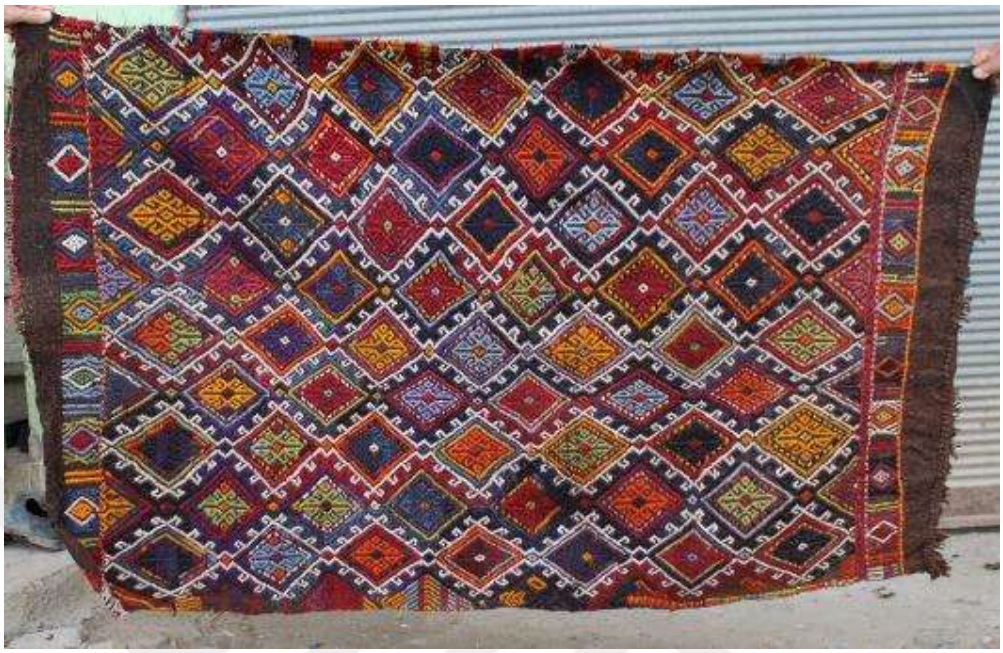
Şekil 3.358. Elibelinde nakışı

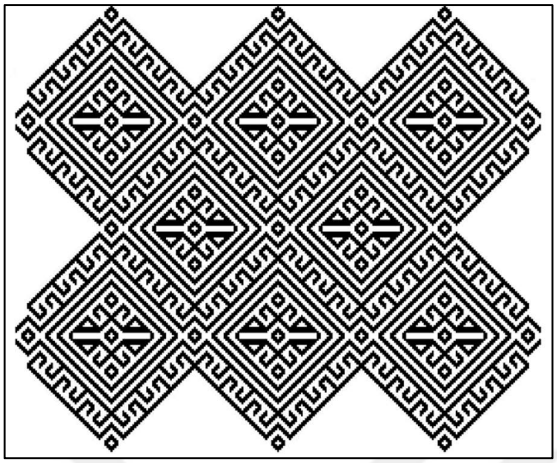
Şekil 3.359. Pıtrak nakışı

Tablo 3.56. (Katalog 56). Nakışlı namazlık (namazlağ, seccade)

Dokumanın Adı	Nakışlı namazlık (namazlağ, seccade)
Dokumanın Türü	Namazlık
Şekil No	360, 361, 362, 363, 364, 365
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 70-80 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Havva Sarıtaş/Özyörük
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	60 x 60
Dokumanın Boyutları	93 x 154 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Baş örgüsü: 3 cm. Saçaklar örgülü
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Elibelinde, kıvrım nakışı, göbek, sığır sidiği
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, açık yeşil, pembe, mor, mavi, lacivert, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılmışken diğer kenardaki saçaklar enine örgülüdür. Dokumanın uzun kenarları bordürsüz olup kısa kenarlarında göbek nakışıyla bezemeli kuşak şeklinde bir bordürü vardır. Bitiş kısmında bordür ile zemin arasında sığır sidiği nakışı vardır. Dokumanın zemini ise, baklava dilimli kıvrımlı çerçeve içerisine alınan elibelinde nakışının kaydırılmış eksenler üzerine farklı renklerle yerleştirilmesiyle kompozisyon oluşturulmuştur.

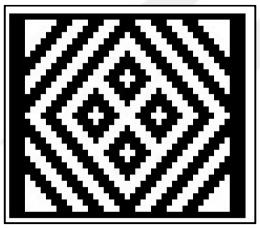
Şekil 3.360. Nakışlı namazlık (namazlağ, seccade)

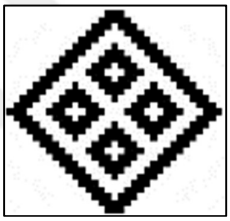
Şekil 3.361. Elibelinde ve kıvrım nakışı desen çizimi

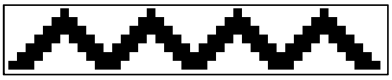
Şekil 3.362. Elibelinde nakışı

Şekil 3.363. Göbek nakışı

Şekil 3.364. Göbek nakışı

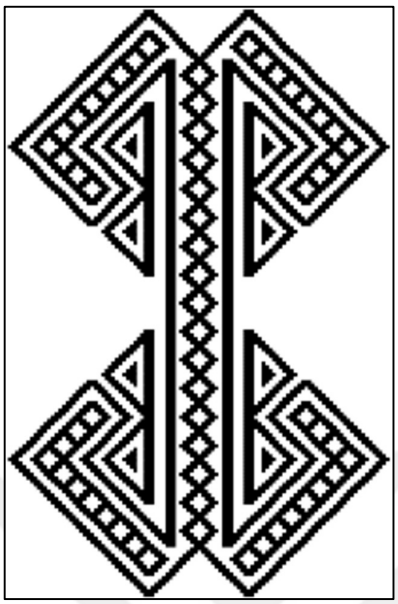
Şekil 3.365. Sığıs sidiği nakışı

Tablo 3.57. (Katalog 57). Nakışlı (koçlu) namazlık (namazlağ, seccade)

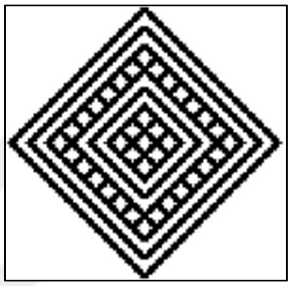
Dokumanın Adı	Nakışlı (koçlu) namazlık (namazlağ, seccade)
Dokumanın Türü	Namazlık
Şekil No	366, 367, 368, 369, 370, 371
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 70-80 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Zehra ÇAĞLAYAN Evi/Özyörük
Dokumanın Şimdiki Durumu	Kenarlarda yırtık mevcut
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	60 x 60
Dokumanın Boyutları	98 x 130 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: 14-15 cm. Saçaklar örülü (tuğluk)
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Koçboynuzu, eli belinde, çapraz, sığır sidiği, göbek
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, açık yeşil, mavi, mor, lacivert, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılmışken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür. Dokumanın uzun kenarlarında bordür yoktur. Kısa kenarlarında elibelinde ve topalca nakışıyla bezenmiş bordür vardır. Bordürle zemin arasında sığır sidiği nakışı ile sıra oluşturulmuştur. Dokumanın zemini ise, koçboynuzu nakışının simetrik olarak enine dörder adet, boyuna iki adet farklı renklerle yerleştirilmesiyle kompozisyon oluşturulmuştur. Arada kalan kısımlar baklava dilimi içerisinde göbek nakışı ile dolgu yapılmıştır.

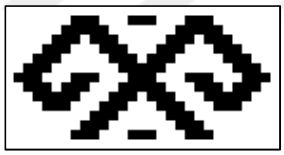
Şekil 3.366. Nakışlı (koçlu) namazlık (namazlağ, seccade)

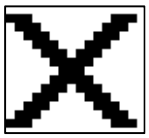
Şekil 3.367. Koçboynuzu nakışı

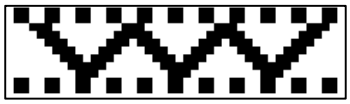
Şekil 3.368. Baklava dilimli göbek nakışı

Şekil 3.370. Elibelinde nakışı

Şekil 3.369. Çapraz nakışı

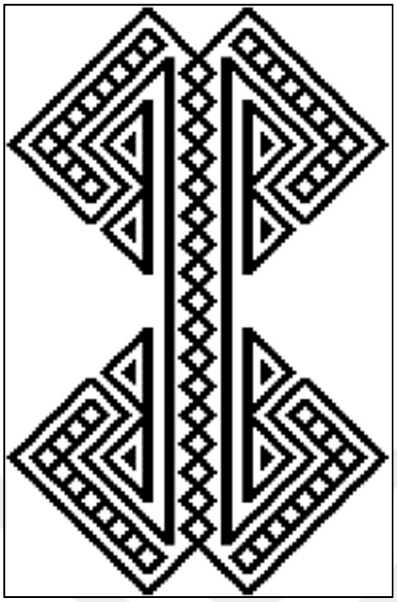
Şekil 3.371. Sığır sidiği nakışı

Tablo 3.58. (Katalog 58). Nakışlı (koçlu) namazlık (namazlağ, seccade)

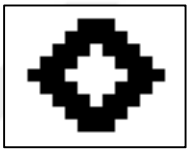
Dokumanın Adı	Nakışlı (koçlu) namazlık (namazlağ, seccade)
Dokumanın Türü	Namazlık
Şekil No	372, 373, 374, 375, 376
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 100 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Özyörük Dernek Müzesi/Özyörük
Dokumanın Şimdiki Durumu	Aşırı yıpranmış
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	60 x 60
Dokumanın Boyutları	88 x 97 cm (sağlam kalan kısımlardan ölçülmüştür)
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm (sağlam kalan saçaklardan ölçülmüştür)
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Koçboynuzu, eli belinde, kıvrım, göbek
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, koyu kırmızı, mavi, lacivert, mor, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma aşırı yıpranmış olup elimizde yarısı mevcuttur. Mevcut baş kısımdaki kalan saçaklardan saçakların kısa olduğu anlaşılmaktadır. Dokumanın uzun kenarlarında bordür yoktur. Mevcut kısa kenarlarında elibelinde ve göbek nakışıyla bezenmiş bordür vardır. Dokumanın zemini ise, koçboynuzu nakışının simetrik olarak enine üç tam bir yarım, boyuna iki adet farklı renklerle yerleştirilmiştir. Arada kalan kısımlar kıvrımlı baklava dilimi içerisine elibelinde nakışı ile dolgu yapılarak kompozisyon oluşturulmuştur.

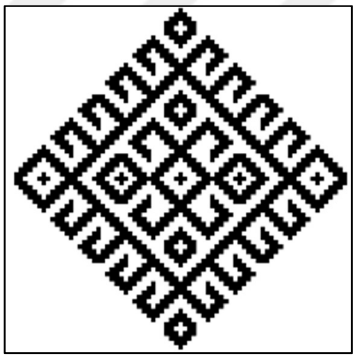
Şekil 3.372. Nakışlı (koçlu) namazlık (namazlağ, seccade)

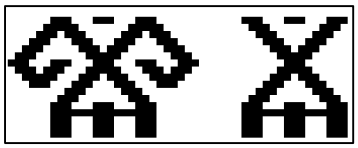
Şekil 3.373. Koçboynuzu nakışı

Şekil 3.374. Göbek nakışı

Şekil 3.375. Elibelinde nakışı

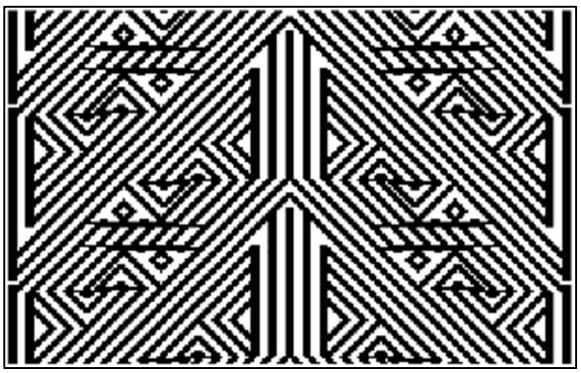
Şekil 3.376. Elibelinde nakışı

Tablo 3.59. (Katalog 59). Keydirme (geydirme) namazlık (namazlağ, seccade)

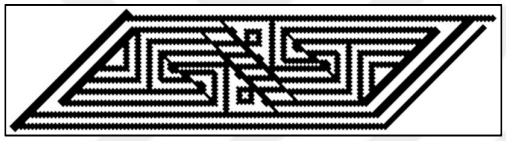
Dokumanın Adı	Keydirme (geydirme) namazlık (namazlağ, seccade)
Dokumanın Türü	Namazlık
Şekil No	377, 378, 379, 380, 381, 382, 383
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Rasim Çağlayan Evi/Özyörük
Dokumanın Şimdiki Durumu	Kenarlarda yırtık mevcut
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	60 x 60
Dokumanın Boyutları	92 x 143 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş kısım: 54 cm kumaş dikilmiştir Bitiş saçak: 16 cm. Saçaklar örülü (tuğluk)
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Keydirme (geydirme), bayrak, çakmak (çengel), göbek, muska, sığır sidiği, çapraz "X"
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, petrol yeşili, pembe, mor, mavi, lacivert, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokumanın tek praça olup baş kısmı kumaş ile kapatılmıştır. Bitiş kısmı saçakları uzun ve örgülüdür. Bu örgülere tuğluk denilmektedir. Dokumanın uzun kenarlarından bir tarafı bordürlü olup diğer tarafta bordür yoktur. Bitiş kısmındaki kısa kenarda göbek nakışı ve aralara direkler yerleştirilerek bezenmiş bir bordür bulunmaktadır. Bordürün dış kısmında sığır sidiği nakışıyla bezemeli ince bir bordür daha mevcuttur. Dokuma zemini ise, keydirme nakışlarının yüzeye simetrik olarak yerleştirilmesi ile bezenmiştir. Farklı renklerdeki keydirmeler, ok ucu olacak şekilde simetrik olarak yerleştirilerek dokumanın boyuna sıra oluşturmuştur. Bu sıralar dokumanın boyuna iki sıra şeklinde düzenlenmiştir. Sözü edilen boyuna oluşturulan sıralar da simetrik olarak dokuma zeminine yan yana yerleştirilmiştir.

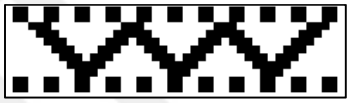
Şekil 3.377. Keydirme (geydirme) namazlık (namazlağ, seccade)

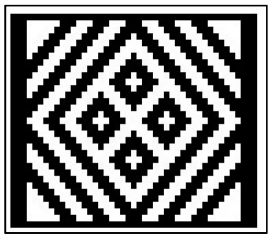
Şekil 3.378. Keydirme (geydirme) nakışı simetirk desen çizimi

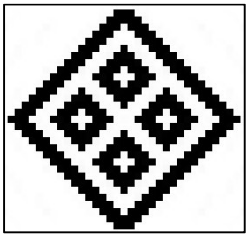
Şekil 3.379. Keydirme, çakmak nakışı

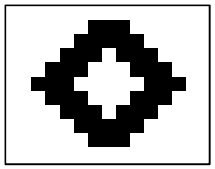
Şekil 3.380. Sığır sidiği nakışı

Şekil 3.381. Göbek nakışı

Şekil 3.382. Göbek nakışı

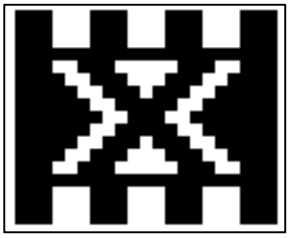
Şekil 3.383. Göbek nakışı

Tablo 3.60. (Katalog 60). Nakışlı kilim yolluk

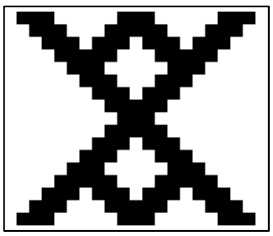
Dokumanın Adı	Nakışlı kilim yolluk
Dokumanın Türü	Yolluk
Şekil No	384, 385, 386, 387, 388, 389, 390
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50 yıllık
Dokunduğu Yer	Sarıdibek
Bulunduğu Yer	Abdullah Bıyık Evi/Sarıdibek
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	60 x 60
Dokumanın Boyutları	66 x 250 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
	Çift kat orlon nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Sandık, topalca, çapraz, göbek, çoban iliği, çakmak, çengel, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, mavi, mor, pembe, kahverengi
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma bordürsüz olup kompozisyon goraf denilen kuşakların ve çubukların enine sıralanmasıyla oluşturulmuştur. Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılırken diğer kenardaki saçaklar örgülüdür. Dokumanın zemini ise, sandık, topalca, göbek nakışlarından oluşan kuşaklar bulunmaktadır. Kuşaklar arasına nakışlı çubuklar ve düz çubuklar yerleştirilmiştir. Kuşaklardaki nakışlar farklı renklerle dönüşümlü olarak dokunmuştur. Kuşaklar ve çubukların çevresinde diş nakışıyla kontur oluşturulmuştur.

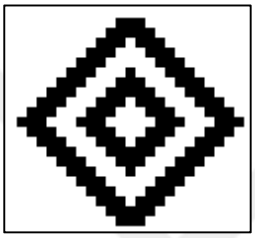
Şekil 3.384. Nakışlı kilim yolluk

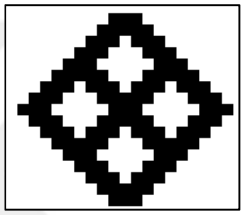
Şekil 3.385. Sandık (tarak) nakışı

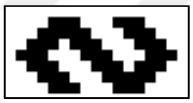
Şekil 3.386. Topalca, ersin, çapraz nakışı

Şekil 3.387. Göbek nakışı

Şekil 3.388. Göbek nakışı

Şekil 3.389. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı

Şekil 3.390. Diş nakışı

Tablo 3.61. (Katalog 61). Sızılı kilim

Dokumanın Adı	Sızılı kilim
Dokumanın Türü	Sızılı kilim
Şekil No	391, 392
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 70-100 yıllık
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Tahtaköprü Camii/Tahtaköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Aşırı derecede yırtıklar mevcut
Dokuma Tekniği	Kilim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	153 x 190 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
	Tek kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, mavi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma desensiz ve bordürsüz olup farklı renklerde enine çubuklarla kompozisyon oluşturulmuştur. Dokumanın saçakları sökülmüştür. Dokumanın yüzeyi siyah kuşaklarla altı bölüme ayırılmıştır. Siyah kuşakların aralarında farklı renklerle çubuklar yerleştirilerek çevresinde diş nakışıyla kontur oluşturulmuştur.

Şekil 3.391. Sızılı kilim

Şekil 3.392. Diş nakışı

Tablo 3.62. (Katalog 62). Sızılı kilim

Dokumanın Adı	Sızılı kilim
Dokumanın Türü	Sızılı kilim
Şekil No	393, 394, 395
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 70-100 yıllık
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Tahtaköprü Camii/Tahtaköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Aşırı derecede yırtıklar mevcut
Dokuma Tekniği	Kilim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	124 x 150 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
	Tek kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Deveboynu, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, k. kırmızı, sarı, mavi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokumanın saçakları sökülmüştür. Dokuma desensiz ve bordürsüz olup farklı renklerde eninde çubuklarla kompozisyon oluşturulmuştur. Dokumanın yüzeyi siyah kuşaklarla altı bölüme ayırılmıştır. Siyah kuşakların çevresi deveboynu nakışıyla çevrelenmiştir. Siyah kuşaklar aralarında farklı renklerle çubuklar yerleştirilerek çevresinde diş nakışıyla kontur oluşturulmuştur.

Şekil 3.393. Sızılı kilim

Şekil 3.394. Diş nakışı

Şekil 3.395. Deveboynu nakışı

Tablo 3.63. (Katalog 63). Sızılı kilim

Dokumanın Adı	Sızılı kilim
Dokumanın Türü	Sızılı kilim
Şekil No	396, 397, 398
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 70-100 yıllık
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Tahtaköprü Camii/Tahtaköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Baş ve son kısımları yıpranmış
Dokuma Tekniği	Kilim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	155 x 195 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
	Tek kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Deveboynu, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, mavi, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma desensiz ve bordürsüz olup farklı renklerde eninde çubuklarla kompozisyon oluşturulmuştur. Dokumanın saçakları sökülmüştür. Dokumanın yüzeyi siyah kuşaklarla dört bölüme ayırılmıştır. Siyah kuşakların çevresi deveboynu nakışıyla çevrelenmiştir. Siyah kuşakların aralarında farklı renklerle çubuklar yerleştirilerek çevresinde diş nakışıyla kontur oluşturulmuştur.

Şekil 3.396. Sızılı kilim

Şekil 3.397. Diş nakışı

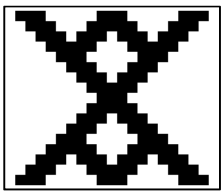
Şekil 3.398. Deveboynu nakışı

Tablo 3.64. (Katalog 64). Gor, kor kilim

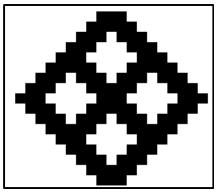
Dokumanın Adı	Gor, kor kilim
Dokumanın Türü	Gor kilim
Şekil No	399, 400, 401
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 70 yıllık
Dokunduğu Yer	Türkmen
Bulunduğu Yer	Semra Ak Evi/Türkmen
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim- cicim
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	167 x 254 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: Örgülü
Kullanılan malzemeler	Çift kat pamuk çözgülük
	Çift kat kıl atkılık
	Çift kat kıl nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Topalca, çapraz, göbek
Kullanılan Renkler	Kırmız, sarı, kahverengi, mavi, mor, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma desensiz ve bordürsüz olup farklı renklerde eninde çubuklarla kompozisyon oluşturulmuştur. Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılmışken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür. Dokumanın bitiş kısmına yakın bir çubuk içerisinde topalca ve göbek nakışı yerleştirilmiştir.

Şekil 3.399. Gor, kor kilim

Şekil 3.400. Topalca, çapraz nakışı

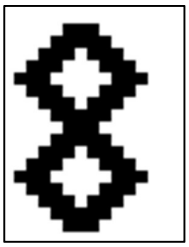
Şekil 3.401. Göbek nakışı

Tablo 3.65. (Katalog 65). Gor, kor kilim

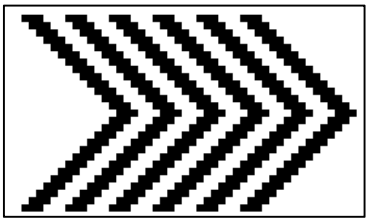
Dokumanın Adı	Gor kilim
Dokumanın Türü	Gor kilim
Şekil No	402, 403, 404,
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 70-80 yıllık
Dokunduğu Yer	Türkmen
Bulunduğu Yer	Türkmen Köyü Eski Camii/Türkmen
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	156 x 220 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: Örgülü
Kullanılan malzemeler	Çift kat pamuk çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Göbek, “V” Şekilli nakış
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma desensiz ve bordürsüz olup farklı renklerde eninde çubuklarla kompozisyon oluşturulmuştur. Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılmışken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür. Dokumanın yüzeyinde üç kuşak içerisinde iki adet göbek nakışının sıralanmasından ve araya “V” şeklinde nakışın yerleştirilmesinden oluşan bir kompozisyon vardır.

Şekil 3.402. Gor, kor kilim

Şekil 3.403. Göbek nakışı

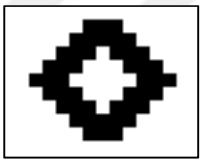
Şekil 3.404. “V” şekilli nakış

Tablo 3.66. (Katalog 66). Gor, kor kilim

Dokumanın Adı	Gor kilim
Dokumanın Türü	Gor kilim
Şekil No	405, 406
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 70-80 yıllık
Dokunduğu Yer	Türkmen
Bulunduğu Yer	Türkmen Köyü Eski Camii/Türkmen
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	110/107/100 x 174 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Saçak 3 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat pamuk çözgülük
	Kıl kat kıl atkılık
	Kıl kat kıl nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Göbek
Kullanılan Renkler	Kırmızı, kahverengi, mavi. Siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma desensiz ve bordürsüz olup farklı renklerde eninde çubuklarla kompozisyon oluşturulmuştur. Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılmışken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür. Dokumanın orta kısmına yakın bir çubuk içerisinde göbek nakışı yerleştirilmiştir.

Şekil 3.405. Gor, kor kilim

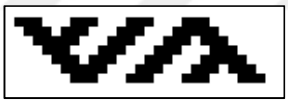
Şekil 3.406. Göbek nakışı

Tablo 3.67. (Katalog 67). Gor, kor kilim

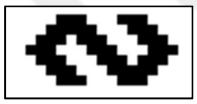
Dokumanın Adı	Gor kilim
Dokumanın Türü	Gor kilim
Şekil No	407, 408, 409
Dokuma Tarihi	80-100 yıllık
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Tahtaköprü Camii/Tahtaköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Baş ve son kısımları yıpranmış
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	160 x 220 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
	Tek kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Yedibala, çoban iliği, çakmak, çengel
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, mavi, pembe, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma desensiz ve bordürsüz olup farklı renklerde eninde çubuklarla kompozisyon oluşturulmuştur. Dokumanın saçakları sökülmüştür. Bazı çubuklar üzerine yedibala ve çakmak nakışları yerleştirilmiştir.

Şekil 3.407. Gor, kor kilim

Şekil 3.408. Yedibala nakışı

Şekil 3.409. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı

Tablo 3.68. (Katalog 68). Gor, kor kilim

Dokumanın Adı	Gor kilim
Dokumanın Türü	Gor kilim
Şekil No	410, 411
Dokuma Tarihi	80-100 yıllık
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Tahtaköprü Camii/Tahtaköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Baş ve son kısımları yıpranmış
Dokuma Tekniği	Kilim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	175x 195 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, gri, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma desensiz ve bordürsüz olup farklı renklerde eninde çubuklarla kompozisyon oluşturulmuştur. Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılmışken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgüsüzdür. Dokumanın baş ve bitiş kısmında dişi nakışıyla bir çukuk oluşturulmuştur.

Şekil 3.410. Gor, kor kilim

Şekil 3.411. Diş nakışı

Tablo 3.69. (Katalog 69). Alaca kilim

Dokumanın Adı	Alaca kilim
Dokumanın Türü	Alaca kilim
Şekil No	412
Dokuma Tarihi	30-40 yıllık
Dokunduğu Yer	Sarıdibek
Bulunduğu Yer	Abdullah Bıyık Evi/Sarıdibek
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	175 x 215 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat kıl çözgülük
	Çift kat yün, kıl atkılık
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma desensiz ve bordürsüz olup farklı renklerde eninde çubuklarla kompozisyon oluşturulmuştur. Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılmışken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür.

Şekil 3.412. Alaca kilim

Tablo 3.70. (Katalog 70). Alaca kilim

Dokumanın Adı	Alaca kilim
Dokumanın Türü	Alaca kilim
Şekil No	413
Dokuma Tarihi	30-40 yıllık
Dokunduğu Yer	Sarıdibek
Bulunduğu Yer	Abdullah Bıyık Evi/Sarıdibek
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	170 x 220 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat kıl çözgülük
	Çift kat yün, kıl atkılık
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, pembe, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma desensiz ve bordürsüz olup farklı renklerde eninde çubuklarla kompozisyon oluşturulmuştur. Dokumanın baş saçakları kısa ve örgüsüz bırakılmışken diğer kenardaki saçaklar uzun ve örgülüdür.

Şekil 3.413. Alaca kilim

Tablo 3.71. (Katalog 71). Ak kilim, çul

Dokumanın Adı	Ak kilim, çul
Dokumanın Türü	Ak kilim
Şekil No	414, 415, 416, 417
Dokuma Tarihi	80-100 yıllık
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Tahtaköprü Camii/Tahtaköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	163 x 227 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat kıl çözgülük
	Tek kat yün, kıl atkılık
	Tek kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Çakmak, boncuk, diş
Kullanılan Renkler	Siyah, gri, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma desensiz ve bordürsüz olup siyah, gri, beyaz renklerde eninde çubuklarla kompozisyon oluşturulmuştur. Dokumanın saçakları örgülüdür. Dokumanın bitiş kısmına yakın bir yerde bir adet çakmak nakışı yerleştirilmiştir. Baş ve bitiş kısmında boncuk ve diş nakışıyla bir kuşak oluşturulmuştur.

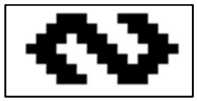
Şekil 3.414. Ak kilim, çul

Şekil 3.415. Diş nakışı

Şekil 3.416. Boncuk nakışı

Şekil 3.417. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı

Tablo 3.72. (Katalog 72). Ak kilim, çul

Dokumanın Adı	Ak kilim, çul
Dokumanın Türü	Ak kilim
Şekil No	418, 419, 420, 421
Dokuma Tarihi	80-100 yıllık
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Tahtaköprü Camii/Tahtaköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Yırtıklar mevcut
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	171 x 230 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat kıl çözgülük
	Tek kat kıl atkılık. Beyazlar yün
	Tek kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Yedibala, boncuk, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, siyah, gri, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma desensiz ve bordürsüz olup siyah, gri, beyaz renklerde eninde çubuklarla kompozisyon oluşturulmuştur. Dokumanın saçakları örgülüdür. Dokumanın farklı kuşaklarda iki adet yedibala nakışı yerleştirilmiştir. Baş ve bitiş kısmında boncuk ve diş nakışıyla bir kuşak oluşturulmuştur.

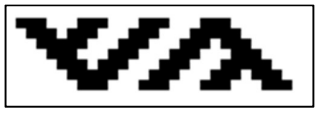
Şekil 3.418. Ak kilim, çul

Şekil 3.419. Diş nakışı

Şekil 3.420. Boncuk nakışı

Şekil 3.421. Yedibala nakışı

Tablo 3.73. (Katalog 73). Gara kilim, çul

Dokumanın Adı	Gara kilim, çul
Dokumanın Türü	Gara kilim
Şekil No	422, 423, 424, 425
Dokuma Tarihi	80-100 yıllık
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Tahtaköprü Camii/Tahtaköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	161 x 212 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat kıl çözgülük
	Tek kat yün, kıl atkılık
	Tek kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Yedibala, boncuk, diş
Kullanılan Renkler	Siyah, gri, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma desensiz ve bordürsüz olup siyah, gri, beyaz renklerde eninde çubuklarla kompozisyon oluşturulmuştur. Dokumanın saçakları örgülüdür. Dokumanın ortasında karşılıklı yerleştirilmiş iki adet yedibala nakışı vardır. Baş ve bitiş kısmında boncuk ve diş nakışıyla bir kuşak oluşturulmuştur.

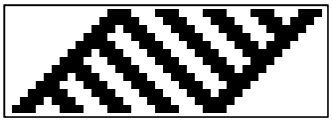
Şekil 3.422. Gara kilim, çul

Şekil 3.423. Diş nakışı

Şekil 3.424. Boncuk nakışı

Şekil 3.425. Yedibala nakışı

Tablo 3.74. (Katalog 74). Gara kilim, çul

Dokumanın Adı	Gara kilim, çul
Dokumanın Türü	Gara kilim
Şekil No	426, 427, 428
Dokuma Tarihi	80-100 yıllık
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Tahtaköprü Camii/Tahtaköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Yırtıklar mevcut
Dokuma Tekniği	Kilim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	167 x 212 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat kıl çözgülük
	Tek kat yün, kıl atkılık
	Tek kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Boncuk, diş
Kullanılan Renkler	Siyah, gri, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma desensiz ve bordürsüz olup siyah, gri, beyaz renklerde eninde çubuklarla kompozisyon oluşturulmuştur. Dokumanın saçakları örgülüdür. Dokumanın baş ve bitiş kısmında boncuk ve diş nakışıyla bir kuşak oluşturulmuştur.

Şekil 3.426. Gara kilim, çul

Şekil 3.427. Diş nakışı

Şekil 3.428. Boncuk nakışı

Tablo 3.75. (Katalog 75). Gara kilim, çul

Dokumanın Adı	Gara kilim, çul
Dokumanın Türü	Gara kilim
Şekil No	429, 430, 431
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50 yıllık
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Tahtaköprü Köy Müzesi/Tahtaköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	154 x 222 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat kıl çözgülük
	Tek kat yün, kıl atkılık
	Tek kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Boncuk, diş
Kullanılan Renkler	Siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma desensiz ve bordürsüz olup siyah, gri, beyaz renklerde eninde çubuklarla kompozisyon oluşturulmuştur. Dokumanın saçakları örgülüdür. Dokumanın baş ve bitiş kısmında boncuk ve diş nakışıyla bir kuşak oluşturulmuştur.

Şekil 3.429. Gara kilim, çul

Şekil 3.430. Diş nakışı

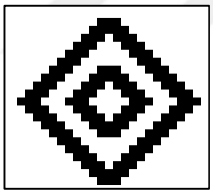
Şekil 3.431. Boncuk nakışı

Tablo 3.76. (Katalog 76). Nakışlı çul

Dokumanın Adı	Nakışlı çul
Dokumanın Türü	Çul
Şekil No	432, 433
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 40-50 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Fatma Çalışır Evi/Susuz
Dokumanın Şimdiki Durumu	Orta ve kenarlardan yıpranmış, onarım istiyor
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim
Kalitesi	30 x 100
Dokumanın Boyutları	134 x 223 cm
Kilim Örgüsü/Çiti/Saçak	Baş saçak: 2 cm Bitiş saçak: 25 cm. Saçaklar örgülü
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
	Tek kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Göbek
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, pembe, kahverengi, gri, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma desensiz ve bordürsüz olup kırmızı, turuncu, kahverengi, gri, siyah, beyaz ipliklerle enine kuşaklarla kompozisyon oluşturulmuştur. Dokumada belirli aralıklarda kuşaklar üzerine göbek nakışı yerleştirilmiştir. Nakışların çoğu yıpranmıştır. Bitiş kısmında saçaklar örgülüdür.

Şekil 3.432. Nakışlı çul

Şekil 3.433. Göbek nakışı

Tablo 3.77. (Katalog 77). Döşek çulu, yıltık örtüsü

Dokumanın Adı	Döşek çulu, yıltık örtüsü, atak yorgan örtüsü
Dokumanın Türü	Çul
Şekil No	434
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 40-50 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Ayşe Çiçekdağı Evi/Özyörük
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim
Kalitesi	80 x 30
Dokumanın Boyutları	176 x 230 cm, Kanat eni: 88-88 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, mavi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma iki parçadan oluşmaktadır. Parçalar ortadan dikilerek birleştirilmiştir. Dokuma desensiz ve bordürsüz olup farklı renklerde eninde kuşaklarla kompozisyon oluşturulmuştur.

Şekil 3.434. Döşek çulu, yıltık örtüsü

Tablo 3.78. (Katalog 78). Çadır çulu

Dokumanın Adı	Çadır çulu
Dokumanın Türü	Çul
Şekil No	435
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Süleyman Toygar Evi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Çözgü yüzlü dokuma
Kalitesi	80 x 30
Dokumanın Boyutları	150 (75/75) x 265 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat kıl çözgülük
	Çift kat kıl atkılık
Kullanılan Renkler	Kahverengi, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma iki parçadan oluşmaktadır. Parçalar ortadan dikilerek birleştirilmiştir. Dokuma desensiz ve bordürsüz olup kahverengi ve beyaz renklerde boyuna kuşaklarla kompozisyon oluşturulmuştur.

Şekil 3.435. Çadır çulu

Tablo 3.79. (Katalog 79). Çul, at örtüsü

Dokumanın Adı	Çul/At örtüsü
Dokumanın Türü	Çul
Şekil No	436
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 100 yıllık
Dokunduğu Yer	Aydınlı
Bulunduğu Yer	Rasim Çapkın Evi/Aydınlı
Dokumanın Şimdiki Durumu	Küçük yırtıklar mevcut
Dokuma Tekniği	Çözgü yüzlü dokuma
Kalitesi	80 x 30
Dokumanın Boyutları	67 x 86 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat kıl çözgülük
	Çift kat kıl atkılık
Kullanılan Renkler	Kahverengi, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma desensiz ve bordürsüz olup kahverengi ve beyaz renklerde boyuna kuşaklarla kompozisyon oluşturulmuştur.

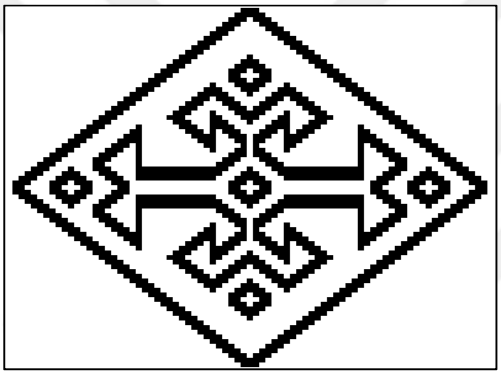
Şekil 3.436. Çul, at örtüsü

Tablo 3.80. (Katalog 80). Kilim yastık

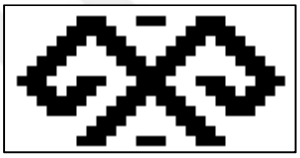
Dokumanın Adı	Kilim Yastık
Dokumanın Türü	Yastık
Şekil No	437, 438, 439, 440, 441, 442
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 80-100 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Özyörük Dernek Müzesi/Özyörük
Dokumanın Şimdiki Durumu	Kenarlarda ve ortada kısımlarda yırtılmalar, baş ve son kısımlardaki saçaklarda yırtılma ve sökülmeler mevcut
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili-sumak
Kalitesi	60 x 60
Dokumanın Boyutları	37 x 66 cm Boy:145 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Elibelinde, suyolu, muska, suyolu, sığır sidiği, çapraz
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, pembe, lacivert, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokumanın ön yüzü nakışlı arka yüzü düz bezayağı dokuma tekniğinde tek parça olarak dokunmuştur. Dokumanın bir taraftaki uzun kenarı ve kısa kenarları bordürlüdür. Uzun kenar muska ve suyolu nakışıyla, kısa kenarı elibelinde ve sığır sidiği nakışıyla bezenmiştir. Dokumanın zemini ise, baklava dilimli çerçeve içerisine alınan elibelinde nakışının kaydırılmış eksenler üzerine farklı renklerle yerleştirilmesiyle kompozisyon oluşturulmuştur.

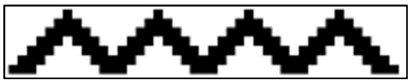
Şekil 3.437. Kilim yastık

Şekil 3.438. Elibelinde nakışı

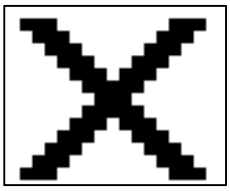
Şekil 3.439. Elibelinde nakışı

Şekil 3.440. Sığır sidiği nakışı

Şekil 3.441. Muska, su yolu nakışı

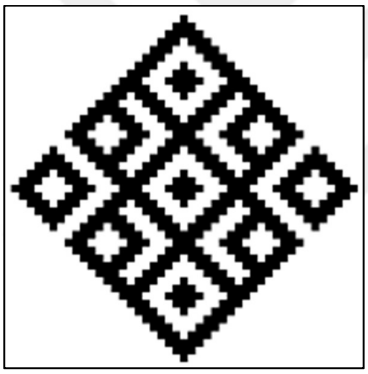
Şekil 3.442. Çapraz nakışı

Tablo 3.81. (Katalog 81). Kilim heybe

Dokumanın Adı	Kilim heybe
Dokumanın Türü	Heybe
Şekil No	443, 444, 445, 446
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50 yıllık
Dokunduğu Yer	Türkmen
Bulunduğu Yer	Hatice Özcan Evi/Türkmen
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	Heybe gözü eni: 56 cm Heybe gözü boyu: 53 cm Heybe ağı eni: 56 cm Heybe ağı boyu: 41 cm Heybe boyu: 150 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat kıl çözgülük
	Çift kat kıl atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Çuvaltopu, boncuk, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, mavi, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma heybe gözleri ve ağlıktan oluşmaktadır. Heybe gözleri önyüzü nakışlı, ağlık ve arka yüzleri düz kilim dokuma tekniğinde çubuklar halinde tek parça olarak dokunmuştur. Dokumanın zemini ise, heybe gözünün nakışlı ön yüzü bordürsüz olup ağız ve alt kısmında diş ve boncuk nakışıyla bir kuşak oluşturulmuştur. Kuşaklar arasında baklava dilimi şeklinde kırmızı ve mavi renkte Çuvaltopu nakışı sıralar halinde sonsuzluk prensibi içerisinde yerleştirilmiştir. Dokuz göz nakışı içerisine beyaz renklerle dolgu yapılmıştır. Mavi renkte dokuzgöz nakışının uç kısımlarına mavi boncuk takılarak kompozisyon oluşturulmuştur.

Şekil 3.443. Kilim heybe

Şekil 3.444. Çuvaltopu nakışı

Şekil 3.445. Diş nakışı

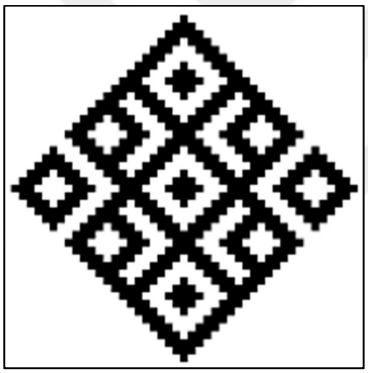
Şekil 3.446. Boncuk nakışı

Tablo 3.82. (Katalog 82). Kilim heybe

Dokumanın Adı	Kilim heybe, dokuzgöz heybe
Dokumanın Türü	Heybe
Şekil No	447, 448, 449, 450
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50 yıllık
Dokunduğu Yer	Türkmen
Bulunduğu Yer	Semra Ak Evi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kili-cicim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	Heybe gözü eni: 49 cm Heybe gözü boyu: 47 cm Heybe ağı eni: 49 cm Heybe ağı boyu: 50 cm Heybe boyu: 146 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat kıl çözgülük
	Çift kat kıl atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Çuvaltopu, boncuk, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, mavi, gri, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma heybe gözleri ve ağlıktan oluşmaktadır. Heybe gözleri önyüzü nakışlı, ağlık ve arka yüzleri düz kilim dokuma tekniğinde çubuklar halinde tek parça olarak dokunmuştur. Dokumanın zemini ise, heybe gözünün nakışlı ön yüzü bordürsüz olup ağız ve alt kısmında diş ve boncuk nakışıyla bir kuşak oluşturulmuştur. Kuşaklar arasında baklava dilimi şeklinde kırmızı ve mavi renkte Çuvaltopu nakışı sıralar halinde sonsuzluk prensibi içerisinde yerleştirilmiştir. Dokuz göz nakışı içerisine beyaz renklerle dolgu yapılarak kompozisyon oluşturulmuştur.

Şekil 3.447. Kilim heybe

Şekil 3.448. Çuvaltopu nakışı

Şekil 3.449. Diş nakışı

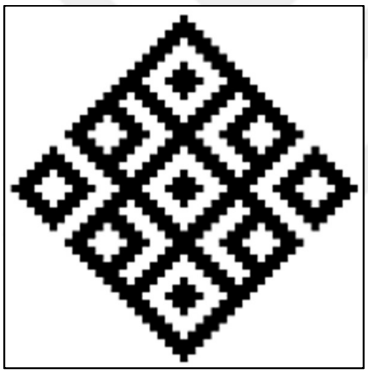
Şekil 3.450. Boncuk nakışı

Tablo 3.83. (Katalog 83). Kilim heybe

Dokumanın Adı	Kilim heybe
Dokumanın Türü	Heybe
Şekil No	451, 452, 453,454
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50 yıllık
Dokunduğu Yer	Türkmen
Bulunduğu Yer	Abdullah Derici Konağı/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kili-cicim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	Heybe gözü eni: 48 cm Heybe gözü boyu: 47 cm Heybe ağı eni: 48 cm Heybe ağı boyu: 38 cm Heybe boyu: 133 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Çuvaltopu, boncuk, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, mavi, açık mavi, kahverengi, gri, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma heybe gözleri ve ağlıktan oluşmaktadır. Heybe gözleri önyüzü nakışlı, ağlık ve arka yüzleri düz kilim dokuma tekniğinde çubuklar halinde tek parça olarak dokunmuştur. Dokumanın zemini ise, heybe gözünün nakışlı ön yüzü bordürsüz olup ağız ve alt kısmında diş ve boncuk nakışıyla bir kuşak oluşturulmuştur. Kuşaklar arasında baklava dilimi şeklinde kırmızı ve mavi renkte Çuvaltopu nakışı sıralar halinde sonsuzluk prensibi içerisinde yerleştirilmiştir. Dokuz göz nakışı içerisine beyaz renklerle dolgu yapılarak kompozisyon oluşturulmuştur.

Şekil 3.451. Kilim heybe

Şekil 3.452. Çuvaltopu nakışı

Şekil 3.453. Diş nakışı

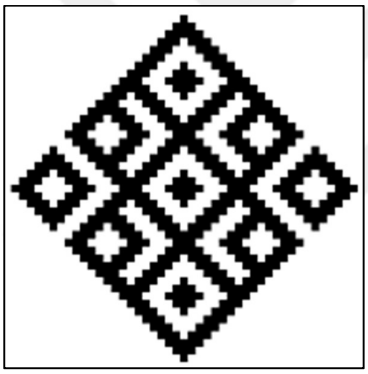
Şekil 3.454. Boncuk nakışı

Tablo 3.84. (Katalog 84). Kilim heybe

Dokumanın Adı	Kilim heybe
Dokumanın Türü	Heybe
Şekil No	455, 456, 457, 458
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Türkmen
Bulunduğu Yer	Fatma Kabaklı Evi/Türkmen
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kili-cicim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	Heybe gözü eni: 50 cm Heybe gözü boyu: 49 cm Heybe ağı eni: 50 cm Heybe ağı boyu: 38 cm Heybe boyu: 140 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Çuvaltopu, boncuk, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, mavi, açık mavi, kahverengi, gri, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma heybe gözleri ve ağlıktan oluşmaktadır. Heybe gözleri önyüzü nakışlı, ağlık ve arka yüzleri düz kilim dokuma tekniğinde çubuklar halinde tek parça olarak dokunmuştur. Dokumanın zemini ise, heybe gözünün nakışlı ön yüzü bordürsüz olup ağız ve alt kısmında diş ve boncuk nakışıyla bir kuşak oluşturulmuştur. Kuşaklar arasında baklava dilimi şeklinde kırmızı ve mavi renkte Çuvaltopu nakışı sıralar halinde sonsuzluk prensibi içerisinde yerleştirilmiştir. Orta sıradaki mavi renkte dokuzgöz nakışının uç kısımlarına mavi boncuk takılmıştır. Dokuz göz nakışı içerisine beyaz renklerle dolgu yapılarak kompozisyon oluşturulmuştur.

Şekil 3.455. Kilim heybe

Şekil 3.456. Çuvaltopu nakışı

Şekil 3.457. Diş nakışı

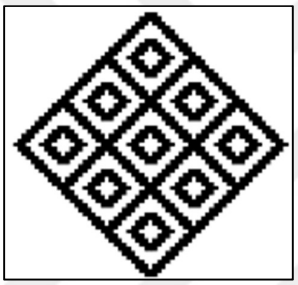
Şekil 3.458. Boncuk nakışı

Tablo 3.85. (Katalog 85). Kilim heybe

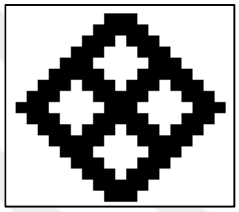
Dokumanın Adı	Kilim heybe
Dokumanın Türü	Heybe
Şekil No	459, 460, 461, 462, 463, 464
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50 yıllık
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Tahtaköprü Köy Müzesi/Tahtaköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	Heybe gözü eni: 39 cm Heybe gözü boyu: 42 cm Heybe ağı eni: 39 cm Heybe ağı boyu: 55 cm Heybe boyu: 139 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Taşgöbek, göbek, topalca, ersin, çapraz, kudret nakışı, çakmak, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, gri, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma heybe gözleri ve ağlıktan oluşmaktadır. Heybe gözleri önyüzü nakışlı, ağlık ve arka yüzleri düz kilim dokuma tekniğinde çubuklar halinde tek parça olarak dokunmuştur. Heybe gözünün nakışlı ön yüzünün ağız ve alt kısmında göbek, topalca ve kudret nakışıyla bezemeli iki sıra bordür mevcuttur. Bordüre diş nakışıyla kontür oluşturulmuştur. Heybe gözünün orta kısmına taş göbek (dokuz göz) nakışı yerleştirilerek nakışın etrafı dokuz göz nakışını oluşturan göbekler ile doldurulmuştur.

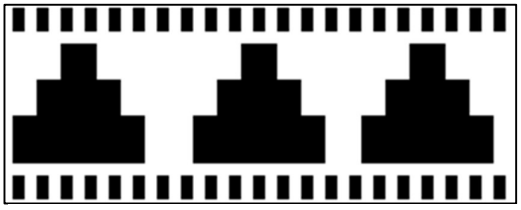
Şekil 3.459. Kilim heybe

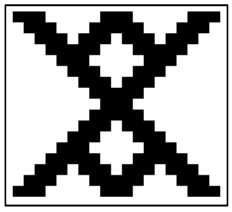
Şekil 3.460. Dokuzgöz nakışı

Şekil 3.461. Göbek nakışı

Şekil 3.462. Kudret nakışı

Şekil 3.463. Topalca, ersin, çapraz nakışı

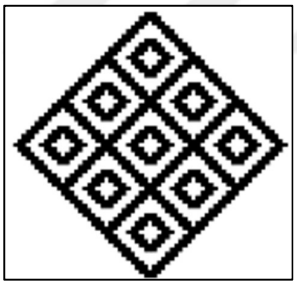
Şekil 3.464. Diş nakışı

Tablo 3.86. (Katalog 86). Kilim heybe

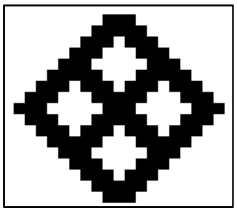
Dokumanın Adı	Kilim heybe
Dokumanın Türü	Heybe
Şekil No	465, 466, 467, 468, 469, 470
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Türkmen
Bulunduğu Yer	Abdullah Derici Konağı/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	Heybe gözü eni: 44 cm Heybe gözü boyu: 50 cm Heybe ağı eni: 44 cm Heybe ağı boyu: 37 cm Heybe boyu: 136 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Dokuz göz, göbek, topalca, çapraz, kudret nakışı, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, lacivert, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma heybe gözleri ve ağlıktan oluşmaktadır. Heybe gözleri önyüzü nakışlı, ağlık ve arka yüzleri düz kilim dokuma tekniğinde çubuklar halinde tek parça olarak dokunmuştur. Heybe gözünün nakışlı ön yüzünün ağız ve alt kısmında göbek, topalca ve kudret nakışıyla bezemeli iki sıra bordür mevcuttur. Bordüre diş nakışıyla kontür oluşturulmuştur. Heybe gözünün orta kısmına dokuz göz nakışı yerleştirilerek nakışın etrafı dokuz göz nakışını oluşturan göbekler ile doldurulmuştur.

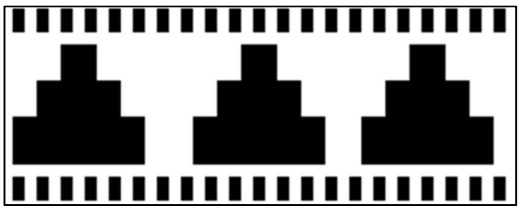
Şekil 3.465. Kilim heybe

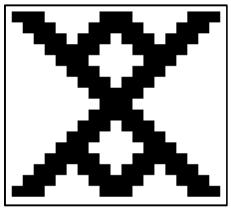
Şekil 3.466. Dokuzgöz nakışı

Şekil 3.467. Göbek nakışı

Şekil 3.468. Kudret nakışı

Şekil 3.469. Topalca, ersin, çapraz nakışı,

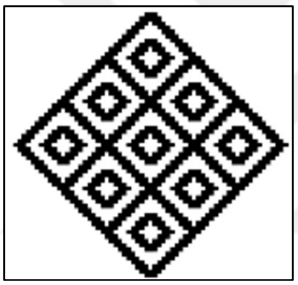
Şekil 3.470. Diş nakışı

Tablo 3.87. (Katalog 87). Kilim heybe

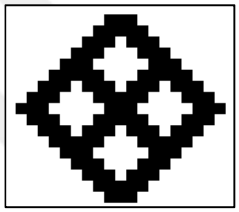
Dokumanın Adı	Kilim heybe
Dokumanın Türü	Heybe
Şekil No	471, 472, 473, 474, 475, 476
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50 yıllık
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Ali Kaya Evi/Tahtaköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	Heybe gözü eni: 49 cm Heybe gözü boyu: 55 cm Heybe ağı eni: 49 cm Heybe ağı boyu: 55 cm Heybe boyu: 165 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Dokuz göz, göbek, kudret nakışı, topalca, ersin, çapraz, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, lacivert, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma heybe gözleri ve ağlıktan oluşmaktadır. Heybe gözleri önyüzü nakışlı, ağlık ve arka yüzleri düz kilim dokuma tekniğinde çubuklar halinde tek parça olarak dokunmuştur. Heybe gözünün nakışlı ön yüzünün ağız ve alt kısmında göbek, topalca ve kudret nakışıyla bezemeli iki sıra bordür mevcuttur. Bordüre diş nakışıyla kontür oluşturulmuştur. Heybe gözünün orta kısmına dokuz göz nakışı yerleştirilerek nakışın etrafı dokuz göz nakışını oluşturan göbekler ile doldurulmuştur.

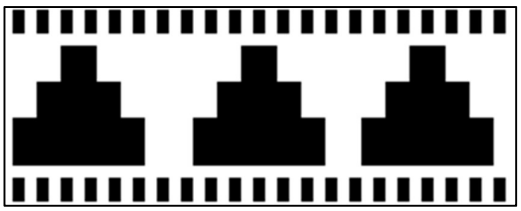
Şekil 3.471. Kilim heybe

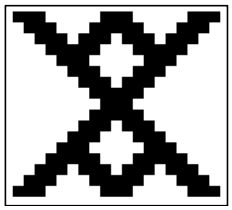
Şekil 3.472. Dokuzgöz nakışı

Şekil 3.473. Göbek nakışı

Şekil 3.474. Kudret nakışı

Şekil 3.475. Topalca, ersin, çapraz nakışı

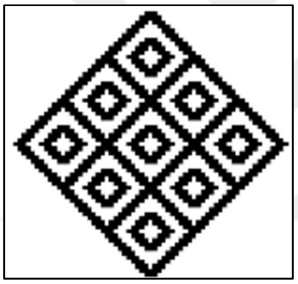
Şekil 3.476. Diş nakışı

Tablo 3.88. (Katalog 88). Kilim heybe

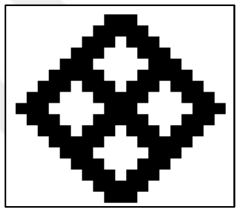
Dokumanın Adı	Kilim heybe
Dokumanın Türü	Heybe
Şekil No	477, 478, 479, 480, 481, 482
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50 yıllık
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Tahtaköprü Köy Müzesi/Tahtaköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	Heybe gözü eni: 47 cm Heybe gözü boyu: 47-48 cm Heybe ağı eni: 47 cm Heybe ağı boyu: 41 cm Heybe boyu: 136 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Dokuz göz, göbek, kudret nakışı, topalca, ersin, çapraz, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, kahverengi, gri, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma heybe gözleri ve ağlıktan oluşmaktadır. Heybe gözleri önyüzü nakışlı, ağlık ve arka yüzleri düz kilim dokuma tekniğinde çubuklar halinde tek parça olarak dokunmuştur. Heybe gözünün nakışlı ön yüzünün ağız ve alt kısmında göbek, topalca ve kudret nakışıyla bezemeli iki sıra bordür mevcuttur. Bordüre diş nakışıyla kontür oluşturulmuştur. Heybe gözünün orta kısmına dokuz göz nakışı yerleştirilerek nakışın etrafı dokuz göz nakışını oluşturan göbekler ile doldurulmuştur.

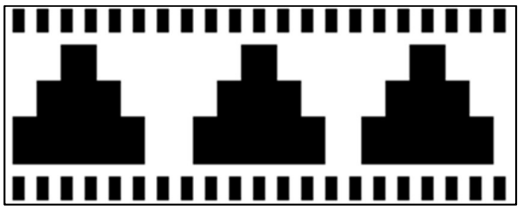
Şekil 3.477. Kilim heybe

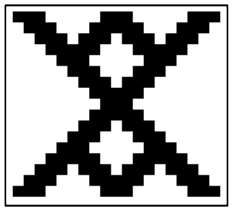
Şekil 3.478. Dokuzgöz nakışı

Şekil 3.479. Göbek nakışı

Şekil 3.480. Kudret nakışı

Şekil 3.481. Topalca, ersin, çapraz nakışı

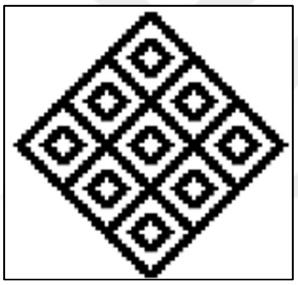
Şekil 3.482. Diş nakışı

Tablo 3.89. (Katalog 89). Kilim heybe

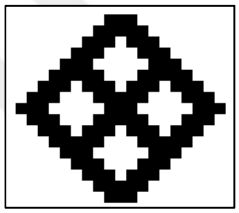
Dokumanın Adı	Kilim heybe
Dokumanın Türü	Heybe
Şekil No	483, 484, 485, 486, 487, 488
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50 yıllık
Dokunduğu Yer	Türkmen
Bulunduğu Yer	Abdullah Derici Konağı/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	Heybe gözü eni: 44 cm Heybe gözü boyu: 50 cm Heybe ağı eni: 44 cm Heybe ağı boyu: 37 cm Heybe boyu: 136 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Dokuz göz, göbek, topalca, kudret nakışı, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, mavi, lacivert, kahverengi, gri, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma heybe gözleri ve ağlıktan oluşmaktadır. Heybe gözleri önyüzü nakışlı, ağlık ve arka yüzleri düz kilim dokuma tekniğinde çubuklar halinde tek parça olarak dokunmuştur. Heybe gözünün nakışlı ön yüzünün ağız ve alt kısmında göbek, topalca ve kudret nakışıyla bezemeli iki sıra bordür mevcuttur. Bordüre diş nakışıyla kontür oluşturulmuştur. Heybe gözünün orta kısmına dokuz göz nakışı yerleştirilerek nakışın etrafı dokuz göz nakışını oluşturan göbekler ile doldurulmuştur.

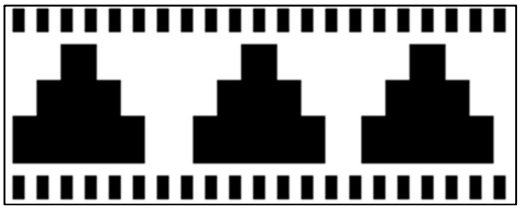
Şekil 3.483. Kilim heybe

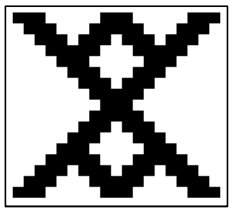
Şekil 3.484. Dokuzgöz nakışı

Şekil 3.485. Göbek nakışı

Şekil 3.486. Kudret nakışı

Şekil 3.487. Topalca, ersin, çapraz nakışı

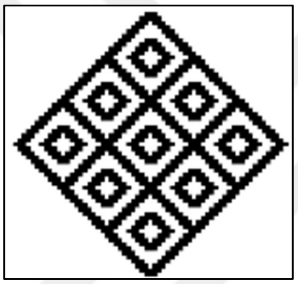
Şekil 3.488. Diş nakışı

Tablo 3.90. (Katalog 90). Kilim heybe

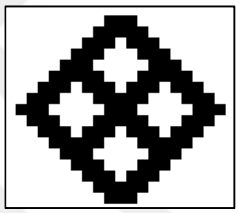
Dokumanın Adı	Kilim heybe
Dokumanın Türü	Heybe
Şekil No	489, 490, 491, 492, 493, 494
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 5 yıllık
Dokunduğu Yer	Türkmen
Bulunduğu Yer	Abdullah Derici Konağı/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	Heybe gözü eni: 35 cm Heybe gözü boyu: 43 cm Heybe ağı eni: 35 cm Heybe ağı boyu: 44 cm Heybe boyu: 130 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Dokuz göz, göbek, topalca, çapraz, kudret nakışı, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, mavi, lacivert, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma heybe gözleri ve ağlıktan oluşmaktadır. Heybe gözleri önyüzü nakışlı, ağlık ve arka yüzleri düz kilim dokuma tekniğinde çubuklar halinde tek parça olarak dokunmuştur. Heybe gözünün nakışlı ön yüzünün ağız ve alt kısmında göbek, topalca ve kudret nakışıyla bezemeli iki sıra bordür mevcuttur. Bordüre diş nakışıyla kontür oluşturulmuştur. Heybe gözünün orta kısmına dokuz göz nakışı yerleştirilerek nakışın etrafı dokuz göz nakışını oluşturan göbekler ile doldurulmuştur.

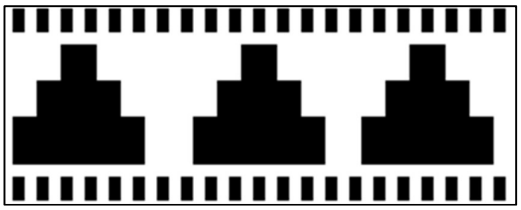
Şekil 3.489. Kilim heybe

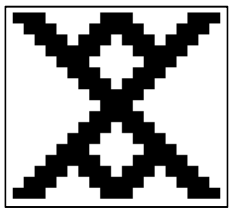
Şekil 3.490. Dokuzgöz nakışı

Şekil 3.491. Göbek nakışı

Şekil 3.492. Kudret nakışı

Şekil 3.493. Topalca, ersin, çapraz nakışı

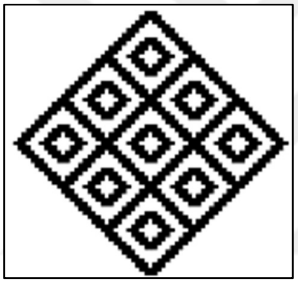
Şekil 3.494. Diş nakışı

Tablo 3.91. (Katalog 91). Kilim heybe

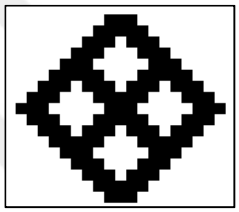
Dokumanın Adı	Taş göbek heybe
Dokumanın Türü	Heybe
Şekil No	495, 496, 497, 498, 499, 500
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 5 yıllık
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Tahtaköprü Köy Müzesi/Tahtaköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	Heybe gözü eni: 24 cm Heybe gözü boyu: 31 cm Heybe ağı eni: 24 cm Heybe ağı boyu: 18 cm Heybe boyu: 80 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
	Tek kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Taş göbek, göbek, topalca, çapraz, ersin çapraz, kudret nakışı, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, petrol yeşili, lacivert, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma heybe gözleri ve ağlıktan oluşmaktadır. Heybe gözleri önyüzü nakışlı, ağlık ve arka yüzleri düz kilim dokuma tekniğinde çubuklar halinde tek parça olarak dokunmuştur. Heybe gözünün nakışlı ön yüzünün ağız ve alt kısmında göbek, topalca ve kudret nakışıyla bezemeli iki sıra bordür mevcuttur. Bordüre diş nakışıyla kontür oluşturulmuştur. Heybe gözünün orta kısmına taş göbek (dokuz göz) nakışı yerleştirilerek nakışın etrafı dokuz göz nakışını oluşturan göbekler ile doldurulmuştur.

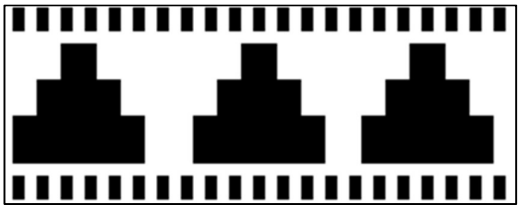
Şekil 3.495. Taşgöbek heybe

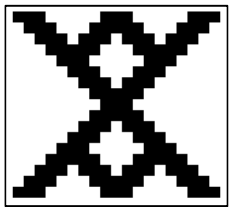
Şekil 3.496. Dokuzgöz nakışı

Şekil 3.497. Göbek nakışı

Şekil 3.498. Kudret nakışı

Şekil 3.499. Topalca, ersin, çapraz nakışı

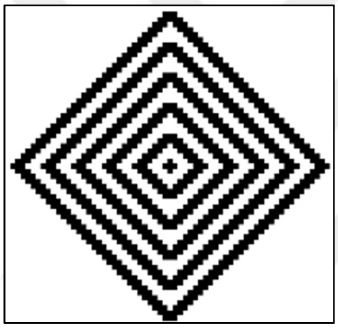
Şekil 3.500. Diş nakışı

Tablo 3.92. (Katalog 92). Kilim heybe

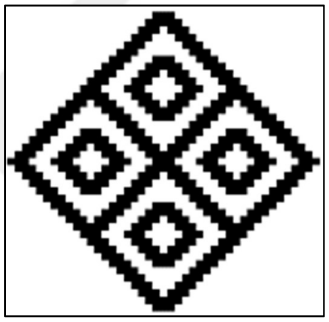
Dokumanın Adı	Kilim heybe
Dokumanın Türü	Heybe
Şekil No	501, 502, 503, 504, 505
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Nadiye Çalışır Evi/Susuz
Dokumanın Şimdiki Durumu	Yıpranmış
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim
Kalitesi	30 x 70-80
Dokumanın Boyutları	Heybe gözü eni: 45 cm Heybe gözü boyu: 45 cm Heybe ağı eni: 45 cm Heybe ağı boyu: 47 cm Heybe boyu: 137 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Taşgöbek, göbek
Kullanılan Renkler	Sarı, pembe, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma heybe gözleri ve ağlıktan oluşmaktadır. Heybe gözleri önyüzü nakışlı, ağlık ve arka yüzleri düz kilim dokuma tekniğinde çubuklar halinde tek parça olarak dokunmuştur. Heybe gözünün ön yüzü bordürsüz olup taş göbek ve göbek nakışıylı enine üç kuşak ile bezenmiştir. Kuşaklar arasına enine çubuklar yerleştirilerek kompozisyon oluşturulmuştur.

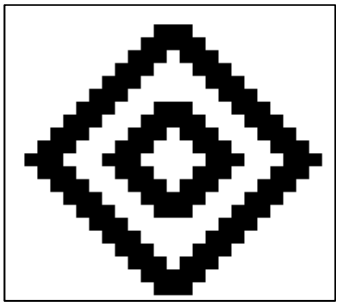
Şekil 3.501. Heybe

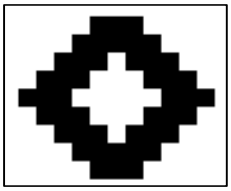
Şekil 3.502. Göbek nakışı

Şekil 3.503. Taşgöbek nakışı

Şekil 3.504. Göbek nakışı

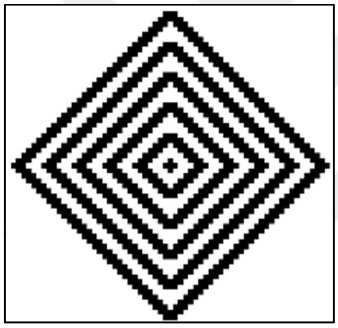
Şekil 3.505. Göbek nakışı

Tablo 3.93. (Katalog 93). Kilim heybe

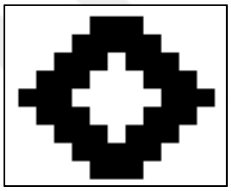
Dokumanın Adı	Kilim heybe
Dokumanın Türü	Heybe
Şekil No	506, 507, 508
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Fatma Çalışır Evi/Susuz
Dokumanın Şimdiki Durumu	Yıpranmış
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim
Kalitesi	30 x 70-80
Dokumanın Boyutları	Heybe gözü eni: 45 cm Heybe gözü boyu: 44 cm Heybe ağı eni: 45 cm Heybe ağı boyu: 42 cm Heybe boyu: 130 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Tek kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Taşgöbek, göbek
Kullanılan Renkler	Sarı, pembe, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokumanın arka kısmı ve ağlık kısmı nakışsız, düz kuşaklar halinde dokunmuştur
Karşılaştırma	Dokuma heybe gözleri ve ağlıktan oluşmaktadır. Heybe gözleri önyüzü nakışlı, ağlık ve arka yüzleri düz kilim dokuma tekniğinde çubuklar halinde tek parça olarak dokunmuştur. Heybe gözünün ön yüzü bordürsüz olup taş göbek ve göbek nakışıylı iki geniş bir dar üç kuşak ile bezenmiştir. Kuşaklar arasına enine çubuklar yerleştirilerek kompozisyon oluşturulmuştur.

Şekil 3.506. Heybe

Şekil 3.507. Göbek nakışı

Şekil 3.508. Göbek nakışı

Tablo 3.94. (Katalog 94). Kıl heybe

Dokumanın Adı	Kıl heybe
Dokumanın Türü	Heybe
Şekil No	509
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 70-80 yıllık
Dokunduğu Yer	Vezirköprü
Bulunduğu Yer	Bedesten/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Çözgü yüzlü dokuma
Kalitesi	80 x 30
Dokumanın Boyutları	Heybe gözü eni: 48 cm Heybe gözü boyu: 48-49 cm Heybe ağı eni: 48 cm Heybe ağı boyu: 58 cm Heybe boyu: 155 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat kıl çözgülük
	Çift kat kıl atkılık
Kullanılan Renkler	Kahverengi, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma heybe gözleri ve ağlıktan oluşmaktadır. Dokuma desensiz ve bordürsüz olup kahverengi ve beyaz renklerde boyuna kuşaklar ile kompozisyon oluşturulmuştur.

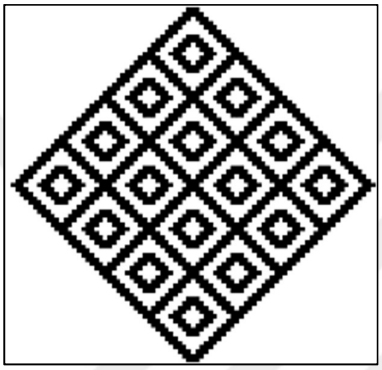
Şekil 3.509. Kıl heybe

Tablo 3.95. (Katalog 95). Tek gözlü kilim heybe

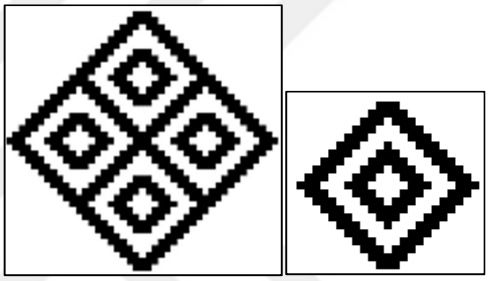
Dokumanın Adı	Tek gözlü kilim heybe
Dokumanın Türü	Heybe
Şekil No	510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 5 yıllık
Dokunduğu Yer	Türkmen
Bulunduğu Yer	Abdullah Derici Konağı/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	Heybe gözü eni: 33 cm Heybe gözü boyu: 33 cm Boy: 136 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Taşgöbek, göbek, topalca, yaba, yedibala, çakmak, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, mavi, lacivert, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma tek taraflı heybe gözlü olarak süsleme amaçlı dokunmuştur. Dokumanın yüzeyi heybe gözüyle birlikte üç bölüm halinde bezenmiştir. Heybe gözü ve diğer uç bölümü taş göbek nakışıyla bezenmiştir. Nakışın alt ve üst kısmı çakmak ve yaba nakışıyla enine kuşak şeklinde bordür vardır. Orta kısım göbek nakışıyla doldurulmuştur. Nakışın alt ve üst kısmında çakmak nakışıyla enine kuşak şeklinde bordür vardır. Orta bölümün bir tarafında yedibala nekışlı bir tarafında topalca ve göbek nakışlı enine birer kuşak daha bulunmaktadır. Kuşaklar arasına çubuk yerleştirilmiştir. Bölümlere, bordürlere, kuşaklara ve çubuklara diş nakışıyla kontur oluşturulmuştur.

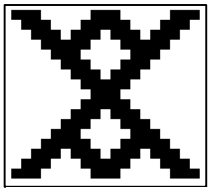
Şekil 3.510. Tek gözlü heybe

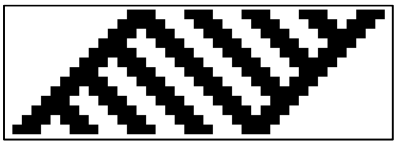
Şekil 3.511. Taşgöbek nakışı

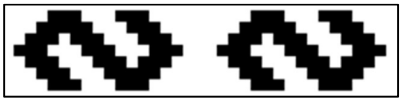
Şekil 3.512. Göbek nakışı

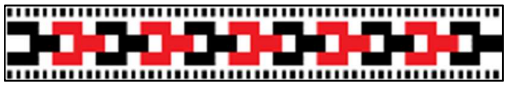
Şekil 3.513. Topalca, ersin, çapraz nakışı

Şekil 3.514. Yedibala nakışı

Şekil 3.515. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı

Şekil 3.516. Ok yay, yaba nakışı

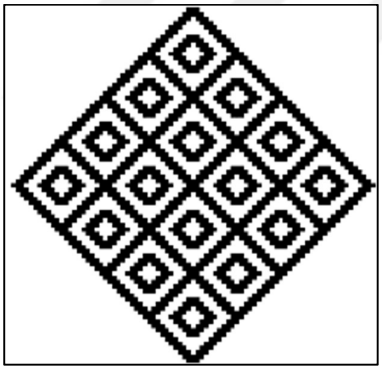
Şekil 3.517. Diş nakışı

Tablo 3.96. (Katalog 96). Kilim çanta, taşgöbek çanta

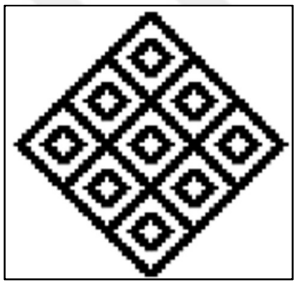
Dokumanın Adı	Kilim çanta, taşgöbek çanta
Dokumanın Türü	Çanta
Şekil No	518, 519, 520, 521, 522, 523
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50 yıllık
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Tahtaköprü Köy Müzesi/Tahtaköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	25 x 30 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
	Tek kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Taşgöbek, göbek, kudret nakışı, çakmak, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, mavi, petrol yeşili, lacivert, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma çanta ön yüzü nakışlı arka yüzü düz kilim dokuma tekniğinde tek parça olarak dokunmuştur. Çanta gözünün ön yüzü nakışlı olup ağız ve alt kısmında kudret nakışı ve çakmak nakışıyla iki sıra kuşak şeklinde bordür vardır. Bordürlere diş nakışıyla kontür oluşturulmuştur. Heybe gözünün orta kısmına taş göbek (dokuz göz) nakışı yerleştirilerek nakışın etrafına dokuz göz nakışını oluşturan göbekler ile dolgu yapılmıştır.

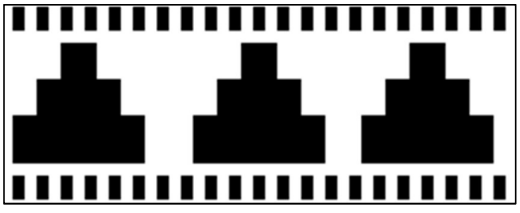
Şekil 3.518. Kilim çanta, taşgöbek çanta

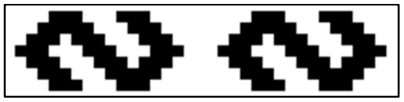
Şekil 3.519. Taşgöbek nakışı

Şekil 3.520. Dokuzgöz nakışı

Şekil 3.521. Kudret nakışı

Şekil 3.522. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı

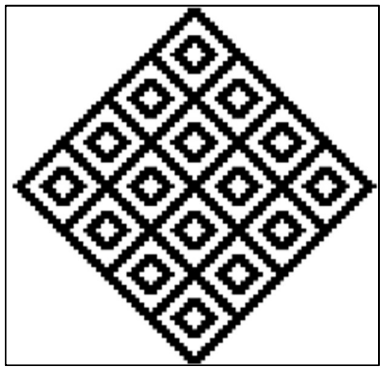
Şekil 3.523. Diş nakışı

Tablo 3.97. (Katalog 97). Kilim çanta, taşgöbek çanta

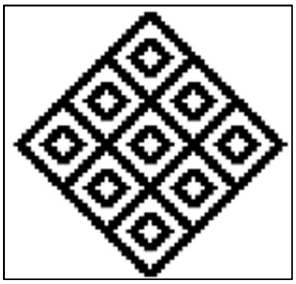
Dokumanın Adı	Kilim çanta, taşgöbek çanta
Dokumanın Türü	Çanta
Şekil No	524, 525, 526, 527, 528, 529
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50 yıllık
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Tahtaköprü Köy Müzesi/Tahtaköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	40 x 40 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Taşgöbek, göbek, kudret nakışı, çakmak, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, gri, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma çanta ön yüzü nakışlı arka yüzü düz kilim dokuma tekniğinde tek parça olarak dokunmuştur. Çanta gözünün ön yüzü nakışlı olup ağız ve alt kısmında kudret nakışı ve çakmak nakışıyla iki sıra kuşak şeklinde bordür vardır. Bordürlere diş nakışıyla kontür oluşturulmuştur. Heybe gözünün orta kısmına taş göbek (dokuz göz) nakışı yerleştirilerek nakışın etrafına dokuz göz nakışını oluşturan göbekler ile dolgu yapılmıştır.

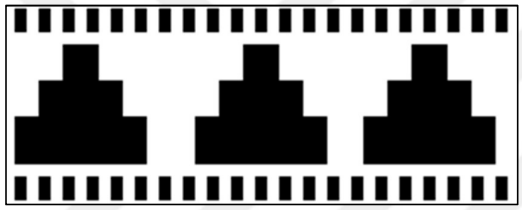
Şekil 3.524. Kilim çanta, taşgöbek çanta

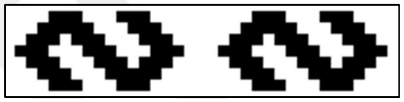
Şekil 3.525. Taşgöbek nakışı

Şekil 3.526. Dokuzgöz nakışı

Şekil 3.527. Kudret nakışı

Şekil 3.528. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı

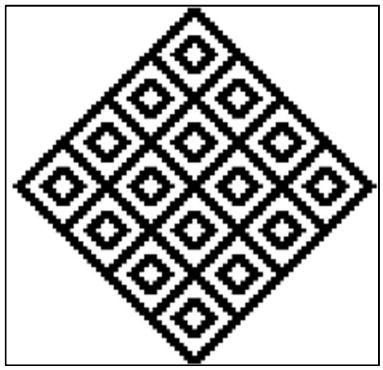
Şekil 3.529. Diş nakışı

Tablo 3.98. (Katalog 98). Kilim çanta, taşgöbek çanta

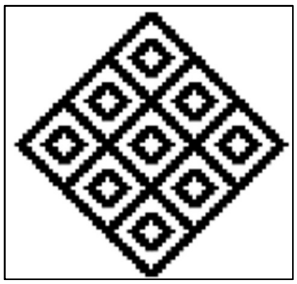
Dokumanın Adı	Kilim çanta, taşgöbek çanta
Dokumanın Türü	Çanta
Şekil No	530, 531, 532, 533, 534, 535
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50 yıllık
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Ali Kaya Evi/Tahtaköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	30 x 110
Dokumanın Boyutları	40 x 47 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Tek kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Taşgöbek, göbek, ok yay, yaba nakışı, çakmak, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, lacivert, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma çanta ön yüzü nakışlı arka yüzü düz kilim dokuma tekniğinde tek parça olarak dokunmuştur. Çanta gözünün ön yüzü nakışlı olup ağız ve alt kısmında yaba nakışı ve çakmak nakışıyla iki sıra kuşak şeklinde bordür vardır. Bordürlere diş nakışıyla kontür oluşturulmuştur. Heybe gözünün orta kısmına taş göbek (dokuz göz) nakışı yerleştirilerek nakışın etrafına dokuz göz nakışını oluşturan göbekler ile dolgu yapılmıştır.

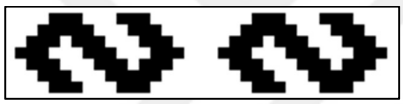
Şekil 3.530. Kilim çanta, taşgöbek çanta

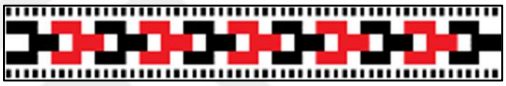
Şekil 3.531. Taşgöbek nakışı

Şekil 3.532. Dokuzgöz nakışı

Şekil 3.533. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı

Şekil 3.534. Ok yay, yaba nakışı

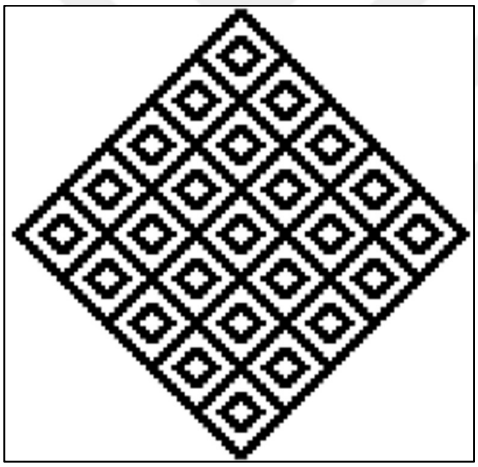
Şekil 3.535. Diş nakışı

Tablo 3.99. (Katalog 99). Kilim çanta, taşgöbek çanta

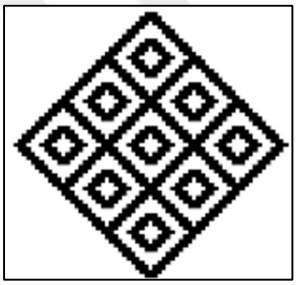
Dokumanın Adı	Kilim çanta, taşgöbek çanta
Dokumanın Türü	Çanta
Şekil No	536, 537, 538, 539, 540, 541
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 5 yıllık
Dokunduğu Yer	Sarıdibek
Bulunduğu Yer	Coşkun Yanar özel koleksiyonu
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	40 x 80
Dokumanın Boyutları	27 x 33 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Taşgöbek, göbek, kudret nakışı, çakmak, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, yeşil, pembe, mor, mavi, lacivert, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma çanta ön yüzü nakışlı arka yüzü düz kilim dokuma tekniğinde tek parça olarak dokunmuştur. Çanta gözünün ön yüzü nakışlı olup ağız ve alt kısmında kudret nakışı ve çakmak nakışıyla iki sıra kuşak şeklinde bordür vardır. Bordürlere diş nakışıyla kontür oluşturulmuştur. Heybe gözünün orta kısmına taş göbek (dokuz göz) nakışı yerleştirilerek nakışın etrafına dokuz göz nakışını oluşturan göbekler ile dolgu yapılmıştır.

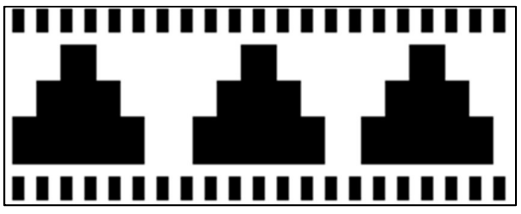
Şekil 3.536. Kilim çanta, taşgöbek çanta

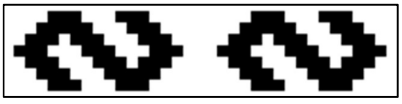
Şekil 3.537. Taşgöbek nakışı

Şekil 3.538. Dokuzgöz nakışı

Şekil 3.539. Kudret nakışı

Şekil 3.540. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı

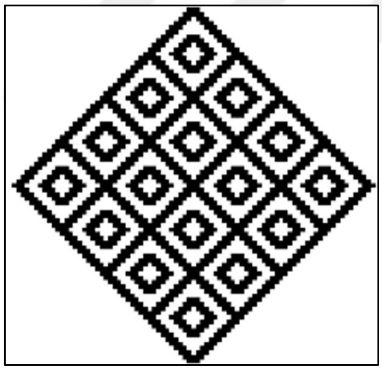
Şekil 3.541. Diş nakışı

Tablo 3.100. (Katalog 100). Kilim çanta, taşgöbek çanta

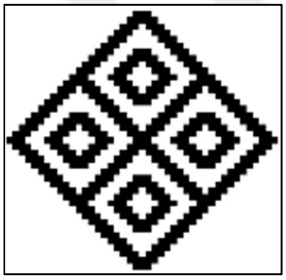
Dokumanın Adı	Kilim çanta, taşgöbek çanta
Dokumanın Türü	Çanta
Şekil No	542, 543, 544, 545, 546, 547
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 5 yıllık
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Coşkun Yanar özel koleksiyonu
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	40 x 80
Dokumanın Boyutları	30 x 34 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Taşgöbek, göbek, yaba, çakmak, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, mavi, lacivert, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma çanta ön yüzü nakışlı arka yüzü düz kilim dokuma tekniğinde tek parça olarak dokunmuştur. Çanta gözünün ön yüzü nakışlı olup ağız ve alt kısmında yaba nakışı ve çakmak nakışıyla iki sıra kuşak şeklinde bordür vardır. Bordürlere diş nakışıyla kontür oluşturulmuştur. Heybe gözünün orta kısmına taş göbek (dokuz göz) nakışı yerleştirilerek nakışın etrafına dokuz göz nakışını oluşturan göbekler ile dolgu yapılmıştır.

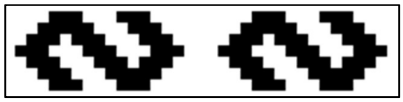
Şekil 3.542. Kilim çanta, taşgöbek çanta

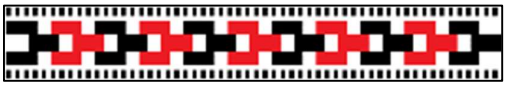
Şekil 3.543. Taşgöbek nakışı

Şekil 3.544. Göbek nakışı

Şekil 3.545. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı

Şekil 3.546. Ok yay, yaba nakışı

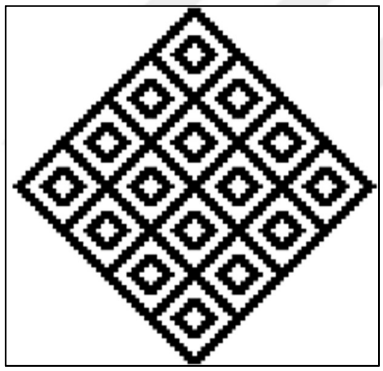
Şekil 3.547. Diş nakışı

Tablo 3.101. (Katalog 101). Kilim çanta, taşgöbek çanta

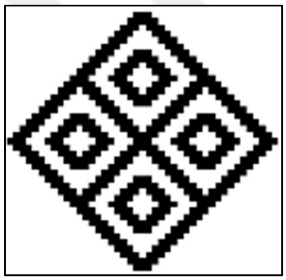
Dokumanın Adı	Kilim çanta, taşgöbek çanta
Dokumanın Türü	Çanta
Şekil No	548, 549, 550, 551, 552, 553
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 5 yıllık
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Coşkun Yanar özel koleksiyonu
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	40 x 80
Dokumanın Boyutları	28 x 33 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Taşgöbek, göbek, kudret nakışı, çakmak, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, mor, mavi, lacivert, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma çanta ön yüzü nakışlı arka yüzü düz kilim dokuma tekniğinde tek parça olarak dokunmuştur. Çanta gözünün ön yüzü nakışlı olup ağız ve alt kısmında kudret nakışı ve çakmak nakışıyla iki sıra kuşak şeklinde bordür vardır. Bordürlere diş nakışıyla kontür oluşturulmuştur. Heybe gözünün orta kısmına taş göbek (dokuz göz) nakışı yerleştirilerek nakışın etrafına dokuz göz nakışını oluşturan göbekler ile dolgu yapılmıştır.

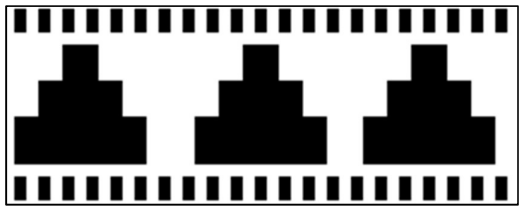
Şekil 3.548. Kilim çanta, taşgöbek çanta

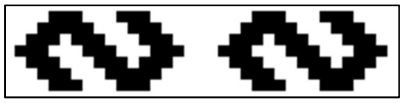
Şekil 3.549. Taşgöbek nakışı

Şekil 3.550. Göbek nakışı

Şekil 3.551. Kudret nakışı

Şekil 3.552. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı

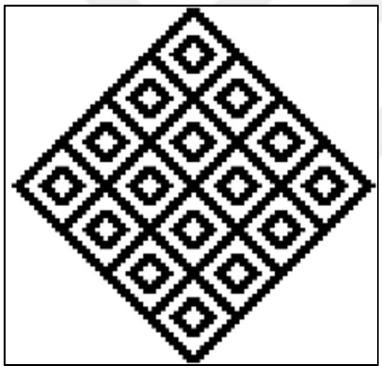
Şekil 3.553. Diş nakışı

Tablo 3.102. (Katalog 102). Kilim çanta, taşgöbek çanta

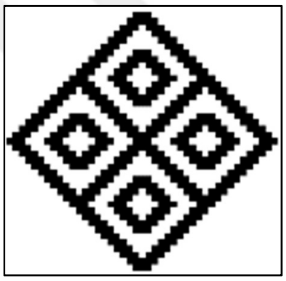
Dokumanın Adı	Kilim çanta, taşgöbek çanta
Dokumanın Türü	Çanta
Şekil No	554, 555 556, 557, 558, 559
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 5 yıllık
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Coşkun Yanar özel koleksiyonu
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	40 x 80
Dokumanın Boyutları	25 x 29 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Taşgöbek, göbek, yaba, çakmak, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, mavi, lacivert, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma çanta ön yüzü nakışlı arka yüzü düz kilim dokuma tekniğinde tek parça olarak dokunmuştur. Çanta gözünün ön yüzü nakışlı olup ağız ve alt kısmında yaba nakışı ve çakmak nakışıyla iki sıra kuşak şeklinde bordür vardır. Bordürlere diş nakışıyla kontür oluşturulmuştur. Heybe gözünün orta kısmına taş göbek (dokuz göz) nakışı yerleştirilerek nakışın etrafına dokuz göz nakışını oluşturan göbekler ile dolgu yapılmıştır.

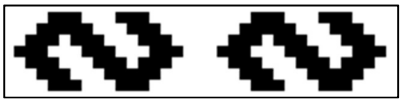
Şekil 3.554. Kilim çanta, taşgöbek çanta

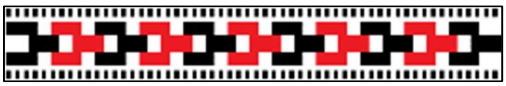
Şekil 3.555. Taşgöbek nakışı

Şekil 3.556. Göbek nakışı

Şekil 3.557. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı

Şekil 3.558. Ok yay, yaba nakışı

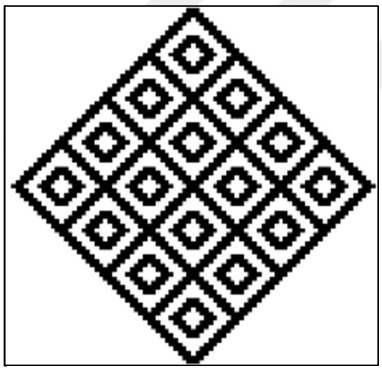
Şekil 3.559. Diş nakışı

Tablo 3.103. (Katalog 103). Kilim çanta, taşgöbek çanta

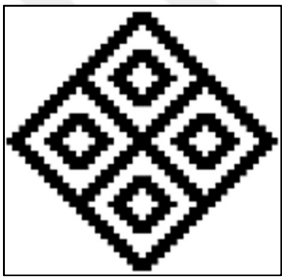
Dokumanın Adı	Kilim çanta, taşgöbek çanta
Dokumanın Türü	Çanta
Şekil No	560, 561, 562, 563, 564, 565
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 5 yıllık
Dokunduğu Yer	Sarıdibek
Bulunduğu Yer	Coşkun Yanar özel koleksiyonu
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	40 x 80
Dokumanın Boyutları	29 x 31 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Taşgöbek, göbek, kudret nakışı, çakmak, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, yeşil, açık yeşil, mavi, lacivert, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma çanta ön yüzü nakışlı arka yüzü düz kilim dokuma tekniğinde tek parça olarak dokunmuştur. Çanta gözünün ön yüzü nakışlı olup ağız ve alt kısmında kudret nakışı ve çakmak nakışıyla iki sıra kuşak şeklinde bordür vardır. Bordürlere diş nakışıyla kontür oluşturulmuştur. Heybe gözünün orta kısmına taş göbek (dokuz göz) nakışı yerleştirilerek nakışın etrafına dokuz göz nakışını oluşturan göbekler ile dolgu yapılmıştır.

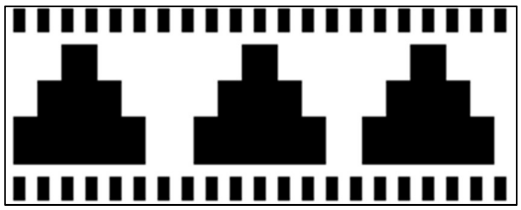
Şekil 3.560. Kilim çanta, taşgöbek çanta

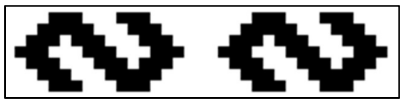
Şekil 3.561. Taşgöbek nakışı

Şekil 3.562. Göbek nakışı

Şekil 3.563. Kudret nakışı

Şekil 3.564. Çoban iliği, çakmak, çengel nakışı

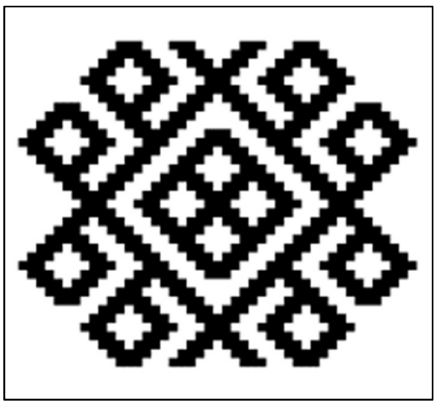
Şekil 3.565. Diş nakışı

Tablo 3.104. (Katalog 104). Kilim çanta, kekilli çanta

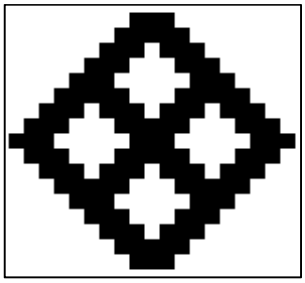
Dokumanın Adı	Kilim çanta, kekilli çanta
Dokumanın Türü	Çanta
Şekil No	566, 567, 568, 569, 570
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 5 yıllık
Dokunduğu Yer	Türkmen
Bulunduğu Yer	Coşkun Yanar özel koleksiyonu
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	40 x 80
Dokumanın Boyutları	30 x 29 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Çift kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Kekilli, göbek, topalca, diş
Kullanılan Renkler	Kırmızı, bordo, yeşil, mor, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma çanta ön ve arka yüzü nakışlı tek parça olarak dokunmuştur. Çanta gözünün yüzü iki sıra diş nakışı arasında çubuklar yerleştirilerek bu çubuklar arasına kekilli ve topalca nakışıyla oluşturulan kuşakların yerleştirilmesiyle bezenmiştir. Kekilli nakışının içerisine göbek nakışıyla dolgu yapılmıştır. Çanta yüzünde iki tam kuşak, alt kısmında yarısı yarısı çantanın diğer yüzüne geçen bir kuşakla yerleştirilmiştir.

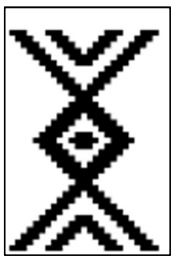
Şekil 3.566. Kilim çanta, kekilli çanta

Şekil 3.567. Kekilli nakışı

Şekil 3.568. Göbek nakışı

Şekil 3.569. Topalca, çapraz nakışı

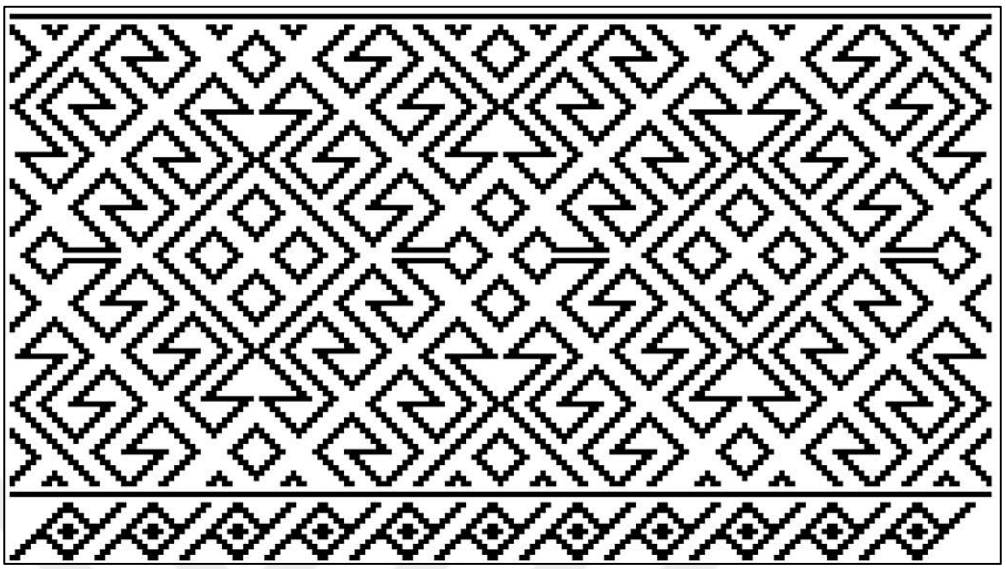
Şekil 3.570. Diş nakışı

Tablo 3.105. (Katalog 105). Alaçuval

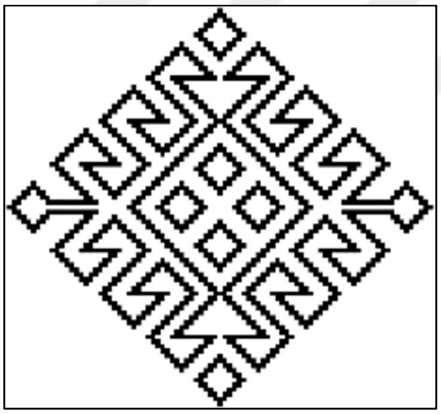
Dokumanın Adı	Alaçuval
Dokumanın Türü	Çuval
Şekil No	571, 572, 573, 574, 575
Dokuma Tarihi	100-120 yıl
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Özyörük Dernek Müzesi/Özyörük
Dokumanın Şimdiki Durumu	Kenarlarda ve ortada küçük yırtılmalar, baş ve son kısımlardaki saçaklarda sökülmeler mevcut
Dokuma Tekniği	Kilim-sumak
Kalitesi	60 x 120
Dokumanın Boyutları	113 x 144 cm Desen eni: 18 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Kıvrım nakışı, elibelinde, göbek, kıyı suyu
Kullanılan Renkler	Kırmızı, k. kırmızı, sarı, bej, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokumanın zemini enine düz kuşaklar ve ortada iki sıra nakışlı kuşaklarla bezenmiştir. Nakışlı kuşaklar kıvrım nakışıyla bezemeli olup kuşakların dış kısmında kıyı suyu nakışıyla bezemeli ince birer bordürü vardır. Kıvrım nakışının içlerine göbek nakışıyla dolgu yapılmıştır. Dokuma baş, bitiş ve bir yanından dikilerek birleştirildiğinde nakışlı kuşaklar çuvalın ön yüzünde dikey olarak çuvalın desenini oluşturmaktadır.

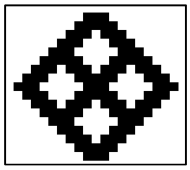
Şekil 3.571. Alaçuval

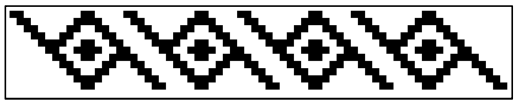
Şekil 3.572. Elibelinde nakışı, kıvrım nakışı ve kıyı suyu nakışı desen çizimi

Şekil 3.573. Elibelinde ve kıvrım nakışı

Şekil 3.574. Göbek nakışı

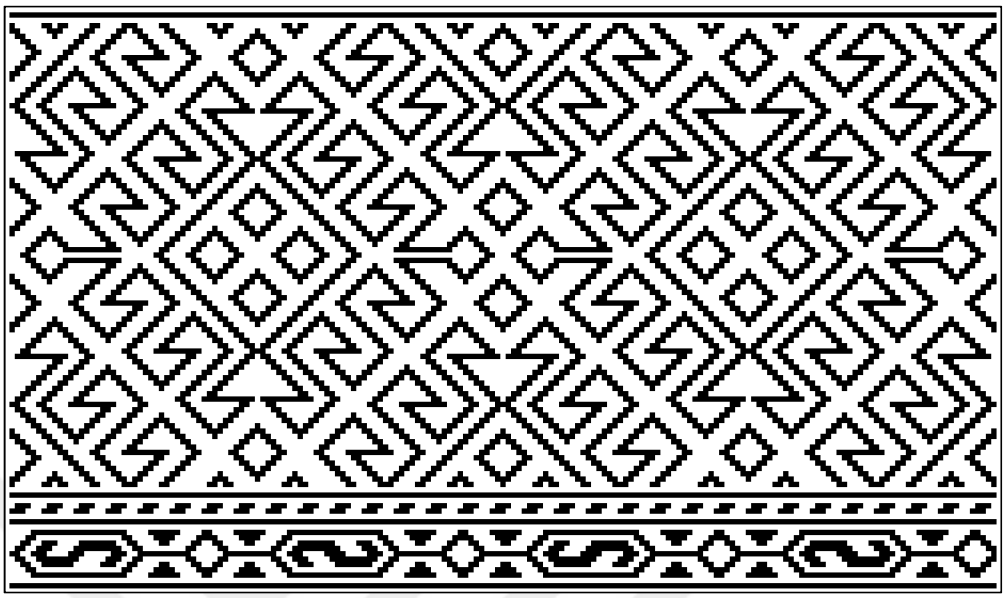
Şekil 3.575. Kıyı suyu nakışı

Tablo 3.106. (Katalog 106). Alaçuval

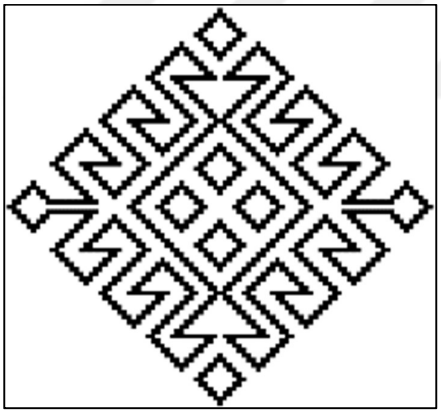
Dokumanın Adı	Alaçuval
Dokumanın Türü	Çuval
Şekil No	576, 577, 578, 579, 580, 581, 582
Dokuma Tarihi	100-120 yıl
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Özyörük Dernek Müzesi/Özyörük
Dokumanın Şimdiki Durumu	Baş ve son kısımlardaki saçaklarda sökülmeler mevcut
Dokuma Tekniği	Kilim-sumak
Kalitesi	60 x 120
Dokumanın Boyutları	115 x 141 cm Desen en: 18-22 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Kıvrım nakışı, elibelinde, göbek, çengel, çakmak, deveboynu, kıyı suyu
Kullanılan Renkler	Kırmızı, k.kırmızı, turuncu, sarı, bej, mavi, mor, lacivert, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokumanın zemini enine düz kuşaklar ve ortada iki sıra nakışlı kuşaklarla bezenmiştir. Nakışlı kuşaklar kıvrım nakışıyla bezemeli olup kuşakların birinin dış kısmında kıyı suyu birinin dışkısmında çakmak nakışıyla bezemeli ince bir bordürü vardır. Kıvrım nakışının içlerine göbek nakışıyla dolgu yapılmıştır. Dokuma baş, bitiş ve bir yanından dikilerek birleştirildiğinde nakışlı kuşaklar çuvalın ön yüzünde dikey olarak çuvalın desenini oluşturmaktadır.

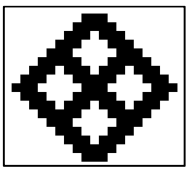
Şekil 3.576. Alaçuval

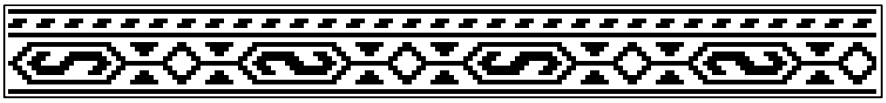
Şekil 3.577. Elibelinde nakışı, kıvrım nakışı ve kıyı suyu nakışı desen çizimi

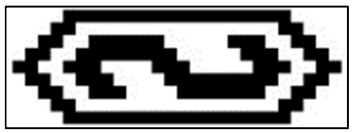
Şekil 3.578. Elibelinde ve kıvrım nakışı

Şekil 3.579. Göbek nakışı

Şekil 3.580. Kıyı suyu nakışı

Şekil 3.581. Çengel, çakmak nakışı

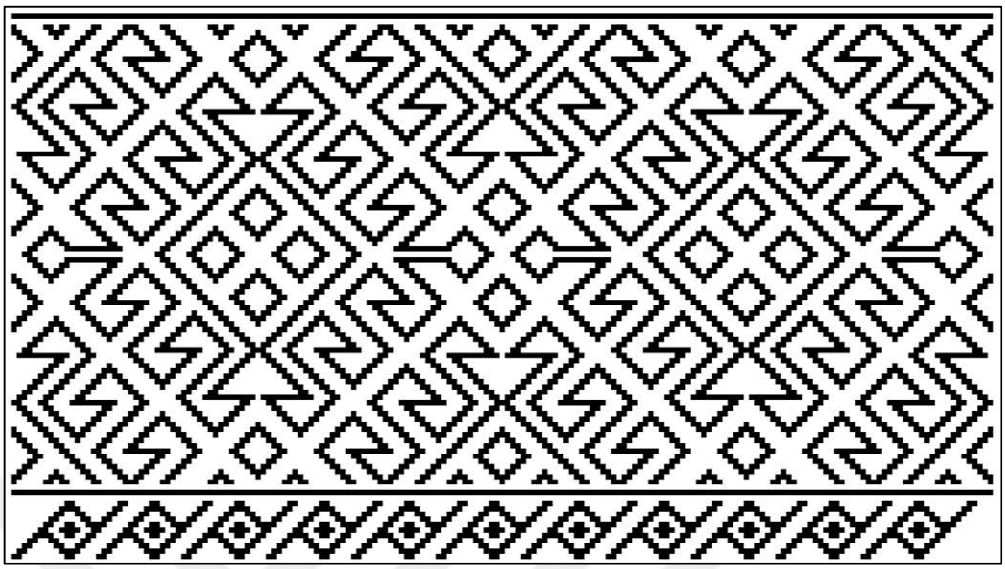
Şekil 3.582. Deveboynu nakışı

Tablo 3.107. (Katalog 107). Alaçuval

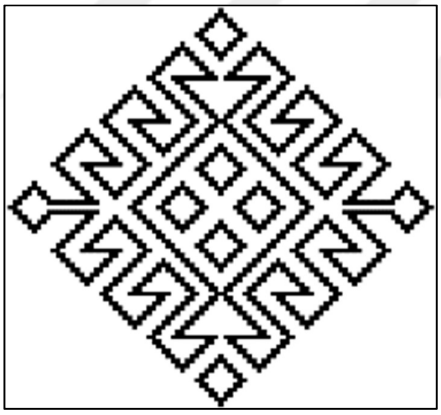
Dokumanın Adı	Alaçuval
Dokumanın Türü	Çuval
Şekil No	583, 584, 585, 586, 587
Dokuma Tarihi	100-120 yıl
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Özyörük Dernek Müzesi/Özyörük
Dokumanın Şimdiki Durumu	Kenarlarda ve ortada küçük yırtılmalar, baş ve son kısımlardaki saçaklarda sökülmeler mevcut
Dokuma Tekniği	Kilim- sumak
Kalitesi	60 x 120
Dokumanın Boyutları	126 x 150 cm Desen eni: 22-23 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Kıvrım nakışı, elibelinde, göbek, kıyı suyu
Kullanılan Renkler	Kırmızı, k. kırmızı, sarı, bej, gri, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokumanın zemini enine düz kuşaklar ve ortada iki sıra nakışlı kuşaklarla bezenmiştir. Nakışlı kuşaklar kıvrım nakışıyla bezemeli olup kuşakların dış kısmında kıyı suyu nakışıyla bezemeli ince birer bordürü vardır. Kıvrım nakışının içlerine göbek nakışıyla dolgu yapılmıştır. Dokuma baş, bitiş ve bir yanından dikilerek birleştirildiğinde nakışlı kuşaklar çuvalın ön yüzünde dikey olarak çuvalın desenini oluşturmaktadır.

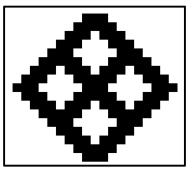
Şekil 3.583. Alaçuval

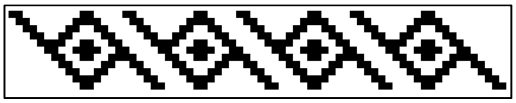
Şekil 3.584. Elibelinde nakışı, kıvrım nakışı ve kıyı suyu nakışı desen çizimi

Şekil 3.585. Elibelinde ve kıvrım nakışı

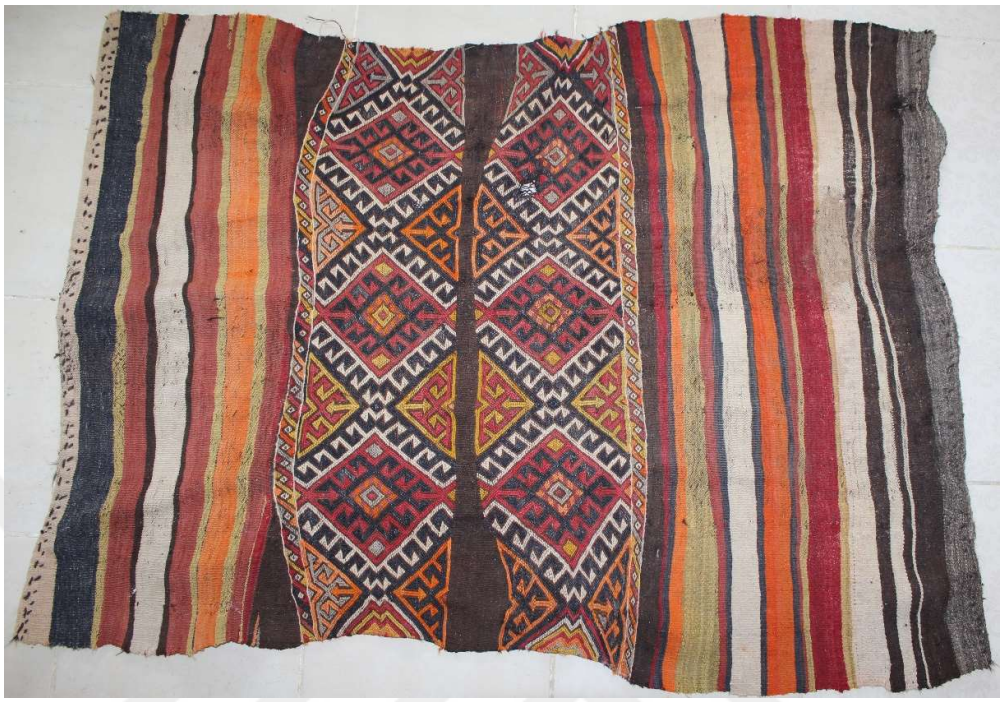
Şekil 3.586. Göbek nakışı

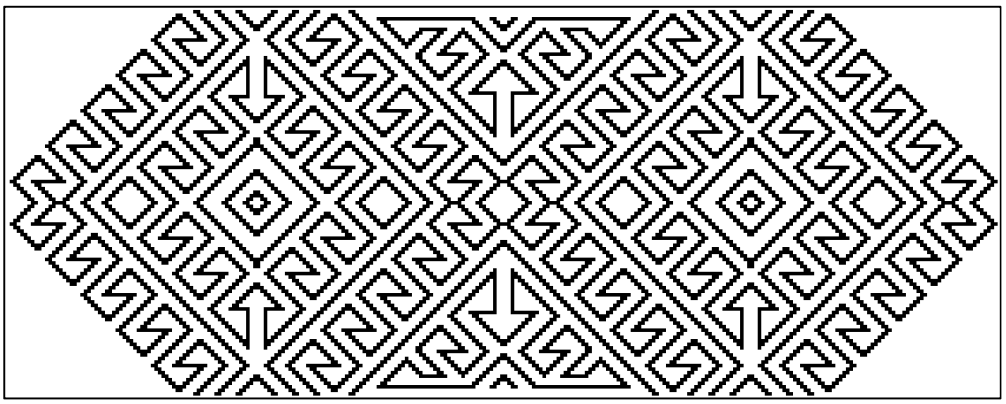
Şekil 3.587. Kıyı suyu nakışı

Tablo 3.108. (Katalog 108). Alaçuval

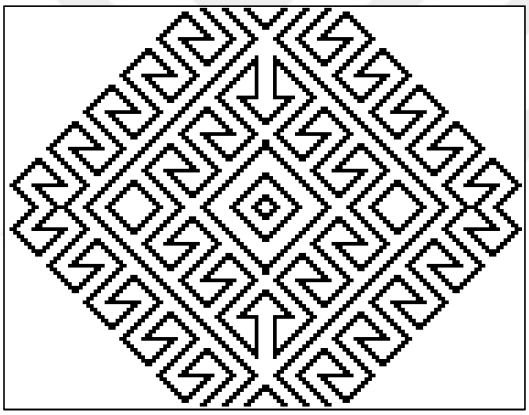
Dokumanın Adı	Alaçuval
Dokumanın Türü	Çuval
Şekil No	588, 589, 590, 591
Dokuma Tarihi	100-120 yıl
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Özyörük Dernek Müzesi/Özyörük
Dokumanın Şimdiki Durumu	Desenli kısmında küçük yırtıklar mevcut
Dokuma Tekniği	Kilim-sumak
Kalitesi	60 x 120
Dokumanın Boyutları	106 x 152 cm Desen eni: 22-25 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Kıvrım nakışı, elibelinde, kıyı suyu
Kullanılan Renkler	Kırmızı, k. kırmızı, sarı, bej, açık yeşil, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokumanın zemini enine düz kuşaklar ve ortada iki sıra nakışlı kuşaklarla bezenmiştir. Nakışlı kuşaklar kıvrım nakışıyla bezemeli olup kuşakların dış kısmında kıyı suyu nakışıyla bezemeli ince birer bordürü vardır. Kıvrım nakışının içlerine göbek nakışıyla dolgu yapılmıştır. Dokuma baş, bitiş ve bir yanından dikilerek birleştirildiğinde nakışlı kuşaklar çuvalın ön yüzünde dikey olarak çuvalın desenini oluşturmaktadır.

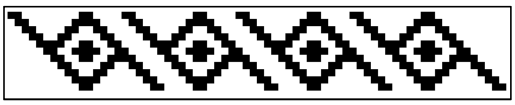
Şekil 3.588. Alaçuval

Şekil 3.589. Elibelinde nakışı, kıvrım nakışı ve kıyı suyu nakışı desen çizimi

Şekil 3.590. Elibelinde ve kıvrım nakışı

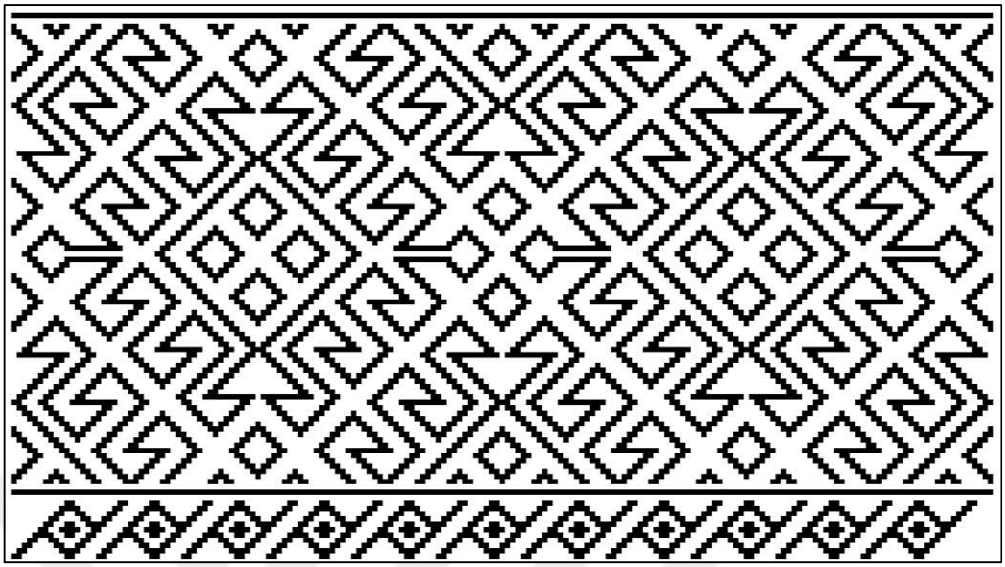
Şekil 3.591. Kıyı suyu nakışı

Tablo 3.109. (Katalog 109). Alaçuval

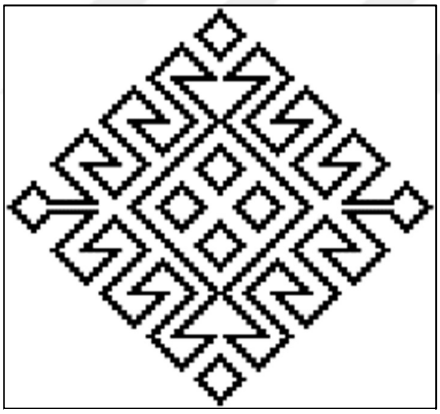
Dokumanın Adı	Alaçuval
Dokumanın Türü	Çuval
Şekil No	592, 593, 594, 595, 596
Dokuma Tarihi	100-120 yıl
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Özyörük Dernek Müzesi/Özyörük
Dokumanın Şimdiki Durumu	Kenarlarda büyük, ortada küçük yırtılmalar, baş ve son kısımlardaki saçaklarda sökülmeler mevcut
Dokuma Tekniği	Kilim-sumak
Kalitesi	60 x 120
Dokumanın Boyutları	122 x 145 cm Desen en: 18-20 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Kıvrım nakışı, elibelinde, göbek, kıyı suyu
Kullanılan Renkler	Kırmızı, k. kırmızı, sarı, bej, açık yeşil, gri, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokumanın zemini enine düz kuşaklar ve ortada iki sıra nakışlı kuşaklarla bezenmiştir. Nakışlı kuşaklar kıvrım nakışıyla bezemeli olup kuşakların dış kısmında kıyı suyu nakışıyla bezemeli ince birer bordürü vardır. Kıvrım nakışının içlerine göbek nakışıyla dolgu yapılmıştır. Dokuma baş, bitiş ve bir yanından dikilerek birleştirildiğinde nakışlı kuşaklar çuvalın ön yüzünde dikey olarak çuvalın desenini oluşturmaktadır.

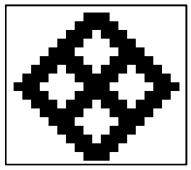
Şekil 3.592. Alaçuval

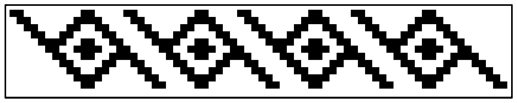
Şekil 3.593. Elibelinde nakışı, kıvrım nakışı ve kıyı suyu nakışı desen çizimi

Şekil 3.594. Elibelinde ve kıvrım nakışı

Şekil 3.595. Göbek nakışı

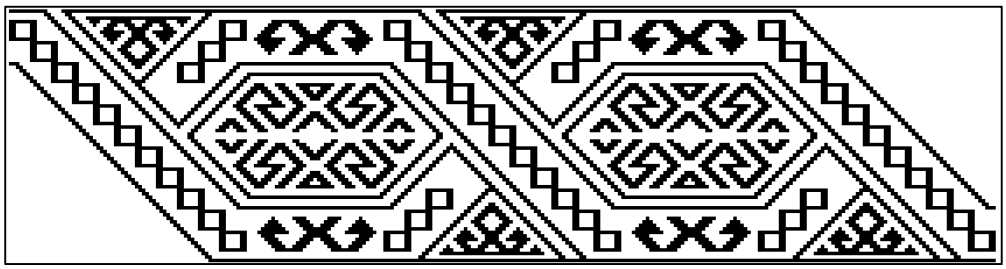
Şekil 3.596. Kıyı suyu nakışı

Tablo 3.110. (Katalog 110). Alaçuval

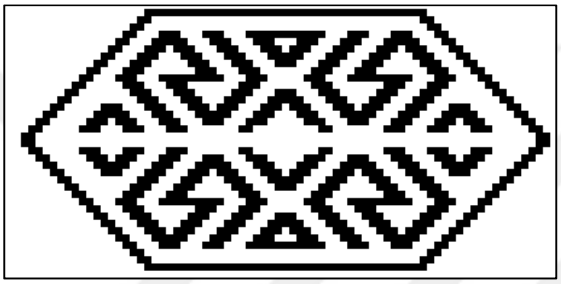
Dokumanın Adı	Alaçuval
Dokumanın Türü	Çuval
Şekil No	597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605
Dokuma Tarihi	100-120 yıl
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Özyörük Dernek Müzesi/Özyörük
Dokumanın Şimdiki Durumu	Desensiz kilim dokuma kısımlarında yırtılmalar, saçaklarda sökülmeler mevcut
Dokuma Tekniği	Kilim-sumak
Kalitesi	60 x 120
Dokumanın Boyutları	107 x 146 cm Desen eni:15-19 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Kıvrım nakışı, elibelinde, çakmak, boncuk
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, yeşil, mavi, açık mavi, kahverengi siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokumanın zemini enine düz kuşaklar ve ortada iki sıra nakışlı kuşaklarla bezenmiştir. Nakışlı kuşaklar elibelinde ve boncuk nakışıyla sarmal şekilde düzenlenmiş olup sarmal kuşağın içerisine ve köşelerine elibelinde nakışıyla dolgu yapılmıştır. Nakışlı kuşakların çakmak nakışıyla bezemeli ince bir bordürü vardır. Dokuma baş, bitiş ve bir yanından dikilerek birleştirildiğinde nakışlı kuşaklar çuvalın ön yüzünde dikey olarak çuvalın desenini oluşturmaktadır.

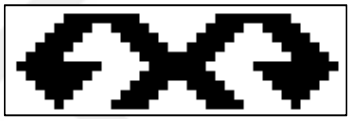
Şekil 3.597. Alaçuval

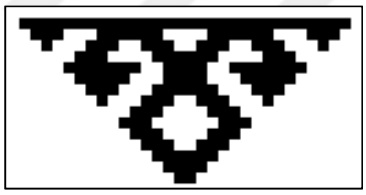
Şekil 3.598. Elibelinde nakışı desen çizimi

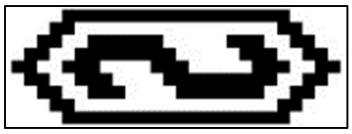
Şekil 3.599. Elibelinde nakışı

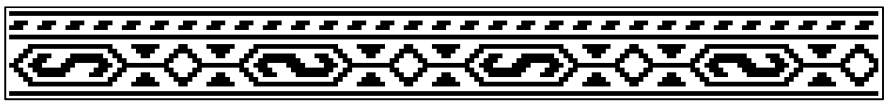
Şekil 3.600. Elibelinde nakışı

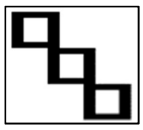
Şekil 3.601. Elibelinde nakışı

Şekil 3.602. Çengel, çakmak nakışı

Şekil 3.603. Kıyı suyu nakışı

Şekil 3.604. Boncuk nakışı

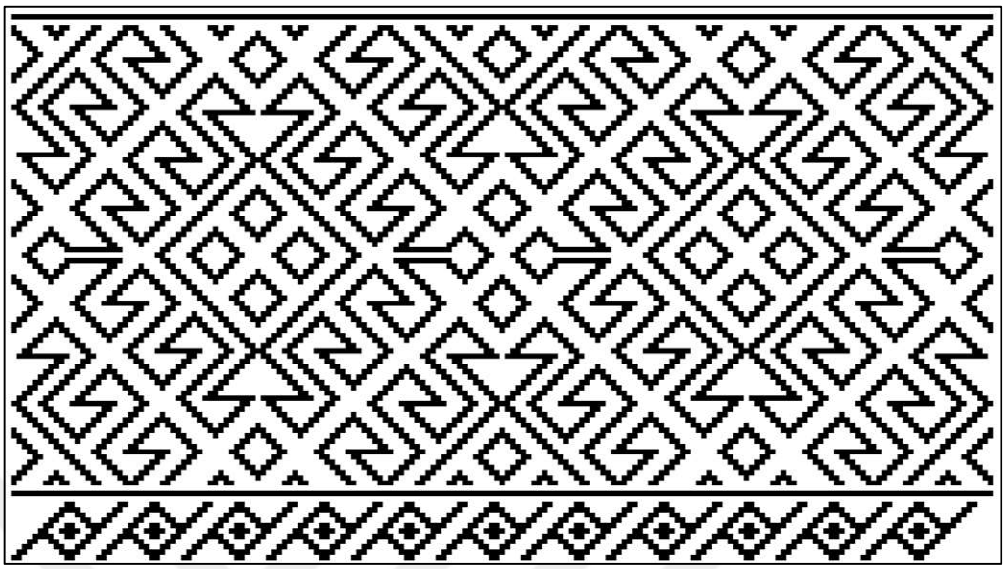
Şekil 3.605. Deveboynu nakışı

Tablo 3.111. (Katalog 111). Alaçuval

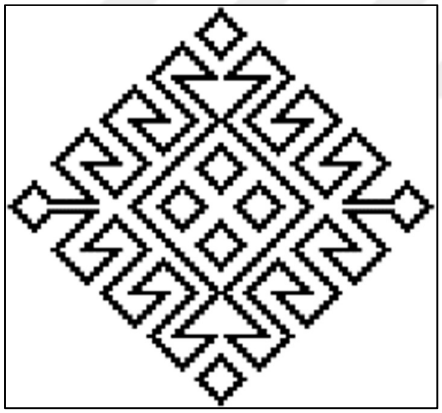
Dokumanın Adı	Alaçuval
Dokumanın Türü	Çuval
Şekil No	606, 607, 608, 609, 610
Dokuma Tarihi	80-100 yıl
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Arif Toygar evi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-sumak
Kalitesi	60 x 120
Dokumanın Boyutları	100 x 148 cm Desen eni: 22-23-24 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Kıvrım nakışı, elibelinde, göbek, kıyı suyu
Kullanılan Renkler	Kırmızı, k. kırmızı, sarı, bej, yeşil, açık yeşil, mavi, gri, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokumanın zemini enine düz kuşaklar ve ortada iki sıra nakışlı kuşaklarla bezenmiştir. Nakışlı kuşaklar kıvrım nakışıyla bezemeli olup kuşakların dış kısmında kıyı suyu nakışıyla bezemeli ince birer bordürü vardır. Kıvrım nakışının içlerine göbek nakışıyla dolgu yapılmıştır. Dokuma baş, bitiş ve bir yanından dikilerek birleştirildiğinde nakışlı kuşaklar çuvalın ön yüzünde dikey olarak çuvalın desenini oluşturmaktadır.

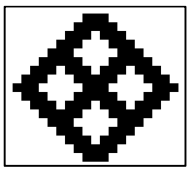
Şekil 3.606. Alaçuval

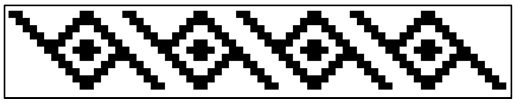
Şekil 3.607. Elibelinde nakışı, kıvrım nakışı ve kıyı suyu nakışı desen çizimi

Şekil 3.608. Elibelinde ve kıvrım nakışı

Şekil 3.609. Göbek nakışı

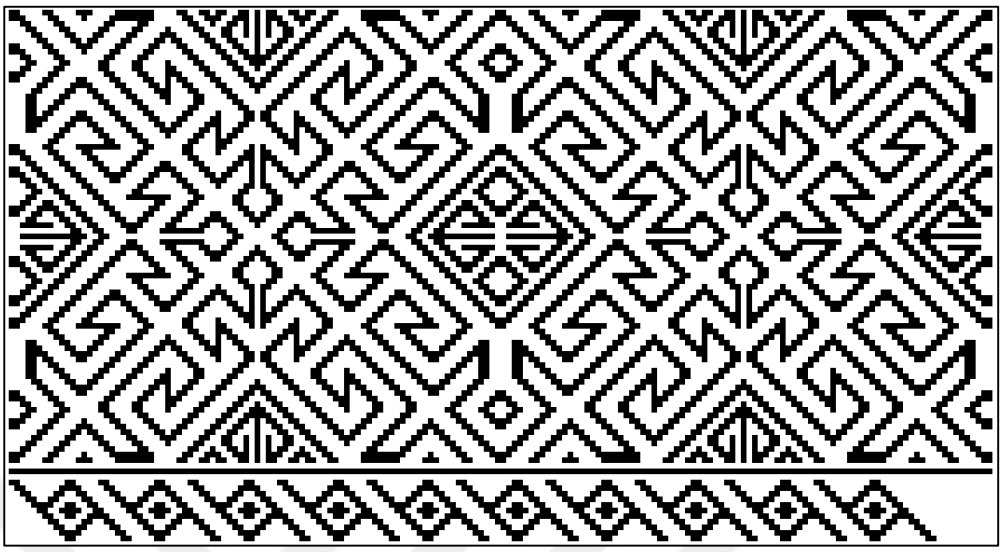
Şekil 3.610. Kıyı suyu nakışı

Tablo 3.112. (Katalog 112). Alaçuval

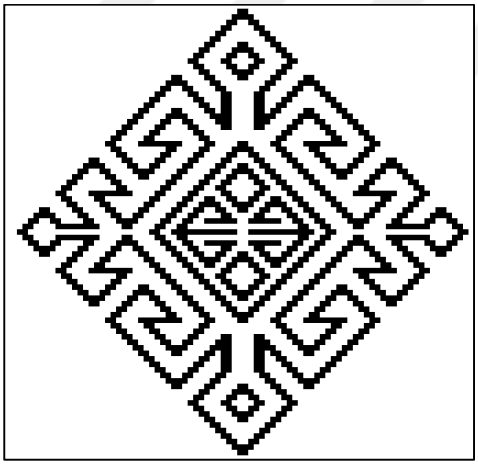
Dokumanın Adı	Alaçuval
Dokumanın Türü	Çuval
Şekil No	611, 612, 613, 614, 615
Dokuma Tarihi	100-120 yıl
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Mehmet Ali Çiçekdağı evi/Özyörük
Dokumanın Şimdiki Durumu	Desensiz kilim dokuma kısımlarında yırtılmalar mevcut
Dokuma Tekniği	Kilim-sumak
Kalitesi	60 x 120
Dokumanın Boyutları	120 x 152 cm Desen eni: 18 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
	Çift kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Kıvrım nakışı, elibelinde, göbek, kıyı suyu
Kullanılan Renkler	Kırmızı, k. kırmızı, sarı, bej, yeşil, açık yeşil, mavi, gri, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokumanın zemini enine düz kuşaklar ve ortada iki sıra nakışlı kuşaklarla bezenmiştir. Nakışlı kuşaklar kıvrım nakışıyla bezemeli olup kuşakların dış kısmında kıyı suyu nakışıyla bezemeli ince birer bordürü vardır. Kıvrım nakışının içlerine göbek nakışıyla dolgu yapılmıştır. Dokuma baş, bitiş ve bir yanından dikilerek birleştirildiğinde nakışlı kuşaklar çuvalın ön yüzünde dikey olarak çuvalın desenini oluşturmaktadır.

Şekil 3.611. Alaçuval

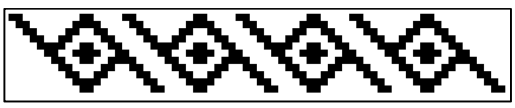
Şekil 3.612. Elibelinde nakışı, kıvrım nakışı ve kıyı suyu nakışı desen çizimi

Şekil 3.613. Elibelinde ve kıvrım nakışı

Şekil 3.614. Elibelinde nakışı

Şekil 3.615. Kıyı suyu nakışı

Tablo 3.113. (Katalog 113). Dimi çuvalı, un çuvalı

Dokumanın Adı	Dimi çuvalı, un çuvalı
Dokumanın Türü	Çuval
Şekil No	616
Dokuma Tarihi	100-120 yıl
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Mehmet Ali Çiçekdağı/Özyörük
Dokumanın Şimdiki Durumu	Ağız kısmında küçük sökülmeler mevcut
Dokuma Tekniği	Kilim
Kalitesi	60 x 120
Dokumanın Boyutları	69 x 112 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat kıl çözgülük
	Çift kat yün atkılık
Kullanılan Renkler	Kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokumanın zemini siyah, kahverengi ve beyaz renklerle enine düz kuşaklar halinde oluşturulmuştur. Dokuma baş, bitiş ve bir alt kısımlarından dikilerek birleştirildiğinde dokumadaki enine kuşaklar çuvalın boyuna doğru yer almaktadır.

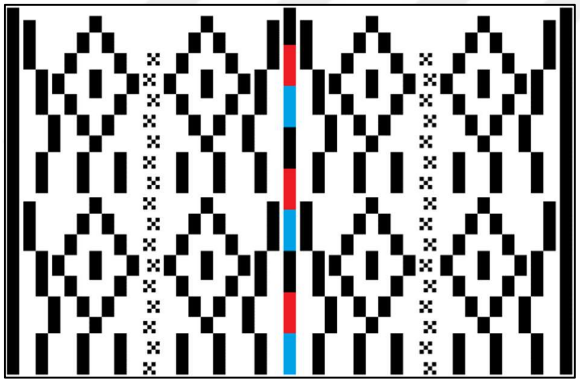
Şekil 3.616. Dimi çuvalı, un çuvalı

Tablo 3.114. (Katalog 114). Önlük (öynük)

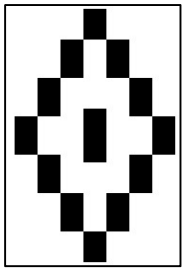
Dokumanın Adı	Önlük (öynük)
Dokumanın Türü	Önlük
Şekil No	617, 618, 619, 620
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50 yıl
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Şehri Doğan Evi/Tahtaköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Cicim
Kalitesi	30 x 60
Dokumanın Boyutları	68 x 93 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
	Tek kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Kuzu, öküz sadırı, direk
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, petrol yeşili, mavi, lacivert, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma dört kanattan (parça) oluşmaktadır. Kanatlar direk dikişi denilen dikişlerle ortadan dikilerek birleştirilmiştir. Direk dikişi hem parçaları birleştirmiş hem de dokumanın boyuna sıralar oluşturarak yüzeyde dört bölüm oluşturmuştur. Bölümler iki kuzu nakışının farklı renklerde boyuna altı sıra tekrarlanmasıyla bezenmiştir. İki kuzu nakışı arasında öküz sadırı nakışıyla boyuna sıra oluşturularak kompozisyon oluşturulmuştur.

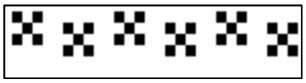
Şekil 3.617. Önlük (öynük)

Şekil 3.618. Kuzu nakışlı önlük deseni

Şekil 3.619. Kuzu nakışı

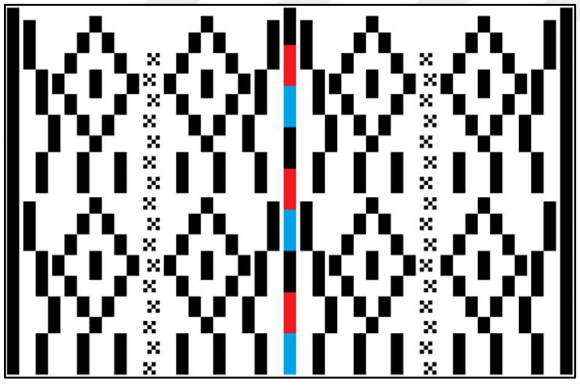
Şekil 3.620. Öküz sadırı nakışı

Tablo 3.115. (Katalog 115). Önlük (öynük)

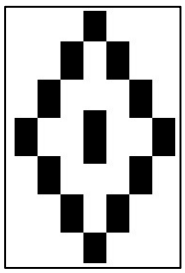
Dokumanın Adı	Önlük (öynük)
Dokumanın Türü	Önlük
Şekil No	621, 622, 623, 624
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50 yıl
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Şehri Doğan Evi/Tahtaköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Cicim
Kalitesi	30 x 60
Dokumanın Boyutları	66 x 103 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
	Tek kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Kuzu, öküz sadırı, direk
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, petrol yeşili, mavi, lacivert, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma dört kanattan (parça) oluşmaktadır. Kanatlar direk dikişi denilen dikişlerle ortadan dikilerek birleştirilmiştir. Direk dikişi hem parçaları birleştirmiş hem de dokumanın boyuna sıralar oluşturarak yüzeyde dört bölüm oluşturmuştur. Bölümler iki kuzu nakışının farklı renklerde boyuna altı sıra tekrarlanmasıyla bezenmiştir. İki kuzu nakışı arasında öküz sadırı nakışıyla boyuna sıra oluşturularak kompozisyon oluşturulmuştur.

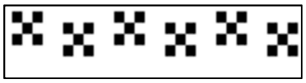
Şekil 3.621. Önlük (öynük)

Şekil 3.622. Kuzu nakışlı önlük deseni

Şekil 3.623. Kuzu nakışı

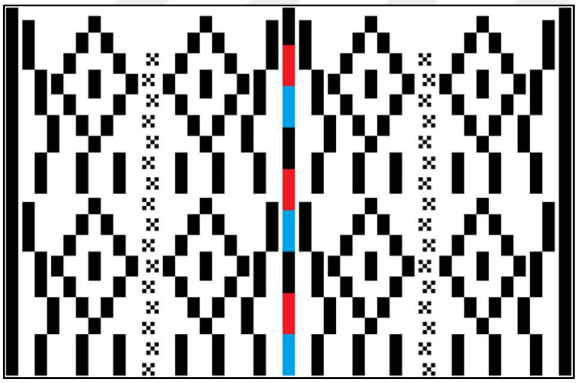
Şekil 3.624. Öküz sadırı nakışı

Tablo 3.116. (Katalog 116). Önlük (öynük)

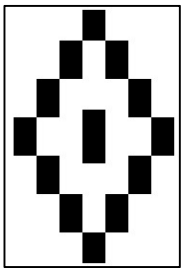
Dokumanın Adı	Önlük (öynük)
Dokumanın Türü	Önlük
Şekil No	625, 626, 627, 628
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50 yıllık
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Tahtaköprü Köy Müzesi/Tahtaköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Orta kısmında yırtık mevcut
Dokuma Tekniği	Cicim
Kalitesi	30 x 60
Dokumanın Boyutları	52 x 104 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
	Tek kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Kuzu, öküz sadırı, direk
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, lacivert, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma dört kanattan (parça) oluşmaktadır. Kanatlar direk dikişi denilen dikişlerle ortadan dikilerek birleştirilmiştir. Direk dikişi hem parçaları birleştirmiş hem de dokumanın boyuna sıralar oluşturarak yüzeyde dört bölüm oluşturmuştur. Bölümler iki kuzu nakışının farklı renklerde boyuna altı sıra tekrarlanmasıyla bezenmiştir. İki kuzu nakışı arasında öküz sadırı nakışıyla boyuna sıra oluşturularak kompozisyon oluşturulmuştur.

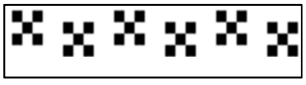
Şekil 3.625. Önlük (öynük)

Şekil 3.626. Kuzu nakışlı önlük deseni

Şekil 3.627. Kuzu nakışı

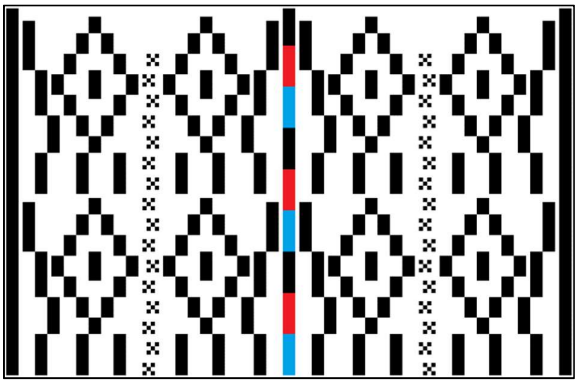
Şekil 3.628. Öküz sadırı nakışı

Tablo 3.117. (Katalog 117). Önlük (öynük)

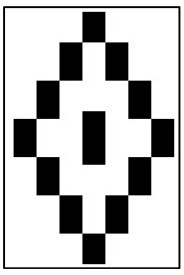
Dokumanın Adı	Önlük (öynük)
Dokumanın Türü	Önlük
Şekil No	629, 630, 631, 632
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50 yıl
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Tahtaköprü Köy Müzesi/Tahtaköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Cicim
Kalitesi	30 x 60
Dokumanın Boyutları	62 x 93 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
	Tek kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Kuzu, öküz sadırı, direk
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, lacivert, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma dört kanattan (parça) oluşmaktadır. Kanatlar direk dikişi denilen dikişlerle ortadan dikilerek birleştirilmiştir. Direk dikişi hem parçaları birleştirmiş hem de dokumanın boyuna sıralar oluşturarak yüzeyde dört bölüm oluşturmuştur. Bölümler iki kuzu nakışının farklı renklerde boyuna altı sıra tekrarlanmasıyla bezenmiştir. İki kuzu nakışı arasında öküz sadırı nakışıyla boyuna sıra oluşturularak kompozisyon oluşturulmuştur.

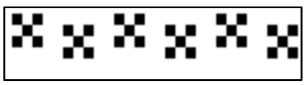
Şekil 3.629. Önlük (öynük)

Şekil 3.630. Kuzu nakışlı önlük deseni

Şekil 3.631. Kuzu nakışı

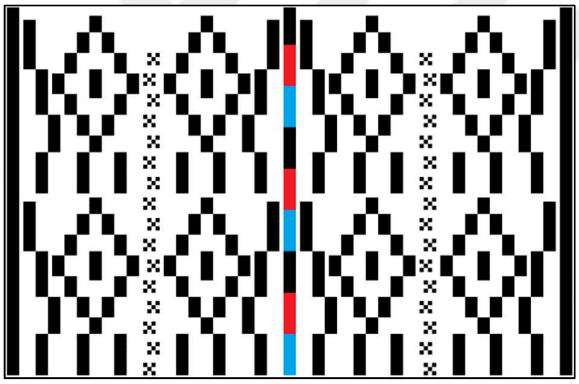
Şekil 3.632. Öküz sadırı nakışı

Tablo 3.118. (Katalog 118). Önlük (öynük)

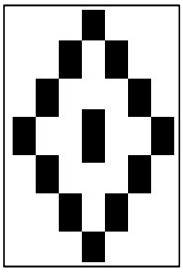
Dokumanın Adı	Önlük (öynük)
Dokumanın Türü	Önlük
Şekil No	633, 634, 635, 636
Dokuma Tarihi	2019
Dokunduğu Yer	Tahtaköprü
Bulunduğu Yer	Şehri Doğan Evi/Tahtaköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Kilim-cicim-zili
Kalitesi	30 x 60
Dokumanın Boyutları	53 x 103 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
	Tek kat yün nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Kuzu, öküz sadırı, direk
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, lacivert, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma dört kanattan (parça) oluşmaktadır. Kanatlar direk dikişi denilen dikişlerle ortadan dikilerek birleştirilmiştir. Direk dikişi hem parçaları birleştirmiş hem de dokumanın boyuna sıralar oluşturarak yüzeyde dört bölüm oluşturmuştur. Bölümler iki kuzu nakışının farklı renklerde boyuna altı sıra tekrarlanmasıyla bezenmiştir. İki kuzu nakışı arasında öküz sadırı nakışıyla boyuna sıra oluşturularak kompozisyon oluşturulmuştur.

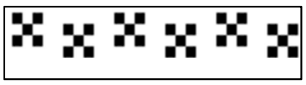
Şekil 3.633. Önlük (öynük)

Şekil 3.634. Kuzu nakışlı önlük deseni

Şekil 3.635. Kuzu nakışı

Şekil 3.636. Öküz sadırı nakışı

3.3. Çarpana Dokuma Katalogları

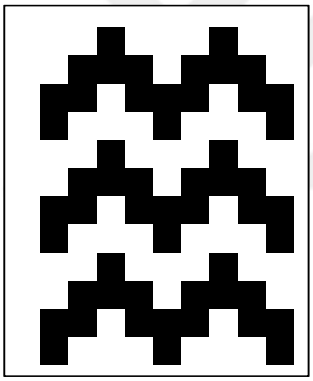
Çarpana dokuma Katalogları; çarpana dokuma katalog Katalogları, çarpana dokumaların fotoğrafları ve çarpana dokumalar üzerinde yer alan nakışların çizimlerinden oluşmaktadır.

Tablo 3.119. (Katalog 119). Önlük bağı (önük bağı), üç etek bağı

Dokumanın Adı	Önlük bağı (önük bağı), üç etek bağı
Dokumanın Türü	Önlük bağı
Şekil No	637, 638
Dokuma Tarihi	70-80 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Arif Toygar Evi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Çarpana
Kalitesi	Dört delikli 12 adet
Dokumanın Boyutları	1,2 x 120 cm
Kullanılan malzemeler	Tek kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Kartal kanadı
Kullanılan Renkler	Turuncu, siyah, beyaz, lacivert
Kompozisyon Özellikleri	Dokumanın iki yüzü de nakışlı olup nakışlar çözgüden sağlanmıştır. Dokumanın kenarlarında siyah, beyaz ve turuncu renklerde bir fitil oluşturulmuştur. Desen siyah beyaz ve turuncu renkte kartal kanadı denilen nakışının tekrarıyla oluşturulmuştur. Dokumanın iki ucu da örülü olup örgü uçlarında püskül vardır.

Şekil 3.637. Önlük bağı (önük bağı)

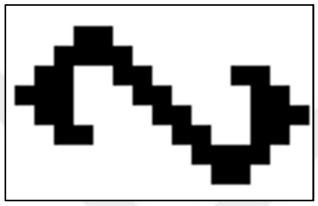
Şekil 3.638. Kartal kanadı nakışı

Tablo 3.120. (Katalog 120). Önlük bağı (önük bağı), üç etek bağı

Dokumanın Adı	Önlük bağı (önük bağı), üç etek bağı
Dokumanın Türü	Önlük bağı
Şekil No	639, 640
Dokuma Tarihi	70-80 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Özyörük Dernek Müzesi/Özyörük
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Çarpana
Kalitesi	Dört delikli 18 adet
Dokumanın Boyutları	2,5 x 350 cm
Kullanılan malzemeler	Tek kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Sülüklü, çift kıvrım (çengel)
Kullanılan Renkler	Kırmızı, lacivert, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokumanın iki yüzü de nakışlı olup nakışlar çözgülerin hareketleriyle sağlanmıştır. Dokumanın kenarlarında siyah, beyaz renklerde verev çizgilerle bir kenar bulunmaktadır. Desen kırmızı zemin üzerine lacivert renkte sülüklü ve çift kıvrım (çengel) nakışının tekrarıyla oluşturulmuştur. Dokumanın iki ucu saç örgüsü tekniğinde örülüdür.

Şekil 3.639. Önlük bağı (önük bağı)

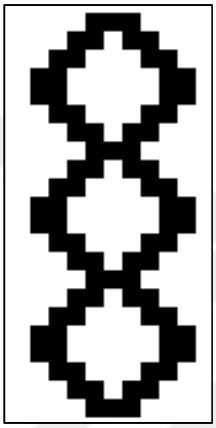
Şekil 3.640. Sülüklü, çift kıvrım nakışı

Tablo 3.121. (Katalog 121). Önlük bağı (önük bağı), üç etek bağı

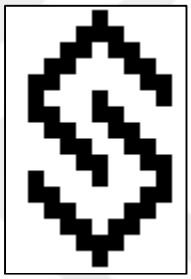
Dokumanın Adı	Önlük bağı (önük bağı), üç etek bağı
Dokumanın Türü	Önlük bağı
Şekil No	641, 642, 643
Dokuma Tarihi	70-80 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Özyörük Dernek Müzesi/Özyörük
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Çarpana
Kalitesi	Dört delikli 13 adet
Dokumanın Boyutları	2 x 295 cm
Kullanılan malzemeler	Tek kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Kumru gözü, kıvrım (çengel)
Kullanılan Renkler	Kırmızı, lacivert, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokumanın iki yüzü de nakışlı olup nakışlar çözgülerin hareketleriyle sağlanmıştır. Dokumanın kenarlarında siyah, sarı ve kırmızı renklerde bir fitil oluşturulmuştur. Desen siyah konturlarla kumru gözü ve kıvrım (çengen) nakışlarının belirli aralıklarda tekrarıyla oluşturulmuştur. Dokumanın iki ucunda saçaklar örgüsüzdür.

Şekil 3.641. Önlük bağı (önük bağı)

Şekil 3.642. Kumru gözü nakışı

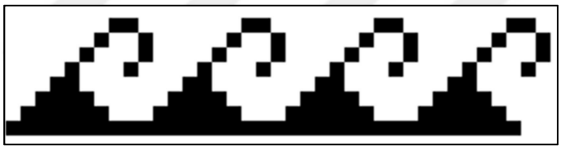
Şekil 3.643. Kıvrım, çengel nakışı

Tablo 3.122. (Katalog 122). Çuval kulpu

Dokumanın Adı	Çuval kulpu/örken
Dokumanın Türü	Çuval kulpu
Şekil No	644, 645
Dokuma Tarihi	70-80 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Mustafa Çiçekdağı Evi/Özyörük
Dokumanın Şimdiki Durumu	Dokumanın uç kısımları eskimiş
Dokuma Tekniği	Çarpana
Kalitesi	Dört delikli 32 adet
Dokumanın Boyutları	4 x 150 cm
Kullanılan malzemeler	Tek kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Kıvrım nakışı
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, mor, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokumanın iki yüzü de nakışlı olup nakışlar çözgülerin hareketleriyle sağlanmıştır. Dokumanın yüzeyi üç bölüme ayrılarak desen oluşturulmuştur. Kenarlarda kıvrım nakışı, ortada boyuna iki sıra halinde çapraz çizgilerle nakışla bezeme yapılmıştır. Çarpana dokumasının iki ucunda saçaklar sökülmüş durumdadır.

Şekil 3.644. Çuval kulpu

Şekil 3.645. Kıvrım nakışı

Tablo 3.123. (Katalog 123). Deve başlığı (arka yüzü)

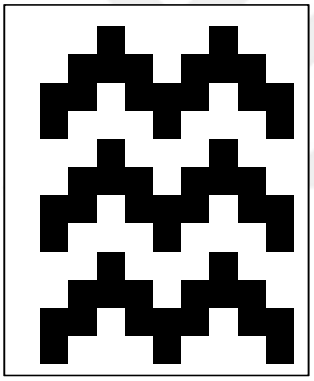
Dokumanın Adı	Deve başlığı (arka yüzü)
Dokumanın Türü	Deve başlığı
Şekil No	646, 647, 648, 649
Dokuma Tarihi	70-80 yıllık
Dokunduğu Yer	Özyörük
Bulunduğu Yer	Arif Toygar Evi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	Dokumanın uç kısımları eskimiş
Dokuma Tekniği	Çarpana
Kalitesi	Dört delikli 20 adet
Dokumanın Boyutları	En: 3,5 cm
Kullanılan malzemeler	Tek kat yün çözgülük
	Tek kat yün atkılık
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Sülüklü, çift kıvrım (çengel), kartal kanadı
Kullanılan Renkler	Kırmızı, lacivert, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Çarpana dokuması parçalar halinde kesilerek deve başlığı olarak dikilmiştir. Dokuma üzerine kumaş dikilerek deniz kabuklarıyla süsleme yapılmıştır.

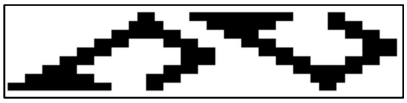
Şekil 3.646. Deve başlığı ön yüzü

Şekil 3.647. Deve başlığı arka yüzü

Şekil 3.648. Kartal kanadı nakışı

Şekil 3.649. Kıvrım nakışı

3.4. Bez Dokuma Katalogları

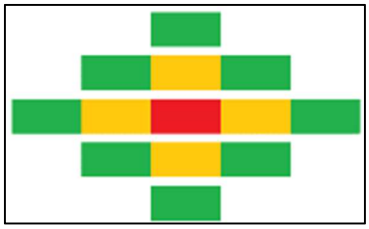
Bez dokuma Katalogları; çember dokumalar, peşkir dokumalar, kundak bezi dokumalar, örtüler, çanta, giyim kuşam için yapılan dokumalar perde ve pantolon dokumalarından oluşan bez dokuma katalog Katalogları, bez dokumaların dokumaların fotoğrafları ve bez dokumalar üzeinde yer alan nakışların çizimlerinden oluşmaktadır.

Tablo 3.124. (Katalog 124). Çember

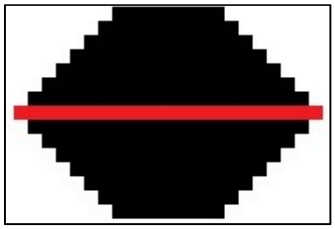
Dokumanın Adı	Çember
Dokumanın Türü	Çember
Şekil No	650, 651, 652, 653, 654
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Raziye Ulaşır Evi/Susuz
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	14 x 14
Dokumanın Boyutları	100 (50/50) x 107 cm
Kullanılan malzemeler	Tek kat pamuk çözgülük
	Tek kat pamuk atkılık
	Tek kat pamuk nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Mühür, koyungözü, zencir (zincir), ayna
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, pembe, mor, k.yeşil a. yeşil, mavi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Çember dokuması iki parçadan oluşmaktadır. Parçalar ortadan çırpma dikişi denilen dikiş ile dikilerek birleştirilmiştir. Dokumanın çevresi üç sıra kırmızı kuşakla çevrelenmiştir. Kuşakların birleştiği köşelerde ekose bir görünüm oluşmuştur. Dokuma zemini ise, zencir (zincir), mühür ve koyungözü nakışıyla ayna nakışı oluşturulmuştur. Farklı renklerle ayna nakışının zeminde verev olarak yerleştirilmesiyle kompozisyonu oluşturulmuştur.

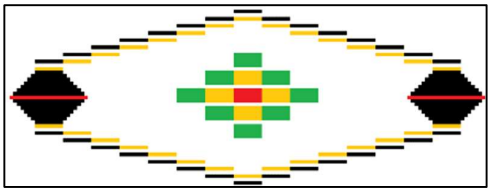
Şekil 3.650. Çember

Şekil 3.651. Koyungözü nakışı

Şekil 3.652. Mühür nakışı

Şekil 3.653. Koyungözü ve mühür nakışı dolgulu ayna nakışı

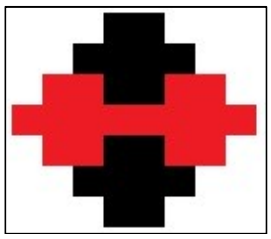
Şekil 3.654. Zencir nakışı

Tablo 3.125. (Katalog 125). Çember

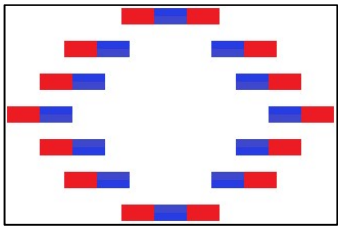
Dokumanın Adı	Çember
Dokumanın Türü	Çember
Şekil No	655, 656, 657, 658
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Raziye Ulaşır Evi/Susuz
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	14 x 14
Dokumanın Boyutları	88 (44/44) x 88 cm
Kullanılan malzemeler	Tek kat pamuk çözgülük
	Tek kat pamuk atkılık
	Tek kat pamuk nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Koyungözü, zencir (zincir), ayna
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, pembe, mor, k.yeşil a. yeşil, mavi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Çember dokuması iki parçadan oluşmaktadır. Parçalar ortadan çırpma dikişi ile dikilerek birleştirilmiştir. Dokumanın çevresi üç sıra kırmızı kuşakla çevrelenmiştir. Kuşakların birleştiği köşelerde ekose bir görünüm oluşmuştur. Dokuma zemini ise, zencir (zincir) ve koyungözü nakışıyla ayna nakışı oluşturulmuştur. Farklı renklerle ayna nakışının zeminde verev olarak yerleştirilmesiyle kompozisyonu oluşturulmuştur.

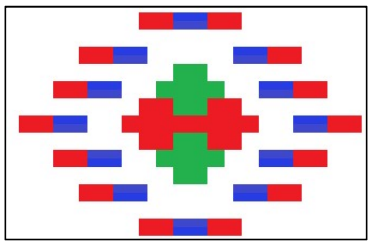
Şekil 3.655. Çember

Şekil 3.656. Koyungözü nakışı

Şekil 3.657. Ayna nakışı

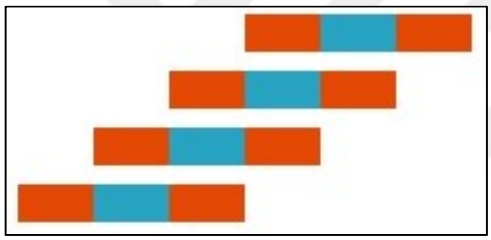
Şekil 3.658. Koyungözü nakışı dolgulu ayna nakışı

Tablo 3.126. (Katalog 126). Çember

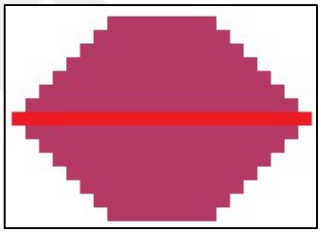
Dokumanın Adı	Çember
Dokumanın Türü	Çember
Şekil No	659, 660, 661
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Raziye Ulaşır Evi/Susuz
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	14 x 14
Dokumanın Boyutları	48 x 101 cm
Kullanılan malzemeler	Tek kat pamuk çözgülük
	Tek kat pamuk atkılık
	Tek kat pamuk nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Mühür, kedi izi
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, k. yeşil, a.yeşil, mor, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Esasında iki parçadan oluşan çember dokumasının dikişsiz olup tek parça halindedir. Mevcut dokumanın çevresi dikiş tarafı hariç üç sıra kırmızı kuşakla çevrelenmiştir. Kuşakların birleştiği köşelerde ekose bir görünüm oluşmuştur. Dokuma zemini ise, bir sıra kedi izi nakışı bir sıra mühür nakışının farklı renklerde dönüşümlü olarak üçer sıra tekrarlanmasıyla bezenmiştir.

Şekil 3.659. Çember

Şekil 3.660. Kedi izi nakışı

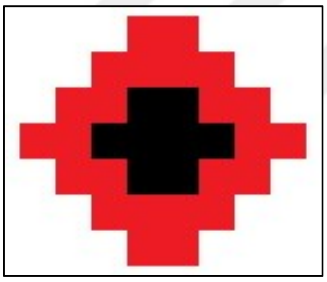
Şekil 3.661. Mühür nakışı

Tablo 3.127. (Katalog 127). Çember

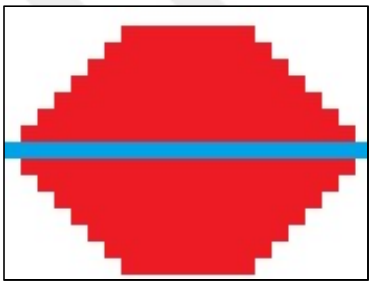
Dokumanın Adı	Çember
Dokumanın Türü	Çember
Şekil No	662, 663, 664, 665, 666
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Raziye Ulaşır Evi/Susuz
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	14 x 14
Dokumanın Boyutları	48 x 105 cm
Kullanılan malzemeler	Tek kat pamuk çözgülük
	Tek kat pamuk atkılık
	Tek kat pamuk nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Mühür, baygun, ay bütünü
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, k. yeşil, a.yeşil, pembe, mavi, kahverengi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Esasında iki parçadan oluşan çember dokumasının dikişsiz olup tek parça halindedir. Mevcut dokumanın çevresi dikiş tarafı hariç üç sıra kırmızı kuşakla çevrelenmiştir. Kuşakların birleştiği köşelerde ekose bir görünüm oluşmuştur. Dokuma zemini ise, bir sıra mühür ve baygun nakışı, bir sıra aybütünü nakışının farklı renklerde dönüşümlü olarak iki sıra tekrarlanmasıyla bezenmiştir.

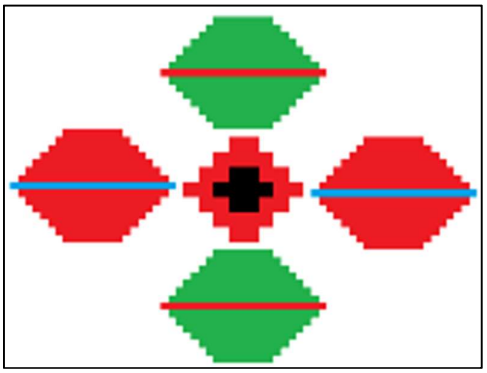
Şekil 3.662. Çember

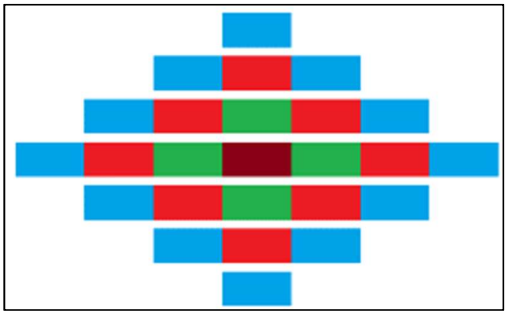
Şekil 3.663. Baygun nakışı

Şekil 3.664. Mühür nakışı

Şekil 3.665. Baygun ve mühür nakışlı

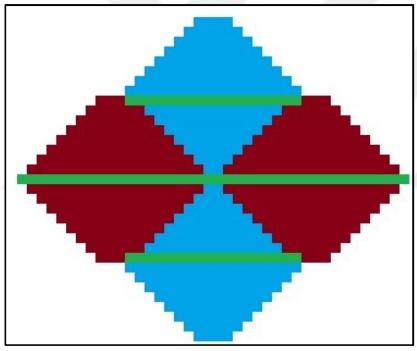
Şekil 3.666. Aybütünü nakışı

Tablo 3.128. (Katalog 128). Çember

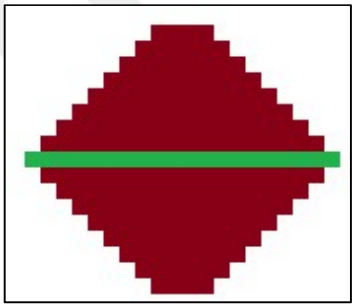
Dokumanın Adı	Çember
Dokumanın Türü	Çember
Şekil No	667, 668, 669, 670, 671
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Raziye Ulaşır Evi/Susuz
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	14 x 14
Dokumanın Boyutları	48 x 105
Kullanılan malzemeler	Tek kat pamuk çözgülük
	Tek kat pamuk atkılık
	Tek kat pamuk nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Mühür, koyungözü, zencir
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, k. yeşil, a.yeşil, pembe, mor, mavi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Esasında iki parçadan oluşan çember dokumasının dikişsiz olup tek parça halindedir. Mevcut dokumanın çevresi dikiş tarafı hariç üç sıra kırmızı kuşakla çevrelenmiştir. Kuşakların birleştiği köşelerde ekose bir görünüm oluşmuştur. Dokuma zemini ise, zencir (zincir), mühür ve koyungözü nakışıyla ayna nakışı oluşturulmuştur. Farklı renklerle ayna nakışının zeminde verev olarak yerleştirilmesiyle kompozisyonu oluşturulmuştur.

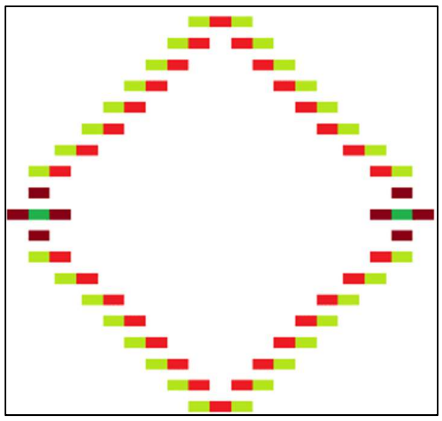
Şekil 3.667. Çember

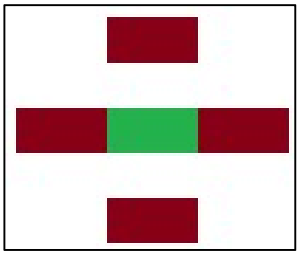
Şekil 3.668. Mühür nakışı

Şekil 3.669. Mühür nakışı

Şekil 3.670. Ayna nakışı

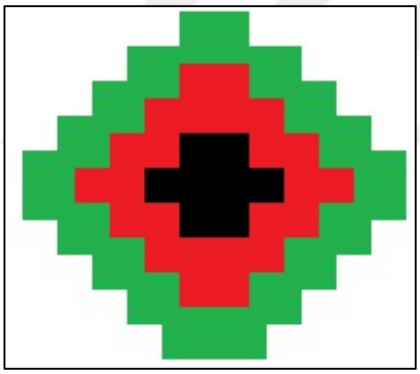
Şekil 3.671. Koyungözü nakışı

Tablo 3.129. (Katalog 129). Çember

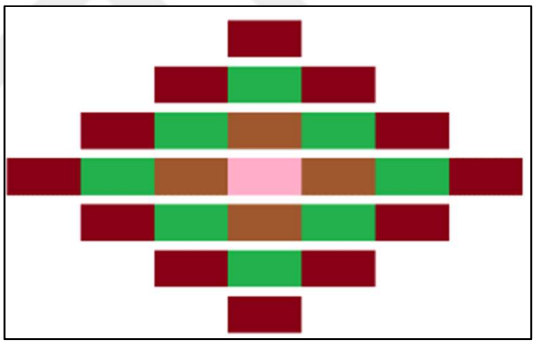
Dokumanın Adı	Çember
Dokumanın Türü	Çember
Şekil No	672, 673, 674
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Raziye Ulaşır Evi/Susuz
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	14 x 14
Dokumanın Boyutları	49 x 110
Kullanılan malzemeler	Tek kat pamuk çözgülük
	Tek kat pamuk atkılık
	Tek kat pamuk nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Demirkırat, aybütünü
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, k. yeşil, a.yeşil, pembe, mor, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Esasında iki parçadan oluşan çember dokumasının dikişsiz olup tek parça halindedir. Mevcut dokumanın çevresi dikiş tarafı hariç üç sıra kırmızı kuşakla çevrelenmiştir. Kuşakların birleştiği köşelerde ekose bir görünüm oluşmuştur. Dokuma zemini ise, bir sıra demirkırat, bir sıra aybütünü nakışının farklı renklerde dönüşümlü olarak altı sıra oluşturularak bezenmiştir.

Şekil 3.672. Çember

Şekil 3.673. Demirkırat nakışı

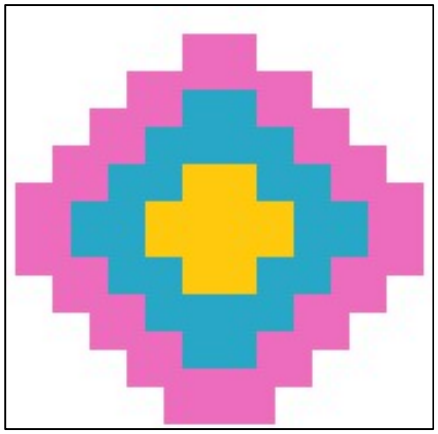
Şekil 3.674. Aybütünü nakışı

Tablo 3.130. (Katalog 130). Çember

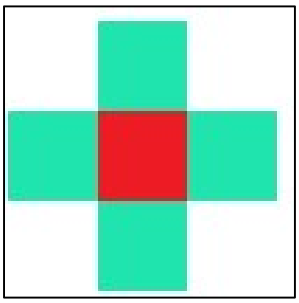
Dokumanın Adı	Çember
Dokumanın Türü	Çember
Şekil No	675, 676, 677, 678
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 2 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Vezirköprü Halk Eğitimi Merkezi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	14 x 14
Dokumanın Boyutları	82 x 85 cm Saçak: 10 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat pamuk çözgülük
	Çift kat pamuk atkılık
	Çift kat pamuk nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Demirkırat, koyungözü, ayna
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, pembe, mor, yeşil, açık yeşil, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Çember dokuması tek parçadan oluşmaktadır. Dokumanın çevresi üç sıra kırmızı kuşakla çevrelenmiştir. Kuşakların birleştiği köşelerde ekose bir görünüm oluşmuştur. Dokuma zemini ise, zencir (zincir), demirkırat ve koyungözü nakışıyla ayna nakışı oluşturulmuştur. Farklı renklerle ayna nakışının zeminde verev olarak yerleştirilmesiyle kompozisyonu oluşturulmuştur.

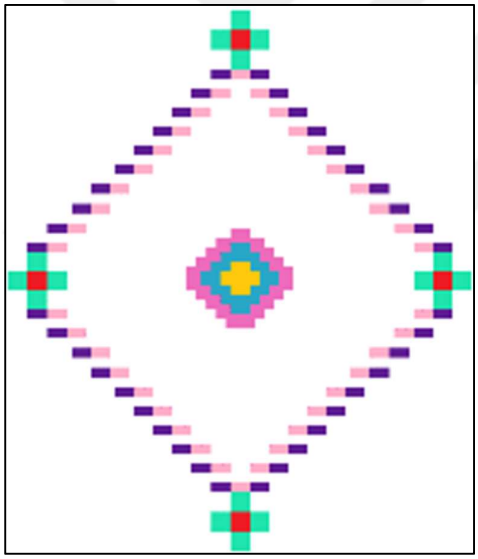
Şekil 3.675. Çember

Şekil 3.676. Demirkırat nakışı

Şekil 3.677. Koyungözü nakışı

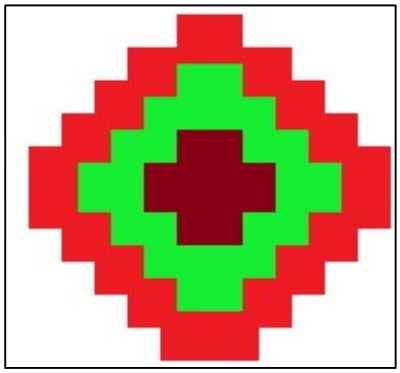
Şekil 3.678. Demirkırat ve koyungözü nakışı dolgulu ayna nakışı

Tablo 3.131. (Katalog 131). Çember

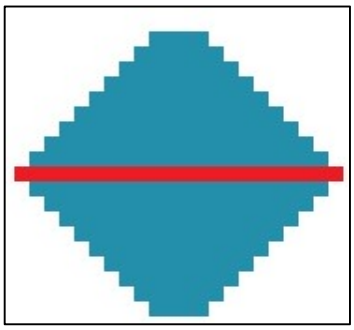
Dokumanın Adı	Çember
Dokumanın Türü	Çember
Şekil No	679, 680, 681, 682
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 2 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Vezirköprü Halk Eğitimi Merkezi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	14 x 14
Dokumanın Boyutları	82 x 87 cm Saçak: 10 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat pamuk çözgülük
	Çift kat pamuk atkılık
	Çift kat pamuk, orlon nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Demirkırat, mühür, ayna
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, pembe, mor, petrol yeşili, açık yeşil, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Çember dokuması tek parçadan oluşmaktadır. Dokumanın çevresi üç sıra kırmızı kuşakla çevrelenmiştir. Kuşakların birleştiği köşelerde ekose bir görünüm oluşmuştur. Dokuma zemini ise, zencir (zincir), demirkırat ve mühür nakışıyla ayna nakışı oluşturulmuştur. Farklı renklerle ayna nakışının zeminde verev olarak yerleştirilmesiyle kompozisyonu oluşturulmuştur.

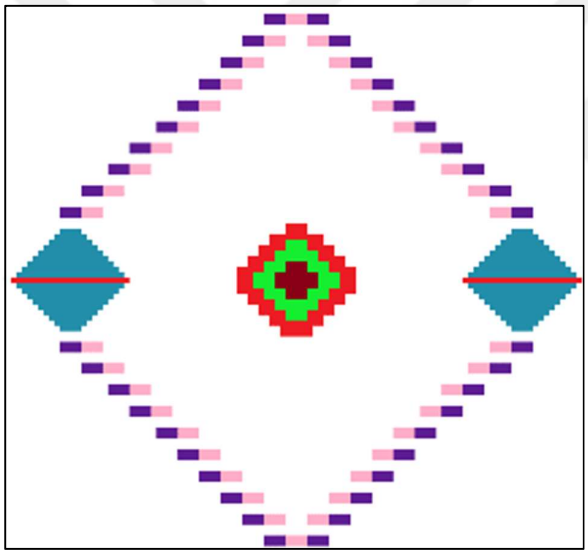
Şekil 3.679. Çember

Şekil 3.680. Demirkırat nakışı

Şekil 3.681. Mühür nakışı

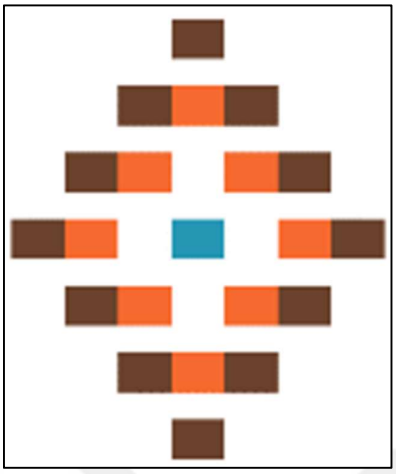
Şekil 3.682. Demirkırat ve mühür nakışı dolgulu ayna nakışı

Tablo 3.132. (Katalog 132). Çember

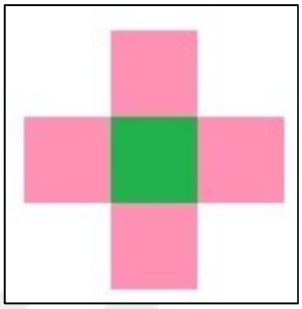
Dokumanın Adı	Çember
Dokumanın Türü	Çember
Şekil No	683, 684, 685, 686
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 2 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Vezirköprü Halk Eğitimi Merkezi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	14 x 14
Dokumanın Boyutları	82 x 89 cm Saçak: 10 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat pamuk çözgülük
	Çift kat pamuk atkılık
	Çift kat pamuk, orlon nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Aybütünü, koyungözü, ayna
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, pembe, mor, yeşil, petrol yeşili, mavi, kahverengi, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Çember dokuması tek parçadan oluşmaktadır. Dokumanın çevresi üç sıra kırmızı kuşakla çevrelenmiştir. Kuşakların birleştiği köşelerde ekose bir görünüm oluşmuştur. Dokuma zemini ise, zencir (zincir), aybütünü ve koyungözü nakışıyla ayna nakışı oluşturulmuştur. Farklı renklerle ayna nakışının zeminde verev olarak yerleştirilmesiyle kompozisyonu oluşturulmuştur.

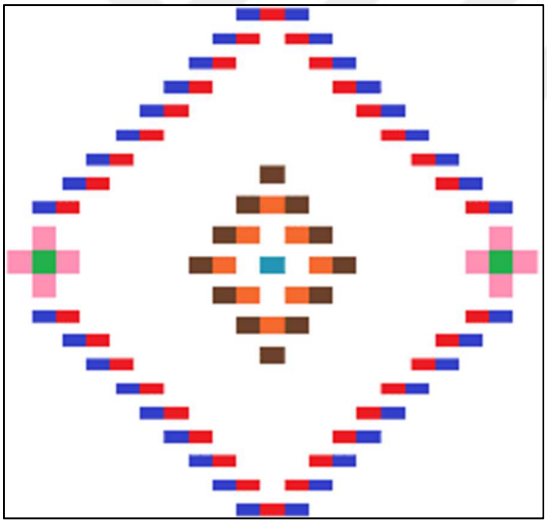
Şekil 3.683. Çember

Şekil 3.684. Aybütünü nakışı

Şekil 3.685. Koyungözü nakışı

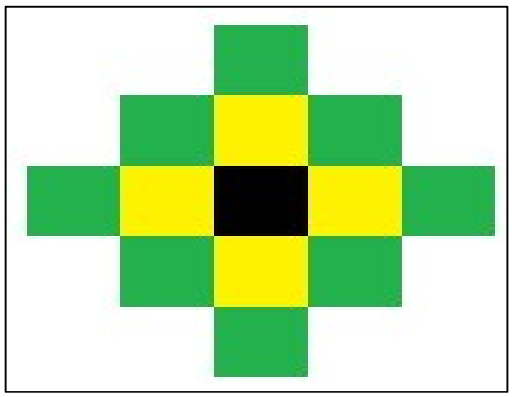
Şekil 3.686. Aybütünü ve koyungözü nakışı dolgulu ayna nakışı

Tablo 3.133. (Katalog 133). Çember

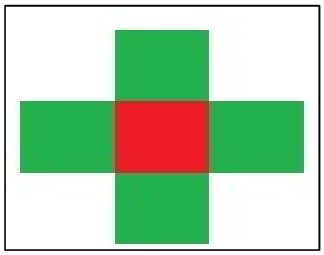
Dokumanın Adı	Çember
Dokumanın Türü	Çember
Şekil No	687, 688, 689, 690
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 2 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Vezirköprü Halk Eğitimi Merkezi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	14 x 14
Dokumanın Boyutları	83 x 85 cm Saçak: 10 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat pamuk çözgülük
	Çift kat pamuk atkılık
	Çift kat pamuk, orlon nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Demirkırat, koyungözü, ayna
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, mavi, yeşil, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Çember dokuması tek parçadan oluşmaktadır. Dokumanın çevresi üç sıra kırmızı kuşakla çevrelenmiştir. Kuşakların birleştiği köşelerde ekose bir görünüm oluşmuştur. Dokuma zemini ise, zencir (zincir), demirkırat ve koyungözü nakışıyla ayna nakışı oluşturulmuştur. Farklı renklerle ayna nakışının zeminde verev olarak yerleştirilmesiyle kompozisyonu oluşturulmuştur.

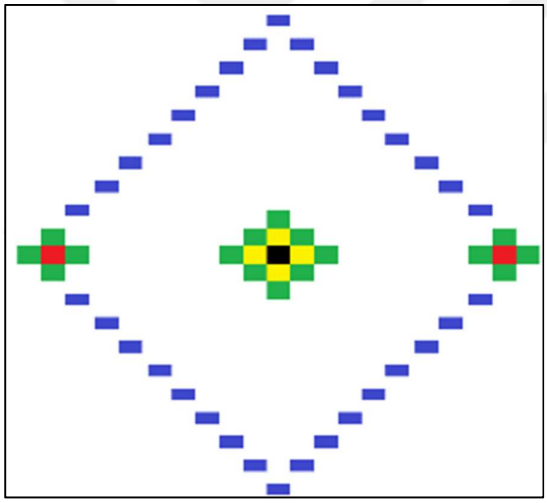
Şekil 3.687. Çember

Şekil 3.688. Demirkırat nakışı

Şekil 3.689. Koyungözü nakışı

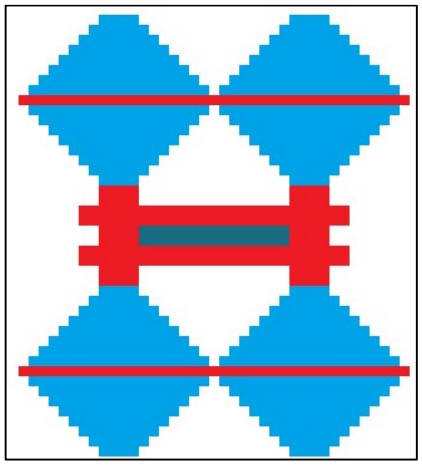
Şekil 3.690. Demirkırat ve koyungözü nakışı dolgulu ayna nakışı

Tablo 3.134. (Katalog 134). Çember

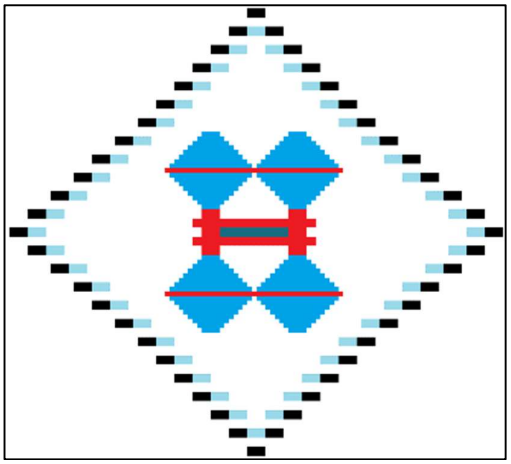
Dokumanın Adı	Çember
Dokumanın Türü	Çember
Şekil No	691, 692, 693
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 2 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Vezirköprü Halk Eğitimi Merkezi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	14 x 14
Dokumanın Boyutları	86 x 89 cm Saçak: 10 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat pamuk çözgülük
	Çift kat pamuk atkılık
	Çift kat pamuk, orlon nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Mühür, ayna
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, pembe, yeşil, açık mavi, mavi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Çember dokuması tek parçadan oluşmaktadır. Dokumanın çevresi üç sıra mavi kuşakla çevrelenmiştir. Kuşakların birleştiği köşelerde ekose bir görünüm oluşmuştur. Dokuma zemini ise, zencir (zincir) ve mühür nakışıyla ayna nakışı oluşturulmuştur. Farklı renklerle ayna nakışının zeminde verev olarak yerleştirilmesiyle kompozisyonu oluşturulmuştur.

Şekil 3.691. Çember

Şekil 3.692. Mühür nakışı (dörtlü)

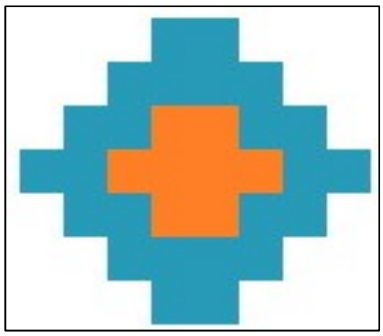
Şekil 3.693. Mühür nakışı dolgulu ayna nakışı

Tablo 3.135. (Katalog 135). Çember

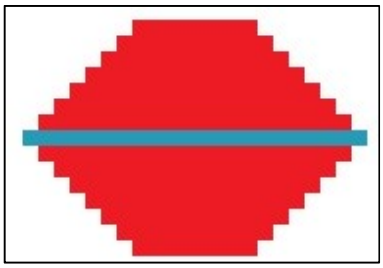
Dokumanın Adı	Çember
Dokumanın Türü	Çember
Şekil No	694, 695, 696, 697, 698
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 2 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Abdullah Derici Konağı/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	14 x 14
Dokumanın Boyutları	83 x 87 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat pamuk çözgülük
	Çift kat pamuk atkılık
	Çift kat pamuk, orlon nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Mühür, baygun, ayna
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, mavi, mor, bordo, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Çember dokuması tek parçadan oluşmaktadır. Dokumanın çevresi üç sıra yeşil kuşakla çevrelenmiştir. Kuşakların birleştiği köşelerde ekose bir görünüm oluşmuştur. Dokuma zemini ise, zencir (zincir), mühür ve baygun nakışıyla ayna nakışı oluşturulmuştur. Farklı renklerle ayna nakışının zeminde verev olarak yerleştirilmesiyle kompozisyonu oluşturulmuştur.

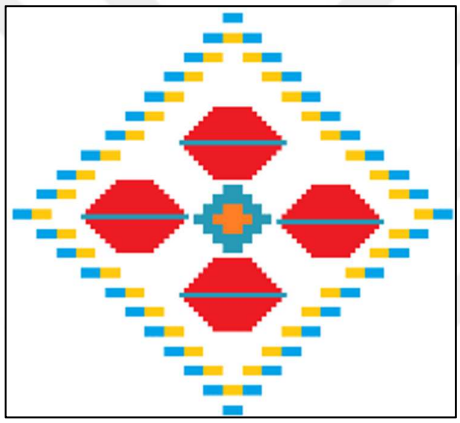
Şekil 3.694. Çember

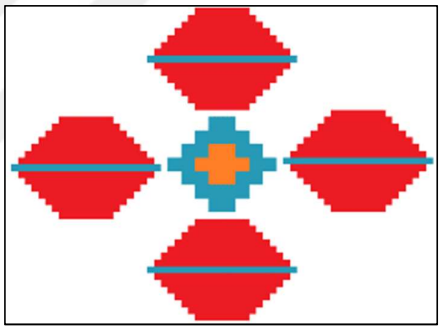
Şekil 3.695. Baygun nakışı

Şekil 3.696. Mühür nakışı

Şekil 3.697. Baygun, mühür nakışı dolgulu ayna nakışı

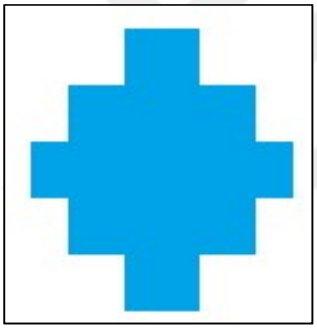
Şekil 3.698. Baygun ve mühür nakışı

Tablo 3.136. (Katalog 136). Peşkir, peşkür

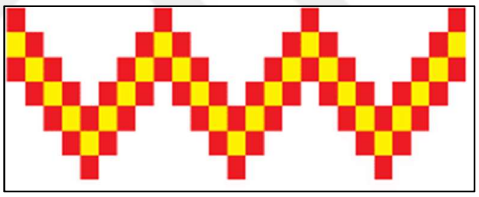
Dokumanın Adı	Peşkir, peşkür
Dokumanın Türü	Peşkir
Şekil No	699, 700, 701, 702
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Raziye Ulaşır Evi/Susuz
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	20 x 20
Dokumanın Boyutları	50 x 102 cm Desen eni: 21-22 cm
Kullanılan malzemeler	Tek kat pamuk çözgülük
	Tek kat pamuk atkılık
	Tek kat pamuk nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Mühür, tufa nakışı, ayna
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, mavi, pembe, mor, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Peşkir dokuması tek parçadan oluşmaktadır. Dokumanın iki kısa kenarında enine kuşak şeklinde deseni vardır. Desen iki ince bir geniş bordürden oluşmaktadır. İnce bordür renkli kuşaklardan oluşturulmuştur. Deseninin ortasında farklı renklerde mühür nakışıyla oluşturulmuş ayna nakışı vardır. Ayna nakışının her iki tarafına iç kısmı farklı renkte iki adet tufa nakışı yerleştirilmiştir. Dokuma zemini ise üç adet siyah renkte ince kuşakla dört parçaya bölünmüştür.

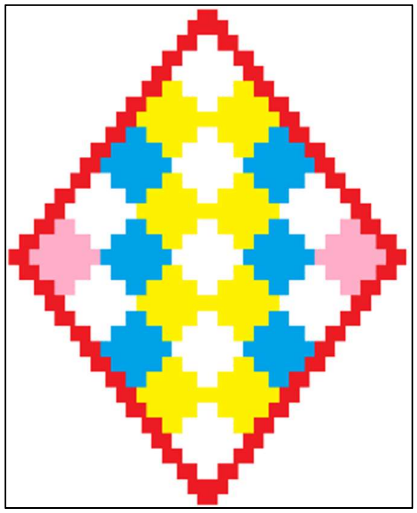
Şekil 3.699. Peşkir, peşkür

Şekil 3.700. Mühür nakışı

Şekil 3.701. Tufa nakışı

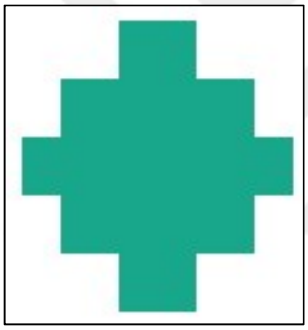
Şekil 3.702. Mühür nakışı dolgulu ayna nakışı

Tablo 3.137. (Katalog 137). Peşkir, peşkür

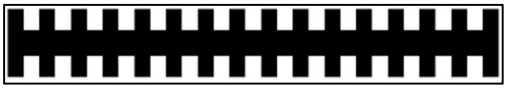
Dokumanın Adı	Peşkir, peşkür
Dokumanın Türü	Peşkir
Şekil No	703, 704, 705, 706
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Raziye Ulaşır Evi/Susuz
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	20 x 20
Dokumanın Boyutları	49 x 113 cm Desen eni: 25 cm
Kullanılan malzemeler	Tek kat pamuk çözgülük
	Tek kat pamuk atkılık
	Tek kat pamuk nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Mühür, tarak dişi, ayna
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, açık yeşil, petrol yeşili, pembe, bordo, lacivert, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Peşkir dokuması tek parçadan oluşmaktadır. Dokumanın iki kısa kenarında enine kuşak şeklinde deseni vardır. Desen iki ince bir geniş bordürden oluşmaktadır. İnce bordür renkli kuşaklardan oluşturulmuştur. Orta desende farklı renklerde mühür nakışıyla oluşturulmuş üç adet ayna nakışı vardır. Ayna nakışı tarak dişi nakışıyla birbirinden ayırılmıştır. Dokuma zemini ise 9-10 cm aralıklı kuşaklarla enine altı parçaya bölünmüştür.

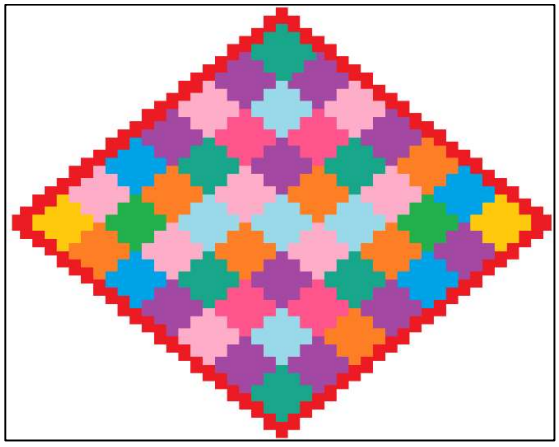
Şekil 3.703. Peşkir, peşkür

Şekil 3.704. Mühür nakışı

Şekil 3.705. Tarak dişi nakışı

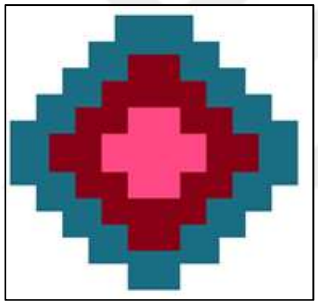
Şekil 3.706. Mühür nakışı dolgulu ayna nakışı

Tablo 3.138. (Katalog 138). Peşkir, peşkür

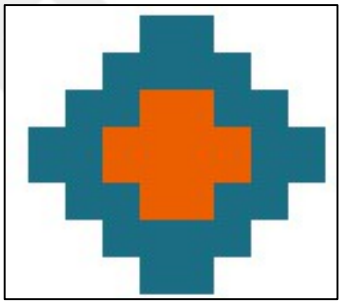
Dokumanın Adı	Peşkir, peşkür
Dokumanın Türü	Peşkir
Şekil No	707, 708, 709, 710, 711
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Raziye Ulaşır Evi/Susuz
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	20 x 20
Dokumanın Boyutları	46 x 103 cm Desen eni: 22 cm
Kullanılan malzemeler	Tek kat pamuk çözgülük
	Tek kat pamuk atkılık
	Tek kat pamuk nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Demir kırat, baygun, tarak dişi, ayna
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, açık yeşil, petrol yeşili, pembe, bordo, lacivert, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Peşkir dokuması tek parçadan oluşmaktadır. Dokumanın iki kısa kenarında enine kuşak şeklinde deseni vardır. Desen ortada bir geniş bordür kenarlarında iki ince bordürden oluşmaktadır. İnce bordür baygun nakışıyla bezenmiştir. Ortadaki geniş bordür içi tarak dişi nakışı doldulu farklı renklerde ayna nakışıyla bezenmiştir. Ayna nakışının aralarına farklı renklerde ikişer tane demirkırat nakışı yerleştirilmiştir. Dokuma zemini ise ince çizgilerle kuşak oluşturularak enine dört parçaya bölünmüştür.

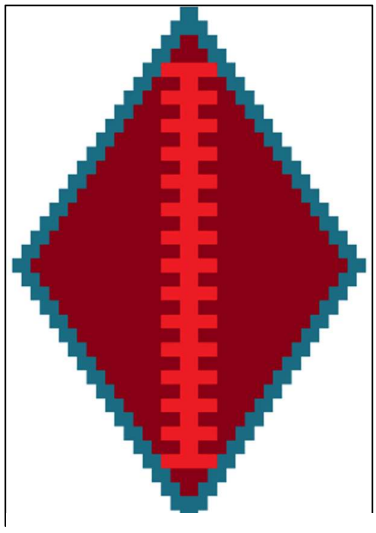
Şekil 3.707. Peşkir, peşkür

Şekil 3.708. Demikırat nakışı

Şekil 3.709. Baygun nakışı

Şekil 3.710. Tarakdişi nakışı dolgulu ayna nakışı

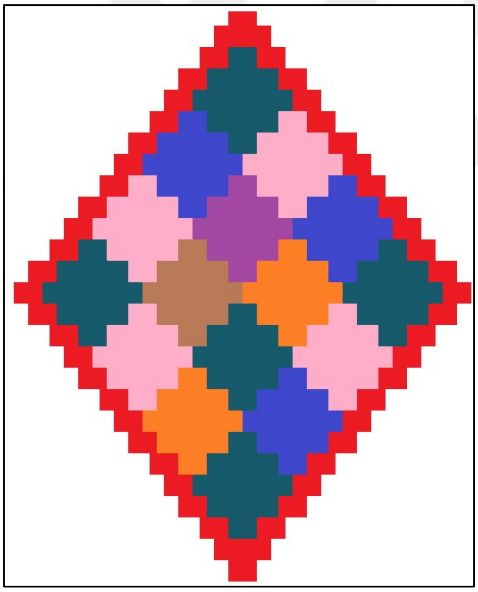
Şekil 3.711. Tarak dişi nakışı

Tablo 3.139. (Katalog 139). Peşkir, peşkür

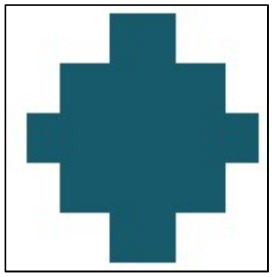
Dokumanın Adı	Peşkir, peşkür
Dokumanın Türü	Peşkir
Şekil No	712, 713, 714
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Fatma Çalışır Evi/Susuz
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi/Fatma çalışır dokuması
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	20 x 20
Dokumanın Boyutları	48 x 113 cm Desen eni: 22 cm
Kullanılan malzemeler	Tek kat pamuk çözgülük. El eğirmesi
	Tek kat pamuk atkılık. El eğirmesi
	Tek kat pamuk nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Mühür, ayna (ay içi, dokuz göbek)
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, yeşil, açık yeşil, petrol yeşili, pembe, bordo, lacivert, siyah, beyaz.
Kompozisyon Özellikleri	Peşkir dokuması tek parçadan oluşmaktadır. Dokumanın iki kısa kenarında enine kuşak şeklinde deseni vardır. Desen ortada bir geniş bordür kenarlarında iki ince bordürden oluşmaktadır. İnce bordür mühür nakışıyla bezenmiştir. Ortadaki geniş bordür farklı renklerde mühür nakışıyla oluşturulmuş üç adet ayna nakışıyla bezenmiştir. Dokuma zemini ise nakışsız düz dokuma olarak yapılmıştır.

Şekil 3.712. Peşkir, peşkür

Şekil 3.713. Mühür nakışı dolgulu ayna nakışı

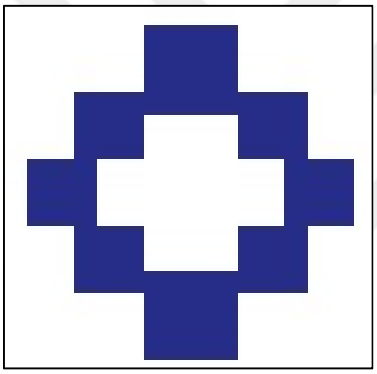
Şekil 3.714. Mühür nakışı

Tablo 3.140. (Katalog 140). Peşkir, peşkür

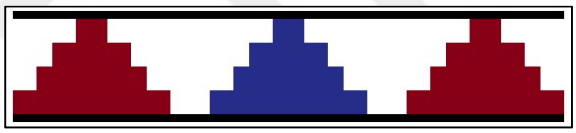
Dokumanın Adı	Peşkir, peşkür
Dokumanın Türü	Peşkir
Şekil No	715, 716, 717, 718
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Fatma Çalışır Evi/Susuz
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi/Fatma çalışır dokuması
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	20 x 20
Dokumanın Boyutları	44 x 118 cm Desen eni: 22 cm
Kullanılan malzemeler	Tek kat pamuk çözgülük. El eğirmesi
	Tek kat pamuk atkılık. El eğirmesi
	Tek kat pamuk nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Baygun, mühür, ayna, tufa nakışı (muska)
Kullanılan Renkler	Kırmızı, bordo, lacivert, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Peşkir dokuması tek parçadan oluşmaktadır. Dokumanın iki kısa kenarında enine kuşak şeklinde deseni vardır. Desen ortada bir geniş bordür kenarlarında iki ince bordürden oluşmaktadır. İnce bordür farklı renklerde tüfe (muska) nakışıyla bezenmiştir. Ortadaki geniş bordür farklı renklerde mühür nakışıyla oluşturulmuş üç adet ayna nakışıyla bezenmiştir. Ayna nakışının ortasına baygun nakışıyla dolgu yapılmıştır. Dokuma zemini ise nakışsız düz dokuma olarak yapılmıştır.

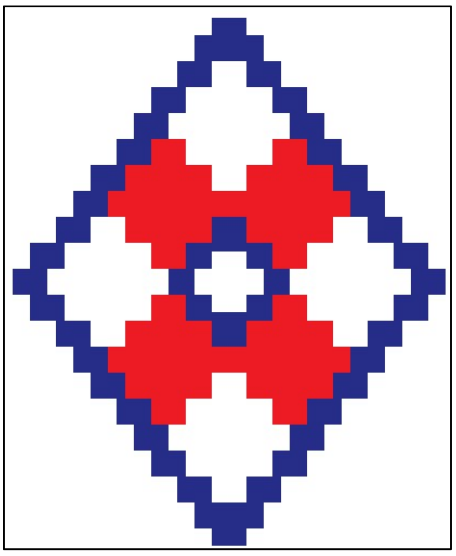
Şekil 3.715. Peşkir, peşkür

Şekil 3.716. Baygun nakışı

Şekil 3.717. Tufa nakışı (muska)

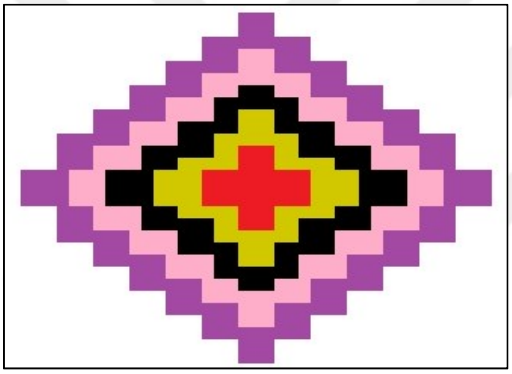
Şekil 3.718. Baygun nakışı ve mühür nakışı dolgulu ayna nakışı

Tablo 3.141. (Katalog 141). Peşkir, yağlık

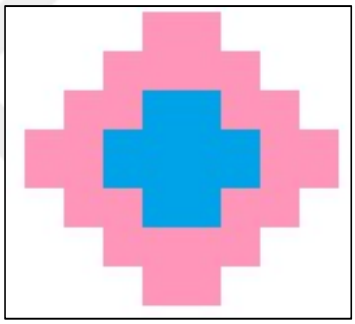
Dokumanın Adı	Peşkir, yağlık
Dokumanın Türü	Peşkir
Şekil No	719, 720, 721, 722
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 2 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Vezirköprü Halk Eğitimi Merkezi/Vezrköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	14 x 14
Dokumanın Boyutları	45 x 147 cm Saçak: 10 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat pamuk çözgülük
	Çift kat pamuk atkılık
	Çift kat pamuk, orlon nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Demirkırat, baygun, ayna
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, açık yeşil, petrol yeşili, pembe, bordo, mor, turkuaz, mavi, lacivert, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Peşkir dokuması tek parçadan oluşmaktadır. Dokumanın iki kısa kenarında enine kuşak şeklinde deseni vardır. Desen ortada bir geniş bordür kenarlarında iki ince bordürden oluşmaktadır. İnce bordür farklı renklerde baygun nakışıyla bezenmiştir. Ortadaki geniş bordür farklı renklerde demirkırat nakışıyla oluşturulmuş üç adet ayna nakışıyla bezenmiştir. Ayna nakışının aralarına farklı renklerde ikişer tane demirkırat nakışı yerleştirilmiştir. Dokuma zemini ise kırmızı ve yeşil ince çizgilerle enine üç kuşak oluşturularak enine dört parçaya bölünmüştür.

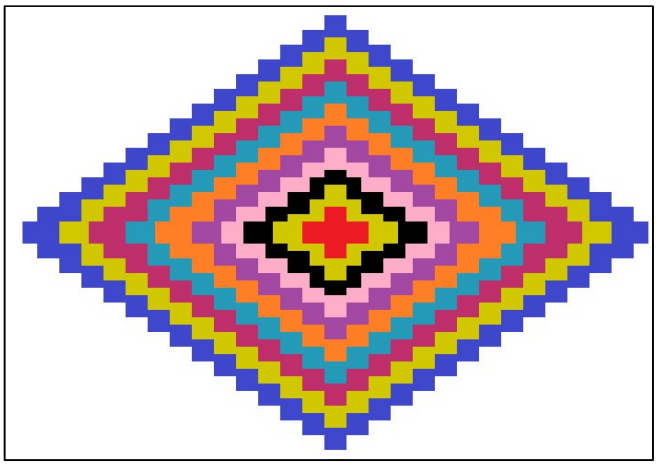
Şekil 3.719. Peşkir, yağlık

Şekil 3.720. Demirkırat nakışı

Şekil 3.721. Baygun nakışı

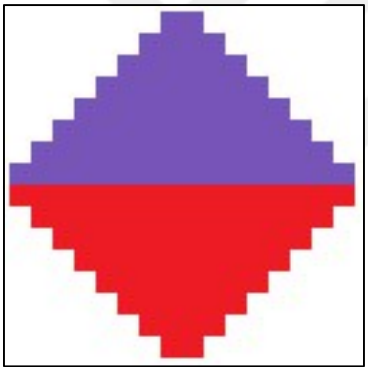
Şekil 3.722. Demirkırat nakışı dolgulu ayna nakışı

Tablo 3.142. (Katalog 142). Peşkir, yağlık

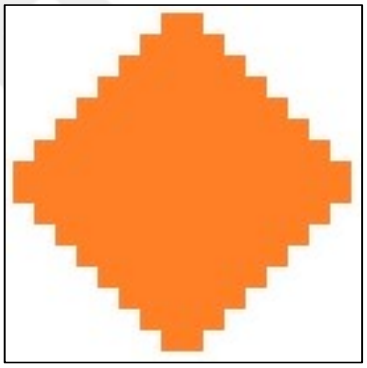
Dokumanın Adı	Peşkir-yağlık
Dokumanın Türü	Peşkir
Şekil No	723, 724, 725, 726
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 2 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Vezirköprü Halk Eğitimi Merkezi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	14 x 14
Dokumanın Boyutları	50 x 134 cm Saçak: 10 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat pamuk çözgülük
	Çift kat pamuk atkılık
	Çift kat pamuk, orlon nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Mühür, ayna
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, turkuaz, mor, lacivert, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Peşkir dokuması tek parçadan oluşmaktadır. Dokumanın iki kısa kenarında enine kuşak şeklinde deseni vardır. Desen ortada bir geniş bordür kenarlarında iki ince bordürden oluşmaktadır. İnce bordür farklı renklerde mühür nakışıyla bezenmiştir. Ortadaki geniş bordür farklı renklerde mühür nakışıyla oluşturulmuş üç adet ayna nakışıyla bezenmiştir. Dokuma zemini ise kırmızı, siyah ve beyaz ince çizgilerle enine dört kuşak oluşturularak enine beş parçaya bölünmüştür.

Şekil 3.723. Peşkir, yağlık

Şekil 3.724. Mühür nakışı

Şekil 3.725. Mühür nakışı

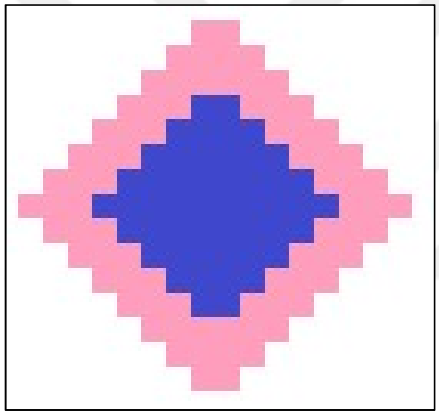
Şekil 3.726. Mühür nakışı dolgulu ayna nakışı

Tablo 3.143. (Katalog 143). Peşkir, yağlık

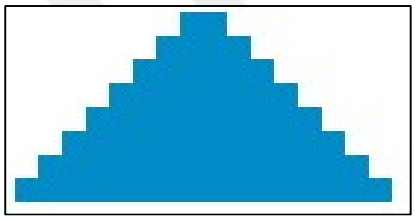
Dokumanın Adı	Peşkir-yağlık
Dokumanın Türü	Peşkir
Şekil No	727, 728, 729, 730
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 2 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Vezirköprü Halk Eğitimi Merkezi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	14 x 14
Dokumanın Boyutları	44 x 127 cm Saçak: 10 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat pamuk çözgülük
	Çift kat pamuk atkılık
	Çift kat pamuk, orlon nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Baygun, tüfe (muska), ayna
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, bordo, pembe, mor, mavi, lacivert, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Peşkir dokuması tek parçadan oluşmaktadır. Dokumanın iki kısa kenarında enine kuşak şeklinde iki sıra deseni vardır. Desen ortada bir geniş bordür kenarlarında ikişer sıra ince bordürden oluşmaktadır. İnce bordürler renkli kuşaklardan oluşturulmuştur. Ortadaki geniş bordür farklı renklerde baygun nakışıyla oluşturulmuş üç adet ayna nakışıyla bezenmiştir. Ayna nakışının aralarına karşılıklı ikişer tane tüfe (muska) nakışı yerleştirilmiştir. Dokuma zemini ise pembe ve siyah ince çizgilerle enine iki kuşak oluşturularak enine üç parçaya bölünmüştür.

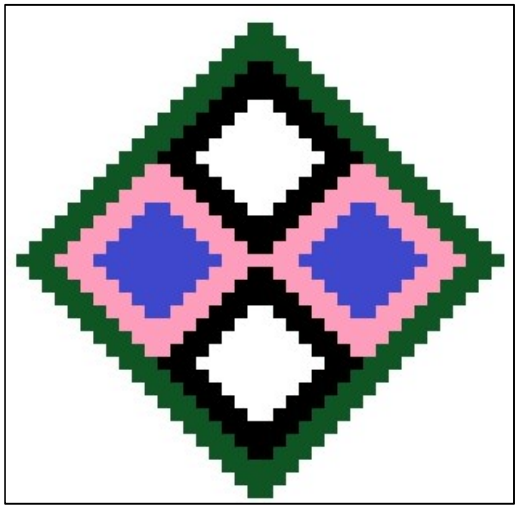
Şekil 3.727. Peşkir, yağlık

Şekil 3.728. Baygun nakışı

Şekil 3.729. Tufa (muska) nakışı

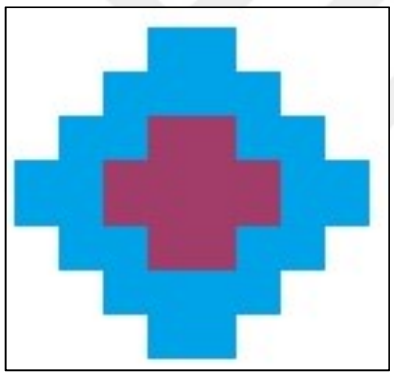
Şekil 3.730. Baygun nakışı dolgulu ayna nakışı

Tablo 3.144. (Katalog 144). Paşkir, yağlık.

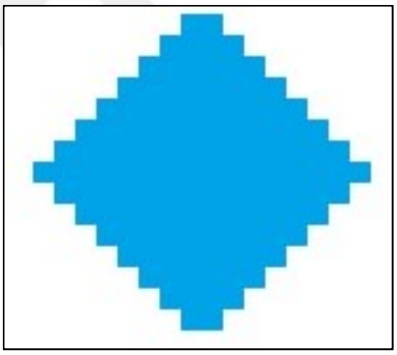
Dokumanın Adı	Peşkir-yağlık
Dokumanın Türü	Peşkir
Şekil No	731, 732, 733, 734
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 2 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Vezirköprü Halk Eğitimi Merkezi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	14 x 14
Dokumanın Boyutları	48 x 108 cm Saçak: 10 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat pamuk çözgülük
	Çift kat pamuk atkılık
	Çift kat pamuk, orlon nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Baygun, mühür, ayna
Kullanılan Renkler	Turuncu, sarı, bordo, yeşil, petrol yeşili, turkuaz, mavi, lacivert, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Peşkir dokuması tek parçadan oluşmaktadır. Dokumanın iki kısa kenarında enine kuşak şeklinde deseni vardır. Desen ortada bir geniş bordür kenarlarında iki ince bordürden oluşmaktadır. İnce bordür farklı renklerde baygun nakışıyla bezenmiştir. Ortadaki geniş bordür farklı renklerde mühür nakışıyla oluşturulmuş üç adet ayna nakışıyla bezenmiştir. Dokuma zemini ise bordo ve lacivert ince çizgilerle enine iki kuşak oluşturularak enine üç parçaya bölünmüştür.

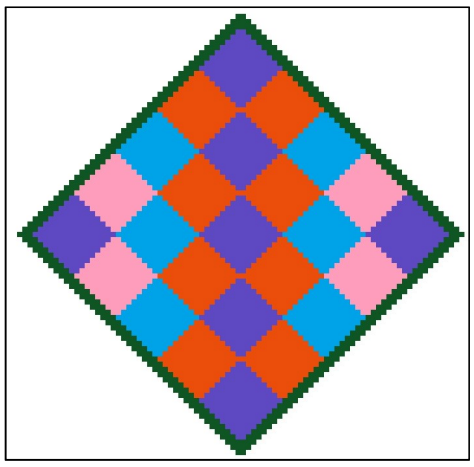
Şekil 3.731. Peşkir, yağlık

Şekil 3.732. Baygun nakışı

Şekil 3.733. Mühür nakışı

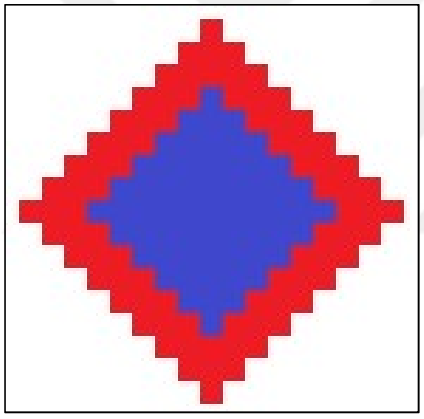
Şekil 3.734. Mühür nakışı dolgulu ayna nakışı

Tablo 3.145. (Katalog 145). Peşkir, yağlık

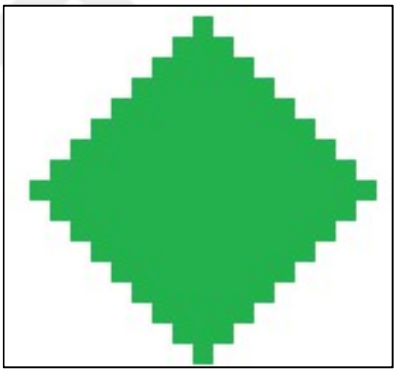
Dokumanın Adı	Peşkir-yağlık
Dokumanın Türü	Peşkir
Şekil No	735, 736, 737, 738, 739
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 2 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Vezirköprü Halk Eğitimi Merkezi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	14 x 14
Dokumanın Boyutları	48 x 147 cm Saçak: 10 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat pamuk çözgülük
	Çift kat pamuk atkılık
	Çift kat pamuk, orlon nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Baygun, mühür, tarak dişi, ayna
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, pembe, mor, bordo, yeşil, açık yeşil turkuaz, mavi, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Peşkir dokuması tek parçadan oluşmaktadır. Dokumanın iki kısa kenarında enine kuşak şeklinde deseni vardır. Desen ortada bir geniş bordür kenarlarında iki ince bordürden oluşmaktadır. İnce bordür farklı renklerde baygun nakışıyla bezenmiştir. Ortadaki geniş bordür farklı renklerde mühür nakışıyla oluşturulmuş iki adet ayna nakışıyla bezenmiştir. Ayna nakışının arasına tarak dişi nakışıyla dolgu yapılmıştır. Dokuma zemini ise turkuaz ve sarı renkte ince çizgilerle enine üç kuşak oluşturularak enine dört parçaya bölünmüştür.

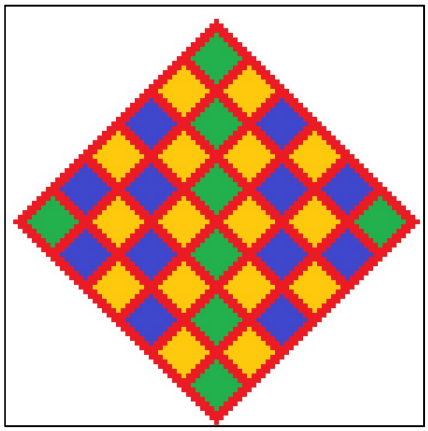
Şekil 3.735. Peşkir, yağlık

Şekil 3.736. Baygun nakışı

Şekil 3.737. Mühür nakışı

Şekil 3.738. Mühür nakışı dolgulu ayna nakışı

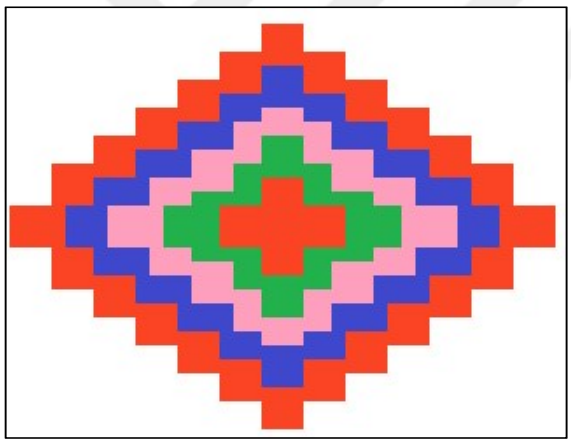
Şekil 3.739. Tarakdişi nakışı

Tablo 3.146. (Katalog 146). Peşkir, yağlık

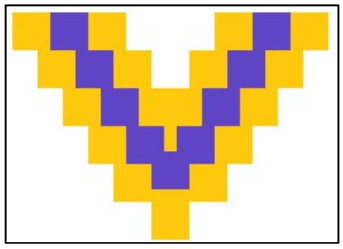
Dokumanın Adı	Peşkir-yağlık
Dokumanın Türü	Peşkir
Şekil No	740, 741, 742
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 2 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Vezirköprü Halk Eğitimi Merkezi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	14 x 14
Dokumanın Boyutları	50 x 98 cm Saçak: 10 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat pamuk çözgülük
	Çift kat pamuk atkılık
	Çift kat pamuk, orlon nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Demirkırat, tüfe nakışı
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, pembe, bordo, mor, mavi yeşil, lacivert, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Peşkir dokuması tek parçadan oluşmaktadır. Dokumanın iki kısa kenarında enine kuşak şeklinde deseni vardır. Desen ortada bir geniş bordür kenarlarında iki ince bordürden oluşmaktadır. İnce bordür farklı renklerde tufe nakışıyla bezenmiştir. Ortadaki geniş bordür farklı renklerde demirkırat nakışıyla bezenmiştir. Dokuma zemini ise siyah ve beyaz ince çizgilerle enine iki kuşak oluşturularak enine üç parçaya bölünmüştür.

Şekil 3.740. Peşkir, yağlık

Şekil 3.741. Demirkrat nakışı

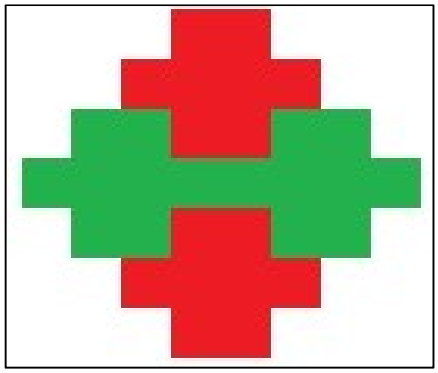
Şekil 3.742. Tufa nakışı

Tablo 3.147. (Katalog 147). Kundak bezi

Dokumanın Adı	Kundak bezi
Dokumanın Türü	Kundak bezi
Şekil No	743, 744
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 2 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Vezirköprü Halk Eğitimi Merkezi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	14 x 14
Dokumanın Boyutları	94 x 88 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat pamuk çözgülük
	Çift kat pamuk atkılık
	Çift kat pamuk, orlon nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Koyungözü
Kullanılan Renkler	Kırmızı, pembe, yeşil, petrol yeşili, mavi, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma tek parçadan oluşmaktadır. Dokumanın baş ve bitiş kısmında petrol yeşili renkte bir kuşak vardır. Dokuma zemini ise, kırmızı-yeşil ve mavi pembe renklerdeki koyungözü nakışının dönüşümlü olarak sıralanmasıyla bezenmiştir.

Şekil 3.743. Kundak bezi

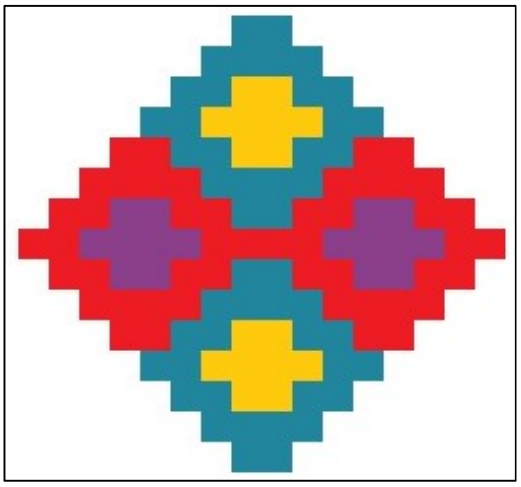
Şekil 3.744. Koyungözü nakışı

Tablo 3.148. (Katalog 148). Kundak bezi

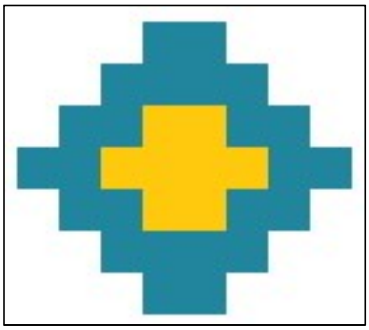
Dokumanın Adı	Kundak Bezi
Dokumanın Türü	Kundak bezi
Şekil No	745, 746, 747
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 2 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Vezirköprü Halk Eğitimi Merkezi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	14 x 14
Dokumanın Boyutları	94 x 88 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat pamuk çözgülük
	Çift kat pamuk atkılık
	Çift kat pamuk, ipek nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Koyungözü
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, mor, mavi, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma tek parçadan oluşmaktadır. Dokumanın baş ve bitiş kısmında turuncu renkte bir kuşak vardır. Dokuma zemininde ise, baygun nakışıyla oluşturulan ayna nakışının belirli aralıklarla sıralanmasıyla bezenmiştir.

Şekil 3.745. Kundak bezi

Şekil 3.746. Baygun nakışı

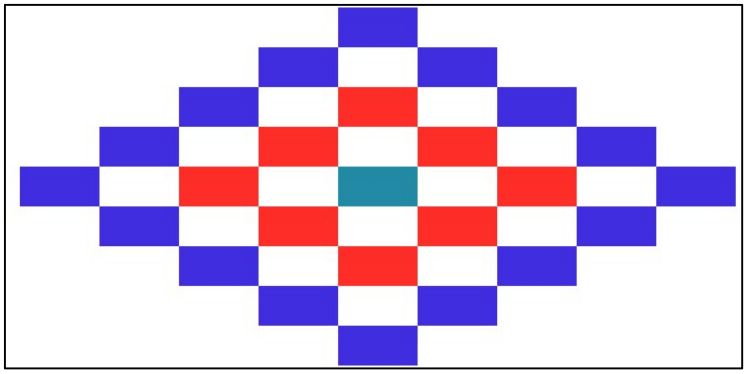
Şekil 3.747. Baygun nakışı

Tablo 3.149. (Katalog 149). Örtü

Dokumanın Adı	Örtü
Dokumanın Türü	Örtü
Şekil No	748, 749
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 2 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Vezirköprü Halk Eğitimi Merkezi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	14 x 14
Dokumanın Boyutları	70 x 66 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat pamuk çözgülük
	Çift kat pamuk atkılık
	Çift kat pamuk, orlon nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Aybütünü
Kullanılan Renkler	Turuncu, petrol yeşili, açık yeşil, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokuma tek parçadan oluşmaktadır. Dokumanın baş ve bitiş kısmında lacivert ve açık yeşil renkte atkılar ile iki sıra ince çizgi oluşturularak bu çizgiler arasına aybütünü nakışıyla kuşak şeklinde bezeme yapılmıştır. Dokumanın zemininde ise bezeme bulunmamaktadır.

Şekil 3.748. Örtü

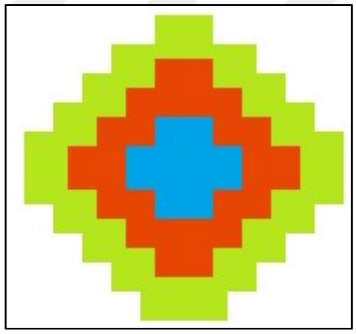
Şekil 3.749. Aybütünü nakışı

Tablo 3.150. (Katalog 150). Elbise

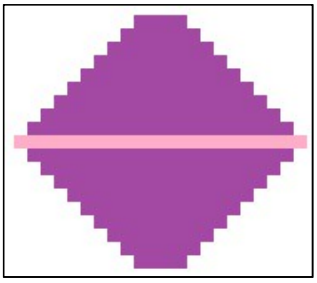
Dokumanın Adı	Elbise
Dokumanın Türü	Giysi
Şekil No	750, 751, 752, 753
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 2 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Vezirköprü Halk Eğitimi Merkezi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	14 x 14
Kullanılan malzemeler	Çift kat pamuk çözgülük
	Çift kat pamuk atkılık
	Çift kat pamuk, ipek, orlon nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Demirkırat, mühür, ayna
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, sarı, pembe, mor, bordo, yeşil, açık yeşil, petrol yeşili, mavi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Yöresel bez dokumalardan elbise tasarlanmış ve dikilmiştir.

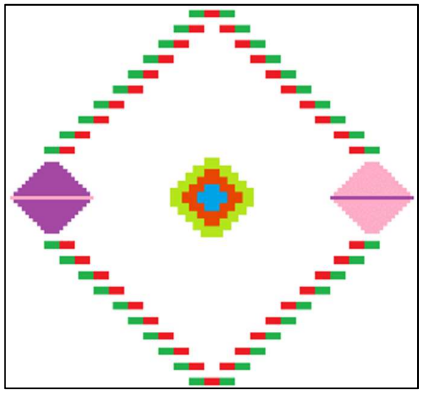
Şekil 3.750. Elbise

Şekil 3.751. Demirkırat nakışı

Şekil 3.752. Mühür nakışı

Şekil 3.753. Demirkırat ve mühür dolgulu ayna nakışı

Tablo 3.151. (Katalog 151). Şalvar

Dokumanın Adı	Şalvar
Dokumanın Türü	Giysi
Şekil No	754
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 2 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Vezirköprü Halk Eğitimi Merkezi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	14 x 14
Dokumanın Boyutları	Boy: 97 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat pamuk çözgülük
	Çift kat pamuk atkılık
Kullanılan Renkler	Kırmızı, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokumada kırmızı renkte kuşaklar ve kalın çözgülerden oluşturulan çizgiler ile kompozisyon oluşturulmuştur. Dokuma kumaş ile şalvar dikilmiştir.

Şekil 3.754. Şalvar

Tablo 3.152. (Katalog 152). Bayan üst giysisi

Dokumanın Adı	Bayan üst giysisi
Dokumanın Türü	Giysi
Şekil No	755
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 2 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Vezirköprü Halk Eğitimi Merkezi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	14 x 14
Dokumanın Boyutları	Boy: 97 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat pamuk çözgülük
	Çift kat pamuk atkılık
Kullanılan Renkler	Kırmızı, yeşil, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Dokumada kırmızı ve yeşil renkte kuşaklar ve farklı numaralarda ipliklerle oluşturulan çizgilerle kompozisyon oluşturulmuştur. Dokuma kumaş ile göynek dikilmiştir. Yaka kısmına sonradan nakış yapılmış, etek kısımları ve kol uçlarına altın görünümlü para ile süslemiştir.

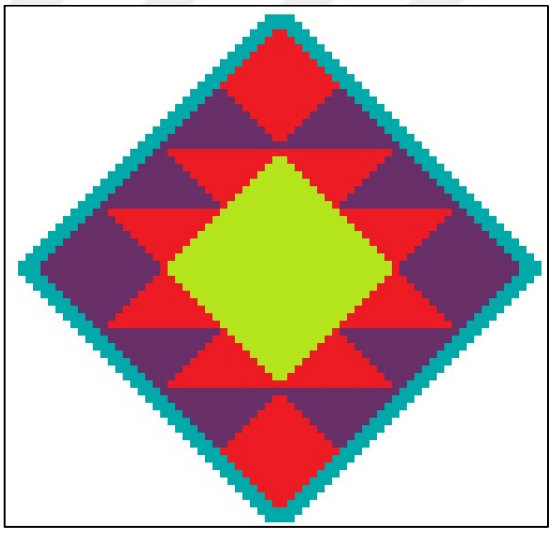
Şekil 3.755. Bayan üst giysisi

Tablo 3.153. (Katalog 153). Çanta

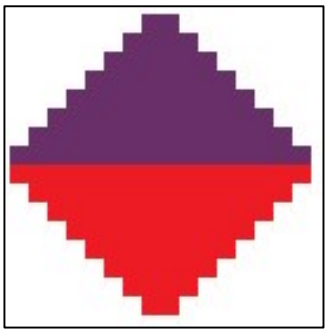
Dokumanın Adı	Çanta
Dokumanın Türü	Çanta
Şekil No	756, 757, 758
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 2 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Vezirköprü Halk Eğitimi Merkezi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	14 x 14
Kullanılan malzemeler	Çift kat pamuk çözgülük
	Çift kat pamuk atkılık
	Çift kat pamuk, orlon nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Mühür, ayna
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, yeşil, mor, bordo, turkuaz, mavi, siyah, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Yöresel bez dokuma ile çanta dikilmiş. Çantanın ortasında mühür nakışlarıyla oluşturulmuş ayna ve çantanın alt köşelerine tüfe (muska) nakışı yerleştirilerek çantanın deseni oluşturulmuştur.

Şekil 3.756. Çanta

Şekil 3.757. Mühür nakışı dolgulu ayna nakışı

Şekil 3.758. Mühür nakışı

Tablo 3.154. (Katalog 154). Eteklik bez

Dokumanın Adı	Eteklik bez
Dokumanın Türü	Bez
Şekil No	759
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Fatma Çalışır Evi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	20 x 20
Dokumanın Boyutları	48 x 130 cm
Kullanılan malzemeler	Tek kat pamuk çözgülük
	Tek kat pamuk atkılık
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Enine kuşaklar ve çizgiler
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, lacivert, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Bez dokuma tek parçadan oluşmaktadır. Dokuma kırmızı zemin üzerine enine lacivert kuşaklardan oluşmaktadır. Kuşaklar arasına lacivert, sarı ve beyaz renkte atkılar ile belirli aralıklarda ince çizgiler oluşturularak dokumanın kompozisyonu oluşturulmuştur. Bu kompozisyon tüm dokuma boyunca devam ettirilmiştir.

Şekil 3.759. Eteklik bez

Tablo 3.155. (Katalog 155). Eteklik

Dokumanın Adı	Eteklik
Dokumanın Türü	Eteklik
Şekil No	760
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz/Fatma çalışır dokuması
Bulunduğu Yer	Fatma Çalışır Evi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	20 x 20
Dokumanın Boyutları	60 x 76 cm
Kullanılan malzemeler	Tek kat pamuk çözgülük. El eğirmesi
	Tek kat pamuk atkılık. El eğirmesi
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, lacivert, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Bez dokuma iki parçadan oluşmaktadır Dokumanın boyuna 7 cm aralıklarla lacivert ve kırmızı kuşaklar oluşturulmuştur. Kırmızı kuşaklar üzerinde lacivert, sarı, lacivert-beyaz, sarı, lacivert renkte çizgiler ile kompozisyon oluşturulmuştur. Bu kompozisyon dokumanın enine devam ettirilmiştir.

Şekil 3.760. Eteklik

Tablo 3.156. (Katalog 156). Gömleklik bez

Dokumanın Adı	Gömleklik bez
Dokumanın Türü	Bez
Şekil No	761
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Fatma Çalışır Evi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	20 x 20
Dokumanın Boyutları	36 x 78 cm
Kullanılan malzemeler	Tek kat pamuk çözgülük
	Tek kat pamuk atkılık
Kullanılan Renkler	Kırmızı, beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Bez dokuma tek parçadan oluşmaktadır. Dokumada belirli aralıklarda kırmızı çözgüler kullanılarak boyuna kırmızı kuşaklar oluşturulmuştur. Bu kuşaklar arasına belirli aralıklarda faklı kalınlıkta çözgüler kullanılarak dokumanın boyuna ince ve kalın çizgiler oluşturulmuştur. Kırmızı kuşaklar arasına kalın çözgüler 4-2-12-2-4 şeklinde yerleştirilerek kompozisyon oluşturulmuştur. Bu kompozisyon dokumanın eninde 3 defa tekrarlanmıştır.

Şekil 3.761. Gömleklik bez

Tablo 3.157. (Katalog 157). Gömleklik bez

Dokumanın Adı	Gömleklik bez
Dokumanın Türü	Bez
Şekil No	762
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Fatma Çalışır Evi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	20 x 20
Dokumanın Boyutları	45 x 78 cm
Kullanılan malzemeler	Tek kat pamuk çözgülük
	Tek kat pamuk atkılık
Kullanılan Renkler	Beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Bez dokuma tek parçadan oluşmaktadır. Dokumada belirli aralıklarda faklı kalınlıkta çözgüler kullanılarak dokumanın boyuna ince ve kalın çizgiler oluşturulmuştur. Kalın çözgüler dokumanın boyuna 4-2-12-2-4 şeklinde yerleştirilerek kompozisyon oluşturulmuştur. Bu kompozisyon dokumanın eninde 5 defa tekrarlanmıştır.

Şekil 3.762. Gömleklik bez

Tablo 3.158. (Katalog 158). Bez

Dokumanın Adı	Bez
Dokumanın Türü	Bez
Şekil No	763
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Fatma Çalışır Evi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi/Fatma Çalışır dokuması
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	20 x 20
Dokumanın Boyutları	45 x 240 cm
Kullanılan malzemeler	Tek kat pamuk çözgülük. El eğirmesi
	Tek kat pamuk atkılık. El eğirmesi
Kullanılan Renkler	Beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Düz bez dokuması yapılmıştır.

Şekil 3.763. Bez

Tablo 3.159. (Katalog 159). Örtü

Dokumanın Adı	Örtü
Dokumanın Türü	Örtü
Şekil No	764
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Vezirköprü
Bulunduğu Yer	Abdullah Derici Konağı/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	12 x 14
Dokumanın Boyutları	43 x 212 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat pamuk çözgülük
	Çift kat pamuk atkılık
	Çift kat pamuk, orlon nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Bitkisel nakışlar, yaprak, çiçek
Kullanılan Renkler	Beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Bez kumaş dokuması üzerine sonradan bitkisel nakışlardan oluşan bir desen işlenmiştir.

Şekil 3.764. Örtü

Tablo 3.160. (Katalog 160). Perde

Dokumanın Adı	Perde
Dokumanın Türü	Perde
Şekil No	765
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Vezirköprü
Bulunduğu Yer	Abdullah Derici Konağı/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	12 x 14
Dokumanın Boyutları	41 x 135 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat pamuk çözgülük
	Çift kat pamuk atkılık
	Çift kat pamuk, orlon nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Bitkisel nakışlar, yaprak, çiçek
Kullanılan Renkler	Beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Bez kumaş dokuması üzerine sonradan bitkisel nakışlardan oluşan bir desen işlenmiştir.

Şekil 3.765. Perde

Tablo 3.161. (Katalog 161). Perde

Dokumanın Adı	Perde
Dokumanın Türü	Perde
Şekil No	766
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Vezirköprü
Bulunduğu Yer	Abdullah Derici Konağı/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	12 x 14
Dokumanın Boyutları	41 x 135 cm
Kullanılan malzemeler	Çift kat pamuk çözgülük
	Çift kat pamuk atkılık
	Çift kat pamuk, orlon nakış ipliği
Dokumadaki Nakışlar/Yanışlar/Motifler	Bitkisel nakışlar, yaprak, çiçek
Kullanılan Renkler	Beyaz
Kompozisyon Özellikleri	Bez kumaş dokuması üzerine sonradan bitkisel nakışlardan oluşan bir desen işlenmiştir.

Şekil 3.766. Perde

Tablo 3.162. (Katalog 162). Yün pantolon

Dokumanın Adı	Pantolon
Dokumanın Türü	Giysi
Şekil No	767, 768
Dokuma Tarihi	Yaklaşık 50-60 yıllık
Dokunduğu Yer	Susuz
Bulunduğu Yer	Fatma Çalışır Evi/Vezirköprü
Dokumanın Şimdiki Durumu	İyi
Dokuma Tekniği	Bez dokuma
Kalitesi	140 x 140
Kullanılan malzemeler	Tek kat yün çözgülük. El eğirmesi
	Tek kat yün atkılık. El eğirmesi
Kullanılan Renkler	Kahverengi
Kompozisyon Özellikleri	Yün kumaştan pantolon dikilmiştir.

Şekil 3.767. Yün pantolon ön yüz

Şekil 3.768. Yün pantolon arka yüz

4. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

Bu bölümde katalog kısmında ele aldığımız Vezirköprü merkez ve köylerinden derlenen dokumalar tür, malzeme, renk, boyut, süsleme ve kompozisyon özellikleri, nakış, dokuma teknikleri, dokuma tarihleri ve kalite açısından incelenmiştir. Bununla birlikte dokumaların bulunduğu yer ve şimdiki durumu, dokuma yerleri ve dokuyucular da ele alınmıştır. Bu bağlamda 14 adet halı, 104 adet kilim ve düz dokuma, 5 adet çarpana, 39 adet bez dokuma değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

4.1. Dokumaların Türleri

Anadolu'nun diğer bölgelerinde olduğu gibi Vezirköprü yöresi de önemli dokuma merkezlerinden birisidir. Vezirköprü yöresinde geçmişten günümüze kadar değişik türlerde dokumalar yapılmıştır. Günümüzde bu dokumaların bir kısmı unutulmuş, bir kısmının ise dokunmaya devam edildiği görülmektedir.

Vezirköprü yöresi dokumalarını halı dokumalar, düz dokumalar, çarpana dokumalar ve bez dokumalar olarak gruplandırabiliriz. Bu dokumalarında kendi içerisinde değişik dokuma çeşitleri bulunmaktadır.

4.1.1. Halı Dokumalar

Yöredeki halı dokumaların çoğunlukla Yörükler tarafında yapıldığı anlaşılmaktadır. Yörükler halı dokumalarını kulanım amacının yanı sıra ihtiyaç duyulduğunda sattıklarından[232] günümüze az sayıda halı gelmiştir.

Çalışmamız kapsamında 14 adet halı tespit edilmiştir (Kat. No: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14). Bunlardan 5 tanesi yastık (Kat. No: 1, 2, 3, 4, 5), 1 tanesi namazlık (Kat. No: 6), 6 tanesi heybe (Kat. No: 7, 8, 9, 10, 11, 12) ve 2 tanesi çanta (torba) (Kat. No: 13, 14) dokumasından oluşmaktadır. Ancak heybelerden bir tanesinin (Kat. No: 12) sadece ön yüzü bulunmaktadır.

Yastık: Ön yüzleri halı, arka yüzleri kilim olarak tek parça halinde dokunmuştur. Yastık dokumalarının kilimlik kısımları dokumanın arka yüzünü oluşturacak şekilde, dokumanın boyu kadar uzunlukta yapılmıştır. Başlangıç kilimlik kısmı belirli uzunlukta dokunduktan sonra halı kısmı ve bitiş kilimlik kısmı da dokunarak tamamlanmıştır. Dokuma tamamlandıktan sonra kilimlik kısımlar arkaya gelecek

[232] Atlıhan, "Yaşam Biçimi ve Geleneksel Değerlerde Havsız Kirkitli Dokumalar", s. 53; Süleyman Toygar, Kişisel Görüşme, 27 Temmuz 2021.

şekilde katlanıp kenarlardan dikilerek birleştirilmiştir. Dokumanın baş ve bitiş kısmı birleştirme yerlerinde biraz boşluk bırakılarak ağızlık oluşturulmuş ve bu ağızlıktan dokumanın içerisine yün veya başka dolgu malzemeleri yerleştirilerek yastık yapılmıştır (Şekil No: 3.1, 3.2, 3.11, 3.12, 3.19, 3.20, 3.28, 3.29, 3.37, 3.38)

Namazlık: İncelediğimiz namazlık tek parça halı dokuma olup baş ve bitiş kısmı saçaklıdır. Saçaklar kısmen yıpranmış, kenar örgüsünde ve kilimlik kısımda küçük yırtıklar mevcuttur. Baş kısmındaki saçaklar bitiş kısmındaki saçaklara göre daha kısa tutulmuştur (Şekil No: 3.46).

Heybe ve çanta: Ön yüzleri halı, arka yüzleri kilim olarak ve tek parça halinde dokunmuştur. Heybeler; heybe gözleri, heybe ağlıkları ve arka yüzlerden oluşmaktadır. Heybe ağlıklarının ortasında eyer kaşına veya başa geçirmek için yarık bulunmaktadır. Heybelerden 4 tanesinin ağlık kısmı halı dokuma (Şekil No: 3.58, 3.73, 3.81, 3.86), 1 tanesinin ise kilim dokuma olarak yapılmıştır (Şekil No: 3.68).

Heybe dokuması; heybe gözü kilimlik dokuması, heybe gözü ön yüzünün halı dokuması, arka yüz kilim dokuması, diğer taraftaki heybe gözü ön yüzünün halı dokuması ve kilimlik dokuması sırasıyla yapılmıştır. Ağlık yarıkları arka yüz dokuması esnasında oluşturulmuştur. Heybe gözleri katlanarak yanlardan dikilmiş ve heybe oluşturulmuştur.

Heybelerde dayanıklılığı artırmak, heybenin su geçirmesini önlemek, kullanışlı ve gösterişli hale getirmek için saraçlanma yapılmıştır. İncelediğimiz heybelerden 4 tanesi saraçlı olup 2 tanesinin arkası tamamen saraçlanmış (Şekil No: 3.68, 3.69, 3.86, 3.87), 2 tanesinin heybe gözü arka yüzünün bir kısmı saraçlanmıştır (Şekil 3.58, 3.59, 3.81, 3.82). Bir tane heybe ise saraçsızdır (Şekil No: 3.7). Heybe gözlerinin ön yüzlerinin ağız kısımlarında 7-8 cm aralıklarla ilikler açılmış, iliklere denk gelen heybe gözleri ağı üzerine 8-10 cm uzunluğunda deriden britler dikilmiştir. Heybe gözlerinin ağızları britler iliklerden ve daha sonra birbirlerinin içerisinden geçirilerek kapatılmaktadır. Bu tür uygulamalara Anadolu'nun diğer yörelerinde de rastlanmaktadır.[233]

Yöredeki heybeler yük ve eşya taşımanın yansıra özel günler için de kullanılmıştır. Nişanlanma ve evlenme süreçlerinde özel giysilerin heybeler ile taşındığı görülmektedir. Günümüzde Türkmen Köyü'nde damatların düğün günü

[233] Aysen Soysaldı, "Burdur'da Halı Heybe Örnekleri", *Arış*, S. 13, 2018, s. 5.

camide giydirilmesi için damatlık giysileri heybe ile camiye götürme geleneği devam ettirilmektedir. Bu gibi uygulamalara Güney ve Güney Batı Anadolu Bölgesi yörüklerinin düğünlerinde kız evine gönderilen kıymetli eşyaların taşınmasında,[234] Çanakkale-Ayvacık, Muğla-Fethiye köylerinde düğün, nişan davetlerinde ve nişanlanma süreçlerinde,[235] Burdur Kemer ilçesinde nişan davetlerinde ve nişanlanma süreçlerinde,[236] Yozgat ve çevresinde düğün davetlerinde,[237] Gazipaşa ve çevresinde kınacı heybesi olarak nişan ve düğün davetlerinde[238] olduğu gibi Anadolu'nun çoğu yöresinde rastlanmaktadır.

İncelediğimiz çanta dokumalar ön yüz ve arka yüzden oluşmaktadır. Başlangıç kilimlik, arka yüzü oluşturacak şekilde dokunduktan sonra çantanın ön yüzünü oluşturan halı dokuması ve bitiş kısmındaki kilimlik dokuması yapılarak dokuma tamamlanmıştır. Baş kısmındaki kilimlik, dokumanın arkasına katlanıp dikilmiş ve dikiş yerlerinden saraçlanmıştır. Heybelerde olduğu gibi çantalarda da dayanıklılığı artırmak, su geçirmesini önlemek, kullanışlı ve gösterişli hale getirmek için saraçlanmıştır. Ağız kısmına derinden britlerle bir kapak yapılmıştır (Şekil No: 3.94, 3.95, 3.101, 3.102).[239]

4.1.2. Düz Dokumalar

Çalışmamız kapsamında 104 adet kilim ve düz dokuma tespit edilmiştir. Bunlardan 21 tanesi palas (Kat. No: 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35), 16 tanesi nakışlı kilim (Kat. No: 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51), 8 tanesi namazlık (Kat. No: 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59), 1 tanesi yolluk (Kat. No: 60), 3 tanesi sızılı kilim (Kat. No: 61, 62, 63), 5 tanesi gor kilim (Kat. No: 64, 65, 66, 67, 68), 2 tanesi alaca kilim (Kat. No: 69, 70), 2 tanesi ak kilim (Kat. No: 71, 72), 3 tanesi gara kilim (Kat. No: 73, 74, 75), 1 tanesi nakışlı çul (Kat. No: 76), 1 tanesi döşek çulu (Kat. No: 77), 1 tanesi çadır çulu (Kat. No: 78), 1 tanesi at örtüsü (Kat. No: 79), 1 tanesi kilim yastık (Kat. No: 80), 14 tanesi heybe (Kat. No: 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94), 9 tanesi çanta (Kat. No: 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103), 8 tanesi alaçuval (Kat. No: 105, 106,

[234] Atlıhan, "Yaşam Biçimi ve Geleneksel Değerlerde Havsız Kirkitli Dokumalar", s. 54.
[235] Atlıhan, "Batı Anadolu'da Yaşayan Yörüklerde Heybe ve Torba Dokumalar", s. 38.
[236] Soysaldı, "Burdur'da Halı Heybe Örnekleri", s. 5.
[237] Aysen Soysaldı, "Yozgat Halı Yastıkları", *Arış*, S. 7, 2012, s. 113.
[238] Aydın, Öznur, "Gazipaşa (Zili-Cicim-Sumak) Heybe, Torba ve Çuval Dokumaları", *Arış*, S. 6, 2011, s. 21.
[239] Arif Toygar, Kişisel Görüşme, 27 Temmuz 2021.

107, 108, 109, 110, 111, 112), 1 tanesi dimi çuvalı (Kat. No: 113), 5 tanesi önlük (Kat. No: 114, 115, 116, 117, 118) dokumasından oluşmaktadır.

Düz dokumalar nakışlarına göre ve kullanım alanlarına göre iki gruba ayırılarak isimlendirilmiştir.

Nakışlarına göre; keydirme palas (Şekil No: 3.113, 3.118, 3.125, 3.132, 3.137), koçboynuzlu (goçlu) palas (Şekil No: 3.157), sandıklı (taraklı) palas (Şekil No: 3.169, 3.177, 3.209), kıvrım nakışlı palas (Şekil No: 3.221, 3.228), nakışlı kilim (Şekil No: 3.233, 3.240, 3.246, 3.251, 3.254, 3.259, 3.264, 3.266, 3.273, 3.282, 3.291, 3.297, 3.303, 3.311, 3.317, 3.391, 3.393, 3.396), arası kesik (Şekil No: 3.143, 3.150, 3.163, 3.185, 3.192, 3.214), alaca kilim (Şekil No: 3.412, 3.413, 3.70), ak kilim (Şekil No: 3.414, 3.418), gara kilim (Şekil No: 3.422, 3.426, 3.429), yoz kilim, gor kilim (Şekil No: 3.399, 3.402, 3.405, 3.407, 3.410) olarak isimlendirilmiştir.

Kullanım alanlarına göre; palas (Şekil No: 3.113, 3.118, 3.125, 3.132, 3.137, 3.143, 3.150, 3.157, 3.163, 3.169, 3.177, 3.185, 3.192, 3.199, 3.204, 3.209, 3.214, 3.221, 3.228, 3.231, 3.232), namazlık, (namazlağ, seccade) (Şekil No: 3.323, 3.332, 3.339, 3.347, 3.355, 3.360, 3.366, 3.372, 3.377), çul (Şekil No: 3.432, 3.434, 3.435, 3.436), çuval (şekil 3.571, 3.576, 3.583, 3.588, 3.592, 3.597, 3.606, 3.611, 3.616), heybe (şekil 3.443, 3.447, 3.451, 3.455, 3.459, 3.465, 3.471, 3.477, 3.483, 3.489, 3.495, 3.501, 3.506, 3.509, 3.563), torba, çanta (Şekil No: 3.510, 3.516, 3.522, 3.528, 3.534, 3.540, 3.546, 3.552, 3.558), yastık (Şekil No: 3.437), yolluk (şekil 3.384), önlük (Şekil No: 3.617, 3.621, 3.625, 3.629, 3.633) olarak isimlendirilmiştir. Bir dokuma eşyasının farklı amaçlarla da kullanıldığı görülmüştür. Örtü olarak kullanılan bir palas dokuma bazen yorgan olarakta kullanılmıştır.[240]

Palas: Dokumalar iki kanatlı (iki parça) olarak yapılmıştır. İncelediğimiz palas dokumalardan 13 tanesi iki parçası halindedir (Şekil No: 3.113, 3.118, 3.150, 3.157, 3.163, 3.69, 3.185, 3.192, 3.199, 3.204, 3.209, 3.231, 3.232). 8 tanesinin ise tek parçası bulunmaktadır (Şekil No: 3.125, 3.132, 3.137, 3.143, 3.177, 3.214, 3.221, 3.228). Kanatlar sonradan ortadan dikilerek birleştirilmiştir. Bu dikişlere tezel dikişi yahut direk dikişi denildiği görülmüştür. Kanatlar dikilerek birleştirildiğinde iki kanadın boylarının eşit olması ve nakışların karşılıklı birbirine denk gelmesine dikkat edilmiştir.

[240] Mustafa Çiçekdağı, Kişisel Görüşme, 21 Eylül 2021.

Palas dokumalarda çoğu dokumanın boyları ve nakışları birbirini tutsa da bazı dokumalarda boylarda farklılıklar, nakışlarda kaymalar görülmektedir (Şekil No: 3.163, 3.185, 3.204, 3.232).

Düz dokumalarda baş saçakları 2-2,5 cm civarında olup oldukça kısa tutulmuştur. Bitiş saçakları ise 10-25 cm civarında ve örgülmüştür. Dokumaların saçak örgülerine tuğluk denilmektedir.

Palas dokumalarından 19 tanesi nakışlı, 2 tanesi ise nakışsız ve tek renk olarak dokunmuştur (Şekil No: 3.231, 3.232).

Nakışlı kilim: Tek parça olarak dokunmuştur (Şekil No: 3.233, 3.239, 3.245, 3.253, 3.259, 3.265, 3.271, 3.276, 3.285, 3.294, 3.301, 3.304, 3.308, 3.314, 3.316, 3.323). Nakışlarından dolayı nakışlı kilim denilmektedir. Genelde saçaklar örgüsüz bırakılmıştır.

Namazlık: Tek parça düz dokuma olup baş ve bitiş kısmı saçaklıdır. Dokumaların baş saçakları 2-2,5 cm, bitiş saçakları 14-17 cm civarındadır. Bitiş saçakları örgülü olup bu örgülere daha önce de sözünü ettiğimiz gibi tuğluk denilmektedir (Şekil No: 3.332, 3.339, 3.347, 3.355, 3.360, 3.366, 3.372, 3.377). Namazlıklardan 1 tanesinin bitiş saçakları tamamen örülmüştür (Şekil No: 3.360). Saçaklar kısmen yıpranmış, kenar örgüsünde ve kilimlik kısmında küçük yırtıklar mevcuttur. Dokumalardan bir tanesinin baş kısmındaki ayaklık (Şekil 3.377), diğer bir tanesinde ise bir yan kenarı ayrı bir kumaş ile dikilmiştir (Şekil No: 3.347).

Yolluk: Düz dokumalar içerisinde 1 adet yolluk bulunmaktadır (Şekil No: 3.384).

Sızılı kilim: Nakışlı kilimler gibi sızılı kilimlerde tek parça olarak dokunmuştur (Şekil No: 3.391, 3.393, 3.396). Enine kuşaklar arasında çubukların bulunduğu dokumalara sızılı kilim denilmektedir.

Gor, kor kilim: Sızılı kilimlere benzerlik gösterirler. Ancak bu kilimlerde sadece enine çubuklar bulunmaktadır (Şekil No: 3.399, 3.402, 3.405, 3.407, 3.410).

Alaca Kilim: Saçakları örgülü olup enine çubukların renklerinden dolayı alaca kilim denilmektedir (Şekil No: 3.412, 3.413).

Ak kilim: Saçakları örgülü olup dokumanın enindeki beyaz renkli çubuklardan dolayı ak kilim denilmektedir (Şekil No: 3.414, 3.418).

Gara kilim: Saçakları örgülü olup dokumanın enindeki siyah renkli çubuklardan dolayı gara kilim denilmektedir (Şekil No: 3.422, 3.426, 3.429). Gor kilim, alaca kilim, ak kilim ve gara kilimler çul gibi kullanıldığından bu kilimlere çul denildiği de görülmüştür.

Çul: Yer yaygısı, yük örtüsü, çadır örtüsü gibi alanlarda kullanılan düz dokumalardır. Çul dokumalar; nakışlı çul (Şekil No: 3.432), döşek çulu, yatak örtüsü, yıltık örtüsü (Şekil No: 3.434), çadır çulu (Şekil No: 3.435) ve at örtüsü (Şekil No: 3.436) gibi kullanıldıkları yerlere göre isimlendirilmiştir.

Yastık: Bezayağı zemin üzerine ön yüzü nakışlı, arka yüzü nakışsız tek parça olarak dokunmuştur (Şekil No. 3.437).

Heybe: Heybe gözleri, ağlık ve arka yüzden oluşmaktadır. Heybe gözleri önyüzü nakışlı, ağlık ve arka yüzleri düz kilim dokuma tekniğinde tek parça olarak dokunmuştur. Heybe ağlıklarında halı heybelerdeki gibi yarık bulunmamaktadır. İncelediğimiz heybelerden 13 tanesinin heybe gözü ön yüzleri nakışlı (Şekil No: 3.443, 3.447, 3.451, 3.455, 3.459, 3.465, 3.471, 3.477, 3.483, 3.489, 3.495, 3.501, 3.506), 1 tanesinin ise nakışsızdır (Şekil No: 3.509).

Heybe dokuması, heybe gözü ön yüzünün nakışlı dokuması, arka yüz kilim dokuması, heybenin diğer gözünün ön yüzünün nakışlı dokumasıyla tamamlanmıştır. Heybe gözleri katlanarak yanlardan dikilmiş ve heybe oluşturulmuştur. 9 tanesinin heybe gözü ağızlık kısmı ile ağlık kısmı örgü ile oluşturulmuş dar bir bant ile çevrelenmiştir (Şekil No: 3.443, 3.447, 3.451, 3.455, 3.459, 3.465, 3.477, 3.501, 3.506). 4 tanesinde ise ağız kısmında bant bulunmamaktadır (Şekil No: 3.471, 3.483, 3.489, 3.495). Heybelerden 1 tanesinin ağlık kısmında ağız kısımlarındaki bant ile tutmak için kulp oluşturulmuştur (Şekil No: 3.459). Ayrıca bu heybenin heybe gözü ön yüzüne renkli saçaklar bağlanmıştır. Bazı heybeler tohum heybesi olarak ta kullanılmıştır (Şekil No: 3.501, 3.506).

Çanta: Dokumaların ön yüzü nakışlı, arka yüzü düz kilim dokuma tekniğinde ve tek parça olarak dokunmuştur. Dokuma ortadan katlanıp yanlardan dikilerek çanta oluşturulmuştur (Şekil No: 3.510, 3.516, 3.522, 3.528, 3.534, 3.540, 3.546, 3.552, 3.558). Çantalara örgü ile bağ yapılmış ve ağız kısmının iki yanına dikilmiştir. Çantalardan 2 tanesinin ön yüzüne renkli saçaklar bağlanarak süsleme yapılmaya çalışılmıştır (Şekil No: 3.518, 3.552).

Halı heybelerde olduğu gibi düz dokuma heybe ve çantalar da hemen hemen aynı amaçlar için kullanıldığı görülmektedir.

Çuval: İncelediğimiz çuvallardan 8 tanesi alaçuval (Şekil No: 3.571, 3.576, 3.583, 3.588, 3.592, 3.597, 3.606, 3.611), 1 tanesi ise un çuvalından oluşmaktadır (Şekil No: 3.616).

Alaçuvalların ortası nakışlı diğer kısımları renkli kuşaklar halinde dokunmuştur. Dokumanın baş, bitiş ve bir yanı üs üste getirilerek dikilmiş ve çuval oluşturulmuştur. Dikilmeyen diğer yan taraf ise çuvalın ağız kısmını oluşturmaktadır. Dokuma bu şekilde dikildiğinde, nakışlı kısım dokumanın boyuna gelmekte, dokumanın eni çuvalın boyunu oluşturmaktadır. Bu nedenle çuvalların enleri daha geniş tutulmuştur. Un çuvalı ise düz dokuma tekniğinde ve enine renkli kuşaklar oluşturacak şeklinde dokunmuştur. Alaçulalarda olduğu gibi dokuma boyuna dikilerek çuval oluşturulmuştur.

İncelediğimiz alaçuvallardan 7 tanesinin dikişleri sökülmüş ve ilk dokuma haline getirilmiştir. 1 tanesi ise çuval halinde bulunmaktadır (Şekil No: 3.611). Dikişleri sökülmeyen çuvalın kenarlarında çarpana dokumadan yapılmış örken denilen çuval kulpu yer almaktadır (Şekil No: 3.644). Un çuvalı da dikili olup çuval halindedir.

Alaçuvallar, insanların içerisine giysilerini, takılarını ve değerli eşyalarını koydukları çuvallardır. Alaçuvallar çeyizlik çuvallar olup yöredeki kirkitli düz dokumalar içerisinde en dikkat çeken örneklerdir. Bu çuvallar aynı zamanda çadırların içerisinde düzeni sağlamak, çadır içerisini süsleme unsuru olarak ve çadır içerisinde dayanmak için de kullanılmıştır. Çadır içerisinde kenarlara yerleştirilen ala çuvallar hem çadır içerinde dekor oluşturmakta hem de çadırı dışarıdan gelen rüzgâr ve soğuktan korumaktadır.[241] Çanakkale, Antalya,[242] Mersin[243] gibi Anadolu'nun çoğu bölgesinde alaçuvallar dokunmuştur. Yöredeki alaçuvallar özelllikle Çanakkale yöresi alaçuvallarıyla benzerlik göstermektedir.

[241] Atlıhan, "Batı Anadolu'da Yaşayan Yörüklerde Heybe ve Torba Dokumalar," s. 37; Süleyman Toygar, Kişisel Görüşme, 27 Temmuz 2021; Şerife Atlıhan, "Ayvacık Bölgesinde Alaçuvallar", *Kültür ve Sanat*, S. 5, Mart 1990, s. 57.

[242] Atlıhan, "Ayvacık Bölgesinde Alaçuvallar," ss. 56-61; Atlıhan, "Batı Anadolu'da Yaşayan Yörüklerde Heybe ve Torba Dokumalar," s. 35-42; Aydın, "Gazipaşa (Zili-Cicim-Sumak) Heybe, Torba ve Çuval Dokumaları", s. 20-27; Deniz, *Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kili-Cicim-Zili)*, ss.72-77.

[243] Alev Çakmakoğlu, "Mersin'in Ala Çuvalları", *Kültür ve Sanat*, S. 1, Aralık 1988, ss. 66-69.

Önlük: Çalışmamız kapsamında 5 tane önlük incelenmiştir. Bunlardan 4 tanesi cicim dokuma (Şekil No: 3.617, 3.621, 3.625, 3.629), bir tanesi ise kilim dokuma olarak yapılmıştır (Şekil No: 3.633).

Cicim dokuma teknikli önlükler yer tezgâhlarında dokunmuştur. Dokuma tamamlandıktan sonra önlük boyuna göre 4 parçaya kesilmiş ve bu parçalar yan yana getirilip dikilerek birleştirilmiştir. Parçaların dikilmesiyle oluşturulmuş önlük dokuması dört kanattan (parça) oluşmaktadır. Kanatlar direk dikişi denilen dikişlerle ortadan dikilerek birleştirilmiştir. Direk dikişi hem parçaları birleştirmiş hem de dokumanın boyuna dört bölüm oluşturmuştur. Cicim dokuma tekniği ile yapılan önlüklerin nakışları sonradan iğne ile işlenmiştir.

Kilim dokuma tekniğinde yapılan önlük dokuması ise germe tezgâhlarda tek parça halinde dokunmuştur. Nakışlar dokuma esnasında ve cicim dokuma teknikli önlüklerin yüzey bölümleri gibi oluşturulmuştur.

4.1.3. Çarpana Dokumalar

Çalışmamız kapsamında 5 adet çarpana dokuması tespit edilmiştir. Bunlardan 3 tanesi önlük bağı (Kat. No: 119, 120, 121), 1 tanesi çuval kulpu (Kat. No: 122) ve 1 tanesi deve başlığından (Kat. No: 123) oluşmaktadır.

Vezirköprü yöresindeki çarpana dokumalarının farklı kullanım alanları vardır. Çarpana dokumaları çuvallarda, heybelerde ve torbalarda kulp olarak; üç etek, önlük, bel bağı, çocukları sırta bağlama bağları, yük ve eşya taşıma bağları olarak; giysi ve aksesuar süslerinde ve deve başlıkları gibi çok çeşitli alanlarda kullanıldığı görülmüştür. Çuvalların kenarlarındaki çarpanadan yapılmış bağlara örken denilmektedir. Bununla birlikte yörede çarpana dokumalarına çarpana, önlük bağı, önük bağı ve kolan gibi isimler verildiği görülmüştür.

İncelediğimiz önlük bağlarından 1 tanesinin uç kısımları örülmüş ve örgü uçlarına renkli yünlerden püskül yapılmış (Şekil No. 3.637), 1 tanesinin uçları sadece örülmüş (Şekil No: 3.639) ve 1 tanesin uçları ise saçak halinde bırakılmıştır (Şekil No: 3.641).

Çuval kulpu olarak kullanılan çarpana dokuması çuvala dikilmiş halde bulunmaktadır (Şekil No: 3.644). Çuval kulpu önlük bağlarına göre biraz daha geniş dokunmuştur.

İncelediğimiz çarpana dokumalarından 1 tanesi deve başlığından oluşmaktadır. Çarpana dokuması başlığa göre kesilmiş ve parçalar dikilerek deve başlığı yapılmıştır. Ayrıca başlık deniz kabukları ile süslenmiştir (Şekil No: 3646).

4.1.4. Bez Dokumalar

Çalışmamız kapsamında 39 adet bez dokuma tespit edilmiştir. Bunlardan 12 tanesi çember (Kat. No: 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135), 11 tanesi peşkir (Kat. No: 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146), 2 tanesi kundak bezi (Kat. No: 147, 148), 1 tanesi örtü (Kat. No: 149), 1 tanesi elbise (Kat. No: 150), 1 tanesi şalvar (Kat. No: 151), 1 tanesi bayan üst giysisi (Kat. No: 152), 1 tanesi çanta (Kat. No: 153), 6 tanesi bez (Kat. No: 154, 155, 156, 157, 158, 159), 2 tanesi bez perde (Kat. No: 160, 161) ve 1 tanesi yün pantolon (Kat. No: 162) dokumasından oluşmaktadır. Bu dokumalar giyim kuşam eşyaları, günlük kullanım eşyaları ve ev eşyaları olarak kendi içerisinde gruplandırılmıştır.

Vezirköprü yöresi bez dokumacılığı öncelikli olarak halkın kendi ihtiyacını karşılamak üzere yapılmıştır. Bunun yanı sıra çeyiz hazırlamak, gelir elde etmek amacıyla yapılan bez dokumalarda önemli bir yer tutmaktadır. Bez dokumacılığı ile iç giysiler, don, şalvar, yatak çarşafları [244] gömlek, peşkir, sofra bezi ve günlük kullanım için ihtiyaç duyulan diğer bez ihtiyaçları karşılanmıştır.

Giyim kuşam eşyaları: Giyim kuşam eşyaları çember, elbise, şalvar, bayan üst giysisi, değişik giysiler için bez dokuma ve pantolondan oluşmaktadır. İncelediğimiz giyim kuşam eşyaları; 12 tane çember, 6 tane bez, 1 tane elbise, 1 tane şalvar, 1 tane bayan üst giysisi ve 1 tane çantadan oluşmaktadır.

Çemberlerden 2 tanesi iki parça olup parçalar ortadan çırpma dikişi denilen dikiş ile dikilerek birleştirilmiştir (Şekil No: 3.650, 3.655). Esasında iki parçadan oluşan çemberlerden 4 tanesinin elimizde tek parçası mevcuttur (Şekil No: 3.659, 3.662, 3.667, 3.672). Çemberlerden 6 tanesi ise tek parça olarak dokunmuştur. (Şekil No: 3.675, 3.679, 3.683, 3.687, 3.691, 3.694). Bu bilgiler doğrultusunda çemberlerin hem iki parça, hemde tek parça olduğu görülmektedir.

Giyim kuşam eşyaları içerisinde değişik amaçlar için dokunmuş bezler de mevcuttur. Bunlar ürün haline getirilmemiş eteklik bez (Şekil No: 3.759, 3.760),

[244] Kıvrak, "Vezirköprü'de El Sanatları ve Son Ustalar", *Vezirköprü Araştırmaları*, s. 467; İğci ve Bünyamin Kıvrak, "Vezirköprü'de El Sanatları" *Geçmişten Günümüze Vezirköprü,* ss. 199-200.

gömleklik bez (Şekil No: 3.761, 3.762) ve bez kumaş (Şekil No: 3.763) dokumasından oluşmaktadır.

Yöresel bez dokumalardan elbise (Şekil No: 3.750), şalvar (Şekil No: 3.754), bayan üst giysisi (Şekil No: 3.755), çanta (Şekil No: 3.756) dikilmiştir. Bu ürünlerden elbisenin yaka kısımlarında ve sağ ön kısmında nakışlı kumaş kullanılmıştır. Ayrıca kollarında işleme ve pullarla süsleme yapılmıştır. Bayan üst giysisinin yaka kısmında makine nakışıyla süsleme yapıldığı görülmektedir. Sağ kolun dış kısmına bordo ve siyah renkli, sol kolun dış kısmına yeşil ve siyah renkli kumaş dikilmiştir. Ayrıca giysinin kol ve etek uçları pullarla süslenmiştir. Çantanın ağız kısmına yakın bir yerde kesilerek kulp oluşturulmuştur. Çantanın orta kısmında ve alt köşelerine nakışlı kumaş dikilerek süsleme yapılmıştır.

Giyim kuşam eşyaları içerisinde dış giyim eşyalarından pantolon malzemesi ve tekniği ile önemli bir yer tutmaktadır (Şekil No: 3.767). Pantolon keçeleştirilen yünlü kumaş dokumadan yapılmıştır. Dokumaya bakıldığında keçeden ayırt etmek çok zordur.

Günlük kullanım eşyaları: Geleneksel bez kumaş dokumaları ile halkın ihtiyaç duyduğu günlük kullanım eşyaları ürettikleri görülmektedir. Günlük kullanım eşyalarından 11 tane peşkir, 2 tane örtü, 1 tane kundak bezi ve 2 tane perde bulunmaktadır.

Peşkirler tek parça olarak dokunmuştur (Şekil No: 3.699, 3.703, 3.707, 3.712, 3.715, 3.719, 3.723, 3.727, 3.731, 3.735, 3.740). Dokumaların her iki ucunda enine kuşak şeklinde desenleri bulunmaktadır. Zemin enine ince kuşaklarla bölümlere ayrılmıştır. İki tanesinin zemininde ise kuşak bulunmamaktadır (Şekil No: 3.712, 3.715)

Örtü olarak kullanılan dakumalardan birinin baş ve bitiş kısmında kuşak şeklinde bezemesi mevcuttur. Ayrıca bu örtünün saçaklarına boncuk bağlanmıştır (Şekil No: 3.748). Diğer örtünün ortasına sonradan makine nakışı ile süsleme yapılmıştır (Şekil No: 3.764). Bu süslemenin geleneksel bir özelliği bulunmamaktadır. Bez dokumasından ihtiyaca göre perde de yapılmıştır. Perdelerin sonradan makine nakışı ile süslendiği görülmektedir. Örtüde olduğu gibi perdedeki süslemelerin de geleneksel bir özelliği bulunmamaktadır (Şekil No: 3.765, 3.766). Bez dokumalarından kundak

bezi olarak kullanılan eşyalar da yapılmıştır (Şekil No: 3.743, 3.745). Kundak bezinin baş ve bitiş kısmında tek renkli bir kuşak ve iç zemininde ise nakışlar bulunmaktadır.

4.2. Dokumalarda Kullanılan Malzemeler

Vezirköprü yöresi dokumalarında yün, keçi kılı, deve yünü ve pamuk malzemeler kulanılmıştır. Dokumalarda kullanılan iplikler bu malzemelerden elde edilmiştir. İplikler eskiden halkın kendi yetiştirdiği koyun, keçi, deve yünü ve pamuktan geleneksel yöntemlerle elde edilirken son zamanlarda fabrika iplikleri kullanıldığı görülmektedir.

Halılarda yün, pamuk ve deve yününden yapılmış iplikler kullanılmıştır. Çözgülük ve atkılık olarak yün ve pamuk iplik, ilmelik olarak ise yün ve deve yünü iplikler tercih edilmiştir. Pamuk ve deve yünü ipliklerin nadir olarak kullanıldığı görülmektedir. Halı dokumalarda kullanılan ipliklerin çift kat çözgülük iplik, çift kat atkılık iplik ve çift kat ilmelik iplik olduğu gözlemlenmiştir.

Düz dokumalarda yün, kıl (çöpür) ve pamuk iplikler kullanılmıştır. Çözgülük ve atkılık iplik olarak çoğunlukla yün tercih edilmiştir. Yaygın olmamakla birlikte kıl (çöpür) ipliklerin çözgülük ve atkılık olarak kullanıldığı görülmüştür. Düz dokumalarda pamuk ipliği nadir olarak kullanılmıştır.

Düz dokumalarda çözgülük, atkılık ve nakış ipliklerinin kat sayısında belirli bir standart olmadığı görülmektedir. Bazı dokumalarda çift kat bazı dokumalarda tek kat ipliklerin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Bez dokumalarda çoğunlukla pamuk iplik kullanılmıştır. Bununla birlikte yün ipliklerle yapılmış kumaş dokumalar da mevcuttur. Pamuklu bez dokumalarda çözgülük, atkılık ve nakış iplikleri pamuktur. Yünlü dokumalarda ise çözgülük ve atkılık ipliklerde tamamen yün kullanılmıştır (Şekil No: 767, 3.768). Tespit edilen yünlü kumaş dokumalarda nakış bulunmamaktadır.

Bez dokumalarda kullanılan çözgülük ve atkılık ipliklerin eskiden çoğunlukla tek katlı olarak kullanıldığı görülmüştür. Günümüzde yapılan bez dokumalarda ise farklı kat sayılarında iplikler kullanılmaktadır. Yöredeki diğer dokumalarda olduğu gibi bez dokumalarda da kullanılan iplikler eskiden halkın kendi yetiştirdiği pamuklardan ve hayvanlarından geleneksel geleneksel yöntemlerle elde edilirken günümüzde fabrika iplikleri kullanıldığı görülmektedir.

4.2.1. Yün

Yörede halı, düz dokuma ve çarpana dokumalarda çoğunlukla yün kullanılmıştır. Bez dokumalarda ise sadece bir dokumada yün ipliğinin kullanıldığı görülmektedir (Şekil No: 3.767, 3.768). Yünlerden çözgülük, atkılık, ilmelik ve nakış iplikleri elde edilmiştir.

Dokumalarda kullanılan yünler yörede yetiştirilen koyunlardan elde edilmiş ve kullanım amaçlarına göre geleneksel yöntemlerle hazırlanmıştır. Koyunlar bahar ve güz olmak üzere yılda iki kez kırkıldığı gözlemlenmiştir. Bahar aylarında kırkılan yünlere yapağı, güz aylarında kırkılan yünlere güz yünü denilmektedir. Dokumalarda uzun ve sağlam olduğu için çoğunlukla yapağı tercih edilmiştir. Güz yünü genelde yatak, yorgan ve keçe gibi alanlarda kullanılmıştır.

Koyunlar kırkılmadan birkaç gün önce derelerde veya göldeç denilen küçük göllerde yıkanarak temizlenmeleri sağlanmıştır. Yıkanmayan koyunlara kirden dolayı kırklık işlemediği, kırkımın zor olduğu belirtilmektedir.[245]

Yörede koyun kırkma işlemine yün kırkma, koyun kırkma, kırkım denilmektedir. Yün kırkma işlemi kırklık denilen yün kırkma makasları ile yapılmıştır (Şekil No: 2.19). Kırkılan yünler önce dere kenarlarında tokuç denilen ahşap aletlerle vurularak yıkanmış ve temiz bir yere serilerek kurutulmuştur.[246] Daha sonra yünler didilerek yıkama sırasında ayrılmayan çakıldak, toz, toprak ve pıtrak gibi yabancı maddeler atılmıştır.

Yünler yün tarağında taranarak (Şekil No: 2.40) hem liflerin düzgünlüğü sağlanmış, hemde yıkama ve ditme esnasında yünden ayrılmayan küçük atıklardan tamamen temizlenmiştir. Bir tutam halinde taranan yünlere özeme (sömek) denilmektedir. Özemeler (sömek) birbirinde dolandırılıp kolbağı (sümen) yapılarak eğirilmeye hazır hale getirilmiştir.[247]

Yörede iplik eğirmek ve bükme için kirman (Şekil No: 2.25), iğ (Şekil No: 2.1, 2.2) ve çıkrık (Şekil No: 2.9, 2.10, 2.11) denilen araçlardan yararlanılmıştır. İğler el ile çevrilerek kol bağı halindeki yünler eğirilmiş ve iplik haline getirilmiştir. Vezirköprü'nün Tahtaköprü köyünde iplik eğirilirken iğlerin dizden de çevrildiği

[245] Mustafa Çiçekdağı, Kişisel Görüşme, 21 Eylül 2021.
[246] Süleyman Toygar, Kişisel Görüşme, 27 Temmuz 2021.
[247] Cennet Çiçekdağı, Kişisel Görüşme, 27 Temmuz 2021; Şehri Doğan, Kişisel Görüşme, 11 Şubat 2021.

görülmüştür. Dizden çevirilerek eğirme için iğ ileriye doğru ittirilerek; bükme işleminde ise eğirmenin ters yönünde, iğ kendine doğru çekilerek büküm yapılmıştır.[248]

Yünlerin eğirilmesi çözgülük, atkılık ve nakış ipliklerine göre değişiklik göstermektedir. Çözgülük iplikler dayanıklı olması için fazla bükümlü eğirilmiştir. Atkılık iplikler ise çözgülük ipliklere göre daha az bükümlü, nakış iplikleri ise hem çözgülük ipliklere göre hem de atkılık ipliklerine göre daha da az bükümlü olarak eğirilmiştir.

Kol bağı haline getirilen yünler kirmanda veya iğde eğirilerek aracının miline (iğ veya kirman) sarılmıştır (şekil 2.1). Eğirildiği araca sarılan iplikler belirli bir miktara ulaştığında eğirme aracından çıkartılarak sırçan denilen yumak oluşturulmuştur. İplikler çift kat yapılacaksa iki yumak tekrar bükülmüş ve iplik çift kat hale getirilmiştir. İplik bükme kirman veya iğ ile yapılabildiği gibi çıkrık ile de yapılmıştır. İplik bükme çıkrıkta yapılacaksa yumaklardaki iplikler yaklaşık bir dirsek boyu kadar uzunlukta ve bir tutam kadar, kola sarılarak halka oluşturulmuştur. Bu halkaya kelep, kelepe denilmektedir. Kelep haline getirilen iplikler kelepçek (Şekil No: 2.17) denilen araçlara yerleştirilerek buradan bükülmüştür.[249] Çözgülük ipliklerin daha fazla bükümlü olması için çoğunlukla çıkrıkların tercih edildiği görülmektedir. Çıkrık, kirman ya da iğde bükülen iplikler tekrar sarılarak yumak yapılmış ve kullanıma hazır hale getirilmiştir.

Çözgü ve atkı iplikleri dokumanın ana dokusunu oluşturmaktadır. Yörede çözgü ipliklerine çözün, eriş, tin gibi farklı isimler verilmiştir. Aynı şekilde Türk dokuma sanatında çözgü ipliklerine eriş, arış,[250] çözgü, çezgi, çezin, çezini, direz, direbik,[251] gibi isimler verildiği görülmektedir. Yörede, halı ve düz dokumalarda çift kat, çarpana dokumalarında ise tek kat yün çözgülük iplik kullanılmıştır. Ayrıca halı ve düz dokumalarda kullanılan çözgülük ipliklerde yünün doğal rengi kullanılmıştır. Çarpana dokumalarında ise çözgülük ipliklerin boyandığı görülmektedir.

---

[248] Cennet Çiçekdağı, Kişisel Görüşme, 27 Temmuz 2021, Şehri Doğan, Kişisel Görüşme, 11 Şubat 2021.

[249] Cennet Çiçekdağı, Kişisel Görüşme, 27 Temmuz 2021.

[250] Atalay, *Divanü Lügat-it-Türk Tercümesi*, s.61; Kırzıoğlu, *Altaylar'dan Tunaboyu'na Türk Düyası'nda Ortak Yanışlar (Motifler)*, ss. 20-21.

[251] Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, s.64; Gülcemal, *Temel Kavramlarıyla Halı ve Desen Teknolojisi*, s.48.

Yörede atkı iplerine geçgi, argaç, ara geçgi gibi farklı isimler verilmiştir. Söz konusu atkı ve atkı ipliklerine Türk dokuma sanatında argaç,[252] atkı, argeç, melik,[253] ara geçki, geçki, gibi isimler verildiği görülmektedir. Gerek çözgü ipliklerinde gerekse atkı iplikleri isimleri diğer yörelerle benzerlik göstermektedir.

Halı dokumalarda çift kat atkılık iplik kullanılmıştır. Düz dokumalarda çoğunlukla çift kat atkı ipliği kullanılmakla birlikte bazı dokumalarda tek kat atkı ipliği kullanıldığı görülmektedir (Kat. No: 22, 37, 38, 39, 40, 53, 62, 67, 71, 72, 73, 74, 75, 76). Çarpana dokumalarında ise tek kat atkı ipliği kullanılmıştır.

Bez dokumalardan sadece pantolonda yün çözgülük ve atkılık iplik kullanılmıştır (Kat. No: 162).

Halı dokumalarda desen karakterine göre değişik renklerde ve kendine has tekniklerle çözgü ipliklerine bağlanan, belirli uzunluklarda kesilerek havlı yüzeyi oluşturan ipliklere ilme denilmektedir. Yöredeki halı dokumaların ilme iplikleri ve düz dokumalarının nakış iplikleri çoğunlukla yünden yapılmıştır. Vezirköprü yöresinde ilmelere, ilme, ilmek ve düğüm gibi isimler verilmektedir. Anadolu'da ilme, ilmek, düğüm[254] gibi isimler verildiği görülmektedir. Cicim, zili, sumak ve önlük dokumalarındaki deseni oluşturan renkli ipliklere nakış ipi, yanış ipi denilmektedir.

Halı dokumalardaki ilmelik iplikler çift kat kullanılmıştır. Düz dokumalarda çoğunlukla çift kat yün nakış ipliği kullanılmıştır. Bazı düz dokumalarda ise tek kat yün nakış ipliği kullanıldığı görülmüştür (Kat. No: 61, 62, 63, 67, 71, 72, 73, 74, 75, 88, 93, 114, 115, 116, 117, 118).

Halı ve çarpana dokumalarının tamamında, düz dokumalarında ise 85 tanesinde kullanılan yün ipliklerinin geleneksel yöntemlerle elde edildiği görülmüştür (Kat. No: 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 3.52, 3.53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 86, 87, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115). Halı ve

[252] Atalay, *Divanü Lügat-it-Türk Tercümesi*, s.61; Kırzıoğlu, *Altaylar'dan Tunaboyu'na Türk Düyası'nda Ortak Yanışlar (Motifler)*, ss. 20-21.
[253] Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, s.64; Gülcemal, *Temel Kavramlarıyla Halı ve Desen Teknolojisi*, s.48.
[254] Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, s.64; Gülcemal, *Temel Kavramlarıyla Halı ve Desen Teknolojisi*, s.49.

düz dokumalarda kullanılan pamuk ipliklerinin geleneksel yöntemle mi üretildiği yoksa hazır olarak mı alındığı hususu bilinmemektedir.

Düz dokumalardan 17 tanesinde hazır malzeme kullanılmıştır (Kat. No: 46, 47, 48, 49, 50, 51, 60, 85, 88, 95, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 116).

Şekil 4.1. Kirmanda iplik eğirme. Cennet Çiçekdağı

4.2.2. Kıl

İncelediğimiz dokumaların bazılarında kıl malzemelerden çözgülük, atkılık ve nakış ipliği kullanıldığı görülmüştür (Kat. No: 43, 69, 70, 73, 74, 75, 78, 79, 81, 82, 94). Bazı dokumaların hem çözgülük ipliklerinde hem atkılık ipliklerinde, bazı

dokumaların ise sadece atkılık ipliklerinde kıl iplikler kullanılmıştır (Kat. No: 44, 64, 66). Kıl ipliklerinin nakış ipliği olarak kullanıdığı dokumalar da bulunmaktadır (Kat. No: 64, 66). Dokumalarda kıl iplikler tek başına kullanıldığı gibi yün ipliklerle birlikte de kullanılmıştır.

Yörede keçi kılına çöpür de denilmektedir. Keçiler yılla bir kez 7. ve 8. aylarda kırkılmıştır. Keçi kırkımı koyunlardan farklı olup ayakta kırkma işlemi yapılmıştır. Keçi kılının yıkama ve eğirme işlemleri yünlerdeki gibi yapıldığı görülmüştür. Keçi kılı sert olduğundan çakıldak, toz, toprak, pıtrak gibi atıklar kıl üzerine pek yapışmadığı ve bundan dolayı keçi kılının bazen yıkanmadan da kullanıldığı bilgisine ulaşılmıştır.[255]

Kılın sert yapısından dolayı kıl iplikler ile yapılan dokumalar daha hızlı dokunmuştur. Yine kıl dokumalar sertliklerinden dolayı üzerindeki tozu dokumanın altına daha kolay geçirmektedir. Kıl dokumalar hem hızlı dokunduklarından hem de tozu altlarına geçirdiklerinden dolayı Yörükler tarafından çok tercih edilmiştir. Ayrıca kıl dokumalar üzerinde zararlı böcekler hareket edemediğinden dolayı da tercih edilmişlerdir.[256]

4.2.3. Deve Yünü

Dokumacılıkta deve yünü kullanımı çok yaygın olmamakla birlikte deve yetiştirilen yörelerde halı, kilim ve düz dokumalarda kullanıldığı görülmektedir. Vezirköprü yöresinde de halı, kilim ve düz dokuma yaygılarında deve yününden iplikler kullanılmıştır (Kat. No: 1).[257] Tespit ettiğimiz dokumalardan 1 tane halıda ilme ipliği olarak deve yünü kullanıldığı görülmüştür (Kat. No: 1)

Deve yünü devenin sırt kısmında, hörgücünün etrafında ve boğaz kısımlarında bulunmaktadır. Deve yularından aşağı doğru çekilip dört ayağı üzerine yatırılarak kırkım yapılmıştır. Koyun ve keçi kırkımlarında olduğu gibi develer de kırklıkla kırkılmıştır (Şekil No: 4.2). Kırkılan deve yünleri koyunyününde olduğu gibi işlemlerden geçirilerek iplik haline getirilmiştir.[258] Yöredeki dokumalarda deve yünü boyanmadan, kendi doğal rengiyle kullanılmıştır.

[255] Mehmet Ali Çiçekdağı, Kişisel Görüşme, 21 Eylül 2021.
[256] Mustafa Çiçekdağı, Kişisel Görüşme, 21 Eylül 2021.
[257] Arif Toygar, Kişisel Görüşme, 28 Temmuz 2021.
[258] Arif Toygar, Kişisel Görüşme, 28 Temmuz 2021.

Şekil 4.2. Deve kırkımı (Arif Toygar'dan)

4.2.4. Pamuk

Yöredeki dokumalarda pamuk ipliği çoğunlukla bez dokumalarda kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte halı ve düz dokumadalarda da pamuk ipliği kullanılmıştır. Çarpana dokumalarında ise pamuk ipliği kullanılmamıştır.

Dokumalarda kullanılan iplikler eskiden yörede yetiştirilen pamuklardan geleneksel yöntemlerle elde edilirken zamanla bu gelenek terkedilmiş ve günümüzde fabrika iplikleri kullanılmaya başlanmıştır. Pamuktan çözgülük, atkılık ve nakış iplikleri elde edilmiş ve yöredeki dokumalarda bu iplikler kullanılmıştır.

Pamuk ipliği yöredeki bez dokumaların hemen hemen hepsinde çözgülük ve atkılık olarak, bazı dokumalarda nakış ipliği olarak kullanılmıştır (Kat. No: 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 153, 159, 160, 161). Daha önce sözünü ettiğimiz gibi sadece bir dokumada pamuk ipliği kullanılmamıştır (Kat. No: 162).

İncelediğimiz bez dokumalardan 16 tanesinde çözgü, atkı ve nakış iplikleri olarak geleneksel yöntemlerle hazırlanmış pamuk iplikleri kullanılmıştır (Kat. No. 124, 125, 126, 127, 128, 129, 136, 137, 138, 139, 140, 154, 155, 156, 157, 158). 3 tanesinin çözgü ve atkılarında geleneksel yöntemlerle hazırlanmış pamuk ipliği kullanılmış, nakışlar ise hazır ipliklerle sonradan makine nakışı ile yapılmıştır (Kat. No: 159, 160, 161).

İncelediğimiz halılardan 2 tane halı heybede çözgülük ve atkılık olarak pamuk ipliği (Kat. No: 10, 11) kullanılmıştır. Bununla birlikte düz dokumaların 4 tanesinde çözgülük olarak (Kat. No: 44, 64, 65, 66) ve 2 tanesinde de nakış ipliği olarak (Kat. No: 43, 44) pamuk ipliği kullanılmıştır.

Yörede yetiştirilen pamuklar yaz sonlarına doğru toplanarak çıngırdak denilen aletlerde çekirdeklerinden ayıklanmıştır. Pamuk çekirdeğini ayırmak için kullanılan aletlere Anadolu'nun bazı yörelerinde çırçır denilmektedir.[259] Çekirdeği çıkartılan pamuk yay ile atılarak açılması, kabarması sağlanmış (Şekil No: 2.38) ve kabaran pamuklardan kelep yapılmıştır. Daha sonra kelepler çıkrıkta eğirilerek iplik haline getirilmiştir (Şekil No: 2.9, 2.11).[260]

4.3. Dokumalardaki Renkler

Vezirköprü yöresi dokumalarında zengin bir renk çeşitliliği görülmektedir. Halı dokumalarda kırmızı renk başta olmak üzere yeşil ve tonları, petrol yeşili, turuncu, sarı, devetüyü, taba rengi, bordo, pembe, mor, mavi, lacivert, kahverengi, gri, siyah, beyaz renklerin kullanıldığı görülmüştür. Dokumalarda kullanılan siyah, beyaz, gri ve devetüyü renkler boyama olmayıp iplikler kendi doğal renkleriyle kullanılmıştır.

Halı dokumalarda yöredeki diğer dokumalarda olduğu gibi çoğunlukla kırmızı renk kullanılmıştır. Bununla birlikte yeşil ve tonları, petrol yeşili, turuncu, sarı, devetüyü, taba rengi, bordo, pembe, mor, mavi, lacivert, kahverengi, gri, siyah, beyaz halı dokumalarda kullanılan diğer renklerdir. Dokumalarda kullanılan siyah, beyaz, gri ve devetüyü renkli iplikler boyama olmayıp ipliklerin kendi doğal renkleriyle kullanılmıştır.

[259] Hamit Zübeyr Koşay, *Pulur Etnografya ve Folklor Araştırmaları*, haz. Duygu Arısan Günay, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Keban Projesi Yayınları, Ankara 1977. s. 51.
[260] Fatma Çalışır, Kişisel Görüşme, 28 Ekim 2021.

Yöredeki düz dokumalarda da çoğunlukla kırmızı renk kullanıldığı görülmüştür. K.kırmızı, bordo, yeşil ve tonları, petrol yeşili, turuncu, sarı, taba rengi, pembe, mor, mavi, açık mavi, turkuaz, lacivert, kahverengi, gri, krem (kirli beyaz), bej, siyah, beyaz renkler diğer kullanılan renklerdir. Dokumaların zemin renginde de kırmızı renk diğer renklere göre daha fazla kullanılmıştır.

Çarpana dokumalarında kırmızı, turuncu, sarı, mor, lacivert, siyah, beyaz renkler kullanıldığı gözlemlenmiştir. Dokumalarda nakışların ön plana çıkması için genelde zemin ile nakış renklerinde zıt renkler tercih edilmiştir.

Yöredeki diğer dokumalarda olduğu gibi bez dokumalarda da kırmızı renk başta olmak üzere turuncu, sarı, pembe, mor, bordo, k. yeşil, açık yeşil, petrol yeşili, turkuaz, açık mavi, mavi, lacivert, kahverengi, siyah ve beyaz renklerin kullanıldığı görülmektedir. Bez dokumalarda zemin rengi olarak çoğunlukla beyaz kullanılmıştır. Bunun yanı sıra bazı dokumalarda kırmızı ve lacivert kuşakların zemin rengi oluşturduğu görülmektedir.

Dokumalarda kullanılan renkli iplikler dokumadan önce boyanmıştır. Ancak önlük (öynük) dokumalarında farklı bir uygulamanın yapıldığı görülmektedir. Önlük dokumalar sadece beyaz ve siyah iplikler ile yapılarak daha sonra dokuma kök boya ile boyanarak renklendirilmiştir (Şekil No: 617, 3.621, 3.629, 3.633).[261]

Önlük dokumaları beyaz zeminli ve belirli aralıklarla siyah çizgiler oluşturacak şekilde dokunmuştur. Dokuma tamamlandıktan sonra tamamı kökboya ile boyanarak beyaz renkli zemin kırmızı renge, siyah renkli çizgiler ise siyah ve kırmızı arası kahverengi bir renge dönüştürülmüştür.

Vezirköprü yöresi dokumalarından halı, düz dokuma (kilim, cicim, zili, sumak) çarpana ve bez dokumalarındaki renkli iplikler eskiden doğal boyalar ile boyanarak renklendirilmiştir. Halı dokumalarının tamamı (Kat. No: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14), düz dokumalardan 85 tanesi (Kat. No: 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 86, 87, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115), çarpana dokumalarının tamamı (Kat. No: 119, 120, 121, 122, 123) ve bez dokumalarından 14 tanesi (Kat. No: 124, 125, 126, 127,

[261] Şehri Doğan, Kişisel Görüşme, 11 Şubat 2021.

128, 129, 136, 137, 138, 139, 140, 154, 155, 156) doğal boyalarla boyanarak renklendirilmiştir.

Son zamanlarda doğal boyalarla birlikte çarşı boyası, toz boya olarak isimlendirilen yapay (sentetik) boyalarla boyama yapılmıştır. Günümüzde doğal boyacılık tamamen bırakıldığı görülmektedir. Bu nedenle doğal boyacılık konusunda bilgi sahibi olan çok az kişi bulunmaktadır. Doğal boyacılık ile ilgili bilgiler, sözü edilen kişilerle mülakat yapılarak elde edilmiştir.[262] Bu bilgiler doğrultusunda yöredeki doğal boyacılıkta kök boya, sarıca ağaç (sarıağaç), kençe, tetre, ceviz kabuğu, ceviz ağacı kabuğu, soğan kabuğu gibi doğal boyaların bilindiği ve uygulandığı görülmektedir.

Sözkonusu uygulama işlemlerinde, boya bitkisi ya da boyarmadde, boyanacak iplik ve mordan ile aynı kazanda kaynatılarak birlikte boyama yöntemleriyle[263] boyama yapıldığı anlaşılmaktadır. Yörede iplik boyama işlemlerinde boyalarla birlikte şap, tuz, küllü su, kösüre taşı çamuru[264] yahut soğan kabuğu[265] mordan olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Kök boyadan kırmızı ve tonları, sarıağaçtan sarı, kençe bitkisinden turuncu, ceviz kabuğundan yeşil, ceviz ağacı kabuğundan siyah ve koyu yeşil, soğan kabuğundan pembe renkler elde edilmiştir. Ayrıca bu bitkilere sentetik boyalar karıştırılarak mavi, yeşil, gök gibi değişik renkler de elde edilmiştir.

Kök boya: Vezirköprü yöresinde kök boya ile iplik boyamacılığın yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Boyama işlemlerinde kök boya bitkisinin kökleri kurutularak kullanılmıştır. Kurutulan bitki kökleri birlikte boyama yöntemleriyle bir kazan suda ipliklerle birlikte yarım saat kaynatılarak boyama yapılmıştır. İplik boyamada mordan olarak şap kullanılarak kırmızı ve tonlarında renkler elde edilmiştir.[266]

Kök boya Anadolu'da boyacı kökü, boyacılık otu, kırmızı kök, boya pürçü, boya pürü, boya çili, boya kökü, boya sarmaşığı, dil kanatan, yumurta boyası gibi isimlerle bilinmektedir. Anadolu'da hemen hemen her bölgede yetişen 1-2 m. boyunda, yaz

[262] Abdullah Bıyık, Kişisel Görüşme, 19 Ağustos 2021; Arif Toygar, Kişisel Görüşme, 28 Temmuz 2021; Cennet Çiçekdağı, Kişisel Görüşme, 27 Temmuz 2021; Fatma Çalışır, Kişisel Görüşme, 28 Ekim 2021; Süleyman Toygar, Kişisel Görüşme, 27 Temmuz 2021.
[263] Karadağ, *Doğal Boyamacılık*, ss. 12-13.
[264] Abdullah Bıyık, Kişisel Görüşme, 19 Ağustos 2021; Cennet Çiçekdağı, Kişisel Görüşme, 27 Temmuz 2021.
[265] Fatma Çalışır, Kişisel Görüşme, 04 Temmuz 2021.
[266] Cennet Çiçekdağı, Kişisel Görüşme, 27 Temmuz 2021.

aylarında göze çarpmayan küçük sarı çiçekler açan ve güz aylarında gövde kısmı kuruyarak toprak altındaki kök kısmı kalan çok yıllıklı otsu bir bitkidir.[267] Doğal boyacılıkta bitkinin kökleri kullanılmıştır. En az iki yaşındaki bitkinin kökleri sonbaharda toplanarak kurutulmuş ve mordanla birlikte yarım saat kaynatılarak boyama yapılmıştır. Şap, tartar, demir tuzları, tanenler, kalsiyum sülfat gibi farklı mordanlarla kırmızıdan mora kadar çeşitli tonlarda renk elde edilmiştir.[268] Kök boyadan şap ile açık kiremit rengi, potasyum bikromatla taba rengi, krem tartar ile koyu taba rengi, kalsiyum karbonat ile şarap rengi, saçıkıbrısla kahverengi göztaşı ile gri kahverengi elde edilmiştir.[269] Ayrıcı boya yapılan kazandaki boyalı su ile tekrar boyama yapıldığında bahse konu renklerin biraz daha açık tonları elde edilmiştir.

Sarıca ağaç, sarıağaç: Sarıca ağaç denilen ağacın gövde kısmının özü boyama için kullanılmıştır. Sarıca ağacın özü kıymık yapılarak boyanacak iplikler ile birlikte bir kazan suda 1-1,5 saat kaynatılarak boyama yapılmıştır. Boyanın iyi tutması için soğan kabuğu da ilave edilmiştir. Boyanan iplikler boya kazanından çıkartılıp bir yere asılarak kurutulmuştur.[270] Sarıca ağaç ile boyama işleminde soğan kabuğunun mordan olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Kençe, gence: Kençe bitkisinden sarıdan turuncuya doğru geçen bir renk elde edilmiştir. Kençe bitkisiyle iplik boyamada mordan olarak şap kullanılmıştır. Boya kazanına yarısını geçecek kadar su ile birlikte boyancak iplikler, bir miktar yaş veya kuru kençe bitkisi ve mordan olarak bir miktar şap eklenerek 1-1,5 saat kaynatılarak boyama yapılmıştır. Boyanan iplikler kazandan çıkartılarak kurutulmuştur. Boyamada kullanılan malzemelerin kesin bir ölçüsü olmayıp yaklaşık ölçüler kullanımıştır.[271] Boyama işlemleri boyacılık konusunda ehil kişiler tarafından yapıldığı için ölçüler genelde göz kararı ile yapıldığı anlaşılmaktadır.

Türkiye'de Kazdağı otu, gence olarak ta bilinen bitki 1 ile 2 metre boylanabilen çok yıllıklı bitkidir. Literatürde yalancı kenevir olarak da bilinmektedir. Kençe bitkisi

[267] Böhmer, *Koekboya Natural Dyes and Textiles A Colour Journey from Turkey to India and Beyond*, s. 116; Karadağ, *Doğal Boyamacılık*, s. 72; Öztürk, *Doğal Bitkisel Boyalarla Yün Boyama*, s. 45.
[268] Böhmer, *Koekboya Natural Dyes and Textiles A Colour Journey from Turkey to India and Beyond*, s. 117; Karadağ, *Doğal Boyamacılık*, ss. 72-75; Öztürk, *Doğal Bitkisel Boyalarla Yün Boyama*, s. 46.
[269] Öztürk, *Doğal Bitkisel Boyalarla Yün Boyama*, s. 46.
[270] Fatma Çalışır, Kişisel Görüşme, 04 Temmuz 2021.
[271] Salih Ak, Kişisel Görüşme, 27 Mayıs 2021.

birçok ülkede ve birçok alanda boya bitkisi olarak kullanılmaktadır.[272] Karadeniz bölgesinde de yetişen bir bitki olup Vezirköprü yöresinde yoğun olarak yetişmektedir. Bu bitki Çanakkale yöresinde de doğal boyacılıkta kullanılmıştır.

Tetre: Vezirköprü yöresinde kahverengi elde edilen mazı meşesi bitkisine tetre, tetir, mazı meşesi, pelit kozağı, kara pelit gibi isimler verilmiştir. Bu bitki ile yapılan boyamaya da tetre boyama, tetir boyama, elde edilen kahverengine tetre, tetir rengi denilmektedir.[273] Vezirköprü Yöresinde olduğu gibi Anadolunnun diğer yörelerinde de, özellikle Yörük ve Türkmen köylerinde mazıya tetre, tetir denilmektedir.[274]

Mazı meşesi bitkisi üzerinde oluşan 1,5-3 cm çapında yuvarlak mazılar doğal boyacılıkta kullanılmaktadır. Mazı ile doğal boyacılıkta mordansız ve mordanlı boyama yapılmaktadır. Sonbaharda toplanan mazılar öğütülüp veya ezilip toz haline getirilerek kullanılmıştır. Boyama işleminde iplik boyanacak kazana öğütülmüş mazılar ve yün iplik birlikte kaynatılmıştır. İplikler kirli sarı ile kahverengi arasında bir renk almaya başladığında kazandan çıkartılarak durulanıp ve kurutulmuştur. Bu şekilde boyama ile iplikler sarı ile kahverengi arasında bir renk almıştır.[275]

Mazı ile yapılan yün boyamalarda mordan kullanılmadığında devetüyü rengi, şap mordanı ile yeşilimsi sarı, kalay klorürle yanık sarı, kromla kahverengi, saçıkıbrısla koyu kahverengi elde edilmiştir.[276] Ayrıca tetre rengine boyanmış yün iplikler sonradan tekrar demir şapı veya demir içeren çamur ile mordanlandığında siyah renk elde edilmektedir.[277]

Ceviz: Ceviz meyvesinin kabukları ve yaprakları doğal boyacılıkta boyama için kullanılmıştır. Ceviz kabukları üzerinde siyah lekeler ve yarılmalar belirmeye

[272] Böhmer, *Koekboya Natural Dyes and Textiles A Colour Journey from Turkey to India and Beyond*, s. 153; Karadağ, *Doğal Boyamacılık*, s. 51.
[273] Cennet Çiçekdağı, Kişisel Görüşme, 27 Temmuz 2021; Salih Ak, Kişisel Görüşme, 27 Mayıs 2021.
[274] Deniz, *Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kili-Cicim-Zili)*, s. 42.
[275] Abdullah Bıyık, Kişisel Görüşme, 19 Ağustos 2021; Böhmer, *Koekboya Natural Dyes and Textiles A Colour Journey from Turkey to India and Beyond*, s. 170; Deniz, *Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kili-Cicim-Zili)*, s. 42; Karadağ, *Doğal Boyamacılık*, s. 78; Öztürk, *Doğal Bitkisel Boyalarla Yün Boyama*, s. 47.
[276] Abdullah Bıyık, Kişisel Görüşme, 19 Ağustos 2021; Böhmer, *Koekboya Natural Dyes and Textiles A Colour Journey from Turkey to India and Beyond*, s. 170; Deniz, *Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kili-Cicim-Zili)*, s. 42; Öztürk, *Doğal Bitkisel Boyalarla Yün Boyama*, s. 47; Karadağ, *Doğal Boyamacılık*, s. 78.
[277] Karadağ, *Doğal Boyamacılık*, s. 78.

başladığında toplanmıştır. Ceviz kabukları hem yeşil olarak hem de kurutularak boyacılıkta kullanılmıştır.

Ceviz, yün ipliği ile doğrudan boyanabilmektedir. Ceviz kabuğu ile doğrudan boyamada koyu kahverengi bir renk elde edilmiştir.[278] Ceviz farklı mordanlar ile de boyandığında farklı tonlarda renk elde edilmektedir.[279]

Vezirköprü Yöresinde ceviz ağacı kabuğu ile de doğal boyama yapılmıştır. Ceviz ağacı kabuğu ile yapılan doğal boyamada kösüre taşı[280] çamurunun mordan olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Boyama işleminde boya kazanına kösüre taşı çamuru eklenerek boyanın kalıcılığının sağlandığı belirtilmiştir.[281] Yapılan araştırmalarda kösüre taşı çamurunda bileğileme esnasında dökülen demir parçacıkları ve kösüre taşının bileşenlerindeki demirin ceviz ağacı kabuğu ile yapılan boyamada mordan olarak boyarmaddeler ile lifleri bağladığı anlaşılmaktadır. Yöredeki kösüre taşının analiz raporu[282] bu bilgileri doğrulamaktadır. Kösüre taşının analiz raporundan anlaşıldığına göre kösüre taşı; kuvars, feldispat grubu mineral, mika grubu mineral, klorit, karbonat grubu minerallerden oluşmaktadır. Ayrıca bu minerallerin demir de içerdiği[283] anlaşılmaktadır. Bu bilgiler ışığında ceviz ağacı kabuğu ile yün iplikleri boyandığında kösüre taşındaki demirin mordan olarak görev aldığı anlaşılmaktadır.

Ceviz ağacı kabuğu ile yün boyama işlemi ceviz kabuğu ile yapılan boyama işlemleri gibi yapılmıştır. Ceviz ağacı kabuğu ile yapılan boyamada kösüre taşı çamuru mordan olarak kullanıldığında siyah renk elde edilmiştir.[284]

---

[278] Abdullah Bıyık, Kişisel Görüşme, 19 Ağustos 2021; Böhmer, *Koekboya Natural Dyes and Textiles A Colour Journey from Turkey to India and Beyond*, s. 167; Karadağ, *Doğal Boyamacılık*, s. 36; Öztürk, *Doğal Bitkisel Boyalarla Yün Boyama*, s. 36.

[279] Böhmer, *Koekboya Natural Dyes and Textiles A Colour Journey from Turkey to India and Beyond*, s. 167; Karadağ, *Doğal Boyamacılık*, s. 78; Öztürk, *Doğal Bitkisel Boyalarla Yün Boyama*, s. 47.

[280] Kösüre: Demir, çelik yahut diğer metallerden yapılmış kesici aletlerin ağızlarını bilemede kullanılan sert doğal taşlardan yapılmış bileme araçlarıdır. Genellikle kum taşı gibi sert taşlar kullanılmıştır. İmdat Demir, *Karadeniz'de Hayatın İzleri Giresun Ordu Samsun*, DOKAP Yayınları, C. III, 2019. s. 358; Seyfullah Gül vd, "Ekmeğini Taştan Çıkaranların Zanaatı: Kösüre Üretimi", *Studies Of The Ottoman Domain*, 5/8, 2015, s. 32.

[281] Abdullah Bıyık, Kişisel Görüşme, 19 Ağustos 2021.

[282] Seyfullah Gül vd, "Ekmeğini Taştan Çıkaranların Zanaatı: Kösüre Üretimi", s. 34.

[283] Ayhan Sür, "Bazı Püskürük ve Metamorfik Kayaçların Yapılarında Yer Alan Önemli Üç Mineral: Kuvars-Feldispat-Mika", *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, S. 8, 1977, ss. 65-88; Robert Crowningshield, Cornelius Hurlbut, and C. W. Fryer, "A Simple Procedure to Separate Natural from Synthetic Amethyst on the Basis of Twinning" *Gems & Gemology*, 3/22, 1986, ss. 130-139.

[284] Abdullah Bıyık, Kişisel Görüşme, 19 Ağustos 2021.

Soğan kabuğu: Soğan kabuklarından doğal boyacılıkta farklı mordanlarla yeşil, zeytin yeşili, haki, sarı, turuncu-sarı gibi farklı renkler elde edilmiştir.[285] Vezirköprü yöresinde soğan kabuğu ile iplik boyamada birlikte boyama yöntemi ile boyama yapılarak pembe renk elde edilmiştir.[286]

4.4. Dokumaların Boyutları

Halılar: İncelediğimiz 5 tane halı yastığın (Kat. No: 1, 2, 3, 4, 5) enleri 40-44 cm arasında, boyları 85-94 cm arasında değişmektedir. 1 tane halı namazlık (Kat. No: 6) tespit edilmiş olup 93 x 170 cm boyutlarındadır. Halı yastık ve namazlığın enleri ve boyları birbiriyle orantılı olup klasik ölçülere uyduğu görülmektedir.

İncelenen 4 tane halı heybenin (Kat. No: 7, 8, 9, 10, 11) ölçüleri; heybe boyu 113-136 cm arasında, heybe gözü eni 40-49 cm arasında, heybe gözü boyu 31-47 cm arasında, heybe ağı eni 40-47 cm arasında, heybe ağı boyu 27-45 cm arasında değişmektedir. 1 tane heybe gözü önyüzü (Kat. No: 12) ölçüleri ise 69 x 44 cm boyutlarında olup diğer heybe gözlerine göre daha büyük olduğu görülmektedir (Kat. No: 2). Tespit edilen 2 tane halı çantandan birisi 13 x 18 cm, diğeri ise 22 x 30 cm boyutlarında olup klasik çanta ölçülerine uymaktadır.

Gerek alan araştırmalarımızda gerekse kişisel görüşmelerde elde ettiğimiz bilgilerden yola çıkarak yöredeki halı dokumalarının genelde küçük ebatlı olduğunu söyleyebiliriz.[287]

Düz dokumalar: İncelediğimiz 21 tane palas dokumasından 13 tanesinin her iki kanadı, 8 tanesinin ise tek kanadı mevcuttur. Kanatların ölçüleri tek ve birleşik olarak ayrı ayrı ele alınmıştır. İncelenen 21 adet palas kanatlarının enleri 68-104 cm arasında, kanat boyları 212-358 cm arasında değişmektedir. Bazı palas dokumaların tek parçası mevcuttur. Her iki parçası mevcut olan palas dokumaları dikilerek birleştirildiğinde enleri 130-188 cm arasında olduğu görülmüştür.

Düz dokumalardan nakışlı kilimler tek parça olarak dokunmuştur. Bu kilimlerin eski tarihli olanlarının enleri 101-198 cm arasında, boyları ise 156-290 cm arasında, yakın tarihli olanların enleri 32-143 cm arasında, boyları ise 78-230 cm arasında değişmektedir. Eski olan kilimlerden 1 tanesi yarım parçadan oluştuğundan

[285] Karadağ, *Doğal Boyamacılık*, s. 36; Öztürk, *Doğal Bitkisel Boyalarla Yün Boyama*, s. 36.
[286] Fatma Çalışır, Kişisel Görüşme, 04 Ağustos 2021.
[287] Süleyman Toygar, Kişisel Görüşme, 27 Temmuz 2021.

dokumanın boyu hakkında bilgi edinilememiştir (Kat. No: 36). Yeni tarihli nakışlı kilimlerin boyutları eski tarihli olan nakışlı kilimlerin boyutlarından daha kısa olduğu görülmektedir. Yakın tarihli nakışlı kilimlerden 1 tanesinin (Kat. No: 51) ölçüleri standart dışı olduğundan değerlendirilmeye alınmamıştır.

Nakışlı namazlık dokumalarının 6 tanesinin enleri 92-112 cm arasında, boyları 114-154 cm arasında değişmektedir. 2 tane dokumanın ise yarısı mevcut olduğundan boyları tam olarak ölçülememiştir (Kat. No: 55, 58). Mecut olan kısımlardan ölçüldüğünde enlerinin 88-90 cm, boylarının ise 97-98 cm arasında olduğu görülmektedir. Düz dokuma namazlıkların kareye yakın dikdörtgen şeklinde olduğu görülmektedir (Şekil No: 3.332, 3.339, 3.347, 3.355, 3.360, 3.366, 3.377). İncelenen namazlık ölçüleri değerlendirildiğinde, namazlık olarak kullanılan dokumaların boyları enlerine oranla kısa oldukları gözlemlenmiştir (Kat. No: 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58).

Yörede 66 x 143 cm boyutlarında 1 tane yolluk tespit edilmiştir.

İncelediğimiz dokumalardan sızılı kilim olarak isimlendirilen 3 tane dokuma bulunmaktadır. Bu dokumaların enleri 124-154 cm arasında, boyları 150-195 cm arasında değişmektedir.

Gor kilim, alaca kilim, ak kilim ve gara kilim olarak isimlendirilen dokumalardan 5 tane gor kilim, 2 tane alaca kilim, 2 tane ak kilim ve 4 tane gara kilim bulunmaktadır. Bu kilimlerden gor kilimlerin enleri 110-175 cm arasında, boyları 174-254 cm arasında, gara kilimlerin enleri 154-167 cm arasında, boyları 212-222 cm arasında, alaca kilimlerin enleri 170 ve 175 cm arasında, boyları 220 ve 215 cm arasında, ak kilimlerin enleri 163 ve 171 cm arasında, boyları 227 ve 230 cm arasında değişmektedir. Bu ölçüler ile gor kilim, alaca kilim, ak kilim ve gara kilimlerin birbirine yakın boyutlarda olduğu görülmektedir.

Çul dokumalardan nakışlı çul tek parça olarak dokunmuş olup 134 x 223 cm boyutlarındadır. Döşek çulu ve çadır çulu iki parçadan oluşmaktadır. Döşek çulu parçalarının enleri 88 cm, boyları 230 cm olarak ölçülmüştür. Çadır çulunun parçalarının enleri 75 cm, boyları 265 cm olarak ölçülmüştür. At örtüsü çulu tek parça olup eni 67 cm, boyu 86 cm olduğu görülmüştür.

Çul dokumalarının enleri 67-88 cm arasında değişmektedir. Boyları ise ihtiyaca ve kullanıldığı alana göre belirli bir uzunlukta kesilmiştir. Bundan dolayı çul dokumalarının boylarında belirli bir standart bulunmamaktadır.

Düz dokumalardan 1 tane yastık bulunmakta olup eni 37 cm, ön yüzü 66 cm ve dokumanın toplam boyu 145 cm olduğu görülmüştür.

Düz dokumalardan 14 tane heybe incelenmiştir. Bu heybelerden 12 tanesi eski, 2 tanesi ise yakın tarihli dokumalardır. Eski tarihli düz dokuma heybelerin; heybe boyu 130-165 cm arasında, heybe gözü eni 39-56 cm arasında, heybe gözü boyu 42-55 cm arasında, heybe ağı eni 39-56 cm arasında ve heybe ağı boyu 37-56 cm arasında değişmektedir.

Yeni tarihli düz dokuma heybelerin; heybe boyu 80-130 cm arasında, heybe gözü eni 35-24 cm arasında, heybe gözü boyu 43-31 cm arasında, heybe ağı eni 35-24 cm arasında, heybe ağı boyu 18-44 cm arasında değişmektedir. Bu ölçülerden yola çıkarak yeni tarihli heybelerin boyutları eski tarihli heybelerin boyutlarından daha kısa olduğu gözlemlenmiştir.

Düz dokumalardan 9 tane çanta incelenmiştir. Çantaların enleri 25-40 cm arasında, boyları 29-47 cm arasında değişmektedir. Bu ölçüler ile yöredeki çantalar klasik ölçülerde olduğu görülmüştür.

Düz dokumalardan 8 tane alaçuval ve 1 tane dimi çuvalı incelenmiştir. Alaçuvalların enleri 100-126 cm arasında, boyları 141-152 cm arasında değişmektedir. Alaçuvalların desenlerinin enleri 15-25 cm arasında olduğu görülmüştür. Dimi çuvalının eni 60 cm, boyu 120 cm olup alaçuvallardan daha küçük boyutlardadır.

Düz dokumalardan 5 tane önlük incelenmiş olup bunlardan 4 tanesi eski tarihli ve dört parçanın birleştirilmesiyle oluşturulmuş (Kat. No: 114, 115, 116, 117), 1 tanesi ise yeni tarihli ve tek parçadan oluşmaktadır (Kat. No: 118). Eski tarihli önlüklerin enleri 52-68 cm arasında, boyları 93-104 cm arasında değişmektedir. Yeni tarihli önlüğün eni 53 cm, boyu 103 cm olup eski tarihli önlüklerin ölçülerine yakın olduğu görülmektedir.

Çarpana dokumalar: Çarpana dokumalarından oluşturulmuş 3 tane önlük bağı (Kat. No: 119, 120, 121), 1 tane çuval kulpu (Kat. No: 122) ve 1 tane deve başlığı (Kat. No: 123) incelenmiştir. Önlük bağlarının enleri 1,2-2,5 cm arasında değişmektedir. Çuval kulpunun eni 4 cm, deve başlığının eni 3,5 cm olarak ölçülmüştür. Bu bilgiler

ışığında çarpana dokumalarının enlerinin ve boylarının kullanıldığı alanlara göre değiştiği görülmektedir.

Bez dokumalar: Bez dokumalardan 12 tane çember dokuması incelenmiş olup bunlardan 2 tanesi iki parçadan oluşmakta, 4 tanesinin ise tek parşası mevcuttur. 6 tanesi ise tek parça olarak dokumuştur. İki parçadan oluşan çemberlerin parçalarının enleri 44 ve 50 cm arasında, boyları 88 ve 107 cm arasındadır. Tek parçası mevcut olan çemberlerin enleri 48-49 cm arasında, boyları 101-110 cm arasında değişmektedir. Bu ölçülere göre çember ölçülerinin kare veya kareye yakın olduğu görülmektedir. Çemberin boyunda meydana gelen küçük farkların dokumanın esnekliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Tek parça olarak dokunan çemberlerin enleri 82-86 cm arasında, boyları 85-89 cm arasında değişmektedir. Bu ölçüler doğrultusunda tek parça olarak dokunan çemberlerin boyutları iki parça olarak dokunanlara göre biraz daha küçük olduğu görülmektedir.

İncelediğimiz 11 tane peşkirden 5 tanesi eski tarihli (Kat. No: 136, 137, 138, 139, 140), 6 tanesi yeni tarihli dokumalardan oluşmaktadır (Kat. No: 141, 142, 143, 144, 145, 146). Eski tarihli çemberlerin enleri 44-50 cm arasında, boyları 102-118 cm arasında, yeni tarihli çemberlerin enleri 44-50 cm arasında, boyları 98-147 cm arasında değişmektedir. Elde edilen veriler doğrultusunda eski ve yeni tarihli çemberlerin boyutları birbirine yakın olduğu görülmüştür.

İncelediğimiz 2 tane kundak bezinin eni 94 cm, 88 cm, 1 tane örtünün eni 70 cm, boyu 66 cm olarak ölçülmüştür.

Bez dokumalardan 1 tane eteklik bez (Kat. No: 154), 1 tane eteklik (Kat. No: 155), 2 tane gömleklik bez (Kat. No: 156, 157), 1 tane bez dokuma (Kat. No: 747), 1 tane bezden yapılmış örtü (Kat. No: 159), 2 tane bezden yapılmış perde (Kat. No: 160, 161) incelenmiştir. Eteklik bezin eni 48 cm, boyu 130 cm, eteklik eni 60 cm, boyu 76 cm, gömleklik bezin eni 36 ve 45 cm, boyu 78 cm, bez dokumanın eni 45 cm, boyu 240 cm olarak ölçülmüştür. Bez dokumadan oluşturulmuş örtünün eni 43 cm, boyu 212 cm ve bez dokumadan oluşturulmuş perdenin eni 41 cm, boyu 135 cm olarak ölçülmüştür. Eteklik ve bez dokumalarının enleri 36-60 cm arasında değiştiği görülmektedir. Dokumaların enleri tarak genişliğine göre değişmekte olup boyları ise istenilen ölçülere göre dokunduğundan değişiklik göstermektedir.

4.5. Dokumaların Bulundukları Yerler ve Şimdiki Durumları

Vezirköprü yöresinde incelemiş olduğumuz halılar özel koleksiyonlarda, dernek müzesinde ve konaklarda yer almaktadır. İncelediğimiz halı dokumalardan Arif Toygar koleksiyonunda 5 tane (Şekil No: 3.11, 3.46, 3.94, 3.99, 3.106), Eyüp Çağlayan koleksiyonunda 2 tane (Şekil No: 3.19, 3.58), Nurullah Çiçekdağı koleksiyonunda 1 tane (Şekil No: 3.28), Mahmet Ali Çiçekdağı koleksiyonunda 2 tane (Şekil No: 3.38, 3.73), Salim Takuk koleksiyonunda 1 tane (Şekil No: 3.86), Süleyman Toygar koleksiyonunda 1 tane (Şekil No: 3.1), Özyörük Dernek Müzesi'nde 1 tane (Şekil No: 3.68) ve Abdullah Derici Konağı'nda 1 tane (Şekil No: 3.81) halı dokuma bulunmaktadır.

Halı dokumaların şimdiki durumları genel olarak iyi olmakla birlikte 1 tane halı yastığın kenarları (Kat. No: 11) yıpranmış, 1 tane namazlığın saçakları kısmen yıpranmış, kenar örgüsünde ve kilimlik kısımda ise küçük yırtıklar bulunmaktadır (Kat. No: 46). 1 tane halı heybe yüzünün ise sadece yüz kısmı mavcut olup kenarları overlok yapılmıştır (Kat. No: 94).

Düz dokumalar özel koleksiyonlarda, Türkmen Köyü Eski Camii, Tahtaköprü Camii, Tahtaköprü Köy Müzesi, Özyörük Dernek Müzesi ve Abdullah Derici Konağı ve Vezirköprü Bedesten'de bulunmaktadır. İncelediğimiz düz dokumalardan Abdullah Bıyık koleksiyonunda 3 tane (Şekil No: 3.384, 3.412, 3.413), Ali Kaya koleksiyonunda 3 tane (Şekil No: 3.271, 3.495, 3.530), Arif Toygar koleksiyonunda 4 tane (Şekil No: 3.113, 3.192, 3.332, 3.606), Ayşe Çiçekdağı koleksiyonunda 3 tane (Şekil No: 3.177, 3.347, 3.434), Coşkun Yanar koleksiyonunda 6 tane (Şekil No: 3.536, 3.542, 3.548, 3.554, 3.560, 3.566), Emine Çağlayan koleksiyonunda 1 tane (Şekil No: 3.185), Fatma Çalışır koleksiyonunda 2 tane (Şekil No: 3.432, 3.506), Fatma Kabaklı koleksiyonunda 2 tane (Şekil No: 3.285, 3.455), Hatice Özcan koleksiyonunda 2 tane (Şekil No: 3.276, 3.443), Havva Sarıtaş koleksiyonunda 2 tane (Şekil No: 3.137, 3.360), Mahmet Ali Çiçekdağı koleksiyonunda 2 tane (Şekil No: 3.611, 3.616), Nadiye Çalışır koleksiyonunda 1 tane (Şekil No: 3.501), Rasim Çağlayan koleksiyonunda 1 tane (Şekil No: 3.143, 3.377), Rasim Çapkın koleksiyonunda 1 tane (Şekil No: 3.436), Semra Ak koleksiyonunda 2 tane (Şekil No: 3.399, 3.447), Süleyman Toygar koleksiyonunda 1 tane (Şekil No:3.435), Sümeyye Nacar koleksiyonunda 1 tane (Şekil No: 3.323), Şehri Doğan koleksiyonunda 4 tane (Şekil No: 3.294, 3.617, 3.621, 3.633), Şerife Çağlayan koleksiyonunda 1 tane (Şekil No: 3.221), Zehra Çağlayan

koleksiyonunda 2 tane (Şekil No: 3.169, 3.366) dokuma bulunmaktadır. Abdullah Derici Konağı'nda 10 tane (Şekil No: 3.301, 3.304, 3.309, 3.314, 3.316, 3.451, 3.459, 3.465, 3.471, 3.510) Tahtaköprü Camii'nde 15 tane (Şekil No: 3.239, 3.245, 3.253, 3.259, 3.265, 3.391, 3.393, 3.396, 3.407, 3.410, 3.414, 3.418, 3.422, 3.426, 3.429), Tahtaköprü Köy Müzesi'nde 7 tane (Şekil No: 3.477, 3.483, 3.489, 3.518, 3.524, 3.625, 3.629), Türkmen Köyü Eski Camii'nde 3 tane (Şekil No: 3.233, 3.402, 3.405) ve Özyörük Dernek Müzesi'nde 23 tane (Şekil No: 3.118, 3.125, 3.132, 3.150, 3.157, 3.163, 3.199, 3.204, 3.209, 3.214, 3.228, 3.231, 3.232, 3.339, 3.355, 3.372, 3.437, 3.571, 3.576, 3.583, 3.588, 3.592, 3.597) düz dokuma bulunmaktadır.

Düz dokumaların çoğunun şimdiki durumları genelde iyi oldukları görülmektedir. Bununla birlikte bazı dokumalarda küçük yırtıklar mevcuttur. (Şekil No: 3.118, 3.125, 3.132, 3.150, 3.157, 3.169, 3.199, 3.204, 3.214, 3.231, 3.232, 3.239, 3.245, 3.253, 3.259, 3.339, 3.366, 3.377, 3.407, 3.418, 3.426, 3.436, 3.437, 3.501, 3.506, 3.1571, 3.576, 3.583, 3.588, 3.592, 3.597, 3.611, 3.616, 3.625). Bazı dokumalarda ise aşırı derecede yıpranma, yırtık ve yarıya yakın parça kaybı olmadığı görülmektedir (Şekil No: 3.228, 3.233, 3.355, 3.372, 3.391, 3.393, 3.396, 3.410, 3.432).

İncelediğimiz çarpana dokumalar özel koleksiyonlarda ve Özyörük Dernek Müzesi'nde bulunmaktadır. Arif Toygar koleksiyonunda 2 tane (Şekil No: 3.637, 3.646), Mustafa Çiçekdağı koleksiyonunda 1 tane (Şekil No: 3.644) ve Özyörük Dernek Müzesi'nde 2 tane (Şekil No: 3.639, 3.641) çarpana dokuma bulunmaktadır.

Çarpana dokumalarının şimdiki durumları iyi olduğu, çuval kulpunun uç kısımlarında (Şekil No: 3.644) ve deve başlığının uç kısımlarında (Şekil No: 3.646) eskimeden kaynaklanan sökülmeler görülmektedir.

İncelediğimiz bez dokumalar özel koleksiyonlarda, Vezirköprü Halk Eğitimi Merkezi Müdürlüğü'nde ve Abdullah Derici Konağı'nda bulunmaktadır. Özel koleksiyonlardan Fatma Çalışır koleksiyonunda 8 tane (Şekil No: 3.712, 3.715, 3.759, 3.760, 3.761, 3.762, 3.763, 3.767), Raziye Ulaşır koleksiyonunda 9 tane (Şekil No: 3.650, 3.655, 3.659, 3.662, 3.667, 3.672, 3.699, 3.703, 3.707), Abdullah Derici Konağı'nda 4 tane (Şekil No: 3.694, 3.764, 3.765, 3.766) ve Vezirköprü Halk Eğitimi Merkezi Müdürlüğü'nde 18 tane (Şekil No: 3.675, 3.679, 3.683, 3.687, 3.691, 3.719,

3.723, 3.727, 3.731, 3.735, 3.740, 3.743, 3.745, 3.748, 3.750, 3.754, 3.755, 3.756) bez dokuma bulunmaktadır. Bez dokumaların genel durumları nispeten iyidir.

4.6. Dokumalardaki Süsleme ve Kompozisyon Özellikleri

Bu kısımda Vezirköprü yöresi dokumalarından halı, düz dokuma, çarpana ve bez dokumaların süsleme ve kompozisyon özellikleri değerlendirilmiştir.

4.6.1. Halı Dokumalarının Süsleme ve Kompozisyon Özellikleri

Çalışmamız kapsamında incelediğimiz halıların nakış, desen ve kompozisyon özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Değerlendirdiğimiz halılar küçük ebatlı olup namazlık, yastık, heybe ve torbalardan oluşmaktadır. Yöredeki halıların süsleme ve kompozisyonları geometrik esaslı nakışlardan oluşturulmuştur.

Halı dokumaların yüzey bölümleri bordür ve iç zeminden oluşmaktadır. Dokumanın baş ve bitiş kısımlarında düz kilim dokuma ile yapılan kilimlik kısmı bulunmaktadır. Yörede kilimlik kısmına etek te denilmektedir. Halı heybe, yastık, çanta gibi ürünlerin arka kısımları düz kilim dokuma ile yapılmıştır.

Halı dokumaların bordürleri çoğunlukla bir geniş bordür ve bir ince (dar) bordürden oluşmaktadır. Dokumalardaki geniş bordürlere geniş su, büyük su; dar bordürlere kıyı suyu, ince su denilmektedir. Bordürlerin çevresinde çoğunlukla bir kontur çizgisi bulunmaktadır. Bazı halıların bordürlerinin çevresinde diş ya da deveboynu nakışıyla ince bir bordür daha yerleştirilmiştir. Halı dokumaların iç zeminleri çoğunlukla nakışlarla doldurulmuştur. Göbekli kompozisyonlarda dahi aralara küçük nakışlar serpiştirilmiştir.

Dokumaların iç zemin kompozisyonları nakışların düzenlenme şekillerine göre farklılık göstermektedir. Halı dokumalar iç zemin kompozisyonlarına göre ve nakışların düzenlenme şekillerine göre iki ayrı grup oluşturmaktadır.

1.Grup: Halı dokumalarının iç zemin kompozisyonları ele alınarak gruplama yapılmıştır. Bu grupta kendi içerisinde nakışların şekil ve düzenlemelerine göre üç ayrı gruba ayırılmaktadır.

a) Madalyonlu veya göbekli kompozisyonlar. Bu gruba giren halıların iç zeminleri kare veya dikdörtgen şeklinde yüzey bölümlerine ayrılmıştır. Bu bölümlerin içerisine madalyon şeklinde veya geometrik karakterli bir göbek yerleştirilerek kompozisyon düzenlenmiştir (Şekil No: l 3.1, 3.19, 3.28, 3.37, 3.58, 3.68, 3.73, 3.81,

3.86, 3.101, 3.108). Madalyon veya göbeklerin içleri ve çevreleri nakışlarla bezenmiştir.

b) Sonsuzluk prensipli kompozisyonlar. Yöredeki halıların sonsuzluk prensibi kompozisyonu iki ayrı şekilde oluşturulduğu görülmektedir. Birinci kompozisyonda ortada madalyon göbek yerleştirilerek iki tarafına bordürler tarafından kesilen yarım madalyonlar yerleştirilmiştir (Şekil No: 3.1). Bu kompozisyonda yanlardaki yarım madalyonlar bordürler tarafından kesilmiş hissi uyandırmaktadır. Bu madalyon düzenlemesi Türk halı sanatındaki sonsuzluk prensibini yansıtmaktadır. İkinci kompozisyon ise halının iç zeminindeki nakışların kaydırılmış eksenler üzerine sonsuzluk prensibini yansıtacak şekilde yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur (Şekil No: 3.11). Aynı kompozisyon heybelerin ağlık kısmındaki halı dokumalarda da görülmektedir (Şekil No: 3.58, 3.73).

Türk halı sanatında madalyonlu Uşak halılarıyla karşılaşılan sonsuzluk prensibinin yöredeki halılarda madalyonların yerleştirilme düzeni ve nakışların kaydırılmış eksenler şeklinde yerleştirilmesiyle yansıtıldığı görülmektedir.

c) Mihraplı kompozisyonlar. Bu gruba giren halıların iç zeminleri mihraplı olarak düzenlenmiştir (Şekil No: 3.46). Tespit edilen mihraplı halı, bordür ve iç zeminden oluşmaktadır. Mihrap, vazodan çıkan bir hayat ağacı nakışıyla bezenerek mihrabın iki tarafındaki zeminde ve mihrap içerisindeki hayat ağacının çevresinde değişik nakışlarla dolgulanmıştır (Şekil No: 3.47, 3.48, 3.49, 3.50, 3.51, 3.52, 3.53, 3.54, 3.55, 3.56, 3.57).

2. Grup: Yöredeki halılar nakışların düzenlenme ve kompozisyonları oluşturma şekillerine göre üç ayrı gruba ayrılmaktadır.

a) ½ nakış düzenlemesiyle oluşturulmuş kompozisyonlar. Bu kompozisyonlar halı desenini oluşturan nakışların simetrik olarak yerleştirilmesiyle elde edilmiştir. Simetrik olarak elde edilen düzenleme dokuma yüzeyinde farklı tekrarlarla dokumanın kompozisyonu oluşturulmuştur. Ancak bu kompozisyonların simetrik düzenlemesinde dokumadan kaynaklanan küçük farklar görülmektedir (Şekil No: 3.2, 3.19, 3.28, 3.37, 3.46, 3.94). Ayrıca heybe dokumalarının ağlık kısmındaki halı dokumalarda da bu nakış düzenlemesi görülür (Şekil No: 3.81, 3.86).

b) ¼ nakış düzenlemesi oluşturulmuş kompozisyonlar. Halı desenini oluşturan nakışların ¼ simetrik olarak yerleştirilmesiyle geometrik şemaya uydurulmuş

madalyon elde edilmiştir. Oluşturulan madalyonun dokuma yüzeyinde farklı tekrarlarla dokumanın kompozisyonu oluşturulmuştur (Şekil No: 3.1, 3.58, 3.68, 3.73, 3.81, 3.86, 3.101, 3.108).

c) Aynı nakışın farklı renklerde tekrarlanmasıyla oluşturulmuş kompozisyonlar (Şekil No: 3.11). Bu tür kompozisyon düzenlemelerinde bir nakışın dokuma yüzeyinde farklı renklerde yerleştirilmesi söz konusudur.

4.6.2. Düz Dokumaların Süsleme ve Kompozisyon Özellikleri

İncelenen dokumalardan yola çıkılarak Vezirköprü yöresi düz dokuma yaygılarının süsleme ve kompozisyonları halı dokumalarında olduğu gibi geometrik esaslı nakışlardan oluşturulduğu görülmüştür.

Düz dokuma yaygılarının kompozisyonlarını nakışlı olup olmadıklarına göre; nakışlı ve nakışsız dokumalar olarak iki gruba ayırılmaktadır.

Nakışsız dokumaların yüzeylerinde nakış bulunmamaktadır. Bu dokumalar çoğunlukla tek renk olup atkı yüzlü ya da çözgü yüzlü düz dokuma olarak yapılmıştır (Şekil No: 3.231, 3.232). Bazı nakışsız dokumalarda ise farklı renklerde atkı veya çözgülerle dokumanın enine ya da boyuna kuşaklar oluşturulmuştur (Şekil No: 3.434, 3.435, 3.436).

Nakışlı düz dokumalar nakışların yüzeyde yerleştirilmelerine ve nakışların kompozisyonları oluşturma şekillerine göre kendi içerisinde; boyuna sıralı (yol) kompozisyonlar, enine kuşaklı veya çubuklu kompozisyonlar, madalyon göbekli kompozisyonlar, sonsuzluk prensibi içerisindeki kompozisyonlar olarak gruplara ayırılmaktadır.

Boyuna sıralı (yol) kompozisyonlu düz dokumalarda kompozisyonlar dokumanın boyuna sıralar oluşturacak şekilde düzenlenmiştir. Bu dokumalar cicim, zili dokuma teknikleriyle yapılmış dokumalardır. Bu dokumalarda nakışlar genellikle simetrik olarak yerleştirilerek dokumanın boyuna bir sıra (yol) oluşturulmuştur. Boyuna sıralı düz dokumaların kompozisyonları keydirme, çakmak, geydirme nakışıyla bezenmiştir. Bu nakış simetrik olarak yerleştirildiğinde ok ucu şeklinde bir görünüm elde edilmiştir. Ok ucu şeklinde simetrik olarak yerleştirilmiş keydirme (geydirme, çakmak) nakışı dokumanın boyuna farklı renklerde tekrarlanarak boyuna sıralar oluşturulmuştur (Şekil No: 3.113, 3.118, 3.125, 3.132, 3.137, 3.377). Boyuna sıraların yan yana getirilmesiyle dokuma yüzeyinde boyuna sıralı kompozisyonlar elde

edilmiştir. Aynı renkte nakışların yan yana getirilmesiyle de dokuma yüzeyinde enine kuşaklar oluşmuştur.

Enine kuşaklı veya çubuklu kompozisyonlar, kuşakların nakışlarla oluşturulduğu ve kuşakların düz çubuklu şeritler halinde oluşturulduğu iki gruba ayırılmaktadır.

Kuşakların nakışlarla oluşturulduğu dokumalarda (Şekil No: 3.143, 3.150, 3.163, 3.169, 3.177, 3.185, 3.192, 3.214, 3.233, 3.240, 3.246, 3.251, 3.254, 3.259, 3.264, 3.266, 3.273, 3.282, 3.291, 3.297, 3.303, 3.311, 3.317, 3.384) kuşaklar dokumanın enine düzenleniştir. Kuşaklar bazen aynı nakışın farklı renklerde tekrarlanmasıyla, bazen farklı nakışların dönüşümlü olarak sıralanmasıyla oluşturulmuştur. Dokuma yüzeyinde de bazen aynı nakışlardan oluşturulmuş kuşaklar, bazen farklı nakışlardan oluşturulmuş kuşaklar dönüşümlü olarak yerleştirilmiştir. Farklı nakışlardan oluşturulmuş kuşak düzenlemelerinde dokumanın ilk kuşağı ve son kuşağı aynı kompozisyon özelliği göstermektedir. Bu sıralama dokuyucuların dikkat ettiği önemli hususlardandır. Çoğu dokumada bu sıralamaya uyulduğu görülmüştür. Dokuma yüzeyinde kuşakların sayısı dokumanın büyüklüğüne göre değişiklik göstermektedir.

Bazı dokumaların kuşakları, dokumanın deseninden enine kesitler alınarak, kuşaklar şeklinde yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Kuşaklar arasındaki kısım çoğunlukla boş bırakılmıştır. Bu kuşak düzenlemesinde kuşaklar arasındaki nakışlar dokunmamış gibi görünmektedir. Bu düzenlemelerin bir kısmında araya küçük nakışlarla dolgu yapılmıştır. Bu dokumalara arası kesik denilmektedir (Şekil No: 3.143, 3.150, 3.163, 3.169, 3.177, 3.185, 3.192, 3.214). Sözkonusu bu düzenlemelerin bazılarında nakışlarla birlikte filig yünü denilen, tülü tekniğinde ilmeler bağlanarak sıralar oluşturulmuştur (Şekil No: 3.185, 3.192).

Kuşakların enine çubuklularla oluşturulduğu dokumalarda kuşaklar nakışsız düzenlenmiştir. Bazen kuşakları birbirinden ayıran diş veya boncuk nakışıyla oluşturuluş sıralar mevcuttur (Şekil No: 3.393, 3.396, 3.399, 3.402, 3.405, 3.407, 3.410, 3.412, 3.413, 3.414, 3.418, 3.422, 3.426, 3.429, 3.432).

Enine kuşaklı ve çubuklu kompozisyonlarda kuşaklar arasındaki farklı renklerle düz kilim dokuması yapılmıştır. İki nakışlı kuşak arasında yahut iki çubuklu kuşak arasında düz kilim dokuması bazen tek renk, bazen belirli aralıklarda farklı renklerle

dokunmuştur. Kuşaklar arasında farklı renklerde yapılan dokumalara çubuk, çıbık; iki kuşak arasındaki çubukların oluşturduğu kısma ise tahta denilmektedir (Şekil No: 4.3, 4.4, 4.5). Bazı dokumalarda kuşaklar, bazı dokumalarda tahtalar, bazı dokumalarda da çubuklar zili tekniğiyle düzenlenmiş çizgiler ile birbirinden ayırılmıştır. Tahta, çubuk ve nakışların olduğu kuşaklı kısma ise goraf denilmektedir.

Vezirköprü yöresi düz dokumalarındaki enine kuşaklı kompozisyonlar Anadolunun diğer yörelerindeki düz dokumalarda da sıklıkla kullanılmıştır. Anadolunun diğer yörelerinde özellikle Çanakkale Ayvacık, Tarsus, Silifke yöresindeki dokumalarda enine kuşaklara goraf denilmektedir.[288] Dokumaların kompozisyonlarında, nakışlarında ve isimlendirmelerindeki benzerlikler dikkat çekici önemli unsurlardır.

Şekil 4.3. Nakışlı kuşaklar arasındaki çubuk ve tahta denilen nakışsız düz kuşaklar

[288] Deniz, *Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kili-Cicim-Zili)*, s. 51; Soysaldı, *Düz Dokuma Teknikleri ve Teknik Desen Çizimleri*, s. 165.

Şekil 4.4. Nakışlı kuşaklar arasındaki çubuk ve tahta denilen nakışsız düz kuşaklar

Şekil 4.5. Çubuk ve tahta denilen nakışsız düz kuşaklar

Madalyon göbekli kompozisyonlu düz dokumalar, baklava dilimli büyük madalyon şeklinde göbeklerin farklı renklerle dokumanın boyuna sıralanmasıyla bezenmiştir (Şekil No: 4.6). Madalyonlar arasındaki boşluklara ise farklı renklerde pıtrak nakışlarıyla dolgu yapılmıştır.

Göbek kompozisyonlu düz dokumaların göbek madalyonları ortada baklava dilimi etrafında kıvrım nakışlarıyla çevrelenerek oluşturulmuştur. Oluşturulan madalyonların farklı renklerde dokumanın boyuna sıralanmasıyla da kompozisyon düzenlenmiştir. Göbek nakışlarının aralarında farklı renklerde pıtrak nakışlarıyla dolgu yapılarak dokuma yüzeyi bezenmiştir (Şekil No: 3.199, 3.204).

Yöredeki düz dokumalar içerisinde göbekli kompozisyonlar çok yaygın değildir. Azda olsa göbekli kompozisyonlu düz dokumalar yöredeki dokumacılık kültürünün zenginliğini göstermektedir.

Şekil 4.6. Baklava dilimli madalyonlar

Yöredeki düz dokumalarda sonsuzluk prensipli kompozisyonlar yaygın olarak kullanılmıştır (Şekil No: 3.157, 3.209, 3.221, 3.228, 3.332, 3.339, 3.347, 3.355, 3.360, 3.366, 3.372, 3.443, 3.447, 3.451, 3.455). Sonsuzluk prensipli kompozisyonlar çoğunlukla koçboynuzu, elibelinde, kıvrım nakışlı ve çuvaltopu nakışlı bezemelerden oluşturulmuştur.

Koçboynuzlu kompozisyonda, koçboynuzu nakışı dokumanın eninde ve boyunda devam ediyormuş gibi simetrik olarak yerleştirilmiştir. Eli belinde ve kıvrım nakışıyla oluşturulan baklava dilimli nakışların ise kaydırılmış eksenler üzerine yerleştirilmesiyle sonsuzluk prensipli kompozisyonlar oluşturulmuştur. Baklava dilimli nakışlar farklı renklerde, kaydırılmış eksenler üzerine yerleştirilmiştir. Bu nakışlar dokumanın eninde ve boyunda tüm zeminde devam ettirilerek sonsuzluk prensibi verilmiştir.

Yöredeki düz dokuma yaygılarının kompozisyonları çoğunlukla enine kuşakların oluşturduğu kompozisyonlarla bezenmiştir. Enine kuşaklı kompozisyonlar bordürsüz olarak düzenlenmiştir. Diğer kompozisyonlarda ise dokumanın yüzey kompozisyonuna göre dar bir bordür mevcuttur. Bordürler de kendi içerisinde ince ve geniş bordür olmak üzere iki gruba ayırılmaktadır. Genellikle dokumaların kenarları ince bordürlerle, baş ve bitiş kısımları ise geniş ve ince bordürlerle bezenmiştir. Bazı dokumaların her iki kenarında (Şekil No: 3.118, 3.192, 3.199, 3.204), bazı dokumaların sadece uzun kenarlarında (Şekil No: 3.163), bazı dokumalarda ise tek

kenar ile birlikte baş veya bitiş kısımlarında yahut sadece baş veya bitiş kısımlarında bordür bulunmaktadır (Şekil No: 3.113, 3.125, 3.132, 3.137, 3.143, 3.157, 3.177, 3.185, 3.209, 3.214, 3.221, 3332, 3.339, 3.347, 3.355, 3.360, 3.366, 3.372, 3.377). Bordürler çoğunlukla bir kontur çizgisi içerisinde yerleştirilmiştir.

Bir nakıştan renk değişikliği ile yahut renk ilişkileriyle farklı nakışlar oluşturulduğu da görülmüştür. Göbek nakışının çevresine aynı rekte üçer adet göbek nakışı yerleştirilerek dokuz göz nakışı (Şekil No: 3.233, 3.273, 3.382, 3.303, 3.459, 3.465, 3.471, 3.483, 3.495, 3.516, 3.522, 4.7, 4.8), aynı renkte dört adet göbek nakışıyla taş göbek nakışı elde edilmiştir. Bazen taşgöbek nakışının çevresi farklı renkte göbek nakışıyla çevrelenmiştir (Şekil No: 3.240, 3.246, 3.323, 3.477, 3.489, 3.501, 3.510, 3.528, 3.534, 3.540, 3.546, 3.552, 3.564, 4.9). Yine göbek nakışı çevresindeki göbek nakışlarındaki renk ilişkileriyle oluşturulan düzenlemeyle karabel nakışı elde edilmiştir (Şekil No: 4.10).

Şekil 4.7. Dokuz göz nakışı

Şekil 4.8. Dokuz göz nakışı

Şekil 4.9. Taş göbek nakışı

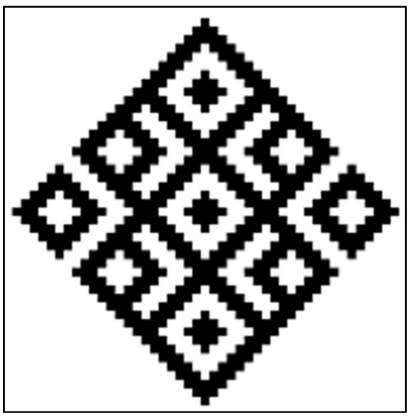

Şekil 4.10. Karabel nakışı

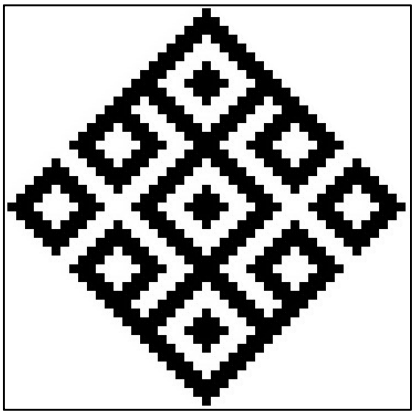
Göbek nakışının çevresindeki diğer göbek nakışlarının bağlantılarında küçük değişikliklerle aynı karakter içerisinde çuval topu nakışı elde edilmiştir (Şekil No: 3.443, 3.447, 3.451, 3.455, 4.11, 4.12). Yine dokuzgöz nakışının göbek gözlerindeki bağlantıları kaldırılıp ana yapıyı bozmayan küçük değişikliklerle elibelinde nakışı oluşturulmuştur (Şekil No: 4.13).

Şekil 4.11. Dokuzgöz karakterli çuvaltopu nakışı

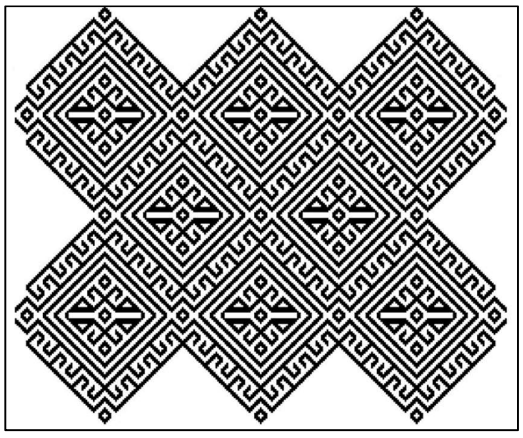

Şekil 4.12. Çuvaltopu nakışı

Şekil 4.13. Elibelinde nakışı

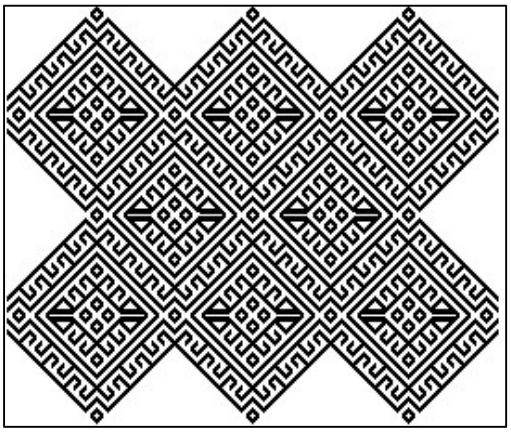
Aynı özelliklerde bir nakışın farklı dokumalarda farklı büyüklüklerde kullanıldığı da görülmektedir. Nakışlardaki bu farklılıklar desen içerisindeki orantısal uyumdan kaynaklanmaktadır. Nakışın desene orantısal uyumu ise nakışın detayındaki çizgilerde artırma ya da eksiltme yoluyla veya nakışın çevresine bir çerçeve yerleştirilerek sağlandığı görülmektedir. Özellikle elibelinde ve kıvrım nakışlı kompozisyonlarda (Şekil No: 3.221, 3.228, 3.332, 3.339, 3.347, 3.355, 3.360) kıvrım sayısı arttıkça çerçeve sayısı azaltılarak, kıvrım sayısı azaldıkça çerçeve sayısı artırılarak desendeki orantısal uyum sağlanmaya çalışılmıştır (Şekil No: 3.222, 3.224, 3.229, 3.333, 3.334, 3.340, 3.342, 3.350, 3.356, 3.357, 3.361, 3.362, 4.14, 4.15, 4.16, 4.17).

Şekil 4.14. Elibelinde ve kıvrım nakışı desen çizimi

Şekil 4.15. Elibelinde nakışı

Şekil 4.16. Elibelinde ve kıvrım nakışı desen çizimi

Şekil 4.17. Elibelinde nakışı

Vezirköprü yöresi dokumaları desen ve kompozisyon özellikleri yönünden Batı Anadolu Bölgesi dokumalarının desen ve kompozisyon özelliklerini yansıttığı görülmektedir. Özellikle Balıkesir, Çanakkale, Bergama yöresi dokumalarının desen ve kompozisyon özelliklerini yansıtması bakımından dikkat çekicidir.

4.6.3. Çarpana Dokumalarının Desen ve Kompozisyon Özellikleri

Çalışmamız kapsamında 5 adet çarpana dokuması incelenmiştir. Bu dokumalar; 3 adet önlük bağı (Şekil No: 3.637, 3.639, 3.647), 1 adet çuval kulpu (Şekil No: 3.644), 1 adet deve başlığından (Şekil No: 3.646, 3.647) oluşmaktadır.

İncelenen dokumalardan yola çıkarak Vezirköprü yöresi çarpana dokumalarının süsleme ve kompozisyonları geometrik esaslı nakışlardan oluşturulduğu görülmüştür.

Çarpana dokumaları iki yüzü desenli olarak dokunmuştur. Bazı dokumalarda nakışlar dokuma yüzeyinde ardışık olarak sıralanmıştır (Şekil No: 3.637, 3,639, 3.644, 3.646, 3.647, 4.18, 4.19, 4.20). Bazı dokumalarda ise farklı sayılarda kumru gözü nakışı dokunup aralara çakmak, kıvrım nakışı yerleştirilerek kompozisyon oluşturulmuştur (Şekil No: 3.641, 4.20).

Çarpana dokuma yüzeylerinin iki gruba ayrıldığı görülmektedir.

1. Grup: Bu gruptaki dokumalar dar yüzeyli çarpanalardan oluşmaktadır. Çarpana yüzeyinin kompozisyonu nakışın işlendiği orta bölüm ve kenarlarındaki çizgilerden oluşturulmuştur. Kenarlardaki çizgiler bazen verev şeklinde, bazen de fitil şeklinde çizgilerden oluşmaktadır (Şekil No: 3.637, 3.639, 3.641, 4.18, 4.19, 4.20).

2. Grup: Bu grupta daha geniş yüzeyli çapanalar yer almaktadır. Bu gruptaki çarpanaların yüzey kompozisyonu orta kısım ve iki yanlar olmak üzere üç bölüme ayırılmıştır (Şekil No: 3.644, 3.646, 3.647, 4.21). Bu grupta her bölüm nakışlarla bezenmiştir.

Şekil 4.18. Kartal kanadı nakışının ardışık sıralanışı

Şekil 4.19. Sülüklü nakışının ardışık sıralanışı

Şekil 4.20. Kumru gözü nakışı ve çakmak, kıvrım nakışının belirli aralıklarla sıralanışı

Şekil 4.21. Çarpana dokuma yüzeyinin üç bölüme ayrılması. Kartal kanadı ve kıvrım nakışı

4.6.4. Bez Dokumalarının Desen ve Kompozisyon Özellikleri

Çalışmamız kapsamında 39 adet bez dokuma tespit edilmiştir. Bu dokumalar; çember, peşkir, kundak bezi, örtü, giyim eşyaları, çanta, giyim kuşam için kullanılan bez dokumalar, perde ve pantolondan oluşmaktadır. İncelediğimiz dokumalardan bir kısmı nakışlı olup bir kısmı ise nakışsız dokumalardır. Mevcut dokumalar incelenerek süsleme ve kompozisyon özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

İncelenen dokumalardan yola çıkarak Vezirköprü yöresi bez dokumalarının süsleme ve kompozisyonları yöredeki diğer dokumalarda olduğu gibi geometrik esaslı nakışlardan oluşturulduğu görülmüştür.

Vezirköprü yöresi bez dokumalarının kompozisyonları çözgü ve atkılarla desenleme ve ayrı bir nakış ipliği ile desenleme olmak üzere iki ayrı grupta oluşturulmuştur. Çözgü ve atkılarla oluşturulan desenleme dokumanın ana dokusunda, nakış iplikleriyle oluşturulan desenleme ise dokumanın ana dokusu üzerine dokuma esnasında yapılmıştır.

Çözgü ve atkı iplikleriyle nakış ve desen oluşturmak için dokumanın zemininde kullanılan çözgü ve atkı ipliklerden farklı renkte veya farklı kalınlıkta çözgü ve atkı iplikleri kullanılmıştır. Renkli çözgü ve atkı iplikleri kullanılarak dokumaların kenarlarında, iç zeminlerinde ve dokumaların değişik yerlerinde renkli kuşaklar oluşturulmuştur. Aynı şekilde farklı kalınlıkta çözgü ve atkı iplikleriyle de dokumaların eninde veya boyunda farklı genişliklerde çizgi şeklinde kuşaklar oluşturularak dokumaya desen özelliği verilmiştir.

Çözgü ve atkılarla oluşturulan kompozisyonlar dokumanın enine veya boyuna çizgiler ve kuşaklar şeklinde görülmektedir. Bu kompozisyonlar bazı dokumalarda renkli veya düz çizgi şeklinde (Şekil No: 3.699, 3.703, 3.707, 3.719, 3.723, 3.727, 3.731, 3.735, 3.740, 4.22), bazı dokumalarda hem çizgi hem renkli kuşak şeklinde (Şekil No: 3.759, 3.760, 4.23, 4.24), bazı dokumalarda düz veya renkli kuşaklar şeklinde (Şekil No: 3.761, 4.25), bazı dokumalarda düz kuşak ve çizgi şeklinde (Şekil No: 3.754, 3.762, 3.755, 4.26, 4.27) oluşturulmuştur.

Renkli çözgü ve atkı iplikleri çember dokumalarının kenarlarında üç sıra halinde kuşak oluşturularak bordür görünümü elde edilmiştir. Renkli kuşakların dokumanın köşelerindeki kesişme yerlerinde ekose bir görünüm oluşmuştur (Şekil No: 3.650,

3.655, 3.659, 3.662, 3.667, 3.672, 3.675, 3.679, 3.683, 3.687, 3.691, 3.694, 4.28). Yörede çember dokumalarının kenarlarındaki renkli kuşaklara makam denilmektedir.

Şekil 4.22. Bez dokumaların eninde renkli çizgiler

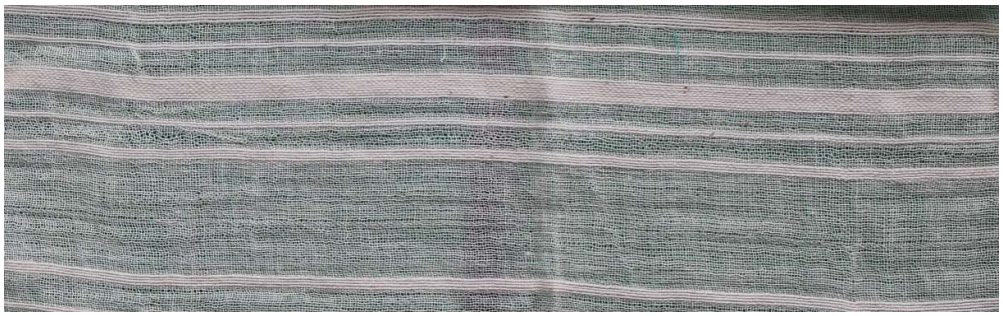
Şekil 4.23. Bez dokumaların eninde renkli kuşak ve renkli çizgiler

Şekil 4.24. Bez dokumaların eninde renkli kuşak ve renkli çizgiler

Şekil 4.25. Bez dokumaların eninde renkli kuşak ve düz kuşaklar

Şekil 4.26. Bez dokumaların eninde düz kuşak ve çizgiler

Şekil 4.27. Bez dokumaların eninde düz kuşak ve çizgiler

Şekil 4.28. Dokuma kenarlarında renkli kuşaklar ve köşelerdeki kesişme yerlerinde ekose görünüm

Bez dokumaların kompozisyonları kendi içerisinde nakışların şekil ve dokuma üzerindeki düzenlemelerine göre altı farklı grup oluşturmuştur.

1. Dokumanın kenarları kuşaklı kompozisyonlar. Bu kompozisyonlarda dokumanın kenarlarında üç sıra renkli kuşak oluşturulmuştur. Dokumanın kenarlarındaki renkli kuşaklar dokumanın iç zeminini çerçeve içerisine almıştır. Kenarları kuşaklarla çerçeve içerisine alınmış dokumaların iç zeminleri farklı kompozisyonlarla bezenmiştir. Renkli kuşakların köşelerdeki kesişme yerlerinde ekose bir görünüm elde edilmiştir. Yöredeki çemer dokumaları kenarları kuşaklı kompozisyonlu dokumalardır (Şekil No: 3.650, 3.655, 3.659, 3.662, 3.667, 3.672, 3.675, 3.679, 3.683, 3.687, 3.691, 3.694, 4.28).

2. Nakışların dokumanın yüzeyinde dönüşümlü olarak sıralanmasıyla oluşturulmuş kompozisyonlar (Şekil No: 3.655, 3.659, 3.662, 3.672, 3.743, 3.745). Kenarları kuşaklarla çerçeve içerisine alınmış kompozisyonlarda dokumaların iç zeminlerinde aynı nakışın farklı renklerle dönüşümlü olarak sıralanmasıyla veya farklı nakışların dönüşümlü olarak sıralanmasıyla bezeme oluşturulmuştur.

3. Farklı nakışlarla ayna nakışı oluşturularak bu nakışın dokumanın iç zemininde verev bir şekilde yerleştirilmesiyle oluşturulmuş kompozisyonlar (Şekil No: 3.650, 3.667, 3.675, 3.679, 3.683, 3.687, 3.691, 3.694). Bu kompozisyonlarda dokumanın kenarları kuşaklarla çerçeve içerisine alınmıştır. Ayna nakışı bazen aynı renkte bazen farklı renklerde oluşturulmuştur. Bazı dokumalarda aynı renkte ayna nakışının verev yerleştirilmesiyle iç zeminde verev kuşaklar elde edilmiştir (Şekil No: 3.650, 3.667, 3.691, 3.694). Çerçeve içerisindeki iç zemin ayna nakışının verev olarak yerleştirilmesiyle bezenmiştir.

4. Dokumanın baş ve bitiş kısımları (kısa kenarları) kuşaklı kompozisyonlar (Şekil No: 3.699, 3.703, 3.707, 3.712, 3.715, 3.719, 3.723, 3.727, 3.731, 3.735, 3.740). Bu kuşaklar bordür şeklinde düzenlenmiş ve içleri farklı nakışlarla bezenmiştir. Bazı kuşaklar ince bir bordür ile tekrar çevrelenmiştir. Bu kompozisyonlar genelde peşkir dokumalarında uygulanmıştır.

5. Dokuma zemini enine renkli ince çizgilerle kuşaklara ayrılmış kompozisyonlar (Şekil No: 3.699, 3.703, 3.707, 3.719, 3.723, 3.727, 3.731, 3.735, 3.740, 3.759, 3.760, 3.761). Bu kuşaklar dokumanın zeminini parçalara ayırmıştır. Bu kompozisyonlardan bir kısmı peşkir dokumalarının iç zeminlerinde (Şekil No: 3.699, 3.703, 3.707, 3.719, 3.723, 3.727, 3.731, 3.735, 3.740), bir kısmı ise farklı kullanım alanlarındaki bez dokumalarında görülmektedir (Şekil No: 3.759, 3.760, 3.761).

6. Dokumanın zemini enine veya boyuna çizgilerle oluşturulmuş kompozisyonlar. Bu tür kompozisyonlar farklı kalınlıkta çözgü ve atkı iplikleri kullanılarak dokumanın eninde veya boyunda bazen ince, bazen kalın çizgi veya kuşak şeklinde oluşturulmuştur.

Bu kompozisyonlar bez dokumaların farklı alanlarında kullanıldığı görülmektedir. Kenarları kuşaklı kompozisyonlarda renkli kuşaklarla birlikte dokuma yüzeyinde yer almıştır (Şekil No: 3.650, 3.655, 3.659, 3.662, 3.667, 3. 672, 3.675, 3.679, 3.683, 3.687, 3.691, 3.694).

Kundak bezi dokumalarının yüzeylerinin bölümlere ayırarak nakışlarla birlikte yüzey kompozisyonu oluşturulmuştur (Şekil No: 3.743, 3.745). Bazı dokumaların kenarlarında fitil olarak (Şekil No: 3.748), giysilik bez dokumalarda boyuna veya enine çizgi olarak kullanılmıştır (Şekil No: 3.754, 3.755, 3.756, 3.759, 3.760, 3.761,

3.762). Farklı kullanım alanlarındaki dokumalarda yüzey çizgileri olarak da kullanıldığı görülmektedir (Şekil No: 3.761).

4.7. Dokumalardaki Nakışlar

Vezirköprü yöresinde incelediğimiz halı, düz dokumalar, çarpana ve bez dokumalardaki nakışlar incelenerek değerlendirilmiştir. İncelediğimiz dokumaların nakışları geometrik şekillerden ve geometrik şemaya uydurulmuş bitkisel nakışlardan oluşturulmuş geometrik esaslı nakışlardan oluştuğu görülmektedir.

Halı dokumalardaki nakışların geometrik esaslı olarak kullanılmalarında yöredeki halı dokumalarının ilme sıklıklarının orta kalitede olmasının önemli bir etken olduğu da düşünülmektedir. Dokumanın kalitesinden dolayı bitkisel kökenli kıvrımlı nakışların geometrikleştirildiği görülmektedir. Nakışlardaki kıvrımlar giderek düz ve geometrik çizgilere doğru kaydırılmıştır. Dokuma tekniğinden kaynaklanan bazı farklılıklar dışında halı dokumalardaki nakışlar yöredeki diğer dokumalardaki nakışlarla şekil ve isim açısında benzerlik göstermektedir.

Halı dokumalarında; çengel nakışı (Şekil No: 3.25, 3.34, 3.43), çiçek nakışı (Şekil No: 3.7, 3.8, 3.14, 3.15, 3.24, 3.33, 3.42, 3.64, 3.65, 3.85, 3.111), deveboynu nakışı (Şekil No: 3.18, 3.80, 3.93, 3.112), diş nakışı, sıçan dişi nakışı, sızı nakışı (Şekil No: 3.10, 3.26, 3.35, 3.44, 3.67, 3.105, 3.110), göz nakışı (Şekil No: 3.53, 3.72, 3.77, 3.106), gül nakışı (Şekil No: 3.96), hayat ağacı nakışı (Şekil No: 3.22, 3.31, 3. 40, 3.48, 3.84, 3.91), hilal nakışı (Şekil No: 3.56), kenar kirtme nakışı (Şekil No: 3.55), kıvrım nakışı (Şekil No: 3.70, 3.71, 3.75, 3.76), kıyı suyu, kenar suyu nakışı (Şekil No: 3.98, 3.99), koçboynuzu nakışı (Şekil No: 3.21, 3.30, 3.39), küpe nakışı (Şekil No: 3.49, 3.50), saç bağı nakışı (Şekil No: 3.52), saksı nakışı (Şekil No: 3.57), sinek nakışı (Şekil No: 3.9, 3.17, 3.27, 3.36, 3.45, 3,66, 3.92, 3.112), stilize goncagül nakışı (Şekil No: 3.5, 3.61, 3.90, 3.103, 3.109), yaprak nakışı (Şekil No: 3.16, 3.23, 3.32, 3.41, 3.78, 3.79, 3.97, 3.104, 3.110), yıldız nakışı (Şekil No: 3.51, 3.62, 3.110) gibi nakışlar kullanılmıştır.

Dokumaların desenlerini oluşturan bu nakışlar dokumanın desenlerine göre dokumanın farklı yerlerinde kullanılmıştır. Bir nakış bazen dokumanın ana nakışı, bazende ara nakış olarak kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte çengel nakışı, çiçek nakışı, göz nakışı, gül nakışı, hayat ağacı nakışı, kıvrım nakışı, koçboynuzu nakışı, sitilize goncagül nakışı, yıldız nakışı genelde ana nakış olarak kullanılmıştır.

Deveboynu nakışı, diş nakışı, sızı nakışı, kenar kirtme nakışı, kıyı suyu nakışı, küpe nakışı, saksı nakışı, sıçandişi nakışı, sinek nakışı, yaprak nakışı gibi nakışlar ise ara nakışlar olarak kullanılmıştır.

Halı dokumalarında olduğu gibi düz dokumaların nakışları da geometrik esaslı nakışlardan oluşmaktadır. Dokuma tekniğinden kaynaklanan bazı farklılıklar dışında düz dokumalardaki nakışlar yöredeki halı dokumalardaki nakışlarla benzerlik göstermektedir.

Vezirköprü yöresindeki düz dokumalarda; ağlıca nakışı (Şekil No: 3.278, 3.287, 3.327), ak yazma nakışı (Şekil No: 3.144, 3.168), avcı yumruğu, avucu yumuk nakışı (Şekil No: 3.145, 3.166), boncuk nakışı (Şekil No: 3.237, 3.251, 3.284, 3.293, 3.416, 3.420, 3.424, 3.428, 3.431, 3.446, 3.450, 3.454, 3.458, 3.604), çakmak, çengel, sülüklü nakışı (Şekil No: 3.115, 3.120, 3.128, 3.134, 3.139, 3.147, 3.230, 3.243, 3.249, 3.269, 3.275, 3.298, 3.308, 3.313, 3.321, 3.328, 3.379, 3.389, 3.409, 3.417, 3.515, 3.522, 3.528, 3.533, 3.540, 3.545, 3.552, 3.557, 3.564, 3.581, 3.602), çapraz nakışı (Şekil No: 3.136, 3.142, 3.149, 3.155, 3.175, 3.176, 3.234, 3.260, 3.279, 3.280, 3.288, 3.289, 3.306, 3.337, 3.345, 3.369, 3.386, 3.400, 3.442, 3.463, 3.469, 3.475, 3.481, 3.487, 3.493, 3.499, 3.513, 3.569),çuvaltopu nakışı (Şekil No: 3.444, 3.448, 3.452, 3.456), çoban iliği nakışı (Şekil No: 3.243, 3.249, 3.269, 3.275, 3.298, 3.308, 3.313, 3.321, 3.328, 3.389, 3.409, 3.417, 3.515, 3.522, 3.528, 3.533, 3.540, 3.545, 3.552, 3.557, 3.564), deveboynu nakışı (Şekil No: 3.257, 3.263, 3.331, 3.395, 3.398, 3.582, 3.602), diş, sızı, sıçandişi, düşemük nakışı (Şekil No: 3.236, 3.244, 3.250, 3.258, 3.264, 3.270, 3.273, 3.283, 3.292, 3.322, 3.330, 3.390, 3.392, 3.394, 3.397, 3.411, 3.415, 3.419, 3.423, 3.427, 3.430, 3.445, 3.449, 3.453, 3.457, 3.464, 3.470, 3.476, 3.482, 3.488, 3.494, 3.500, 3.517, 3.523, 3.529, 3.535, 3.541, 3.547, 3.553, 3.559, 3.565, 3.570), dokuz göz nakışı (Şekil No: 3.252, 3.281, 3.290, 3.460, 3.466, 3.472, 3.478, 3.484, 3.490, 3.496, 3.520, 3.526, 3.532, 3.538), elibelinde nakışı (Şekil No:3.121, 3.123, 3.127, 3.129, 3.153, 3.154, 3.160, 3.161, 3.167, 3.172, 3.180, 3.181, 3.186, 3.187, 3.188, 3.193, 3.194, 3.195, 3.200, 3.201, 3.205, 3.212, 3.215, 3.216, 3.217, 3.224, 3.225, 3.229, 3.334, 3.335, 3.342, 3.343, 3.350, 3.351, 3.357, 3.358, 3.362, 3.370, 3.375, 3.376, 3.438, 3.439, 3.573, 3.578, 3.585, 3.590, 3.594, 3.599, 3.600, 3.601, 3.608, 3.613, 3.614), göbek nakışı (Şekil No: 3.140, 3.146, 3.171, 3.238, 3.241, 3.247, 3.255, 3.261, 3.282, 3.291, 3.300, 3.302, 3.307, 3.312, 3.319, 3.320, 3.329, 3.338, 3.344, 3.352, 3.363, 3.364, 3.368, 3.374, 3.381, 3.382, 3.383, 3.387, 3.388, 3.401,

3.403, 3.406, 3.433, 3.461, 3.467, 3.473, 3.479, 3.485, 3.491, 3.497, 3.502, 3.504, 3.505, 3.507, 3.508, 3.512, 3.544, 3.550, 3.556, 3.562, 3.568, 3.574, 3.579, 3.586, 3.595, 3.609), göz nakışı (Şekil No: 3.130, 3.213, 3.220), karabel nakışı (Şekil No: 3.296, 4.10), kekilli nakışı (Şekil No: 3.277, 3.286, 3.567), keydirme, geydirme, kençe, bayrak nakışı (Şekil No: 3.115, 3.120, 3.128, 3.134, 3.139, 3.147, 3.379), kıvrım, kıvrımlı nakışı (Şekil No:3.159, 3.223,3.573, 3.578, 3.585, 3.590, 3.594, 3.608, 3.613), kıyı suyu nakışı (Şekil No: 3.575, 3.580, 3.587, 3.591, 3.596, 3.603, 3.610, 3.615), koçboynuzu, goçlu nakışı (Şekil No: 3.158, 3.367, 3.373), koyungözü nakışı (Şekil No: 3.174, 3.184, 3.191, 3.198), kudret nakışı (Şekil No: 3.325, 3.462, 3.468, 3.474, 3.480, 3.486, 3.492, 3.498, 3.521, 3.527, 3.539, 3.551, 3.563), kuzu nakışı (Şekil No: 3.619, 3.623, 3.627, 3.631, 3.635), küpe nakışı (Şekil No: 3.183, 3.189, 3.196, 3.218), muska nakışı (Şekil No: 3.124, 3.227, 3.336, 3.336, 3.441), ok, yay, yaba nakışı (Şekil No: 3.516, 3.534, 3.546, 3.558), öküz sadırı nakışı (Şekil No: 3.620, 3.624, 3.628, 3.632, 636), pıtrak (Şekil No: 3.116, 3.121, 3.122, 3.127, 3.131, 3.135, 3.141, 3.152, 3.160, 3.162, 3.173, 3.179, 3.182, 3.188, 3.195, 3.202, 3.206, 3.217, 3.226, 3.341, 3.349, 3.359), sandık, tarak nakışı (Şekil No:3.151, 3.164, 3.170, 3.178, 3.211, 3.240, 3.246, 3.267, 3.299, 3.303, 3.311, 3.324, 3.385), sıçandişi, suyolu, sığır sidiği (Şekil No: 3.124, 3.203, 3.207, 3.336, 3.346, 3.354, 3.365, 3.371, 3.380, 3.440, 3.441), sızı nakışı (Şekil No: 3.208), taş göbek nakışı (Şekil No: 3.266, 3.272, 3.503, 3.511, 3.519, 3.525, 3.531, 3.537, 3.543, 3.549, 3.555, 3.561), topalca, ersin nakışı (Şekil No: 3.117, 3.136, 3.142, 3.155, 3.175, 3.254, 3.260, 3.279, 3.280, 3.288, 3.289, 3.306, 3.345, 3.353, 3.386, 3.400, 3.463, 3.469, 3.475, 3.481, 3.487, 3.493, 3.499, 3.513, 3.569), V şekilli nakış (Şekil No: 3.404), yarım topalca, topal çiçek nakışı (Şekil No:3.235, 3.315, 3.326), yedi bala, etlik nakışı (Şekil No: 3.148, 3.156, 3.242, 3.248, 3.256, 3.262, 3.268, 3.274, 3.297, 3.408, 3.421, 3.425, 3.514), yıldız nakışı (Şekil No: 3.165, 3.190, 3.219) gibi nakışlar kullanılmıştır.

Vezirköprü çarpana dokumalarında; çengel, çift kıvrım, kıvrım, sülüklü nakışı (Şekil No: 3.640, 3.643, 3.645, 3.649), kartal kanadı nakışı (Şekil No: 3.638, 3.648), kumru gözü nakışı (Şekil No: 3.642) gibi nakışlar kullanılmıştır.

Vezirköprü yöresi bez dokumalarında; ay bütünü nakışı (şekil 3.666, 3.674, 3.684, 3.749), ayna nakışı (Şekil No: 3.657, 3.670, 3.678, 3.682, 3.686, 3.690, 3.693, 3.697, 3.702, 3.706, 3.710, 3.713, 3.718, 3.722, 3.726, 3.730, 3.734, 3.738, 3.753, 3.757), baygun nakışı (Şekil No: 3.663, 3.695, 3.709, 3.716, 3.721, 3.728, 3.732,

3.736, 3.746, 3.747), demirkırat nakışı (Şekil No: 3.673, 3.676, 3.680, 3.688, 3.708, 3.720, 3.741, 3.751), kedi izi nakışı (şekil 3.660), koyungözü nakışı (Şekil No: 3.671, 3.677, 3.685, 3.689, 3.744), muska, tüfe, tufa nakışı (Şekil No: 3.701, 3.717, 3.729, 3.742), mühür nakışı (Şekil No: 3.664, 3.668, 3.669, 3.681, 3.692, 3.696, 3.700, 3.704, 3.714, 3.724, 3.725, 3.733, 3.737, 3.752, 3.758), tarak dişi nakışı (Şekil No: 3.705, 3.711, 3.739), zencir, zincir (Şekil No: 3.654) gibi nakışlar kullanılmıştır.

Vezirköprü yöresi dokumalarında nakışların farklı renk ve düzenlemeleriyle çok çeşitli desen ve kompozisyonlar elde edilmiştir. Dokumalardaki bazı nakışlar farklı nakışların birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Aynı şekilde dokumaların desenlerinin de bazen tek bir nakış ile bazen farklı nakışların birlikte düzenlenmesiyle oluşturulduğu görülmektedir.

Anadolu'da dokumalardaki bezemeyi oluşturan öğelere yörelere göre değişiklik göstermekle birlikte nakış, yanış, yangış, yaneş, nanış, nağış, örnek, bezek, model, göl, motif[289] gibi farklı isimler verilmektedir. Vezirköprü yöresinde de dokumalardaki bezeme öğelerini oluşturan unsurlara nakış, nağış, yanış,[290] gibi isimler verildiği görülmektedir. Bununla birlikte kıvrım nakışlı palas (Şekil No: 3.221, 3.228), koçlu palas (Şekil No: 3.157), nakışlı (koçlu) namazlık (Şekil. No: 3.366, 3.372), sızılı kilim (Şekil No: 3.391, 3.393, 3.396) gibi bazı dokumalar üzerlerindeki nakışların isimleriyle de anıldığı görülmüştür.

Vezirköprü yöresinde nakış isimleri genelde insanların çevresinde gördüğü eşya, bitki, hayvan yahut başka canlılardan esinlenerek verildiği gözlemlenmiştir. Benzetilen nesne stilize edilip geometrikleştirilerek kullanılmıştır. Kenarsuyu, kıyı suyu, kenar kirtme gibi nakışlar ise dokumada kullanıldığı yerin veya bölümün adıyla isimlendirilmiştir. Ayrıca Türk dokuma sanatında yaygın olarak kullanılan nakışların da kullanıldığı görülmektedir.

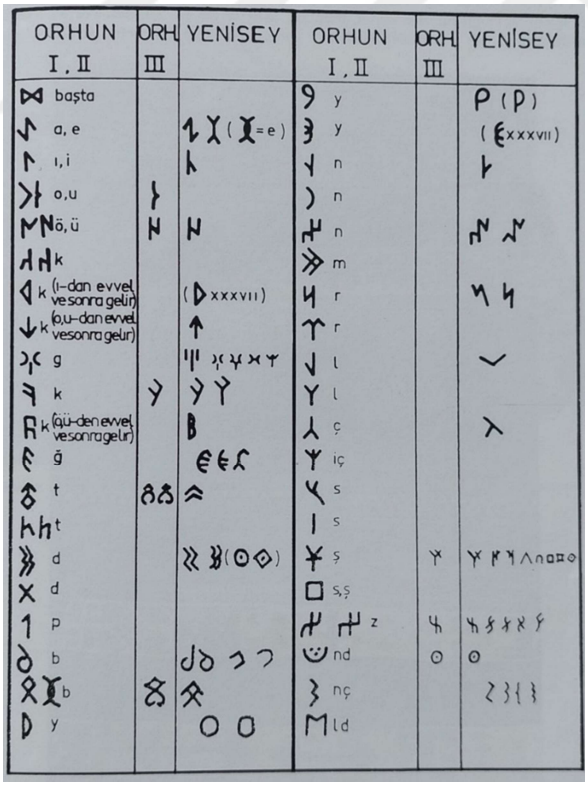
Vezirköprü yöresindeki dokumalarda görülen ve Türk dokuma sanatlarında yaygın olarak kullanılan nakışlardan; çapraz nakışı, çengel, çakmak nakışı, çuvaltopu nakışı, deveboynu nakışı, diş nakışı, elibelinde nakışı, göz nakışı, hayat ağacı nakışı,

[289] Deniz, *Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kili-Cicim-Zili)*, s. 6; Neriman Görgünay, *Oğuz Damgaları ve Göktürk Harflerinin El Sanatlarımızdaki İzleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002, s. 2; Şerife Atlıhan, "Fethiye Bölgesi Deve Kilimleri", *Sanat*, S. 3, Kasım 1993, ss. 104-120; Tural, *İlmek'e Yansıyan Şiir: Halı-Kilim*, s. 37.

[290] Cennet Çiçekdağı, Kişisel Görüşme, 27 Temmuz 2021; Şehri Doğan, Kişisel Görüşme, 11 Şubat 2021.

kenar suyu, kıyı suyu nakışı, koçboynuzu nakışı, küpe nakışı, muska nakışı, pıtrak nakışı, sandık, suyolu nakışı, tarak nakışı, yedibala nakışı, yıldız nakışı genel anlamlarıyla ele alınmıştır.

Çapraz nakışı: Dokuma sanatlarımızda kullanılan nakışlardan bazılarının Göktürk harflerine benzerliği dikkat çekmektedir. Yöredeki dokumalarda da buna benzer nakışlar kullanılmıştır. Göktürk alfabesinde "D" sesi veren aynı zamanda Kızık Damgası olan "X" şeklinde nakışların[291] (Şekil No: 4.29)[292] yöredeki dokumalarda da kullanıldığı görülmektedir. Bu şekil yörede çapraz nakışı olarak isimlendirilmiştir (şekil 3.149, 3.176, 3.277, 3.286, 3.292, 3.337, 3.369, 3.442). Ayrıca topalca, ersin denilen nakışıların da küçük ayrıntılarla çapraz nakışından türetildiği anlaşılmaktadır (Şekil No: 3.117, 3.136, 3.142, 3.155, 3.175, 3.256, 3.268, 3.276, 3.285, 3.312, 3.318, 3.345, 3.352, 3.386, 3.400, 3.463, 3.469, 3.475, 3.481, 3.487, 3.493, 3.499, 3.561). Topalca nakışının yarısı ile yapılan nakışlara da yarım topalca, topal çiçek, ağlıca nakışı denilmektedir (Şekil No: 3.265, 3.284, 3.293, 3.326, 3.327).

Şekil 4.29. Runik Türk Alfabesi (Kırzıoğlı, 2002)

[291] Muharrem Ergin, *Orhun Abideleri*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2003; Görgünay, *Oğuz Damgaları ve Göktürk Harflerinin El Sanatlarımızdaki İzleri*, s. 70.
[292] Görgünay, *Oğuz Damgaları ve Göktürk Harflerinin El Sanatlarımızdaki İzleri*, s. 61.

Çengel/çakmak nakışı: Anadolu'nun hemen hemen bütün bölgelerindeki dokumalarda ve diğer el sanatlarında görülmektedir. Birlik beraberlik anlamlarının yanı sıra,[293] koruma ile ilgili anlamları, dişil eril, kadın erkek, rüzgâr su gibi zıt ve değişik kavramları da sembolize etmektedir.[294]

Yörede çakmak, çengel nakışı, çoban iliği, sülüklü, çift kıvrım gibi isimlerle bilinmektedir (Şekil No: 3.25, 3.34, 3.43, 3.230, 3.237, 3.244, 3.250, 3.258, 3.263, 3.271, 3.301, 3.307, 3.328, 3.389, 3.417, 3.514, 3.520, 3.525, 3.532, 3.537, 3.544, 3.549, 3.556, 3.568, 3.581, 3.602, 3.640, 3.643). Yöredeki dokumalarda keydirme olarak bilinen nakış çengel/çakmak/nakışından oluşturulmuştur. Keydirme, geydirme, kençe, bayrak gibi isimlerle de bilinmektedir (Şekil No: 3.115, 3.120, 3.128, 3.134, 3.139, 3.147, 3.379). Keydirme nakışı Samsun Ondokuz Mayıs ilçesi Yörükler köyünde keydirme, geydirme anlamlarının yanı sıra bayrak yanışı[295] olarak da isimlendirilmektedir. Bu nakış Niğde Yöresinde Sarıkeçili Türkmenlerinin damgası olarak da kullanılmaktadır.[296]

Çakmak nakışı dokumalarda çoğunlukla ara nakış olarak, keydirme (geydirme) nakış ise dokuma deseninin ana nakışı olarak kullanılmıştır.

Çakmak/çengel/çoban iliği nakışı Pazırık at haşasındaki "S" nakışı ile (Şekil No: 4.29),[297] 15.yüzyıl Konya hayvanlı halısındaki hayvan figürü içindeki dolgu nakışı ile (Şekil No: 4.31, 4.32)[298] büyük benzerlik göstermektedir. Yozgat yöresinde eyerkaşı, Toroslarda eyerkaşı, turnakatarı[299] gibi isimleri vardır. Bununla birlikte Anadolu'da farklı yörelerde farklı dokuma ve el sanatlarındaki çakmak nakışları ile (Şekil No: 4.33, 4.34)[300] benzerlikleri dikkat çekmektedir. Karşılaştırdığımız nakışlar ile yöredeki çakmak/çengel/çoban iliği nakışının Türk sanatında ve yörede geçmişten günümüze dek kullanıldığını göstermesi açısından önem taşımaktadır.

---

[293] Naile Rengin Oyman, "Bazı Anadolu Kilim Motiflerinin Sembolik Çözümlemesi", *Arış*, S. 14, 2019, s. 9; Özlem Alp, "Konya Yöresi Kilimlerinde Sembolik Motifler ve Oğuz Damgaları", *Türk Dünyası Kültür ve Sanat Sempozyumu,* Isparta 2000, s. 353.

[294] Erbek, Mine Erbek, *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002, s. 138.

[295] Hüseyin Kurt, *Karadeniz'in Son Konargöçerleri Samsun Yörükleri*, Ayata Kitap, Ankara 2021, s. 209.

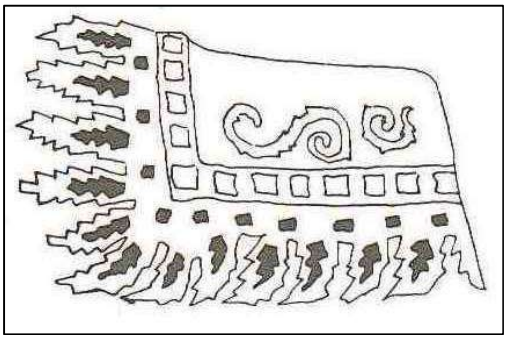
[296] Kırzıoğlu, *Altaylar'dan Tuna Boyu'na Türk Dünyası'nda Ortak Yanışlar*, s. 75.

[297] Tekçe, *Pazırık Altaylardan Bir Halının Öyküsü*, s. 142

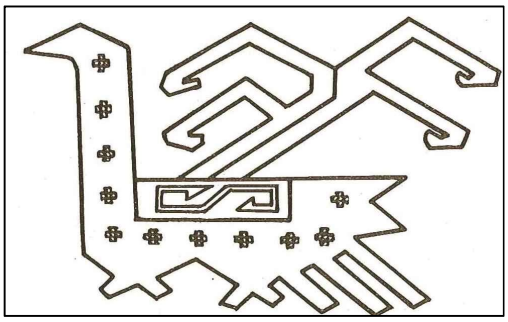
[298] Aslanapa, *Türk Halı Sanatı'nın Bin Yılı*, s. 46.

[299] Soysaldı, *Düz Dokuma Teknikleri ve Teknik Desen Çizimleri*, ss. 113-114.

[300] Kırzıoğlu, *Altaylar'dan Tuna Boyu'na Türk Dünyası'nda Ortak Yanışlar*, s. 79.

Şekil 4.30. Pazırık halısındaki at haşası çizimi (Tekçe, 1993)

Şekil 4.31. Konya hayvanlı halısından figür çizimi (Aslanapa, 1987)

Şekil 4.32. Horoz figürlü halı (Aslanapa, 1987)

Şekil 4.33. Çakmak "S" nakışlı peşkir (Kırzıoğlu, 2001)

Şekil 4.34. Çakmak "S" nakışlı yün çorap (Kırzıoğlu, 2001)

Çuvaltopu nakışı: Göz nakışından türetilmiş dokuzgöz nakışının iki yan tarafındaki göz nakışının ortadaki nakışlarla bağlantısının olmadığı nakış düzenlemesidir. Ayrıca keneraladaki iki göz nakışının orta kısmındaki bağlantılarının kesilmesiyle elibelinde nakışına da dönüştürülebilmektedir. Çoğunlukla çuval dokumalarında görüldüğü için çuvaltopu nakışı denilmiştir (Şekil No: 3.444, 3.448, 3.452, 3.456).

Deveboynu nakışı: Küçük kırık çizgilerin arka arkaya sıralananmasıyla oluşan ve deveboynuna benzetilen bir nakıştır. Türk sanatlarında mimaride, taş ve çini süslemelerinde ve dokumalarda sık sık kullanılmıştır. Anadoluda deveboynu, kaydırma, kırma, akıtma, aşşık gibi farklı isimlerle de bilinmektedir.[301] Vezirköprü yöresinde deveboynu, kaydırma olarak isimlendirilmektedir (Şekil No: 3.18, 3.80, 3.93, 3.112, 3.115, 3.321, 3.331, 3.395, 3.398, 3.582, 3.605, 4.42).

Diş nakışı: Yörede diş, sıçandişi ve sızı gibi isimlerle bilinmektedir. Dokumalardaki kuşakların kenarlarında, baş ve bitişlerdeki bordür kenarlarında iki rengin diş şeklinde yanyana dönüşümlü yerleştirilmesiyle oluşturulmuş nakışlardır. Çoğunlukla iki sıra atkı atılarak zili dokuma tekniğinde dokunmuştur (Şekil No: 3.10, 3.26, 3.35, 3.44, 3.67, 3.100, 3.105, 3.245, 3.248, 3.272, 3.280, 3.289, 3.294, 3.302, 3.308, 3.316, 3.322, 3.330, 3.390, 3.392, 3.394, 3.397, 3.411, 3.415, 3.419, 3.423, 3.427, 3.430, 3.445, 3.449, 3.453, 3.457, 3.464, 3.470, 3.476, 3.482, 3.488, 3.494, 3.500, 3.515, 3.521, 3.527, 3.533, 3.539, 3.545, 3.551, 3.557, 3.562, 3.570, 4.85). Nakışın biraz daha büyüğüne boncuk, dişemük gibi isimler verilmiştir (Şekil No: 3.281, 3.290, 3.295, 3.309, 3.416, 3.420, 3.424, 3.428, 3.431, 3.446, 3.450, 3.454, 3.458, 3.604).

Elibelinde nakışı: Vezirköprü yöresi dokumalarında yaygın olarak kullanılan bir nakıştır. Yöredeki dokumalarda farklı tiplerde elibelinde nakışı, elibelinde nakışıyla düzenlenmiş farklı tiplerde desenler oluşturulmuştur. Yörede elibelinde nakışlarına "elibelinde nakışı/yanışı" denilmektedir (Şekil No: 3.123, 3.129, 3.153, 3.154, 3.161, 3.167, 3.172, 3.180, 3.186, 3.187, 3.193, 3.194, 3.200, 3.201, 3.205, 3.212, 3.215, 3.216, 3.224, 3.225, 3.229, 3.334, 3.335, 3.342, 3.343, 3.350, 3.351, 3.357, 3.358, 3.362, 3.370, 3.375, 3.376, 3.438, 3.439, 3.573, 3.578, 3.585, 3.590, 3.594, 3.599, 3.600, 3.601, 3.608, 3.613, 3.614).

[301] Kırzıoğlu, *Altaylar'dan Tuna Boyu'na Türk Dünyası'nda Ortak Yanışlar*, s. 209.

Yördeki dokumalarda kullanılan elibelinde nakışı ana biçimi bozulmadan farklı tiplerde de kullanılmıştır. Kıvrım nakışı olarak simlendirilen nakışın elibelinde nakışı ve çengel nakışından oluşturulduğu görülmektedir (Şekil No: 3.159, 3.573, 3.578, 3.585, 3.590, 3.594, 3.608, 3.613, 3.649, 3.645). Kıvrım nakışının işlenişinin zorluğundan ve çok oyalayıcı olduğundan dolayı Anadolunun değişik yörelerinde karıboşatan, gelinboğan, gelinçatlatan, sülük gibi isimler verildiği görülmektedir.[302] Kıvrım nakışı bazı dokumalarda tek yönlü, bazı dokumalarda ise çift yönlü olarak kullanılmıştır.

Elibelinde nakışı dişilik, analık, doğurganlık, üreme, uğur, bereket, kısmet, mutluluk ve neşeyi sembolize eden bir nakıştır.[303] Kadının doğurganlık, hamilelik, doğum ve doğum sonrası olgularının değişik şekillerdeki sembolleridir.[304] Bu nakışın kızlar için ve evli kadınlar için farklı şekil ve yorumları vardır. Elibelinde nakışının; kız nakışları, yeni evli kız, gelin ve evli kadın nakışları anlamlarında farklı şekilleri mevcuttur.[305] Ayrıca Eşme yöresinde kıvrım nakışı, Kayseri yöresinde nakışın zor dokunuşundan dolayı aman kız nakışı, Eskişehir Yörük dokumalarında kahküllü kızlar nakışı olarak bilinmektedir.[306] Nakışın ana biçimi değiştirilmeden küçük ayrıntılarla Anadolu'nun farklı yörelerindeki dokumalarda çok çeşitli elibelinde nakışı oluşturulmuştur. Yöredeki dokumacıların elibelinde nakışının anlamları konusunda detaylı bilgisinin olmadığı görülmüştür.

Göz nakışı: Korunma ile ilgili nakışlardandır. Nazar ve kem gözlerden, kötü gözlerin etkilerinden korunmak için kullanılmıştır. Geometrik üçgen, dörtgen, dikdörtgen, haç ve yıldız şekillerinde uygulamaları vardır. Çoğunlukla dörde bölünmüş eşkenar dörtgen şeklinde uygulamaları görülür.[307] Yöredeki dokumalarda eşkenar dörtgen, dörde bölünmüş dörtgen şeklinde uygulamaları görülmektedir (Şekil No: 3.53, 3.72, 3.77, 3.106). Yöredeki diğer nakışların isimlendirilmelerinde olduğu gibi göz nakışı da benzetildiği nesnelerle yahut eşyalarla isimlendirilmiştir. Yörede göbeğe benzetildiğinden dolayı göz nakışına göbek nakışı da denilmektedir. Dörtgen şeklindeki dokuz adet göz nakışıyla oluşturulan nakışa dokuzgöz nakışı, çarpana

[302] Kırzıoğlu, *Altaylar'dan Tuna Boyu'na Türk Dünyası'nda Ortak Yanışlar*, s. 243.
[303] Erbek, *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, s. 12; Oyman, "Bazı Anadolu Kilim Motiflerinin Sembolik Çözümlemesi", s. 9; Alp, "Konya Yöresi Kilimlerinde Sembolik Motifler ve Oğuz Damgaları", s. 353.
[304] Mehmet Ateş, *Mitolojiler Semboller ve Halılar*, Net Turistik Yayınları, İstanbul 1996, s. 31.
[305] Yusuf Durul, *Türk Kilim Motifleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1987.
[306] Kırzıoğlu, *Altaylar'dan Tuna Boyu'na Türk Dünyası'nda Ortak Yanışlar*, s. 143.
[307] Erbek, *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, s. 128.

dokumalarındaki göz nakışına kumru gözü nakışı denildiği görülmüştür (Şekil No: 3.278, 3.287, 3.310, 3.444, 3.448, 3.452, 3.456, 3.460, 3.466, 3.472, 3.478, 484, 3.490, 3.496, 3.512, 3.518, 3.524, 3.530, 3.642).

Göbek nakışı olarak isimlendirilen nakışın da göz nakışı kökenli olduğu düşünülmektedir (Şekil No: 3.130, 3.140, 3.146, 3.171, 3.213, 3.220, 3.239, 3.252, 3.257, 3.262, 3.269, 3.270, 3.279, 3.288, 3.296, 3.299, 3.305, 3.313, 3.319, 3.329, 3.338, 3.344, 3.353, 3.363, 3.364, 3.368, 3.374, 3.381, 3.382, 3.383, 3.387, 3.388, 3.401, 3.403, 3.406, 3.433, 3.461, 3.467, 3.473, 3.479, 3.485, 3.491, 3.497, 3.502, 3.504, 3.505, 3.507, 3.508, 3.536, 3.542, 3.548, 3.554, 3.560, 3.565, 3.574, 3.579, 3.586, 3.595, 3.606). Farklı sayılarda göz nakışının birleştirmesiyle taş göbek nakışı (Şekil No: 3.241, 3.247, 3.503, 3.511, 3.517, 3.523, 3.529, 3.535, 3.541, 3.547, 3.553, 3.564) ve karabel nakışı (Şekil No: 3.235) elde edilmiştir.

Hayat ağacı nakışı: Sürekli gelişen, cennete yükselen hayatın, dikey sembolizmini oluşturur. Sürekli değişim ve gelişim içinde yaşayan evreni sembolize etmektedir. Bereketi, hayatın devamlılığını, ölümsüzlüğü, sonsuzluğu, devamlılığı temsil eder.[308] Hayat ağacı, Türk mitolojisinde hem İslam öncesi, hem İslam sonrası farklı konularda ve farklı kompozisyonlarla yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir.[309] Yöredeki dokumalarda da hayat ağacı nakışı kullanılmıştır (Şekil No: 3.22, 3.31, 3.40, 3.48, 3.84, 3.91).

Küpe nakışı: Doğum, çoğalma, aşk, evlilik, sevgi ile ilgili nakışlardandır. Dokumalarda sarkık küpe şeklinde işlenmiştir. Saçbağı nakışı gibi (Şekil No: 3.52) genç kızların evlilik isteğini simgelemektedir.[310] Anadolunun hemen hemen her yöresinde dokumalarda sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Vezirköprü yöresi dokumalarında da küpe nakışı kullanılmıştır (Şekil No: 3.49, 3.50, 3.183, 3.189, 3.196, 3.218, 4.38).

Koçboynuzu nakışı: Bu nakışın hem halı dukumalarda hem de düz dokumalarda kullanıldığı görülmektedir (Şekil No: 3.21, 3.30, 3.39, 3.158, 3.367, 3.373).

---

[308] Alp, "Konya Yöresi Kilimlerinde Sembolik Motifler ve Oğuz Damgaları", s. 353; Erbek, *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, s. 128; Oyman, "Bazı Anadolu Kilim Motiflerinin Sembolik Çözümlemesi", ss. 9-10.

[309] Bahattin Ögel, *Türk Mitolojisi*, C.I, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2010; Yaşar Çoruhlu, *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*, Kabalcı Yayıncılık, İstanbul 2017, ss. 172-180.

[310] Erbek, *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, s. 70.

Yörede koçboynuzu nakışı, koçboynuzu yanışı, koçlu, goçlu olarak bilinmektedir. Bazı dokumalara üzerindeki nakıştan dolayı koçlu, goçlu (Şekil. No: 3.366, 3.372) denilmektedir. Koçboynuzu nakışı bereket, verimlilik, kahramanlık, güç, kuvvet, erkeklik, mutluluk, sıhhat ve saadet sembolü[311] olarak dokuma sanatlarında yaygın olarak kullanılmıştır. Koçboynuzu nakışı Anadolu'nun çoğu yöresinde farklı renk ve kompozisyonlarda elibelinde, koçboynuzu, kıvrım gibi isimlerle de bilinmektedir. Koçboynuzu nakışının Yörük ve Türkmen dokumalarında sıklıkla kullanıldığı görülmektedir.[312]

Yöredeki dokumalarda kullanılan koçboynuzu nakışının Anadolu'nun diğer yörelerindeki koçboynuzu nakışları ile benzerlik göstermektedir. Özellikle Antalya, Burdur, Çorum, Denizli, Gaziantep, Niğde, Tokat,[313] Niğde Üçkapılı Yaylası Yörükleri[314] dokumalarındaki koçboynuzu nakışlarıyla biçim olarak büyük benzerlik göstermektedir.

Muska nakışı: Nazar değmesine karşı kullanılan eşkenar üçgenle sembolize edilen şekillerdeki nakışlara muska nakışı denilmektedir. Nazar, kem göz, kötü göz, göz değmesi, göze gelme, pis göz gibi bilinen ve insanlara, hayvanlara, eve, mala-mülke zarar verdiğine inanılan nazardan korunmak için dualaların yazıldığı şerit şeklindeki kâğıdın üçgen şeklinde katlanarak muşamba, gümüş veya buna benzer nesnelere sarılmasına muska denilmektedir. Muskanın üçgen şeklinden dolayı dokumalardaki üçgen şeklinde nakışlara muska nakışı denilmektedir. Muska nakışı bazen tek başına, bazen üçgen şeklindeki çizgilerin renk farklılığından oluştuğu görülmektedir.

Vezirköprü yöresi dokumalarında muska nakışının da kullanılmıştır. (Şekil No: 3.227, 3.441, 3.729). Muska nakışı bazen üçgen şeklinde, bazen üçgen şeklinde çizgilerle zemin oluşturulmuştur. Yörede tufa nakışı, sığır sidiği nakışı gibi bazı muska nakışlarının benzetildiği şeklin ismi ile de söylendiği görülmektedir (Şekil No: 3.124, 3.336, 3.701, 3.717).

---

[311] Alp, "Konya Yöresi Kilimlerinde Sembolik Motifler ve Oğuz Damgaları", s. 353; Ateş, *Mitolojiler Semboller ve Halılar*, s. 153; Erbek, *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, s. 30; Meldan Tanrısal, "Türk ve Navaho Halılarının Dili", *Arış*, S. 1, 1997, s. 104; Oyman, "Bazı Anadolu Kilim Motiflerinin Sembolik Çözümlemesi", s. 9.

[312] Atlıhan, "Fethiye Bölgesi Deve Kilimleri", s. 101.

[313] Erbek, *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, ss. 39-42.

[314] Durul, *Türk Kilim Motifleri*, s. 24.

Pıtrak nakışı: Pıtrak bitkisinden esinlenerek oluşturulmuş bereket ve nazar gibi sembolik anlamlar içermektedir.[315] Yörede pıtrak nakışı olarak bilinmekte olup dokumalarda ara nakış olarak kullanılmıştır (Şekil No: 3.182, 3.202, 3.206).

Sandık nakışı: Evlilik beklentisi, evlilik, çeyiz, çeyiz sandığı, çocuk isteği, doğum, çoğalma, neslin devamlılığı gibi anlamlar içermektedir. Bazı toplumlarda bu anlamların yanı sıra ölüm simgesi olarak ta kullanılmıştır.[316] Yörede "sandık nakışı/yanışı" olarak isimlendirilmektedir. Yöredeki dokumalarda görülen sandık nakışı kare şeklinde olup alt ve üst kenarlarında tarak dişi şeklinde dışa doğru bir çıkıntı oluşturmaktadır. Tarak dişine benzerliğinden dolayı tarak nakışı, taraklı gibi isimler de verilmiştir. Bu nakış çoğunlukla düz dokumalarda kullanılmıştır (Şekil No: 3.151, 3.164, 3.170, 3.178, 3.210, 3.211, 3.238, 3.242, 3.253, 3.261, 3.267, 3.298, 3.304, 3.324, 3.385). Yöredeki dokumalarda kullanılan sandık nakışı Afyon, Ankara, Denizli, Malatya, Mersin, Sivas, Konya ve Tokat yöresi dokumalarındaki sandık nakışlarıyla benzerlik göstermektedir.[317]

Yöredeki dokumalarda görülen sandık nakışının farklı kompozisyonları vardır. Bazı dokumalarda dokumanın ana nakışı olarak, dokumanın tüm yüzeyinde bezemeyi oluşturmuştur (Şekil No: 3.209). Bazı dokumalarda ise ara nakış olarak kuşaklar halinde veya desenin aralarına serpiştirilerek kullanılmıştır (Şekil No: 3.150, 3.163, 3.169, 3.177, 3.233, 3.240, 3.251, 3.259, 3.266, 3.297, 3.303, 3.323, 3.384). Dokuma yüzeyindeki sandık nakışları farklı renklerde dokunarak zengin bir kompozisyon oluşturulduğu da gözlemlenmiştir (Şekil No: 3.169, 3.177, 3.209).

Suyolu nakışı: Suyolu nakışının su ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Bu kapsamda su, yeniden doğuşun, bedensel ve ruhsal yenilenmenin, bereket, soyluluk, bilgelik, saflık ve erdemin sembolize edilmesinin yanı sıra, yaşamı da simgelemektedir. Suyolu hayatın, arınmanın, yeniden doğumun ve yaşamın sembolü olarak görülmüştür.[318]

Yörede kıyı suyu, kenar suyu, kenar kirtme gibi isimlerle de bilinmektedir. Bazı suyolu nakışları sığır sidiği olarak isimlendirilmiştir (Şekil No: 3.124, 3.203, 3.207,

[315] Erbek, *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, s. 108.
[316] Alp, "Konya Yöresi Kilimlerinde Sembolik Motifler ve Oğuz Damgaları", s. 353; Ateş, *Mitolojiler Semboller ve Halılar*, s. 153; Erbek, *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, s. 80; Oyman, "Bazı Anadolu Kilim Motiflerinin Sembolik Çözümlemesi", s. 9.
[317] Durul, *Türk Kilim Motifleri*, Erbek, *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*,
[318] Erbek, *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, ss. 102-103.

3.336, 3.346, 3.354, 3.371, 3.380, 3.440). Suyolu nakışı genelde dokumaların kenar bordürlerinde kullanılmıştır. Kenar bordürlerinde kullanıldığından dolayı kıyı suyu, kenar suyu, kenar kirtme gibi isimlerle de anılmaktadır (Şekil No: 3.25, 3.34, 3.43, 3.54, 3.55, 3.97, 3.98, 3.99, 3.441, 3.575, 3.580, 3.587, 3.591, 3.596, 3.603, 3.610, 3. 615).

Baklava dilimlerinin karşılıklı çapraz köşelerinden uzantılar çıkarılarak oluşturulan uzantılı baklava nakışlarına da kıyı suyu nakışı denilmektedir (Şekil No: 3.575, 3.587, 3.591, 3.596, 3.610, 3.615). Bu nakışı Eşme Altınbaş kilimlerinde, Özbekistan'da Semerkand Uluğbey Medresesi kubbe altı çinilerinde de görmekteyiz.[319]

Yedibala nakışı: Halk arasında yedi çocuk ya da yedi bala (çocuk) şeklinde yorumlanmasından dolayı yedibala nakışı olarak isimlendirilmiştir.[320] Yedibala nakışı yöredeki dokumalarda yaygın olarak kullanılmaktadır. Nakış çoğunlukla etlik nakışı olarak, kısmen yedibala nakışı olarak bilinmektedir. Yedibala nakışının yöredeki dokumalarda da kullanılışı, yöredeki dokumaların Çanakkale yöresi dokumaları ile bağlantısını gösteren önemli nakışlardan birisidir (Şekil No: 3.148, 3.156, 3.236, 3.243, 3.249, 3.300, 3.306, 3.314, 3.320, 3.408, 3.421, 3.425, 3.567).

Yıldız nakışı: Bereket, mutluluk, çoğalma[321] ile ilgili nakışlar içerisinde değerlendirilen bir nakıştır. Halk inanışlarında büyük bir yer tutuğu görülmektedir. Türk sanatlarında hem İslam öncesi hem İslam sonrası çok yaygın bir kullanım alanı vardır. Bazı kaynaklarda Orta Asya ve Hun kökenli olduğu belirtilmektedir.[322] Yıldız nakışı Türk dokuma sanatlarında, halı, kilim, cicim ve zili dokumalarında yaygın olarak görülmektedir.[323] Bununla birlikte hemen hemen tüm el sanatları süslemelerinde farklı tiplerde yıldız nakışı kullanılmıştır.

Yöredeki halı ve düz dokumalarda farklı şekillerde yıldız nakışı kullanılmıştır (Şekil No: 3.51, 3.62, 3.63, 3.110, 3.165, 3.190, 3.197, 3.219). Ayrıca dokumaların

[319] Kırzıoğlu, *Altaylar'dan Tuna Boyu'na Türk Dünyası'nda Ortak Yanışlar*, s. 256.
[320] Deniz, *Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kilim-Cicim-Zili)*, s. 56.
[321] Alp, "Konya Yöresi Kilimlerinde Sembolik Motifler ve Oğuz Damgaları", s. 353; Erbek, *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, ss. 82-99; Oyman, "Bazı Anadolu Kilim Motiflerinin Sembolik Çözümlemesi", ss. 9-10.
[322] Erbek, *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, s. 86.
[323] Erbek, *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, s. 92.

göbek madalyonlarının yıldız şeklinde oluşturulduğu da görülmektedir (Şekil No: 31.88, 3.89).

Çubuk nakışı: Düz dokumalarda kilim dokuması tekniğinde dokunmuş, enine renkli dar şeritlere çubuk (çıbık), biraz daha geniş şeritlere tahta denilmektedir. Bu şeritler arasındaki nakışlı kuşaklara goraf denilmektedir (Şekil No: 4.3, 4.4, 4.5).

Yöredeki nakışların isimlendirilmelerinde halkın çevresinde gördüğü hayvanlar, eşyalar ve nesneler önemli bir etken olmuştur. Bazı nakışlar insanların gördükleri hayvanlara, eşyalara ve nesnelere benzetilerek isimlendirildiği görülmektedir. Ak yazma nakışı (Şekil No: 3.144, 3.168), avcı yumruğu, avucu yumuk nakışı (Şekil No: 3.145, 3.166), ayna nakışı (Şekil No: 3.653, 3.657, 3.658, 3.670, 3.678, 3.682, 3.686, 3.690, 3.693, 3.697, 3.702, 3.706, 3.710, 3.713, 3.718, 3.722, 3.726, 3.730, 3.734, 3.738, 3.753, 3.757), baygun nakışı (Şekil No: 3.663, 3.665, 3.695, 3.397, 3.698, 3.709, 3.716, 3.718, 3.721, 3.728, 3.730, 3.732, 3.736, 3.746, 3.747), demirkırat nakışı (Şekil No: 3.673, 3.676, 3.678, 3.680, 3.682, 3.688, 3.690, 3.720, 3.722, 3.751, 3.753), gül nakışı (Şekil No: 101), stilize goncagül nakışı (Şekil No: 3.5, 3.61, 3.90, 3.95, 3.108), hilal nakışı (Şekil No: 3.56), kartal kanadı nakışı (Şekil No: 3.638, 3.648, 4.18), kekilli nakışı (Şekil No: 3.277, 3.286, 3.567), koyungözü nakışı (Şekil No: 3.174, 3.184, 3.191, 3.198, 3.651, 3.653, 3.656, 3.658, 3.671, 3.677, 3.678, 3.685, 3.686, 3.689, 3.690, 3.744), kudret nakışı (Şekil No: 3.325, 3.462, 3.468, 3.474, 3.480, 3.486, 3.492, 3.498, 3.521, 3.527, 3.539, 3.551, 3.563, 4.39, 4.40), kumru gözü nakışı (Şekil No: 3.642, 4.20), kuzu nakışı (Şekil No: 3.619, 3.623, 3.627, 3.631, 3.635), mühür nakışı (Şekil No: 3.652, 3.653, 3.664, 3.665, 3.668, 3.669, 3.681, 3.682, 3.692, 3.693, 3.696, 3.697, 3.698, 3.700, 3.702, 3.704, 3.706, 3.713, 3.714, 3.718, 3.724, 3.725, 3.726, 3.733, 3.734, 3.737, 3.738, 3.752, 3.753, 3.757, 3.758), ok, yay, yaba nakışı (Şekil No: 3.516, 3.534, 3.546, 3.558, 4.41), sinek nakışı (Şekil No: 3.9, 3.17, 3.27, 3.36, 3.45, 3.66, 3.92, 3.112), saksı nakışı (Şekil No: 3.57), tarak dişi nakışı (Şekil No: 3.705, 3.710, 3.711, 3.739), yaprak nakışı (Şekil No: 3.16, 3.23, 3.32, 3.41, 3.78, 3.79, 3.96, 3.102, 3.109) gibi nakışlar bu grupta yer almaktadır.

Baklava dilimi şeklinde bir çerçeve içerisinde farklı nakışlarda dolgulu düzenlemelere ayna nakışı denilmektedir. Ayna nakışının çevresini oluşturan dikdörtgen şeklinde düzenlemelere de kedi izi, zincir denildiği görülmüştür.

Türk dokuma sanatlarındaki nakışların beslendiği kaynaklar çeşitlilik göstermektedir. Genel bir gruplandırma yapalırsa; geometrik şekiller, eşyalar, eski Türk damgaları, Orhun ve Yenisey harfleri, inançlara bağlı şekiller, stilize edilmiş hayvan figürleri, bitkiler ve stilize edilmiş bitkilerden oluşan nakışlar en yağın kullanılan nakışlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türk süsleme sanatlarında nakışlar belirli bir duyguyu, bir düşünceyi yansıtırlar. Dokumalardaki nakış ve desenler kimlik belgeleri gibi belirli bir aidiyetlik belirtmektedirler.[324] Nakışlar, bir nevi dilin heceleri gibi olup,[325] duyguları, düşünceleri farklı farklı nakışlarla, çizgilerle ifade etmektedirler.[326] Nasılki bir dili anlamak için kelimeleri, heceleri bilmek gerekiyorsa, süsleme dilini de en doğru şekilde anlamak için süsleme dilinin heceleri olan nakışları iyi bilmek, anlamak gerekmektedir. Yine kompozisyonları oluşturmak için de nakışların anlamlarının bilinmesi, içerdikleri mesajların anlaşılması önem taşımaktadır. Bu bakımdan Türk dokuma sanatlarının anlam içeriğini, anlam derinliğini dokumalardaki nakışlarda, nakışların anlamlarında aramaktayız. Bunun için nakışların anlamlarını, örtülü ifadelerini, kökenini iyi bilmek gerekmektedir.

Dokumalardaki nakışlar sahibinin kimliğini belirten sembol ve işaretler de bulundurmaktadırlar. Nakışlardaki sembol ve işaretlerden dokumanın aidiyeti, bulunduğu kervanın hangi obaya ait olduğu da anlaşılmaktadır.[327] Anadolu'nun diğer bölgelerinde rastladığımız bu gelenek Vezirköprü yöresindeki Yörüklerde de görülmektedir. Yöredeki Yörükler deve örtüsü olarak kullandıkları dokumalarını, ala çuvallarını, heybelerini bu gelenekle özenle yaptıkları, kendilerini simgeleyen nakışlarla süsledikleri görülmektedir.

4.8. Dokuma Teknikleri

Tarih süreci içerisinde dokumacılık sürekli gelişerek çeşitli dokuma ve dokuma teknikleri ortaya çıkmıştır. Türk dokuma sanatları da bu süreç içerisinde kendi gelişimini sürdürmüş, çok çeşitli dokuma ve dokuma teknikleriyle dünya genelinde büyük bir şöhret kazanmıştır. Vezirköprü yöresi de dokuma ve dokuma teknikleriyle Türk dokuma sanatının önemli bir halkasını oluşturmaktadır. Vezirköprü yöresi

[324] Atlıhan, "Yaşam Biçimi ve Geleneksel Değerlerde Havsız Kirkitli Dokumalar", s. 54.
[325] Selçuk Mülayim, *İslam Sanatı*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2018, s. 120.
[326] Mehmet Önder, "Halılar, Kilimler ve Bir Yazılı Halı", *Türk Etnografya Dergisi*, S. XI, 1968, ss. 5-12.
[327] Atlıhan, "Fethiye Bölgesi Deve Kilimleri", ss. 104-120.

dokuma ve dokuma teknikleri; halı dokumalar, düz dokumalar, çarpana dokumalar, bez dokumalar ve dokuma teknikleri olarak değerlendirilmiştir.

4.8.1. Halı Dokuma Tekniği

Halı dokumalarda çözgülük (arış), atkılık (argaç) ve ilmelik olmak üzere üç ayrı iplik grubu bulunmaktadır. Bu iplikler birbirleriyle farklı tekniklerde, farklı bağlantılar oluşturarak ve bunlara ilmeler bağlanarak halı dokumayı meydana getirmektedir. Halı dokumaları diğer dokumalardan ayıran en önemli unsur havlı (tüylü) olmasıdır. Çözgülere bağlanan ilmelerin belirli bir uzunlukta kesildikten sonra halının yüzeyindeki fazlalık kısmına hav denilmektedir.

Halı dokumalarda desen karakterine göre değişik renklerde ve kendine has tekniklerle çözgü ipliklerine bağlanan, belirli uzunluklarda kesilerek havlı yüzeyi oluşturan ipliklere ilme denilmektedir. Anadolu'da ilme, ilmek, düğüm[328] gibi isimler verilmektedir. Vezirköprü yöresinde halı dokumalarındaki ilmelere "ilme, ilmek ve düğüm" denildiği görülmüştür.

Halı dokumalarda çözgülere bağlanan ilmeler halı dokuma çeşitlerine ve yörelere göre farklılık göstermektedir. İlmelerin çözgülere bağlanma şekline göre değişik isimler verilmiştir. Kaynaklarda halı dokumalarda kullanılan ilmeler Türk düğümü veya Türk Gördes düğümü, İran (Sine) düğümü, İspanyol düğümü olarak gruplara ayırılmıştır.[329] Anadolu'da yöresel halılarda Türk ilmesinin (Türk düğümü) yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. İran (Sine) düğümü denilen açık düğüm ise çok yaygın değildir. Vezirköprü yöresi halıları Türk Gördes ilmesi (Türk Gördes düğümü) ile dokunmuştur.

Dokuma hazırlık aşamaları tamamlandıktan sonra halı dokumaya kilimlik kısmının dokunmasıyla başlanmaktadır. Kilimlik, halı dokumasının başlangıcında çitiden sonra, bitiş kısmında ise havlı kısımdan sonra ve çitiden önce havlı kısmın dağılmaması için yapılan düz kilim dokumasına denilmektedir. Kilimlik görevini kenarlarda kenar örgüsü yapmaktadır. Anadolu'da halı dokumalardaki kilimlik kısımlarına kilimlik, toprakçalık denilmektedir.[330] Dokumanın kalitesine ve çeşidine

[328] Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, s.64; Gülcemal, *Temel Kavramlarıyla Halı ve Desen Teknolojisi*, s.49.
[329] Öney, *Anadolu Selçuklu Mimari Süsleme ve El Sanatları*, s. 127; Aslanapa, *Türk Halı Sanatı'nın Bin Yılı*, s. 212; Yetkin, *Türk Halı Sanatı*.
[330] Aytaç, *El Dokumacılığı,* s.137; Gülcemal, *Temel Kavramlarıyla Halı ve Desen Teknolojisi,* s.104.

göre kilimliklerin genişliği değişiklik göstermektedir. Bazı yörelerde kilimlik dokuması üzerinde dokumanın aidiyetini gösteren simgesel nakış şeklinde işaretler mevcuttur. Bu işaretlere "im" denilmektedir. Kilimlik dokuması dokumada kullanılan iplikler ile bazen tek renk bazen renkli kuşaklar şeklinde düz kilim dokuma tekniği ile yapılmaktadır. Kilimlik dokumasından sonra halı dokumaya geçilmektedir.

Halı çeşitlerine göre alt atkı ve üst atkı kalınlıklarında farklılıklar görülmektedir. Bazı yörelerde aynı kalınlıkta atkı iplikleri kullanılırken bazı yörelerde kalın alt atkı ipliği ince üst atkı ipliği kullanılmıştır. Anadolu'nun değişik yörelerinde alt atkıya süzme atkı, kalın atkı, üst atkıya ise ince atkı, basma atkı gibi isimler verilmiştir.[331] Vezirköprü yöresinde halı dokumalarda aynı kalınlıkta atkı iplikleri kullanılmıştır.

Halı dokumaya ilme bağlamayla başlanmaktadır. İlme bağlama bir desene veya örnek bir dokumaya bakılarak desen veya örnekteki renge göre ilmelik iplikler ile yapılmaktadır. İlmeler iki el ile bağlanıp ilmenin iki ucundan tutularak boşluk bırakmayacak şekilde çözgünün dibine kadar indirilir. Her ilme bağlandıktan sonra ilme uçları belirli bir uzunluk bırakılarak bıçak ile kesilir. Bir sıra ilme bağlandıktan sonra alt atkı ve üst atkı olmak üzere iki sıra atkı atılır. Dokumanın atkıları atılırken alt atkı gergin, üst atkı bolluk verilerek atılmaktadır. Alt atkıyı atmak için varan gelen aşağıya indirilerek gerdirilir ve dokumadaki ön çözgüler ön tarafa doğru gelir arka çözgüler arkaya doğru giderek bir ağızlık oluşturulur. Oluşturulan ilk ağızlıktan bir sıra alt atkı gergin bir şekilde atılır ve kirkitlenerek ilmelerin iyice oturması sağlanır. Daha sonra varangelen ağacı yukarı ittirilir ve basma gücü veya çekme gücü ile arka çözgüler öne getirilerek yeni bir ağızlık oluşturulur. Basma gücüde çözgülerin üzerine el ile bastırılarak, çekme gücüde ise gücüler çekilerek arka çözgülerin öne gelmesi, ön çözgülerin arkaya geçmesi sağlanır. Bu şekilde bir önceki sıradaki ağızlığın tersinde başka bir ağızlık daha oluşturulur ve alt atkı ipliğinin gidiş yönünün tersinden ve alt atkıda arkasından geçtiği çözgünün önünden geçerek geri dönüş yapar ve bu şekilde üst atkı atılır. Üst atkı bolluk verilerek, çözgülerin arasına iyice yedirilerek atılır. Üst atkı atıldıktan sonra kirkit darbelerinin atkı ipliğini kesmemesi ve ilme sıralarının tam oturması için üst atkının üzerine baskı ipi denilen ayrı bir ip geçirilir. İlme ve atkıların tamamen oturması için baskı ipi kirkitlenir ve ağızlıktan çıkarılır. İlme uçları düzeltilip halı makası ile kesilerek bir sıra halı dokuması yapılır. Dokumanın hav yüksekliklerinin aynı olması, yüzeyde kırkım farklarının olmaması için dokumanın

[331] Aytaç, *El Dokumacılığı,* s.137.

sonuna kadar aynı makas kullanılır. Her sırada aynı işlemler yapılarak halı dokuması tamamlanır.

Halıların iki kenarında kenar örgüsü için ayırılan çözgü ipliğine kenar örgüsü yapılır. Dokumanın baş kısmında kilimlik görevini kenarlarda kenar örgüsü yaparak halı dokumanın dağılmasını önlemektedir. Dokumanın iki yanındaki kenar örgüsü dokumada kullanılan atkı ipliği ya da ilmelik ipliklerle kilim dokuma tekniği ile yapılmaktadır. Dokuma boyunca her sırada kenar örgüsü yapılarak halı dokumasıyla birlikte devam edilmektedir.

Halı dokuma kısmı tamamlanınca dokumanın bitiş kısmındaki kilimlik dokuması yapılarak tekrar çiti örgüsü örülerek dokuma tamamlanmıştır. Halının saçak uzunluğuna göre saçak payı bırakılarak bitiş kısmında belirli bir mesafede çözgüler kesilerek dokuma tezgâhtan çıkartılmaktadır.

Halı yastık, halı heybe ve halı çanta (torba) dokumaları arka yüzleri ile birlikte dokunmaktadır. Bu dokumaların arka yüzleri iliksiz kilim tekniğinde dokunmuştur. Halı yastıklarda çiti örüldükten sonra halı yastığın arka yüzleri dokunur. Dokumanın boyutuna göre arka yüz iliksiz kilim tekniği ile ve farklı renklerde kuşaklar oluşturacak şekilde dokunarak tamamlanır. Daha sonra dokumanın havlı kısmı dokunur ve kilimlik dokuması yapılarak dokuma kısmı tamamlanır. Çiti örgüsü örülerek saçak uzunluğuna göre dokuma kesilerek tezgâhtan çıkartılır. Halı çanta (torba) dokuması da yastık dokuması gibi yapılmaktadır.

Halı heybe dokumalarında heybe tek parça olarak dokunacaksa önce heybe gözlerinin ön yüzünün dokunmasıyla başlanmaktadır. Halı dokumalarda olduğu gibi çiti örgüsü ve kilim dokuması yapılarak halı dokumaya geçilir. Heybe gözünün ön yüzündeki halı dokuması yapılır. Daha sonra heybenin arka kısmı (heybe gözlerinin arkası ve ağlık kısmı) iliksiz kilim tekniğinde dokunur. İliksiz kilim tekniğinde dokumanın arka yüzü ve ön yüzü aynı dokunmaktadır. Arka yüz dokunurken ağlık kısmı da dokunmaktadır. Eğer ağlık kısmı yarıklı dokunacaksa yarıklı kısım kadar dokuma ortadan birleştirilmeden, iki tarafa ayrı atkı atılarak bir yarık oluşturulmuştur. Ağlık kısımdaki yarık dokunduktan sonra arka yüzün diğer kısımları dokunarak arka yüz dokuması tamamlanmıştır. Arka yüz dokuması tamamlanınca heybenin diğer gözünün ön yüzündeki halı dokuması yapılmıştır. Heybe gözünün ön yüzündeki halı dokuması tamamlanınca kilimlik dokuması yapılarak çitisi örülmüş ve dokuma

tamamlanmıştır. Belirli uzunlukta saçak payı bırakılarak kesilmiş ve dokuma tezgâhtan çıkartılmıştır.

4.8.2. Düz Dokuma Teknikleri

Vezirköprü Yöresindeki düz dokumalar kilim, cicim, zili ve sumak dokumalarından oluşmaktadır. Düz dokumalar kilim, cicim, zili ve sumak dokuma teknikleriyle dokunmuştur. Ayrıca bu teknikler uygulamadaki farklılıklardan dolayı kendi içerisinde de alt gruplara ayrılmıştır.

Yöredeki düz dokumalar nakışlarına, ebatlarına ve kullanıldıkları yere göre isimlendirilmiştir. Düz dokumalardan desenli düz dokumalar dokuma tekniğine bakılmaksızın kilim veya nakışlı kilim, desensiz düz dokumalar çul olarak isimlendirilmiştir. Ayrıca bu dokumaların kendi içerisinde palas, kilim, nakışlı kilim ve çul olarak da isimlendirildiği görülmektedir.

Düz dokumalar kilim, cicim, zili ve sumak dokuma tekniklerinden biri veya birkaçıyla birlikte dokunmuştur. Aynı dokuma üzerinde birden fazla düz dokuma tekniklerine de rastlanmaktadır. Bir dokuma üzerinde farklı dokuma tekniklerinin aynı anda yapıldığı da görülmektedir. Bazı dokumalarda tülü tekniği ile süslemeler yapılmıştır (Şekil No: 3.185, 3.192). Tülü tekniği ile bağlanan yünlere filik tüğü denilmektedir.

Yöredeki düz dokumalar yaygın olarak cicim tekniği ile dokunmuştur. Bununla birlikte zili ve sumak tekniği ile de kirkitli düz dokumalar da yapılmıştır. Çoğunlukla aynı dokuma üzerinde farklı dokuma teknikleri kullanılmıştır. Bu dokuma tekniklerinin içerisinde azda olsa süsleme amaçlı olarak tülü tekniği görülmektedir (Şekil No: 3.185, 3.192, 4.35, 4.36).

Cicim, zili, sumak tekniğinde nakışlı dokumalara kilim ya da nakışlı kilim denilmektedir. Kilim dokuma tekniğinde nakışsız ve atkı iplikleriyle kuşaklar oluşturularak yapılan dokumalara yoz kilim, nakışsız palas ve çul denildiği görülmüştür.

Şekil 4.35. Dokuma üzerinde tülü tekniği ile süsleme

Şekil 4.36. Dokuma üzerinde tülü tekniği ile süsleme detayı

4.8.2.1. Kilim Dokuma Teknikleri

Kilim dokuma teknikleri; bez ayağı dokuma, iliksiz kilim, ilikli kilim, iliksiz dikey çizgi olmayan kilimler, eğri atkılı kilim, normal atkılar arasına ek atkı sıkıştırma, çift kenetleme ile iliklerin yok edilmesi, atkıların aynı çözgülerden geri dönmesi ile iliklerin yok edilmesi, sarma kontur, eğri atkılı kontur,[332] çözgü yüzlü kilim dokuma tekniği olarak gruplandırılmaktadır.

Yöredeki düz dokumalarda kilim dokuma tekniklerinden bez ayağı dokuma tekniği, iliksiz kilim dokuma tekniği, ilikli kilim dokuma tekniği ve çözgü yüzlü kilim dokuma teknikleri kullanılmıştır.

[332] Acar, *Kilim-Cicim-Zili Sumak Düz Dokuma Yaygıları*, ss.44-54; Aytaç, *El Dokumacılığı*, s. 64; Nazan, Ölçer, *Türk ve İslam Eserleri Müzesi Kilimler*, ss. 17-18.

Kilim dokumalarının çözgü sıklığı ipliklerinin kalınlıklarına göre değişmektedir. Genelde 1 cm'de 3-4 çözgü sıklığı görülmektedir. Atkı sıralarında ise atkı ipliğinin kalınlığına göre daha değişken bir sıra sayısı gözlemlenmiştir.

4.8.2.1.1. Bez Ayağı Dokuma

Vezirköprü yöresi düz dokumalarında bez ayağı dokuma teknikleri bazı palas ve yastık dokumalarında karşımızı çıkmaktadır. Yastık dokumalarının ön ve arka yüzleri bez ayağı dokuma tekniği ile yapılmıştır (Şekil No: 3.437). Bununla birlikte bazı cicim ve zili teknikli dokumalarının zeminleri bez ayağı dokuma tekniği ile dokunmuştur (Şekil No: 3.169, 3.177, 3.188, 4.63, 4.64)

Bez ayağı dokumalarda atkı iplikleri çözgü ipliklerini kapatmayacak şekilde bolluk verilmeden atılmış ve kirkit ile belirli bir oranda sıkıştırılarak sıra oluşturulmuştur. Atkı iplikleri kesintiye uğramadan dokumanın bir taraftan diğer tarafa eninde devam ettirilmiştir. Bu şekilde bir sıra oluşturulduğunda atkı ve çözgü iplikleri yüzeyde eşit olarak görünmektedir. Bez ayağı dokumalarında çözgü ve atkı iplikleri yüzeyde eşit görünmeleri için kalınlıkları eşit tutulmuştur. Bez ayağı dokumalarında çözgü ve atkı ipliklerinin dokumadaki sıklıkları da birbirlerine eşit şekilde yapılmıştır.

Dokuma yüzeyinde atkı ve çözgü ipliklerinin eşit yoğunlukta görüldüğü dokuma tekniğidir. Bez ayağı dokumalarda çözgü ve atkı ipliği aynı kalınlıkta veya ipliklerin kalınlıkları birbirine çok yakın olmalıdır. Çözgü ve atkı ipliklerinden biri diğerine göre daha kalın veya daha ince olduğunda dokuma yüzeyinde atkı ve çözgü yoğunluğu eşit bir dokuma elde edilememektedir. Bundan dolayı bez ayağı dokumalarda çözgü ve atkı ipliklerinin dokuma yüzeyinde birbirine baskın olmaması için aynı kalınlıkta veya birbiriyle çok yakın kalınlıklarda olmaları gerekmektedir.

Şekil 4.37. Bezayağı zemin dokuması üzerine sandık nakışı

Şekil 4.38. Bezayağı zemin dokuması üzerine küpe nakışı

4.8.2.1.2. İliksiz Kilim

Yöredeki iliksiz kilim dokuma tekniği ile yapılan dokumalarda nakış bulunmamaktadır. Dokuma ya düz renkli olarak ya da farklı renkte atkı iplikleriyle kuşaklar oluşturacak şekilde dokunmuştur. Oluşturulan kuşaklar ile dokumaya süsleme özelliği verilmeye çalışılmıştır. Bu teknik ya tek başına bir dokumada, ya da diğer dokuma teknikleriyle birlikte görülmektedir.

Düz atkı yüzlü iliksiz kilim dokumalar çoğunlukla çul dokumalarında görülmektedir. Bu dokumalarda renkli atkı iplikleriyle dokumanın enine düz bantlar halinde kuşaklar oluşturulmuştur. Dokumalar üzerinde bir veya birkaç nakışın işlendiği görülmektedir. Çul dokumalara gor kilim (Şekil No: 3.399, 3.402, 3.405, 3.407, 3.410), alaca kilim (Şekil No: 3.412, 3.413), ak kilim (Şekil No: 3.414, 3.418) ve kara (gara) kilim (Şekil No: 3.422, 3.426, 3.429) gibi renklerine göre isimler verilmiştir.

Ayrıca nakışlı kilimlerin nakışsız kuşak kısımları, nakışsız palas (şekil 3.231, 3.232), çuval (şekil 3.616), alaçuvalların nakışsız kısımları (Şekil No: 3.571, 3.576, 3.583, 3.588, 3.592, 3.597, 3.606, 3.611), halı yastıkların arka yüzleri (Şekil No: 3.2, 3.12, 3.20, 3.29, 3.38), heybe arka yüzleri (Şekil No: 3.59, 3.68, 3.74, 3.82, 3.443, 3.447, 3.451, 3.455, 3.459, 3.455, 3.471, 3.477, 3.483, 3.489, 3.495, 3.501, 3.506) ve halı çanta arka yüzleri (Şekil No: 3.95, 3.102) iliksiz kilim dokuma tekniği ile dokunmuştur.

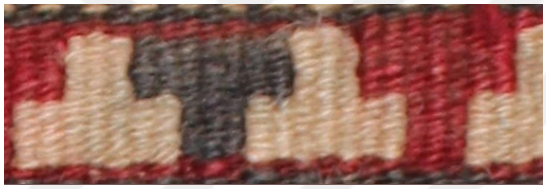
İliksiz kilim dokuma çözgü ipliklerinin atkı iplikleri tarafından tamamen örtüldüğü dokuma tekniğidir. Atkı ipliklerine bolluk verilerek atılır ve kirkitlenerek sıkıştırılır. Atkı ipliklerine verilen bolluklar çözgülerin tamamen örterek çözgülerin görünmemelerini sağlar. Atkı iplikleri kesintiye uğramadan desenin durumuna göre dokumanın bir tarafından diğer tarafına kadar devam eder. Nakışlı dokumalarda ise nakış alanı içerisinde kesintiye uğramadan devam ettirilmiştir.

4.8.2.1.3. İlikli Kilim

İlikli kilim tekniği Vezirköprü yöresi düz dokumalarında yaygın kullanılan bir teknik değildir. Kudret nakışı (Şekil No: 3.325, 3.462, 3.468, 3.474, 3.480, 3.486, 3.492, 3.498, 3.513, 3.519, 3.531, 3.543, 3.555, 4.39, 4.40), ok, yay, yaba nakışı (Şekil No: 3.526, 3.538, 3.550, 3.569, 4.41) ve deveboynu nakışlarının (Şekil No: 3.323, 4.42) dokunmasında kullanılmıştır.

İlikli kilim tekniği dokumadaki renkli atkı iplikleriyle desenin oluşturulduğu dokumalardır. Farklı renkteki nakış ipliklerinin kendi nakış alanlarında birkaç sıra aynı çözgülerden döndüğünde nakışın şekline göre iki nakış arasındaki dikey çizgiler oluşmaktadır.[333] İki nakış arasındaki oluşan dikey çizgilere ilik, bu teknikle dokunmuş kilimlere de ilikli kilim denilmektedir.[334] Dokumanın boyuna oluşan ilikler uzun olması dokumanın mukavemetini düşürdüğünden ilikler 1 cm'yi geçmeyecek şekilde dokunmuşlardır.

Kilim dokumalardaki iliklere Anadolu'nun değişik yörelerinde farda, parmaklı, taraklı, gedirge gibi isimler verilmektedir. Aynı şekilde bu teknikle dokunmuş kilimlere de fardalı kilim, parmaklı, kilim, taraklı kilim, gedirgeli kilim denilmiştir.[335]

Şekil 4.39. Kudret nakışı detay

Şekil 4.40. Kudret nakışı detay

Şekil 4.41. Ok, yay, yaba nakışı detay

Şekil 4.42. Deveboynu nakışı detay

[333] Onuk, vd., *İçel El Sanatları*, s. 12.
[334] Soysaldı, *Düz Dokuma Teknikleri ve Teknik Desen Çizimleri*, s. 35.
[335] Deniz, *Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kili-Cicim-Zili)*, s. 68; Soysaldı, *Düz Dokuma Teknikleri ve Teknik Desen Çizimleri*, s. 35.

4.8.2.1.4. Çözgü Yüzlü Kilim

Çözgü yüzlü dokumalara cicim, cecim de denilmektedir. Bu tür dokumalar Anadolu'nun diğer yörelerinde de görülmektedir.[336] Yörede kullanılan kıl heybe (Şekil No: 3.509), torba, çuval, çul, çadır çulu (Şekil No: 3.435), at örtüsü (Şekil No: 3.436) gibi bazı dokumalar çözgü yüzlü dokuma tekniği ile yapılmıştır. Bu dokumaların dış etkilere karşı daha dayanıklı olması için dokuma malzemelerinde çoğunlukla keçi kılı kullanılmıştır. Keçi kılı ile birlikte azda olsa yün malzemeler kullanılarak yapılmış dokumalar da görülmektedir. Yağmur suyunu geçirmemesi için özellikle çadır örtüleri keçi kılından ipliklerle dokunmuştur.[337]

Çözgü yüzlü dokumalarda beyaz, siyah, gri renkte ipliklerle dokumanın yüzeyinde dikey kuşaklar veya dikey çizgiler oluşturularak dokumaya süsleme özelliği verilmeye çalışılmıştır.

Çözgü yüzlü kilim dokumaları sarma, germe ve yer tezgâhlarında yapılmıştır. Bu tür dokumalar için çözgü hazırlama işlemleri halı, kilim ve düz dokumalarında olduğu gibi yapılmıştır. Dokumanın yapılacağı tezgâha göre çözgü hazırlıkları yapılarak dokumaya geçilmiştir. Yöredeki çözgü yüzlü kilim dokumalarının çözgü ve atkı sıklıkları yöredeki diğer kilim ve düz dokumalara göre daha az olup bu dokumalar daha kaba dokunmuştur.

Çözgü yüzlü cicim dokumalarının dokuma teknikleri iliksiz kilim dokuma tekniği ile aynıdır. Ancak çözgü yüzlü kilim dokumalarında kullanılan atkı iplikleri çözgü ipliklerine göre daha kalındır. Bu dokumalarda kalın atkı ipliği ince çözgü ipliği kullanılmıştır. Çözgü yüzlü kilim dokumalarının bir diğer özelliği de atkı ipliklerinin çözgü ipliklerine göre gergin atılmasıdır. Atkı iplikleri gergin atılırken çözgü ipliklerine hafif bir bolluk verilmiştir. Dokumalara bakıldığında çözgü iplikleri dokumanın atkı iplikleriymiş gibi bir görüntüsü vardır (Şekil No: 4.43).

Dokumada atkı atıldığında atkı ipliklerine bolluk verilmeden tarakla sıkıştırılmıştır. Çözgü yüzlü dokumalarda atkıları sıkıştırmak için kirkit yerinde tarak kullanılmıştır (Şekil No: 2.24). Çözgü ipliklerinde bolluk olduğundan atkı iplikleri

[336] Atlıhan, "Batı Anadolu'da Yaşayan Yörüklerde Heybe ve Torba Dokumalar," s. 40; Kırzıoğlu, "Kirkitli Dokumalarımızdan Cecimlerimiz ve Van", ss. 258-272.
[337] Süleyman Toygar, Kişisel Görüşme, 27 Temmuz 2021.

çözgü ipliklerinin arasında kalmıştır. Bu dokumalarda nakış olup dokumanın boyuna renkli çözgü iplikleriyle dikey kuşaklar veya çizgiler oluşturulmuştur (Şekil No: 4.43).

Şekil 4.43.Çözgü yüzlü kilim detay

4.8.2.2. Cicim Dokuma Teknikleri

Dokuma türleri içerisinde cicim dokumalarının yaygın bir kullanım alanı vardır. Cicim dokumaları Anadolu'nun hemen hemen her yöresinde yapılmaktadır. Vezirköprü yöresi düz dokumaları da çoğunlukla cicim dokumalarından oluşmakta olup cicim dokumalarının geçmişten günümüze dek yapıldığı görülmektedir. Yöredeki düz dokumalara tekniğine bakılmaksızın kilim, nakışlı kilim denilmektedir. Nadir olarak da cicim, cecim, ulgama denildiği görülmüştür.

Yöredeki cicim dokumalarında cicim dokuma teknikerinin hemen hemen hepsini görmek mümkündür. Bu teknikler içerisinde seyrek nakışlı cicim tekniği ile yapılan dokumalar ise daha yaygın bir alana sahiptir. Bazı düz dokumalarda ise farklı dokuma tekniklerinin aynı dokuma üzerinde kullanıldığı görülmektedir. Farklı dokuma tekniklerinin aynı dokuma üzerinde görüldüğü dokumalarda çoğunlukla cicim ve zili dokuma teknikleri birlikte kullanılmıştır.

Zemin dokuması ve nakışların durumlarına göre cicim dokumaları kendi içerisinde değişik tekniklerine ayırılmıştır. Bu teknikler; seyrek nakışlı cicim, atkı yüzlü seyrek nakışlı cicim, sık nakışlı cicim, atkı yüzlü sık nakışlı cicim[338] ve çözgü yüzlü cicim[339] olarak gruplandırılmaktadır.

Yöredeki atkı yüzlü cicim dokumalar dikey germe tezgâhlarda, çözgü yüzlü cicim dokumalar ise yatay tezgâhlarda dokunmuştur. Ancak son zamanlarda çözgü yüzlü cicim dokumalarının dikey germe tezgâhlarda da dokunduğu görülmektedir.

Cicim dokumalarında dokumanın arka yüzü tezgâhın ön tarafına gelecek şekilde tersten dokunmaktadır. Dokumanın ön yüzü arkaya, arka yüzü öne gelecek şekilde dokuma yapılmaktadır. Cicim dokumalarında dokuyucular tezgâhların ön tarafında bulunmaktadır (Şekil No: 4.44).

Şekil 4.44. Cicim dokuma aşaması. Nakış ipliklerinin dokuma esnasındaki görünüşü

[338] Acar, *Kilim-Cicim-Zili Sumak Düz Dokuma Yaygıları*, ss. 56-59; Ölçer, *Türk ve İslam Eserleri Müzesi Kilimler*, s. 18; Öztürk, *Dokumaya Giriş Halı, Düz Dokumalar ve Dokuma Kumaşların Üretim Teknikleri,* s. 64.

[339] Kırzıoğlu, "Kirkitli Dokumalarımızdan Cecimlerimiz ve Van", s. 256.

Cicim dokumasında nakış iplikleri çözgü ipliklerinin önünden dolanarak dokumanın arka yüzüne getirilerek bırakılır. Bundan dolayı dokumanın arka yüzünde iplik uçları görünmektedir. Bazı yörelerde dokuma tezgâhının arkasında deseni takip eden ve nakış ipliklerini dokuma tezgâhının önündeki dokuyucuya veren bir kişi daha bulunmaktadır. Vezirköprü yöresinde ise dokuyucuya yardımcı olan ikinci bir kişi bulunmadığı görülmüştür.

Yöredeki cicim dokumalarında 3 çözgü ipliğine dolama yapılarak nakış oluşturulmuştur. Cicim dokumalarında atkı atıldıktan sonra nakış iplikleri desendeki yerlerine göre ayrılan çözgü ipliklerinin arkasından öne geçirilip dolanarak tekrar arkaya geçirilmiştir. Desenin durumuna göre nakışların bir sırası bu şekilde tamamlanarak atkısı atılmış ve ikinci sırada nakış ipliği sağa veya sola bir çözgü ipliği bırakılık çapraz oluşturacak şekilde kaydırılmıştır. Kaydırma işleminde sağa veya sola bir çözgü ipliği bırakılıp hangi yöne doğru kaydırılıyorsa o yönden bir çözgü ipliği alınarak nakış ipliği dokumanın ön yüzünden tekrar dolama yapılarak arkaya geçirilmiştir. Bir sonraki sırada da aynı işlemler devam ettirilerek nakışın ve desenin şekline göre cicim dokuması tamamlanmıştır.

4.8.2.2.1. Seyrek Nakışlı Cicim

Bez ayağı zemin dokuması üzerine nakışlarının cicim tekniği ve seyrek olarak yerleştirilmesiyle oluşturulan cicim dokumalarıdır. Zemin dokuması aynı kalınlıkta ve renkte çözgü ve atkı iplikleriyle oluşturulmuştur. Nakış iplikleri ise çözgü ve atkı ipliklerine göre biraz daha kalındır. Bu yüzden dokumanın yüzeyinde nakışlar kabartmalı bir görünümü vardır. Çoğunlukla çapraz ve dikey çizgilerden meydana gelen nakışlar bu teknikle dokunmuştur (Şekil No: 4.45, 4.46).[340]

Anadolu'nun değişik yörelerinde seyrek nakışlı cicim dokumalarında nakış iplikleri bir çift çözgüye dolanarak dokunmuştur.[341] Vezirköprü yöresinde ise nakış iplikleri üç çözgü teline dolanarak nakış oluşturulmuştur. Yastık dokumaları (Şekil No: 3.437), palas dokumaları (Şekil No: 3.169, 3.177, 3.185) bu teknikle yapılmıştır.

Bez ayağı zemin dokumasında atkı iplikleri çözgü ipliklerini kapatmayacak şekilde bolluk verilmeden atılmıştır. Bir sıra atkı atıldıktan sonra nakışın yerleştirileceği alanda, nakış ipliği üç çözgü ipliğinin önünden dolandırılarak tekrar

[340] Acar, *Kilim-Cicim-Zili Sumak Düz Dokuma Yaygıları*, s.56
[341] Acar, *Kilim-Cicim-Zili Sumak Düz Dokuma Yaygıları*, s.56.

dokumanın arka yüzüne geçirilmiştir. İkinci sıradaki atkı atılarak nakışın şekline göre bir çözgü teli kaydırılmış ve nakış ipliği üç çözgü ipliğinin önünden dolandırılarak tekrar dokumanın arka yüzüne getirilmiştir. Bu şekilde nakışlar oluşturularak dokumaya devam edilmiştir (Şekil No: 4.45, 4.46). Cicim tekniğindeki nakışlar desenin durumuna göre yüzeye seyrek olarak yerleştirilmiştir. Seyrek nakışlı cicim dokumalarında farklı tekniklerle yapılan nakışlara da rastlanmaktadır.

Şekil 4.45. Seyrek nakışlı cicim detay

Şekil 4.46. Seyrek nakışlı cicim detay

4.8.2.2.2. Atkı Yüzlü Seyrek Nakışlı Cicim

Atkı ipliklerinin çözgü ipliklerini tamamen örttüğü atkı yüzlü zemin dokuması üzerine nakışların cicim tekniğiyle yapıldığı dokumalardır. Seyrek nakışlı cicimlerde olduğu gibi nakışlar dokumanın yüzeyine seyrek olarak yerleştirilmiştir. Seyrek nakışlı cicim ile aralarındaki fark zemin dokumasından kaynaklanmaktadır. Seyrek nakışlı cicim dokumasında zemin bez ayağı dokuması, atkı yüzlü seyrek nakışlı cicimde ise zemin atkıların baskın olduğu atkı yüzlü zemin dokuması ile yapılmıştır.

Atkı yüzlü seyrek nakışlı kilim dokumasında atkı iplikleri çözgü ipliklerini kapatacak şekilde bolluk verilerek atılmıştır. Seyrek nakışlı cicim dokumasında olduğu gibi nakışlar iki sırada tamamlanan sarma işlemi ile oluşturulmuştur.[342]

Yörede atkı yüzlü seyrek nakışlı cicim teknikleriyle farklı dokumalar yapılmıştır. Nakışlı kilim ve seccadeler (Şekil No: 3.240, 3.254, 3.259, 3.264, 3.266,

[342] Acar, *Kilim-Cicim-Zili Sumak Düz Dokuma Yaygıları*, s.57.

3.291, 3.297, 3.303, 3.311, 3.317, 3.323), bazı dokumaların nakışlı kuşakları (Şekil No: 3.391, 3.393, 3.396, 4.47), gor kilim (Şekil No: 3.399, 3.402, 3.405, 3.407, 3.410), ak kilim (Şekil No: 3.414, 3.418), gara kilim (Şekil No: 3.422, 3.426, 3.429), heybe (Şekil No: 3.501, 3.506), çanta (Şekil No: 3.548) ve kilim çantaların ön yüzündeki nakışlı kuşakları (Şekil No: 3.510, 3.516, 3.522, 3.528, 3.534, 3.540, 3.546, 3.552, 4.48)) seyrek nakışlı cicim dokuma teknikleriyle dokunmuştur.

Şekil 4.47. Nakışlı kilim dokumaların kuşaklarının atkı yüzlü seyrek nakışlı cicim dokuma tekniği detayı

Şekil 4.48. Atkı yüzlü seyrek nakışlı cicim dokuması

4.8.2.2.3. Sık Nakışlı Cicim

Bez ayağı zemin dokuması üzerine nakışlarının cicim tekniği ile ve sık yerleştirilerek oluşturulduğu cicim dokumalarıdır. Zemin dokuması seyrek nakışlı cicim dokumasında olduğu gibi aynı kalınlıkta ve renkte çözgü ve atkı iplikleriyle oluşturulmuştur. Nakış iplikleri ise çözgü ve atkı ipliklerine göre biraz daha kalındır.

Sık nakışlı cicim dokuması seyrek nakışlı cicim dokuma tekniği ile aynıdır. Sık nakışlı cicim dokumasında nakışların sıklığından dolayı dokumanın zemini çok az görünmektedir (Şekil No: 4.49). Seyrek nakışlı cicim ile sık nakışlı cicim arasındaki fark dokuma yüzeyindeki nakışların sıklığından kaynaklanmaktadır. Sık nakışlı cicim dokumaları üzerinde nakışların oluşturulmasında farklı tekniklere de rastlanmak mümkündür (Şekil No: 4.50).

Nakışlı namazlık dokumaları (Şekil No: 3.332, 3.339, 3.347, 3.355, 3.360) ve yastık dokuması (Şekil No: 3.437) bu teknikle yapılmıştır.

Şekil 4.49. Sık nakışlı cicim

Şekil 4.50. Elibelinde nakışı içi sumak dokuma tekniği ile doldurulma detayı

4.8.2.2.4. Atkı Yüzlü Sık Nakışlı Cicim

Atkı yüzlü zemin dokuması üzerine nakışların cicim tekniği ve sık olarak yerleştirildiği dokumalardır. Sık nakışlı cicimlerde olduğu gibi nakışlar dokumanın yüzeyine sık olarak yerleştirilmiştir. Sık nakışlı cicim ile aralarındaki fark zemin dokumasından kaynaklanmaktadır. Sık nakışlı cicim tekniğinde bez ayağı zemin dokuması, atkı yüzlü sık nakışlı cicim tekniğinde atkı yüzlü zemin dokuması vardır.

Atkı yüzlü dokuma tekniği diğer cicim dokuma teknikleriyle aynıdır. Bu teknikte nakışlar dokuma yüzeyine daha sık yerleştirilerek dokuma yapılmıştır (Şekil No: 4.51, 4.52, 4.53, 4.54). Atkı yüzlü dokuma tekniği ile yapılan dokumalarda daha kalın bir dokuma yüzeyi elde edilmiştir.

Nakışlı kilimlerin kuşakları (Şekil No: 3.233, 3.240, 3.246, 3.251, 3.273, 3.282, 3.297, 3.303, 4.51), heybe gözü nakışlı yüzeyleri (Şekil No: 3.443, 3.447, 3.451, 3.455,

3.459, 3.465, 3.471, 3.477, 3.483, 3.489, 3.495, 4.53) ve çantaların nakışlı yüzeyleri (Şekil No: 3.510, 3.516, 3.522, 3.528, 3.534, 3.540, 3.546, 3.552, 3.558, 3.563, 4.52) atkı yüzlü sık nakışlı cicim dokuma tekniği ile yapılmıştır.

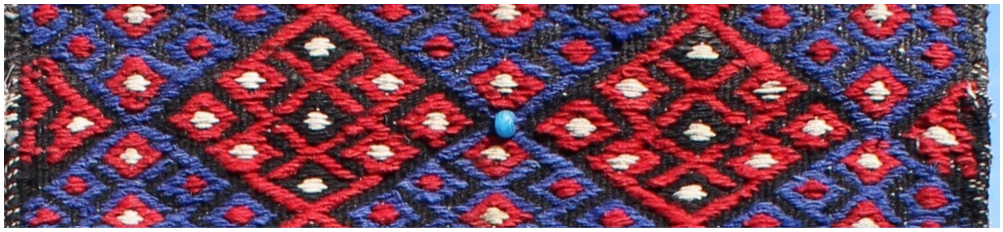
Şekil 4.51. Nakışlı kilim dokumaların kuşaklarının atkı yüzlü sık nakışlı cicim dokuma tekniği detayı

Şekil 4.52. Çanta gözü ön yüzü atkı yüzlü sık nakışlı cicim dokuma tekniği detayı

Şekil 4.53. Heybe gözü ön yüzü atkı yüzlü sık nakışlı cicim dokuma tekniği detay

Şekil 4.54. Atkı yüzlü sık nakışlı cicim dokuma tekniği detay

4.8.2.2.5. Çözgü Yüzlü Nakışlı Cicim

Çözgü yüzlü cicim dokumaları genelde yer tezgâhlarında, 15-20 cm eninde, dar ve uzun olarak dokunmuştur. Dokumalar belirli uzunluklarda parçalar halinde kesilerek birleştirilmiştir. Dört parça halinde kesilen dokuma yan yana getirilip dikilerek ürün oluşturulmuştur. Yöredeki önlükler çözgü yüzlü cicim dokuma teknikleriyle yapılmıştır (Şekil No: 3.617, 3.621, 3.625, 3.629).

Çözgü yüzlü dokumalarda çözgülerle nakışlama ve sonradan ayrı bir iplik grubuyla nakışlama olmak üzere iki çeşit nakışlama görülmektedir. Çözgü iplikleriyle nakışlanan dokumalar çözgü yüzlü kilim dokuma tekniğinde dokunmuştur. Sonradan ayrı bir iplik grubuyla nakışlama ise çözgü yüzlü nakışlı cimim dokuma tekniğinde dokunmuştur.

Vezirköprü yöresinde çözgü yüzlü nakışlı cicim dokumalarının nakışları sonradan yapılmıştır. Bu dokumalarda zemin belirli aralıklarda dokumanın boyuna dikey çizgiler oluşturacak şekilde dokunmuştur. Çözgü yüzlü cicim dokumalarında nakışların ayrı bir iplik grubuyla, sonradan iğne ile yapıldığı tespit edilmiştir. Nakış iplikleri cicim dokuma tekniklerindeki gibi üç çözgü teline sarılarak yapılmıştır. Sarma işlemi nakışın durumuna göre belirli mesafelerde dikine çizgilerden oluşmaktadır. Nakışın durumuna göre sağa veya sola üç çözgü teli kaydırılarak nakışlama yapılmıştır.[343] İlk bakışta zili dokuma tekniğine benzerlik göstermektedir. Ancak zili dokuma tekniğindeki atlamalar yerine nakışlar sarma yapılarak oluşturulmuştur.

Çözgü yüzlü cicim dokumalarda beyaz ve siyah renkte yün iplikler kullanılmıştır. Dokumalar zemin rengi beyaz ve belirli aralıklarda siyah çizgiler oluşturacak şekilde dokunmuştur. Dokuma tamamlandıktan sonra dokumanın tamamı kök boya ile boyanmıştır. Boyama işleminden sonra dokumanın zeminindeki beyaz renkli iplikler kırmızı, siyah renkli iplikler siyah ve kırmızı arası kahverengi bir renk almıştır (Şekil No: 4.55, 4.56, 4.57).

Çözgü yüzlü cicim dokumalarının nakışları sonradan iğne ile yapılmıştır. Nakışların işlenişi diğer cicim dokuma tekniklerindeki nakış ipliklerinin sarma işlemine benzerlik göstermektedir (Şekil No: 4.55, 4.56). Bundan dolayı dokuma esnasında yapılan nakış ile sonradan iğne ile işlenen nakışların teknik olarak ayırılamadığı anlaşılmaktadır. Ancak detaylı incelendiğinde ikisi arasında fark olduğu görülmektedir. Bazı kaynaklarda cicim dokumalarının nakışlarının sonradan iğne ile işlendiğinden bahsedilmektedir.[344] Yine bazı kaynaklarda da cicim dokumalarının nakışlarının sonradan iğne ile işlendiği izlenimi verdiğinden[345] ve iğne ile işlendiğinin yanlışlıkla tanımlandığından bahsedilmektedir. Oysa incelediğimiz çözgü yüzlü nakışlı cicim dokumalarının nakışları sonradan iğne ile işlenmiştir. Vezirköprü

[343] Şehri Doğan, Kişisel Görüşme, 11 Şubat 2021.
[344] Acar, *Kilim-Cicim-Zili Sumak Düz Dokuma Yaygıları*, s. 55.
[345] Kırzıoğlu, "Kirkitli Dokumalarımızdan Cecimlerimiz ve Van", s. 256.

yöresinde çözgü yüzlü cicim dokumalarının nakışlarıda sonradan iğne ile işlendiği[346] tespit edilmiştir.

Vezirköprü yöresi dokumalarından cicim dokumalarının nakışları iki ayrı şekilde işlenmektedir. Bunlardan bez ayağı ve atkı yüzlü dokumaların nakışları dokuma esnasında (Şekil No: 3.625), çözgü yüzlü dokumaların nakışları ise sonradan iğne ile işlenmektedir. Yöredeki önlük dokumaları (Şekil No: 3.617, 3.621, 3.629, 3.633, 4.55, 4.56) çözgü yüzlü nakışlı cicim dokuma teknikleriyle dokunmuştur.

Şekil 4.55. Dokumanın zeminindeki siyah ve kırmızı arası kahverengi çizgiler

Şekil 4.56. Çözgü yüzlü nakışlı cicim dokuma tekniği detay

Şekil 4.57. Çözgü yüzlü nakışlı cicim dokuma tekniği detay

[346] Şehri Doğan, Kişisel Görüşme, 11 Şubat 2021.

4.8.2.3. Zili Dokuma Teknikleri

Vezirköprü yöresi düz dokumaları içerisinde zili dokumaları da görülmektedir. Zili dokuma teknikleri çoğunlukla cicim dokuma teknikleriyle birlikte kullanılmıştır.

Zemin dokuması ve nakışların durumuna göre zili dokumaları kendi içerisinde farklı dokuma tekniklerine ayırılmıştır. Bu teknikler; düz zili, çapraz zili, seyrek zili, damalı zili ve konturlu zili[347] olarak gruplandırılmaktadır.

Vezirköprü yöresi zili dokumalarında 2-1, 3-1, 5-1 atlamalar yapılarak nakışlar oluşturulmuştur. Çoğunlukla 3-1 atlamaların yapıldığı görülmüştür. Ayrıca nakış dolgularında 7'li atlamalara da rastlanmaktadır.

Vezirköprü yöresi zili dokuma tekniklerinden düz zili, seyrek zili, konturlu zili ve damalı zili dokuma teknikleriyle yapılan zili dokumalar mevcuttur. Çoğunlukla çapraz zili dokuma tekniği ile dokumalar yapılmıştır. Zili dokumalarının cicim ve sumak dokuma teknikleriyle birlikte kullanıldığı da görülmektedir.

4.8.2.3.1. Düz Zili

Nakış ipliklerinin çözgüler üzerinden 2-1, 3-1, 5-1 gibi atlamalarla yapıldığı ve bu atlamalardan dolayı dokumanın yüzeyinde dikey çizgilerin oluşturulduğu dokuma tekniğine düz zili denilmektedir.[348] Vezirköprü yöresinde düz zili dokumalarında 3-1 atlamalar yapılarak nakışlar oluşturulmuştur. Düz zili tekniği çoğunlukla nakışlardaki dikey ve düz çizgilerin oluşturulmasında kullanılmıştır. Ayrıca cicim tekniğinde yapılan bazı nakışların dikey çizgilerinde zili tekniğinin kullanıldığı görülmektedir.

Zili dokumaları cicim dokumalarında olduğu gibi dokumanın tersinden yapılmaktadır. Dokumanın tersi tezgâhta ön tarafa gelecek şekilde, dokuyucu yönündedir.

Düz zili dokumasında iki sıra atkı atıldıktan sonra nakış ipliği dokumanın yüzünden üç çözgü ipliğinin üzerinden geçirilerek dokumanın arkasına alınmıştır. İki sıra atkı atılarak nakış ipliği tekrar dokumanın yüzeyinden üç çözgü ipliğinin üzerinden geçirilerek dokumanın arkasına, dokuyucunun önüne alınarak dokuma yapılmıştır. Belirli bir dikey çizgi elde edildikten sonra nakışın durumuna göre üç

[347] Acar, *Kilim-Cicim-Zili Sumak Düz Dokuma Yaygıları*, ss. 63-66; Öztürk, *Dokumaya Giriş Halı, Düz Dokumalar ve Dokuma Kumaşların Üretim Teknikleri*, s. 63.
[348] Acar, *Kilim-Cicim-Zili Sumak Düz Dokuma Yaygıları*, s. 63.

çözgü sağa veya sola kaydırılarak nakış oluşturulmuştur. Bu şekilde dikey ve düz çizgiler elde edilerek nakışlar tamamlanmıştır.

Dokuma sırasında farklı renkte nakış iplikleri varsa aynı işlem ayrı ayrı yapılmıştır. Bir sırada aynı renkte nakışlar yapılırken nakış iplikleri dokumanın arkasından diğer nakış alanına koparılmadan geçirilmiştir. Bu şekilde yapılan işlemlerde dokumanın arkasında iplik yüzmeleri görülmektedir. Aynı dokuma üzerinde farklı dokuma teknikleriyle de dokuma yapılacaksa uygulanacak tekniğin işlemi de aynı sırada yapılmaktadır. Nakış iplikleriyle sıra tamamlanınca atkı atılarak bir sıra dokumuş ve bu işlem dokuma boyunca devam ettirilerek dokuma tamamlanmıştır.

Yöredeki dokumaların nakışlarındaki dikey ve düz çizgilerin düz zili dokuma tekniğiyle yapıldığı görülmektedir (Şekil No: 4.58). Özellikle sandık nakışının dikey çizgileri (Şekil No: 4.60), koçboynuzu nakışının dikey çizgileri (Şekil No: 4.61), diş ve boncuk nakışları (Şekil No: 3.240, 3.245, 3.246, 3.248, 3.266, 3.272, 3.273, 3.280, 3.281, 3.282, 3.289, 3.290, 3.291, 3.294, 3.295, 3.297, 3.302, 3.303, 3.308, 3.309, 3.311, 3.316, 3.317, 3.322, 3.323, 3.330, 3.384, 3.390, 3.391, 3.392, 3.393, 3.394, 3.396, 3.397, 3.410, 3.411, 3.415, 3.416, 3.414, 3.418, 3.419, 3.420, 3.422, 3.423, 3.424, 3.426, 3.427, 3.428, 3.429, 3.430, 3.431, 3.443, 3.445, 3.446, 3.447, 3.449, 3.450, 3.451, 3.453, 3.454, 3.455, 3.458, 3.459, 3.457, 3.464, 3.465, 3.470, 3.471, 3.476, 3.477, 3.482, 3.483, 3.488, 3.489, 3.494, 3.495, 3.500, 3.510, 3.515, 3.516, 3.521, 3.522, 3.527, 3.528, 3.533, 3.534, 3.539, 3.540, 3.545, 3.546, 3.551, 3.552, 3.557, 3.558, 3.562, 3.563, 3.570, 3.604, 4.59) düz zili dokuma tekniğinde yapılmıştır.

Kuşakların enine çubuklarla oluşturulduğu dokumalarda düz kilim dokuması ile diş ve boncuk nakışları ise zili dokuma tekniğinde dokunmuştur (Şekil No: 3.393, 3.396, 3.399, 3.402, 3.405, 3.407, 3.410, 3.412, 3.413, 3.414, 3.418, 3.422, 3.426, 3.429, 3.432).

Ayrıca yöredeki palas dokumalarında (Şekil No: 3.209), palas dokumaların baş ve bitiş kısımlarındaki bordürlerde (Şekil No: 3.118, 3.125, 3.137, 3.143), bazı nakışlı kilimlerin iç zemin kuşaklarında (Şekil No: 3.251, 3.259, 3.266, 3.297, 3.303, 3.323, 3.384), nakışlı namazlık dokumalarının baş ve bitiş bordürlerinde (Şekil No: 3.332,3.339, 3.347, 3.355, 3.360, 3.377) ve nakışlı namazlık iç zemin nakışlarının

dikey ve yatay çizgilerinde (Şekil No: 3.366, 3.372) nakışlar düz zili tekniği ile oluşturulmuştur.

Şekil 4.58. Düz zili tekniği ile yapılmış dikey çizgiler

Şekil 4.59. Düz zili tekniği ile yapılmış diş ve boncuk nakışları

Şekil 4.60. Düz zili tekniği ile yapılmış sandık, tarak nakışının dikey çizgileri ve taraklı kısımları

Şekil 4.61. Düz zili tekniği ile yapılmış koçboynuzu nakışının dikey çizgileri

4.8.2.3.2. Çapraz Zili

Nakış ipliklerinin her sırada desenin durumuna göre sağa veya sola bir çözgü ipliği bırakılıp bir sonraki sırada yanındaki çözgü ipliğini alarak devam ettirilen dokuma tekniğidir. Her sırada nakış ipliğinden sonra atkı atılarak bir sonraki sıraya geçilmiştir. Bu teknikte yapılan dokumalarda dokumanın yüzeyinde çapraz çizgiler meydana gelmektedir. Çapraz zili dokuma tekniği ile cicim dokuma tekniğinin dokumalarda birlikte kullanıldığı görülmektedir.

Keydirme palas dokumalarında (Şekil No: 3.113, 3.118, 3.125, 3.132, 3.137, 4.88), keydirme arası kesik palas dokumalarında (Şekil No: 3.143), keydirme namazlık dokumalarında (Şekil No: 3.377) ve koçboynuzlu palas dokumaların koçboynuzu nakışının çapraz çizgileri (Şekil No: 3.157, 3.366, 3.372, 4.86) çapraz zili tekniği ile oluşturulmuştur.

Şekil 4.62. Çapraz zili tekniği ile yapılmış keydirme nakışı detay

4.8.2.3.3. Seyrek Zili

Bez ayağı zemin dokuması üzerine düz zili dokuma tekniği oluşturulan nakışların seyrek olarak yerleştirildiği dokumalardır (Şekil No: 4.63). Dokuma yüzeyinde nakışların seyrek yerleştirilmesi dokuma tekniğine adını vermiştir. Seyrek nakışlı zili dokuma tekniği ile seyrek nakışlı cicim tekniği çoğunlukla aynı dokuma üzerinde kullanıldığı görülmüştür. Seyrek nakışlı cicim dokuma tekniği gibi dokuma yapılmıştır. Nakışların işlenişi ise düz zili dokuma tekniği ile oluşturulmuştur.

Palas dokumalarında (Şekil No: 3.169, 3.177, 3.199, 3.204) ve nakışlı namazlık dokumasında (Şekil No: 3.355) seyrek nakışlı cicim ve diğer teknikler birlikte kullanılmıştır.

Şekil 4.63. Seyrek nakışlı zili detay

4.8.2.3.4. Konturlu Zili

Nakışların dikey veya çapraz kontur çizgilerinin zili tekniği ile yatay çizgilerin ise sumak dokuma tekniği ile yapıldığı dokuma türleridir. Konturların içerisi bazen cicim tekniği ile bazen sumak tekniği ile işlenerek doldurulmuştur (şekil 4.64, 4.65). Bazı dokumalarda ise nakışların içerisi boş bırakılmıştır.

Palas dokumalarının iç zemin kuşaklarında (Şekil No: 3.163, 3.185, 3.192) ve yastık dokumasında (Şekil No: 3.437) diğer dokuma teknikleriyle birlikte kullanılmıştır.

Şekil 4.64. Konturlu zili detay

Şekil 4.65. Konturlu zili detay

4.8.2.4. Sumak Dokuma Teknikleri

Vezirköprü yöresi dokumaları içerisinde sumak dokumalarının çok fazla yer tutmadığı görülmektedir. Bir dokuma üzerinde sumak dokuma teknikleri tek başına kullanıldığı gibi cicim ve zili dokuma teknikleriyle birlikte de kullanılmıştır.

Sumak dokuma tekniği ile yapılan dokumalar çoğunlukla alaçuvalların nakışlarında kullanılmıştır. Bununla birlikte düz dokuma çeşitlerinde tekniğin imkân vermediği veya zorlandığı nakışlarda yatay çizgiler, bazı nakışların konturları, dokumalardaki baş ve bitiş kısımlarındaki yatay çizgiler, bazı kuşaklı dokumaların kuşaklarının çevresi sumak dokuma teknikleriyle dokunmuştur.

Sumak dokuma tekniği nakış ipliklerinin çözgü ipliklerine belirli şekillerde devamlı olarak sarılmasıyla yapılmıştır.[349] Nakış iplikleri 4 çözgü ipliğinin üzerinden veya arkasından geçirilip öne veya arkaya dolandırılmıştır. Daha sonra dolandığı 4 çözgüden geriye doğru 2 çözgüye dolanarak tekrar geldiği yöne geçirilerek bir dolama yapılmıştır. Bu şekilde dolama yapılmaya devam edilerek bir sıra sumak dokuması tamamlanmıştır. Bazı tekniklerde ikinci sırada bir çözgü teli kaydırılarak devam edilmiştir. Nakış ipliklerinin çözgü ipliklerine dolanma şekillerine göre değişik sumak dokuma teknikleri oluşturulmuştur.

Sumak dokumalar zemin dokuması ve nakışların oluşturulma durumuna göre kendi içerisinde düz sumak dokuma tekniği, atkısız düz sumak dokuma tekniği, balıksırtı sumak dokuma tekniği, atkısız balıksırtı sumak dokuma tekniği, ters sumak dokuma tekniği ve çapraz alternatif sumak dokuma tekniği[350] olarak gruplara ayrılmıştır.

Yöredeki dokumalarda sumak dokuma tekniklerinden düz sumak dokuma tekniği, balıksırtı sumak dokuma tekniği ve çapraz alternatif sumak dokuma tekniğinin kullanıldığı görülmüştür. En yaygın olarak çapraz alternatif sumak dokuma tekniği kullanılmıştır. Bu teknikte daha çok alaçuvalların nakışlarında görülmektedir.

[349] Acar, *Kilim-Cicim-Zili Sumak Düz Dokuma Yaygıları*, s. 69.

[350] Acar, *Kilim-Cicim-Zili Sumak Düz Dokuma Yaygıları*, ss.70-75; Aytaç, *El Dokumacılığı*, s. 80; Onuk, vd., *İçel El Sanatları*, s. 17; Öztürk, *Dokumaya Giriş Halı, Düz Dokumalar ve Dokuma Kumaşların Üretim Teknikleri*, ss. 64-65.

4.8.2.4.1. Düz Sumak

Nakış ipliğinin çözgü ipliklerine aynı yönde sarılmasıyla yapılan sumak dokuma tekniğidir. Nakış ipliği 4 çözgü ipliğinin üzerinden dokumanın arkasına geçirilerek arkadan 2 çözgü ipliğine dolandırılıp çözgü ipliklerinin arasından tekrar dokumanın ön yüzüne getirilmiştir. Nakış ipliği tekrar 4 çözgü ipliğinin üzerinden geçirilerek aynı işlem devam ettirilmiş ve araya atkı atılmıştır. Bu şekilde nakış iplikleri 4 çözgü ipliğinin üzerinden geçirilip arkadan döndürülerek 2 çözgü ipliğine sarılmıştır. Nakış iplikleri çözgü ipliklerinin üzerinden geçerken her sırada üstten alta doğru ya da alttan üste doğru aynı yönde hareket ettirilmektedir.

Yastık dokumasında (Şekil No: 3.437, 3.571, 3.576, 3.583, 3.588, 3.592, 3.597, 3.606, 3.611, 4.68, 4.71, 4.72, 4.73, 4.74), nakışların yatay çizgilerinde (Şekil No: 4.64, 4.65), dokumaların baş ve bitiş kısımlarındaki bordürlerin çevresinde (Şekil No: 3.113, 3.118, 3.132, 3.143, 3.169, 3.221, 3.332, 3.339, 3.347, 3.355, 4.66) ve kuşaklı dokumaların kuşak çevresinde (Şekil No: 3.143, 3.150, 3.163, 3.177, 3.185, 3.192, 3.214, 4.67) tek sıra düz sumak dokuma tekniği kullanılmıştır.

Şekil 4.66. Bordür çevresinde tek sıra düz sumak dokuma

Şekil 4.67. Kuşak çevresinde tek sıra düz sumak dokuma

4.8.2.4.2. Balıksırtı Sumak

Nakış ipliğinin her sırada ters yönlerde çözgü ipliklerine sarılmasıyla yapılan bir tekniktir.[351] Nakış iplikleri çözgü ipliklerinin üzerinden geçerken bir sırada üstten alta doğru hareket ettirilirse diğer sırada alttan üste doğru hareket ettirilerek balıksırtı sumak tekniği oluşturulmuştur. Her sırada araya atkı atılarak dokumaya devam edilmiş ve balıksırtı görünüşlü sumak dokuması elde edilmiştir.

Yastık dokumasında (Şekil No: 3.437), çuval dokumalarında (Şekil No: 3.571, 3.576, 3.583, 3.588, 3.592, 3.597, 3.606, 3.611, 4.68, 4.71, 4.72, 4.73, 4.74), dokumaların baş ve bitiş kısımlarındaki bordürlerin çevresinde (Şekil No: 3.125, 3.137, 3.157, 3.192, 3.199, 3.204, 3.209, 3.214, 3.221, 3.332, 3.339, 3.347, 3.355, 3.360, 3.366, 3.372, 3.377, 4.69) ve kuşaklı dokumaların kuşak çevresinde (şekil 3.150, 4.70) balıksırtı sumak dokuma tekniği kullanılmıştır.

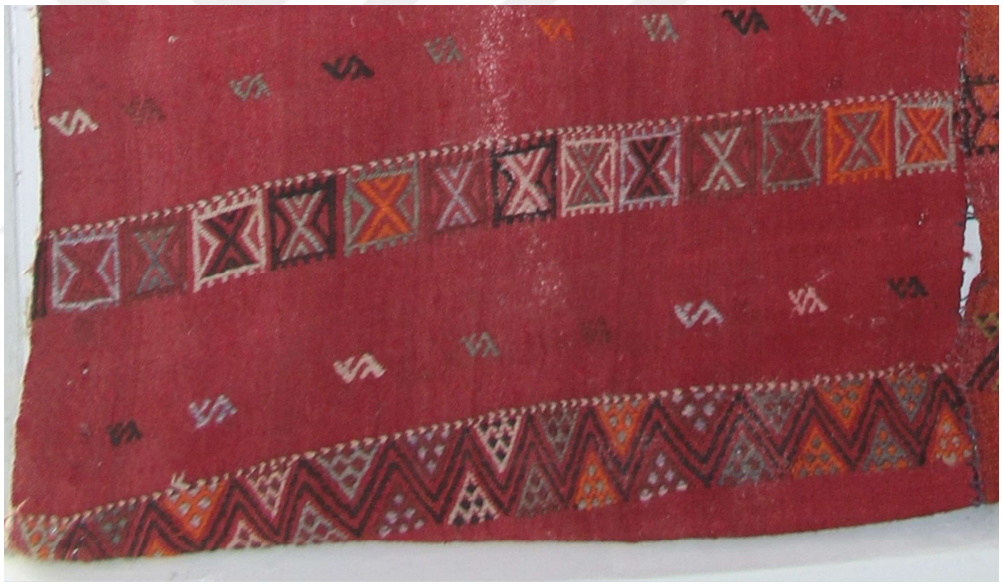

Şekil 4.68. Balıksırtı sumak dokuma detay

[351] Acar, *Kilim-Cicim-Zili Sumak Düz Dokuma Yaygıları*, s.72; Aytaç, *El Dokumacılığı*, s. 82.

Şekil 4.69. Bordür çevresinde balıksırtı sumak dokuma

Şekil 4.70. Kuşak çevresinde balıksırtı sumak dokuma

4.8.2.4.3. Ters Sumak

Düz sumak dokumasının tersi yönünde, nakış ipliği içten dışa doğru dolanarak dokuma yapılmıştır.[352] Daha çok dikey ve yatay çizgilerin oluşturulmasında kullanılmıştır. Genelde diğer sumak dokuma teknikleriyle birlikte kullanıldığı görülmektedir.

[352] Acar, *Kilim-Cicim-Zili Sumak Düz Dokuma Yaygıları*, s.74; Aytaç, *El Dokumacılığı*, s. 82.

Alaçuvalların nakışlarındaki dikey ve yatay çizgiler bu teknikle oluşturulmuştur (Şekil No: 3.571, 3.576, 3.583, 3.588, 3.592, 3.597, 3.606, 3.611, 4.71, 4.72, 4.73, 4.74).

4.8.2.4.4. Çapraz Alternatif Sumak

Nakış ipliği çözgü ipliklerinin arkasından 4 çözgü ipliğine ters bir şekilde dolandırılarak dokumanın ön tarafına geçirilmiştir. Ön taraftan 2 çözgü ipliğine dolandırılıp tekrar dokumanın arkasına geçirilmiş ve ilk dolama işlemindeki gibi devam edilerek çapraz alternatif sumak oluşturulmuştur.[353] Desendeki nakışa göre bir sıra sumak tekniğiyle nakış tamamlanarak araya bir sıra atkı atılmış ve ikinci sırada bir çözgü ipliği kaydırılarak nakış ipliğinin dolama işlemleri aynı şekilde devam ettirilerek dokuma yapılmıştır.

Yörede sumak dokumaları içerisinde en çok görülen tekniktir. Yöredeki alaçuvallar bu teknikle dokunmuştur (Şekil No: 3.571, 3.576, 3.583, 3.588, 3.592, 3.597, 3.606, 3.611, 4.71, 4.72, 4.73, 4.74).

Şekil 4.71. Çapraz alternatif sumak detay

[353] Acar, *Kilim-Cicim-Zili Sumak Düz Dokuma Yaygıları*, s.75; Aytaç, *El Dokumacılığı*, s. 83.

Şekil 4.73. Sumak dokuma teknikleri detay

Şekil 4.74. Sumak dokuma teknikleri detay

4.8.3. Çarpana Dokuma Teknikleri

Çarpana dokumaları, çözgü ipliklerinin çarpanaların köşelerindeki deliklerinden belirli yönlerde geçirilmesiyle ve çözgü ipliklerinin belirli yönlerde hareket ettirilerek oluşan ağızlıktan atkı atılıp sıkıştırılmasıyla yapılmaktadır. Çarpana dokumalarının enleri dokumada kullanılan çarpana sayısına ve çözgü ipliklerinin kalınlığına bağlı olarak değişiklik göstermektedir.

Çarpana dokumalarında çözgü ipliklerinin çarpanaların köşelerindeki deliklerden geçirilme yönleri ve çarpanaların döndürme hareketleri çarpana dokuma tekniklerini oluşturmaktadır. Çarpanalar farklı döndürme hareketleriyle fitilli ve saç örgüsü tekniği, tel örgü ve pirinç tekniği, susma ve daldırma tekniği ve strüktür tekniği olarak gruplara ayırılmaktadır.[354]

Yöredeki çarpana dokumalar dört delikli 12 adet (Kat. No: 119), dört delikli 13 adet (Kat. No: 121), dört delikli 18 adet (Kat. No: 120), dört delikli 20 adet (Kat. No: 123), dört delikli 32 adet (Kat. No: 122) olarak dokunmuştur.

4.8.4. Bez Dokuma Teknikleri

Vezirköprü yöresi bez dokumaları bezayağı dokuma tekniği ile dokunmuştur. Bezayağı dokuma tekniği iki çözgü ve iki atkı ipliğinden oluşmaktadır. Bu teknikte iki çözgü ve iki atkı ipliği değişimli olarak bir alttan bir üstten geçerek dokuma örgüsünü oluşturmaktadır. Bu teknikle yapılan dokumalara bezayağı dokuma denilmektedir. Bezayağı dokuma örgüsü atkı ve çözgü ipliğinin değişimli olarak bir alttan bir üstten geçerek bağlantı yaptığı temel dokuma örgüleridir.[355] Bezayağı dokumalarda çözgü ve atkı iplikleri dokumanın yüzeyinde eşit görünüme sahiptir.

Dokuma tezgâhlarında dokuma yapılabilmesi için ağızlık açma, atkı atma ve tefe vuruşu diye adlandırılan üç temel işlem gerekmektedir.[356] Bu temel işlemler için çözgü ipliklerinin gücüler yardımıyla bir kısmı yukarı kaldırılıp bir kısmı aşağı indirilerek ağızlık oluşturulmakta ve ağızlıktan mekik yardımıyla atkı ipliği geçirilmektedir. Ağızlıktan geçirilen atkı ipliği dokuma tarağıyla tefe vuruşu yapılarak sıkıştırılır ve dokuma yapılır. Dokuma, bu üç temel işlemin devam ettirilmesiyle yapılmaktadır. Diğer yardımcı işlemlerle de dokumanın sürekliliği sağlanmıştır.

---

[354] Aytaç, *El Dokumacılığı*, ss. 31-32.
[355] Yakartepe ve Zerrin Yakartepe, *Tekstil Teknolojisi Elyaf'tan Kumaş'a*, s. 1403.
[356] Yakartepe ve Zerrin Yakartepe, *Tekstil Teknolojisi Elyaf'tan Kumaş'a*, s. 1377.

Dokumaya hazır hale getirilen tezgâhın dokuma sehpasına oturan dokuyucu ayaklarını tezgâhın ayak pedallarına yerleştirip pedallara basarak çerçevelerin hareket etmesini sağlar. Dokuyucu sağ ayağını sağ pedala bastığında bu pedala bağlı olan çerçeve ve çerçevedeki gücülere bağlı çözgü iplikleri aşağı inmektedir. Bu esnada diğer çerçeve ve çerçevedeki gücülere bağlı çözgü iplikleri ise yukarı kalkar. Bu şekilde bir grup çözgü yukarı kalkarken bir grup çözgü aşağıya inerek ağızlık oluşturulur. Tutamağa bağlı ip hızlı bir şekilde çekilerek ve mekiğin bulunduğu taraftaki mekik vurucu hızlı bir şekilde mekiğe vurdurulur. Ağızlıktan geçen mekiğin içerisinde masuraya sarılı atkı ipliği ağızlıktan geçirilerek atkı atılmış olur. Tefe (dokuma tarağı) hızlıca dokumaya doğru çekilerek atkı sıkıştırılır. Bu işleme tefe vuruşu denilmektedir. Tefe vuruşundan sonra dokuyucu bu kez diğer pedala basarak çözgü ipliklerinin yer değiştirmesini sağlar ve yeni ağızlık oluşturur. Tutamağa bağlı ip tekrar hızlı bir şekilde çekilir ve aynı şekilde mekik ağızlıktan geçirilerek tekrar atkı atılır ve tefe vuruşuyla atkı sıkıştırılır. Bu şekilde devam edilerek dokuma yüzeyinde çözgü ve atkıların eşit göründüğü bez ayağı dokuma teknikli bir dokuma yapılır. Dokumaya ağızlık açma, atkı atma ve tefe vuruşu işlemleriyle devam edilir. Belirli bir mesafede dokuma yapıldığında dokunan kumaş geledüre denilen kumaş sarma levendine sarılır.

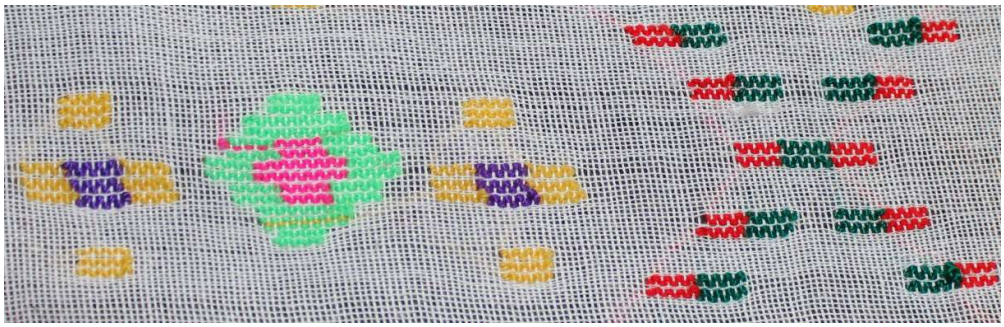
Yöredeki bez dokumalarda nakışlar dokuma esnasında yapılmıştır. Nakışlar bazen dokumada kullanılan çözgü ve atkı iplikleriyle bazen de ayrı bir nakış ipliğiyle oluşturulmuştur (Şekil No: 4.75, 4.76)

Ayrı nakış iplikleri ile nakış oluşturmada dokuma esnasında yapılmıştır. Ayrı nakış ipliği ile yapılan nakışlı dokuma iki ayrı teknikle yapıldığı görülmektedir. Birinci teknikte dokuma yapılırken atkı atıldıktan sonra nakışın oluşturulacağı alanda nakış ipliğinin atkı ipliğinin üzerine atılmasıyla yapılmıştır. Bu teknikle yapılan nakışlarda nakış ipliğinin kalınlığına göre nakış alanında hafif bir kabarma meydana gelmektedir (Şekil No: 4.75). İkinci teknikte ise dokumanın atkı ipliğinin nakış alanlarından dönmesiyle yapılmıştır. Nakış alanlarında ise nakış ipliği atkı ipliği gibi atılmıştır. Bu teknik kilim dokuma tekniklerini anımsatmaktadır. Atkı ipliği ve nakış ipliğinin dönüş yaptığı kısımlarda bazen küçük ilikler oluşmuş, bazen dönüş yapılan bu alanlarda kenetleme ile zemin ve nakış iplikleri birbirine bağlanmıştır.

Dokuma literatüründe atkı ipliklerinin tarakla sıkıştırılmasına tefe vuruşu denilmektedir. Yörede tarak ile atkı ipliklerini sıkıştırma işlemine tüfe, tufa denilmektedir.

Dış giysi olarak kullanılan dokumalar çoğunlukla yünden yapılmıştır. Yünlü kumaş dokumalar dokuma işleminden sonra keçeleştirme işlemine tabi tutulmuştur. Yünlü kumaş dokumaların sonradan keçeleştirme işlemlerine valalama denilmektedir.[357]

Yünlü kumaş dokumaları valalamak için içi oyulmuş ağaç tekneler kullanılmıştır. Teknenin içerisine sıcak su koyularak yünlü kumaş teknenin içerisindeki sıcak suya yatırılmış ve vala (valalu) denilen demirden bir aletle yünlü dokumanın üzerine bastırılarak ileri geri hareket ettirilmiştir. Bu esnada yün ipliğindeki yün liflerinin uçları sürtünmeden dolayı keçeleştirilmiştir. Tekne içerisindeki yünlü kumaş yün liflerinin dokumanın çözgüsünü ve atkısını görünmeyecek şekilde bir çeşit keçeleşme sağlayıncaya kadar valalama yapılmıştır. Keçeleşme sonucu kumaştaki atkı ve çözgüler görünmeyecek şekile gelerek keçe gibi bir görüntü elde edilmiştir. Valalama işlemi tamamlanınca dokuma kurutulmuş ve daha sonra yünlü kumaştan ihtiyaca göre giysiler oluşturulmuştur. Valalanan yünlü dokumalardan pantolon, kaban, hırka gibi dış giysilerin yapılmıştır (Kat. No: 162).

Şekil 4.75. Bez dokumada nakışlar

[357] Fatma Çalışır, Kişisel Görüşme, 04 Ağustos 2021.

Şekil 4.76. Bez dokuma aşaması ve nakış oluşturma

4.9. Dokumaların Yapıldığı Tarihler

Dakumaların tarihlendirilmesinde öncelikli olarak dokuma üzerindeki tarih dikkate alınmıştır. Üzerinde tarih bulunmayan dokumalarda ise dokumayı yapan kişilerin verdiği bilgilerle tarihlendirmeye gidilmiştir. Bunun yanı sıra kişisel görüşmeler, dokuma yapan kişilerin verdiği bilgiler ve dokuma sahiplerinin verdiği bilgiler, dokumaların eskime durumu, tarihi bilinen benzer dokumalarla karşılaştırmalar doğrultusunda yaklaşık olarak tarihlendirme yapılmıştır. [358]

İncelediğimiz halılardan 4 tanesi 70-80 yıllık (Kat. No: 3, 7, 8, 9), 6 tanesi 100 yıllık (Kat. No. 1, 4, 5, 6, 10, 11) ve 4 tanesi 120 yıllık olarak tarihlendirilmiştir (Kat. No: 2, 12, 13, 14). Bu tarihlendirmeler doğrultusunda incelediğimiz halılar genellikle eski olduğu görülmektedir.

Düz dokumalardan bir kısmının üzerinde dokuma tarihlerinin bulunduğu, bir kısmının ise tarihsiz olduğu görülmüştür. Üzerlerinde yazılı tarih bulunan 6 tane

[358] Arif Toygar, Kişisel Görüşme, 28 Temmuz 2021; Cennet Çiçekdağı, Kişisel Görüşme, 27 Temmuz 2021; Mehmet Ali Çiçekdağı, Kişisel Görüşme, 21 Eylül 2021; Mustafa Çiçekdağı, Kişisel Görüşme, 21 Eylül 2021; Süleyman Toygar, Kişisel Görüşme, 27 Temmuz 2021.

dokumanın 1 tanesi 1935 tarihli (Kat. No: 53), 3 tanesi 1954 tarihli (Kat. No: 16, 21, 28), 1 tanesi 1978 tarihli (Kat. No: 54) ve 1 tanesi 1979 tarihlidir (Kat. No: 25).

Tarihsiz dokumalardan; 2 tanesi 2 yıllık (Kat. No: 45, 51), 15 tanesi 5 yıllık (Kat. No: 46, 47, 48, 49, 50, 90, 91, 95, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 118), 2 tanesi 30-40 yıllık (Kat. No: 69, 70), 5 tanesi 40-50 yıllık (Kat. No: 32, 43, 44, 76, 77), 20 tanesi 50 yıllık (Kat. No: 19, 20, 41, 42, 60, 75, 81, 82, 83, 85, 87, 88, 89, 96, 97, 98, 114, 115, 116, 117), 1 tanesi 55 yıllık (Kat. No: 15), 13 tanesi 50-60 yıllık (Kat. No: 17, 18, 30, 31, 34, 35, 52, 59, 78, 84, 86, 92, 93), 12 tanesi 70-80 yıllık (Kat. No: 23, 24, 26, 27, 29, 33, 56, 57, 64, 65, 66, 94), 7 tanesi 70-100 yıllık (Kat. No: 36, 37, 38, 39, 40, 61, 62,), 8 tanesi 80 100 yıllık (Kat. No: 63, 67, 68, 71, 72, 73, 74, 80,), 4 tanesi 100 yıllık (Kat. No: 22, 55, 58, 79), 9 tanesi 100-120 yıllık (Kat. No: 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113) olarak tarihlendirilmiştir.

Çarpana dokumaları 70-80 yıllık olarak tarihlendirilmiştir (Kat. No: 119, 120, 121, 122, 123).

Bez dokumalardan 19 tanesi 2 yıllık (Kat. No: 130, 131, 132, 133, 134, 135, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153), 20 tanesi 50-60 yıllık (Kat. No: 124, 125, 126, 127, 128, 129, 136, 137, 138, 139, 140, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162) olarak tarihlendirilmiştir.

4.10. Dokumalarda Kalite

Halı dokumalarda 1 dm^2'deki ilme sayısı olarak, düz dokumalar ve bez dokumalarda birim ölçüdeki çözgü ve atkı sıklığı dokumaların kalitesi olarak değerlendirilmiştir. Düz dokumalarda birim ölçü 10 cm olarak, bez dokumalarda ise 1 cm olarak ele alınmıştır.

Halılarda kalite; halı dokumasının 10 cm enindeki ve boyundaki ilme sayısı halının kalitesini oluşturmaktadır. 1 desimetrekaredeki (dm^2) ilme sayısına o halının kalitesi denilmektedir.[359] El dokusu halılar 1 dm^2'deki ilme sayılarına göre sınıflara ayırılmışlardır. Türk Standardı TS 43'e göre 1 dm^2'deki ilme sayısı 10000-2401 olan halılar ekstra ekstra ince, 1 dm^2'deki ilme sayısı 2400-1851 olan halılar ekstra ince, 1 dm^2'deki ilme sayısı 1850-1401 olan halılar ince, 1 dm^2'deki ilme sayısı 1400-701

[359] Gülcemal, *Temel Kavramlarıyla Halı ve Desen Teknolojisi*, s. 109; Nefes, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Envanterine Kayıtlı Samsun ve Sinop Yöresindeki Halılar*, s. 31.

olan halılar orta, 1 dm^2'deki ilme sayısı 700-215 olan halılar kaba olarak sınıflandırılmaktadır.[360]

Vezirköprü yöresi halı dokumalarının kalitesi (1 dm^2 deki ilme sıklığı) ortalama 30 x 30 ve ortalama ilme sayısı 900 civarındadır. İlme sıklığına göre yöredeki halılar orta kalitede halılar sınıfına girmektedir. Halıların hav yüksekliği yaklaşık olarak 1-1,5 cm civarındadır. Bazı halı dokumaların havları yıpranmadan dolayı kısalmış veya tamamen kaybolmuştur. Yıpranmış olan halıların hav yükseklikleri değerlendirilmemiş olup bu halılarında yöresel özellik gösterdiği düşünülmektedir.

Vezirköprü yöresi halılarında Türk ilmesi (Türk düğümü) kullanılmıştır. Yöredeki incelediğimiz halı dokumaların kalitesi (dm^2'deki ilme sayısı, ilme sıklığı) yaklaşık olarak 30 x 30 olarak tespit edilmiştir. Bu halılarda dm^2'de yaklaşık olarak 900 ilme bulunmaktadır. Hav yükseklikleri 1-1,5 cm arasında değişmektedir.

Düz dokumalarda çözgü sıklığı bir başparmağa 3 çözgü gelecek şekilde ayarlanmıştır.[361] Bir başparmak yaklaşık 1,5-2 cm olup 3-4 çözgüye denk gelmektedir. Bu ölçüler yöredeki düz dokumaların 10 cm'de 30-40 çözgü sıklığı olduğunu göstermektedir. Ancak bazı dokumaların çözgülerinin daha sık olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca dokumaların çözgü ve atkı sıklıkları ipliklerin kalınlıklarına göre de değişmektedir. Genel olarak yöredeki düz dokumaların çözgü sıklığı 30-80 arasında, atkı sıklığı 50-110 arasında değiştiği gözlemlenmiştir. Çuval dokumalarında çözgü sıklığı 60, atkı sıklığı 120 olarak tespit edilmiştir. Çul dokumalarında ise çözgü sıklığı 80 atkı sıklığı 30 olarak tespit edilmiş olup atkı sıklıklarının çözgü sıklığına göre daha az sıklıkta olduğu görülmektedir.

Düz dokumalardan 6 tanesi 30 x 60 (Kat. No: 45, 114, 115, 116, 117, 118), 4 tanesi 30 x 70-80 (Kat. No: 41, 42, 92, 93), 1 tanesi 30 x 100 (Kat. No: 76), 39 tanesi 30 x 110 (Kat. No: 36, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 95, 96, 97, 98), 6 tanesi 40 x 80 (Kat. No: 99, 100, 101, 102, 103, 104), 4 tanesi 40 x 160 (Kat. No: 37, 38, 39, 40), 3 tanesi 50 x 50 (Kat. No: 24, 26, 33), 23 tanesi 60 x 60 (Kat. No: 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 26, 27, 28, 30, 32, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 80), 1 tanesi 60 x

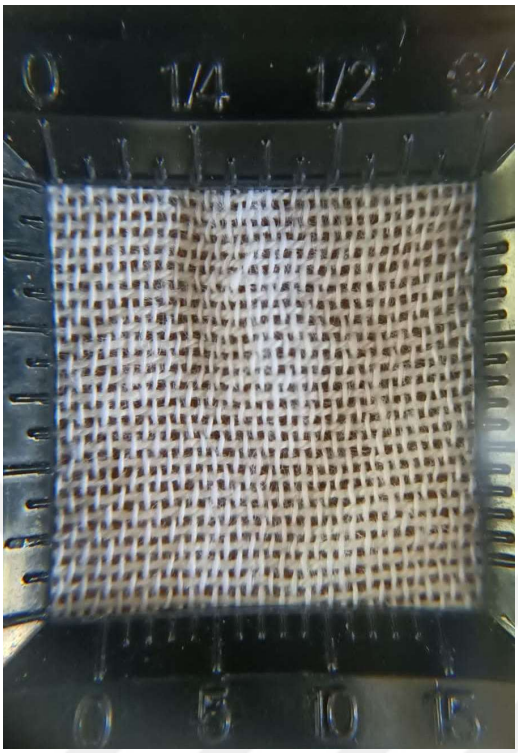
[360] Türk Standardı,"Tekstil Yer Döşemeleri - El Dokuması Halılar - Türk Halıları", Türk Standardı TS 43 Nisan 1992, Türk Standartları Enstitüsü, Ankara 1992, s. 2.

[361] Cennet Çiçekdağı, Kişisel Görüşme, 27 Temmuz 2021, Şehri Doğan, Kişisel Görüşme, 11 Şubat 2021.

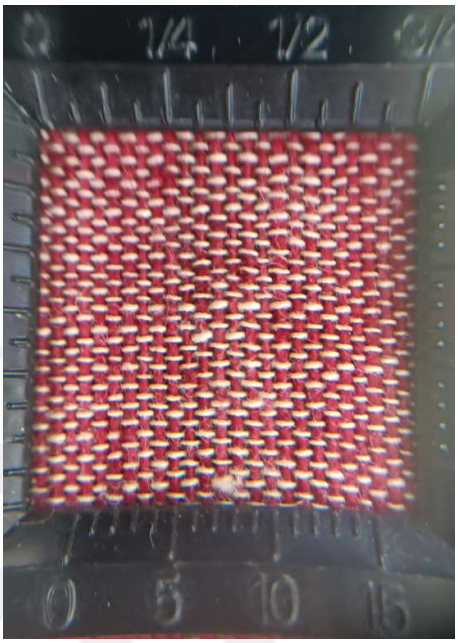
70 (Kat. No: 31), 9 tanesi 60 x 120 (Kat. No: 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113), 1 tanesi 70 x 70 (Kat. No: 23), 1 tanesi 80 x 70 (Kat. No: 29), 2 tanesi 80 x 80 (Kat. No: 34, 35) ve 4 tanesi 80 x 30 (Kat. No: 77, 78, 79, 94) çözgü ve atkı sıklığında dokunmuştur.

Çarpana dokumalarında çözgü sıklıkları çözgü ipliklerinin kalınlıklarına göre değişiklik göstermektedir. İncelenen çarpana dokumalarında 1,2 cm'de 12 adet (Kat. No: 119), 2 cm'de 13 adet (Kat. No: 121), 2,5 cm'de 18 adet (Kat. No: 120), 3,5 cm'de 20 adet (Kat. No: 123), 4 cm'de 32 adet (Kat. No: 122) çözgü sıklığı tespit edilmiştir.

Bez dokumalarda kalite tarak ağızına göre değişiklik göstermektedir. Tarak ağızlıkları 1 cm'de 14 ve 20 çözgü sıklığı olduğu görülmüştür. Bu kapsamda yöredeki bez dokumalarda genelde 1 cm'de 12, 14 ve 20 çözgü sıklığı, 1 cm'de 14-16 ve 20-22 atkı sıklığı gözlemlenmiştir. Atkı sıklıklarının bazen dokumanın esnekliğinden de kaynaklanmakla birlikte biraz daha sıkılaştığı ve 1 cm'de 1-2 sıra daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca dokumadaki iplik kalınlığına göre de dokuma sıklıkları değişiklik göstermiştir (Şekil No: 4.77, 4.78, 4.79). İncelenen dokumaların 1 cm'de çözgü ve atkı sıklıkları; 3 tanesi 12 x 14 çözgü ve atkı sıklığında (Kat. No: 159, 160, 161), 25 tanesi 14 x 14 çözgü ve atkı sıklığında (Kat. No: 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153) ve 10 tanesi 20 x 20 çözgü ve atkı sıklığında (Kat. No: 136, 137, 138, 139, 140, 154, 155, 156, 157, 158) olduğu görülmüştür. Ayrıca 1 tane dokumanın (Kat. No: 162) yüzeyi keçeleştirildiğinden çözgü ve atkı sıklığı ölçülememiştir.

Şekil 4.77. Bez ayağı dokuma ve dokuma sıklığı (Osman Şahin'den)

Şekil 4.78. Bez ayağı dokuma ve dokuma sıklığı (Osman Şahin'den)

Şekil 4.79. Bez dokuma sıklığı ve dokuma aşaması

4.11. Dokuma Yerleri ve Dokuyucular

Çalışmamız kapsamında incelediğimiz dokumaların tamamı Vezirköprü yöresinde dokunmuştur. Geçmiş dönemlerde yörenin hemen hemen her köyünde dokumacılık yapılmasına karşın günümüzde bu sayının azaldığı görülmektedir. Günümüzde Tahtaköprü ve Sarıdibek köylerinde düz dokumacılık, Suzuz köyünde bez dokumacılığı, Vezirköprü Halk Eğitimi Merkezinde hem düz dokumacılık hemde bez dokumacılığı devam etmektedir. Yakın zamanlara kadar Özyörük köyünde de halı dokumacılığı yapılmış ancak günümüzde dokumacılığın bırakıldığı görülmüştür.

İncelenen halıların Özyörük ve Alanbaşı köylerinde dokunduğu tespit edilmiştir. Halılardan 13 tanesi Özyörük Köyünde (Kat. No: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14), 1 tanesi Alanbaşı köyünde (Kat. No: 11) dokunmuştur.

İncelediğimiz halılardan 2 tanesi Ayşe Toygar tarafından (Kat. No: 1, 4), 1 tanesi Elif Toygar tarafından (Kat. No: 6) ve 1 tanesi Fatma Dindar tarafından (Kat. No: 7) dokunduğu tespit edilmiştir. Diğer halı dokumaların ise kimin tarafından dokunduğu tam olarak bilinmemektedir.

Vezirköprü yöresinde düz dokumalarının diğer dokumalara göre daha yaygın bir dokuma alanı olduğu görülmektedir. İncelenen düz dokumalar Aydınlı, Özyörük, Sarıdibek, Susuz, Tahtaköprü, Türkmen köyleri ve Vezirköprü merkezinde dokunmuştur. Bu dokumalardan 1 tanesi Aydınlı köyüde (Kat. No: 79), 41 tanesi Özyörük köyünde (Kat. No: 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 77, 78, 80, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113), 7 tanesi Sarıdibek köyünde (Kat. No: 46, 49, 51, 60, 69, 70, 103), 3 tanesi Susuz köyünde (Kat. No: 76, 92, 93), 32 tanesi Tahtaköprü köyünde (Kat. No: 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 62, 63, 67, 68, 71, 72, 73, 74, 75, 85, 87, 88, 91, 96, 97, 98, 100, 101, 102, 114, 115, 116, 117, 118), 19 tanesi Türkmen köyünde (Kat. No: 36, 44, 47, 48, 50, 61, 64, 65, 66, 81, 82, 83, 84, 86, 89, 90, 95, 99, 104) dokunmuştur. Dokumalardan 1 tanesinin ise (Kat. No: 94) dokuma yeri tam olarak bilinmemektedir.

İncelediğimiz düz dokumalardan 1 tanesi Ayşe Toygar tarafından (Kat. No: 80), 1 tanesi Emine Çağlayan tarafından (Kat. No: 20), 1 tanesi Hanife Toygar tarafından (Kat. No: 52), 2 tanesi Cemile Çağlayan tarafından (Kat. No: 24, 57) dokunmuştur. Diğer düz dokumaların kimin tarafından dokunduğu tam olarak tespit edilememiştir.

İncelenen çarpana dokumalarının tamamı Özyörük köyünde (Kat. No: 119, 120, 121, 122, 123) dokunmuştur. Çarpana dokumalarının kimin tarafından dokunduğu tam olarak bilinmemektedir.

İncelenen bez dokumalardan 36 tanesi Susuz köyünde (Kat. No: 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 162) dokunmuştur. Bez dokumalardan 3 tanesinin (Kat. No: 159, 160, 161) dokuma yerleri tam olarak bilinmemekle birlikte Susuz köyü olduğu düşünülmektedir.

Bez dokumalardan 9 tanesi Raziye Ulaşır tarafından (Kat. No: 124, 125, 126, 127, 128, 129, 136, 137, 138) ve 8 tanesi Fatma Çalışır tarafından (Kat. No: 139, 140, 154, 155, 156, 157, 158, 162) dokunduğu tespit edilmiştir.

Vezirköprü yöresinin önemli dokuma merkezlerinden birisi olmasında ve kültürel mirasımızın gelecek kuşaklara aktarılmasında yöredeki dokuyucuların da büyük katkısı olmuştur. Çalışmamız kapsamında tespit ettiğimiz çok sayıda dokuyucu bulunmaktadır. Özyörük köyünde Ayşe Çiçekdağı, Ayşe Toygar, Cennet Çiçekdağı, Cennet Deveci (merhume), Cemile Çağlayan, Elif Toygar, Emine Çağlayan, Fadime Çağlayan, Fadime Çağlayan (merhume), Fatma Dindar (merhume), Gülsüm Toygar, Gülsüm Sarıtaş (merhume), Hanife Toygar, Hatice Çiçekdağı (merhume), Havva Sarıtaş, Nazlı Teker (merhume), Şerife Toygar; Sarıdibek köyünde Emine Gözel, Sümeyye Nacar; Tahtaköprü köyünde Gülaser Doğan, Şehri Doğan, Şehri Kaya; Türkmen köyünde Fatma Kabaklı, Hatice Özcan, Semra Ak; Susuz köyünde Fatma Çalışır, Hülya Ulaşır, Nadiye Çalışır, Raziye Ulaşır; Vezirköprü ilçe merkezinde Kezban (Aslı) Acar, Selma Kabaklı önemli dokuyucular.

5. SONUÇ

Vezirköprü yöresi dokumaları, zengin nakış ve desenleriyle Türkiye'nin kültürel mirasının önemli bir parçasını oluşturur. Bu dokumalar, bölgenin özgün kültürünü yansıtan ve el işçiliğinin en güzel örneklerini sunan değerli eserlerdir. Aynı zamanda bu dokumalar bölgenin tarihî ve kültürel değerlerini yansıtan birçok özelliği içinde barındırmaktadır.

Çalışmamızın konusunu oluşturan Vezirköprü yöresi dokumaları, yörede yetiştirilen hayvanlardan elde edilen yün, kıl, devetüyü ve pamuk gibi doğal elyaflardan üretilen kaliteli iplikler kullanılarak; halı, kilim, düz dokumalar, çarpana ve bez dokuma gibi farklı dokuma teknikleriyle hayat bulmuştur. Bu dokumalardan yastık, palas, namazlık, heybe, torba, çuval, çember, peşkir gibi çok çeşitli ürünler, önlük bağı gibi değişik bağlar elde edilmiştir. Bu dokumalar, özgün nakış ve desenleri, renk ve teknikleriyle dikkat çekmektedir.

Yöresel özellik sergileyen bu dokumalar, nakışların ustalıkla bir araya getirilmesiyle oluşturulan desenleriyle dikkat çekmektedir. Yörede kullanılan nakışlar genellikle geometrik esaslıdır. Bu nakışlar geometrik şekillerden, geometrik şemaya uydurulmuş bitkisel, hayvansal nakışlardan ve sembollerden oluşturulmuştur. Her nakışın kendine özgü bir anlamı ve hikâyesi vardır. Ayrıca dokumalarda kullanılan renkler de genellikle doğal boyalardan geleneksel yöntemlerle elde edilmiştir. Ancak günümüzde, geçmişten bu yana süre gelen hem geleneksel iplik üretimi hem de doğal boyacılık tamamen bırakılmış durumdadır. Yöredeki dokumalarda hemen hemen bütün renkler kullanılmakla birlikte en çok kırmızı renk tercih edilmiştir.

Vezirköprü yöresi dokumaları ustalık gerektiren titiz bir işçilikle gerçekleştirilmiş ve her bir dokuma örneği, zanaatkârın sanatsal ifadesini yansıtan özgün birer eser haline gelmiştir. Bu dokumalar işlevi ve boyutları bakımından zanaat, teknolojik incelik ve nakışları (bezek, yanış, motif, göl, desen, oy) bakımından sanat eserleri niteliğindedir.

Yöredeki dokumalar, estetik bir değer taşıyan sanat eserleri olmalarının yanında, bölgenin ekonomik ve sosyal yapısına da katkı sağlamaktadır. Dokumacılık, bölgedeki kadınların evde gelir elde etmelerine ve dolayısıyla aile bütçelerine katkıda bulunmalarına olanak tanımıştır. Dokumalar, Vezirköprü'nün yerel ekonomisine canlılık katmış ve bölge halkının geçim kaynaklarından biri haline gelmiştir.

Vezirköprü'nün dokuma geleneği, nesilden nesile aktarılan bir miras olarak varlığını devam ettirmiştir. Yöredeki dokumalar, bölgenin kültürel kimliğinin bir parçası olup bölge halkının geçmişten günümüze aktardığı bir geleneği temsil etmektedir. Bu süreç, kuşaktan kuşağa aktarılan bilgi ve becerilerin korunmasını sağlarken, aynı zamanda toplum içindeki bağları da güçlendirmektedir.

Vezirköprü yöresi dokumaları, kültürel mirasımızın önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bunlar, özgün tasarımları, kaliteli malzemeleri, işçilik özellikleri ve dokuma detaylarıyla takdir edilmektedir. Yörenin tarihî ve kültürel dokusunu yansıtmada önemli görevler üstlenen bu eserlerin gelecek nesillere birer miras olarak aktarılması önem arz etmektedir.

Vezirköprü yöresi dokumalarının korunması ve bu geleneğin sürdürülebilirliği de önemli bir konudur. Bu bağlamda çeşitli çalışma ve projelerin yürütüldüğü görülmektedir. Ancak bunların yeterli olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Ayrıca bu çalışmalarda bazı eksiklikler ve hatalar da görülmektedir.

Çalışmamız kapsamında elde edilen bilgilerden ve değerlendirmelerden yola çıkarak Vezirköprü yöresi dokumacılığı hakkında gözlem ve önerilerimizi şu şekilde sıralamak mümkündür.

Günümüzde geleneksel sanatlar alanında bazı eğitim sorunları karşımıza çıkmaktadır. Bunların giderilmesi kültürümüzün önemli bir parçası olan el sanatı ürünlerinin özgün nitelikte ve yozlaşmadan devam ettirilimesine olanak sağlayacaktır. Bunun için üniversitelerimizin Geleneksel Türk El Sanatları Bölümleri büyük önem taşımaktadır. Ayrıca bu bölümlerde de alanında ihtisas sahibi akademisyenlerin eğitim vermesine öncelik verilmeli, el sanatları alanında konuyla ilgili yeterli donanım sağlanamadan, öğrenci yetiştirilemeyeceği unutulmamalıdır.

Anadolunun diğer bölgelerinde olduğu gibi Karadeniz Bölgesindeki üniversitelerde de Geleneksel Türk El Sanatları Bölümleri açılması uygun olacaktır. Bölgenin el sanatları ve dokumacılık potansiyeli göz önüne alındığında Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü açılmasının bölgeye ve yöreye kültürel ve ekonomik katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Günümüzde el sanatlarının kaybolmaya yüz tuttuğu hatta bazı el sanatlarının neredeyse kaybolduğu görülmektedir. Bu çerçevede öncelikli olarak el sanatlarının bilimsel araştırmalarla derlenmesi ve kayıt altına alınması önem arz etmektedir. Bu

kapsamda gerek üniversitelerin gerekse kamu kurumlarının el sanatlarına yönelik kapsamlı projeler üretmesi ve akademik çalışmalara fırsat vermesinin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

El sanatları ürünlerinde -özellikler halı kilim dokumaları- kendine has özelliklerinden sapmalar, yozlaşmalar görülmektedir. Bu gibi ürünlerde ihtiyaçlara göre yeni tasarımlar yapılırken kendi öz ve biçimlerinden uzaklaşmadan yapılması ve yöresel özelliklerin korunması kültürel değer açısından da büyük önem taşıdığı göz önünde bulundurulmalıdır.

Günümüzde Vezirköprü yöresinde dokumalarda kullanılan malzemelerin yeterli kalitede olmadığı görülmektedir. Özellikle son yıllarda halı kilim gibi dokumalarda kaliteli iplik bulma sorunu yaşanmaktadır. Yine temin edilen ipliklerin kalitesiz ve yöre dokumacılığına uygun olamayan farklı nitelikler taşıması nedeniyle kaliteli dokuma yapılamamaktadır. İhtiyaç duyulan özelliklerde ve kalitede malzemelerin temini ve üretimi için destek sağlanması gerekmektedir.

Gelecekte, Vezirköprü yöresi dokumalarının korunması ve yaşatılması için sürekli bir çaba gerekmektedir. Bu süreçte, yerel halkın bilinçlendirilmesi, gençlerin bu geleneksel sanata ilgi duyması ve yeteneklerini geliştirmesi önemlidir. Ayrıca, yerel yönetimler, kültür kuruluşları, akademisyenler ve el sanatları uzmanları arasında işbirliğinin sağlanması da büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

Acar, Belkıs Balpınar, *Kilim-Cicim-Zili Sumak Düz Dokuma Yaygıları*, Eren Yayınları, İstanbul 1982.

Akalın, Şükrü Haluk, vd., *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011.

Alp, Özlem "Konya Yöresi Kilimlerinde Sembolik Motifler ve Oğuz Damgaları", *Türk Dünyası Kültür ve Sanat Sempozyumu,* Isparta 2000, ss. 353-364.

Arık, Rüçhan, "Manzaralı Halılar", *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri* Ayrıbasım, C.V. Başbakanlık Basımevi, Ankara 1983.

Arseven, Celal Esat, "dokuma", Sanat Ansiklopedisi, C. I, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1983, s.474.

Aslanapa, Oktay, *Türk Halı Sanatı'nın Bin Yılı*, Eren Yayınları, İstanbul 1987.

_____, *Türk Sanatı*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1997.

_____, "Türk Halı Sanatının Tarihi Gelişmesi", *Arış*, S. 3, 1997, ss.18-25.

Atalay, Besim, *Türk Halıcılığı ve Uşak Halıları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1967.

_____, *Divanü Lügat-it-Türk Tercümesi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1985.

Ateş, Mehmet, *Mitolojiler Semboller ve Halılar*, Net Turistik Yayınları, İstanbul 1996.

Atlıhan, Şerife, *Anadolu ve Topkapı Sarayı'ndan Çarpana Dokumalar*, Marmara Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2017.

_____, "Ayvacık Bölgesinde Alaçuvallar", *Kültür ve Sanat*, S. 5, Mart 1990, ss. 56-61.

_____, "Traditional Weaving in One Village of Settled Nomads in Northwest Anatolia", *Oriental Carpet and Textile Studies*, V. IV, 1993, ss.77-88.

_____, "Fethiye Bölgesi Deve Kilimleri", *Sanat*, S. 3, Kasım 1993, ss. 104-120.

_____, "Yaşam Biçimi ve Geleneksel Değerlerde Havsız Kirkitli Dokumalar", *Kültür ve Sanat*, S. 34, 1997, ss. 52-56.

_____, "Batı Anadolu'da Yaşayan Yörüklerde Heybe ve Torba Dokumalar," *Erdem Halı Özel Sayısı I*, 10/28, 1999, ss. 35-42.

_____, "Antalya-Döşemealtı'nda Kirkitli Dokumalar", *Arış*, S. 6, 2011, ss. 4-19.

Aydın, Öznur, "Gazipaşa (Zili-Cicim-Sumak) Heybe, Torba ve Çuval Dokumaları", *Arış*, S.6, 2011, ss. 20-27

Aygün, Necmettin, "Osmanlı Devleti'nin Son Zamanlarında Karadeniz'in Güney kesiminde İktisadî Faaliyetler" *Karadeniz Araştırmaları*, 6/23, 2009, ss. 41-76.

Aytaç, Çetin, *El Dokumacılığı*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1997.

Balpınar, Belkıs ve Udo Hirsch, *T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü Kilim ve Düz Dokuma Yaygılar Müzesi Kataloğu*, Uta Hülsey Yayınevi, Wesel Almanya 1983,

Barışta, H. Örcün, *Türk El Sanatları,* Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, C.I.-II, Ankara 2015.

Bayraktaroğlu, Suzan, "Halı Sanatı", *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı*, Ed. Ali Uzay Peker ve Kenan Bilici, C. II, Ankara 2006, ss. 553-563.

Bayram, Yavuz, "Kamusü'l-a'lâm'a Göre 19.Yüzyılın Sonunda Vezirköprü", *Vezirköprü Araştırmaları*, Ed. Cevdet Yılmaz, Samsun 2014, ss. 75-78.

Birol, İnci ve Çiçek Derman, *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 2005.

Böhmer, Harald, *Koekboya Natural Dyes and Textiles A Colour Journey from Turkey to India and Beyond*, Remhöp -Verlag, Ganderkesee 2002.

Can, Yılmaz ve Recep Gün, *Ana Hatlarıyla Türk İslam Sanatları ve Estetiği*, Kayıhan Yayınları, İstanbul 2011.

Crowningshield, Robert, Cornelius Hurlbut, and C. W. Fryer, "A Simple Procedure to Separate Natural from Synthetic Amethyst on the Basis of Twinning" *Gems & Gemology*, 3/22, 1986, ss.130-139.

Çakmakoğlu, Alev, "Mersin'in Ala Çuvalları", *Kültür ve Sanat*, S. 1, Aralık 1988, ss. 66-69.

Çoruhlu, Yaşar, *Erken Devir Türk Sanatı*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2007.

_____, *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*, Kabalcı Yayıncılık, İstanbul 2017.

Deniz, Bekir, *Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kili-Cicim-Zili)*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1998.

_____, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2000.

_____, "Kırşehir ve Mucur Halılarının Sözlüğü-I", *Arış*, S. 1, 1997, ss.148-152.

_____, "Kozak (Bergama) Yöresi Halıları", *Arış*, S. 2, 1997, ss.18-37.

Demir, İmdat, *Karadeniz'de Hayatın İzleri Giresun Ordu Samsun*, DOKAP Yayınları, C. III, 2019.

Diyarbekirli, Nejat, *Hun Sanatı*, M.E.B. Yayınları, İstanbul 1972.

_____, "İslamiyetten Önce Türk Sanatı", *Başlangıcından Bugüne Türk Sanatı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1993.

Durul, Yusuf, *Anadolu Kilimlerinden Örnekler*, Ak Yayınları, İstanbul 1985.

_____, *Türk Kilim Motifleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1987.

Eberhard, Wolfram, "Çin Kaynaklarına Göre Orta ve Garbi Asya Halklarının Medeniyeti", *Türkiyat Mecmuası*, C. 7, 1942, ss. 125-191.

Eberhard, Wolfram, "Türkistan Seyahatnamesi 1218", *Belleten,* VIII/29, 1944, ss. 137-142.

Ebu Abdullah Muhammed İbn Battuta Tanci, *İbn Battuta Seyahatnamesi I,* haz. A. Sait Aykut, C.I, Y.K.Yayınları, İstanbul 2004.

Erbek, Güran, *Anatolian Kilims I-II*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1995.

Erbek, Mine, *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002.

Ergin, Muharrem, *Orhun Abideleri*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2003.

Esin, Emel, *İslamiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslama Giriş*, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1978.

Etikan, Sema ve Filiz Nurhan Ölmez, *Muğla ve Yöresi Kirkitli Dokumaların Sanatsal ve Bazı Teknolojik Özellikleri Üzerine Bir Belgelendirme ve Katalog Çalışması*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Yayınları, Muğla 2013.

Evliya Çelebi b. Mehmet Derviş Mehmed Zılli, *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatâmesi*, haz. Yücel Dağlı ve S.A. Kahraman, İkinci Kitap, Y.K.Y, İstanbul 2008.

Fazlıoğlu, İsmail, *Eskiçağda Dokuma*, Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul 2001.

Gumilev, Lev Nikolayeviç, *Eski Türkler*, çev. D. Ahsen Batur, Selenge Yayınları İstanbul 2003.

Gül Seyfullah, vd, "Ekmeğini Taştan Çıkaranların Zanaatı: Kösüre Üretimi", *Studies Of The Ottoman Domain*, 5/8, 2015, s. 29-45.

Seyfullah Gül, *Vezirköprü Yöresinin Kültür Turizmi,* Ondokuz Mayıs üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi, Samsun 2015.

____,"Kültür Coğrafyası Açısından Vezirköprü Yöresinde Dokuma Kültürü", *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 38/38, 2018, ss. 117-131

Gülcemal, Abdullah, *Temel Kavramlarıyla Halı ve Desen Teknolojisi*, Tuğra Ofset, Isparta 1997.

Gün, Recep, *Çarşamba Gökçeli Mezarlığı'ndaki Tarihi Mezar Taşları*, Etüt Yayınları, Samsun 2009.

Günal, Zerrin, *İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2004.

Günaltay, M. Şemsettin, *Yakınşark*, Ankara 1987.

_____, "İbni Sinanın Şahsiyeti ve Milliyeti Meselesi", *Belleten*, IV/13, 1940, ss. 1-38.

Gündüz, İbrahim, *Karapınar El Dokumaları ve Kök Boyacılık*, Karapınar Belediyesi Kültür Yayını, Konya 1993.

Gürcan Yardımcı, Kevser, "Osmanlı Dönemi Dokuma Sanatı Ürünlerinden Örnekler", *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)*, S. 2, 2016, ss. 219-241.

Gürsu, Nevber, *Türk Dokumacılık Sanatı Çağlar Boyu Desenler*, Redhouse Yayınevi, İstanbul 1988.

Görgünay, Neriman, *Oğuz Damgaları ve Göktürk Harflerinin El Sanatlarımızdaki İzleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002.

Homeros, *İlyada*, çev. Azra Erhat ve A. Kadir, Sander Yayınları, İstanbul 1981.

_____, *Odysseia*, çev. Azra Erhat ve A. Kadir, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017.

İğci, Necdet ve Bünyamin Kıvrak, "Vezirköprü'de El Sanatları" *Geçmişten Günümüze Vezirköprü*, İstanbul 2008, ss. 195-203.

Halil İnalcık, *Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalr*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2008.

İnal, Güner, *Türk Minyatür Sanatı (Başlangıcından Osmanlılara Kadar)*, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara 1995.

İnan, Afet, *Eski Mısır Tarih ve Medeniyeti*, T.T.K. Yayınları, Ankara 1987.

İmer, Zahide, *Gaziantep Yöresinde Üretilen Kutnu, Alaca ve Meydaniye Kumaşların Bazı Teknolojik Özellikleri,* Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara 2001.

Jettmar, Karl, *Art Of The Steppes*, Crown Publishers, İnc., New York 1967.

Karadağ, Recep, *Doğal Boyamacılık*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2007.

Karamağaralı, Beyhan, "Türk Halı Sanatındaki Motiflerin Yorumu Üzerine", *Arış*, S. 3, 1997, ss. 28-39.

Kırzıoğlu, Neriman Görgünay, *Altaylar'dan Tunaboyu'na Türk Dünyası'nda Ortak Yanışlar (Motifler)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.

_____, "Kirkitli Dokumalarımızdan Cecimlerimiz ve Van", *Yakın Tarihimizde Van Uluslararası Sempozyumu*, Van 1990, ss. 253-272.

Kıvrak, Bünyamin, "Vezirköprü'de El Sanatları ve Son Ustalar", *Vezirköprü Araştırmaları*, Ed. Cevdet Yılmaz, Samsun 2014, ss. 455-476.

_____, "Vezirköprü Dokumaları Vezirköprü'de Dokumacılık ve Kendircilik Üzerine", *Karadeniz'in Lif Bitkileri Çalıştayı Keten- Kenevir-Isırgan*, Samsun 2017, s.83-108.

Koşay, Hamit Zübeyr, Pulur Etnografya ve Folklor Araştırmaları, haz. Duygu Arısan Günay, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Keban Projesi Yayınları, Ankara 1977.

Kurt, Hüseyin, *Karadeniz'in Son Konargöçerleri Samsun Yörükleri*, Ayata Kitap, Ankara 2021.

Küyel, Mübahat Türker, "Acaba Istar, Ispar (Isbar) ve Stromateis (Stromates) Kelimeleri Arasında Bir İlişki Var Mıdır?" *Arış*, S. 1, 1997, ss. 108-111.

Ligeti, Louis, *Bilinmeyen İç Asya*, çev. Sadrettin Karatay, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998.

Mülayim, Selçuk, *İslam Sanatı*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2018.

Nefes, Eyüp, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Envanterine Kayıtlı Samsun ve Sinop Yöresindeki Halılar*, RTN Yayınları, Samsun 2011.

_____, "Ankara Vakıf Eserleri Müzesinde Samsun Camilerinden Derlenmiş Tarihi Halılar", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 16/3, 2016, ss. 61-125.

Onuk, Taciser, vd., *İçel El Sanatları,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998.

Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı Yeşilırmak kalkınma Birliği, *TR 83 Bölgesi El Sanatlarının Pazarlanması ve Satışı-Pazar Araştırması Raporu,* 2012.

Oyman (Büken), Naile Rengin, *Ulaşılabilen Yayınlarda ve Bazı Müzelerimizde Bulunan Anadolu Kökenli Arkeolojik Tekstiller (M.Ö. 8000-1000 Sonu) Teknik Çözümlemeleri ve Konservasyonu,* Dokuz Eylül üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi, İzmir 1998.

Oyman, Naile Rengin, "Bazı Anadolu Kilim Motiflerinin Sembolik Çözümlemesi", *Arış*, S.14, 2019, ss. 4-22.

Ögel, Bahattin, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, C.III, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1978.

____, *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1984.

____, *Türk Mitolojisi*, C.I, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2010.

____, "Şine Usu Yazıtının Tarihi Önemi Kutlug Bilge Külkagan ve Moyunçur", *Belleten*, XV/59, 1951, ss. 361-379.

Ölçer, Nazan, *Türk ve İslam Eserleri Müzesi Kilimler*, Eren Yayınları, İstanbul 1988.

Öney, Gönül, *Anadolu Selçuklu Mimari Süsleme ve El Sanatları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1988.

Önder, Mehmet, "Halılar, Kilimler ve Bir Yazılı Halı", *Türk Etnografya Dergisi*, S.XI., 1968, ss. 5-12.

Özentürk Tezgel, Aycan, *Samsun ili'nin Vezirköprü İlçesi'ndeki Geleneksel Meslekler,* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008.

Özkeçeci, İlhan, *Türk Tezhip Sanatı ve Tezyini Motifler*, Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yayını, Kayseri 1992.

_____, *Zamanı Aşanlar, IX Yüzyıla Kadar Türk Sanatı*, HMS Grup, İstanbul 2004.

_____, *Türk Sanatında Tezhip*, İstanbul 2007.

Öztürk, İsmail, *Geleneksel Türk El Sanatlarına Giriş*, Ürün Yayınları, Ankara 1998

_____, *Doğal Bitkisel Boyalarla Yün Boyama*, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir 1999.

_____, *Dokumaya Giriş Halı, Düz Dokumalar ve Dokuma Kumaşların Üretim Teknikleri*, Mor Fil Yayınları, 2007.

Salman, Fikri, *Türk Kumaş Sanatı*, Erzurum 2011.

Soysaldı, Aysen, *Düz Dokuma Teknikleri ve Teknik Desen Çizimleri*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 2009.

_____, "Yozgat Halı Yastıkları", *Arış*, S. 7, 2012, ss. 112-121.

_____, "Burdur'da Halı Heybe Örnekleri", *Arış*, S. 13, 2018, ss. 4-13.

Sümerkan, Mustafa Reşat, *Trabzon Yöresi Geleneksel El Sanatları*, T.C. Trabzon Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Trabzon 1998.

Sür, Ayhan, "Bazı Püskürük ve Metamorfik Kayaçların Yapılarında Yer Alan Önemli Üç Mineral: Kuvars-Feldispat-Mika", *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, S. 8, 1977, ss. 65-88.

T.C. Türk Patent ve Marka Kurumu, "Resmi Coğrafi İşaret ve Geleneksel Ürün Adı Bülteni", S. 57, 16. 07. 2019.

Taşağıl, Ahmet, *Gökbörü'nün İzinde Kadim Türklerin Topraklarında*, Kronik Kitap, İstanbul 2017.

Tanrısal, Meldan, "Türk ve Navaho Halılarının Dili", *Arış*, S. 1, 1997, ss. 94-107.

Tekçe, E. Fuat, *Pazırık Altaylardan Bir Halının Öyküsü*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993.

Togan, A. Zeki Velidi, *Umumi Türk Tarihi'ne Giriş*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, C.I, İstanbul 1981.

Tural, Sadık, *İlmek'e Yansıyan Şiir: Halı-Kilim*, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yardım Vakfı Bilig Yayınları, Ankara 1999.

_____, "Dokumadaki Estetik Duyarlılık", *Arış*, S. 1, 1997, ss. 4-9.

_____, "Halı'nın İşlevinin Özel Bir Göstergesi", *Arış*, S. 4, 1998, ss. 8-21.

Türk El dokuması Halıları, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Türk Standardı,"Tekstil Yer Döşemeleri-El Dokuması Halılar – Türk Halıları", Türk Standardı TS 43 Nisan 1992, Türk Standartları Enstitüsü, Ankara 1992.

Türkoğlu, Sabahattin, *Tarih Boyunca Anadolu'da Giyim Kuşam*, İstanbul 2002.

Yağan, Şahin Yüksel, *Türk El Dokumacılığı*, İş Bankası Yayınları, İstanbul 1978.

Yakartepe, Mehmet ve Zerrin Yakartepe, *Tekstil Teknolojisi Elyaf'tan Kumaş'a*, C. 5, T.K.A.M. Yayınları, İstanbul 1995.

Yeşilırmak Havzası Kalkınma Birliği TR 83 Bölgesi El Sanatlarının Pazarlanması ve Satışı-Pazar Araştırması Raporu, 2012.

Yetkin, Suut Kemal, *İslam Mimarisi*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk İslam Sanatları Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara 1959.

Yetkin, Şerare, *Türk Halı Sanatı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1991.

Yılmaz, Özgür, "Sinop Fransız Konsolosu Pascal Fourcade'in 1806 Yılı Amasya, Ladik ve Vezirköprü Sayahatleri", *III. Uluslararası Geçmişten Günümüze Merzifon ve Amasya Yöresi Sempozyumu*, Merzifon 2015, ss. 150-167.

ÖZ GEÇMİŞ

Coşkun YANAR, Giresun Eynesil İmam Hatip Lisesi Lisesi'ni bitirdikten sonra Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk El Sanatları Bölümünden 2001 yılında mezun oldu. 2002'de Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde Öğretim Görevlisi olarak göreve başladı. 2009'da ÇOMÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans programından mezun oldu. Aynı üniversitede çeşitli idari görevlerde bulundu. 2017 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde Öğretim Görevlisi olarak başladı. 2018'de OMÜ SBE İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı doktora programına başladı. Halen Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde Öğretim Görevlisi olarak görev yapan Coşkun YANAR, orta derecede İngilizce bilmektedir. Türk İslam Sanatları, halı kilim dokumaları ve halı kilim restorasyonları ile ilgilenmektedir. 13.06.2023.

İletişim Bilgileri

ORCID ID : 0000-0002-4989-1858

Yayınlar:

1. Yanar, Coşkun, "Çanakkale Yenice Yöresi Geleneksel Mimaride Ahşap Kullanımı", *Çanakkale İli Değerleri Sempozyumları Yenice Değerleri Sempozyumu*, Çanakkale, 25-31 Ağustos 2008, ss. 251-260.

2. Yanar, Coşkun, "Türk Dokuma Sanatında Yenice Yöresi Halı ve Kilimlerinin Yeri", *Çanakkale İli Değerleri Sempozyumları Yenice Değerleri Sempozyumu*, Çanakkale, 25-31 Ağustos 2008, ss. 269-282.

3. Yanar, Coşkun, "Yenice'de Etnografya ve Kültür Evi Projesi", *Çanakkale İli Değerleri Sempozyumları Yenice Değerleri Sempozyumu*, Çanakkale, 25-31 Ağustos 2008, ss. 213-220.

4. Yanar, Coşkun, "Halı Onarımları", *Geleneksel Türk Sanatları Sempozyumu*, Erzurum, 04-06 Haziran 2009.

5. Yanar, Coşkun, "Trabzon Şalpazarı Yöresi Kemer Köprüleri", *I. Uluslararası Karadeniz Kültür Kongresi*, Sinop, 06-09 Ekim 2011.

6. Yanar, Coşkun, "Çanakkale Yöresinde Gelişen İkinci Grup Halılar", *Kazdağları III. Ulusal Sempozyumu*, Balıkesir, 24-26 Mayıs 2012, ss. 253-260.

7. Yanar, Coşkun, "Sinop Kültürel Mirasında Dr. Rıza Nur Kütüphanesi", *Uluslararası Geçmişten Günümüze Sinop'ta Türk-Türk İslam Kültürü Sempozyumu*, Sinop, 05-07 Ekim 2018, ss. 485-494.

8. Yanar, Coşkun, "Samsun Vezirköprü Yöresinde Nakışlı Çuvallar", *Uluslararası Sempozyum ve Sergi Anadolu'nun Geleneksel El Sanatları "Sanatçı ve Zanaatkar Buluşması"*, Samsun, 08-10 Eylül 2021.

9. Yanar, Coşkun, "Samsun Vezirköprü Yörük Dokumalarında Nakışlar", *Uluslararası Sempozyum ve Sergi Anadolu'nun Geleneksel El Sanatları "Sanatçı ve Zanaatkar Buluşması"*, Samsun 08-10 Eylül 2021.